

קול קורא לישראל קדושים!
קדושים תהיו!

קול קורא לישראל קדושים! קדושים תהיו!

בירור איסור גילוי קנה יד האשה, למטה ממרפק ושוקה למטה מהברז

אלא כטועה בשיקול הדעת (ה) וכל אשה חכמת לב, ויראת ד', היא תתחלל, בתיוקן ההנהגות עצדייט תכון עיפ תהי'ק.

א) סעי' ס"ב ב' ; ב) בתק"מ שבת פ"י מ"ג ; ג) פ"ד ח"ה ; ד) ח' תפלת פ"ד ח"ה ; ד) ס' ד' א"א ס"ק ד' ; ה) סעי' ס"ב ב' ; ו) אהלוח פ"א מ"ח ; ז) אהיע ח"ב ר"ס ס"ט , ח' ר"ס ב' , ט) ברכות כ"ו. והובא גם בב"י ר"ס ע"ג ; י) שם ד"ה ומ"ש רבנו סתם ובר"ה וכו' ; יא) שם ס"ב ב' ; יב) כמ"ש ממ"ק מצה י"ז ; יג) בש"ע ר"ס ע"ה ; יד) ס"ק ד' , טו) כמ"ש בספרו צניעות והשועה פ"א ; טז) ס"י שכ"ח ס"ק ט' ; יז) כמ"ל ברכות ד' כל העובר על דברי חכמים, חייב מיתה ר"ל ; יח) מ"גיא ס"ס תר"צ.

תוספת הערות בחקו"ק

- (א) וע' לקמן פ"ז ענינים דשייכי בזה.
(ב) וע' לקמן (פ"ג) אות י"ב) דאפילו פניה וידיה דאשתו הוו בדין ערה, עכ"פ במסתכל בהם, ואיך תאמר דבשר הקנה מותר לגמרי, כלי שום חשש.
(ג) וזה דפני האשה מגולים, מצינו בתורה, בחמר (בראשית לח טו) כי כסתה פניה, ועיי' חשבה יחודה לצנועה כפרשי"י, הרי דשאר כל הנשים, לא כיסו פניהן, גם בבית יהודה, הי"ל דגילוי פניה מועיל לצניעות, שיכירה, וידעו דרכיה ומעשיה, וע"ש ברמב"ן, דהקדשות היו מכסות פניהן, ושי"מ נמי, דכל הנשים, לא כיסו פניהן, וגבי יריעה הכפולה בפתח המשכן (שמות כו ט) פרשי' דומה לכלה צנועה, המכוסה בעצמ' על פניה עכ"ל, ושי"מ נמי, דכל הנשים, אין מכסות פניהן, וירידון, סברא היא, דא"א לכסותן, דהכיטור מונע ומעכב משמש הידים, כידוע, וא"א בלא משמש ידים, אפילו בלכתה בדרך, ורגליה ביאר הבי"ח (בר"ה ומ"ש רבנו סתם, ובר"ה

וכן) דמיייר בארצות, שהכל הולכים לעולם יחד, ובע"כ היינו, שהאקלים מכריחם לכך, דאל"כ, א"א להשוות דעת כולם, שלכו לעולם כך, ובוהו דומים רגליה, לפניה וידיה, דבהכרח מגולין לעולם, וכ"כ מור וקעינה ומגן גבורים (ס"ס צ"א) דבמקומות החמים, הכל הולכים בע"כ יחד, וע' רש"י (ערכין ט:) ד"ה פ"ט, שנכתב לא מקייר רגל, אלא עד פרק א' שקורין קבלי"א עכ"ל, וקבלי"א הוא הקנעכיל, כמ"ש המתרגם (ברכות נד) וע' רש"ש (מגילה כד) דייחף הוא רק בחלק התחתון, ונמצא. **דגם באותן ארצות, אין מגולין רק למטה, עד הקנעכיל.**

יש להעיר בענין הרגל, דהרשב"א העיר רגליה סתם, משמע בכל העולם, ואיך הבי"ח מהפך הדבר, דאסור בכל העולם, ומותר רק באותן ארצות מיוחדות, הי"ל משום דהרשב"א כתב (בה' נדה) בשם הראב"ד, דאפילו עקבה, הוי מקום מכוסה, אפילו לגבי בעלה, וכדק"ל בש"ע (י"ד ט"ו קצ"ה ס"ז) וא"כ קשה דרשב"א בעל, ראב"ד, אדרשב"א בשם ראב"ד, דאם אפי' עקבה הוי מקום מכוסה, אפי' לבעלה, אין מתיר סתם לגלות רגליה, לכו' תני השב"א, ודע"כ היתיר רק באותן ארצות, דשם אין הרגל מקום מכוסה כלל, ומבואר גם בזה כנ"ל, דהיתיר הגילוי, הוא רק במה דאינו מקום מכוסה כלל, וממילא כענה הדי, אין שום היתר כנ"ל.

(ד) וכתב' צמח צדק החוש' (במשנה ברכות פ"ג אות ג') לענין שערות נשים, שבהכרח יראו אותן אנשים אחרים, ועובדים על לאו דלפני עור לא תתן מכשול עכ"ל, ועוד הוזהרנו (ויקרא יח ו) לא תקרבו לגלות ערוה, וכתב הרמב"ם (בפנינו המצוה, בתחלת יח"ז) כלומר הוזהרו והתרחקו, מן הדברים המצויים ומביאים לגלות ערוה עכ"ל, וכתב הרמב"ם (ה' תשובה פ"ד הי"ד) שראית העינים, הוא עון גדול, שהיא גורמת לגופן של עריות כו' עכ"ל, הרי דאשה שבגולה בשרה, עוברת על לאו, דלא תקרבו, לדברים הגורמים ומקרבים לגילוי עריות ר"ל, והוא כרכבת היתיר"א ז"ל לענינו, בשו"ת חיים שאל סעי' אות כ"ח) הוי בחינת פריצה קוראה לגנב (סוכה כו.) וכפ"ש"י (ס"פ שלח) העין רואה, והלב חמוד, והגוף עושה העבירות ר"ל. הרי שהאחריות בזה, גדול ונורא, וכתב' (ויקרא ט' יד) ויראת מאלקיך, והבטי'ה יטהר לבבניו לעבדו באמת אכ"י.

חיוב לעורר, על מכשול גדול, שהונחו בטעות, בכמה חוגי נשים צנועות, שאין מכסות קנה היד, למטה ממרפק (עליבויגן) אחר ידועו לכל, דאשה אסרה לגלות בשרה, איך מתרת לגלות בשרה זה, ואיך אין מזהים בזה, ושמעתי אמורים, דסומכים, על מ"ש משנה בירוחא (א) ויריה, כפי המנהג, שדרך להיות מגולה באותו מקום, וכן בפרסות רגל עד השוק (והוא עד המקום שנקרא קניא בל"א) במקום שרובן לילך יחד, מותר לקרות כנגדו, שכיון שרגל בהן, אינו בא לידי ההתור, אבל זרועותיה ושוקה, אפילו רגלין לילך מגולה, כדרך הפרוצות, אסור עכ"ל, ומפרשים לעצמם, דכיון דדרכם כך, מותר, לפ"ד המ"ב, וזרועותיה דאוסר, היינו למעלה ממרפק, וכן שוקה דאוסר, הוא למעלה מהקניא, ע"כ דברייהם.

אך באמת כתב הרמב"ם (ב) דהמרפק הוא, פרק אמצעי מחורוה, ועוד כתב (ג) ושל יד, קשר על שמאלו, על הקיבורת כו' שבין פרק הכתף, ובין פרק הזרוע עכ"ל, הרי דקורא להקנה זרוע, גם פמ"ג (ד) לענין נט"י עד הזרוע, כתב, זרוע מקייר, עד קוברו עליבויגן (א) וכן מבואר בכמה מקומות, דהקנה הוי זרוע, וכתב א"ר (ה) דאסור לקרות, נגד זרוע מגולה, גם המ"ב הרי סיים דבורוע אסור, ולא נאמר, שום מקור ויסוד, להחיר גילוי הקנה : וכן שוק, מפורש במשנה (ו) סדר האברים. ממטה למעלה, פיסת הרגל, קוסל, שוק ארכובה, ירך, הרי דשוק הוא תחת הארכובה, וכן מפורש בת"ח (ז) ג' אברים ברגל אדם, תחתו נקרא פרסת הרגל כו' עד אסתיוריא כו' ומשם מתחיל השוק גבי אדם, תחלתו מהאסתיוריא קנעכ"ל, עד הארכובה, שקורין קני"א בל"א עכ"ל, הרי דהשוק למטה מארכובה, וא"א לפרש במ"ב כדעתם הנ"ל, ובע"כ צ"ל, דמה שתלה המ"ב במנהג, שייך רק לתומרא, שאם נהגו לכסות חלק

מהק"פ, נעשה חיוב לכסותו, וכדחמיר המ"ב (ח) ברגל איש, בלא נהגו לגלות, אע"פ שכתב רשב"א (ט) דשוק באיש, אינו מקום צנוע.

ומ"ש מ"ב בפרסת רגל עד השוק כו' מותר לקרות כנגדו ר"ל, עד התחלת השוק, דהוא למטה, אצל הקנעכיל, כנ"ל מח"ס, ומ"ש מ"ב במאמר המוסגר (והוא עד המקום שקורין קניא בל"א) אינו שייך בהמשך הענין, שע"כ סגרו, ונמשך כלפי השוק שהזכיר, דהוא (השוק) נמשך עד הקניא) לא כהטוען דהשוק למעלה מהקניא, ובטלה הראיה מהמ"ב, בחת"ר גילוי הקנה (ג).

וא"ת דהקנה בכלל היתר וידה, הרי גם מקום התפילין נקרא על ידו, ואם הטעם דרגול, ולא טריד, גם למעלה, תוכל לומר כן, ובכל גופה, ובע"כ לא שייך טעם דלא טריד, רק בפניה וידיה דק"א, דלעולם אין מתכסין כלל, הוי הרגל תמידו הכרוה, ואין בהם כיסוי וגילוי כלל, וכן ברגליה, כתב הבי"ח, דמיייר בארצות, שהכל הולכים לעולם יחד, ודייניו שהאקלים מכריח לכך, ודמי לפניה וידיה, אבל הקנה, דומה לכל גופה, ואסור, וכן מפורש בק"פ החיים (א) דרק כף היד והאצבעות, הם מגולים דלא מצאו להחיר יותר מזה (ג).

והאחריות בזה, גדול ונורא, דיש בו משום איסור פריצות (ו), חיוב צניעות (ג), ואיסור הזכרת דברי קדושה, בפני הערה (ג), וכתב מ"ב (ד) ד"א דלא ינא ידו ויחובו בהברכות ודברי קדושה, שאמר נגד בשר אשה מגולה, וא"כ אמרו הברכות ושמות לבטלה ר"ל, ויש עוד הרה"ב לאורן ועשו בוה"ט וע' מ"ג"א (ט) בשם הר"ן, דלאו דגבילה, חמיר מאיסור שקילה, דשוטה בשבת, לפי שהלאו דגבילה נכפל, בכל פעם שאוכל ע"ש, וכ"ש בני"ד, דנכפלים כ"כ עבירות בכל עת ר"ל, ומה להם ולצרה, ושאל אביר וצורך, וקינר ויאמר לו, שלא היתה כזאת בושראל, ביררות הראשונים, שתגלה אשה, שום חלק מבשרה כלל וכלל ח"ו, ואין לנו לחלול, לא באיסורי תורה, ולא בדריבונ'ה, ומנהג שאין לו ראייה מה"ת, אינו

ז' ה' ל' צ' י' ב'

ספר

הצניעות והישועה

בו מבוארים הרבה דיני צניעות, ע"פ
מקורי הש"ס והפוסקים, ואינם
מפורשים בהפוסקים והם נוגעים
מאוד להחיים המאושרים

עם

מהדורא בתרא

הק' יצחק אייזיק ראזענבוים
מ'זוטשקא בן הרה"ק מוה"ר איתמר
זצוקללה"ה

שנת את צנועים בא חכמה לפ"ק

(ע"ש הכ' משלי יא ב ואת צנועים חכמה,
פרש"י תבא חכמה)

כל הזכויות שמורות

נדפס בארץ ישראל בשנת תדש"מ

דפוס א. רוזנפלד, ירושלים

אלעזר מנחם מן שך

קרית הישיבה

בני ברק

בס"ד, יום א' ויגש ג' טבת תשל"ו

הנה כאשר הביאו לפני הקונטרס, שחיבר הגה"צ מהור"ר
יצחק אייזיק רוזינבוים שליט"א האדמו"ר מזוטשקא-נדבורנא,
על עניני צניעות, שכל כך רבה הפרצה בזמנינו, אשר זה
מכשול לרבים. והוא בירר וליבן את כל הענין, החומר שיש
בזה מחז"ל ומהראשונים, ואולי יהי מזה תועלת להסיר
מכשול.

ולזה אני בא בהמלצה זו, יהי רצון שיתקבל ספר הזה
ברצון, ויוסיף קדושה וטהרה בתוכינו.
ואברכו בכל הטוב.

מנאי הכו"ה

אלעזר מנחם מן שך

יעקב לנדא

רב אב"ד דבני-ברק

ארץ-ישראל

ב"ה, ער"ח אייר תשמ"א

אם אמנם גדר גדרתי בעדי לבלי לצאת בהסכמות על ספרים אולם גדר דצנעותא שאני וכש"כ שהמחבר הוא האדמו"ר מנדבורנא שליט"א ואף כי לא עברתי על תוכן הספר אבל אוקי גברא רבא אחזקתי' יאמץ השי"ת כחו להשפיע בדרכי הצניעות וודאי דבריו בספרו יקובלו בקרב בית ישראל.

המכבדו ומוקירו

יעקב לנדא

רב אב"ד דבני-ברק

לוי יצחק גרינוואלד

רב דקהל ערוגת הבשם

ברוקלין, ניו יארק

בעה"י

חיים ברכה שלום עד תאות גבעת עולם לכבוד ידידי וידיד עליון הרב הגאון הצדיק-חסידא ופרישא שלשלת היוחסין ובנש"ק כקש"ת מו"ה יצחק אייזיק ראזענבוים שליט"א.

ברגשי כבוד ויקר הנני להודיעו כי ראיתי את הקונטרס אשר חבר על הלכות צניעות ואסף וליקט מדברי חז"ל בש"ס ומדרשים ומספרי מוסר ולא הניח פרט ועוללות והצצתי בו הנה והנה וראיתי שכולו נאה אין להוסיף או לגרוע ממנו וראוי להעלותו על שלחן מלכים והלואי שיעשו דבריו רושם וזכות הרבים יהי' תלוי בו והשי"ת יהי' בעוזרו ויזכה לזכות את הרבים כאות נפשו ונפש ידידו המצפה להרמת קרן ישראל וקרן התוה"ק.

הק' לוי יצחק גרינוואלד

משה שטערן

אב"ד דעברעצין ונייהייזל יצ"ו

בעהמ"ח שו"ת באר משה ב"ח

אאמו"ר הרא"ש, בעמ"ח ספרי גפי אש ומלצי אש וש"ס

ברוקלין יע"א

בעזה"ת

אין מעידין על השמש בצהרים והמפורסם א"צ ראי" מי
הוא זה שלא שמע מהגבור חיל איש מלחמה בלא פחד בלתי
לד' לבדו להסיר מכשול מדרך עמינו ידיד ד' וידיד נפש כל
חי אדמו"ר הגאון הצדיק תו"פ אור עולם שלשלת היוחסין
בגש"ק כקש"ת מו"ה יצחק אייזיק שליט"א ראזענבוים מזוטש-
קא-נדבורנא יצ"ו ראש וראשון בכל דבר שבקדושה בפרט
בעניני שמירת שבת קודש ממש מסר נפשו עליו ופעמים
הרבה לאין מספר הלך מחנות לחנות ומבית לבית לבקש
ולהתחנן בשביל שמירת שבת והשפיל עצמו ועוד יותר ביזה
את עצמו ולא פסק פה קדשו משמחת וחדות הנפש אם עלה
בידו לתקן דבר כרצונו הטוב ולבו הטהור הדופק בחמימות
לד' ולתורתו, ובהנוגע לצניעות בנות ישראל הכשרות לא
שקט ולא נח לעשות גדולות ונצורות וגם חיבר קונטרס
מופלא בהפלגת התורה כאחד הגדולים בענין זה, משכנו משכן
קדשו בקרבנו בעירנו הי' ברכה גדולה ובפרט לכל מי שבא
ונתקשר אליו באהבתו אהבת ישראל אמיתית הבוערת מלבו,
מצד אחד צער לי שעזב עירנו ובודאי יציאת צדיק יעשה
רושם, אבל מצד שני שמח לבי ויגל כבודי שמן שמיא זכהו
לעלות לארצנו הקדושה, למלא מקום אביו הגה"ק זצללה"ה
ויתקיים ב' חד מנן כתרי מינייהו יזכה להרבות גבול הקדושה
והטהרה ביתר שאת וביתר עוז ביראת הרוממות התקוע בלבו.
וע"ז בעה"ח ג' לס' אנשי חיל יראי אלקים שנת תשל"ו
לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו.

בידידות

משה שטערן

אב"ד דעברעצין יצ"ו

נפתלי הירצקא העניג

אברק"ק שארמאש יצ"ו

ברוקלין, נ.י.

בס"ד לס' ותרא אותו כי טוב הוא

נתבקשתי מאת ידידי הגאון המפורסם חו"פ צדיק בדרכיו
 וחסיד במעשיו בנש"ק שהיו"ח וכו' כקש"ת מוה"ר יצחק
 אייזיק ראזענבוים שליט"א ליתן הסכמה על ספרו צניעות
 והישועה וגם על הקונטרס צניעות וקדושת ישראל לא יכולתי
 להשיב פניו קדושים ריקם ואע"פ שאיני כדאי וראוי לכתוב
 הסכמות אבל בראותי בעוה"ר שפלות הדור בענינים הללו
 ומובן שזה מחמת חסרון ידיעה גודל החטאים שבאים על
 ידי זה וזכה כבודו במצוה רבה הזאת להציל אחב"י ולתקן
 הפרצה הגדולה הלז ע"כ אסור לעמוד מן הצד ומוטל חוב
 קדוש לעשות כל האפשרות לעמוד בפרץ ולגדור בכל כחינו
 ומובטחני שבעל המחבר הג"ל שכל מעשיו לשם שמים דבריו
 יהיו נשמעים כמאמר חז"ל במס' ברכות ו: א"ר חלבו אמר
 רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים שנאמר
 סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא וגו' מאי כי זה כל
 האדם אמר ר' אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כלו לא נברא
 אלא בשביל זה וכו' ובכן הנני בטוח שזה יהיה תיקון להעולם
 לכל מי שירצה לעיין בדבריו הקדושים ללמוד וללמד לשמור
 ולעשות שיצליח בכל דבריו ובכל מעשיו וכמו שאמרו (ברכות
 סב:) על שאול המלך שאמר דהע"ה ואמר להרגך ותחס עליך
 וחסתי מיבעי ליה א"ר אלעזר אמר לו דוד לשאול וכו'
 צניעות שהיתה בד היא חסה עליך וכן יחוס עלינו הקב"ה
 להחש לנו פדות נפשינו על ידי משיח צדקינו במהרה בימינו
 באעה"ח אור ליום ו' עש"ק לס' ותחמול עליו שנת תשל"ו
 לפ"ק.

ידידו הק'

נפתלי הערצקא העניג

נתן געשטעטנר

אב"ד

קרית אגודת ישראל

בני-ברק

בס"ד קרית אגו"י בני ברק ז' טבת תשל"ו לפ"ק

בואו ונחזיק טובה להאי גברא רבה ויקירא הרב הגה"צ
שלשלת היוחסין מוה"ר יצחק אייזיק ר"ב שליט"א האדמור
מזוטשקא, שאזר כגבור חלציו והעריך מערכה בקונטרס נכבד
לברר את גודל האיסור בלבישת בגדים בלתי צנועים ח"ו
הנפרץ בעוה"ר, וגלוי וידוע לכל אשר יראת ד' נוגעת ללבו
כי צניעות בנות ישראל הוא העמוד אשר כל בית ישראל
נשען עליו, והאריכות בזה אך למותר, ולכן אף ידי תכון עמו
ואמינא לפעלא טבא יישר, וזכות הרבים תלויה בו בהרחבת
גדרי הקדושה בישראל.

הכו"ח למען כבוד התורה.

נתן געשטעטנר

אב"ד קרית אגו"י ב"ב

שלום קרויז

אבדק"ק אודווארי

נכד הה"ק רבינו ישעי' לי מקערעסטיר זיע"א
בעה"מ שו"ת דברי שלום ג"ח

ב"ה ב' אדר א' לסדר וזאת התרומה אשר תקחו וגו' של"ת
לפ"ק (יומדה"ל של זקיננו הקדוש והנורא ר' אהרן לייב
מפרעמישלאן זיע"א)

בימי אדר, שלמא אשדר, לאיש אשר בקודש נאדר, הוד
והדר, צדיק יסוד עולם, לבו כפתחו של אולם, ה"ה כבוד
קדושת מחותני היקר הרב הגאון הצדיק המפורסם, מגזע
תרשישים, וכו' כקש"ת מו"ה יצחק אייזיק רויזנבוים שליט"א
אדמו"ר מווטשקא יצ"ו.

אחדשתה"ט מאה"ר. אשר ביקש ברב ענוותנותו הגדולה
ממני, המיעוט שבערכין, להיות כש"ר המסכי"ם על הקונט'
היקרים החשובים והנחוצים הנקראים בשם הצניעות והישועה.
דבר גדול ביקש ממני כי איני ראוי לזה ובמקום גדולים
אל תעמוד, בפרט כי כבר קיבל מכתבי קודש מגאוני עולם
שליט"א אשר הפליגו מאוד בנחיצות קונטריסו שבירר וליקט
כל ההלכות והמקומות אשר דברו בעניני הצניעות לדינא,
והלואי שיתקבלו דבריו הקדושים הנאמרים מקרב לבו הטהורה
באמת ובתמים וכל המקיים נפ"ש אחת מישראל כאלו קיים
עולם מלא.

ובאמת כהדר"ג שליט"א בעצמו ראוי להעיד עליו ואין
צורך להסכמה כלל וכלל. ובפרט כי הקונטרס בעצמו מדבר
ומכריו נחיצותו בפרט בדור השפל הזה עיקבתא דמשיחא.
והעיקר השי"ת יהא בעזרו לסעדו ולתמכו ובכל אשר
יפנה יצליח לעשות נחת רוח להשי"ת כאוות נפשו הטהורה
ונפש ידידו מחותנו המכבדו כערכו הרם ונשא.

שלום קרויז

אבדק"ק אודווארי

כעת הרב בביהמ"ד בית ישעי'

שמואל הלוי ואזנר

אב"ד ור"מ

זכרון-מאיר, בני-ברק

ב"ה, יום ט' חשון תשל"ו לפ"ק

כן ראיתי קונטרס על צניעות בגדים וכו' שחבר כבוד
הגה"צ ר' יצחק אייזיק רוזנבוים שליט"א האדמו"ר מזוטשקע
יצ"ו — וראיתיו מתלהב למען ענין נשגב הזה שהוא כמעט
שורש ירידת המוסר של הדורות ומצוה גדולה וקדושה לעמוד
בפרץ — ע"כ גם ידי תכון עמו להו"ל — ויה"ר שיתקדש
שם שמים על ידו ויקרא לך גודר פרץ משובב נתיבות לשבת.
ע"ז בעה"ח מצפה לחסדי ה'

שמואל הלוי ואזנר

מפתח הפרקים

הערה בחיוב לימוד הלכות צניעות
 מבוא ביסוד החיבור, וחשיבות צניעות
 הקדמה הכרח ^{אוצר החכמה} ^{החכמה} שמירת הצניעות
 פ"א עשין דצניעות, ולאווין בפריצות
 פ"ב עניני חומר ואחריות דפריצות
 פ"ג איסור גילוי בשר אשה מה"ת
 פ"ד איסור הבלטת והיכר אברי אשה דרך בגדה
 פ"ה צניעות בכיסוי ראשה
 פ"ו חיוב לבישת שני בגדים לפחות
 פ"ז זרוע היא עד כף היד
 פ"ח שוק הוא למטה מארכובה
 פ"ט חיוב בגדים ארוכים עד למטה
 פ"י אין חשש חקותיהם בבגדים ארוכים
 פ"יא איסור בגדים שקופים
 פ"יב איסור יציאתה בבגדים אדומים
 פ"יג איסור גילוי בשר קטנה
 פ"יד תשובות לטענות בני אדם
 פ"טו בירור דאין פ"ג ומ"ב מקילים בשוק
 פ"טז תשובה להטוען דכבר הורו להקל
 פ"יז חיוב זהירות בהמנהגים
 פ"יח גדולי ישראל קדשו שם שמים, וקדשו להעם
 פ"יט צניעות נוהג גם באיש
 פ"כ איסור הסתכלות
 פ"כא איסור דבור עם אשה

פכ"ב איסור הרהור
 פכ"ג איסור השתמשות באשה
 פכ"ד איסור שאלת שלום אשה
 פכ"ה איסור טיפול רופא איש באשה
 ורופאת אשה באיש
 פכ"ז מהדורא בתרא לפכ"ה
 פכ"ח מהדורא בתרא הגהות והוספות

מפתח עניינים

- (א) אב.
- (ב) אביזרא.
- (ג) אברים.
- (ד) אהבה.
- (ה) אחריות.
- (ו) אם.
- (ז) אפוטרופוס.
- (ח) אשה.
- (ט) בגדים.
- (י) בושא.
- (יא) ב"ד.
- (יב) ברכות.
- (יג) בתי כנסיות.
- (יד) גדולים.
- (טו) גוף.
- (טז) גדר.
- (יז) גורם.
- (יח) גילוי.
- (יט) גירוי.
- (כ) דברי קדושה.
- (כא) דיבור.
- (כב) דיין.
- (כג) דת יהודית.
- (כד) הבלטת אברי.
- (כה) הוראה.
- (כו) הסתכלות.
- (כז) הרהור.
- (כח) זכות.
- (כט) חומרא.
- (ל) חילול ד'.
- (לא) חינוך.

לב	חקותיהם.
לג	חשד.
לד	יופי.
לה	יחוד.
לו	יציאת אשה.
לז	יראת ד'.
לח	כונה.
לט	כיבוש הארץ.
מ	מאדע"ס [אפנה].
מא	מחאה.
מב	מכשול.
מג	מנהג.
מד	גדר.
מה	ספק.
מו	עבירה.
מז	ערוה.
מח	ערום.
מט	פאה נכרית.
נ	פריצות.
נא	צניעות.
נב	קבלה.
נג	קול.
נד	קטנה.
נה	קידוש השם.
נו	קישוט.
נז	קריבה.
נח	רגילות.
נט	רחמנות.
ס	שלום.
סא	שם שמים.
סב	תאוה.
סג	תוכחה.

מפתח ההלכות

אב (א)

- (א) האב מצווה להפריש בנו מאיסורא דאורייתא, ולהאכיל בידים כל אדם אסור, פי"ג י"א.
 (ב) גם את בתו מצווה לחנך, שם י.
 (ג) ע' ערך בושה אות ד'. וערך חינוך ה. ט.

אביזרא (ב)

- אביזרא דעריות (פרטי ענינים השייכים בעריות) ואפילו בדרבנו, נמי הדין דיהרג ואל יעבור, פכ"א ב. יח. יט.

אברים (ג)

- (א) זרוע היא עד כף היד, וחייבת אשה לכסותה, עד כפות ידיה, פרק ז.
 (ב) שוק הוא למטה מארכובה, עד הקנעכיל, פרק ח.
 (ג) גם תואר השוק המכוסה באנפלאות, יתכסה בבגדה הארוך, שלא יראה טפח, כנ"ל, פ"ד ד.
 (ד) גם, ע"פ מדת הצניעות, לא תרכיב אשה רגל על רגל בישיבתה, שם א.
 (ה) גם צוארה צ"ל מכוסה, פ"ב יז.
 (ו) גם עקבה צ"ל מכוסה, פ"ה ח.
 (ז) ראשה צ"ל מכוסה ומעוטף, פ"ח ח.
 (ח) גילוי ראשה, מורה על פריצות וחציפות ר"ל, שם.
 (ט) נראה דגם לאחריה צריכה לכסות ראשה וכתפותיה, משום צניעות, שם יז.
 (י) כל מה דצ"ל מכוסה מדינא, אסורה מה"ת לגלותו, פ"א א' בלאוין.
 (יא) פניה וכפות ידיה, ואצבעותיה, מותרת לגלות, ולא יותר, פ"ג יז—יט.

אדם (ד)

- פחות. ע' ערך בגדים יט. כב.

(ה) אהבה

- (א) מצות עשה מן התורה, ואהבת את ד' אלקיך, פ"א ד' בעשין.
- (ב) אהבת ד' בכל נפשך, י"א דמותר ליהרג, על קידוש השם, אפילו אינו מחויב מדינא, פ"כ ט.
- (ג) וק"ו דמותר לשיטתו ליתן ממונו על קידוש השם, אפי' אינו מחויב מדינא, שם.
- (ד) אהבת ישראל להשם, היא בעצם בפנימיותם, עד שהעושה מצוה, וצוח שאינו רוצה לצאת ידי חובתו ¹²³⁴⁵⁶⁷ בהמצוה, אפ"ה יצא להרא"ה ולהרמב"ם, דבאמת בפנימיותו רוצה, פ"י כז.

(ו) אחריות

- (א) תחוש שמא תכשל, ולא תאמר מה בכך אם לא אזוהר, פרק כ' י.
- (ב) התבונן כמה מוזהרים ממכשלי הגוף, והממוז, כל שכן שתזהר בנשמתיך, פ"ב א.
- (ג) המכניס עצמו באחריות נסיון דהסתכלות, באין הכרח, רשע הוא, פ"כ ג.
- (ד) אחריות דפריצות גדול מאוד, בגרם החטאים ר"ל, פ"ב ט.
- (ה) עבירה קלה, שנכפלת כמה פעמים, חמורה היא מאיסור סקילה דשבת, פ"ב א.
- (ו) אשה פרוצה, שגורמת בזה חטאים לאחרים, אוספת לה מיליוני עבירות, והיא נענשת על כולם ר"ל. פתיחה מא. רפ"ב. פי"א יא.
- (ז) אחריות שבין אדם לחברו, תלוי ביראת שמים, פ"א ב' בלאוין.
- (ח) ע' מפתח ערך רחמנות.

(ז) אם

- האם אינה מצווה להפריש בכח מאיסורא, אבל אסורה להאכיל איסור בידיים, פי"ג יג. וע' ערך בושה ד'.

(ח) אפטרופוס

אין ממנין אפטרופוס לעריות, ואפילו חסיד שבחסידיים,
פכ"ה י.

(ט) אשה

האשה יסוד קיום התורה והיהדות, ע' פתיחה כג, כו. כז.
צריכים להתרחק מן הנשים מאוד מאוד. הקדמה ב. וע'
הרהור יג.

(י) בגדים

- (א) בגדי האשה, צריכים להיות ארוכים, עד הקנעכיל,
פרק ט.
- (ב) הבתי ידים, צריכים להיות ארוכים, עד כפות
הידים, פרק ז. ויהיו מצומצמין בסופן, שם.
- (ג) אפילו נהוגה מאד"ע ללבוש ארוכין, מותרות
ללבוש ארוכין, ואין חשש חקותיהם, פ"י.
- (ד) אסורה ללבוש בגדים מצומצמין ברוחבן, שגורם
היכר תואר גופה ואבריה, פרק ד.
- (ה) אסורה ללבוש בגד, בשום תואר של פריצות,
כמכנסים וכדומה, שם.
- (ו) מלבד איסור פריצות, במכנסים לאשה, יש איסור
דלא יהיה כלי גבר על אשה, פ"ב טז.
- (ז) ומותרת ללבוש מכנסים קטנים תחת בגדיה, מפני
הצינה, שם.
- (ח) לא תראה בפני אנשים, בבגד צבע דפריצות,
דהיינו אדום, וכל מין אדום בכלל, פרק יב.
- (ט) וכן תזהר גם בשאר צבעונים, ויראו אותה, רק
בשחורים או לבנים, שם ד—ו.
- (י) לא יתנו הבתולות חוטין אדומין בשערותיהן, וכ"ש
סביב ראשון, שם.
- (יא) אסורה ללבוש ח"ו שום בגד שקוף אפילו במקצת,
פרק י"א.

- (ב) אסור לבייש חברו, אפילו בתוכחה, כ"ש בשאר דברים, פתיחה יג.
 (ג) בנוגע לבזיון הבריות, לא גזרו חכמים, שם.
 (ד) משהבת בושה לעמוד לפני אביה ערומה, אין ישנים יחד, רק בכסותם, וכן האם עם בנה, פ"א ח' בלאוין.

(יב) בית דין

- (א) ב"ד פוסקים ודנים כדעתם ע"פ תה"ק, אפי' הוא נגד פסק ב"ד הקודם, פט"ז א.
 (ב) ב"ד שטעו בדבר המפורש בפוסקים, דינם בטל, שם ד.
 (ג) היודע שהב"ד טעו, והתירו איסור, אסור לציית להם, ואם ציית, חייב קרבן, שם ב.
 (ד) זקן ממרא, שהמרה נגד ב"ד הגדול שבלשכת הגזית, אפי' אמרו על ימין שהוא שמאל, חייב מיתה, שם.
 (ה) הטעם שחייב, שלא ירבו מחלוקת בישראל, ואין הב"ד יכולים למחול לו, שם ד.
 (ו) וזהו אפי' הוא קיבל מרבותיו, והם אמרו מסברא, וכ"ש כשגם הם קבלו כך, שם ב.
 (ז) מצאן חוץ ללשכת הגזית, והמרה עליהן, פטור, שהמקום גורם, שם ב.

(יג) ברכות

- (א) צ"ל כל ברכה ביראת שמים, והכל כהלכה, פ"א י"א בלאוין.
 (ב) ברכות שאמרן נגד טפח מגולה באשה, לכמה פוסקים, לא יצא בהם, והווי לבטלה, ונענש עליהם ר"ל, פ"א י' בלאוין, פי"א ו' יד.

(יד) בתי כנסיות

בתי כנסיות, קרוים מקדש מעט, פי"ט יב.

גדולים (טו)

- (א) גדולי ישראל, קידשו שם שמים, וקידשו את העם, פרק יח.
- (ב) כשהגדולים משתדלים עם העם, העם מתרוממים, שם.
- (ג) כשהגדולים מתחזקים ומתרוממים בהנהגתם, גם העם מתחזקים ומתרוממים בהנהגתם, שם יא.
- (ד) אחריות הגדולים, שלא יזלזלו בשום דבר ח"ו, ולא יתנו מקום לטעות שזלזלו מה ח"ו, פ"ט יח.
- (ה) כל פרצה שאינה מן הגדולים, אינה פרצה, ספ"א. פ"ט יז. יח. פי"א ט. פי"ח י.
- (ו) החרדים חייבים להרעיש על כל שום פרצה ביהדות, ויגדרו גדרים, פ"י ג.

גדר (טז)

לא יקבל אדם משרה, במקום מכשול דראיית ערוה (והוי בכלל ובכל מאודך) מהדורא בתרא לפרק כ'. וכשצריך לילך לדבר מצוה, במקום דשייך הרהורים, אם הוא ודאי שיבא לידי הרהור, ימנע מלילך, ואם הוא ספק, אל ימנע מהמצוה. מהדורא בתרא לפכ"ב אות ו'.

גוף (יז)

- (א) כל שום גילוי בגוף האשה, אסור מה"ת, חוץ מפניה וכפות ידיה ואצבעותיה, פ"א א' בלאוין, פרק ג.
- (ב) כפיפת גופה בפני אנשים, פגם בצניעות, פ"ט י.
- (ג) כשאינה מלובשת בשלימות כראוי, היא היותר משוקצת ומתועבת לפני הקב"ה ר"ל, פ"ב ה.
- (ד) גם האיש מצווה, ליזהר מלגלות גופות, פי"ט ה. ובכל הפרק.

גורם (יח)

- (א) הגורם לאתר לחטוא, עובר בלאו דלפני עור לא

תתן מכשול, פ"א ז' בלאוין, וע"ל ערך אחריות א.
 (ב) כל נברא שנכשלו בו, עתיד ליתן את הדין על זה.
 פ"א ח' בלאוין. ונענש ע"ז. ע' אחריות ו.

יט) גילוי

(א) כל מה שצ"ל מכוסה באשה, אסורה מה"ת לגלותו,
 פ"א א' בלאוין, פרק ג.
 (ב) האשה אחראית להתלבש באופן שלא יוכל
 להתגלות בה כלום, בשום סיבה, פ"ב ב.
 (ג) חומר בגילוי פריצות. מלענין ק"ש, פ"ה כב.
 וע' גוף ג. וע' ערך דברי קדושה. וע' הרהור טו.

כ) גירוי

(א) אסור מה"ת לגרום גירוי יצה"ר לעצמו או לאחרים,
 פ"א ג' בלאוין.
 (ב) כל פריצות מגרה יצה"ר, ע"ד פרצה קוראה לגנב,
 פ"א ג' בלאוין, וע' פכ"ב ח.

כא) גנאי

ע' בגדים יט.

כב) דברי קדושה

(א) דברי קדושה שאמרן נגד טפח מגולה, ע"ל ערך
 ברכות א.
 (ב) גם דברי תורה אסור לדבר לפני גילוי בשר אשה,
 פ"ח ו. וע' הרהור טו.

כג) דיבור

(א) דיבור איש ואשה, שלא לצורך, הוא בכלל יהרג
 ואל יעבור, פכ"א, ב. יח. יט. פכ"ה כה. וע' פכ"א כ,
 דהרמב"ם כתב דלוקה על הדבור.
 (ב) דיבור לצורך, מותר, ויותר מהצורך, אסור, פכ"א
 יא.

ג) כשנהנה מהדיבור, אסור לדבר אפילו לצורך והכרח. שם יב.

כד) דיין

א) הדיין צריך להחמיץ את הדין, שלא יפסקנו, עד שיתברר לו כשמש, פי"ח ו.
 ב) אחר שנתברר לו הדין כשמש, יפסקנו תיכף, ולא יענה את הדין, שם.

כה) דת יהודית

א) דת יהודית, היינו מנהגי צניעות, שנהגו בנות ישראל, מדעתן, אסור לעבור עליהם, ע' פ"ה. (י"ל דהן מרגישות לפי המצב, צורך התיקון, והוי הכרחיות וחיוב).
 ב) אחר שנתקבל והקבע הדת יהודית, ג"ל דחיוב מה"ת לקיימו, שם כה.

כו) הבלטת אבריה ותואר גופה

א) הבלטת והיכר תואר גופה ואבריה, הוי פריצות ואסור, כידוע, פרק ד.

כז) הוראה

א) חיוב לומר דעתך, לשם שמים, מבוא ב.
 ב) הוזהרנו מן התורה, שלא להורות שלא כדת של תורה, פ"א י"ד בלאוין.
 ג) לא הגיע להוראה ומורה, עליו כתיב כי רבים חללים הפילה, שם.
 ד) הגיע להוראה ואינו מורה, עליו כתיב ועצומים כל הרוגיה, שם.
 ה) אסור להתיר בלי ראיות ברורות, פ"א יז. פי"ד ז.
 ו) אסור לשנות מהמקובל, בלי ראיות ברורות, פ"א יח. פי"ד יא. יג.
 ז) אסור לאסור את המותר, שם ז.

- ח) כשצריך להחמיר, יפרש שצריך להחמיר, שם.
 ט) במחלוקת הפוסקים, בדאורייתא יחמיר ובדרבנן מקיל, שם.
 י) החולק, יכוין לשם שמים, פ"א יז.
 יא) המתעה בהלכה, אין לו כפרה, פי"ד י.
 יב) בעון דהוראה שלא כהלכה, בחשכה יתהלכו, וימוטו מוסדי ארץ ר"ל, פ"א ט"ו בלאוין.
 יג) המורה שאוכלים על פיו, הוי כמאכיל בידים, פ"א יח. פי"ג יא.
 יד) המורים בדיני צניעות, אחריותם גדול מאוד, שהוא יסוד היהדות, פ"ט טו.
 טו) בעגונה, יצדד המורה להקל כל האפשר, פי"ד ח.
 טז) יש עוד פרטים, שאמרו להקל, שם.
 יז) תלמיד שיש לו קושיא על רבו, במה שמתיר, בדאורייתא, יקשה לו תיכף, ובדרבנן, יקשה לו אחר המעשה, פ"א ט"ז בלאוין.

כח) הסתכלות

- א) המסתכל באשה שהיא ערוה לו, אפילו באצבע קטנה, ונהנה, עבר איסור תורה, פ"כ א.ה.ו.
 ב) במקומות המכוסים באשה, אפילו ראה בעלמא אסור, שם א.
 ג) ראיית עינים עון גדול, שגורם לגופן של עריות ר"ל, שם ו.
 ד) הסתכלות חמיר מיחוד, פי"ג ד.
 ה) אסור להסתכל בבגדי צבעונין של אשה שמכירה, ובשאר תכשיטיה, אפילו אינן עליה, פי"ב ח. ופכ"ב ה (ג).
 ו) אסור להסתכל בבהמה חיה ועוף, כשמזדווגין זל"ז, משום הרהור, פכ"ב ה (י).
 ז) אסור להכניס עצמו, בנסיון דהסתכלות, והמכניס עצמו בזה, רשע הוא ר"ל, פ"כ ג. ד.
 ח) יברח מנסיון דהסתכלות, אפילו עלול להפסדים גדולים עי"ז. שם ח. י.

כט) הרהור

- א) הרהור אסור מה"ת לכ"ע. פכ"ב א. והרבה דברים אסרו, להנצל מהרהור.
- א) הליכה אחרי אשה, פכ"ב ה) (ב).
- ב) השתמשות באשה, שם ה. ופכ"ג.
- ג) שמיעת קולה, פכ"ב ה) (א).
- ד) ריח בשמים שעליה, ולא יברך עליהם, אפילו מונחים על השלחן, שם ד.
- ה) הסתכלות בבגדי צבעונין שלה, אפילו אינם עליה, פ"כ יב. פכ"ב ה) (ג).
- ו) לא יעשו פרוכת מבגד אשה שמתה, שם יא.
- ז) איש ואשתו, ימנעו מעניגי חיבה, בפני אחרים, שם ח.
- ח) לא ישבו יחדיו אנשים ונשים, שם ו.
- ט) אם ישבו יחדיו, אין אומרים שהשמחה במעונו, דאינו שמחה להקב"ה, שם.
- י) שאינו נשוי, אסור לשלוח ידיו במבושיו, ואפי' להכניס ידו, למטה מטיבורו, שם ט.
- יא) איש אינו כורך ומקשר אשה שמתה, שם ז.
- יב) כל המצות גדחות, מפני חטא הרהור עבירה, פכ"ב ו.
- יג) גם בנשים נוהג איסור הרהור, פ"א ח' בלאוין.
- יד) להנצל מהרהור יפטיק פתאום כרגע, מלראות ומלהרהר, ע"פ גזירת מלך מה"מ הקב"ה, הקדמה ו.
- טו) מותר להרהר דברי תורה, נגד ערוה, פ"ג טו. פ"ח ז.
- טז) ע' גדר.

ל) זכות

מצות תה"ק לדון חברך לכף זכות, אע"פ שרואים הכף חוב פתיחה לו.

לא) חומרא

- א) חומרא שייכא, משום ספק וחשש, פי"ד ז.
- ב) כשאוסר משום חומרא, יפרש שהיא חומרא, שם.

ג) גם בחומרא מתודין, אשר החמרת, הקלתי, פ"א יב. בלאוין.

לב) חיזוק

ע' ערך גדולים. ג. ו.

לג) חילול ד' ר"ל

- א) חילול ד' אסור מן התורה, פ"א ט' בלאוין.
- ב) חילול ד' עוגשו חמור מחייבי כריתות ומיתות ב"ד ר"ל, שם.
- ג) המבזה אפילו מצוה א', ומקיל כלל בכבוד שמים, הוי חילול השם ר"ל, שם.
- ד) הלומד תורה, ואינו נזהר להשמר מכיעור, והדומה לו, הוי חילול השם ר"ל, שם.
- ה) אדם חשוב, שנתן מקום לומר שחטא, הוי ח"ה, שלומדים ממנו לחטוא ר"ל, שם.
- ו) המשקרים לעכו"ם וגונבים מהם, הם בכלל מחללי השם ר"ל, שם.
- ז) במקום ח"ה, צריכים לבטל כבוד הרב, להציל כבודו יתברך, שם.

לד) חינוך

- א) החינוך, כל חד לפום חורפיה, היודע להתעטף, חייב בציצית כו', פי"ג יא.
- ב) לפ"ז בת היודעת לכסות בשרה, חייבת בצניעות, שם יא. יב.
- ג) קטן בן שתיים או שלש שנים. אסור לאכול מאכלות אסורות. שם.
- ד) ולהאכיל בידים. אסור אפילו באיסור דרבנן. שם.
- ה) ואפילו תינוק בן יומו. אסור להאכילו דבר איסור בלי דחק. שם.
- ו) ואסור להציע כלאים בעריסת התינוק, שם.

כה

- (ז) וממילא ה"ה דאסור להלביש הבת בפריצות, שם יב. יג.
(ח) אל תחלל בתך, להראותה לכל, אפי' מכוין כדי לזווגה,
אא"כ בצורך ממש, שם ת. ט.
(ט) בת כהן שזינתה, את אביה היא מחללת, שא"צ לכבדו,
שהי"ל לתנכה ולשמרה מקטנותה, שם ז.

לה) חקותיהם

- (א) איסור חקותיהם שייך, במנהגים תמוהים, דהוי שמץ ע"ז,
או בנדנוד פריצות, פ"א ו' בלאוין, פ"י ב.
(ב) בלבישת בגדים ארוכים, אין חשש חקותיהם, אפילו
המאדע כד, פ"י.
(ג) יש ללבוש שום בגד, שיכירו שהם בני ובנות ישראל,
שם יב. יג.

לו) חשד

- (א) המתעניין באשה מי היא, ואם זה האיש שעמה, בעלה,
או אחיה, חשוד מאוד, פכ"א יד.

לז) יהודי

ע' ערך בגדים כא :

לח) יהרג ואל יעבור

בע"ז ג"ע ושפ"ד. פכ"א ב. יח. יט.

לט) יופי

- (א) אסור להראות יופי אשה, לפני אנשים, חוץ מבעלה,
פי"ב כא. כב.
(ב) יופי האמיתי לאשה, לישב בזוית ביתה, רמב"ם, הקדמה
יג.
(ג) משמע דאיש אסור להתייפות בפני הבריות, דזהו דרך
עכו"ם, פי"ב כא.

מ) יחוד

- (א) איסור יחוד, מבת ג' שנים ויום א', פי"ג א.

(ב) אותן שהתירו בהן היחוד, אם נוהגות בפריצות, אסור בהן היחוד, פ"א ד' בלאוין.
 (ג) גם אשתו נדה, אם נוהגת בפריצות, לכאורה אסור להתיחד עמה, שם.

מא) יציאת אשה

(א) לא תצא אשה ברחוב (בלי צורך הכרחי) שלא תכשיל עצמה ואחרים, פתיחה יא.
 (ב) גנאי לאשה, שיוצאת פעם בחוץ, פעם ברחובות, פ"ב יז.
 (ג) האיש כובש את האשה, שלא תהא יוצאנית, ותצא רק פעם או פעמים בחודש לפי הצורך, שם.
 (ד) אשה יוצאת לבקר אביה, ולבית אבל, ולבית המשתה, שם.
 (ה) לא תצא בקישוט ויופי, שחוטאת ומחטאת ר"ל, פתיחה יד. פי"ב כא—כד.
 (ו) כשמקושטת בביתה, והוכרחה לצאת לשעה קלה, יוצאת בקישוטיה, פתיחה יב. פי"ב כד.

מב) יראת ד'

(א) את האלקים ירא, תמיד, בכל ענין, וביותר בעניני צניעות, דהם יסוד היהדות, פ"א ג.
 (ב) תזהר האשה בהתנהגותה, שלא יכשלו בה בני אדם, ותתפלל על זה, פתיחה ג. ד.
 (ג) עשו משמרת למשמרת, הקדמה ג. פ"ה ג. פ"ו א.

מג) כונה

(א) מצות צריכות כונה, פ"י כו. ועוד המשך שם להלן.
 (ב) הלוּבש (ממש) כלאים, עובר גם בלא מחשבה וכונה, פי"ג יב.

מד) כיבוש הארץ

(א) האיש כובש את הארץ, ולא האשה, שלא תצא, ותגרום תקלה לעצמה, פתיחה יא. טו.

מה) כשרות אדם

כשרות אדם כפי צניעותו. ע' צניעות א.

מו) לבוש

ע' בגדים. יז. יח.

מז) מאדע"ס

א) ידוע שהמאדע"ס מיוסדים לפריצות, ואסור לנגוע בקצהו, שקץ תשקצנו וגו', פ"ב ג.

ב) ד' אמר אלינו ולתתך עליון וגו', היתכן להכנע להדרכתם בלבישה, שם ד.

ג) כשתמנע מהמאדע"ס, תמנע מהרבה עגמת נפש, שסובלים מהם, שם ג.

מח) מאכל אסור

ע' ערך חינוך. ג. ד. ה.

מט) מתאה

א) הנמנע מלמחות בחוטאים, הוי כאילו הוא עשה העבירה בידיו ר"ל, פ"א יח. פי"ג יא.

ב) כל שבידו למחות, היינו שיכול לומר איזה דיבור לעורר, פי"א י.

נ) מחלוקת

ע' ערך ב"ד ה.

נא) מכשול

א) התורה אסרה עלינו, ליחז שום מכשול, לפני מי, בגוף או בנפש, פ"א ז' בלאוין.

נב) מנהג

א) מנהג ותיקין עוקר הלכה, דכך קבלו אבותינו, אבל באין לו ראייה מה"ת, הוי טועה, פי"ד ה.

ב) מנהגי זמנינו משובשים מאוד, וא"א לסמוך עליהם כלל, פ"ה י. פי"ד שם.

נג) נדר

א) נדר שהוא גדר לרבים, או סייג לתורה ולמצוה, אי אפשר להתירו, פ"ט ד.

(ב) קבלה כנדר, שם ב.

(נד) ספק

- (א) ספק דאורייתא, לחומרא מה"ת פ"א י"ג בלאוין.
 (ב) ספק דרבנן, לקולא, שם יב.
 (ג) באין טרחא, מחמרינן גם בדרבנן, לרווחא דמילתא, שם.
 (ד) ויש עוד צדדים, דגם בדרבנן אין מקילין, שם.

(נה) עבירה

- (א) בע"ז ג"ע שפ"ד, אפילו בהנאה פורתא, אמרו יהרג ואל יעבור, פכ"ה יד.
 (ב) צריך ליתן כל אשר לו, שיציל עצמו מלעבור על לא תעשה, פ"כ ט.
 (ג) אין שום היתר לעבור עבירה לכתחלה, אפילו מכוין לשמה, פכ"ב ד"ה י"ל דבאמת.

(נו) עונש

ע' אחריות אות ו'. בגדים כ"ג. ברכות ד'.

(נז) עם ישראל

ע' ערך גדולים. ב—ו.

(נח) ערוה

- (א) טפח באשה ערוה מה"ת, פרק ג'.
 (ב) שוק באשה ערוה, פ"ח א.
 (ג) קול באשה ערוה, פכ"ב ה (א).
 (ד) שער באשה ערוה, פ"ה ז.
 (ה) ערוה בעששית אסור, פי"א ו.

(נט) ערום

- (א) המהלך בשוק ערום, הוא היותר משוקץ ומתועב לפני המקום ר"ל, פ"ב ה.
 (ב) כל שאינו מלובש כראוי לו, הוא בכלל ערום, שם.

ס) פאה נכרית

- א) ר' יהושע אמר, דאשה מכסה ראשה, מפני הבושה, והוא המקור לכיסוי ראש האשה. פ"ה ח.
- ב) הפוסקים לא חייבו הבעל ליתן לה פ"נ, והיינו, דלא לבשו ולא התייפו בפ"נ, רק אותן שהוצרכו ליראות בפני בעליהן, כאילו יש להן שער בפנים לבשוהו, שם יט.
- ג) י"ל איסור גילוי פ"נ לפני אחרים, מכלל איסור התקשטות לפני אחרים, פי"ב כג.
- ד) פמ"ג אוסר גילוי פ"נ, גם לק"ש, פ"ה יז.
- ה) רמ"א התיר ק"ש נגד פ"נ, משום ביטול ק"ש, ואין ראייה לענין צניעות, שם.

סא) פריצות

- א) פריצות אסור מן התורה, פתיחה א. ופ"א א.
- ב) פריצות יש בו שמונה לאוין, מלבד העשין דצניעות, פרק א.
- ג) באיסור פריצות צ"ל קיצונים, לא ממצועים, פתיחה כח.
- ד) איסור פריצות נוהג בילדה בת ג' שנים, פי"ג.
- ה) פריצות מכריע בדיני שכנים, לגדור ביניהם, פ"כ י—יד.
- ו) איסור פריצות, דוחה מצות כיבוש הארץ, וגם כל המצות, פתיחה יא. טו. פכ"ב ו.
- ז) פריצות מביא סבלות ושטות, הקדמה ד.
- ח) ברחיצה וכדומה בדרך צניעות, אין שום קפידא בגילוי הגוף, פ"ב טו. וע' גדולים ה. ו. וע' ערום א. ב.

סב) צניעות

- א) צניעות יסוד היהדות, ומדרגת האדם ביהדות, כערך צניעותו, מתבאר בפתיחה ובהקדמה.
- ב) א"א להיות אשה כשרה, רק בהנהגה דצניעות, גם שרה רבקה רחל ולאה נשתבחו בצניעותן, פתיחה ח.
- ג) גם בקבלת התורה, שהיו במדרגה עליונה, הבדילו אנשים לבד, ונשים לבד, פתיחה כא.
- ד) בכל דבר צ"ל בצניעות, לא בפריצות, פתיחה א. פ"א א.

- ה) הצנועה מחבאת עצמה בביתה, וכשמוכרחת לצאת, מחבאת עצמה בבגדיה, פ"ב יז.
- ו) גם כשהיא לבדה בביתה, תנהג בצניעות, שם טו, טז.
- ז) בדורות שלפנינו, היו הנשים מכסות צדי פניהן בהמטפחת שבראשן, וקשרוהו אצל הצואר, ע' פ"ה ח.
- ח) צניעות צ"ל בקיצוניות, לא בממוצע, פתיחה כח.
- ט) גם האיש יזהר בצניעות, אפי' הוא לבדו בביתו, מאימת השכינה, פי"ט ה.
- י) אשה שנכנסה לאסות בבית שכנתה, בעה"ב יוצא, שהרי תגלה זרועותיה, והיא אחראית על שמירת הבית, ואצ"ל לה שיוצא, דפשיטא שיצא, פ"ז ד.
- יא) צניעות גורם לחכמה, הקדמה ח.

סג) קבלה

- א) קבלה הוי כנדר, פ"ט ב.
- ב) קבלת הרבים, חלה עליהם ועל זרעם, שם ב. ג.

סד) קול

- א) קול באשה ערוה, לכמה פוסקים, הוא מן התורה, פ"ג י.

סה) קטנה

- א) בת שלש שנים, נוהגים בה ההלכות השייכים בה, כמו בגדולה, פרק יג.
- ב) וממילא גילוי בשרה, הוי נמי ערוה, כמו בגדולה, פרק יג.
- ג) אין קרבים לערוה, אפילו קטנה, שם ג.
- ד) אביה חייב לחנכה מקטנותה, בצניעות ובפרישות, שם ז, י. וע' רגילות ב.

סו) קידוש השם

- א) מצות עשה מן התורה, לקדש השם, פ"א ה.
- ב) בע"ז ג"ע ושפ"ד, יהרג וא"י, והוא קידוש השם, פכ"א א.
- ג) ואפי' באיסור דרבנן, כתבו דיהרג ואל יעבור, בשלשה אלה, שם יט.

לא

- (ד) וממילא כל עניני קריבה, דהם אביזרא דערייות, בכלל זה, שם ב.
- (ה) הפורש מעבירה, בשביל מצות הבורא ב"ה, הרי הוא מקדש השם, פ"א ה.
- (ו) נשים חשובות, לא יגעו בקצה שום חשש פריצות, וידקדקו ביותר בצניעות, ויקדשו השם בזה, וישפיעו קדושה רבה בעם, פ"ט יא. וע' גדולים א—ו.

סז) קישוט

- (א) מצוה וחיוב, שתתקשט האשה לפני בעלה, פתיחה יא. פי"ב כג.
- (ב) וכשאין בעלה בעיר, לא תתקשט כלל, פתיחה יב, פ"ב טז. פי"ב ט.
- (ג) ואסורה להתקשט ולהתייפות, בפני אחרים, ולוקין ע"ז, פתיחה יא—יד. פי"ב כא—כד.
- (ד) המקשטת גופה באיסור, מלבשת בזה את נשמתה, במלבושים צואים, שצ"ל בגיהנם עד שיתלבנו שם מצואתן ר"ל, פי"ח ט.

סח) קריבה

- (א) אין קרבים לערוה כלל, בין גדולה, בין קטנה, פי"ג ג.
- (ב) כל מה דגורם התקרבות איש ואשה, אסור מה"ת, מלאו דלא תקרבו, פ"א ג. פכ"א ב.
- (ג) אנשים ונשים, חייבים להתרחק זמ"ז מאוד מאוד, הקדמה ב.
- (ד) אשה שאינה שלך, אסור ליגע בה כל עיקר כו' מי שנוגע כו' מביא מיתה על עצמו כו', פכ"ה כז.
- (ה) אין שואלין בשלום אשה כלל, שמרגיל לבה ודעתה אצלו ר"ל, פכ"ד א. ו.
- (ו) אין משתמשין באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, פי"ג ה. פרק כג.
- (ז) אין היתר בעולם, שירפא איש לאשה, ולא אשה לאיש, ובסכנה המבוכה רבה, וישאל לחכם, פכ"ה.
- (ח) חיבוק ונישוק לאחותו בת שלש, אינו חיבת אישות, אלא חיבת קורבה, ומותר, פי"ג ב.

לב

סט) רגילות

א) רגילות לא מהני בפריצות, פ"ז ד"ה ועדיין, ובאות יא. ופט"ו ו', בקושיא יא, ומהדורא בתרא לפכ"ב אחר אות ט"ז.
ב) לא ירגילו קטנה בין אנשים, פי"ג ה. וא"כ כ"ש גדולה, והכל בכלל חיוב התרחקות.

ע) רחמנות

א) אסור לרחם על מי שאין בו דעת, ומתחנן לעזרו, באופן שרע לו, פתיחה מה. מו.

עא) שלום

א) אסור לומר לאשה תיבת שלום, והאומרים, טעות הוא בידם, פרק כד.

עב) שם שמים

א) אסור להזכיר שם שמים לבטלה ח"ו, פ"א י' בלאוין.

עג) תאווה

אסור להמשך בתאוות גשמיות, ולהרהר בהן, כמ"ש ולא תתורו וגו', פ"א ח' בלאוין.

עד) תוכחה

א) תוכחה מ"ע מה"ת, דכל ישראל ערבים זל"ז, וחייבים לאפרושי מאיסורא זא"ז, פ"א יז.
ב) הנמנע מלהוכיח, הוי כאילו הוא עשה בידיים, שם יח.
ג) בצריך להוכיח, לא יהיה סבלן, נחבא אל הכלים, פי"א י. עשיית תמונות דבר חמור מאוד, מהדורא בתרא לפי"ז.

עה) ת"ח

ע' בגדים כ. וע' חילול השם. ד. ה.

עו) תמונה

עשייתה חמור מאוד. מהדורא בתרא לפי"ז.

הערה בחיוב לימוד ה' צניעות

א) ע"ל (פרק כ"ו) בירור בהלכות תלמוד תורה, דעיקר חיוב לימוד תה"ק, הוא בהלכה, שנדע לשמור ולעשות ולקיים מצותיו יתברך, כדת וכדין, ובהלכה עיקר החיוב, לימוד הלכות שבת, דשבת הוא איסור סקילה, וכללי ופרטי הלכותיו, מרובים מאוד, ונוהג בכל אדם, כל ימי חייו, בכל יום שביעי, מבואו ועד צאתו, בכל רגע, בכל תנועה, ובכל דיבור, ובכל הזדמנויות, צריכים התבוננות, ודקדוקים, בפרטי ההלכות, שמשתנים מענין לענין, בחוט השערה, עש"ב.

ב) ועתה יבואר לנו, גם גודל החיוב וההכרח, בלימוד הלכות הצניעות, דגם בהם יש נחיצות רב מאוד, כי לדאבונינו, אין לנו הלכות מסודרות, בכמה עניני צניעות הדרושים בסדר החיים. והמנהגים בזה, משובשים מאוד, כאשר יראה הקורא בספר הזה, כמה גדול ההפרש, בין פסקי ההלכה, ע"פ ש"ס ופוסקים, לבין הנהגת העולם, ואיך יודע לבני אדם, הדין אמת לאמתו, שיצאו מהשיבושים, אם לא ילמדו ויעיינו בפרטי הענינים, ובמקורם, ויתנו לב להתבונן, איזהו דרך ישרה, שיבור לו האדם, לקיים בו, רצון נותן התורה, והפריצות נורא ואיום, כידוע, והנסיונות קשים ומרים עד למאוד, והפורצים פורשים

ב הצניעות הערה והישועה

כמה מיני פחים ורשתות, לצוד את ההמון ולהכשילם ר"ל, והמכשלה רבה עד למאוד, ע"י חסרון ידיעה שנמשכים אחריהם בבלי דעת, בכמה וכמה איסורים, ועבירה גוררת עבירה, ויורדים מטה מטה ר"ל, וכידוע המצב המר בזה ר"ל. וידוע מז"ל (ערכין ל:) כיון שעבר אדם עבירה, ושנה בה כו' נעשית לו כהיתר, וע"ש ברש"י, שאפילו על לבו אין עולה, שתהא עבירה, וממילא מתפרץ יותר ויותר ר"ל, וכבר כתב הרמב"ם (ה' איסורי ביאה פכ"ב הי"ז) וז"ל שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, אם נסתפק דבר ששמע, מורה להקל עכ"ל, שע"י שדעתו קרובה אצל עריות, הרי הוא משוחד בטבע לצד ההיתר, והשוחד יעור עיני חכמים, ויסלף דברי צדיקים (שופטים טז יט) ופרש"י דברי צדיקים, דברים המצודקים, משפטי אמת עכ"ל, ועי"ז מתירים האיסורים ר"ל, ושגגת תלמוד של לומדים, עולה זדון להמון, שלומדים מהם להקל לעצמם יותר ויותר, כי באלה המשפטים הם בקיאים מאוד, שבני התורה מחויבים לדקדק יותר ויותר, והם מותרים להקל יותר ויותר, וד' ירחם.

ג) והנה פריצות היינו, שפורצין גדר הצניעות, וכלשון מהרי"ק (שרש פ"ח) וכשעושים פרצה בגדר, בכל חלק שהוא הוי פרצה, ושייך מה שאמר הכתוב (קהלת י ח) ופורץ גדר ישכנו נחש, הוא יצר הרע, שכבר פתח לו פתח, שיכנס אצלו ויחטיאנו ר"ל, שהרי זהו תכלית הגדר, למנוע המזיקים מליכנס ומלקלקל, וצ"ל הגדר שלם ויפה סביב סביב

כידוע. וזהו חשיבות הצניעות.

ד) ולפיכך אנחנו חייבים, להודות ולהכיר החיוב וההכרת, לעסוק בדברי תורה, בדיני הצניעות, להיותינו יודעים ובקיאים בכל פרטי דיניה ודקדוקיה, שנדע להשמר מכל איסורי הפריצות, ולקיים את כל פרטי מצות הצניעות, והחיוב לקיים בזה מ"ש הכתוב (דברים יח יג) תמים תהיה עם ד' אלקיך, שנשתדל לעשות רצונו בלבב שלם, ולדון בכל ענין בכובד ראש, וביראת שמים, לאמתה של תורה. ה) וכבר נתבאר בהקדמה, שהצניעות הוא יסוד היהדות, וכפי ערך מדת הצניעות באדם, כך הוא מדת היהדות שלו, ממילא החיוב, אשר נשתדל ונתאמץ, להיותינו שלמים במדת הצניעות, ונטהר ונתקדש בקדושה של מעלה, ונזכה לגאולה קרובה אמן כי"ר.

מבוא

א) אברך את ד' אשר יעצני לסדר קונטרס הנוכחי, לקוטי הערות, הוכחות ואזהרות, בצניעות בנות ישראל אע"פ שאיני כדאי והגון לכך, בהיותי כלי ריק מתורה ויראה ומהשכל ודעת, אך י"ל שע"ז רמז הכתוב (מלכים ב', ג') כלים רקים אל תמעיטי, שגם אנשים שהם כלים רקים, אין למעטם ולהשפילם לגמרי ח"ו, שהרי אמרו (ב"ר י' ז') רבנן אמרי, אפילו דברים שאתה רואה אותן שהן מיותרין בעולם כגון זבובים ופרעושין ויתושין, אף הן בכלל ברייתו של

עולם, ובכל הקב"ה עושה שליחותו כו' אפילו ע"י יתוש וכו' עכ"ל.

ב) וכבר אמר החכם, מה קשה לעשות דבר בדעת, ומה נקל למצוא בכל דבר מגרעת, ובפרט בענין הנוכחי כמה דעות שונות יש בבני אדם, יש שיאמרו שזהו חומרות יתירות, ויש שיאמרו אין לפגום כבוד בנות ישראל ח"ו, ושלא להוציא לעז על הראשונות שהקילו בדבר, וכמה מיני טענות שונות ימצאו הרוצים למצוא טענות, בכל זה המעיין בפנים יראה, אשר אחרי כל הטענות, יכריעו חטענות הנאמרים בקונטרס זה, על פי הלכות תורתנו הקדושה, וע"פ מאמרי חז"ל דברי חכמה ומוסר, אשר מלה אחת משלהם, מכריע אלף טענות חזקות של בני"א, אשר נוגעים בדבר, ע"י תאות לבם, למנהגי הדור הזה בעוה"ר, והאמת יורה דרכו בס"ד, ועכ"פ אקיים בזה בס"ד מאמר הכתוב (דברים א, יז) לא תגורו מפני איש, פרש"י לא תכניס דבריך מפני איש עכ"ל, וי"ל לא תכניס דבריך מפני איש שיבא וידחה את דבריך, כי אתה מחויב לומר דעתך לשם שמים, ומתוך הויכוח יתברר האמת, ועכ"פ לא הסכמתי להדפיס את הדברים בדפוס עד אשר אראה איך יפול הדבר, אחר שיבקרו אותו חכמי הדור.

ג) ויש לדייק בפסוק לא תגורו וגו', שהוא לשון רבים, ורש"י ז"ל כתב לא תכניס דבריך לשון יחיד, ובאמת כל הענין בפסוק הוא לשון רבים, וי"ל דרש"י ז"ל קמ"ל, אשר לא רק אם אתם רבים בדעה

הצניעות מבוא והישועה ה

אחת, לא תגורו דבריכם מפני איש אחד, דזה פשיטא שהיחיד בטל נגד רבים, רק אפילו אתה יחידי ג"כ לא תכניס דבריך מפני איש, שאין לנהוג בזה עניוות, והכתוב אמר לשון רבים, כי מדבר אל השופטים הרבים, וי"ל דרמז באומרו לשון רבים, שאפילו אם הורגלו הרבים בכך, ונתפשט המנהג, עד שהשופטים אשר בשעריך כולם רואים אותו, שנוהגים כך לא תסמכו ע"ז, ומוזהרים אתם לומר דעתכם ע"פ התורה, וסיים הכתוב כי המשפט לאלקים הוא, פי' שהשי"ת חקק המשפט, ואין בכח בני אדם לשנות ח"ו, אפילו נהגו כולם היפך דין תה"ק ח"ו, ולא תגורו שיבא איש ויעיז נגדכם, כי מצוותכם הוא לומר דעתכם עכ"פ. (ד) וכבר מונחים אצלי קונטרסים מסודרים בזה מכמה שנים, ולא העזתי בעזות דקדושה להוציא אותם לאור עולם, דאת חטאי אני מזכיר בזה, כי הוא בבחינת מז"ל (גיטין נ"ו). ענותנותו של ר' זכרי' וכו', ועתה באתי, אין ועתה אלא תשובה (ב"ר כ"א ו') ויהי רצון שתהא תשובתי מקובלת, ויושלם התיקון הראוי לכבוד הבב"ה וב"ש, והוא רחום יצילנו משגיאות וינחנו במעגלי צדק למען שמו, ואבקש מכל ישראל לדונני לכף זכות, וכשם שתדונו אותי לכף זכות, כן המקום ידון אתכם לכף זכות, כמז"ל (שבת קכ"ז:): ונזכה כולנו לעשות רצונו יתברך שמ"ו אנו וכל זרעינו וזרע זרעינו עדי עד, ונזכה להרמת קרן תה"ק והרמת קרן ישראל ולהגאולה שלימה במהרה דידן אכי"ר נס"ו.

א) הקב"ה צוה עלינו בתורתו הקדושה, להיותינו בכל דבר, בצניעות, ולא בפריצות.

[סמ"ק מצוה נ"ז. לקמן רפ"א.]

ב) צניעות הוא לשון מצניע, ומחביא, שהאשה מצנעת ומחבאת את עצמה, מעיני בני אדם, וכל הנהגתה, בבחינה זו, בדרכי הצניעות, ונקראת צנועה, כלומר מוסתרת.

ג) הטעם והיסוד, שהאשה מצנעת עצמה, מובן פשוט, כדאמר ר' יוחנן (סוטה כב.) למדנו יראת חטא מבתולה כו' דרבי יוחנן שמעה לה היא בתולה, דנפלה אפה, וקאמרה, רבונו של עולם כו', יהי רצון מלפניך שלא יכשלו בי בני אדם עכ"ל, וע"ל [פ"א אות ח'] דאפילו האבן שנכשלים בו כו' עתידים ליתן את הדין, שאפילו לא פשעה בזה כלום, מכל מקום, אחר שהיא היתה סיבה, שנכשלו בה, עתידה ליתן את הדין על זה, ולכן אשה יראת ד', מצנעת ומחבאת את עצמה, מבני אדם, למנוע, כל שום מכשול.

ד) ויש להבין, דבתולה הנ"ל, שהיתה יראת חטא, ובקשה רחמים, שלא יכשלו בה, פשיטא שנשתמרה שלא תגרום להכשל בה, וכיון דהיא לא חטאה בזה, מה שייד ענין יראת חטא, דאמר רבי יוחנן, דלמדנו ממנה יראת חטא, ובספר בעל שם טוב (פ' בראשית אות קמ"ח) הביא מא"ז הבעל שם טוב

הצניעות פתיחה והישועה ז

זי"ע במז"ל (שבת קי"ג:) וכי דרכו של בועז לשאול בנערה, אמר רבי אלעזר דבר חכמה ראה בה כו' במתניתא תנא דבר צניעות ראה בה כו', והקשה, דקושית המקשה, על בועז, משום צניעות דידיה, ומה זה תירוץ שראה בה דבר חכמה וצניעות, דהוא צריך להיות צנוע, אפילו לגבי נערה חכמה וצנועה, ותירץ, דהכל תלוי באתערותא דלתתא, וגם בזה, אם האשה מהרהרת, גורם אתערותא דלעילא, שגם האיש יהרהר, וכשאינן אתערותא ממנה, גם הוא לא יהרהר, ולכן כשראה בועז, שהיא עסוקה בדברי חכמה וצניעות, ואינה טרודה בהרהורים, לא פחד שיבא על ידה להרהור, ודברי פי חכם חן, ולפי זה, הבתולה הנ"ל לכאורה לא היה לה לירא, שיכשלו בני אדם בה, דאם היא לא תהרהר בהם, גם הם לא יהרהרו בה כנ"ל, והתשובה בזה, דעל זה גופא, ביקשה רחמים, שהיתה יראה מהחטא, שלא תבא לידי הרהורים, ותגרום גם לאחרים הרהורים כנ"ל, וכמ"ש התנא (אבות פ"ב מ"ד) ואל תאמן בעצמך, ותלתה בקשתה, בזכות אחרים, שלא יכשלו בה בני אדם, וזה נמי בכלל מ"ש יראת חטא, שיראה, שמא חטאה, ויגרום החטא שתחטא, על דרך שאמרו (שם פ"ד מ"ב) עבירה גוררת עבירה, ומהאי טעמא נמי לא סמכה על זכותה כנ"ל, וביקשה בזכות האחרים.

ה) עוד יש לבאר בזה, דבגמרא (ב"מ קיז.) פליגי אי על הניזק להרחיק את עצמו, או על המזיק

להרחיק את עצמו, ומסיק דאפילו ר' יוסי דאמר על הניזק להרחיק את עצמו, מודה בגירי זיליה, שאם הנזק מגיע תיכף להניזק, צריך המזיק, להרחיק את עצמו, דהוי כמורה בו חצים, וכן פסק הש"ע (חו"מ סי' קנ"ה סל"א) וגם בפגיעת איש ואשה, שכיח הזיקא, שפוגם נפשו, בהסתכלות והרהור [וע"ל פ"א ל"ת ה'] שכתבתי מצמח צדק החדש לענין שערות אשה, שכתב, דבהכרח יראו אותן האנשים, ועוברת משום ולפני עור לא תתן מכשול [ויקרא יט יד] וכיון דנותנת מכשול בזה, והוא ענין שעלול להזיק תיכף כמה פעמים, ממילא על האשה להרחיק עצמה, שלא יוזק האיש תיכף על ידה, ולכן מצנעת ומחבאת עצמה כנ"ל.

(ו) עוד יש לבאר בענין זה, דאז"ל (יבמות קג:): בסיסרא, דקא שדי בה (ביעל) זוהמא, דאמר ר' יוחנן בשעה שבא נחש על חוה, הטיל בה זוהמא, ישראל שעמדו על הר סיני, פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים, שלא עמדו בהר סיני, לא פסקה זוהמתן עכ"ל, וכתב א"ז הגה"ק בבאר מים חיים (פ' בראשית בפ' אל האשה אמר). וז"ל שרבתה בה זוהמת הנחש כו' כי הגבירה בקרבה כח התאוה עד למאוד, מזוהמא הלא, ועל כן האשה משתוקקת ומתאוה תמיד להשלים מאויה עכ"ל, ואף על פי שאמרו, דבהר סיני פסקה זוהמתן, הרי ביאר אור החיים הקדוש (נפ' כי תשא בפ' ויחר אף משה) דכשעשו את העגל, חזרה הזוהמא, רק לא חזרה להיות כבתחלה, קודם מתן תורה ע"ש.

והחלק ההוא, גורם לה חוזק התאוה כנ"ל, וחנה חלק הקדושה אשר בה, מהני לה, שתתחזק ותתעורר, להתרחק מהרע, ולתקן דרכה בצניעות וקדושה.

ז) והנה אז"ל (ב"ר ס"פ י"ז) שאלו את ר' יהושע מפני מה כו' האיש יוצא וראשו מגולה (ודאי ר"ל דקצת מראשו נשאר מגולה) והאשה ראשה מכוסה (לגמרי) א"ל לאחד שעבר עבירה, והוא מתבייש מבני אדם, (וכן האשה היא אכלה מן העץ, ונתנה לאדם (מתנות כהונה) עכ"ל, ובמאמר הנ"ל (אות ו') שבא נחש על חוה, פרש"י [שבת קמו.] דכתיב הנחש השיאני, לשון נשואין ע"כ, וכפי ששאל הקב"ה לאשה מה זאת עשית, והשיבה הנחש השיאני לשון נשואין, משמע דהשיבה, שע"י שבא עליה, בבחינת בעל, נכנעה מפניו, ושמעה לו, לאכול מהעץ, ומזה נמשכו כל הצרות והחשכות בעולם, ויתכן לומר דזהו יסוד בושת חוה, שגרמה כל הצרות והחשכות, בשלילות צניעותה, [וביאור שלילות צניעותה הוא דכבר קדם הציווי מהקב"ה על אכילת עץ הדעת. ובפסוק זה דויצו ד' וגו' דרשו (סנהדרין נו:) שבע מצות בני נח, וא' מהם הוא גילוי עריות. וכ' הרמב"ם (ה' מלכים פ"ט ה"ה) דבכלל איסור עריות הוא הבחמה, וא"כ כבר ידעה שאסורה להזדווג עם הנחש, וכשאסר להם הקב"ה העריות בע"כ מסר להם הכללים בזה. ומכללי איסור העריות, הוא מ"ש הרמב"ם בפ' לא תקרבו לגלות ערוה, לא תקרבו לדברים שמקרבים וגורמים לגילוי ערוה, ובכלל זה הדיבור, כמ"ש

(נדרים כ.) ואל תרבה שיחה עם האשה שסופך לבא לידי ניאוף עכ"ל, וכמש"ל [פכ"א], והי"ל להתחבא מפניו, ולא לספר עמו כל הענין]. וממילא מתרגשת לנהוג בהכנעה ובצניעות, ונשרשה טבע זו בכל אשה בכח הירושה, וכמ"ש שם ר' יהושע בשאר ענינים כן, דנמשכו ממקור היצירה, ולכן אמרו, דאשה שאינה נוהגת בצניעות, היא חצופה וחשודה, שכבר יצאה מסדרה הטבעי, שצ"ל בבושה וצניעות כנ"ל.

ח) ומצינו בתורתנו הקדושה (בראשית יח ט) . בשבח שרה אמנו, כשבאו המלאכים לבשרה, לא נראתה לפניהם כלל, ויאמרו אליו, איה שרה אשתך, ויאמר הנה באוהל, פירש רש"י צנועה היא ע"כ, והודיעה אותנו תה"ק בזה, מעלת וחשיבות מנהג זה, דישיבה באהל, דהוא הוא הגורם הגדול לקדושה וטהרה, וכל אשה היושבת באהל, מראה בזה, שמגמתה ותשוקתה להיות בקדושה ובצדקות, ומינה, דהמזלזלת במנהג זה, מראה בזה, שאינה חוששת על הקדושה ועל הצדקות ר"ל.

ט) ולמדנו מה"ת (באמהות) מן הנביאים (ביעל) ומן הכתובים (תהלים מ"ה כל כבודה וגו') חשיבת האשה, שהיא יושבת אהל, ומינה תלמד, דהן דוקא נשתבחו במדה זו החשובה, ולא נהגו כן שאר כל הנשים, נמצא דהמצאה זו, שמצאו עכשיו, להיות יוצאניות, לא מחכמה השיגו זה, דזהו מנהג שנהגו כל הנשים הפרוצות בכל הדורות, דהיא בחינת תאוה גשמית, דבהפקירא ניחא להו, ורק הנשים

הצניעות פתיחה והישועה יא

החשובות המיוחדות, הם אמותינו הקדושות שרה רבקה רחל ולאה, הם התחזקו ומשלו ברוחן נגד טבע הגשמית, ויסדו דרך הצניעות והקדושה, שהועיל גם לזרעם אחריהם, שכל אשה, שתחפוץ להתחזק ולהתקדש, תצליח בזה, על דרך שאמרו (ויק"ר ל"ב ה') שרה אמנו ירדה למצרים, וגדרה עצמה מן העריות, ונגדרו כל הנשים בזכותה עכ"ל.

י) ונחזור על הראשונות, דהנשים שנוהגות היום לילך בחוצות, ידעו עכ"פ, כי אין זאת המדרגה הגבוהה, ולא על זה אמר הכתוב (ישעיה מט ג) עבדי אתה, ישראל אשר בך אתפאר, וכל איש ואשה אשר יראת ד' נוגע בלבם, יסדרו להם בכל אפשרותם ויותר, שתמנע האשה מלצאת החוצה, במה שאינו הכרח גמור, והרי אמרו (יומא כח:) דאברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה, והי' חולה שבא הקב"ה לבקרו (רש"י ר"פ וירא) ואפילו הכי סיפר הכתוב, שהוא סידר את כל הסעודה לפני האורחים, בשביל ששרה תשב בצניעות באהלה, והרי אמרה לנו תורה הקדושה (דברים כב כג) כי יהיה נערה בתולה מאורסה לאיש, ומצאה איש בעיר, ושכב עמה, פרש"י ומצא איש בעיר, לפיכך שכב עמה, פרצה קוראה לגנב, הא אילו ישבה בביתה, לא אירע לה, עכ"ל.

יא) וז"ל המדרש תנחומא (וישלח א' ה') ותצא דינה בת לאה, ילמדנו רבינו, מהו שתצא אשה בעיר של זהב בשבת וכו' רבנן אמרי אף בחול אסור לצאת בה לרשות הרבים,

מפני שהעם מסתכלין בה, ופגם הוא לאשה, שלא נתנו תכשיטין לאשה, אלא שתהא מתקשטת בהן לתוך ביתה, שאין נותנין פרצה לפני הכשר, ביותר לפני הגנב כו', לכך צריכה אשה להיות יושבת בתוך הבית, ולא תצא לרחוב, שלא תכשיל עצמה, ולא תביא מכשול לבני אדם, ונמצאו מסתכלין באשת איש, א"ר יהודה בר שלום תדע לך שכך כתיב (בראשית א כח) ויברך אותם אלקים, ויאמר להם אלקי פרו ורבו, ומלאו את הארץ וכבשה, וכבשה כתיב, האיש כובש האשה, ואין האשה כובשת האיש, האיש כובש את הארץ, ואין האשה כובשת את הארץ, שאל תצא, ותגרום תקלה לעצמה, שהרי דינה בת יעקב, בשביל שהיתה רגילה פדרנית (יצאנית, עץ יוסף) גרמה תקלה לעצמה, מנין, ממה שקראו בענין, ותצא דינה עכ"ל.

יב) ויש להקשות, דקי"ל (שי"ע א"ח סי' ש"ג סי"ח) דמותרת אשה לצאת בתכשיטין בשבת, ומה טעם לא אסרו משום צניעות, וזהו לכאורה כמ"ד אין למדין הלכה ממדרש, (עי' שד"ח מע' א' אות צ"ה צ"ו צ"ז) ובפרט כשהש"ס שלנו סותר, והיתר זה למדו שם מהש"ס, אך בעצם הדבר תמוה, מדוע באמת הש"ס מסכים להתיר, במה שהוא מכשול לרבים ח"ו כנ"ל. וי"ל דבאמת קי"ל (שי"ע אה"ע סי' ע' ס"ה) דבאין בעלה בביתו, אין לה להתקשט, וזהו כדברי המדרש תנחומא הנ"ל שלא תתקשט האשה אלא לפני בעלה, וטעם היתר יציאה

הצניעות סתיחה והישועה יג

בתכשיטין בשבת, מפורש בגמרא (שבת ס"ד:) שלא תתגנה על בעלה, היינו דאם נאסור לצאת בתכשיטין, יאסר להתקשט גם בבית, כמ"ש ש"ע, (א"ח שם ל"א), משום שמא ישכח ויצא בהם, כמ"ש הב"י (שם בסוף הסימן) והיינו כשיזדמן לה הכרח לצאת, לכן התירו היציאה בתכשיטין בשבת, וחק הצניעות, הוא עכ"פ שתמנע אשה מלהתקשט ביחוד כשיוצאת.

יג) וע' רש"ל [ברכות כ.] שביאר דרב אדא בר אהבה קרע הכרבלתא בשוק, דיצאה בבגד חשוב בשוק בלא כיסוי עליון, והוא הענין המדובר, שיצאה מקושטת בבגד חשוב בחוץ, וזה חרה מאוד לרב אדא ב"א, דהוא חוצפה ופריצות גדול וקרע בגדה בשוק, ומוכח דס"ל דהוא איסור תורה דבדרבנן לא הי"ל לבזותה בשוק, כמבואר בברכות [יט:]. שו"ר שכבר קדמני בדיוק זה דמוכח דהוי מה"ת בשו"ת ד"ח [ח"א יו"ד סי' ל'] ע"ש, וזהו כמבואר לקמן [פ"א] דצניעות חיוב מה"ת, ופריצות אסור מה"ת והכל בכלל הפריצות.

יד) ומתברר בזה כמה שוגות הן הנשים, שמקשטות עצמן כשיוצאות לחוץ, דהיא עבירה גדולה מאוד, והיא בזה חוטאת ומחטאת, שמשדלת לגרום שיסתכלו בה האנשים, ואפילו אין כונתה כד, רק מתכונת להתייפות בפני חברותיה ושכנותיה, חרי גורמת מכשול בזה. כנ"ל מהמד' תנחומא. וע"ל [פ"א ז' בלאוין] דהיא מזמינה המכשול והעבירה,

לכל האנשים, שיראו אותה בע"כ, ר"ל. וע"ל [פי"ב
 אות ט', ומאות יט ולהלן] דכתבתי עוד מזה.
 טו) וצא ולמד במדרש תנחומא הנ"ל, שעל כן אמרה
 תורה, האיש כובש את הארץ, ואין האשה
 כובשת את הארץ, שלא תצא, ותגרום תקלה לעצמה
 כו' עכ"ל, ויש לשמוע מזה, שלא היתה תורה מוותרת
 על חלק כיבוש הארץ, שאפשר לבא על ידי האשה,
 רק משום שלא תצא, ותגרום תקלה לעצמה, אמרה
 תורה, האיש כובש את הארץ, ואין האשה כובשת
 את הארץ, ומצינו בזה, לימוד מפורש מחז"ל הקדושים,
 שלמדו מהכתוב, שלא תצטרף אשה בכיבוש הארץ,
 שלא תגרום תקלה בזה, וכל שכן, כשהתקלה מזומנת,
 זידוע שמכוונים מתחלה על זה ר"ל, שאל ישיא לכם
 היצר הרע, לומר שמצות הכיבוש, יכריע להתיר ח"ו,
 שהרי מפורש יוצא בתורה, למנוע חלק כיבוש הנשים,
 כדי שלא יבאו לידי תקלה ח"ו, ובאמת הוא נמי
 מפורש יוצא מפי משה רבינו ע"ה (דברים כג י) כי
 תצא מחנה על אויביך (שהשטן מקטרג בשעת הסכנה,
 רש"י) ונשמרת מכל דבר וגו' כי ד' אלקיך מתהלך
 בקרב מחניך, להצילך, ולתת אויביך לפניך, והיה
 מחניך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר, ושב מאחריך,
 הרי אמר בפירוש דגם בשעת מצות כיבוש הארץ, לא
 יאבה ד' סלוח לו על עבירה דערות דבר, ושב מאחריך
 ר"ל, ושייך בזה מ"ש בספרא [פ' אחרי מות י"ו י"ז]
 וקרוב אהרן שם, שבשביל שהכנענים טמאו את הארץ,
 אני מגלה אותם, ואתם תשמרו כראוי ע"ש, מבואר

דמעלת וזכות ישראל בארץ הוא, שלא יטמא, ומוכרחים ליזהר בזה, ונמצא דאין ישראל מתחזקים ע"י סיוע הנשים במלחמה, רק אדרבה, מפסידים, שדי המצילך, ונותן אויביך לפניך, שב מאחריך, ע"י סיוע הנשים ועלינו לקיים והיה מחניך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר.

טז) עוד כתב המדרש תנחומא (שם ו') וז"ל ותצא דינה בת לאה, זהו שאמר הכתוב (תהלים מה יד) כל כבודה בת מלך פנימה, א"ר יוסי כשהאשה מצנעת את עצמה בתוך הבית, ראויה להנשא לכהן גדול, ותעמיד כהנים גדולים, שנאמר כל כבודה וגו', אם תכבד עצמה בתוך הבית, ממשבצות זהב לבושה, תנשא למי שכתוב בהן, ושבצת הכתונת שש, א"ר פנחס הכהן בר חמא בזמן שהיא צנועה בתוך הבית, כשם שהמזבח מכפר, כך היא מכפרת על ביתה, שנאמר (תהלים קכח ג) אשתך כגפן פוריה, בירכתי ביתך, ואין ירכתי אלא מזבח, שנאמר (ויקרא א יא) ושחט אותו על ירך המזבח, דבר אחר אשתך כגפן פוריה, אימתי היא כגפן פוריה, בזמן שהיא בירכתי ביתך, ואם עשתה כן, בניך כשתילי זיתים, תעמיד בנים נמשחים בשמן המשחה סביב עכ"ל.

יז) וראוי לבאר, מה ענין הצניעות, לכהן גדול, ומהו ענין המשבצות, ומהו הענין שמכפרת, ואיך תלוי היותה פוריה, להיותה בירכתי ביתך, וי"ל פשוט, דחיה חטאה, שלא הצניעה עצמה בפני הנחש, ובא עליה, ובזה נכנעה בפניו, ואכלה מעץ

הדעת, ומאותו החטא נמשכו כל החטאים, כידוע, ונגזרה המיתה עי"ז, כנ"ל (אות ז') ועכשיו, כשמצנעת את עצמה בתוך הבית, בזה נכנעה, וחוזרת בתשובה, על החטא ההוא, ובזה משפעת צניעות וקדושה בבית, ובזה מכפרת על ביתה, לבטל בחינת החטא בזה, והגיעה בזה למדרגה הגבוהה מבחינת כפרה, ובזה היא ראויה, להנשא לכהן גדול, הגדול מאחיו גם בבחינת הכפרה, וכגון בעבודת יה"כ, שמכפר על כלל ישראל, דנעשה דוקא בכהן גדול, ובבחינה זו, זוכה נמי, שיהיו בניה כהנים גדולים.

יח) וכינה הכתוב כאן לכהונה, בתואר המשבצות, ירמז בזה, לפי הנ"ל, דכל החטאים נמשכו ע"י חסרון הצניעות, ולכן אמרו (ערכין טז.) כתונת מכפרת על שפיכת דמים, דכתונת הוא סמל הצניעות, שחסר לחוה אז, שע"ז נמשכו כל החטאים, ובאה המיתה לעולם, ומשום זה, הכתונת הוא סמל הכפרה, ולזה הביאו שם הפסוק ויטבלו את הכתונת בדם, דידעו דכתונת מכפר על חטא אדם הראשון וחוה, ועל שפיכת דמים שנמשך מזה, והעיר בני הרה"ח מוה"ר נתן דוד שליט"א לפמשי"ל [פ"ט אות ה'] דבגדי אדה"ר היו בגדי כהונה, א"כ הי' הכתונת לכפר על אכילת עץ הדעת, שגרם המיתה, ולפי שחוה משלה באדם, שהכריחתו לאכול מעץ הדעת, כמ"ש בעל הטורים בפ' היא נתנה לי מן העץ, לפיכך אמר הקב"ה והוא ימשל בך עכ"ד. ולפ"ז המתחדשים שמעדיפים שהאשה תמשול, חוזרים לקלקולם הראשון

ר"ל, ולכן צוה הקב"ה לעשות בכתנות משבצות דרומזים לבתים לרמז בהכתנות, דהם סמל הצניעות בלבוש, על חלק האחר דצניעות, דכל כבודה בת מלך פנימה, בירכתי ביתך, ורמז הכתוב, דבזה שיושבת בירכתי ביתך, תהיה כגפן פוריה, י"ל דיש באשה ב' ^{אציהחמט} בחינות, תאוה גשמית, ותכלית קיום המין, והצנועה, שמתאמצת להתגבר על התאוה, ולבטלה, בדין הוא, שתהיה פוריה, לשם שמים, לקיום המין.

יט) ואז"ל (סוטה יא :) בשכר נשים צדקניות, שהיו באותו הדור, נגאלו ישראל ממצרים כו' הקב"ה מזמן להם דגים כו' ומאכילות אותן ומשקות אותן, ונזקקות להן כו' ויולדות כו' עכ"ל, וביומא (עה.) ז"ל זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, רב ושמואל, חד אמר דגים, וחד אמר עריות כו' בשלמא למאן דאמר דגים, אבל עריות לא פריצי בהו כו' למ"ד עריות מאי מעין חתום מהנדך דאסורין לא פריצי בהו עכ"ל, הנה לכ"ע לא היו פרוצים בעריות במצרים, אלא דלמ"ד דגים, לא היו פרוצים בשום עריות במצרים, ולמ"ד עריות, לא היו פרוצים בעריות שהיו אסורים לבני נח, אבל אותם שעדיין לא נאסרו להם, נהגו בהם היתר, אבל הצדקניות, היו גדורים מכולן, והשתדלו רק עם בעליהן לבדם, ואמרו דבזכותן נגאלו ישראל ממצרים.

כ) ויש לבאר מ"ש דבזכותן דייקא נגאלו, דידוע הקושיא, דגזירת הגלות הי' על ארבע מאות שנים, והם היו במצרים רק ר"י שנים, (ע' בראשית

טו יג, וברש"י שם) וא' מהתירוצים בספרים הקדושים הוא דשכינה הקדושה היתה עם ישראל במצרים, וזה השלים, והנה כתיב (דברים כג טו) והיה מחניך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר, ושב מאחריך, ולכן אותן שהיו פרוצים בעריות המותרין, נקרא זה עכ"פ ערות דבר, ולא שרתה שכינה עמהן, רק הצדקניות, שהיו גדורות מעריות לגמרי, שרתה בביתן שכינה הקדושה, והשלימה כנ"ל, ונמצא דבזכותן דייקא נגאלו ישראל, וכן אמרו (סוטה ג:) בתחילה, קודם שחטאו ישראל (בעריות, רש"י) היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד מישראל (בביתו, רש"י) שנאמר כי ד' אלקיך מתהלך בקרב מחניך, כיון שחטאו, נסתלקה שכינה מהם (מלבא לביתם, דאינו יכול לראות בעבירות שבביתו, רש"י) רק בבית הצדקניות, שרתה שכינה הקדושה, ותלו הקדושה בנשים דייקא, י"ל על דרך שאמרו (ב"ר יז, ז) הלכה זאת ונשאת לרשע אחד ועשתה אותו צדיק, הוי שהכל מן האשה עכ"ל, ולכן כשהיו הנשים צדקניות, ונהגו בקדושה, ממילא נהגו גם אנשיהם בקדושה, ושרתה שם שכינה כנ"ל. וע"ל [אות י"ז].

ויש לרמז בפסוק (מיכה ו ח) והצנע לכת עם אלקיך, כלפי שאמר הכתוב (דברים כג טו) ולא יראה בך ערות דבר, ושב מאחריך, אמר כאן, כשתלכי בצניעות, וממילא לא יראה בך ערות דבר, ולא ישוב מאחריך, ובזה תהיה עם ד' אלקיך, שתשרה שכינה הקדושה עמך, ובזה מובן מז"ל (ירושלמי מגילה יד.) דאשה צנועה, זוכה לבנים קדושים, שיהיו כהנים גדולים,

הצניעות פתיחה והישועה יט

דאחר שע"י צניעותה, זכתה להשראת השכינה, ממילא בניה הם קדושים, גם ירמז הכתוב בדרך זה, והצנע, כשתנהג בצניעות, זה יכריע אותך, לכת עם אלקיך, תמיד, כמש"ל (הקדמה אות י"א), ויש לרמז כי המסיחים דעתם מבנ"א, זוכרים את הבב"ה, ומה"ט מובן דצניעות גורם השראת השכינה ודוק.

כא) וכן מצינו בקבלת התורה, כדאיתא בפרקי דר"א (פרק מ"א) וז"ל ר' פנחס אומר ערב שבת עמדו ישראל בהר סיני, ערוכים, האנשים לבד, והנשים לבד, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לך אמור לבנות ישראל, אם רוצות לקבל את התורה, שדרכם של אנשים, הולכים אחר דעתן של נשים, שנאמר (שמות יט ג), כה תאמר לבית יעקב, אלו הנשים, ותגיד לבני ישראל, אלו האנשים, וענו כולם פה אחד, כל אשר דבר ד', נעשה ונשמע, ואומר (תהלים פ"ז ז) ושרים כחוללים, כל מעיני בד עכ"ל. מבואר נמי דקדושת הנשים ומעלתן, מכרעת להמשיך גם את האנשים להקדושה, וכמש"ל.

כב) וכן מבואר נמי במדרש (ש"ר כ"ח ב') וז"ל כה תאמר לבית יעקב, אלו הנשים, א"ל אמור להם ראשי דברים, שהם יכולות לשמוע, ותגיד לבני ישראל, אלו האנשים, א"ל אמור להם דקדוקי דברים, שהם יכולים לשמוע, ד"א למה לנשים תחלה, שהן מזדרזות במצות, ד"א כדי שיהו מנהיגות את בניהן לתורה, א"ר תחליפא דקיסריו אמר הקב"ה, כשבראתי את העולם, לא צויתי, אלא לאדם הראשון, ואחר כך

נצטוית חוה, ועברה, וקלקלה את העולם, עכשיו, אם איני קורא לנשים תחלה, הן מבטלות את התורה, לכך נאמר, כה תאמר לבית יעקב עכ"ל.

כג) וראוי לבאר מאמר פרקי דר"א, מהו ההמשך ערב שבת כו', י"ל דשבת במרה נצטוו,

כפרש"י (שמות טו כה) וכתוב (שם טז כג) את אשר תאפו אפו, ואת אשר תבשלו בשלו, והיה לנשים בכל ערב שבת עבודת הקודש, הכנה לשבת קודש, עכשיו, בקבלת התורה, אמר ערב שבת עמדו ישראל בהר סיני, ערוכים, האנשים לבד, והנשים לבד, אשר הנשים רגילות לעבוד עבודת הקודש, ההכנה לש"ק כנ"ל, ובטלות עכשיו מעבודתן, אמנם מוכנים עכשיו, לקבלת התורה הקדושה, ואם לא ידבר משה אליהן כלום, רק לאנשים, ירגישו צער בזה, דעבודתן הקודש, אין עושין, ובקבלת התורה אין משותפות, תאמר האשה, א"כ, למה זה אנכי נמצאת בטלה ומבוטלת, מזה ומזה, לכן אמר הקב"ה למשה, ראשית אמור לבנות ישראל, אם רוצות לקבל את התורה, כדי שירגישו בעצמן חשיבות בקבלת התורה, וי"ל דגם מ"ש שדרכם של אנשים, הולכים אחר דעתן של נשים, הוא בכלל האמירה, שיאמר משה כך להנשים, כלומר, דמשום זה, כל קבלת התורה, תלויה בכם זייקא, גם נכלל בזה, דאחר שכך דרכם של אנשים, שהולכים אחר דעתן של נשים, לכן כדאי שתקבלו אתן התורה, ובזה יאות שפיר, שילכו האנשים אחר דעתכן, שתמשיכו אותם לקיים תה"ק, הא לאו הכי, לא נאה ויאה,

הצניעות פתיחה והישועה כא

שילכו האנשים אחר דעת הנשים, בדברי הבל ורוח, ומתורץ שפיר דיוקו של הרד"ל (שם ס"ק ל"ז), שהרי אמרו (ב"מ נט.) כל ההולך בעצת אשתו, נופל בגיהנם, זאין הכי נמי, דזה גופא תיקון במאמרו, דלא נכון הדבר לילך בעצת האשה, לפי דעתה הטבעית, ולזה תקבלו התורה, ותהיו עזר להאנשים, להמשיכן לדרך התורה, וכמש"ל (כ') מז"ל דהצדיקת עשתה את הרשע לצדיק, ובזה יהיה נאה ויאה, שילכו אחר דעתכן, וכך הוה, דענו כולם פה אחד, האנשים והנשים, כל אשר דבר ד', נעשה ונשמע, והביא הקרא ושרים כחוללים, וכדפי' הרד"ל (שם ס"ק ל"ט), דשרים הם האנשים, שאמרו שירה, וחוללים, הן הנשים, שיצאו בתופים ובמחולות, שהיו האנשים כהנשים, שנמשכו האנשים אחריהן, בהסכמת קבלת התורה. וי"ל מה דסיים הכתוב, כל מעייני בד, היינו, דכל מחשבתי ועיוני בד דייקא, לשם שמים, ולא נמשכתי אחר הנשים בדרך טבעי ותאוני ח"ו, וזהו בבחינת מ"ש (שבת קמו.) דבסיני פסקה זוהמתן, דגם הגשמי, שנמשכו אחר הנשים, היה רוחני, לשם שמים, והיו אז הנשים, יסוד בקבלת התורה, לעצמן ולהאנשים, דתחלה נתעלו הנשים, להכנע תחת עול תורה הקדושה, ואחריהן נמשכו האנשים, וי"ל דהוא דרך טבעי, דאחר שהאשה, דכתיב בה, ואל אישך תשוקתך, בחינת התאוני, נתעלו לשבר הטבע, ולקבל עול תורה ומצוות, ממילא נתעלו האנשים אחריהן ביתר שאת, והבן, ולפי ענינינו י"ל במה דפריד (ב"מ שם)

ממ"ש איתתך גוצא כו' שישמע בקולה, [ואגב, הא דפרש"י ושמע דבריה, והוא היפך מ"ש בגמרא ותלחוש לה, שתאמר לה, י"ל פשט המאמר ותלחוש לה, שלא תדבר אליי בקול שיגיע אליה, אלא כפוף עצמך אצלה, ותדבר בלחש, ומזה מדייק רש"י ז"ל, דבכופף עצמו ומדבר אליה בלחש, ישמע נמי דבריי. והוכרח לפרש כן, דהא על מ"ש שלא לילך בעצתה, מקשה מזה, דמשמע שישמע דבריה] ומתרץ, [אגב מ"ש נופל בגיהנם, שאינו רואה שהולך בדרך ההוא, ופתאום נופל ר"ל]. הא במילי דשמיא, שאומרת לך לעסוק במילי דשמיא, שמע בקולה, כמו בקבה"ת, הא דאומרת לעסוק במילי דעלמא, שאינו כדעת תורה, נופל בגיהנם, כמו אחאב, אלא דלכאורה ק' אם אומרת כתורה הרי עושה ע"פ התורה, לא משום עצתה, וי"ל דמפני דרכי שלום, ישאל בזה עצתה, כמו שעשה הקב"ה בקבלת תה"ק לשאול אותן תחלה כנ"ל, וטוב שתהיה עמו באותה עצה טובה, וזה העירו לנו חז"ל הקדושים.

כד) ובמדרש רבה הנ"ל יש לדקדק, דאמר ד"א למה לנשים תחלה כו', וכי היכן אמר תחלה טעם למה לנשים תחלה, שאומר ד"א למה לנשים תחלה, אך הרי באמת לא יאה לאנשים להמשך אחר הנשים כנ"ל, ומפורש ברש"י (בראשית לא יז) ויקם יעקב, וישא את בניו ואת נשיו, הקדים זכרים לנקבות, ועשו הקדים נקבות לזכרים כו' עכ"ל, א"כ למה הקדים הקב"ה כאן הנשים, לזה הסביר למשה

הצניעות פתיחה והישועה כג

וא"ל כה תאמר לבית יעקב, אלו הנשים, אמור להם ראשי דברים, שהם יכולות לשמוע, ותגידי לבני ישראל, אלו האנשים, אמר לו, אמור להם דקדוקי דברים, שהם יכולים לשמוע, ומהו לשון ראשי דברים, די ש בתורה פשטות הדברים, מובן הראשון, דזה גם הנשים יכולות לשמוע, בפרט דמשה רבינו ע"ה הי' המסביר להן, וזהו ראשי דברים, התחלת הדברים ופשטותן, שהן יכולות לשמוע, ובאמת היה זה דבור כללי, לאנשים ולנשים, שלא הוצרך משרע"ה לחזור ולאמר לפני האנשים, דאם הנשים שמעו והבינו, כ"ש האנשים, ואמר לאנשים רק הדקדוקים, בעמקות הדברים, דהוא למעלה ממדרגת הנשים, ודבור ראשון בפשטות, היה מיוחד להנשים, דהן יבינו רק זה, ולא מה שיאמר אח"כ להאנשים, וכעין מ"ש (שבועות ג.) איידי דזוטרן מילייהו, פסיק שרי להו, נמצא דמבואר בתחלה, טעם שאמר לנשים תחלה, ושפיר אמר ד"א למה לנשים תחלה כו'.

כה) ובחידושי הרד"ל (בש"ר שם אות ד') זייק בזה וז"ל שהן מזדרזות במצות, בכל דוכתא אמרינן, נשים עצלניות הן כו' ע"ש, וי"ל דלא אמר זריזין במצות, רק מזדרזות, היינו שמתאמצין להזדרז, לפי שבעצם אינן זריזין בטבען, וצריכות להתאמץ להזדרז, ומשום דבטבען מתאחרות, ראוי להקדים בהן ההודעה, כדי להקדים בזה הזדרזות, למעט ההתאחרות, כמה דאפשר, והוא בבחינת מ"ש (שבת קד.) בא ליטהר מסייעין אותו, ה"נ אחר שהן

כד הצניעות פתיחה והישועה

מזדרזות, מסייעין אותן בהזדרזותן, ורמז בזה, דעבודתן חשובה אצל הקב"ה, ומהדר לסייען, דאחר שהאנשים יתעסקו עוד בלימוד הדקדוקים, שהנשים לא ישמעו בהן, כבר יש להן האפשרות, להתעסק תיכף במחשבתן, להזדרז בקיום המצות, ואולי יש לפרש דזהו הכונה שהן מזדרזות במצות, כלומר, אחר שהן ממהרות לגמור לימודן תחלה כנ"ל, מתחילין להזדרז במחשבתן בקיום המצות, תיכף אחר גמר לימודן, לכן ראוי להקדים לימודן, וירויחו זמן, ולא שיתאחרו ללמוד, אחר שיגמרו האנשים לימודן, ויש לבאר נמי, דבאמת אין כאן הקדמה לנשים בעצם הדיבור, דאמירת ראשי הדברים, דהיינו פשטות הדברים, היתה אמירה כללית, לאנשים ונשים כנ"ל, וההקדמה היתה רק בההכנה זכה תאמר לבית יעקב, שאם יקדים את האנשים בההכנה לשמיעה, וידוע דבטבע האנשים קודמים ללימוד התורה, יבא הרושם בלבות הנשים, דודאי האנשים הם עיקר בקבלת התורה, שע"כ הקדים אותם משה רבינו בתחלת ההכנה להשמיעה, והם הנשים יבאו לאחרונה, בבחינת הקטנות, שיוכלו הן לקבל, ויסיחו דעתן מתחלה, מלהשיג, לכן הוצרך להקדים ההערה לנשים דייקא, שמתחלה הן צריכות ליתן לבן לשמיעת הדברי תורה, וזי"ל הכונה ד"א למה לנשים תחלה, שהן מזדרזות למצות, ר"ל, לעוררן, שהן מזדרזות וקדומות בלימוד המצות עכשיו, דחלק הלימוד, שנוגע להם, לשמוע עכשיו, בקבלת התורה, הוא מוקדם בתחלה, ולא

הצניעות פתיחה והישועה כה

מאוחר בסוף והבן, וזה מורה חשיבותן, בקבלת תה"ק, ובזה יחזקו הנשים קבלת תה"ק, ע"ל [אות כג].

כו) ואמרו ד"א כדי שיהיו מנהיגות את בניהן לתורה. א"ר תחליפא דקיסרין אמר הקב"ה כשבראתי כו', י"ל דר' תחליפא מפרש מ"ש כדי שיהיו מנהיגות כו', דעל פי הטבע, אחר שחיה לא נצטוה שלא לאכול מעץ הדעת, רק אדם נצטוה מדי ב"ה, והיא נצטוה. אחר כך, זלזלה חוה בדבר, ועברה, וקלקלה את העולם, עכשיו אם איני קורא לנשים תחלה, הן מבטלות את התורה, ולא ינהיגו את בניהן לתורה, לכך נאמר כה תאמר לבית יעקב בתחלה, ותהיה הקבלה חשובה אצלן, ומתוך כך, ינהיגו את בניהן לתורה, ולא דיבר מהנשים עצמן שישמרו את התורה, דבסתמא, כשהבעל שומר את התורה באמת, והרי היא משותפת עמו בהחיים, ממילא הולכת עמו בדרכו, אבל בניהן, דהן מגדלות ומחנכות אותן מנעוריהן, זה תלוי, באם התורה חביבה אצלה, מדריכתן בדרך התורה, באהבה וברצון, וזה אני חושב הכונה במ"ש (ב"ב קי.) רוב בנים דומין לאחי האם, דלפי שהורגלה באהבת אחיה, והורגלה בדרך ההוא שגדל אחיה, חביב הוא לה, ומרגילה גם את בניה בדרך ההוא, וה"נ בזה, שכשמשותפת בהקבלה מעיקרא, חביבה לה התורה, ומדרכת בניה עי"ז בדרך התורה, לכך א"ל בתחלה כה תאמר לבית יעקב, אלו הנשים,

כו הצניעות פתיחה והישועה

כז) ומתנות כהונה כתב כדי שיהו מנהיגות כו', שהנשים מצויות בבית, ומשגיחין תמיד על בניהם עכ"ל, וי"ל על דרך דמבואר לעיל (אות ד') גבי רות, שראה בועז, דהיא עסוקה בדברי חכמה, וצניעות, ידע דאינה מהרהרת דברי תפלות, דידוע דכשאשה מהרהרת בדברי תפלות, אינה עסוקה בדברי חכמה, ולא בדברי צניעות, דדברים אלה, הם שני הפכים, ולכן צוה הקב"ה להמשיך את הנשים דייקא בתחלה לחכמת התורה, שע"ז דייקא תהיינה צנועות, ויושבות בבית, ומנהיגות את בניהן ללימוד התורה וקיומה, ואתי שפיר דכינה כאן את הנשים בתואר בית יעקב, על דרך שאמרו (שבת קיח: ורות רבה ב' ז') דא"ר יוסי מימי לא קריתי כו' אלא לאשתי ביתי, ופרש"י שהיא עיקר של בית עכ"ל, ולשון יפה ענף, משום שהאשה היא עקרת הבית עכ"ל, והוא ע"י שמצויה תמיד בבית, ומשגחת על כל עניני הבית, ובני הבית וכנ"ל, ובזה השמיענו הקב"ה הטעם דראוי להקדים הנשים לקבלת תה"ק, ובאמת קי"ל (שי"ע יו"ד סי' רמ"ו ס"ו) וז"ל אשה שלמדה תורה, יש לה שכר, אבל לא כשכר האיש, מפני שאינה מצווה ועושה, ואע"פ שיש לה שכר, צו חז"ל שלא ילמד אדם את בתו תורה כו' עכ"ל, וא"כ למה מקדים אותן תחלה, והסביר הקב"ה בזה, דנקראו בית יעקב, שהן יושבות בבית, בצניעות, ובזה דייקא, נמשכות אחר תורה הקדושה, וינהיגו את בניהן לתורה, ולכן ראוי להקדים אותן ולקרבו

הצניעות פתיחה והישועה כז

לתה"ק, ככל הנ"ל. ומבואר בזה, דצניעות הנשים, היי
יסוד, בקבלת תה"ק.

כח) והנה כתב הרמב"ם ז"ל [בהלכות איסורי
ביאה פכ"ב הכ"א] לענין אנשים, וז"ל
גדולה מכל זאת אמרו, יפנה עצמו ומחשבתו לדברי
תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות
מתגברת, אלא בלב פנוי מן החכמה כו' עכ"ל, ונתבאר
בהנ"ל דגם באשה כך הוא, דבעסוקה בדברי חכמה,
ובדברי צניעות, יתבטלו עי"ז מחשבות תפלות, והוא
בבחינת מ"ש (אבות פ"ד מ"ב) דעבירה גוררת עבירה,
כשנכנסים בהרהורים רעים, נמשכים עוד הרהורים
רעים, וכשמהרהרים בחכמה ובצניעות, מתבטלים
ההרהורים רעים, והוא ענין הכתוב, (תהלים מה יד)
כל כבודה בת מלך פנימה, דבת מלך, שמרגשת את
כבודה, וחסה מלפגמו, עצתה, שתשב פנימה, למנוע
הפגישה בהנסיונות, והתחלתן, דכל התחלות קשות,
וכשאינה מתחילה, לא ימשכו המכשולות, והיינו,
דצריכה להיות קיצונית בזה, ולא לבקש בזה דרך
הממוצע, וזהו ענין הנסיונות הקשות לבני העולם
בזה, דחושבים להיות ממוצע, וכל שנכנס קצת בדרך
החוא, כבר נדבק בהרע, והולך ומתקלקל ר"ל
דבמניעה מרציחה ופריצות וכדומה, צ"ל קיצוני
בהכרח, דכולו רק רע, ומיצוע שייך. בדואג ושליו,
קמצן ופזרן, וכדומה, מדות שראוים לפעמים, ובמ"ש
הכתוב שתהיה פנימה, כלל שתהיה פנימה, בתוך
ביתה, וגם פנימה מסוככת ומסובבת בתוך בגדיה,

כח הצניעות פתיחה והישועה

בשלימות, במוכרחת לצאת. וגם בטור וש"ע [אה"ע ר"ס כ"א] כתבו, צריך להתרחק מן הנשים מאוד מאוד, דהיינו שלא לאחוז בזה בדרך הממוצע, רק צ"ל קיצוני בזה.

(כט) והנה נהיגי עלמא, להעריך את כל איש ואשה, לפי בחינת הלבוש, אשר הם לבושים בו, דיש מי שלבוש בראשו, כובע קטן ביותר, ויש שכובעו גדול יותר, ויותר, ויש לובש כובע גדול על הקטן, כנהוג, והכל לפי ערך האדם, וכן בשאר כח בגדיו, בגופו, וברגליו, כידוע, וכן באשה, בראשה ובגופה, ורגליה, מלבושים ממלבושים שונים, והכל לפי מה שהיא, כך לובשת עצמה. וכן נכרים מדרגתם גם במלבושי שבת קודש.

(ל) ובאמת מצינו כן במהרש"א (שבת עז:) במש"ש סודרא (פרש"י דרך ת"ח לעטוף סודר) סוד ד' ליראיו (תהלים כה יד) ע"ז כתב מהרש"א וז"ל בגדי אדם מרמזים על מדותיו של אדם, כמ"ש (קהלת ט ח) בכל עת יהיו בגדיך לבנים וגו', ובמעלות המדות, היא היראה, וע"כ שם הסודר המורה ע"ז, הוא מיוחד ליראי ד' וק"ל עכ"ל.

(לא) מ"ש מפסוק בכל עת וגו' ע"ל (פי"ח ט). שהחוטא מלבישין אותו בגדים צואים, והלובש לבנים, מרמז על בחינת נקיות הנפש, ונמצא בזה, דבגדי אדם, מרמזין על מדותיו, ובענין סוד ד' וגו' כתב האלשיך הקדוש דהסוד הוא, מה שביקש משרע"ה (שמות לג יג) הודיעני נא את דרכיך, ואדעך

הצניעות פתיחה והישועה כט

למען אמצא חן בעיניך, בעת היותינו חוץ מרצונך, ויעש כן, שגילה ד' סודו, בשביל יראיו, שימצאו חן לפניו, שהוא הי"ג מדות עכ"ד, והיינו כשנתרחקו ח"ו, חוץ מרצונו, יחזרו ויתקרבו אליו יתברך, ע"י מדות הרחמים, והוא בחי' רצוא ושוב, שכתב א"י הבעש"ט הקדוש זי"ע וזהו סוד ד' אל יראיו, שהודיע ליראיו הסוד, לחזור ולהתקרב אליו, ע"י שם הויה ב"ה, מקור י"ג מדות הרחמים, וע' קדושין (לא.) דר"ה בריה דר"י לא מסגל ד' אמות בגילוי הראש, אמר שכינה למעלה מראשי, וברש"י (שבת י.) ד"ה דיינין כתב, שהדיינין מתעטפין מאימת השכינה, הרי יראת ד' גורם לכסות הראש, וכיסוי הראש, גורם ליראת ד', כמ"ש (שם קנו:) כסי רישיך, כי היכי דתיהו עלך אימתא דשמיא, דהכיסוי גורם כובד הראש, כמ"ש מהרש"א, וגורם ישוב הדעת, כמ"ש ברש"י דשבת שע"י הכיסוי דעתן מיושבת עליהן ע"ש.

לב) והנה כי כן איתא בספרים הקדושים בשם הרה"ק הנורא ר' אורי מסטרעליסק זי"ע שאמר צחות במה שהיו קורין אופן הלבוש טראכט של חסידים, או טראכט של צנועים, וכדומה, דמה טעם קראו אופן הלבוש בשם זה, ווייל וויאזוי מגייט אנגעטאן, אזוי טראכט מען, כפי הלבוש, כך הוא המחשבה.

לג) ומאמר זה כולל שתי בחינות א' זכפי הלבוש, כך הוא המחשבה, שע"י שהמחשבה כך, לובשין כך, דמי שחושב בצניעות, לובש בצניעות,

ל הצניעות פתיחה והישועה

ומי שחושב בפריצות, לובש בפריצות, וכן בגאווה וכדומה, כפי שחושב, כך מלביש עצמו, והב' דכפי שלבוש, כך תהיה המחשבה, דהלבוש משפיע על המחשבה, לבוש הפריצות, משפיע לחשוב בפריצות, ולבוש הצניעות, משפיע לחשוב בצניעות, וכן בשאר המדות.

לד) ולכן כל אשה, תזהר בנפשה, לחשוב בצניעות, וממילא תתלבש בבגדי צניעות, ואחר כך, הבגדי צניעות, ישפיעו עליה, לחזק מחשבות דצניעות, ולהשמר ממחשבות דפריצות, ובזה תזכה למנוחת הנפש, ותקיים כל העשין והלאוין האמורים כאן בפרק ראשון, ותגרום בזה השראת השכינה בביתה, ושיהיו זרעה זרע קודש ואשרי לה, ואשרי לבעלה, ולכל משפחתם, ויהיה להם שביעת רצון, ונחת דקדושה, ובזכות נשים צדקניות אלו, נזכה להרמת קרן תה"ק והרמת קרן ישראל, ולגאולה קרובה אמן כי"ר.

לה) וראוי לעורר לבנות ישראל החרדות לפמז"ל [ב"ר כ"ו ה'] כל פרצה שאינה מהגדולים אינה פרצה. וביארנו הענין [בפ"ט יז — יט] ממילא כשאנו רואין המצב הנורא בעולם בעניני עריות, זה מחייב אותנו לשוב בתשובה ולתקן הנהגותנו בעניני הצניעות, כי הדברים נמשכים זה אחר זה כמו שלשלת, כידוע, וממילא רק זה הוא הדרך להתיקון שיתחיל הצניעות בהצדקניות, בתיקון הענינים ויתפשט בס"ד בהמון עם לאט לאט. והבא ליטהר מסייעין אותו.

הצניעות פתיחה והישועה לא

לו) והנה כתיב [ויקרא י"ט ט"ו] בצדק תשפוט עמיתך, ואמרו פירושו [שבועות ל'] הוי דן את חברך לכף זכות, וכשהכף זכות נראה בעין, לא איצטריך קרא ע"ז, ובע"כ מיירי קרא, כשהעין רואה הכף חוב, ובזה צותה תה"ק לדון לכף זכות דוקא, [בכל מקום דשייך לדון לכף זכות, דבאמת מצינו בבא במחותרת דאמרה תורה [שמות כב א] אין לו דמים, דהבא להרגך, השכם והרגו, ולא ידון אותו לכף זכות, שלא בא להרגו, וי"ל בזה וחי בהם, ולא שימות בהם [יומא פה:] כיון דנוגע לחייו, לא אמרה תורה לדונו לכף זכות, רק במה דאפשר ידון לכף זכות], והטעם כי טבע האדם שרואה יותר הכף חוב של חברו, ולא הכף זכות, שעל כן קבע הר"ר אלימלך זי"ע בתפלתו לבקש ונראה כל אחד מעלות חברינו ולא חסרונם, ובזה מתורץ מ"ש בש"ע [יו"ד סי' מד"ש ס"א] מצוה גדולה להספיד כו' ולהזכיר שבחו, ואסור להפליג בשבחו יותר מדאי, אלא מזכירין מדות טובות שבו, ומוסיפין בהם קצת. וכתב ה"ט"ז קשה מה לי שקר מעט, מה לי שקר הרבה עכ"ל. ובהנ"ל לק"מ, דכל כמה שאדם רואה שבת חברו ודאי הוא, שיש בו יותר, כי בטבע בני אדם הם קצרי ראות בזה כנ"ל, ממילא כשמוסיפים קצת, הוא ודאי אמת, ולהיפך הגנאי רואים במדה גדולה, יותר ממה שהוא, וכיון שהטבע כך, ממילא אין לנו לסמוך על ראיית עינינו, ועל כן, אפילו עדים שבאו להעיד בבית דין אמרה תורה לחקור ולדרוש את העדים, שאע"פ

לב הצניעות פתיחה והישועה

שאמרו שראו בעיניהם בהדיא כך וכך, ושמעו באזניהם כך וכך, עדיין שייד שאין האמת כן, ורק ע"י החקירות ודרישות יבררו הב"ד האמת, ובזה יובן מה דפרש"י [שמות כ"ג א] לא תשא שמע שוא, כתרגומו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, עכ"ל, וקשה דהא קי"ל דאיסור לשון הרע נוהג אפילו במה שהוא אמת כמבואר ברמב"ם [ה' דעות פ"ז ה"ב] עש"ב. ואיך הרכיב רשיז"ל שקר עם לשון הרע, ועש"אם ענין אחד, ולהנ"ל מבואר דבסתמא צוותה תה"ק שאפילו רואה בעיניו הכף חוב, ידין את חברו לכף זכות, היפך מה שראה בעיניו, ולא יסמוך על ראיית עיניו, דבאמת עלול מאוד לטעות במראה עיניו, שע"כ צריכים הב"ד להטריח הרבה לברר האמת והצדק, ואם הוא לא קיים מצותו בזה, ודן אותו לכף חוב, ומספר לאחרים לשון הרע, מ"מ השומע צריך לקיים עדיין מצות תה"ק, להעמיד עמיתו הנדון בחזקת כשרות ולדונו לכף זכות כמש"ל. וזהו שפרש"י כתרגומו לא תקבל שמע דשקר אזהרה למקבל לשון הרע, שאע"פ שהמספר אומר אמת שראה כך וכך, או שמע כך וכך, אפ"ה שייד שהוא שקר בעצם, ששגה באיזה נקודה שלא ראה או לא ידע או לא הבין, שע"י נשתנה כל הענין, וגם בנ"ד ראוי לדון לכף זכות לכל בני ובנות ישראל, שהסיבה ע"י העלם דבר, ולבס אונסם שאומרים מותר, שו"ר בס"ח [סי' ע"ז] שכתב בדרך זה ע"ש וברוך שכונתי. ובהנ"ל י"ל מז"ל [שבת קכז.] הדן חברו לכף זכות, דנין אותו לזכות, דקשה

הצניעות פתיחה והישועה לג

שמה זה הי' ראוי לדונו לזכות, וזה אינו ראוי. ולהני"ל אתי שפיר, דבאמת, כל ישראל יש להם חזקת כשרות, כידוע, וכמז"ל [ברכות יז]. רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך כו', וראוי כל אחד מישראל לדונו לכף זכות, אע"פ שרואין לכאורה הכף חוב, ולכן באמת תורתנו הקדושה צוותה לדון את כ"א לכף זכות, והקב"ה מקיים המצות, [ע' ויק"ר פל"ה ג'], רק הזן חברו לכף חוב גורם לדון גם אותו לחוב, מדה כנגד מדה, וכשזן חברו לזכות, זנין גם אותו לזכות, ואפשר אפילו דן פעם חברו לחוב, מועיל זה שזן עכשיו לזכות, שידונו גם אותו לזכות.

לז) והנה דרשתי וחקרתי ושאלתי היטב, מפי סופרים ומפי ספרים, על כמה מיני קולות הנהוגים בעניני הצניעות בזה"ז, ולא נודע כי באו ממקור ההלכה ע"פ תורתנו הקדושה כלל, ויש שהיו מגמגמים ומפקפקים ונוטים דשמה יש להם על מה שיסמוכו, דלא ניחא להו לתלות שהעולם טועין. ואמרו בירושלמי [מו"ק פ"ב ה"ב] ילפין מקלקלתא ולא ילפין מתקנתא, דמוכנים תיכף לקבל וללמוד מהקלקולים וקולות ממי שהוא, ואין מוכנים ללמוד ולקבל מהתיקונים, כי מהדרים רק להקל ולא להחמיר, ואמרתי רמז במז"ל [חולין ז:] גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, דהצדקות הוא בחינת חיות שע"כ צדיקים גם במיתתם קרוים חיים [ברכות י"ח] ורשעות הוא בחינת מיתח, שע"כ רשעים גם בחייהם קרוים מתים [שם] והנה הצדיקים עוסקים

לד הצניעות פתיחה והישועה

בתה"ק ובקיום מצותיה בזהירות יתירה ובדקדוקים חשובים ובמדריגות נעלים, ואין איש שם על לב, ללמוד מהם, לילך בדרכיהם ולעשות כמעשיהם, כי מה גבר מגוברין, הצדיק חשוב לעצמו, והולך בדרכו, ואנחנו חשובים לעצמנו, והולכים בדרכנו, וכולנו מקובלים אצל הבורא ב"ה. אמנם אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא [קהלת ז, כ] וכשימצאו איזה ענין שנכשל הצדיק להקל מה, אז ימלאו פיהם תהלתו, הידעתם גדולת צדיק זה, התמדתו בתורה ועבודתו הקדושה, ומעשיו הישרים ומסירת נפשו לכבוד הבורא ב"ה, והנה הוא מקיל ומורה היתר בענין פלוני, שבעצמו עשה הדבר ההוא הלכה למעשה, הרי פשיטא שלפי רוב גדולתו וחשיבותו ראוי הוא לסמוך עליו בלי שום חשש ופקפוק, ואע"פ שידענו מעולם שהוא איסור, הרי טעות הי' בידינו, ומהיום הדבר אצלינו היתר גמור, ואפילו למהדרין ומחמירין, כי מי לנו גדול מצדיק זה, וראוי וחיוב להכנע מפני תורתו וצדקתו ולהיות מתלמידיו, להיותנו שותים בצמא את דבריו ולנהוג בדרכיו, וזה רמז גדולים צדיקים אצל בני האדם, במיתתם, כשנכשלו בעבירה שהיא בחינת מיתה, דאז מנשאים אותם ומקבלים מרות, לסמוך עליהם וללמוד ממעשיהם יותר מבחייהם, דכשהם במדרגתם בבחינת צדקות ועובדים לד' ב"ה בכל לבבם ובכל נפשם, אין מנשאים אותם, דראוי ללמוד מהם והבן. ועל פי דרך זה, מוצאים העם בכל יום תמיד, ממי ללמוד להקל

הצניעות פתיחה והישועה לה

בזה ובזה ולא להחמיר עד שנעשה ממילא מנהג
ובאים בטענה דמנהג ישראל תורה הוא.
לח) והנה יבא מי ויתחכם לומר, טוב מזה ומזה,
לקיים מה שנאמר (ישעיה לג טו) ועוצם
עיניו מראות ברע, ולא לראות הרע על בני ובנות
ישראל, ואם אמת נכון הדבר, שהאיש מקיים כד,
בע"כ יוכל רק לקיים עוצם עיניו, כמה שהוא, אבל
שלא לראות, אינו מקיים עמש"ל [פ"א לאו ה' מצ"צ,
שבהכרח יראו אותה האנשים, והבב"ה צוה עלינו
(ויקרא יט יז) הוכח תוכיח את עמיתך, ובערת הרע
מקרובך (דברים יג וכ"פ), והייתם קדושים לאלקיכם
(במדבר טו מ).

לט) ויש ב' חלקי מליצה, א' הזן את חברו לכף
זכות, וממליץ עליו בכל ענינים לטובה, הן
במילי דשמיא, והן בין אדם לחברו, וגם בנוגע לעצמו,
שעיוות חברו נגדו, ג"כ ידין אותו לזכות, וזהו בחינת
אהבת ישראל, ואהבת חברים, והוא מצות ד' ב"ה !
וכנ"ל (אות ל"ו), וזהו חלק הטוב במליצה, והב' הוא
ההמלצה על מעשים רעים, ומנהגים רעים צריך בדיקה,
אם הוא מצד הקדושה, להכריע את כל ישראל רק
לטובה, או מצד דבהפקירא ניחא ליה, ולמעט בעול
מלכות שמים ר"ל, וכשיגע חברו בו, לא יוותר, לדון
את חברו לכף זכות, וזה חלק רע ר"ל, וצריך לתקן
עצמו.

מ) וביסוד התורה והיהדות, הקדים הכתוב (תהלים
לד טו) סור מרע, ואח"כ ועשה טוב,

וחלק סור מרע, הוא שס"ה לאוין ו וחלק דעשה טוב, הוא רק רמ"ח עשין, הרי דעבודתינו זו, לחתרחק מהרע, היא הגדולה יותר, וצריכים אנו לחחשיב חלק זה, שהוא יסוד היחדות העיקרי, ובזה אנו שומרים עצמינו מהטומאה, שנוכל לעלות במדרגתינו הראויה, לחטח ולחתקדש כראוי, לכבודו יתברך, ובנ"ד דצניעות ופרישות, ראוי לזכור מ"ש חרמב"ם ז"ל (סוף ח' איסורי ביאה) שדעתו של אדם קרובח אצל עריות (שמחמדתן ומתאוה לחן, כמש"ש) אם נסתפק לו דבר ששמע, מורה לחקל עכ"ל (ובזמנינו ראוי להעיר דרך צחות, שמתאונן, שאפילו יש לו ספק ששמע מה בזה, כבר הוא ת"ח ופוסק, ומורה לחקל), וממילא בזמנינו ראוי לכל מי שיראת ד' נוגע בלבו, לחשוד עצמו, כשנוטה לחקל באיזה פרט מענינים אלה, דטבע הגשמי מכריע שמקיל, לא מצד חוות דעתו חטהורה, בתום לב, ובבירור שלם, ויהי רצון שנזכה ליראת שמים באמת, ולקיים מה דכתיב (דברים יא כב) ולדבקה בו, ויהיו כל מחשבותינו ומעשינו לשם שמים באמת, אמן כי"ר.

מא) וראוי לעורר בחומר ענין הפריצות, דבכל עניני פריצות, גורמת הרהורים רעים, וחטאים, לעצמה, ולאחרים, ר"ל, כידוע, וכל הרהור, אסור מדאורייתא, כמ"ש בית שמואל (אה"ע ר"ס כא) ואחר שראה הערוה פעם א', מהרהר אחריה לעולם, כמ"ש תוס' (סוטה ח.) ד"ה גמירי, ובבל החטאים שחוטאים על ידה, כל האנשים שראו אותה, במחשבה,

הצניעות סתיחה והישועה לז

או בדבור, או במעשה, היא נענשת עליהם, כפרש"י (במדבר ל טז) שהגורם תקלה לחבירו, הוא נכנס תחתיו, לכל עונשין עכ"ל, ונמצא, דבכל פעם שיוצאת בפריצות, חוזרת, עם שק מלא עבירות או עם שקים מלאים עבירות ר"ל, ואוספת לה בזה, מי יודע כמה מיליוני עבירות ר"ל, וכשנענשת קצת בעולם הזה, היא אומרת, וכי מה חטאתי כל כך, שאני נענשת קשה כולי האי ר"ל, ואינה חושבת על כל אותן החטאים שהחטיאה לעם ישראל, בפריצותה, כי כל זה כבר נעשה אצלה, כחיתר גמור, מרוב הרגלה בהם, ר"ל, וחנה היא דומה למי שכורה בור, תחת מקום הילוך בני אדם, שיפלו שמה ר"ל, וחושב שלא עשה כלום בזה, וחוא אחראי ואחראי, דיש דין, ויש דיין, לכן כל איש ואשה, יתבוננו בזה חיטב, ויצילו את נפשותיהם מכל זה.

מב) והמוטל עלינו, שנהיה כולנו יראים את ד' ב"ה, ונקיים מ"ש בתורה, (במדבר טו לט) וראיתם אותו, וזכרתם את כל מצות ד' ועשיתם אותם, ולא תתורו, אחרי לבבכם, ואחרי עיניכם, אשר אתם זונים אחריהם, לזכור ע"י הציצית כמז"ל (ב"ב ט:) מח בגד זה, כל נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול, אף צדקה, כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול עכ"ל, וכן בבגדים רוחניים, שנעשים ע"י המצות, ובגדים צואים, שמתלבש האדם ע"י עבירות ר"ל (ע"ל פי"ח ט) כל פעולה קטנה, מצטרפת בהבגד ההוא, וזהו הרמז במצות ציצית, שאמר הקב"ה ועשו להם

ציצית על כנפי בגדיהם, לעורר ע"ז, שהבגד נעשה מנימות, ולהתעורר, זגם בבגדים הרוחנים הוא כך כנ"ל, ולז"א וראיתם אותו, וזכרתם את כל מצות ד', ועשיתם אותם, שע"י התעוררות הנ"ל, תתחזקו בעבודת ד' ב"ה. וי"ל ראוי לרמז הנ"ל, ממ"ש בלבוש (א"ח סי' י' ס"ד) אין חייב בציצית אלא כו' דבר הנארג באריגה, ונעשה בגד עכ"ל, והיינו דבזה דייקא שייך הרמז הנ"ל, דהבגד נארג מחוטים ונימין, ומעורר אותנו על בגדים הרוחנים, ליזהר גם במצוה קלה, וליזהר גם מעבירה קלה, דהכל מצטרף לחשבון גדול כנ"ל, ויזהר כ"א לעצמו, ויזהירו ויעוררו זה את זה. דכל מצוה, אפילו נראה דהיא מצוה קלה, מצטרפת לחשבון גדול, וכן כל עבירה, אפילו נראה עבירה קלה, מ"מ מצטרפת לחשבון גדול.

מג) וכמה טפשאי הני אינשי, דמרחמי על הני נשי, טפשאי, שמצטערות, על שאוסרים עליהם פרטי עניני פריצות, ומתרעמים על אנשי התורה, שמחמירים, ומצערים את הבריות, בלי חמלה, כאילו ח"ו הדבר תלוי, ברצון איש ואיש, להקל ולהחמיר (ע"ל פי"ד ז').

מד) והנה אם יש להם תשובה לדין, הרי הרשות בידם, להקשות ולברר דין אמת לאמתו, ואין משוא פנים בדין, ותבא עליהם ברכה, וכך הוא דרכה של תורה, דאסור לאסור את המותר וכמ"ש הש"ך (ביו"ד ס"ס רמ"ב בהוראות או"ה אות ט') וע' מהרש"א (חולין מד:) שהמטריח לברר ההלכה,

הצניעות פתיחה והישועה לט

להתיר החשש טריפה, עליו הכתוב אומר יגיע כפיך כי תאכל, אשריך וטוב לך, אבל אם הוא איש הירא, ורך הלבב, מעבירות שבידו, שכבר נעשו לו כהיתר ר"ל, ומצטער על צרות ישראל, שסובלים עולה של תורה, ראוי לומר לו, כמז"ל (מו"ק כז:) אי אתם רחמנים בו יותר ממני, פי' אין אתם משפיעים לו רחמים בכלל יותר ממני, כי הקב"ה הוא מקור החסד והרחמים, ואנחנו מודים לו תמיד, על חיינו כו' ועל נסיך שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, הרי רחמי הקב"ה מרובים על האדם תמיד, עד אין שיעור, ואיך תבא אתה לומר, שאתה מרחם יותר ממני, וכי מה הם רחמי האדם, מה הוא מבין, ומה הוא יכול, כלום, והקב"ה אומר (נצבים ל טו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב, רק הדרך שהשם ב"ה נותן לפנינו, הוא דרך החיים והטוב, והכתוב אומר (קהלת ה ט) אוהב כסף, ר"ל תאוה, לא ישבע כסף, לא תשבע נפשו מהתאוה, וכמ"ש (סוכה נב:) משביעו רעב, ואמרו חכמים (אבות פ"ו מ"ב) שאין לך בן חורין [מהתאוות] אלא מי שעוסק בתורה, דרק אנשי התורה, הם בני חורין, מהצרות והיסורים הנפשיים, וכמ"ש הרמב"ם [סוף ה' א"ב] דאין יצר עריות מצוי רק בלב פנוי מחכמה, דרק דרך התורה, הוא דרך החיים, וכדפירשתי משה"כ (תהלים יט) עדות ד' נאמנה, מחכימת פתי, דאיתא בזה"ק (יתרו פב:) וז"ל בכמה ארחין אורייתא אסהידת בבר נש, דלא יחוב קמי מאריה, בכמה ארחין יהיב ליה

עיטא דלא יסטי מארחוי לימינא ולשמאלא, בכמה ארחין יהיב ליה עיטא, היך יתיב קמי מאריה, וימחול ליה, דתנן שית מאה ותלת עשר זיני עיטא, יהיב אורייתא לבר נש, למהוי שלים במאריה, בגין דמאריה בעי לאוטבא ליה, בעלמא דין ובעלמא דאתי כו' עכ"ל, ואמר הכתוב, כאשר עדות ד' נאמנה אצל האדם, שמאמין אשר עצת ד', שמיעצו בתה"ק, איך יתנהג, היא תקום, שכך יתקיים בו, שע"י הסור מרע, דשס"ה לאוין, ישמר מכל רע, וע"י עשה טוב, דרמ"ח מצות עשה, יזכה לכל טוב, וממילא יתנהג בדרך הטוב והישר, הנה עדות-הזה, שמאמין בה ומקיימה, היא מחכימת פתי, שאפילו מי שהוא בטבע, פתי, עכ"פ תכליתו עולה יפה, על צד היותר טוב, כאילו הוא בטבע חכם היותר גדול, ורחמנות הגדול באמת, הוא על עוזבי תורה, שאע"פ שנהנים בעה"ז מהעבירות, הרי הכתוב אומר (תהלים לב) רבים מכאובים לרשע, וזהו כמ"ש (ב"ר צ"ב א') אין לך אדם בלא יסורים, אשריו לאדם שיסורים באים עליו מן התורה כו' כל יסורים שהם באים על האדם ומבטלין אותו מדברי תורה, יסורים של תוכחה הם, אבל יסורים שהם באים על האדם, ואין מבטלין אותו מדברי תורה, יסורים של אהבה הן עכ"ל, אמר תחלה, שבאמת אין לך אדם בלא יסורים, והנה שמעתי דאיתא שכר עבירה עבירה, דכשאדם נענש על עבירה, ומצטער בעונשו, יש לו מזה עוד עבירה, שגורם צער לשכינה, דכתיב [תהלים צא] עמו אנכי בצרה, אבל כשסובל

הצניעות פתיחה והישועה מא

יסורים בלימוד ובקיום תה"ק, שכרו הרבה מאד ע"ז. כמז"ל (שהש"ר בפ' כרמי שלי לפני, ח' יב) הלומד תורה בצער, נוטל אלף, שלא בצער, מאתים נוטל בשכרו עכ"ל, והזר אמר, אם היסורים מבטלים אותו מן התורה, יסורים של תוכחה הם, שיענש עליהם, שגרם להביא עליו יסורים בעונותיו, וגרם לעצמו ביטול תורה, אבל אם מתאמץ, שלא יתבטל על ידם מהתורה, אז יסורים של אהבה הם, כי יוסיף לו הקב"ה אהבה ע"ז, שסבל היסורים, והתאמץ, שלא להתבטל מהתורה, ואמנם התענוגים הרוחניים שמתענגים עובדי השם ב"ה, בעסק תה"ק, ובקיום מצותיו יתברך, אין הפושעים זוכים לזה כלל, שהתענוג הרוחני הזה, עולה על כולנה, וגם נפשם שוקקה לעונג רוחני, והיא רחוקה מהם, בחייהם המוגשמים, ומוכרחים לעונג רוחני של הבליים כמשחק הכדור וכדומה, ולכן הרחמנות הגדול הוא על עוזבי תורה, לא על שומרי תורה, שנמנעים מהעבירות, מהפריצות וכו', ואשרי להצדיקים, שכופים את יצרם, ומקיימים סור מרע ועשה טוב [תהלים לד טו].

מה) ובהנ"ל יש לפרש מאמר התמוה (ברכות לג.) וכל מי שאין בו דעת, אסור לרחם עליו, שנאמר (ישעיה כז יא) כי לא עם בינות הוא, על כן, לא ירחמנו עושהו, ויוצרו לא יחוננו עכ"ל, וקשה טובא, דאין עני אלא בדעת (נדריים מא.) הרי מי שאין בו דעת, הרחמנות גדולה מאוד ולא די לו בצרתו, שאין לו דעת, אלא שגזרו עוד, שלא לרחם

עליו, אתמהא, ובפרט אבינו שבשמים לגבי עמו ישראל, אם היינו בעלי דעת לא היינו חוטאים, והיינו זוכים בדין, ורק מצד שאין בנו דעת, ורוח שטות גורם לחטוא ר"ל, כמז"ל (סוטה ג.) ע"כ אנו צריכים רחמים, א"כ דבר בעתו מה טוב, שירחם הבורא ב"ה עלינו, עכשיו דייקא, ועוד דגם החכמים הם כבלי מדע, לפניו יתברך, ובאמת כתיב [תהלים קמה ט] ורחמיו על כל מעשיו, ואנו מבקשים תמיד רחמים.

(מו) אכן כונת המאמר, כי הרחמנות הוא, לעזור להנצרך, להצילו, ולהטיב מצבו, אמנם יקרה לפעמים, שהאדם טועה בדעתו, וסובר שטובתו הוא כך וכך ובאמת אינו כן, דאדרבא, האופן שהוא מבקש, הוא רע לו באמת, אך הוא, לפי טעותו, מתחנן ומבקש, לעזרו באופן ההוא, שבחר לו, וסד"א דעכשיו עכ"פ הוא מצטער, כשנמנעים לעזרו, וראוי לרחם עליו ולבטל צערו הגדול בזה, ונסמוך על הנס, שיתגלגל הגלגל, באופן שלא יגיעהו הרע מזה, על זה העירו חז"ל, כיון שאין בו דעת ישרה, ובאמת הוא רע לו, אסור לרחם עליו בזה, ולעזרו למה שהוא רע לו באמת, ואע"פ שהוא נדמה לו שהוא אכזריות, שאין עוזרים לו, משל לחולה שעושים לו ניתוח וצועק לרחם עליו ולהצילו מהמתאכזר, וע"ז הביאו הקרא, כי לא עם בינות המה, והם טועים בהשערתם, ומבקשים את הרע להם באמת, ע"כ לדעתם לא ירחמנו עושהו ויוצרו לא יחננו, אבל באמת זה שלא עשה הקב"ה כחפצו, הוא מצד רחמנות, כיון שאין

הצניעות פתיחה והישועה מג

זה טובתו, כי הבב"ה חפץ להטיב לנו, בהטוב האמיתי. (מז) וכן הוא בענין הרחמנות הנ"ל, שאין במניעת הפריצות שום רע ח"ו, רק טוב, וכמ"ש החינוך (מצוה שפ"ז) שלא נתור אחר מחשבת הלב כו' ובכלל זה, שלא נרדוף, אחר תאות העולם הזה, כי אחריתם רע, וכדי בזיון וקצף כו' עבירה גוררת עבירה, ומצוה גוררת מצוה, ואם תשית דעתך למלאות תאותך הרעה פעם אחד, תמשך אחריה כמה פעמים, ואם תזכה להיות גבור, לכבוש יצרך, ולעצום עיניך מראות ברע, פעם א', יקל בעיניך לעשות כמה פעמים, כי התאוה תמשוך כו' ולפי הרגלם נפשם בו, תחזק עליהם תאותם, ולו ישתו שם כוס מים, יפוק יקוד אש תאות היין, ויערב להם, כן הדבר הזה, כל איש, בהרגלו בתאוות, ובהתמידו בהן, יחזק עליו יצרו הרע, יום יום, ובהמנע מהם, ישמח בחלקו תמיד כל היום כו' עכ"ל. הנה ביאר לנו היטב, כי לא מילוי התאוה הוא הטוב להאדם, דאדרבה ההרגל בתאות אחריתם רע, וככל אשר ביארנו לעיל בס"ד, ואין טוב אלא תורה, [אבות פ"ו מ"ג] היינו דרך התורה והיראה, ושלמה המלך ע"ה אמר (משלי יז א) טוב פת חרבה, ושלוה בה, מבית מלא זבחי ריב, כי בעלי התאוה, ברצותם להשלים תאוותיהם, הם נכנסים בגבולים של אחרים, ויגרמו דברי ריבות, גם בחוטאים כתיב (מיכה ו ב) כי ריב לד' עם עמו, ולכן בעלי הנפש, מוותרים על מילוי התאוות, ויבחרו בחיי נחת, בדרך השלום והשלוה בין אדם למקום, ובין אדם לחבירו.

ה ק ד מ ה

א) כתב הרמב"ם (סוף ה' איסורי ביאה) וז"ל אין לך דבר בכל התורה כולה, שהוא קשה לרוב העם לפרוש, אלא מן העריות כו' ואמרו חכמים (חגיגה יא :) גזל ועריות, נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן כו' לפיכך ראוי לו לאדם לכופ יצרו בדבר זה, ולהרגיל עצמו בקדושה יתירה, ובמחשבה טהורה, ובדעה נכונה, כדי להנצל מהן, ויזהר מן היחוד, שהוא הגורם הגדול כו' וכן ינהוג להתרחק מן השחוק, ומן השכרות, ומדברי עגבים, שאלו גורמין גדולים, והם מעלות של עריות, ולא ישב בלא אשה, שמנהג זה, גורם לטהרה יתירה, גדולה מכל זאת אמרו, יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת, אלא בלב פנוי מן החכמה כו' עכ"ל.

ב) ובש"ע (אה"ע ר"ס כ"א) ז"ל צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד, ואסור לקרוץ בידיו, או ברגליו, ולרמוז בעיניו, לאחת מהעריות, ואסור לשחוק עמה, או להקל ראשו כנגדה, או להביט ביופיה, ואפילו להריח בבשמים שעליה אסור, ואסור להסתכל בנשים שעומדות על הכביסה, ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה, שהוא מכירה, אפילו אינם עליה, שמא יבא להרהר בה,

הצניעות הקדמה והישועה מה

פגע אשה בשוק, אסור להלך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין, או לאחוריו, ולא יעבור בפתח אשה זונה, אפילו ברחוק ד' אמות, והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה, ונתכוין ליהנות ממנה, כאלו נסתכל בבית התורף (פי' ערוה) שלה, ואסור לשמוע קול ערוה, או לראות שיערה, והמתכוין לאחד מאלו הדברים, מכין אותו מכות מרדות, ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין עכ"ל.

ג) הנה הורו לנו חז"ל, דרכי חיים, להזהר ולהשמר, מכל מכשול בעריות, ע"י כל מיני הרחקות וזהירות השייכים בזה, וז"ל רבינו יונה (אבות פ"א מ"א) ועשו סייג לתורה, כענין שנאמר (ויקרא יח ל) ושמרתם את משמרתי, כלומר עשו משמרת למשמרתי (יבמות כא). והסייג הוא דבר גדול ומשובח, לעשות סייג וגדר למצות, לבל יוכל להכשל בהם, הירא את דבר ד', לכן המקיים את דברי רז"ל, שהם סייגים למצות של תורה, חיבב היראה, ממי שעושה המצוה עצמה, כי אין עשיית המצות הוכחה ליראה, כמו השומר לסייגים, שהוא נזהר מתחלה, שלא יבוא לידי פשיעה, אך העושה המצות, ואינו מקיים הסייג, מראה לנו, כי אם ייטב בעיניו לעשות מצוה, אל ירע בעיניו אם יפשע בה, ולפרוץ פרץ, לא חש מפני היראה ופורץ גדר ישכנו נחש, הנה כי דברי חכמים זכרונם לברכה, יסודות ואילנות ליראת שמים, שהוא עיקר העולם, ויסוד המעלות, וכל מצות כולם פרפראות אליו כו'

מו הצניעות הקדמה והישועה

עכ"ל, והנה הצניעות יש בו שתי המעלות, שהיא מצוה מן התורה, כמש"ל (רפ"א) והוא גדר לעריות, שהוא יסוד היהדות, ויסוד יראת שמים, ממילא האשה המאמינה בד' ב"ה, ובתורתו הקדושה, ומאמינה שהשם ב"ה משגיח בעולם, ומשלם שכר ועונש, תדע בנפשה, כי הצניעות, היא יסוד החיים, ואי אפשר להתקיים, בלי מדת הצניעות, בדרך הישרה, כלל, וצריכים למסור נפשינו, על קיום מדת הצניעות, לנו ולזרעינו, וזהו ישועת ישראל, בכלל ובפרט, ובפרט בזמנינו זה, שהנסיונות קשים ונוראים, פשיטא דעיקר השמירה היא רק ע"י הצניעות, ועל זמנינו זה יש לקרוא הכתוב (ישעיה כו כ) לך עמי, בא בחזריך, וסגור דלתיך בעדך, חבי כמעט רגע, עד יעבור זעם, ניבא לנו הכתוב, כי יעבור זעם, וננצל מזרם הרע הנהוג עתה בעוה"ר, וכינה הזמן הקצר, כמו רגע, ובזה הזמן המועט, תסגור עצמך בחזריך, כמ"ש (תהלים מה יד) כל כבודה בת מלך פנימה, זהו עצתך, והצלחתך, ליכנס עכשיו פנימה, עד יעבור זעם, הזרם הרע, ויהיו שנים כתיקונם, בחיים של חיים, של בני אדם חיים, שיהיו מושלים ברוחם, וחיים ביראת שמים. וראוי להתבונן, דקלקול הראשון בעולם, שאכלו אדם וחיה מעץ הדעת, נמשך ע"י תאוה זו, כפרש"י (בראשית ג א) שהתאוה הנחש לחוה, וע' שבת (קמו.) חורבן העולם במבול, הי' ע"י תאוה רעה זו, [ואע"פ שאמרו (סנהדרין קח) בפ' קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם, לא

נחתם גזר דינם, אלא על הגזל, וכפרש"י בחומש, כבר תי' המפורשים בזה, וי"ל לפרש"י (דברים כד טו) שממהרין להפרע ע"י הקורא, י"ל דזה אמר הקב"ה שע"י החמס שהנגזלים צועקים, מיהר לחתום גזר דינם, וכמ"ש בסדום הכצעקתה וגו', אבל הקלקול בכלל הי' מהזנות, דהזנות הוי נמי גזל, שגוזלין הנשים, וממילא הופקר אצלם הגזל, וכמ"ש (בראשית ו יא) ותשחת הארץ לפני האלקים בעריות, ובזה ותמלא הארץ חמס כנ"ל, וכן יש לשמוע בפ' (שם יג) קץ כל בשר בא לפני, מתאות בשר זעריות, כי מלאה הארץ חמס, ע"י הזנות, והחמס דחק את הקץ לחתום גזר דינם, בסדום כתיב (שם יט ה) הוציאם אלינו, ונדעה אותם, ערש"י, ואחר זה אמרו המלאכים, עוד מי יש לך פה, פרש"י מאחר שעושין נבלה כזאת, מי לך פתחון פה, ללמד סנגוריא עליהם כו', ועמדו והשחיתום. גם העגל עשו ע"י תאוה זו ע"ל ה' ויצמד ישראל לבעל פעור (במדבר כה ג), ע"י תאוה זו דבנות מואב, חורבן שבט בנימין בפלגש בגבעה (שופטים יט—כ) הי' ע"י תאוה רעה זו, ודוק ותשכח בשאר מאורעות ר"ל, גם עכשיו ההתבוללות במדינות באומות, הוא ע"י תאוה זו ר"ל כידוע, וכן החורבן במדינת ישראל בגניבות וגזילות ורציחות וכל מעשים רעים ר"ל, באים ע"י תאוה רעה הלזו ר"ל, שמרגילים את הכל בהפקרות, וכנ"ל בדור המבול, למלא כל תאותם בלי מעצור, ומה יעשה הבן שלא יחטא, איך יציל את עצמו מידי יצרו הרע, אחר שלמדוהו

והרגילוהו להמשך אחריו, ולעשות רצונו ר"ל, והוא רחום יכפר עון, וירחם על עמו ישראל במהרה דידן אכי"ר.

ד) וכתב החינוך (מ' תקמ"ב) שלאהבתינו הרחיקנו מן-הזימה, שהוא דבר מכוער ביותר, ויקח לב האדם, ומדיחו מדרך טובה, ומחשבה רצויה, לדרך רעה, ומחשבה של שטות עכ"ל, והיינו כמש"ל [נהערה ב' שע"י רוב התאוה והחשק בזה ר"ל, נעשה משוחד, והשוחד יעור פקחים, ויסלף דברי צדיקים (דברים טז יט) והוא כמז"ל [סוטה ג.] אין אדם עובר עבירה, אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, שנאמר איש איש כי תשטה אשתו, תשטה כתיב עכ"ל, וביאר מהרש"א דתשטה הוא לשון שטות, וכתב דבמדרש רבה [במדבר ט ו] מייתי לה, מדכתיב (משלי ו לב) נואף אשה חסר לב, כי המנאפת מפתה אותו בדברי שטות, והוא עושה רצונה עכ"ד, ועוד איתא במד' [נשא י' ד] אל תתן לנשים חילך, שתהא רודף אחר זמה, שהם מטלטלין דעתו של אדם עכ"ל, שדעתו נאבד ממנו כנ"ל. וכמה ראוי לנו להתעורר, להזהר ולהשמר, ע"י כל הגדרים וסייגים, להתרחק ולמנוע מכל נגיעה בתאוה זו הרעה, אשר מסוכנת מאוד מאוד, שאם חס ושלום נכנסה בלב אדם מתפשטת בתוכו, ומשתלטת בכולו ר"ל, יש באדם כמה צדדים, שמתנגדים לו, על תאוה הנ"ל, מצד אשתו ובני ביתו, וממכיריו, ומצד אותה האשה, ומצד כמה מיני בזיונות והשפלות והפסדים, וענינים שונים, ועל כולם מוותר

הצניעות הקדמה והישועה מט

ומתגבר ומשתלט ומתהפך בכל הצדדים, וסובל הכל בשביל התאוה הרעה, אחר שכבר יצא מדעתו, ונתמלא רוח שטות ר"ל.

ה) וז"ל אבן עזרא (במדבר טו לט) בפ' אשר אתם זונים אחריהם, כי מי שילך אחר תאותו, הוא זונה מתחת עבודת אלקיו עכ"ל, והספורנו כתב (שם) אשר אתם זונים אחריהם, מטים נפשכם השכלית בהם, מדרכי חיים, לדרכי אבדון ומות עכ"ל, והרי פ' זה, קאי בתאות עריות, וכתבו שע"י תאוה זו, מטים נפשם מדרכי חיים, לדרכי אבדון ומות, וזונים לגמרי מתחת עבודת אלקים, וכנ"ל, שע"י תאוה זו, השפילו עצמם, גם לעשות העגל, והשתחוו לפעור ר"ל, וכמו שאמרו חז"ל [סנהדרין ס"ג:] יודעין היו ישראל בע"ז שאין בה ממש, ולא עבדו ע"ז אלא כדי להתיר להם עריות בפרהסיא, פרש"י שהי' יצרן תקפן על עריות, אמרו נפרוק כל עול תורה מעלינו, ואל יוכיחו אותנו על העריות עכ"ל, הנה סדרו להם סדר חייהם, באופן שיוכלו למלא תאותם בזה, וכן אמרו [שם קו.] גבי בנות מואב אמר לה השמיעי לי כו' אמרה לו עבוד לזה כו' [והוא עושה, רש"י] עבדו ג"כ ע"ז בשביל תאוה זו ר"ל, וכן יש בזה מדרגות ממדרגות שונות, במצב הצניעות והיהדות, התלויין זב"ז. ובהנ"ל יתורץ, דלכאורה אינו מובן מאי קמ"ל קרא באומרו אשר אתם זונים אחריהם, דאין בזה שום אזהרה, רק אמירה בעלמא, כמו סיפור דברים, ומה למדנו בזה, אמנם תה"ק עוררה בזה, ענין הנ"ל, כי

תאווה זו נוראה היא, שעל ידה יוצא מדעתו, ויוצא מהדת כולו ח"ו, גם לעבוד ע"ז כנ"ל, ונדע מזה להזהר להציל נפשותינו מאבדון, ונתחזק בקדושה. ונתבאר שפיר דקיום כל התורה והמצות, תלוי בגדר ערוה.

(ו) והוא הדבר אשר דברו חז"ל הקדושים (ברכות יב:) אחרי לבבכם זו מינות (פרש"י אותם ההופכים טעמי תורה כו') וכן הוא אומר (תהלים יד א) אמר נבל בלבו אין אלקים (פי' שמסתיר זה בלבו, וכן ר"ל אחרי לבבכם, שמסתירים בלבבם המינות, לאמר אין אלקים ר"ל, ועי"ז הופכים טעמי תורה, למצוא היתרים מזויפים ר"ל) אחרי עיניכם, זה הרהור עבירה, שנאמר (שופטים יד) ויאמר שמשון אל אביו, אותה קח לי, כי היא ישרה בעיני (וחיינו דתה"ק הזהירה, וזכרתם את כל מצות ד', ועשיתם אותם, דצריכים לעשות הכל, ע"פ מצות ד' ב"ה, ולא תתורו אחרי לבבכם, כפי הבנת לבבכם, ואחרי עיניכם, כפי שאתם רואים, וכמ"ש שמשון, כי היא ישרה בעיני, שסמך על ראות עיניו דייקא, שבעיניו היא ישרה דראיית עיני האדם, נמשכת אחר הרהור עבירה, כהיא דשמשון) אתם זונים, זה הרהור ע"ז כו', דהרהור עבירה דזנות, מכריע גם לע"ז ר"ל כנ"ל, וי"ל דלפי שאלקינו שונא זימה (סנהדרין צג.) והאמונה בד' מונעתו מהזימה, ע"כ מהרהר בע"ז, דבהפקירא ניחא ליה ר"ל, ומהפך טעמי תורה, למצוא היתרים מזויפים, ומתבלבל מכל הדיעות שונות, ויוצא משכלו ר"ל, ונדמה לו, שהולך בדרך ישר, וזה

הצניעות הקדמה והישועה נא

יש לרמז במז"ל (יומא עה.) כל הנותן עיניו בכוסו, כל העריות כולן, דומות עליו כמישור עכ"ל, עדי"ש (כתובות עה :) חזקה אין אדם שותה בכוס, אא"כ בודקו, ופרש"י דהכניסה לחופה, זו היא שתיית הכוס ע"כ, ורמזו דכל הנותן עיניו בכוסו, שהולך אחר עיניו, ומחרחר להכניס האשה אצלו, הוא אובד שכלו, ונדמה לו הכל כמישור כנ"ל, ומכל זה נלמד, גודל האחריות שיש לאדם, מצד התאוה הרעה הלזו, ויתעורר האדם, להתרחק ולהשמר, מהמכשול הנורא הזה, והעצה היעוצה בזה היא, כדביאר אה"ח הקדוש [ויקרא יח ב] שיפסיק תיכף פתאום מלהרהר ומלהסתכל, בלי שום משא ומתן בדבר כלל, ויאמר לעצמו גזירת מלך הוא, דבר מלך שלטון, ע"ש באורך קצת, וממילא מבואר, דהדרך הטוב והישר בזה, לגדור עצמו בגדרי הצניעות מעיקרא, למנוע עצמו מהגיע לנסיונות הנוראים, וכל בת ישראל, שמאמינה בד' ב"ה, תזהר בנפשה, שלא יכשלו בה בני אדם כלל ח"ו ואשה יראת ד' היא תתהלל, ותנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה.

ז) ובהנ"ל יתורץ מש"ש (בברכות) דפ' ציצית יש בה חמשה דברים, וחשיב ששה, וכי מהרש"א, דבילקוט לא חשיב מינות, דהיינו מינות, היינו הרהור ע"ז, ושוב תי' גירסת כל הספרים, דמינות היינו, דאמר בלבו אין אלקים, והרהור ע"ז, היינו, דמשתף שם שמים ודבר אחר, וצ"ל דהרהור

עבירה והרהור ע"ז חשיב כחזא עכת"ד, ולהנ"ל מבואר, דמינות היא תחלת הכפירה, שאמר בלבו דייקא, אין אלקים, ומהפך טעמי תורה, למצוא בפני אחרים, היתר מזויף, וכשמהרהר לזנות בפועל, אז ע"י רוב התאוה, משתכר יותר, ומסכים כבר לגלות כפירתו, ולעבוד ע"ז ממש ר"ל, כמעשה דעגל, ודפפור, א"כ הני תרתי חזא נינהו, דתחלה חשב בלבו, ולבסוף עשה כאשר זמס ר"ל, והפסיק באמצע בהרהור עבירה, שכך היה מעשה, דאחר מחשבת מינות הרהר לזנות, ומזה נמשך לע"ז כנ"ל, או י"ל דהרהור עבירה והרהור ע"ז כחזא נינהו, דזה נמשך מזה, שע"י שחשב לזנות, פקר לעבוד ע"ז ר"ל כנ"ל, והוי רק חמשה דברים, ורמז הכתוב, לזכור מצות ד', להנצל ע"ז מכולם, וע"ל [אות א'] דהרמב"ם כתב אחר כל העצות שכתב איך להשמר מתאוה זו, וז"ל גדולה מכל זאת אמרו, יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת, אלא בלב פנוי מן החכמה, עכ"ל, וזי"ל דרמז הכתוב, [במדבר טו לט] וזכרתם את כל מצות ד' ועשיתם אותם, שתטרידו עצמכם, בזכרון המצות, ובקיומם, וע"י שיהיה לבכם מלא מטרדות החכמה, ולא תתורו וגו', לא ישלטו בכם מחשבות הרעות, והבורא ב"ה ברחמיו יעזרנו ע"ז כ"ש, ויצילנו מכל מחשבות רעות ומכל מעשים רעים שבעולם, ונזכה כולנו לאהבת תורה ויראת שמים, ולעבדו בלבב שלם מעתה ועד עולם אמן.

הצניעות הקדמה והישועה נג

ח) מבואר בכל הנ"ל, שע"י רוב תאותו, אובד את שכלו, ויוצא מדעתו ר"ל, ונמשך אחר יצה"ר כשה לטבח ר"ל, וזה יש לרמז בפסוק (משלי יא ב) ואת צנועים חכמה, שהצנועים בהתנהגותם, נשמרים מתאוה מרה הלזו, וממילא חכמתם עומדת ומתקיימת ט) והנה יסוד בעלי תאוה הנ"ל, להתבזות כבהמות בגילוי גופם ר"ל כידוע, והסיבה בזה, כדאיתא בספר חסידים (סי' קע"ב) דיש תאוה לראות, ויש תאוה ליראות, ואיתא בתנא דבי אליהו (רבה פל"א וזוטא פ"י) דבדור המבול, היו מניחין בגדיהן על הארץ, והיו מהלכין ערומים בשוק ר"ל, והרי זה תאוה בהמית שפלה, וכדי בזיון וקצף. וביבמות (סג:) איתא בגוי נבל אכעיסם (האזינו לב כא) כו' ר"א אומר אלו הצדוקים, וכה"א אמר נבל בלבו אין אלקים וגו', במתניתא תנא, אלו אנשי ברבריא, ואנשי מרטנאי, שמהלכין ערומים בשוק, שאין לך משוקץ ומתועב לפני המקום, יותר ממי שמהלך בשוק ערום עכ"ל, וקי' למה המהלך בשוק ערום, משוקץ ומתועב יותר ממי שאומר אין אלקים, ולהנ"ל מבואר, דמהלך בשוק ערום, הרי זה מוכן לזנות כנ"ל, וממילא מוכן גם לעבוד ע"ז, ובזה מכריז על כפירתו להדיא, והצדוקי מסתיר כפירתו בלבו, ורשיי ז"ל בחומש שם כתב, בגוי נבל אכעיסם, אלו הכופרים, וכן הוא אומר אמר נבל בלבו אין אלקים עכ"ל, י"ל דהמהלך ערום בשוק, הרואהו מתמלא עליו רחמנות, שכבר יצא מדעתו לגמרי ר"ל, ואינו כועס עליו כ"כ, לכן פי' מ"ש

אכעיסם, בכופר, שעושה מדעתו, ומתמלאים עליו כעס. ולפי דברי הגמרא הנ"ל, יש לרמז בפסוק (תחלים קו כ) וימירו את כבודם, בתבנית שור אוכל עשב, פרש"י אין לך מתועב ומשוקץ, מן השור, בשעה שהוא אוכל עשב כו' עכ"ל, ר"ל דבמקום שיהיו מכובדים בלבוש השלם כנ"ל, החליפו עצמן לילך ערום (אם מעט, ואם הרבה) והם בתבנית שור, שהולך ערום, בלי לבוש, שאוכל עשב, והוא אז משוקץ ומתועב, שאין כמוהו, וכן המהלך בשוק ערום, אין לך משוקץ ומתועב לפני המקום יותר ממנו, שירד לבחינת בהמה, כנ"ל (אות כ"ט), וע"ל (פ"ב אות ה') דערום לאו דוקא ערום ממש, אלא כל גילוי דפריצות הוא בכלל ערום, ומ"ש באדם—וחוה קודם החטא (בראשית ב כה) ויחיו שניהם ערומים האדם ואשתו, ולא יתבוששו, כבר פירשו המפרשים הראשונים, דכל זמן שלא היה להם תאות החטא, לא הרגישו בזה כלום ע"ש, ואחר שאכלו מעץ הדעת, נדכ' בו וכי תאווה הוא לעינים, רמז, שמביא תאווה לעינים, וכמז"ל (יומא עד :) טוב מראה עינים באשה, יותר מגופו של מעשה, אז הרגישו, וידעו כי ערומים הם, ונתביישו ויתפרו עלה תאנה, ויעשו להם חגורות, ועדיין אמר אדם ואירא, כי ערום אנכי, עד שעשה להם הקב"ה כתנות עור, וילבישם.

י) ומצינו גם במדה טובה, דתלה הכתוב ע"ז וג"ע זך בזה, דאמר (דברים לג ט) בבני לוי, כי שמרו אמרתך (לא יהיה לך אלהים

הצניעות והישועה והקדמה וההישועה נה

אחרים, רש"י) ובריתך ינצורו (ברית מילה, שאותם שנולדו במדבר, של ישראל, לא מלו את בניהם, והם היו מולין, ומלין את בניהם, שם) כי ידוע בסה"ק, דהסרת הערלה, מחליש התאווה, ואמר דשמרו מאמר לא יהיה לך, ע"י ששמרו ברית מילה גם במדבר, דמחליש התאווה, וכשניצלו מהתאווה רעה זו, לא נמשכו לע"ז כמבואר, דהא בהא תליא.

יא) ומדה טובה מרובה, כשמחזק עצמו להתגבר על תאותו זו, יסדר סדר חייו בדרך התורה והיראה, וכן מפורש בתורה [במדבר ט"ו ל"ט מין ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, שתהיו גדורים בענין תאוה זו, למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדושים לאלהיכם, שע"י גדר ערוה תזכרו ותקיימו כל המצות, ותהיו קדושים לאלקיכם. וכל עין רואה בזמנינו זה מצב העולם, שהפרוצים יותר בעריות, הם הרחוקים יותר מתורה ומצות, והמתנהגים יותר בצניעות, הם המקורבים יותר לתורתנו הקדושה וקיום מצוותיה, דהא בהא תליא, ובזה מובן מז"ל [ויק"ר כ"ד, ו'] כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה כו' כל הגודר עצמו מן הערוה נקרא קדוש עכ"ל. וקשה דבאמת אנו מברכין בכל ברכות המצות אשר קדשנו במצותיו, שכל המצות מביאין לנו קדושה, וכמאמר הכתוב הנ"ל ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם, שע"י עשיית המצות תהיו קדושים, ומ"ט תלה המדרש דנקרא קדוש דוקא בגדר עריות,

ולהנ"ל אי"ש דאה"נ דעשיית כל המצות מביא קדושה לישראל, מיהו עשיית המצות גופא, תלוי בגדר ערוה כנ"ל, ונמצא דגדר ערוה, גורם קיום כל המצות, וממילא שם דוקא אתה מוצא קדושה ע"י עשיית המצות. ובהנ"ל יובן דלכן שמירת הברית קודש, קרוי בסה"ק יסוד, לפי שזהו יסוד התורה וקיום העולם. ובזה מובן שפיר מה דמפורש בכתוב [דברים כג טו] ולא יראה בך ערות דבר, ושב מאחריך, דקשה מה נשתנה עבירה זו, מכל עבירות שבתורה, שבשביל עבירה זו דוקא, ישוב מאחריך, ולהנ"ל אתי שפיר, משום דזהו יסוד כל התורה והיהדות, לגדור כל הגדרים בפני העריות, ויסוד גדר עריות הוא, כיסוי הגוף, נמצא דכיסוי הגוף בצניעות הוא יסוד כל התורה והיהדות.

יב) וצריכה כל אשה, ליזהר להתנהג בצניעות, בכל ענין וענין, להשמר מכל מכשול, לעצמה ולאחרים, ולא תסמוך על עצמה, שאפילו אם לא תזהר בצניעות כל כך, לא תכשל בשום איסור, שהרי אמרו חכמים (אבות פ"ב מ"ד) ואל תאמן בעצמך, וכמש"ל [פתיחה ט'] מאמותינו הקדושות, שרה רבקה רחל ולאה, שהתנהגו גם כן בצניעות, דהיינו זהירות, להשמר מכל מכשול, דכתיב [שופטים ה כד] תבורך מנשים יעל אשת חבר הקני, מנשים באוהל תבורך, ואמרו בגמרא (נזיר כג:) מאן נשים שבאהל שרה רבקה רחל ולאה, פרש"י ד"ה דכתיב, ובכולן נאמר בהן אהל, ובשופטים פרש"י מנשים

באהל, שרה שנאמר בה הנה באהל, רבקה שנאמר בה ויביאה יצחק האהלה, רחל ולאה, שנאמר בהן ויצא מאהל לאה, ויבא באהל רחל, וכ"כ תוס' כאן, וכתב מהרש"א (הוריות י:) דהזכיר כאן אהל, דמרמז לצניעות, כמ"ש בשרה ויאמר הנה באהל, מלמד שצנועה היתה ע"כ, הרי דצדקניות הללו, שבחן הכתוב, שהיו צנועות, יושבות באהליהן, שפחדו ממכשול עבירה, והצניעו והחביאו עצמן באהליהן, ולא סמכו על מעלתן וצדקתן, ק"ו לשאר כל הנשים, שאי אפשר להן לסמוך שינצלו ממכשול עון, רק כשישמרו יסוד היהדות, שהוא הצניעות, רק בזה יוכלו עמוד, להשמר מהמכשולים הרעים, וכשמוכרחת לצאת, תתכסה ותתעטף בצניעות, ובזה תנצל מן המכשולים, והיא כבודה, וכן אז"ל (בש"ר פי"ח ה') שכבודו של אדם בגדו, ובתנחומא (צו ב') הלשון שכבודו של אדם כסותו, דהגילוי הוא שפלות ובזיון, וכסותו שמכסה אותו, הוא כבודו, ואמרתי בזה, דשאר בעלי חיים, אין לבושין כלל, ואדם השלם, מלובש לגמרי, ואותם שהם חצי וחצי, מלבשין עצמן חצי וחצי, והיינו שהפחות, פוחת, והמרבה להתכסות לגמרי, הרי זה משובח, והוא כבודו. ובהנ"ל יש לרמז במה שאמר הכתוב (תהלים קד לא) יהי כבוד ד' לעולם, שהכבוד שעשה ד' לאדם וחווה, היינו הבגדים הארוכים עד למטה, כמש"ל (פ"ט אות ה') יעמדו כך לעולם, שילבשו הכל כך בצניעות השלימות, אז ישמח ד' במעשיו, דאז ינצל מהעריות ומכל החטאים ומכל רע,

ונזכה לכל הישועות טובות בבי"א כי"ר.
 (יג) וכתב הרמב"ם (ה' אישות פי"ג הי"א) וז"ל
 אבל גנאי לאשה, שתהיה יוצאה תמיד,
 פעם בחוץ, פעם ברחובות, ויש לבעל למנוע אשתו
 מזה, ולא יניחנה לצאת, אלא כמו פעם אחת בחודש,
 או כמו פעמים בחודש, לפי הצורך, שאין יופי לאשה,
 אלא לישב בזוית ביתה, שכך כתוב (תהלים מה יד)
 כל כבודה בת מלך פנימה עכ"ל. ולפי כל הנ"ל, מבואר
 הפחיתות והשפלות, של הנשים המתגלות, לא מיבעיא
 בגילוי גופן ר"ל, אלא אפילו מכוסין כראוי, רק
 שמראות עצמן בחוץ יותר מהראוי, כבר מתקרבת
 בזה, לבחינה המגונה הנ"ל, וראוי לבאר עוד בזה,
 כי החכם מכל אדם, שהע"ה תיאר (משלי לא) הנהגת
 ומעלת אשת חיל, שהיא חרוצה, משתדלת ופועלת,
 בכישור ופלך, מוכרת סדין וחגורה, מלבשת עצמה,
 וכל ביתה, ונותנת להם טרף, עוזרת לעני ולאביון,
 רוכשת שדה וכרם, משגחת הליכות ביתה, בכלל
 ובפרט, ובלי עצלות, מעטרת ומרוממת את בעלה,
 והיא אשה צנועה ויראת ד', ולא הזכיר בה יציאה
 כלל, רק אמר היתה כאניות סוחר, בכ"ף הדמיון,
 ובחריצותה ממרחק תביא לחמה, בלי יציאתה, והיא
 שבעת רצון, ושמחה ליום אחרון, על העתיד שלה,
 ע' במפורשים, אבל היוצאת חוץ, לבה טרוד בעניני
 חוץ, ובערך זה, בע"כ מזנחת הצלחת ביתה, שוטטת
 ומבקשת סיפוק ושביעת רצון בחוץ, ובערך זה, ויותר,
 בע"כ מתמעט וחסר בחייה המשפחתיים, כי האדם

הצניעות והקדמה והישועה נט

מוגבל, וכל חלק שנותן כאן, בע"כ חסר שם. וזה מורה חלישותה ופחיתותה בערך הכבודה בת מלך פנימה. וכמה צודקים ומובנים הם, דברי פי חכם חן, הרמב"ם ז"ל, שכתב שאין יופי לאשה, אלא לישב בזוית ביתה, ושימנע בעלה אותה מלהיות יצאנית, דזהו טובתה ותפארתה. ובא וראה דלא כדורות הראשונים, דורות האחרונים, דמה שנדמה לנו עכשיו, שהוא דבר שאי אפשר כלל, היה זה אצלם, מנהג פשוט, שהרי כתב הרמב"ם הלכות איסורי ביאה (פכ"א הכ"ב) מי שפגע אשה בשוק, אסור להלך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין, או לאחרי עכ"ל, וכ"כ הש"ע (אה"ע סכ"א ס"א) וזהו לפי שלא היו נשים מצויות בשוק כלל, ורק במקרה פגע אשה בשוק, ואחר שסילקה, כבר ניצל מהמכשול, כי הם קיימו קרא כדכתיב (תהלים מה, יד), כל כבודה בת מלך פנימה, ומי יתן והיה כל עם ד' חכמים כהרמב"ם ז"ל, דידוע שהיה מופלא בחכמה ובתבונה, ובכל מדעות, ולפני מלכים יתיצב, והיה רופא מופלא ומופלג בעולם, והוא הבין חיי העולם הזה והבא, והוא הכריע לכתוב, שאין יופי לאשה, אלא לישב בזוית ביתה, ומה יאמרו האנשים והנשים עכשיו ע"ז, הלא מי שיאמר לפניהם היום כך, יכריזו עליו, שהוא היותר שוטה שבעולם, ודהע"ה הכריז כך בתהלים, ואין מי שיאמר היפך זה, ומוכח שע"פ חכמה, א"א לדחות הדבר, רק בפועל צ"ל גבור הכובש יצה"ר.

(יד) והנה לכאורה, לא נאה ולא נעים, כל המשא ומתן הלזה, בפריצות, ובסדר בגדי הנשים, אך ידוע מאמר החכם, שההכרח לא יגונה, ותורה היא, וללמוד אנו צריכים, ובע"כ זהו מדברים העומדים ברומו של עולם, ככל המבואר לעיל, ובפנים הספר, בס"ד, וכמו ההכרח לעסוק בהלכות נדה וכדומה, ואיתא במדרש (שה"ש רבה פרשה ה' בסוף פסוק ראשו כתם פז) תלתלים שחורות כעורב, אלו תלמודות של תורה, שנראות כעורות ושחורות, מלאומרן ברבים, אמר הקב"ה ערבות הן עלי כו' פרשת זב וזבה כו' עכ"ל, ועמש"ל (פי"ח ח') במז"ל (פסחים קיג.) פשוט נבלתא בשוקא, ושקיל אגרא, ולא תימא כהנא אנא, וגברא רבא אנא, וסניא בי מילתא, דהפריצות מכונה נבלה, ואמר, תשתדל להפשיט ולבטל הפריצות שבשוקא, ותקבל שכר ע"ז, לפי שאין זה כבוד לכאורה לאדם חשוב, ולכן הזהיר לא תאמר אני כהן ואדם גדול, והוא לי לבזיון, להתעסק בדברים אלו, דאה"נ, אך הרי אמרו (ברכות יט :) אין חכמה, ואין תבונה, ואין עצה, לנגד ד' [משלי כא ל], כל מקום שיש חילול השם אין תולקין כבוד לרב, ולכן אפילו אם אמת נכון הדבר, שהוא בזיון לך, אתה מחויב לעשותו, וי"ל נמי מ"ש פשוט נבלתא כו', עפמ"ש (שם כ.) בעובדא דרב אדא בר אהבה, דסבר דבת ישראל היא, וקרע בגזה בשוק, וזה אמר שתפשוט את האשה הפרוצה באמצע השוק, וי"ל דלכאורה כל ענין ההוא דא"ל ר"פ לאביי מאי שנא כו', ותשובת אביי, וסיפור

עובדא דרב אדא בר אהבה, אין לו שייכות שם בגמרא, אלא משום דאמר לעיל אין חכמה וגו' כל מקום שיש ח"ה כו', שצריך הרב לבזות עצמו בשביל כבוד הבב"ה, מש"ה סידרו אחר זה עובדא דר"א בר אהבה, שקיים זה, מה שדרשו חכמים בפסוק זה, וזה א"ל נמי רב לרב כהנא פשוט כו', ומזקנים נתבונן, לבזות עצמינו, על דבר כבוד שמו יתברך ויתעלה, ויתגדל ויתקדש שמייה רבא אמן כי"ר.

טו) והנה יסודי ענייני צניעות ופריצות, הלא מפורשים הם בגמרא [ברכות כ"ד. וכתובות ע"ב] ובש"ע [א"ח סע"ה ואה"ע סכ"א וס"י קט"ו ס"ד], אמנם הרבה פרטי הלכות בעניינים אלו, הנהוגים מאוד בסדר החיים, ונחוצים לנו לדעת איך להתנהג בהם אינם מפורשים כלל, כגון שיעור אורך בגדי הנשים ואורך בתי ידיהם ושאר פרטים, והענין כמ"ש אוצה"פ [סכ"א ס"ב זכחע"א מת' מהרי"ץ] לענין חתיכת שערות האשה, דה"י נהוג וידוע עד"ש הרמב"ם [בפה"מ מנחות רפ"ד] וז"ל ודיני הציצית והתפלין והמזוזה וכו' והמשנה לא דברה על אלה המצות לפי שהיו הדברים האלו מפורסמים בזמן חבר המשנה, והיו עניינים ידועים ונהוגים ביד כל העם פרט וכלל וכו', עכ"ל. וה"נ בני"ד לפי המבואר לקמן [פרק ט'] הלכו הנשים מעולם בגדים ארוכים עד למטה, ולא הרהיבו עוז בנפשם לשנות ולזוז מהנהוג אפילו זיז כל שהוא, ולא אתשיל מעולם בזה שום שאלה, וממילא לא הורו המורים בזה דבר משנים

קדמוניות, ולכן אין זכרון בזה בראשונים וגם באחרונים. והנה זה כשלשים שנה ויותר נתתי אל לבי לחקור ולבאר בס"ד באותן הענינים הדרושים, ממקורי ההלכות, ותהלה לאל, יגעתי ומצאתי בירור הענינים ממקורות וראיות נכונות, וסידרתי בזה כמה קונטרסים מהדורות שונות, בשינוי הסדרים והוספות ראיות ובשינויים באופני הבירורים, ובאופני התירוצים, ודין גרמא שנשמטו כמה מאמרים וראיות דלפי סדר החדש לא היו שייכים כל כך, וכבר אנחנו באמצע הדפסת הספר, ועינינו הרואות שהסיבות ועיכובים רבים בזה, ומי יודע כמה ימשך העיכוב בזה, והעיר ד' ב"ה רוחי בזה לברור תוכן הענינים הנחוצים בזה בקיצור, כדי לקיים מז"ל [פסחים ד.] זריזין מקדימין למצות, להוציאו לאור, שלא למנוע טוב מבעליו, המעונינים וצמאים לדבר ד', זו הלכה.

טז) וסיבת העיכוב מלהדפיס כל השנים היתה מחמת שבכל הזמנות של משא ומתן בהלכות אלו, עם אנשי התורה, ראיתי ששיטתי הוא נגד זרם העולם החרדי, וילדות היתה בי, שלא הרהבתי עוז בנפשי, להוציא גלוי דעתי ע"פ תה"ק נגד זרם עולם החרדי, וזה כארבעה עשר שנים, עשיתי בערך ששים צלומים מספרי, ומסרתים כמעט כולם לרבנים ולומדים, וכמעט שלא השגתי מהם התנגדות לשיטתי, וזה כשמנה שנה הדפסתי ספר קטן בלשון יידיש בשם הצניעות והישועה כדי שיקראו הנשים עצמן, לראות ולדעת קצת ביאור הענינים בחומר האיטורים

הצניעות הקדמה והישועה סג

בזה, והפצתי הרבה אלפים מהם, ות"ל כבר נתקבלו והועתקו ונשמעו בין החיים כמה עניינים מהם. והבורא ב"ה ברחמיו ינחנו במעגלי צדק למען שמו תמיד, ונזכה להרמת קרן תה"ק, והרמת קרן ישראל במהרה אמן כי"ר.

יז) וקראתי שם הספר בשם הצניעות והישועה, לעורר, שהצניעות מביא את הישועה,

וז"ל המדרש (במדב"ר פ"ט ס"ז) שאין הקב"ה מייחד שמו בישראל, שהוא נקרא אלקיד, אלא בזמן והיה מחניך קדוש, ואותה שעה, הוא משרה שכינתו ביניכם, והוא מציל אתכם מיד אויביכם, ומוסר שונאיכם כו' שישראל נקראו קדושים, בעת ששומרין עצמן מן הניאוף ומן הזמה, שכן כתיב והתקדשתם כו' עכ"ל. יח) והנה הארכתי בראיות בכל האפשר, כדאיתא בירושלמי (ברכות פ"ב ה"ג) כל מילתא

דלא מחוורתא, מסמכין לה, מן אתרין סגין עכ"ל, הנה אמרו, דכל דבר שאינו ברור, עושין לה סמוכין וראיות, ממקומות הרבה, וכן הוא בעניינינו, אחר שאין הדברים מפורשים להדיא, ורובם ככולם, סוגיא דעלמא, היפך דברינו, הוכרחת עכ"פ לחזק הדברים, בכל מה דאפשר, שיתבררו הדברים בס"ד יותר ויותר, והבב"ה וב"ש, יזכנו להשיג אמיתת תה"ק, כרצונו יתברך שמ"ו.

פרק ראשון

עשין דצניעות ולאויין על פריצות

א) בצניעות ופריצות, שייכים חמשה עשין, ושמנה לאויין, ואלו הן החמשה עשין, א' והיה מחניך קדוש [דברים כ"ג ט"ו] מזה הפסוק למד הסמ"ק מצוה נ"ז להיות בכל דבר בצניעות ולא בפריצות, והחרדים [ל"ת מה"ת פ"ד אות מ"ט] כתב והיה מחניך קדוש, מחנה אבריק, שו"ר דכ"כ בזה"ק [פ' נח עו ע"א] מחניך קדוש, אילין שייפי גופא [אברי הגוף], ואמר הכתוב [מיכה ו ח] והצנע לכת עם אלקיך, א"כ צריכים כל האברים, חוץ מהפנים וכפות הידים והאצבעות, להיות מכוסים, בצניעות ובקדושה, וע"ל [לאויין ב'] בחומר הפריצות, וכל מיני פריצות בכלל האיסור. ויש כאן בפריצות, גם לאו הבא מכלל עשה.

ב) שייך בזה מ"ע דקדושים תהיו, כמ"ש חרדים [במ"ע שבחוטם], דבכל אזהרה מגילוי עריות שייכה מ"ע. דקדושים תהיו [ויקרא יט, ב]. ג) שייך בזה מ"ע לירא מדי ב"ה, כדכתיב [דברים י' כ'] את ד' אלקיך תירא, ובכל מצוה שצונו הבורא ב"ה, המורא שלא יעבור על מצותו יתברך, וכ"ש לפמשה"כ [שם כ"ג, ט"ו] כי ד' אלקיך מתהלך בקרב מחניך וגו' והי' מחניך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, נמצא דמי שנוהג בפריצות גורם שתסתלק השכינה משם ר"ל, ופשיטא דראוי

לירא ע"ז, ועוד דשמירת כל המצות תלוי בצניעות, כמש"ל בהקדמה [אות א'], ממילא ראוי לירא מאוד בזה.

ד) שייך בזה מ"ע דאהבת ד' כדכתיב [שם ו', ה'] ואהבת את ה' אלקיך וגו', א' לקיים מצותו יתברך מחמת האהבה, והב' שע"י הצניעות גורם שתהיי' שכינה הקדושה שורה בתוכינו, והאוהב ד' ב"ה הרי מתגעגע להתקרב אליו יתברך, ג' דבזה יזכה לקיום כל המצות כמש"ל [אות ג'].

ה) שייך בזה משה"כ [ויקרא כ"ב ל"ב] ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתב הרמב"ם [ה' יסה"ת פ"ה ה"י] כל הפורש מעבירה כו' מפני הבורא ב"ה כו' הרי זה מקדש את השם עכ"ל.

ואלו הם השמנה לאוין :

א) ה'א' (דברים כג טו) ולא יראה בך ערות דבר מנאו הסמ"ג (בלאוין שבמלקות סי' רמ"ו) וסמ"ק (סי' פ"ג) ועיי' רש"י (בראשית מב ט, ד"ה ערות הארץ, ויקרא כ יח בפ' ואיש וגו' מקורה הערה) דכל ערוה שבמקרא, לשון גילוי הוא, ועיי' בית יוסף (א"ח סי' ע"ה) דכל שאתה קוראו מגולה, משמע דצריך להיות מכוסה, וכ"כ בכסף משנה (ה' ק"ש פ"ג הט"ז), ולפי זה כל מה שצריך להיות מכוסה והוא מגולה, נקרא ערוה, וי"ל דהוי ענין הכרזה והערה, דהוא מגולה, והרי הוא צריך להיות מכוסה, והזהירה תה"ק שלא יראה בך הקב"ה גילוי שום דבר, שצריך להיות מכוסה, וע"ל (פ"ג).

ב) ולכאורה י"ל, דבמקום שאמר הכתוב (ויקרא שם) את מקורה הערה, הומ"ל את מקורה גילה, וכן בכל לשון ערוה, וי"ל דנקט לשון זה דוקא, משום דהוי נמי ענין חורבן, כדפרש"י (תהלים קלז ז) ערו ערו לשון חורבן כו' ע"כ, רמז שהגילוי בעריות, הוא ענין חורבן, אחר שמצות תה"ק עלינו, היא, להיות בצניעות דוקא, כנ"ל (מ"ע א'), והגילוי, נקרא פריצות, שפורצין גדר הצניעות, והוא כבר ענין חורבן, וידוע דמקום זכרות ונקבות, נקרא ערוה, אמנם תה"ק אסרה גילוי ערוה סתם, דכולל כל גילוי, משום דכל גילוי בשר, מעורר התאוה, וגורם לעבירה דגילוי עריות ממש ר"ל, ע"ל (לאו שני), ועבירה דגילוי עריות, מביא חורבן עולם ברוחניות, כמבואר לעיל בהקדמה, דצניעות הוא יסוד כל היהדות, וגם בגשמיות, דפריקת עול תורה ומצות, גורם קלקול אנושית, וכמ"ש (בראשית ו יא) ותשחת הארץ לפני האלקים, בין אדם למקום, ואז ותמלא הארץ חמס, וכן אמר אברהם אבינו ע"ה לאבימלך (שם כ יא) רק אין יראת אלקים במקום הזה, והרגוני על דבר אשתי, וכן רמז בפ' (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך, אני ד', הרי היסוד של אני ד', הוא היסוד לאהבת רעך, וכן כ' אל תקח ממנו נשך ותרבית ויראת מאלקיך וחי אחיך עמך (ויקרא כה לו) הכל בנוי על ויראת מאלקיך, ובקלקול אמונה ויהדות, מתקלקל האנושית, ועוד אמרו (ב"ר פכ"ו) בכל מקום שאתה מוצא זנות, אנדרלמוסיה באה לעולם והורגת

כוי על הכל הקב"ה מאריך אף, חוץ מן הזנות, הרי דעריות גורם חורבן עולם בכל ענינים ר"ל, וי"ל דמבואר בקרא (בראשית ו יא) ותשחת הארץ וגוי כי השחית כל בשר וגוי, הרי הי' ההשחתה בזנות, ועז"א ותשחת הארץ, דזנות הוא חורבן העולם ר"ל, וכמעשה שהי' שם בדור המבול, לכן קבעה תה"ק בזה שם ערוה דייקא, דתרמוז לחורבן, שנתעורר להתרחק ולהשמר מזה מאוד. ודע מה שתשיב לאפיקורס, שבא להפך ח"ו דברי אלקים חיים, ויאמר לך, בזמן הזה, שרגילין לגלות בשרן בפרהסיא ר"ל, אין אומר ואין דברים, שצריך להיות מכוסה כלל, וא"כ אין זה בכלל מה שקראה תורה ערוה, ואף אתה אמור לו כך, אצל ישראל קדושים הכלל, דכל מה שיש בו רגש משהו דפריצות, החיוב לכסותו משום צניעות, וכשמגולה הוי ערוה כנ"ל, ולגבי החפשים נמי הכלל כך, דכל מה שיש בו רגש משהו דפריצות, שמשום זה הן מהדרין לגלותו וממאנים לכסותו, הוא הוא שאסרה לנו תורתנו הקדושה, והוא הנקרא פריצות, והוא הנקרא ערוה שאסור מן התורה.

ג) לאו השני הוא מה שאמרה תורה [ויקרא י"ח, ו'] לא תקרבו לגלות ערוה, וכתב הרמב"ם [במנין המצות שבתחלת יד החזקה, סי' שני"ג] ובפה"מ [סנהדרין פ"ז] בפסוק הזה, כלומר הזהרו והתרחקו מן הדברים המקריבים ומביאים לגלות ערוה, עכ"ל, ובש"ך [יו"ד סי' קנ"ז ס"ק י'] מסיק נמי כן להלכה עש"ב, ומצינו [בראשית רבה פרשה פ'

סי' ה', ובמתנות כהונה שם] בדינה בת יעקב שנתגלה הזרוע שלה, והעירונו חז"ל בזה, דזה הי' סיבת המכשול ר"ל, ואמרו שם משל בזה, לאחד שהי' בידו ליטרא א' של בשר, וכיון שגלה אותה, ירד העוף וחטפה ממנו, כך כו' עכ"ל. העירו נמי בזה, שכל זמן שהאשה מתכסה כראוי ניחא, אבל כשמתגלה בשרה, המזיקים מוכנים לחטפה ר"ל, ועל דרך שאמרו [סוכה כו.]. פרצה קוראה לגנב, וכמ"ש בשו"ת חיים שאל [סע"ד אות כח] לענין מחיצה שאינה גבוה הרבה, המון העם מסתכלין בנשים כו' ופשוט דתולין עיניהם, על דרך פרצה דקוראה לגנב עכ"ל, וכ"ש פרצה דגילוי בשר שקוראה לגנב, שע"כ אמרו [ב"ב נו:] בנשים העומדות על הכביסה, אי דאיכא דרכא אחריתא רשע הוא [כשהולך שם] ובסתם לא חשו כשהולך במקום נשים, שמא יסתכל, וכן אמרו [ויק"ר י"ט ד'] על ידי שאשה זו מתעצלת מלכסות את עצמה כראוי כו' וגלה את ערותה כו' עכ"ל. שכשאינה מכוסה בצניעות כראוי, גורם לגילוי עריות ר"ל, גם רבינו גרשום [ב"ב נ"ז:] ביאר דראיית נשים יחפות וגילוי זרועותיהן, מגרה יצר הרע ר"ל, וכן כתב הרמב"ם [ה' תשובה פ"ד ה"ד] שראיית העינים הוא עון גדול, שהיא גורמת לגופן של עריות כו' עכ"ל, והוא כמ"ש חז"ל [סוטה ח.]. דאין יצר הרע שולט אלא במה שעניו רואות עכ"ל, וכן פרש"י ז"ל [ס"פ שלח] בפסוק ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, הלב והעינים הם מרגלים לגוף, ומסרסרים לו את העבירות,

העין רואה, והלב חומד, והגוף עושה את העבירות עכ"ל, וכ"כ הטור [א"ח סי' א'] שתעצום עיניך מראות ברע, כי היא תחלת העבירה, שהעין רואה והלב חומד, וכלי המעשה גומרין עכ"ל.

ד) ובספר חסידים [סי' תתשל"ח] הקשה במז"ל [ע"ז י"ז] בנה קטן מבנה גדול שהרי אמרו [יומא ס"ט:] דאנשי כנסת הגדולה סימו עיני יצר הרע דזנות, והועילו בזה, דאינו מתגרה באמו ואחותו, א"כ איך הי' להם יצה"ר לחטוא, ותי' שם, דעל ידי הסתכלות גורם שישלוט יצה"ר אפילו באמו ובאחותו ע"ש ובהפירוש, ובזה יובן הכתוב [ויקרא כ' י"ז] ואיש אשר יקח את אחותו וגו' וראה את ערותה, והיא תראה את ערותו וגו', דקשה למה לו להזכיר ראיית הערוה, ולמה דוקא באחותו, ובהנ"ל מתורץ, דלכאורה קשה דאחר שבטל יצר הרע מאחותו כנ"ל, נמצא דבטלה אזהרה דאחותו, כיון שאינו במציאות שיחטא בה, והרי תה"ק נצחית, שנוהגת לעולם, לזה אמר הכתוב וראה את ערותה וגו', ר"ל הגילוי שבה, כמש"ל, שעל ידי הסתכלות בגילוי בשרה שייכה אזהרה זו לעולם, לפ"ז אותם שהתירו בש"ע [אה"ע סכ"ב] להתייחד עם אשה, אם היא מתגלה לפניו בפריצות, מלבד איסור הפריצות, חל עליהם גם איסור היחוד, דפריצותה גורם לגילוי ערוה כנ"ל. והנה העירו בני כוללנו דבאמת אמרו [סנהדרין לז.] לענין נדה אש בנעורת ואינה מהבהבת [בתמי'] והשיב התורה העידה עלינו כו', וקי"ל [יו"ד סי'

קצ"ה ס"ז] דמותר להסתכל בה בנדתה במקומות הגלויים [הואיל ומותרת לו לאחר זמן אינו בא לידי מכשול, ש"ד], אבל במקומות המכוסים אסור, הרי דבזה חיישינן, וא"כ אשה שפרוצה בלבושה, נמצא דבעלה אסור להתייחד עמה בנדתה, דפריצות מגרה יצה"ר כנ"ל, וחל גם בה איסור יחוד, וכ"ת א"כ מ"ט אסר רמ"א בס"ה בב' אנשים דפריצי, ולא אסר באמו ואשתו נדה דפריצי, י"ל דלא הי' זה שכיח כלל בשנים קדמוניות, שיגלו נשים עצמן ר"ל, וכמש"ל [רפ"ד], משי"ה לא נזכר מזה בש"ע שם, ומבואר בכל זה, דפריצות הוא בכלל לאו דלא תקרבו לגלות ערוה.

ה) לאו השלישי הוא אזהרת הפסוק [שם י"ח ל'] לבלתי עשות מחקות התועבות אשר נעשו לפניכם, ולא תטמאו בהם, דגם מפסוק זה למדנו איסור הפריצות, כמבואר שם ברמב"ם הנ"ל, [בריש ל"ת ב'].

ו) לאו הרביעי הוא אזהרת הכתוב [שם ג'] ובחקותיהם לא תלכו, וז"ל השלחן ערוך [יו"ד סי' קע"ח] אין הולכין בחקות העובדי כוכבים, ולא ילבש מלבוש כו' שנהגו בו העובדי כוכבים לשם פריצות כו' עכ"ל, מבואר דבגדי פריצות בכלל לאו זה. ז) לאו החמישי הוא אזהרת הכתוב [שם י"ט י"ד] ולפני עור לא תתן מכשול, וכתב הרמב"ם [סה"מ ל"ת רצ"ט] וז"ל ולאו זה כולל גם כן מי שיעזור על עבירה, או יסבב אותה, כי הוא יביא האיש

ההוא לעון, ובעזרתו הכשילו כו' או יכין לו סבת העבירה עכ"ל, והרי האשה הפרוצה מכינה להאנשים סבת העבירה, שיסתכלו בפריצותה, ויבואו להרהורים רעים ולחטאים רעים ר"ל, ועוברת על לאו זה, וכמ"ש נמי צמח צדק החדש [במשנה ברכות פ"ג אות ב'] לענין שערות נשים, שבהכרח יראו אותן האנשים, ועוברות משום לפני עור לא תתן מכשול, עכ"ל.

ח) לאו הששי הוא אזהרת הכתוב [במדבר ט"ו ל"ט] ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, וכתב הרמב"ם [סה"מ ל"ת מ"ז] וז"ל ולשון ספרי כו' ואחרי עיניכם זה זנות כו' המשך אחר התאוות הגשמיות והתעסק המחשבה בהן עכ"ל. והנה פריצות כולל הזנות כמש"ל בלאו שני, וכולל המשך אחר התאוות הגשמיות, והתעסק המחשבה בהן, דמבואר בקדושין [פא:] בהא דקטן ישן עם אמו, וקטנה עם אביה, דאם בושה לעמוד לפניו ערומה, אין ישנים אלא בכסותם, מאי טעמא יצר אלבשה, פרש"י דכשבושה בידוע דיש בה טעם ביאה, ורש"י ור"ן ברי"ף כתבו יצר טעם ביאה, דאחר שהשיגה יצר טעם ביאה, אז מתרגשת בגילוי בשרה לפני איש, ועי"ז היא בושה, וע' רמב"ם [ה' א"ב פכ"א ה"ז] דה"ה כשהאם בושה לעמוד ערומה לפני בנה, אין ישנים אלא בכסותם, והטעם מובן נמי כנ"ל, דהאם מרגישה שכבר יש בו יצר טעם ביאה, ועי"ז מתרגשת בגילוי בשרה לפניו, ומתביישת כטבע עם ישראל שהם ביישנים, כמז"ל [יבמות עט.]. וע"ל [פ"ב ה']

זכל פריצות בכלל ערומה, ומבואר דגילוי בשרה גורם לה רגש התאוה הגשמית, והתעסק המחשבה בה ר"ל, והנה העירו אברכי הכולל דאכשר דרא, והאם נמנעת מלעמוד ערומה, אפילו בפני נער בן שתי שנים. ואמרת דר"ל דבימיהם היו ישנים ערומים, ומשום זה לא התרגשו בנעוריהם, עד שהגיעו לשנים שקבעו [ברכות כד.], ועכשיו שאין ישנים ערומים, כשתעמוד ערומה, פועל הרגש גם בבן ב' שנים. וכן גורמת להאנשים ר"ל, הרי דגילוי בשרה עוברים על הלאו הנ"ל דולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם לעצמה ולאחרים, דהרי גם האשה מוזהרת מן התורה, בל"ת דולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, כמ"ש החינוך (מצוה שפ"ז) וכשהאשה מהרהרת באנשים, היא מחטיאה אותם עי"ז שיהרהרו גם הם, וע"ל [פתיחה ב' ד'] דהרהור האיש נמשך ע"י שהאשה מהרהרת בו ר"ל, ולכן תתקדש להתלבש בצניעות בשלימות כראוי, ולהתנהג בצניעות, בכל ענינים, שלא יכשלו בני אדם בה ח"ו, ואיתא בתנא דבי אליהו (רבא פכ"ד) אפילו האבן שנכשלים בו כו' עתידים ליתן את הדין עכ"ל, וכן אמרו במדרש (ב"ר פכ"ו) ע"ש, והנה האבן מונח במקומו, ולא פעל און, ואפילו הכי עתיד ליתן את הדין, כ"ש אדם, שיכול ליזחר ולמנוע המכשול, דהוא אחראי, ועתיד ליתן את הדין, כשלא מנע המכשול, וכ"ש אם מתכוונת לגרות יצר הרע באנשים ר"ל, דגדול עונה מנשוא, ויש לשום לב על זה.

הצניעות פרק א' והישועה עג

ט) לאו השביעי הוא אזהרת הכתוב [ויקרא כ"ב ל"ב] ולא תחללו את שם קדשי, ואמרו [יומא פו.] היכי דמי חילול השם, אמר רב כגון אנא אי שקילנא בישראל ולא יהיבנא דמי לאלתר [וכשאני מאחר לפרוע, הוא אומר שאני גזלן, ולמד להיות מזלזל בגזל, רש"י] ור' יוחנן אמר כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה כו' [ואין הכל יודעין שנחלשתי בגרסתי ולמדין הימני להבטל מתלמוד תורה, רש"י] והיינו דחילול השם הוא, שעושה כבודו ומוראו יתברך כמו חולין ח"ו, והאחרים למדין להקל ולזלזל במצותיו יתברך ר"ל, ואע"פ שבאמת לא חטא כלום כנ"ל ברב ור"י. והנה שם איירי ברב ור"י, אנשים גדולים ומפורסמים, שהכל לומדים מהם, ואין מזה ראייה לכל אדם, אך שם הא איירי, שלא חטאו באמת כלל, רק אחרים, מפרשים לעצמם, שחטאו, אבל בעשה עבירה, יש ללמוד, ממ"ש (ברכות יט:) המוצא כלאים בבגדו, פושטן אפילו בשוק, מאי טעמא (משלי כא ל) אין חכמה ואין תבונה ואין עצה, לנגד ד', כל מקום שיש חילול השם, אין חולקין כבוד לרב עכ"ל, ומשמע מזה, דכיון שעכ"פ הולך בשוק בכלאים, ואפשר שגם אחר יכיר דהם כלאים, וילמדו ממנו להקל באיסור כלאים, או להקל באיסור בכלל, מש"ה קוראו חילול השם, ואמרו בזה, דאין חולקין כבוד לרב, למנעו מבזיון, שצריך לילך לביתו בלי המלבוש, והנה הרמב"ם [בסה"מ ל"ת ס"ג וביסה"ת פ"ה ה"י] כתב בעובר עבירה, דוקא בעשה

להכעיס הוי מחלל השם, וכ"כ אחריו החינוך, אמנם הסמ"ג [לאוין ב'] כתב שהחילול השם קרוי ת"ח שאינו נזהר במעשיו, וגורם שאומרים עליו דופי עכ"ל, ולא הזכיר ענין להכעיס, וגם כתב כי המשקרים לעכו"ם וגונבים, הם בכלל מחללי השם, וכ"כ סמ"ק ספ"ה, וביראים [סי' ו'] כתב שכל המבזה אפילו מצוה אחת, ומקיל כלל בכבוד שמים, נקרא מחלל השם, ואם הוא לומד תורה צריך שישמור עצמו מן הכיעור ומן הדומה לו כו' ואם לא עשה כן מחלל השם כו' עכ"ל, גם בש"ע יו"ד סי' ש"ג כתב הרואה כלאים של תורה על חבירו, אפילו הי' מהלך בשוק, קופץ לו וקורעו מעליו מיד, ואפילו היה רבו, וכ' הש"ך דבמקום שיש חילול השם, אין חולקין כבוד לרב עכ"ל, וזהו כדכתבתי לעיל וכ"ש בעבירה דפריצות, דהכל נעשין תלמידים, ולומדין להקל ולזלזל יותר ויותר ר"ל כידוע, וכ"ש המוחזקין בחשיבות דלומדים מהם כנ"ל, ועי' בפתיחה [אות לז] וע"ש [יומא פו.] דעונש דחילול השם חמור אפילו מעונש דחייבי כריתות ומיתות ב"ד, שאפילו עשה תשובה אין יה"כ מכפר, וגם יסורים אינן ממרקין, אלא כולן תולין ורק המיתה מכפרת. והחי יתן אל לבו.

(י) לאו השמיני הוא, כשמברכין ברכות המזון וקורין ק"ש נגד טפח מגולה באשה, דמבואר בפמ"ג [א"ח מ"ז ר"ס ע"ה וא"א ס"ק א'] ובפתחי עולם [שם ס"ק ב'] ומשנה ברורה [ס"ק כ"ו] ובשער הציון [ס"ק ל"ד] דחוזר וקורא, ומדלא יצא

הצניעות פרק א' והישועה עה

בברכות ראשונות נמצא דהראשונות היו לבטלה, ועברו על לאו שאמרה תורה [שמות כ' ז'] לא תשא את שם ד' אלקיך לשוא, לרמב"ם, עמג"א רט"ו סק"ו. ובכל מיני פריצות, שייכים כמה מעשין ולאין הנ"ל. וצריך לעשות תשובה גדולה על כל זה.

יא) וכל המקילים שתתלבש האשה כך, הרי נדמה להם כהיתר ומברכין בהמ"ז וקורין ק"ש ושאר דברי הקדושה בפניה, ונמצא שאין יוצאין, ומבטלין מ"ע דברכת המזון ומצות ק"ש, ואע"פ שמברכין באכילה ושת"י ושאר כל הברכות, הוי כאוכלין ושותין בלא ברכה, וכן בכל ברכותיהן אין יוצאין, ובמקום שיקבלו שכר על הברכות מקבלין עונש עליהם, שהרי אינן אלא חוטאים שמברכין באיסור, וכמשה"כ [תהלים י'] ובוצע ברך נאץ ד', שהמברך לד' ב"ה צריך שיהי' ביראת שמים, וכמצותו עלינו בתה"ק.

יב) ואפילו אם הי' בדבר רק ספקא דרבנן, הרי כתב הר"ן (פי' ערבי פסחים כ"ג.) וז"ל והשתא דאיתמר הכי, ואיתמר הכי, כולהו בעו הסיבה, ואע"ג דבעלמא קי"ל איפכא דכל ספיקא דרבנן לקולא, הכא כיון דלאו מילתא דטירחא הוא, עבדינן לרווחא דמילתא, כך פירשו ז"ל עכ"ל, וכן קי"ל [בש"ע א"ח סי' תע"ג ותע"ט ות"פ] וע' פחד יצחק [ע' ספיקא דרבנן], כמה צדדים, שאין מקילין בספיקא דרבנן, וממילא ראוי שיאסור כ"א לעצמו בני"ד אפילו הי' רק ספיקא דרבנן, והרי אמרו (ברכות ד:) העובר

על דברי חכמים חייב מיתה, וראוי ליפול עלינו אימתה ופחד, אפילו בספק איסור דרבנן, שלא לעבור ח"ו, ואפילו מה שהוא רק חומרא, הרי אנו מתודים בוידוי דרבינו נסים ביו"כ קטן ובתפלה זכה את אשר החמרת הקלתי. וע"ל פי"ז ס"ז.

יג) וכ"ש זהו ענין דאורייתא, וקי"ל [ח"מ סכ"ה ס"ב] דספד"א לחומרא, אפילו אם הי' זה דאזלינן לחומרא, רק מדרבנן, מחויבים אנו ליזהר מאוד שלא לעבור, וכ"ש אחר דאנן קי"ל (ש"ך יו"ד סי' ק"י בדיני ס"ס אות כ"ה, ובפמ"ג שם, ובריש שער התערובות) דכל ספיקא דאורייתא, מן התורה לחומרא, וכ"ש דאין בזה שום ספק, ואין בזה משום איסור אחד דאורייתא, רק כל כך לאוין ועשין ויסודות חזקות לאיסור, היש בזה שום צד ואופן לנסות להקל ח"ו.

יד) והנה כתב רבינו יונה בשע"ת שער ג' סנ"ב וז"ל ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא י"ט י"ד) הוזהרנו בזה שלא להורות את בני ישראל אשר לא כדת, ושלא כהלכה, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה [אבות פ"א מ"א] הווי מתונים בדין, ונמהרי לב להבין ולהורות, לא יצילו את נפשם מתת מכשול לפני עור, וחטאתם כבדה מאוד, כמו שנאמר (תהלים פב, ה') לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו ימוטו כל מוסדי ארץ, ועוד אמרו אבות פ"ד מי"ג הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון, ואמר (סוטה כ"ב.) (משלי ז' כ"ו) כי רבים חללים הפילה — זה תלמיד שלא

הצניעות פרק א' והישועה עז

הגיע להוראה ומורה, ועצומים כל הרוגיה, זה תלמיד שהגיע להוראה, ואינו מורה עכ"ל ר"י.
טו) וז"ל רשיז"ל בפ' לא ידעו הנ"ל, לא ידעו הדיינים המעוותים את הדין, ולא יבינו את אשר בשביל העון הזה, יתהלכו בחשכה וימוטו על כך מוסדי ארץ עכ"ל.

טז) ולגבי איסורי תורה השייכים בפריצות, ראוי לעורר דאיתא בגמרא (עירובין ס"ז:) בדאורייתא מותבינן תיובתא והדר עבדינן מעשה, בדרבנן עבדינן מעשה והדר מותבינן תיובתא, פרש"י באיסור של תורה, וחכם מורה בו היתר, ויש בתלמידים שיודע להשיב, ישיב קודם מעשה, שלא נעבור על דברי תורה, אבל בדרבנן, כגון עירובי חצירות, שבקינן לחכם לעשות כהוראתו, והדר מותבינן ליה, ללמוד אם יפה הורה עכ"ל, וכ"פ רמ"א [יו"ד סי' רמ"ב סכ"ב]. והמובן בזה הוא, דאחר שהתלמיד הקשה לחכם על הוראתו, בין בדאורייתא ובין בדרבנן ימנע החכם בעל כרחו, מלהורות עוד היתר בדבר, עד שיתרץ הקושיא ויברר בדאורייתא פסק ההלכה להיתר, או יברר בדרבנן שהוא ספק עכ"פ, והורו אותנו בזה חכמינו זכרונם לברכה בדאורייתא יש לו לתלמיד להקשות תיכף ולמנוע הוראת ההיתר, כי אפשר שהחכם טעה בהוראת ההיתר, וראוי למנוע ההוראה מספק, שלא נעבור על דברי תורה, רק בדרבנן, יכולין לסמוך שיעשה, ולהקשות ולברר אח"כ. ולכאורה יש להבין, דמאי טעמא ציוו חז"ל בדרבנן,

שיניח להרב שיעשה המעשה תחלה, ואח"כ יקשה לו, והרי אפילו התלמיד מקשה קודם למעשה, ואין להרב תשובה עכשיו, אכתי ה"ל ספיקא דרבנן, ושפיר יעשה הרב כהוראתו להקל, וי"ל דבתה"ד [סמ"ג] שהוא מקור הלכה זו, ציין למעלה קודם התחלת הסימן דין מורא רבו, ובתוך התשובה מסביר התה"ד דכשאין התלמיד מקשה להרב, הוא סומך, דהרב שבא להורות הלכה למעשה, מסתמא מיישב שפיר להורות כדת כו' ע"ש, וזהו ענין מורא רבו, שלא יהרהר אחר רבו, שהוא קל בדעתו, להורות הלכה למעשה, בלי ישוב שפיר, ואע"פ שיש להתלמיד קושיא, עדיין שפיר שייך שהרב צודק בהוראתו, ויתרץ הקושיא, אבל אחר שהקשה התלמיד קושיתו להרב, אם אין להרב תשובה על אתר, הרי נסתר עכשיו יסוד התירו של הרב, והרי העובר על דברי חכמים חייב מיתה כנ"ל [אות יב:] הרי גם בדרבנן א"א להקל רק ביסוד נכון, אא"כ נכנס באיזה צד לכלל ספק איסור דרבנן, נמצא דקו' התלמיד מעכבת את הרב מלעשות המעשה, ולזה פסקו דהתלמיד יסמוך על הכרעת הרב כנ"ל, ויקשה לו אח"כ. ולפ"ז נראה דדין זה נאמר בתלמיד דוקא, ומשום מורא רבו כנ"ל, אבל אחר, שאינו תלמידו, גם בדרבנן יקשה לו תיכף, כיון שהוא אין בו סיבת מורא רבו, ראוי גם בדברנן שיעורר תיכף על האמת, שמא הוא טועה, וגם שהתלמיד בסתמא מתעכב אצל רבו, ויתווכחו אחר המעשה, ומתוך הוויכוח יתברר האמת, אבל איש אחר, שאינו תלמידו, ויעבור לדרכו,

הצניעות פרק א' והישועה עט

אם לא עכשיו על אתר יתווכח עמו, שיתברר האמת לשניהם, אפשר שלא יזדמן להם להתווכח ולברר. (יז) וזהו לכאורה בכלל מה דפסק רמ"א (ח"מ סכ"ה ס"ב) וז"ל ואל יאמר האדם אפסוק כמו שארצה בדבר שיש בו מחלוקת, ואם עושה כן הרי זה דין שקר, אלא אם הוא חכם גדול ויודע להכריע בראיות, הרשות בידו, ואם לאו בר הכי הוא כו' דאיכא ספיקא דדינא כו' בהוראות איסור והיתר, והוא דבר איסור דאורייתא ילך לחומרא, ואי דבר דרבנן הוא, ילך אחר המקיל כו' עכ"ל, ולכן בדרבנן יכול התלמיד לסמוך להקל, אע"פ שיש ספק בההוראה מצד קושיתו, אבל בדאורייתא אסור להקל מספק, עד שיברר תחלה ההיתר, וכל זמן שלא נתברר דינא הוא דחייבים להחמיר מספק. וחשוב זה, דחייבים להחמיר מספק, חל בין על המורה ככל הנ"ל, ובין על העם, דבכל פרט שיש להסתפק אם הוא אסור או מותר, אסורים להקל בו מדינא, כיון שהוא איסור תורה, וכל זמן שלא נתברר פסק ההלכה, דהוא ודאי מותר, הרי הוא אסור, מצד ספיקא דאורייתא וקי"ל דמ"ש ספיקא דאורייתא לחומרא, לא רבנן החמירו כך, רק מן התורה אסור בספיקא דאורייתא, וכמש"ל (אות י"ג), ובנ"ד, דהוי נמי מה"ת, ראוי נמי לעורר ולמנוע את המורים, מלהקל בענינים אלה, עד שיבררו תחלה ההיתר בכל דבר, והנה ענין התיובתא, הוא אפרושי מאיסורא, שלא יטעה בהלכה, להתיר את האיסור, והוא בבחינת חיוב תוכחה, דכל ישראל

ערבים זה לזה, כמ"ש שד"ח (אספ"ד מע' ה' אות ב' ד"ה ונראה) ובזה נמצא יסוד, על הוצאת חיבור זה, דודאי הוא חיוב למי שרואה שגיאה, או שגיאות, שיעורר על זה, ויברר הענין לפני עם בני ישראל, כפי אשר תשיג ידו, כדי שיכירו וידעו האמת והצדק בדבר, ומתוך הוויכוח, יתברר האמת, וזהו בקשת כל ישראל, שנזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ובכלל בקשה זו, הוא, שיהיה מגמתינו בזה, רק בשביל לשמור ולעשות רצונו יתברך, ולא לקנטר ח"ו, ונזכה לקיים מז"ל (ע' סוטה מט.) להיות נוחין זה לזה בהלכה, לשם שמים, ומה טוב ומה נעים, לישא וליתן זה עם זה בהלכה, לברר האמת והצדק בכל האפשרות, ואחר כך לפרסם הבירור הנכון, ולא לבלבל המוחות של הקוראים, בכל מיני סברות, הפוכות זו מזו, עד דלא ידעו, מאי קא אמרי רבנן, ואיזה דרך ישרה, שיבור לו האדם, וזהו גורם גדול לקלקול המעשים ח"ו, אחר דזה אומר כה, וזה אומר כה, בוחר לו כל אדם את אשר ישר בעיניו, ולית דין ולית דיין ח"ו, וע"ל [הקדמה אות ט"ז], וראוי לקיים, חכמים הזהירו בדבריכם, ולהיות מתונים בדין, ולומר דעתם, לשם שמים דוקא, והבב"ה ינחינו במעגלי צדק למען שמו. יח) וע"ל [פי"ד אות י] בחומר האיסור, של המורה להקל שלא כדין ח"ו, ושם (יא—

יג) מבואר, דהבא לשנות ממה דמקובל ממקורי החלכה, מאבותינו הקדושים, עליו הראיה, ובעוה"ר בדורות האחרונים שינו הרבה מדרכי אבותינו

הצניעות פרק ב' והישועה פא

הקדושים בעניני צניעות, ופרצו את השמלה בכמה מיני פרצות ר"ל, וירוד ירדנו במצב העולם, עד לדיוטא שפלה מאוד מאוד ר"ל, וע"ל (פ"ט יז) בענין כל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה, וע"ל (פ"ג י) דהמורה שעושים על פיו, הוי כמאכילו בידים, וגם הנמנע מלמחות בעבירה, הוי כאילו הוא עושה בידים ר"ל (שו"ת שאגת אריה סנ"ח), וד' ירחם על כל עמו ב"י, וירום קרן תה"ק וקרן ישראל בב"א.

פרק שני

עוד בחומר הפריצות

א) כתב מג"א (סי' שכ"ח ס"ק ט') בשם הר"ן טעם ששוחטין בשבת עבור חולה, ואין מאכילין אותו טרפה, משום דבנבלה עובר על כל כזית כו' והוי הרבה לאוין, וחמיר מלאו א' דשבת עש"ב, ואע"ג דחילול שבת הוא איסור סקילה, ונבלה הוי רק איסור לאו, שקול איסור לאו, יותר מאיסור סקילה, משום שהלאו נכפל כמה פעמים, ואע"ג דבסתמא חולה אינו אוכל הרבה, בכל זה חמיר כ"כ משום הכפל, כ"ש בני"ד שיוצאות בכל עת לשוקים ורחובות, שהם מלאים אנשים בכל הצדדים, וכל העינים צופות בה בע"כ, כמש"ל (בלאו החמישי), ואוי לנו שבעוה"ר נכפלים בזה העבירות למיליאנען, וכבר כת' מזה לעיל [בפתיחה אות י"א] א"כ כמה גדול עונם מנשוא בזה ר"ל, והיתכן למי שהוא בכלל יראי ד' ב"ה, ליכנס באחריות כזה, בשביל להשלים תאות היצה"ר בזה, ולומר כי טוב הוא, ולומר לא פעלנו עול בזה, האם מי שיש לו מוח בקדקדו, יאמר שזה דרך טוב וישר ליראי אלקים, האם זהו דרך שנהגו בו אבותינו הקדושים זי"ע, וידוע מ"ש הר"ן בתשובתו להריב"ש, העתיקה הריב"ש (סי' ש"צ) וז"ל שאפילו בעסקי העולם, כל משכיל, בוחר לנפשו, הדרך היותר בטוח, והמשומר מכל נזק ומכשול, ואפילו באפשר רחוק, על אחת כמה וכמה, שיש לנו לעשות כן, בדרכי

הצניעות פרק ב' והישועה פג

התורה והמצוה, שהן כבשונו של עולם, ואיך נניח הדרך אשר דרכו בה רבותינו הקדושים ז"ל, ונכניס עצמינו במקום צר, ובמשעול הכרמים, שלא מדוחק כלל, אילו הי' דבר שתהא השעה צריכה לו עכ"פ החרשתי, אבל להניח את הודאי ולתפוס את הספק בעניני המצות, איננו ראוי בשום פנים לקהל קדוש מכובד כמוהו כו' עכ"ל, והוא כתב כל זה שם, לענין מקרא מגילה, שהיא מצוה דרבנן, וחשש בה כ"כ, ק"ו ב"ב של ק"ו בנ"ד, שהוא יסוד היהדות, כמש"ל. דאין לסמוך ולהקל בלי סתירת יסודות וראיות המבוארים כאן, ובלי ראיות ברורות להקל.

ב) והנה העיר בני הרה"ח נתן דוד שליט"א, דלא זו בלבד, שאסורה האשה להתלבש בפריצות בהדיא ח"ו, אלא אף זו, היא מוזהרת, שבשעת הלבישה, תתלבש באופן, שלא יוכלו בגדיה להתקפל ולהתקצר, ע"י כל הסיבות המזדמנות, והוא על דרך שאמרו (ב"ק כו.) אדם מועד לעולם, בין שוגג בין מזיד, בין ער בין ישן, וכדביארו שם התוס' (ד.) ד"ה כיון דכייף במ"ש ישן דרכו להזיק, דמיירי שפשע קודם השינה, שלא נזהר למנוע ההיזק, וה"נ מוזהרת, שלא תפשע בשעת לבישתה, ליתן אפשרות שיתגלה מה, ועמש"ל (פ"ז ז') שע"ז כעסה בת ר"ח על חומה דביתהו דאביי, שלא נזהרה עש"ב.

ג) וראוי לעורר לבנות ישראל, החרדות לדבר ד', שיתנו דעתם ולבם, להתבונן ולהחליט, למנוע לגמרי, מלהמשך אחרי סדרי המאדע"ס, שהרי

מרגלא בפומייהו דאינשי, דכל המאדע"ס שמתחדשין, מטכסים בהם הממונים בזה, שיהיו בדרכי הפריצות, דזהו כל מגמתם ר"ל, וממילא נוגעים בהאחריות הנורא, שלא לעבור ח"ו, בחלאוין ועשין השייכים באיסור הפריצות, ובחיוב מצות הצניעות, כמפורש לעיל (פ"א). וידוע דהמשועבדים להמאדעס, ידאגו כל ימיהם ולילותיהם, בשביל להשיג תשלום המדרגות בזה, ומתעייפים מהיגיעות בזה, ולעולם אינם שבעי רצון בזה, וכשיוותרו ע"ז, ישיגו מנוחה ושמחה, ויהיו שבעי רצון, ויוכלו ליתן לבם וזמנם, להנהגת הבית כראוי, וחינוך הבנים והבנות כראוי.

ד) גם היתכן, דבני ובנות ישראל, החכמים והנבונים, שאמרה תה"ק בהם (דברים כו יט) ולתתך עליון על כל הגוים, לתהלה ולשם ולתפארת, ולהיותך עם קדוש וגוי, שד' נותנך עליון וגוי, ואתה מצדך תהי' עם קדוש וגוי, ישפילו עצמם כולי האי, להכנע להגוים השפלים שבפאריז ובשאר מקומותיהם, לקיים כאשר יגזרו הם, איזה מין מלבוש צריכים ללבוש, ואיזו מין צריכים להשליך כבר לאשפה, וע"ז יתנו כל לבבם וממונם ויגיעם ר"ל, היש שפלות גדול מזה, ופשיטא דע"ז נקראו עם נבל ולא חכם, דלמה זה יתנו כתר תפארת לשונאינו הגוים השפלים, ופשיטא דזהו ענוה פסולה לגמרי, וראוי שיחזרו, ויקיימו, ויגבה לבם בדרכי ד' ב"ה וב"ש אמן.

ה) והנה אמרו בגמרא (יבמות סג:) שאין לך משוקץ ומתועב לפני המקום, יותר

הצניעות פרק ב' והישועה פה

ממי שמהלך בשוק ערום עכ"ל, והמובן הפשוט, שהולך בשוק ממש ערום, בלי שום לבוש, וראוי לעורר, דאין זה האמת כלל, דמצינו לשון ערום, אפילו באינו ערום לגמרי, עיין סנהדרין (מד:) וכ"מ (ה' סנהדרין ר"פ ט"ו) דמיירי במכוסה לפניו, וקראוהו ערום, וערש"י (ברכות כד:) ד"ה היתה טליתו, ורמב"ם (ה' ק"ש פ"ג הי"ז) וש"ע (א"ח ס"ס ע"ד) דמיירי במכוסה לגמרי ממתניו ולמטה, זקראוהו ערום, ועי' רי"ף (בעין יעקב סנהדרין קו.) דהגילוי לפעור, קראו ערום, וערש"י (תענית ד.) ד"ה פעמים, דמיירי בגילוי זרועו וכנגד לבו, וקראו ערום, וערש"י (סוטה ח:) במגלה את לבה, קראה ערומה עד לבה, ועי' ערוך ע' פחה, בחסרון בתי ידים, כתב ידיו ערומות, ועי' (ב"ק פו:) ובמהדורא בתרא [שם], דהמקשה סבר ערום לגמרי, והתרצן השיב, דערום במקצת, שהרוח הגביה קצת בגדו, וגם הרמב"ם (ה' חובל ומזיק פ"ג ח"ב) וחש"ע (ח"מ סי' ת"כ סל"ד) קראו את זה ערום, ובישעיה הנביא אמר הכתוב (ישעיה כ ג) שהלך ערום ויחף, ותמהו בגמרא (יומא עז.) ערום ממש, אלא בבגדים בלואים, וכן פי' (שם) מ"ש יחף, היינו במנעלים המטולאים, וכן פרש"י (ישעיה שם) ערום, תרגום יונתן פחה, בבגדים קרועים ובלואים, ולא ערום ממש עכ"ל, וכן בלשון בני אדם, כשבגדיו אינם כראוי, אומרים עליו, שהולך ערום ויחף, ויותר מכל זה מצינו (עמוס ב טז) במלובש ומכוסה הכל בשלימות, על צד היותו טוב, ואפילו הכי קראו ערום,

דמיירי בגבור, דהוא ראוי לו, שילבש כלי זיין, וכשחסר לו הכלי זיין, קראו ערום משום זה, ומבואר בזה, דשם ערום, אינו מורה כלל על גילוי הגוף, רק על חסרון הבגד, ואפילו מכוסה מכף רגל ועד ראש, רק שחסר בגד שראוי לו ללבוש, הוי ערום, ונמצא דמאמר הנ"ל, שמהלך בשוק ערום, היינו שאינו מלובש כל צרכו, כפי הראוי לו, וכמש"ל (פ"ד ט"ז י"ז) ביצאה בלא בגד עליון, דהי' זה פריצות, וקרע רב אדא בר אהבה הכרבלתא, משום זה, וה"ה לנ"ד, אם חסר מאורך הבגד, או מאורך הבתי ידיים, דחסר מהצניעות מה שהוא, הוי בכלל הולך ערום, דבזה אמרו דהוא היותר משוקץ ומתועב לפני המקום כנ"ל, וע' ב"ח וש"ך (יו"ד סי' ש"מ ס"ק כ"ב) דגילוי בגד הדבוק לבשר, הוי פריצות כגילוי בשר, ומביא לידי הרהור ע"ש, וה"ה לבתי השוקיים. דצ"ל מכוסין.

ו) ובהנ"ל יתורץ במה דאיתא בגמרא (ברכות כ.). רב גידל הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתיב אשערי דטבילה, אמר להו הכי טבילו, והכי טבילו, א"ל רבנן, לא קא מסתפי מר מיצה"ר כו' ר"י הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתיב אשערי דטבילה כו' ונהוי להו, זרעא דשפירי כוותי, א"ל רבנן, לא קא מסתפי מר מעינא בישא כו', וכתב רש"ש הא דלא א"ל מיצה"ר כדלעיל בר"ג, היינו דר"ג ע"כ היה יושב סמוך לבית הטבילה, כיון דהורה להן הכי טבילו, וראה אותן ערומות כו' עכ"ל, וש"ב הה"צ מסקאליע זצ"ל בספרו תולדות יצחק על מס' ברכות,

תמה בזה, והאריך בדבר עש"ב.

ז) וי"ל דאין כונת רש"ש כפשוטו ח"ו, בפרט דכתב דרב גידל ישב סמוך לבית הטבילה, וכי ס"ד שהלכו ערומות בחוץ ח"ו, גם לא יבאו ערומות לפני ר"ג, ח"ו, הן משום כבודו, והן משום כבודו, ועיקר מצד איסור פריצות, אמנם לפי המבואר (באות ה) בכל המקורות הנ"ל, דאין לשון ערומות כמובן הפשוט, וסוף דבר, כל חיסור שום בגד, קרוי ערום, אע"פ שמכוסה לגמרי כנ"ל, א"כ גם הרש"ש נתכוין לכך, שהיו מכוסות לגמרי, אך כבר הסירו בגד עליון עכ"פ, וכיון דגם זה אסור בכלל, משום פריצות כנ"ל, ממילא שייך גם בזה חשש הרהור, וע"ז שאלוהו, לא מסתפי מר מיצה"ר, והשיב דמיינ באפאי כי קאקי חיורי (אווזים לבנים, רש"י) וא"ש דסידרו עובדא דרב גידל אחר עובדא דרב אדא בר אהבה, שקרע הכרבלתא, וביאר רש"ל דהפריצות היתה, שיצאה בבגד חשוב, בלי כיסוי עליון, דהוא פריצות, שיצאה כך לחוץ, ולזה סיפרו תיכף עובדא דר"ג, דשאלוהו בזה, לא מיסתפי מר מיצה"ר, כיון דהוי פריצות כנ"ל, אלא דהיא לבשה כרבלתא בשוקא, בפרהסיא, והן הלכו אליו בשכינות בהזדמנות לשאול השאלה (כדלקמן) דחשיב בצינעה.

ח) וטעמו דישב שם בשכינות, משום צורך שעה, שידע דאין בקיאות בדינין, והתרשלו מללמדן, וכשבאו לטבול, התעוררו ע"י משא ומתן זע"ז, כמה פרטי שאלות, ואם לא היה הוא מוכן שם,

היו נכשלות באיסורין, ומסר נפשו ע"ז, לישב שם, לחצילן ממכשולים.

ט) ואחר דנתבאר חומר הענין, דבכל חסרון כיסוי הראוי, נקרא בשם ערום, דהוא היותר שנאוי ומשוקץ לפני המקום, משום דהוי התחלת פריצת גדר עריות, דאלקינו שונא זימה (סנהדרין צג.), וכל התחלה קטנה בזה, נוקב ויורד, עד דכדוכה של נפש ר"ל, שהרי אמרו (שם עד:) דגם בערקתא דמסאנא זהרג ואל יעבור, וכתב רב אלפס פי' חגוים שבאותו זמן, היו עושים רצועות במנעליהן אדומות כו' ע"ל (ר"פ י"ב) דמהרי"ק הסמיך בזה מהערוך, דאדום הוא פריצות, ומביא לידי עבירה, ובכתובות (סה.) חומה דביתחו דאביי כו' בהדי דקא מחויא ליה, איגלי דרעא כו' קם רבא על לביתיה כו', דבענינים אלו, כל ענין קטן, אחריותו גדול מאוד, וכל התחלות בזה, הם קשות ורעות, פליאה רבה נשגבה על גדולי הדור, דלא צווחי ככרוכיא, לעורר לעמינו הקדוש, על גודל חיוב הזהירות בכל ענינים אלו, ולגדור גדריס, ולעמוד בפרצים, כי הדור יתום, כצאן אשר אין להם רועה, ומי יאמר להם, יושר דברי אמת, אם לא גדולי ישראל, יראי אלקים, שיודעים ומרגישים הכאב והצער הגדול, מהמצב האיום והנורא, ועת לעשות לד', ובאמת ישראל קדושים הם, ורצונינו לעשות רצון הבורא ב"ה וב"ש, רק צריכיס חיזוק, ודי' ירחם.

הצניעות פרק ב' והישועה פט

(י) וראוי לעורר בזה עוד, דמלבד דהאחריות גדול ונורא בזה, כלפי שמיא, עוד יש בזה יסוד ואחריות, בין אדם לחבירו, וכגון שותפים בחצר, אם אשה א' יוצאת בפריצות ר"ל, יכול האחר לכופ את זה, שיעשו מחיצה ביניהם, שהרי זה מהנזקים הגדולים, שאין דעתו של אדם סובלתו, ועי' בש"ע (ח"מ סי' קנ"ה סל"ו) דחשיב ארבעה דברים קשים, ולא מהגי בחו חזקה, וכן היזק ראייה ואע"פ שעמדו כך שנים רבות בלא מחיצה, כופהו לעשות מחיצה, בכל עת שירצו, ושם ההיזק ראייה, שחברו רואה אותו, וכאן ההיזק ראייה, אם הוא רואה אותה, כעשן לעיניים, שמזיק, ואין העיניים יכולים לקבל אותו, כך ראייה זו מזקת לנפש עד למאוד, ואין העיניים יכולים לקבל אותה, וא' מעשרה נסים במקדש, היה, עומדים צפופים, ומשתחווים רוחים, פי' הרע"ב (אבות פ"ה מ"ה), שלא ישמע את חבירו, כשהוא מתודה, שאין אדם כשר, רוצה לשמוע ולדעת העבירות של אחרים, וכך אין אדם כשר יכול לראות ולדעת הפריצות והעבירות, של האשה הרעה ר"ל, הב' ריח בית הכסא, ואסור לומר דבר שבקדושה, במקום ריח בית הכסא, וכן כנגד גילוי בשר האשה, אסור לומר שום דבר שבקדושה, ואסור להריח מבשמים שעליה (ש"ע אה"ע ר"ס כא"), הג' אבק, הוא עפרורית הקרקע ולכלוך, כן בעלי התאוה, מתלכלכים ברפש, ונפשם כעפר תשפל ויורדת מטה מטה, להתבזות, בהתאוות הרעות והמאוסות ר"ל, ובעל נפש, לא

יסבול הלכלוך והשפלות הבזוי, כי רוח בני האדם, עולה הוא למעלה (קהלת ג כא), הדי' נדנוד הקרקע, שהבעל נפש מרגיש, שהעולם מתנדנד ומזדעזע, מהפריצות והעבירות הרעים והמאוסים ההם ר"ל, שהרי אמרו (ב"ר כ"ו ה') בכל מקום שאתה מוצא זנות, אנדרלמוסיה באה לעולם והורגת טובים ורעים ר"ל, ואמרו (שם) על הכל הקב"ה מאריך אפו חוץ מן הזנות ר"ל, ושוב כתב (הש"ע ח"מ) וכן היזק ראייה, הנזק הבא מהראיה, דכתב הרמב"ם (ה' תשובה פ"ד ה"ד) שראיית העינים עון גדול, שהיא גורמת לגופן של עריות עכ"ל, וממילא היזק ראיית הפריצות נוראה מאוד, וכל מי שיש בו דעת אדם, לא יוכל לקבלו ולסובלו כלל וכלל.

יא) ולכן אע"ג דקי"ל (שם בסוף הסימן) דבהחזיק בנזקין הנ"ל, והביא ראייה שקנה ממנו, מהני, מ"מ בפריצות גם זה לא מהני, וכדרך שכתב יד רמה (פ' ח"ה פ"סקא ר"פ) לא יפתח אדם לחצר השותפין, פתח כנגד פתח, וחלון כנגד חלון כו' ראה שאין פתחיהן מכוונין זה לזה, אמר ראויין הללו, שתשרה עליהן שכינה (ב"ב ס.), מיהא שמעינן, דבהא איסורא נמי איכא, משום צניעותא דנשי, ואע"ג דאחזיק, נמי לא מהניא ביה חזקה כו' משום דלאו מידי דמשתריא במחילה הוא, ודוקא גבי פתח כנגד פתח, דלא סגי' דלא מסתכל כו' אבל גבי חלון, דאיפשר ליה לאשתמושי ולא ליסתכל ברשותא דחבריה, אע"ג דלכתחילה יכול למחות, אי אחזיק

הצניעות פרק ב' והישועה צא

ביה, קיימא ליה חזקה כו' וכ"ת אי מידי דאית ביה איסורא הוא, ולא משתרי במחילה כו' אנן היכי שבקינן להו כו' דיכלי למימר, אנן מזדהרינן בנפשין, דלא לאשתמושי, אלא דרך צניעות, ועוד דלאו כל הרחקה יתירא כייפי עלה בי דינא, אלא מידי דברירא מילתא, דאתי בה לידי הרגל עבירה עכ"ל.

יב) וממילא באשה היוצאת בחצר בפריצות, הרי לא יכלי למימר דמשתמשי בצניעות, וברירא מילתא, דאתי בה לידי הרגל עבירה ר"ל, וכשיוצא שם נקרא רשע ע"ל, פשיטא דלא מהני בזה חזקה, ולא קנין, ולא מידי, וכופין אותו שיעשה מחיצה, כשכח ב"ד יפה, ואפילו שניהם רוצים, שלא לעשות, כופין אותם לעשות, וכמ"ש היד רמה, אנן היכי שבקינן להו, וכמ"ל (ר"ה טו:) במקום איסורא, כי נהגו, שבקינן להו. בתמיה.

יג) והריטב"א (ב"ב נח.) ד"ה חלון המצרי כו' ומ"מ היכי כו' כתב נמי שאם יש בו היזק ראייה, אין לו חזקה לעולם כו' ולא עוד אלא דאיכא איסורא במילתא כו' וקבלה בטעות הוא, ועוד דלית ליה למיעבד איסורא, ושלא תשרה שכינה כו' עכ"ל. ושם בהגה הביא ע"ז דברי יד רמה הנ"ל, דשניהם דבר אחד אמרו.

יד) ופשיטא דגם קנין בכסף, לא מהני מידי, דהא קי"ל (שי"ע יו"ד סי' קנ"ז ס"א) כשכופין אותו לעבור עבירה ר"ל, אם יוכל להציל

עצמו, בכל אשר לו, צריך ליתן חכל, ולא יעבור לא תעשה עכ"ל, ואיך תאמר שיקבל כסף, שיעבור בשביל זה אפילו לאו א' פעם א', וע"ז אמר חכתוב (שח"ש ח ז) אם יתן איש את כל חון ביתו, באחבה, של חקב"ח, שירצו לבטל ברצות כסף, האחבה, שישראל אוהבים לדי' ב"ח, בוז יבוזו לו, לחנותן החוא, וכל חון דעלמא, לא יכריע ח"ו, נגד אחבת חבורא ב"ח, ולבטל ח"ו מצותו יתברך, וכ"ש בענין דפריצות, דיש בו חרבה עשין ולאויין (ע"ל פ"א) וגם דנכפלין בכל יום תמיד ר"ל, (ע"ש אות י"ד) פשיטא דכופין לעשות מחיצה כנ"ל, ופשיטא נמי דאם כח ב"ד יפה, ודאי מוחין ביד חפורצים, שימנעו מחפריצות, וכשא"א למחות בכח, עכ"פ חייבים למחות ע"י תקנות ועצות לבטל חרע, ולחזק את חקדושה, ולחזק ידי עושי מצוה, שנזחרים בצניעות, ושמשתדלים לחזק חצניעות וחקדושה, ויחי ד' אלקיננו עמנו, שנצליח לכבודו יתברך אמן.

טו) וראוי לעורר בענין איסור גילוי בשר, דעסקינן ביח, דאין האיסור בפני אנשים לבד, אלא גם כשחיא לבדה בביתה נמי מוזחרת בזה, שחרי אפילו באיש קי"ל (ש"ע א"ח ר"ס ב') שיזחר אפילו בשעת לבישת וחפשטת בגדיו שלא יתגלה גופו אגב, ואל יאמר הנני בחדרי חדרים, מי רואני, כי חקב"ח מלא כל הארץ כבודו, כמש"ל (פיי"ט אות ה') וכ"ש באשה, ואע"פ שאמרו (ברכות כד) אשה יושבת וקוצה לה חלה ערומה, משמע לכאורה דאשה מותרת לילך

הצניעות פרק ב' והישועה צג

בביתח ערומח, וא"כ חוי סתירה גדולה להנ"ל, וצ"ל דבאמת כל אשה מוכרחת לרחוץ עצמה ולטבול עצמה, וחולכת שם ערומח, ואפילו קמחית שחיתה צנועה ביותר (ע' יונא מז.) הוכרחה לכך, ובע"כ צ"ל דכל שחוא חכרה, אין שום איסור בזה כלל, ולא שום חומרא או חידור צניעות כלל, ואפילו כח"ג ביוה"כ בבחמ"ק טבל בבית חטבילה כשהוא ערום, וזחו על דרך שכתב חרא"ש (ברכות פ"ג סנ"ב) לענין מילה, כיון דלתקוני מילה קאתי [שחולך למול הילד] קרינן ביח שפיר וחי' מחניך קדוש, ואין בו באותח שעח משום ולא יראה בך ערות דבר עכ"ל, וכמ"ש רבא (שם כה :) לא נתנה תורה למלאכי השרת, [פרש"י שאין לחם ערוח], על כרחינו יש לנו ערוח, ואין אנו יכולים לחשמר מכל זה עכ"ל, וח"נ בזה לא שייך שום איסור ולא שום חומרא וצניעות. דתה"ק צוותח לרחוץ ולטבול, וחטביע הקב"ח החכרה לרחוץ, גם בלא עת מצות טבילה, וי"ל במאמר דברכות הנ"ל, שרחצה בביתח, וחיא ערומה, ונזכרה שלא הפרישה חלתח, ואפשר היא ע"ש, ויראה פן תשכח להפריש חלתח, חתירו לה לפרוש כשהיא ערומה, ובשעח שאין לה חכרה לגלות בשרה היא אסורה לגלות בשרה, ע"פ כל האיסורים השייכים בזה, וכן חאיש מותר לרחוץ וכדומה, ובאין חכרה גילוי, מצווה שלא להתגלות כלל כנ"ל. וע' מ"ב [סי' ב' ס"ק א'] טז) וצא ולמד בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' ק"ח אות ג') בענין מכנסים לאשה, שכתב נמי,

דלאו דלא יהי' כלי גבר על אשה, נוהג אפילו כשהאשה לבדה בביתה, וראי' ממעביר שער בית השחי, ובית הערוה (יו"ד ר"ס קפ"ב) דאע"ג דהוא בבית הסתרים, ואין רואה, אסור, ולכמה פוסקים אסור מה"ת, ובת' אבני צדק (יו"ד סע"ב) דחק למצוא טעם דנשים צנועות לובשות מכנסים קטנים תחת בגדיהן מפני הצינה, ולא כתב מפני שאין נראין, משום דבאין נראין נמי אסור, ובשירי ברכה (יו"ד סי' קפ"ב) הק' על תרגום יונתן (דברים כב ה) בפ' לא יהי' כלי גבר על אשה, שכתב לא יהא גולין דציצית ותפלין כו' על איתתא, דהא מיכל בת שאול הניחה תפלין (עירובין צו) ע"כ, והא י"ל דהניחה בצנעה, ובע"כ גם בצנעה אסור עכת"ד ת' מנחת יצחק, ולאו זה דלא יהי' כלי גבר וגו', הוא נמי משום צניעות, כדביאר החינוך במצוה זו (סי' תקמ"ב) ומבואר דעניני צניעות, נוהגים גם בצנעה כשהיא לבדה בביתה, וי"ל דהוא על דרך שאמרו (שבת קמו:) כל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין, אפילו בחדרי חדרים אסור עכ"ל, וכן קי"ל (ש"ע א"ח סי' ש"א סעי' מ"ה) וכל שכן בדאורייתא, דכל איסורי פריצות, אסורים אפילו בחדרי חדרים, רק מה שהוא צורך מותר כנ"ל (באות טו). וי"ל ממש"ל (בפתיחה — יג) דכשאין בעלה בביתה, אין נותנין לה להתקשט, ולכאורה תינח בפני אחרים, דלא תתקשט, אבל בביתה לעצמה, למה לא תתקשט, שהרי ע"פ הלכה עליה לשבת באהלה, ותתקשט שם לעצמה, אן

הצניעות פרק ב' והישועה צה

דהצניעות מכריע שלא תתקשט רק לפני בעלה, גם בביתה לעצמה תחזיק במדה. זו. גם יש להעיר ממז"ל (ברכות כב.) אין קורין צנוע, אלא למי שצנוע בבית הכסא, דאע"ג דפורע עצמו שם, וגם הוא מקום טומאה, מכל מקום, הוא צנוע בעצם.

יז) והנה צנועה היינו שמצנעת ומחבאת עצמה מעיני אחרים, ויש בזה שני חלקים, א' שתצניע עצמה בביתה, שלא יראוה בני אדם. ובזה כתב הרמב"ם (ה' אישות פי"ג הי"א) וז"ל שכל אשה יש לה לצאת ולילך לבית אביה לבקרו ולבית האבל ולבית המשתה לגמול חסד לרעותיה או לקרובותיה, כדי שיבואו הם, לה שאינה בבית הסוהר, עד שלא תצא ולא תבא, אבל גנאי הוא לאשה שתהי' יוצאת תמיד, פעם בחוץ פעם ברחובות, ויש לבעל למנוע אשתו מזה, ולא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת בחודש או כמו פעמים בחודש, לפי הצורך, שאין יופי לאשה אלא לישוב בזוית ביתה, שכך כתוב (תהלים מ"ה) כל כבודה בת מלך פנימה עכ"ל, ביאר דרך צניעותה, לא להתראות בחוץ, רק בהכרח גדול. והבי' שמצנעת ומחבאת את גופה, בתוך בגדיה, וכדמבואר לקמן (פ"ט) דצריכים בגדיה להיות ארוכים עד למטה, וכן בתי ידיה, יהיו ארוכים, עד כף היד, ע"ל (פ"א, ורפ"ט בפסק ה בד"ץ), וע' נמי בתוס' (ב"ב קנו:): ד"ה כבינתי, דגם בשר צוארה לא תגלה, ויובן יותר לפמשי"ל (פ"ה אות ח') שהאשה מתביישת, ועי"ז מצנעת עצמה עש"ב.

יח) ויש לבאר הנוסח שאומר החתן לחכלה, כשמקדשה, הרי את מקודשת לי, בטבעת זו, כדת משה וישראל (עי' ש"ע אה"ע ר"ס כ"ז), ולכאורה הרי כל המצות אנו עושים, כדת משה וישראל, ומה ראו על ככה, לתקן שיאמר כך בקדושין דוקא, מה שלא תקנו להזכיר כלל, בשאר מצות שאנו מקיימין, גם יש להבין, דבשלמא דת משה שייך שפיר להזכיר בקדושין, דמשרע"ה אמר (דברים כב יג) כי יקח איש אשה, שמקדש אותה, וקונה אותה, כמבואר בגמרא (קדושין ב:) ובתוספת שם ד"ה דאסר לה אכולי עלמא כהקדש, אבל ישראל מה שייך להזכיר בזה, אחר שהקדושין אינו מנהג ישראל, רק מדין תורה כנ"ל, ולמ"ש תוס' (כתובות ג'. ד"ה אדעתא, גיטין ל"ג. ד"ה כל) דמשום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, כמש"ש בגמרא, לכן אומרים בשעת קדושין, כדת משה וישראל, קשה דהל"ל כדת משה ורבנן, אבל ישראל מאי עבידתייהו בזה.

יט) וי"ל בס"ד לפי מה דקי"ל במשנה (כתובות ע"ב.) וש"ע (אה"ע סי' קט"ו ס"א וס"ד) אלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית, ואיזו היא דת משה, שהאכילה את בעלה, שאינו מעושר כו' איזו היא דת יהודית, מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל כו' עכ"ל, וי"ל הרמב"ם (ה' אישות פכ"ד הט"ז) עוברת על דת משה, או על דת יהודית, וכן זאת שעשתה דבר מכוער (עם איש אחר) אין כופין את הבעל להוציא, אלא אם רצה, לא יוציא,

ואע"פ שלא הוציא, אין להן כתובה, שהכתובה תקנת חכמים היא, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ולא הקפידו, אלא על בנות ישראל הצנועות, אבל אלו הפרוצות, אין להן תקנה, אלא תהא קלה בעיניו להוציאה עכ"ל, נמצינו למדין בזה, שכל עיקר הקשר בין האיש להאשה, תלוי בשמירתה דת משה ויהודית, דאז דייקא הוי קשר של קיימא, ושקדו חכמים, שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, אבל אם לא שמרה דת משה ויהודית, שקדו שתהא קלה בעיניו להוציאה, דאינו דבק טוב ר"ל, וכשם שמצינו, בהתקשרות הבורא ב"ה עם ישראל, בקבלת תה"ק, א"ל הקב"ה למשה (שמות י"ט י"ב) והגבלת את העם סביב לאמר, השמרו לכם, עלות בהר, ונגוע בקצהו וגו', וחזר ואמר (שם י"ט, כ"ד) לך רד וגו' ופי' רש"י ז"ל שמזרזין את האדם קודם מעשה, וחוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה עכ"ל, כמו כן בהתקשרות כל איש עם אשתו, קי"ל (ברמב"ם שם הי"ד, ובש"ע שם ס"ד) שאם רואה אותה עוברת, צריך להתרות בה בשעת מעשה, ותקנו נמי קודם למעשה, בשעה שמקדשה, ועושה הקשר עמה, קודם שקורין הכתובה, שמשעבד את עצמו לה, להתרות בה ולזרזה במלים אלו, שאומר לה, הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל דאסר לה אכולי עלמא כנ"ל, וכדכתבו התוס' (שם) ד"ה ואסר לה וז"ל ופשטא דמילתא, מקודשת לי מיוחדת לי כו' דגבי אשה במה דמתיחדת להיות לו, היא נאסרת לכל עכ"ל, ומתנה עמה שמקדשה בתנאי

שתחזיק בדת משה וישראל, ר"ל כדת משה, וכדת יהודית, שתשמור כל דת תה"ק-שמסר לנו משרע"ה, ודת יהודית, כל מנהגי הצניעות שאינם חיוב מדין תה"ק, רק נשים הצנועות הוסיפו מעצמן גדרים וסייגים בצניעות, כדקי"ל (ש"ע אה"ע ר"ס קט"ו) ולא אמרו כדת משה ויהודית, מפני כבודה, דהיה אושא מילתא, שמתרה בה בפרהסיא בזה, כאילו חשודה בעיניו, וטמנוהו ברמז, בשינוי הלשון, לומר כדת משה וישראל, ואחר שהענין קאי במנהגי ישראל קדושים כנ"ל, כתבו התוס' זכולל נמי, דאדעתא דרבנן מקדש, שמקדשה לפי הפרטים, שהנהיגו רבנן בזה, וזהו יסוד חיי איש ואשה בעם ישראל. שאחר החופה וקידושין, קובעין בלבם, שיהיו מסורים זל"ז, ולא יתנו לב לאחרים בעולם, כלל וכלל (חוץ מעניני משא ומתן) ויחיו בצניעות וקדושה, באהבה ואחווה ושלוש וריעות, בדרכי תורתנו הקדושה.

כ) וי"ל נמי, דלפי שקודם שנשאת, ראוי לה להזהר, שתמצא חן, בעיני בני אדם, שהרי אמרו (תענית י"ג:) שאפילו בימי אבלותה, צריכה להתקשט, כדי שיקפצו עליה, כמבואר ברש"י שם ד"ה אין, ובש"ע יו"ד (ס"ס שפ"א). ועוד אמרו (שם כ"ו:) שהיו בנות ישראל הפנויות, יוצאות וחולות בכרמים, ומי שאין לו אשה, נפנה לשם (שם ל"א). ויפיפיות שבהן היו אומרות תנו עיניכם ליופי כו' (שם) ושאינן יפיפיות, היו אומרות, בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן עיניך בנוי,

הצניעות פרק ב' והישועה צט

תן עיניך במשפחה כו' עכ"ל, שזהו בסתמא חוץ מדרך המובחר בצניעות, ומ"מ התירו הדבר, לשם מצוה, שימצאו זיווגם כאו"א, אך כשנשאת הכל אסור, ועד"ש (ע"ז כ'). שלא יסתכל אדם באשה נאה, ואפילו פנויה, באשת איש, ואפילו מכוערת, ועי' בריש מס' כלה ומס' כלה רבתי, דאסור לקבל כוס של ברכה, מיד הכלה, אפילו בעלה עמה, וכל המקבל כוס מהכלה, אין לו מחילה עולמית, ואמרו ש"מ הרהור כמעשה דמי, והשיבו, לעולם אימא לך הרהור לאו כמעשה, דכתיב (תהלים ס"ו) און אם ראיתי בלבי, לא ישמע ד', ושאני אשת איש דחמירא טפי עכ"ד עש"ב, וממילא כשהאשה מתקדשת לאיש, מזהירה שנאסרה הנאת גופה לכל אדם, כהקדש, ותקנו לומר הרי את מקודשת לי בטבעת זו, ר"ל דהטבעת העגולה והסתומה רומזת להאשה שתהי צנועה וגדורה סביב סביב, כגן נעול ופרש"י (שה"ש ד', י"ב) גן נעול על שם צניעות בנות ישראל שאין פרוצות בעריות עכ"ל, ומובן שפיר, דתקנו לקדש האשה בטבעת דוקא, והאשה נושאתו על אצבעה תמיד, ונקרא טבעת קידושין, וקידושיו לשון רבים, כדי שתזכור תמיד שתהי גדורה סביב בצניעות, ותשמור שתי בחינות קדושה הנ"ל, דת משה, ודת ישראל, והקדושה באה ע"י גדר ערוה, כמאמר המדרש הנ"ל (הקדמה יא) כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה, אתה מוצא קדושה, ודייק יפה תואר (ויק"ר כ"ד ו') דלא אמרו איסור ערוה, דבא לכלול גם מה שהוא גדר וסייג לערוה, יותר ממה שאסרה תורה ע"ש,

והיינו דת יהודית כנ"ל.

כא) ובאמת בכל נדנוד קטן יש אחריות גדול, כמז"ל (שם ל"ב ד') גבי שלומית בת דברי, כיון שנכנס (הנוגש המצרי אצל בעלה) שחקה לו ע"ש, הרי דבלי מעשה ודבור, משכתו שנתן דעתו עלי' לחטוא ר"ל, וע"ז אמרו (שם ה') אחת היתה, ופרסמה הכתוב, שחטאה בזה, הרי כמו שאמרנו שבכל נדנוד קטן, האחריות גדול בזה, וממילא חיוב לעוררה על זה. והבב"ה יזכנו שנטהר ונתקדש בקדושה של מעלה בכי"א. וזו היא הקבלה, שקיבלנו איש מפי איש, להזהר בצניעות ובקדושה, ביתר שאת ויתר עז, ותהיה האשה מגודרת סביב סביב, שלא ישלוט בה שום עין רע ח"ו וזהו יסוד חיי עם ישראל, ואם נתקלקלה השורה עכשיו בעוה"ר, הרי עינינו רואות, איך נתקלקל עי"ז מצב כל העולם עכשיו בכל ענינים ר"ל, וזהו הסיבה והיסוד, כידוע דשמירת ברית קודש, נקרא יסוד, שהוא דוקא יסוד החיים של ישראל, ועלינו לפקוח עינינו, ולראות האמת כמו שהוא, שחיי משפחת הישראלי, נתיסדה דוקא ביסוד זה, ובהיותינו חפצים בחיים נעימים, מוכרחים אנחנו להכנע לתה"ק, וליסד יסוד הקדוש בצניעות ופרישות, בדרך אבותינו הקדושים, ולהחזיר עטרה ליושנה, ובזה נזכה לחיי נחת דקדושה ארוכים וברוכים עם כל משאלותינו לטובה ולגאולה קרובה אכי"ר.

כב) וכתב רמ"א (בש"ע שם) וכן נוהגין לקדש בטבעת, ויש להם טעם בתיקוני הזוהר

הצניעות פרק ב' והישועה קא

עכ"ל, והוא (בריש תיקון ה') ושם אמרו בראשית כו' איהי מחשבה סתימא כו' ואתעבידת עזקא (טבעת) ובגינה אתמר לגבי כלה, תהא לי מקודשת בטבעת זו מ' סתימא כו' ואיהי מחשבה סתימא כו' עכ"ל ע"ש, זי"ל להני"ל, דאתמר לגבי כלה, תהא לי מקודשת בטבעת זו (דהיא מ' סתימא, ומ' נוטריקין מחשבה, וכיון דהמ' סתימא, רומז למחשבה סתימא) ומרמז לה, שתסתום ותגדור מחשבתה, שלא להרהר באחרים כלל, רק בבעלה דווקא, ואז ממילא תתנהג בצניעות ובפרישות לגבי אחרים, ותנצל מכל מכשול בזה, ויוון יותר, לפמש"ל (פתיחה ד') מא"ז הה"ק הבעש"ט ז"ל זי"ע, דכשאין האשה מהרהרת, אין באים לאיש הרהורים להרהר בה ע"ש, ממילא שפיר אתי כדברינו, כשהיא לא תהרהר באחרים, לא יהרהרו האחרים בה ותנצל ממכשולים. וע' לעיל [פ"א בלאו הששי] דגם האשה אסורה מן התורה להרהר באיש אחר, חוץ מבעלה.

פרק שלישי

ביאור איסור גילוי בשר אשה מן התורה

א) במס' ברכות (כד.) א"ר יצחק טפח באשה ערוה, נ"ל דקמ"ל דהוא ערוה דקרא, דכתיב (דברים כג טו) ולא יראה בד ערות דבר. י"ל כי בסיפור תורה הקדושה (בראשית ב כה, ג כא) שהיו אדם וחווה ערומים, והתגרה הנחש בחווה, ואז"ל (שבת קמו.) שבא עליה, וערש"י (בחומש שם ד"ה והנחש וד"ה ואיבה) עד שלבסוף עשה ד' לאדם וחווה כתנות עור, וילבישם, הרי ביארה לנו תה"ק בזה, נסיון הראשון בעולם, ע"י היותם ערומים, אע"פ שלא הרגישו עדיין ענין תאוה, ולא נתכוונו לרע, עכ"פ נמשך מזה, קלקול אדם וחווה, וקלקול כל העולם, לכל ימי עולם, בגזירת המיתה, ובהמשך החטאים, ובכל הענינים, ובהמשך לזה, הלבישם הקב"ה הכתנות עור, שיהיו מלובשים, ולא ערומים, וממילא הוי זה הודעה ולימוד, לכל העולם, דגילוי בשר הגוף, הוא גורם ומכריח למכשולים, וממילא ההכרח והחיוב, שיהיה בשר הגוף מכוסה ומלובש. וע"ל (פ"ט) דחכתונת שעשה הקב"ה לחווה הי' ארוך עד למטה לארץ, והורה לנו הקב"ה בזה, שכך האשה מחויבת להתכסות בשלימות, וע"ל (פ"ז ס"ט) דלמדנו משם דגם בתי ידיה היו ארוכין עד כפות ידיה, וע"ש ושם עוד כמה ראיות מוכיחות על אורך הבגדים והבתי ידים, וממילא נמצא דכל גופה צ"ל

הצניעות פרק ג' והישועה קג

מכוסה עד לארץ, וגם קנה היד יכוסה עד כפות ידי, ועיי' תוסי' (ב"ב קנ"ו: ד"ה כבינתי) מבואר דגם בשר הצואר לא תגלה, ממילא מבואר אחר כל הדברים האלה דכל משהו מגופה הוא בכלל איסור הגילוי, חוץ מפניה וכפות ידיה ואצבעותיה.

(ב) וראוי להעיר בזה, דלכאורה, אם היה הקב"ה מלבישם מקודם, היו נצולים מהמכשולים, וי"ל כלפי שאז"ל (גיטין מג.) בפ' (ישעיה ג ו) והמכשלה הזאת תחת ירך, אין אדם עומד על דברי תורה, אלא אם כן נכשל בהן, פרש"י והמכשלה הזאת, דברי תורה, שאין אדם עומד על אמתתן, עד שיכשל בהן, להורות טעות, ויכלימוהו, והוא נותן לב ומבין, תחת ירך הן עכ"ל, ולפי שהפרישות מעריות, הוא נסיון היותר קשה בעולם, וכמבואר ברמב"ם (סוף ה' איסורי ביאה) ע"ש בכל הפרק, וכידוע בנוהג שבעולם, והפריצות בעריות, הוא חורבן העולם, וכמעשה שהיה בדור המבול, שלא היה אפשר להתקיים במצב ההוא, והוכרחו ליחרב לגמרי, לפיכך היה זה חלק מהתיקון לקיום העולם, שנכשלו אדם וחיה בזה, ועי"ז עמדו על אמיתתן של דברים, באחריות הגדול והנורא, בגילוי הגוף, ואיך ההכרח גמור, ליזהר וליזהר שיהיו הגופות מכוסים, בשלימות, שהוא הצלתם, ויסוד קיומם, ועי"ז בנו יסוד גדול וחזק, לכל באי עולם, לבל ישנו מזה ח"ו, והועיל באמת, לכל עשרה דורות, שמאדם ועד נח, רק בדור המבול, ע"י רוב טובה שהיה להם, נתגאו, (סנהדרין

קד הצניעות פרק ג' והישועה

קח.) ופרצו הגדרים, והיו מהלכים ערומים בשוק כמ"ש [תדא"ר פל"א] ומלאה הארץ זימה, עד שהביא עליהם את מי המבול, ומשעה שלקה העולם במבול, גדרו אומות העולם את עצמן מן העריות (ב"ר פרשה פ' ו') וממילא הוכרחו נמי להתלבש בצניעות, כיון דהא בהא תליא וכנ"ל, ונמשך כך כל ימי עולם (ע"ל פ"ט) ובדורות אחרונים באו המסכילים טפשים המטפשים, שכינו עצמם משכילים, והעמידו עצמם כאפטרופסים לעם ישראל, וכמצילים ומושיעים, מיד חכמי התורה והיראה, בטענה גדולה, שמתמירים הרבה, ומכבידים על העם, ואפשר להקל הרבה, שיהנו מתענוגי עולם הזה, ויהיו יהודים טובים, וחכמי התורה והיראה, ראו שהם פושעים, שבאו להחריב התורה והיהדות ר"ל, והיתה מלחמה כבדה בזה בהמשך הרבה דורות, עד שבעוה"ר גבר יד אויב, והחריבו התורה והיהדות, וירדו העם מטה מטה, כאשר כל עין רואה, ומשם נפרדו והיו להרבה ראשים ורשעים ר"ל, והם הכניסו את הפריצות במחנה ישראל, ונתפשט מעט מעט, עד שכבר הגיע בעוה"ר במחנה החרדים, ומתוך הצרות רבות ורעות, שעברו על עם ישראל, בשנים אחרונים, ונחרבו המדינות באייראפא, ונתבטלו הקהלות הקדושות, שהיו קבועים מאות שנים, במנהגים קדושים, ע"פ תקנות חכמי הדורות, ומארצות קבצם הבורא ב"ה, ממזרח וממערב, מצפון ומים, ויסדו קהלות חדשות במקומות שהגיעו, והדור יתום, כצאן בלא רועה, והדיוטים קופצים בראש,

הצניעות פרק ג' והישועה קה

ובפרט שהם הרבים, וידם על העליונה, ונתדלדלו כל מנהגי ישראל, ואין דורש, ואין מבקש, ואין מי שידריך את העם בדרך הישר האמיתי, ואיש כל הישר בעיניו יעשה, זה בכה, וזה בכה, וממילא העולם שמים בעוה"ר, וזהו בכלל העולם.

ג) בכל זה תלי"ת לא אלמן ישראל, ונמצאים גדולי תורה, ויראי ד', שמוסרים נפשם לחזק ולחדש יסודי התורה והיראה, ומצליחים בעזרתו יתברך, ומשפיעים ומעוררים לעם ישראל, הצמאים באמת לדבר ד', אשר במסתרים תבכה נפשם, על שהתעו אותם בדרכים הזרים הרעים, ורבים מעמי הארץ מתייהדים, שמשנים דרכיהם, להתקרב להתורה והיראה, ועכ"פ המלחמה כבדה, בכלל ובפרט, הן לכל יחיד, שצריך לסלול לעצמו דרך ישר, לפי מקומו ומצבו, ותנאי חייו, והמבוכה רבה ע"י המנהגים הרבים השונים, וצריכים לייגע ולטרוח, ולזקדק, שלא להכשל בדבר הלכה ח"ו, ולא להתיר לעצמו שום נדנוד איסור ח"ו, שאם החמיר ע"י הספק, אין שום עונש בזה ח"ו, וכפרש"י ז"ל (ביצה ב:) ד"ה דהתירא, שהכל יכולין להחמיר, ואפילו בדבר המותר עכ"ל, וכ"כ נמי (כתובות ז.) דכל אדם רשאי להחמיר עכ"ל, אבל אם יקיל ויתיר שלא כדיון, מי ירפא לו, וחן בעניני הכלל, אשר הפורצים עדיין מרקדים בעוה"ר, בפריקת עול התורה והיראה, ובכל פינות ומחנות, יש קשיים, והשם הטוב ירחם על עמו הקדוש, דבאמת גם הרשעים מלאים חרטות, אשר לא ידעו, ולא יבינו,

כי בחשכה יתהלכו, ואין אתנו יודע עד מה, ירוד ירדנו, בבלי דעת, לא מרצון רע ח"ו, כי רצוננו לעשות רצונו יתברך (ברכות יז). והוא ברחמיו יחזירנו בתשובה שלימה לפניו ית', ועלינו לטרוח באפשרותינו החלושה, והבא ליטהר מסייעין אותו, ונזכה לגדור עצמינו ככל הראוי באמת ובתמים, בקדושה ובטהרה, ויהי נועם ד' אלקינו עלינו וגו' אמן.

ד) עוד מבואר לנו דגילוי בשרה אסור מן התורה, אחר דתה"ק צותה לנו להיות בצניעות ואסרה לנו הפריצות, כמש"ל (רפ"א מסמ"ק מצוה נ"ז) וחרדים כתב והי' מחניך קדוש (דברים כ"ג, ט"ו) היינו מחנה אבריק, ממילא נאסר עלינו גילוי בשר האשה מן התורה, משום איסור פריצות, ומשום מצות הצניעות.

ה) עוד מבואר דגילוי בשר אשה אסור מה"ת, לפי מה שכתבנו לעיל (פרק ראשון בלאו השני) בשם הרמב"ם ז"ל דאסרה לנו תורתנו הקדושה כל הדברים המקריבים ומביאים לגלות ערוה, וביאר הרמב"ם ז"ל דיליף לה מפסוק (ויקרא י"ח ו') איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה, ומפסוק (שם ל') לבלתי עשות מחקות התועבות וגו' ע"ש, וביארתי שם דגילוי בשר האשה גורם לגילוי עריות, נמצא דאסורה מן התורה לגלות את בשרה, משום לאו זה, דלא תקרבו וגו', ומשום לאו זלבלתי עשות וגו'.

הצניעות פרק ג' והישועה קז

ו) עוד מבואר לנו, איסור דגילוי בשר אשה, לפי מה שביארנו עוד (שם ל"ת א') דולא יראה בך ערות דבר, ר"ל גילוי שום דבר שצ"ל מכוסה, וממילא אסרה תורה בזה גילוי בשרה, שצ"ל מכוסה, כמש"ל (אות א').

ז) עי"ל בזה ע"פ מז"ל (כתובות ע"ב). ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב (במדבר ה', י"ח) ופרע את ראש האשה כו' עכ"ל, ואמרו (סוטה ח'). ופרע את ראש האשה, אין לי אלא ראשה, גופה מנין, ת"ל האשה, א"כ מה ת"ל ופרע את ראשה כו' עכ"ל, הרי פירשו חז"ל בהדיא, דקרא איירי בגילוי ראשה, וגילוי גופה כאחד, א"כ, כמו דילפינן מכאן, דראשה פרוע דאורייתא, ה"נ ילפינן, דגילוי בשרה דאורייתא, ח) אך זה הרבה שנים שהקשה לי הגאון מוה"ר יוסף שלום אלישיב שליט"א בזה. דאף על פי דבש"ס אמרו סתם, גופה מנין, מ"מ אין כל גופה בכלל הגילוי, כמפורש במשנה (שם ז). עד שמגלה את לבה, וכיון דלא איירי בכל גופה, א"כ אין כאן לימוד, לאסור גילוי בכל גופה, אך באמת י"ל, דעכ"פ למדנו שבשר גופה צ"ל מכוסה, ולא מסתבר לחלק בגופה, בין חלק לחלק, ועוד דמדאמרו, א"כ מה ת"ל ופרע את ראשה, הרי ר"ל דאחר דאמר ופרע את האשה, כולה בכלל, וגם ראשה, מש"ה לא הי' צ"ל ראשה, ות"י מלמד שהכהן סותר את שיערה, הלא"ה, באמת אצ"ל ראשה, דהכל בכלל, הרי דקרא איירי בכל גופה, אלא דקרא איירי היכא

דאין לחוש להרהור, כמ"ש תוס' שאנץ (שם ח' :)
 וכגון שלא באו שם אנשים לראות, ומתני' הא איירי,
 בבאו אנשים לראות, (כמשי"ש ח' :) ובזה דייקא אמרו
 עד שמגלה רק את לבה, וכשאין אנשים, יעשה כמ"ש
 תוס' (ח'). מספרי, שהכהן פונה לאחוריו, ומקיים
 בה מצות פריעה, באופן שיפלו בגדיה, ואי משום
 שהכהן צריך להתעסק עוד עמה, האשה עצמה, תחזור
 ותגביה בגדיה למעלה, לכסות עצמה, כמו שצ"ל
 בלא"ה, כשקורע בגדיה, וקושר בחבל שלא יפלו בגדיה,
 כפרש"י במשנה (ז' :), וכמ"ש בגמרא (ח' :) בחדיא,
 ולשון המשנה, וכהן אוחז בבגדיה, אם נקרעו כו'
 ואח"כ מביא חבל כו', ואיך אין נופלים, עד שיביא
 חבל ויקשור, אע"כ שהאשה מחזקת אותם בידיה,
 וי"ל הטעם שאין מכין החבל מקודם לפי שהכהן
 קורע בגדיה, ומגלה את בשרה, ואם יקח תיכף החבל,
 ויקשור בגדיה, כמו שהיא עומדת, נמצא שעומד ורואה
 גילוי בשרה, לכן הולך לו הכהן להביא החבל, ובתוך
 כך תשתדל האשה, להתכסות בבגדיה, כפי יכולתה,
 ויבא הכהן, ויקשרם בחבל, ועוד שאפילו אין יכול
 לקיים מצות פריעה ממש בכל גופה, מקיים עכ"פ בזה,
 שקורע באופן שראוים בגדיה ליפול, ומניחה כן, והולך
 לו, להביא החבל, ואם בתוך כך, היא מחזיקתם שלא
 יפלו, עכ"פ הוא קיים בזה מצותו וע' תוס' (ח.) ד"ה
 אם הי', דשב ואל תעשה, לאו מיעקר הוא, ע"כ בחשש
 הרהור, אין פורע כל גופה, ועכ"פ קרא מיירי בכל
 גופה וע"ש בתוס' סד"ה האיש, ושפיר למדנו משם

הצניעות פרק ג' והישועה קט

איסור גילוי בשרה, כמו איסור ראשה פרוע.

ט) ובנשמת אדם (ריש כלל ד') בענין טפח מגולה, כתב וז"ל ונ"ל כו' דאינו אלא מדרבנן, משום הרהור, והנה מילתא דפשיטא, דשער וקול כו' היינו מדרבנן, שהרי לא מצינו בקרא שנקרא ערוה כו', אך צ"ע בטפח מגולה, וכן שוק, שמצינו בקרא, שנקרא ערוה, כדכתיב תגל ערותך, אי הוה דאורייתא כו' ומלשון הרמב"ם (ה' ק"ש פ"ג הט"ז), שכתב כל גוף האשה ערוה, לפיכך לא יסתכל בגוף האשה, כשהוא קורא כו' משמע דוקא כשמסתכל אסור, אבל כשמעצים עיניו, מותר, ובערוה כתב עד שיחזיר פניו, משמע דאינו אלא מדרבנן וצ"ע עכ"ל.

י) וע"ל (פ"ה כ"ב) דנמצא דשער מה"ת לפמ"ג, גם ע' אוצר הפוסקים (סכ"א ס"א ס"ק ט' וס"ק כ') שהביא מכמה פוסקים, דקול אשה אסור מה"ת, וכ"ש שיערה, דמפורש בגמרא (כתובות ע"ב). ראשה פרוע דאורייתא הוא, וע"ש באוצה"פ (ריש סעיף ב' בהג"ה, ב') דא"א לפרש בזה, דהוא דרבנן אחר דהקשה הש"ס דאורייתא הוא, ע' ש"ך ח"מ סכ"ח ס"ק י"ד ע"ש. וזהו לכאורה תימה רבה, לומר דטפח מדרבנן משום הרהור, דהיינו דמה"ת מותר, רק רבנן אסרוהו, והרי הרהור אפי' בפנויה אסור מה"ת, כמ"ש בית שמואל (סכ"א ס"ק ב'), ואיך תאמר דהתורה מתרת להסתכל בגוף אשה מגולה, דברור לכל שבע"כ מהרהר.

יא) ומה שדייק נשמת אדם מהרמב"ם ז"ל דטפח באשה, הוא מדרבנן, וסיים בצ"ע, הנה ז"ל הרמב"ם (שם) כשם כו' כך אסור לקרות כנגד הערוה, עד שיחזיר פניו, אפילו כותי או קטן, לא יקרא כנגד ערותן כו' וכל גוף האשה ערוה, לפיכך לא יסתכל בגוף האשה, כשהוא קורא, ואפילו אשתו, ואם הי' מגולה טפח מגופה, לא יקרא כנגדה עכ"ל, וקי' אחר שאמר דאסור לקרות כנגד הערוה, עד שיחזיר פניו, ואמר שכל גוף האשה ערוה, א"כ גם לגבי גוף האשה, מוכרח להחזיר פניו, וא"כ מה שייך לומר, שלא יסתכל בה, הרי כשהחזיר פניו, ממילא לא יסתכל בה, ע"ק למש"ל (פ"א לאו ב') דרמב"ם פי' לא תקרבו לגלות ערוה, למנוע מכל מה שמקרב לג"ע, וס"ל דהסתכלות גורם לעריות ע"ש, א"כ גילוי בשרה אסור מה"ת. ולדיוק נ"א הנ"ל, דבמעצים עיניו מותר לקרות, משום דאינו אסור רק מדרבנן, נמצא דדברי הרמב"ם סותרים זא"ז, ועוד מ"ט בסוף דבריו הזכיר גילוי טפח, ומקודם לא הזכיר גילוי טפח, לא בתחלה, כשאמר, אסור לקרות כנגד הערוה, ולא אח"כ, כשאמר לא יסתכל בגוף האשה, והרי גילוי בשרה, הוא יסוד כל האיסור, וראוי לאומרו בתחלה, גם כשאמר בתחלה, אסור לקרות כנגד הערוה, לא הזכיר הסתכלות, וכן בסופו במגולה טפח, לא הזכיר הסתכלות רק באמצע דבריו כתב מהסתכלות, גם לכאורה כפל דבריו שכתב אסור לקרות כנגד הערוה כו' לא יסתכל בגוף האשה כשהוא קורא,

הצניעות פרק ג' והישועה קיא

דהיינו הך, ועוד אם הכל ענין אחד, ה"ל לכלול בסוף גם תחלת הענין, והל"ל, לא יסתכל בערוה, ובגוף האשה, כשהוא קורא.

יב) אכן האמת יורה דרכו, דבתחלה מיירי הרמב"ם, מערות הזכר, וכדסיים, אפילו כותי או קטן, ולא איירי בכותית וקטנה כלל, וכמדוייק נמי בגמרא (שבת ק"נ.) שהוא מקור הלכה זו, דאמרו שם, עכו"ם ערום, אסור לקרות ק"ש כנגדו, דהוא לשון זכר, ערום, ולא ערומה, כנגדו, ולא כנגדה, גם הביאו ע"ז הפסוק (בראשית ט' כ"ג) וערות אביהם לא ראו (אלמא ערוה הוא בבן נח, רש"י) איירי רק בזכר, וכשכתב הרמב"ם אסור לקרות כנגד הערוה, אצ"ל שהיא מגולה, דבמכוסה לא הוי כנגד הערוה, ובודאי אין חשש ואסר לקרות כנגד הערוה, אפילו אינו מסתכל בה, עד שיחזיר פניו, ואחר שגמר דין ערות זכר, אמר וכל גוף האשה ערוה, והיינו אפילו פניה וידיה, כמ"ש (שם ס"ד:) כל המסתכל באצבע קטנה של אשה, כאילו מסתכל במקום התורפה, ודוקא במסתכל, הלא"ה, אינו ערוה, לכן כתב הרמב"ם לפיכך לא יסתכל בגוף האשה, כשהוא קורא, ואפילו אשתו, דכל שמסתכל בכונה, אפילו באשתו, שאינה ערוה לו, ואפילו בפניה, דאינו ערוה כשאינו מסתכל, מ"מ כשנותן לבו להסתכל, נעשה לו ערוה לק"ש, ולכן לא הזכיר גילוי דהא מגולה תמיד, הנה פי' זה כתבתי זה הרבה שנים, ובני הרה"ח מוה"ר נתן דוד שליט"א, הי' מפקפק מאוד לפרש דעת הרמב"ם ז"ל

בדבר החדש כזה, דגם בפניה וידיה שייך ערוה, ובפרט לבעלה, עכשיו קודם הדפוס קנה לי ספר המנוחה לרבינו מנוח מנרבונה. והראה לי שם שכבר קדמני וכתב בפירוש דברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל וז"ל וכל גוף האשה ערוה וכו' [בין ידיה ופניה, ואצ"ל שוק ושער] לפיכך לא יסתכל בגוף האשה כשהוא קורא [אפילו באצבע קטנה שלה] עכ"ל. ויש לסייע עוד בזה, ממ"ש ח"ס (ח"מ סי' ק"צ, ד"ה ואלו הי'), וז"ל במקום תפלה והודאה, או הספד, כל מה דבעי לבא לרחמנא, לא יתעורר שום ענין הרהור אפילו באשתו אמרו, שהרי כתיב משפחת בית דוד לבד, ונשיהם לבד, ומ"ט לא יספדו כל איש עם אשתו יחדיו, אע"כ דגם זה אסור, דגורם הרהור וביטול הכונה עכ"ל, והיי"נ ס"ל לרמב"ם במסתכל באשתו בכונה, דגורם הרהור, וביטול כונה דק"ש ואפילו מסתכל בפניה וידיה, והדר אמר, ואם הי' מגולה טפח מגופה, לא יקרא כנגדה היינו כדאמר בערות זכר, דלא יקרא כנגדה, עד שיחזיר פניו, הה"נ בטפח באשה, וז"א ר"י (ברכות כ"ד.) טפח באשף ערוה, דה"ל דין ערוה ממש, נמצא דהרמב"ם ז"ל ביאר בהדיא, דטפח באשה, הוי כערוה ממש, וממילא אסור מח"ת, וכשיטתו חנ"ל (בפ"א ל"ת ב').

(ג) וז"ל קרית ספר שם כשם שחוא אסור לקרות כנגד צואה, כך אסור כנגד הערוה, עד שיחזיר פניו, דכתיב ולא יראה בך ערות דבר, דהיינו בשעת תפלה ותורה, ואפילו ערות עכו"ם, דגלי קרא

הצניעות פרק ג' והישועה קיג

דאע"ג דבשר חמורים בשרם ערוה מיקרו, זכתיב וערות אביהם לא ראו, וערות קטן נמי אסור לקרות כנגדה, ונראה דהיינו מדרבנן כו' וכל גוף האשה ערוה, שוק גלי קרא דהוא ערוה זכתיב גלי שוק עברי נהרות וכתיב תגל ערותך וגו' שער זכתיב שערך כעדר העזים, ואם הי' מגולה טפח מן גוף האשה, שאין דרכה להיות מגולה, לא יקרא כנגדה, דאמר רב ששת למה מנה הכתוב תכשיטין דבחוץ דהיינו אצעדה עם תכשיטין שבפנים שהוא כומז, לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה, כאילו מסתכל במקום תורפה עכ"ל.

יד) ולכאורה איך יליף משוק ושער לכל הגוף, והעיר בני הרה"ח כמוה"ר נתן דוד

שליט"א דהיראים סי"ב מפרש ערות דבר, ראיית ערות אותו מקום של איש ושל אשה, ולרמב"ם כל גופה ערוה, ואחר דמצינו דשוקה ושערה נקראו ערוה מוכח כרמב"ם, ולא כיראים, דרק אותו מקום נקרא ערוה, אלא כמ"ש לעיל (פ"א בל"ת א') דהזהירח תה"ק ולא יראה בך ערות דבר, היינו גילוי שום דבר דראוי להיות מכוסה משום צניעות ע"ש, ולפ"ד יל"ת דר"ח אמר (ברכות כד.) שוק באשה ערוה שנאמר כו', לברר מאמר ר' יצחק דלא רק אותו מקום נקרא ערוה, רק כל גופה ערוה, שנא' גלי שוק וגו', וכן רב ששת שם הוכיח זה משער באשה שנאמר כו'. ויש להעיר עוד בדברי קרית ספר הנ"ל, שאסור לקרוא נגד טפח מגולה, ונסתייע ממ"ש דמסתכל באצבע

קיד הצניעות פרק ג' והישועה

קטנה, כמסתכל במקום תורפה, ואיך מוכח מזה איסור קריאה נגד טפח מגולה, וי"ל דבשבת (קנ). למדו מפ' ולא יראה בך ערות דבר, דיבור אסור נגד ערוה, וי"ל דוקא ערוה ממש כנ"ל, לזה הביא הקרית ספר רא"י דאצבע קטנה, שאין בה בסתם, נדנוד איסור מ"מ בהסתכלות זהו הרגש תאוה, אמרה תורה, דהוצרכו כפרה על זה, דנעשה ערוה מן התורה, ממילא ה"ה טפח באשה, דשיערו חכמים זהו ערוה, וגורם הרגש תאוה, הוי נמי ערוה מן התורה, והוא ממילא בכלל איסור קריאה נגדו מה"ת, ואחר דמבואר בקריאה דדין טפח כדין ערוה ממש על פי התורה כנ"ל, ה"ה באיסור הגילוי האיסור בטפח, כמו בערוה ממש. ולכאוי יקשה בזה, ממי"ל (כתובות ע"ב:) בדת יהודית במראה זרועותיה ואי גילוי בשרה אסור מה"ת הא הוי דת משה, ולא דת יהודית, וי"ל לפמ"ש התוס' (פסחים נ:): ד"ה מתקולתא, דמתבזה בטוויי שמגלה זרועותיה, דהיינו שהטוויי בעצם גורמת שזרועותיה מתגלין בע"כ, א"כ גילוי זרועותיה בטוויי, אינו פריצות בעצם, שאינה מגלה ברצונה, אלא שהנשים הצנועות הנהיגו, למנוע מלטוות בשוק, כדי שלא יבאו לגילוי זרוע בשוק, אפילו ע"י הכרח הטוויי, ולזה הטוה בשוק עוברת על דת יהודית דייקא.

טו) ובשו"ת מהר"ם בריסק (ח"ב סי' ע') ובשו"ת יביע אומר (ח"ו סי"ד אות ב') כתבו בשם שו"ת פנים מאירות (ח"א סע"ד) דטפח באשה אסור רק מדרבנן, ועיינתי בפנים מאירות, ואינו מזכיר

דהוא דרבנן, רק כתב דערוה ממש אסור משום והיה מחניך קדוש (דברים כג טו) וטפח באשה, אסור משום הרהור, ומזה זנו, זוהיה מחניך קדוש, היינו דאורייתא, וטפח משום הרהור, הוי דרבנן, וכמ"ש נמי נשמת אדם הנ"ל (אות ה') דטפח אסור מדרבנן משום הרהור, מיהו בגמרא (שבת קנ.) אוקמו והיה מחניך קדוש, במרחץ ובית הכסא (דמזוהמי, פסקי הרי"ד) וולא יראה בך ערות דבר, קאי בערות זכר, ודרשו בתיבת דבר, דיבור אסור הרהור מותר, כפרש"י ד"ה ערות, גם בב"מ (קיד :) מבואר) דאיסור קריאה נגד ערוה, מולא יראה בך ערות דבר, לא מוהיה מחניך קדוש, ויש לבאר הטעם, דבמרחץ ובהכ"ס גם הרהור אסור, (וכפרש"י שבת שם) ונגד ערוה הרהור מותר, וי"ל דבדרך הטבע, המהרהר בענין א', אינו יכול להרהר אז בענין אחר, ונמצא דהמהרהר בתורה. אינו יכול להרהר אז בערוה, וכשמהרהר בערוה, אינו יכול להרהר אז בדברי תורה, ונמצא דאין הרהור דתורה פוגע את עצמו עם הרהור דערוה כלל, ומש"ה אין איסור הרהור בדברי תורה נגד הערוה, ואפילו למה שנסתפק בש"ע הרב [סעי' בקו"א ס"ק ג'] דאולי יכול אדם להרהר ב' הרהורים בבת אחת. ועי' בזה גם בשו"ת אפרקסתא דעניא [ספ"ז] ובגליוני שם, עכ"פ אין מחשבת הערוה מחשבה גמורה בכה"ג, וימין ד' רוממה, דיד תה"ק על העליונה, ובטל הרע במיעוטו, וכלא חשיבא, ולכן הרהור מותר, אמנם דיבור דקדושה נגד ערוה, הרי גם בשעת הדבור, יכול

להרהר בערוה, ומשום הכי אסרה תורה לומר דברי קדושה, כנגד הערוה, ואם כנים אנחנו בזה, נמצא דדבור של קדושה, נגד ערות זכר ונקבה, דאיירי ביה קרא כנ"ל, אסור משום שיכול להרהר אז בערוה, והרהור דקדושה, התיר הכתוב, משום דהרהור דקדושה מבטל הרהור דערוה כנ"ל, וזהו מילפותא דקרא כנ"ל, וממילא לא שייך לומר דטפח אסור מדרבנן משום הרהור, דבערוה ממש, נמי הוי משום הרהור, והוא מדאורייתא וכבר מבואר לעיל (אות י"ב) דטפח באשה, חשיב ערוה ממש ע"ש.

טז) גי"ל אחר שתה"ק צותה לנו ליראה את ד' ב"ה ע"ל (פ"א מ"ע ג') ואמרו (נדריס כ'). ובעבור תה"י יראתו על פניכם, זו הבושה, שהבושה מביאה לידי יראת חטא, כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא, ומבואר (ב"ק פ"ו:) דמי שאין מקפיד לילך ערום בפני בני אדם, אין בו בושת, וע"ל (פ"א אות כ"א) דכל גילוי בשר, חשוב ערום, הרי דגילוי בשרה מבטל ממנה מדת הבושה וגורם לביטול היראת שמים, ממילא מבואר דמן התורה אסורה לגלות את בשרה, כיון דבזה מבטלת הבושה והיראת שמים שצותה תה"ק עליהם.

יז) כתב הרשב"א (ברכות כד. בשם הראב"ד ז"ל והובא בב"י א"ח ר"ס ע"ה) וז"ל אבל פניה ידיה ורגליה כו' אין חוששין להן, מפני שהוא רגיל בהם, ולא טריד עכ"ל, והנה היתר גילוי פניה חוץ ממה שמקובל מדור דור (אע"פ שיש שמכסות

הצניעות פרק ג' והישועה ק"ז

גם פניהן) יש ללמוד מדכתיב (בראשית ל"ח ט"ו) בתמר כי כסתה פניה, פרש"י בשם מדרש כשהיתה בבית חמיה היתה צנועה, לפיכך לא חשדה עכ"ל, וע"ש בדברי רמב"ן, מבואר מדבריהם, דלא הי' דרך הנשים לכסות פניהן, ושייך בזה גם ענין צניעות, שיכירוה וידעו דרכיה ועניניה, ע"ש ברמב"ן.

יח) וכפות ידיה, ידוע דאי אפשר לכסותן, דהכיסוי מעכבה ממלאכות ביתה ומשאר

מלאכותיה, והרי לא תוהו בראה, לשבת יצרה (ישעי' מ"ה, י"ח) ובהכרח שיהיו כפות ידיה ואצבעותיה מגולין, ובתוס' (פסחים נ: ד"ה מתקולתא) מבואר דהנשכרת לטוות מתבזה, ע"י שמתגלין זרועותיה בטוויח, אבל גילוי כפות ידיה ואצבעותיה שפיר דמי, וגם רגליה דכתבו הראב"ד והרשב"א ז"ל (הנ"ל יט) אות י"ז) בכלל היתר הגילוי לכאורה יש

בזה סתירה גדולה, שהרי אמרו (נדרים כ.). וכל המסתכל בעקבה של אשה כו', וכ"פ בש"ע (יו"ד סי' קצ"ה ס"ז) לא יסתכל (באשתו נדה) אפילו בעקבה כו', וע' בית יוסף וב"ח ודרישה ותורת השלמים, דמפרשי כולהו דר"ל עקבה ממש, משום דחשיב מקום מכוסה, וכתבו כן גם מראב"ד ורשב"א ז"ל, ואיך יתקיימו שני מאמרי ראב"ד ורשב"א ז"ל יחד, אכן הב"ח כתב (בא"ח סע"ה) דהיתר רגליה הוא במקומות שהכל הולכים תמיד מגולים ופשיטא דהכונה שהמקום גורם, כגון ע"י רוב חמימות האקלים (ושו"ר מ"ש מגן גבורים באלף המגן סצ"א ס"ק ה' דהולכים יחף,

ק"ח הצניעות פרק ג' והישועה

בארצות החמין), דאל"כ אי אפשר להשוות דעות כל בני האדם לעולם ולכאורה קשה חרי הרשב"א ז"ל סתמא כתב דפניה ידיה ורגליה אין חוששין בהם, ואיך הוסיף חב"ח ז"ל מדעתו בזה ביאור, שממעט בו את כל העולם כולו, מהיתר דרגליה שכתב הרשב"א ז"ל, ומיחד היתר הרשב"א ז"ל, רק לאותן מדינות לבדן. אכן הוא הדבר אשר דיברתי, דדברי ראב"ד ורשב"א ז"ל סתרון אהדדי, ובע"כ היתר רגלי דחיק ומוקים אנפשיה, ולא נאמר רק לאותן מדינות, דלדידהו הוי הכרח ואונס, אבל בלי הכרח ואונס, לא הותר אפילו גילוי עקבה, וכ"ש בשאר חלקי גופה.

פרק רביעי

איסור הבלטת והיכר אברי האשה דרך בגדה

(א) ידוע שבכלל עניני פריצות, האסורים לנו, הוא גם הבלטת והיכר אברי האשה דרך בגדה, אשר הצנועים וההגונים, צווחי על זה ככרוכיא, וראוי להעיר, דיש מקור לזה בגמרא (מנחות צח.) דאמרו בפ' (מ"א ח ח) ויאריכו הבדים, ויראו ראשי הבדים מן הקודש על פני הדביר, ולא יראו החוצה, וז"ל, ויאריכו הבדים, יכול לא היו נוגעין בפרוכת, ת"ל ויראו, אי ויראו, יכול יהו מקרעין בפרוכת ויוצאין, ת"ל לא יראו החוצה, הא כיצד, דוחקין ובולטין בפרוכת, ודומין כמין שני דדי אשה עכ"ל, הרי מפורש בזה, דאע"ג דלא היו מקרעין בפרוכת, והיה הפרוכת סותם ומגין בפני הבדים, שלא יראו ממש חוצה, מכל מקום, כיון שהיו הבדים דוחקין ובולטין בפרוכת, ודומין כמין שני דדי אשה, קרי לה הכתוב, ויראו ראשי הבדים וגו', כ"ש כששני דדי האשה ממש דוחקין ובולטין, ודאי חשיב, שדדיה נראין מן הבגד על פני החוץ, והוי פריצות נוראה, ואסור לבת ישראל, שמאמינה בד' ב"ה, ובתורתו הקדושה, והוא הדין בכל מה דשייך ענין הבלטה והיכר אברים. ולפי"ז אין ראוי לבת ישראל כשיושבת, להרכיב רגל על רגל, דהוי נמי הבלטת והיכר האברים, ובאמת מעולם לא ראינו זה בבנות ישראל בשנים קדמוניות.

ב) ומצינו נמי (במדרש רות ד' ט') דאמר בועז כל חנשים שוחחות ומלקטות (ומתוך כך האחוריים בולטים ורגליהם נראות, מתנות כהונה). וחרי כסותן הי' מכסה על האחוריים, ולא הי' שום גילוי בשר בזה, ואפילו הכי הי' ס"ל דהוא נגד דרך הצניעות, כשהאחוריים בולטים וניכרים, וכן ברגליהם שנראות, חרי חנשים לובשות בתי שוקיים, כמבואר ברש"י (שבת ס"ג:) ד"ה תחת אצעדה, ובתוד"ה בירית, ומשמע דהיו נשים צנועות, שהרי לא היו רגליהן נראות רק כשהיו שוחחות, ובודאי היו לבושות בתי שוקיים, בפרט כשהלכו ללקוט לקט, וידעו ששוחחות ורגליהן נראות, ואפ"ה הי' ס"ל דהוא נמי נגד דרך הצניעות, אע"פ שאין שום גילוי בשר, רק משום שרואין עכ"פ צורת השוקיים [ע' אות ג'].

ג) ובשיטה זו, יש לתרץ נמי, מה שהקשה ב"י (א"ח ר"ס ע"ה) במ"ש ר"ח (ברכות כ"ד.) שוק באשה ערוה, דמאי קמ"ל, הא כבר אמר ר' יצחק (שם) טפח באשה ערוה, והכל בכלל ע"ש, אך ע"ל (פ"ח) דשוק הוא למטה מארכובה, וע"ל (פ"ט) דהיו בגדיהן ארוכין עד למטה ממש, באופן שלא היו שוקיהן, דלמטה מארכובה, נראין לחוץ כלל, ומ"ש ר"י טפח באשה ערוה, בע"כ מיירי שבשרה מגולה (דאי במכוסה, מה שייך להיות ערוה) ומ"ש ר"ח שוק באשה ערוה, ר"ל אע"פ שמכוסה באנפלאות, רק רואין תואר השוק, דזה נמי הוי ערוה, וחרי הב"ח (שם) כתב, דמרבה פחות מטפח בשוק, והגה"מ

הצניעות פרק ד' והישועה קכא

(ה' ק"ש פ"ג אות ס'), כ' דמרבה פחות מטפח, באשה אחרת והביאו רמ"א (ר"ס ע"ה) וכ"ש דשייך לפרש כנ"ל, בשוק מכוסה.

ד) וע"ל (פ"ה אות ה') שהעתקתי מרדב"ז במז"ל (עירובין יח:) אחרי ארי, ולא אחרי אשה, שההולך אחרי אשה, רואה ומבחין בהילוכה, ובתנועת אבריה, והדבר ברור, שיבא לידי הרהור, ואפילו היא מכוסה, מכף רגל ועד ראש, ואין נראה בה דבר, שישתכל האדם בה ע"ש, וע"ל (פ"ט) שהלכו מאז בגדים ארוכים עד למטה, רק ע"י שהולך אחריה, הוא רואה ומבחין דרך בגדה, הילוכה, ותנועת אבריה, ומבאר הרדב"ז כונת חז"ל דחשיב נמי ראייה, והדבר ברור שיבא לידי הרהור, ואע"פ שבגדיה מכסין אותה עד למטה, כ"ש כשבגדה קצרה, ורואין צורת שוקיה להדיא דודאי ברור שיבאו חאנשים לידי הרהור, אשר זהו באמת רצון החצופות, שישתכלו בהן, ויהרחרו בהן ר"ל, ופשיטא דזהו עבירה גמורה וחמורה, וכל בת ישראל, אשר יראת ד' נוגע בלבה, תמנע מזה, דהוא בכלל כל איסורי הפריצות, שאסרה לנו תה"ק, ומייתי לה ר"ח מקרא, דכתיב (ישעיה מ"ז) גלי שוק עברי נהרות, ומבואר בגמרא (יומא ע"ז:) ובת"י (שם ד"ה עובר) וברמב"ם (ה' שביבת עשור פ"ג ה"ו) וש"ע (ה' יה"כ סימן תרי"ג סעיף ה') דעוברים במים בבגדיהם, וא"כ בעברן בנהרות, לא פשטו את האנפלאות מעל רגליהן, אבל חבגד הארוך, מגביהין במים, כפרש"י (ברכות ס"א,

ד"ה אחורי אשה) כי בגדה מעכב ההילוך במים
 כמובן, ואז ראו צורת שוקיה, המכוסין באנפלאות,
 וע"ז אמר הכתוב תגל ערותך, וגם תראה חרפתך,
 הרי דגילוי צורת השוק בכיסוי אנפלאות קרי ערוה,
 גי"ל במש"ש (כד.) תוס' הרא"ש דסד"א דשוק אינו
 מקום מכוסה, דפעמים מגבהת בגדה ע"כ, והרי לבושה
 בתי שוקיים, ע"ל (אות ב') אלא דאה"נ דבמכוסה
 אמר דהוי ערוה כנ"ל, וכדס"ל לכ"ע ברואין הארכובה
 ולמעלה ממנה אפילו במכוסה, דהוי פריצות ואסור,
 ולכן מוכרחין להאריך בגדיהן שיכסו תואר שוקיהן
 לגמרי. וכ"ת אס"ד דזהו דרך אמת, לפרש כן כונת
 ר"ח, דשוק באשה ערוה, ר"ל במכוסה, היתכן
 דהראשונים כמלאכים, לא עלתה על דעתם לפרש כן,
 ונדחקו לתרץ מאי קמ"ל ר"ח, והל"ל בפשיטות כנ"ל,
 י"ל דאה"נ דאצלינו עכשיו זהו תי' פשוט, לפי
 שבעוה"ר נפלה עטרת ראשינו (עטרת הצניעות) אוי
 נא לנו כי חטאנו (איכה ה' ט"ז) וירוד ירדנו מטה
 מטה ר"ל, אוי לעינים שכך רואות, הפריצות הנורא
 ר"ל, שגם בנות ישראל חרדות לובשות בגדים קצרים עד
 סוף הירך ויותר מעט, ורואין גילוי שוקיהן, והצנועות
 מתחסדות עם קונן, לכסותן באנפלאות, ואיגלאי
 מילתא למפרע, שחז"ל הקדושים ברוח קדשם הזהירו
 על זה מאז, דשוק באשה ערוה, היינו גילוי תואר
 השוק, אפילו במכוסה כנ"ל, אבל הראשונים בימיהם,
 שלבשו כל נשי עולם, בגדים ארוכים עד למטה, ע"ל
 (פרק ט') ולא יזכר ולא יפקד שום רמז דרמיזא

הצניעות פרק ד' והישועה קכג

לשנות ולקצר ח"ו, לא יתכן אז כלל, לחשוך את בנות ישראל שימצא כזה, לפרש מאמר חז"ל שהזהירו ע"ז, חס מלהזכיר, ודוק.

ה) ובשיטה הנ"ל י"ל נמי מז"ל (כתובות עב:): במראה זרועותיה לבני אדם, דלכאורה הל"ל במגלה את זרועותיה, דבזה ממילא בני אדם רואים את זרועותיה המגולין, אבל הלשון מראה זרועותיה, משמע דהיא עושה פעולה בזה, וזה הי' שייך, בהולכת אל בני האדם, ומראה להם זרועותיה להדיא, והרי מיירי ביושבת וטווה, ומהו ל' מראה, אכן אשה שיושבת וטווה, יתכן שמצמצמת זרועותיה אצל גופה, עד שהעובר שם, כמעט שאין רואה זרועותיה כלל, ובפרט כשלבושה רדיד ארוך כטלית, ע"ל (פ"ה ד') יתכן דהרדיד מעטף לגמרי את זרועותיה, ורק כפות ידיה מתנענעות וטוות, סמוך לגופה, ואין מרגישין ממנה כלום, ובזה אין עלי' שום טענה, ולזה ביארו דטווה בשוק דיוצאה בלא כתובה, היינו במראה זרועותיה לבני אדם, ר"ל שפושטת את זרועותיה כלפי חוץ, שיהיו בולטין ונראין להדיא לעין כל, באופן דאושא מילתא, שיראו הכל, דהיא טווה בשוק, ויסתכלו בזרועותיה, דזה פריצות, ובזה יוצאת בלא כתובה, ואע"פ שלא גילתה בשר זרועותיה כלל, וכמש"ל בשוק, אלא דיקשה בזה לכאורה, דהא בשוק אמרנו דשוק באשה ערוה, כשרואין תואר השוק, אפילו מכוסה באנפלאות, ואע"פ שלא עשתה שום פעולה מיוחדת, שישתכלו בשוקה, וא"כ גם בזרועותיה

נימא כן, כשרואין תואר זרועותיה, אפילו מכוסין בבתי הידים הוי ערוה, אפילו כשאינה עושה שום פעולה שיסתכלו בהן, ואפילו רק עוברת כך בחוץ, כמ"ש בשוק, ואמאי תלה הדבר דוקא בטוה בשוק, ובמראה זרועותיה, ויש לתרץ דשאני זרוע משוק, משום דבשוקיים האנפלאות מהודקים, וניכר שפיר תואר השוקיים, אבל הבתי ידים על הזרועות אינן מהודקים, ואין ניכר תואר הזרועות, ואה"נ דיש לנו להתעורר וללמוד מזה, דחיוב לדייק שלא יהיו הבתי ידים מהודקין, וצ"ל דוקא רחבים, שו"ר דזה אינו, שהרי כתב הרמב"ם (ה' כלי המקדש פ"ח הי"ז) דרוחב בית יד מכתונת כהנים, כרוחב ידו, וע"ל (פ"ט אות ה') דבגדי חוה היו כבגדי כהנים, וא"כ היו בתי ידיה מצומצמים, וצ"ל כמ"ש ט"ז (סע"ה ס"ק א') דשוקה הוא מקום הרהור יותר משאר אברים, וא"כ מה"ט אמרו שוק באשה ערוה, במכוסה באנפלאות, ורואין תואר השוק, ולא אמרו כן בזרוע, דבזרוע אין קפידא בזה, גם עכ"פ בזרוע אין הבתי יד מהודקים, כאנפלאות בשוק, רק בסופן אצל כף היד, צ"ל מסוגרים, ולא רחבים להדיא, ע"ל (פ"ז ז).

ה) והנה במכנסים, שהוא לבוש ארוך ורחב כנהוג, נמנו וגמרו, דהוא פריצות נוראה בנשים, שגורם הרהורים רעים, וחטאים רעים ר"ל, כמו שהאריך בספר טהרת י"ט (ח"ט מן עמוד ע"ד והלאה) בהעתקת דברי הרבנים הגאונים הצדיקים שליט"א, שדבריהם חוצבים להבות אש בזה, וכן בשו"ת שבט

הצניעות פרק ד' והישועה קכה

חלוי (חיו"ד סי' ס"ג) האריך לבאר בשרשי ההלכה, שהוא איסור גמור, מצד הפריצות (חוץ מאיסור כלי גבר שבו) עש"ב, וכן בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' ק"ח) כתב דבגדי שחץ כאלו, נעשים מתחילתם לעבירה, והם בגדי זימה, ומביאים לידי תועבה כו' המה בכלל תועבת ד' כל עושה אלה עש"ב, כ"ש כשרואין שוקיה המכוסין רק באנפלאות לבדן, דהוי פריצות נוראה יותר-ויותר, ופשיטא דאסור.

ו) והנה בני הרה"ח מוה"ר נתן דוד שליט"א העיר, ממז"ל (פסחים ג.) לעולם יספר אדם בלשון נקיה, שהרי בזב קראו מרכב, ובאשה קראו מושב, פרש"י בזב כתיב (ויקרא ט"ו ט') וכל המרכב אשר ירכב, ובאשה כתיב (שם כ"ג) או על הכלי, אשר היא יושבת עליו, לפי שאין הגון, להזכיר רכיבה ופיסוק רגלים באשה כו' עכ"ל, וז"ל רבינו חננאל (שם), ומפני מה, לא הזכיר באשה מרכב, שהמרכב הוא בפיסוק רגלים והוא דרך גנאי באשה, הזכרת פיסוק רגלי', במקום שאפשר לו להזכירו בלשון שבח כו' עכ"ל, ואחר דתה"ק למדה אותנו בזה, שלא להזכיר תיבת רכיבה באשה, משום דברגע שמזכיר תיבת רכיבה באשה, אפשר שיבא לו מזה, שמץ הרהור, בפיסוק רגליה ברכיבתה, מי הוא זה, ואיזה הוא, אשר ימלאו לבו לומר, דמותרת אשה על פי תה"ק, להראות להדיא כל היום לעין כל, פיסוק רגליה ממש, ע"י קיצור בגדה, והרי לפי הנ"ל פשוט וברור לכל, שבודאי ראוי לחוש שגורמת בזה הרחורים, לכל

קכו הצניעות פרק ד' והישועה

האנשים חרואים אותה, ואת פיסוק רגליה, ועוברת
בזה על דעת קונה, שהוא שונא זימה (סנהדרין צג.)
ובאביזרא דעריות, קי"ל [ש"ע יו"ד ס"ס קנ"ז
באחרונים] יהרג וא"י, וע"ל (אות ג') דעל זה אמרו
שוק באשה ערוה, כשרואין תואר השוק, אפילו מכוסין
באנפלאות, וע"ל [פ"ב ה'] דכל שאינה מלובשת
בשלימות כראוי, היא בכלל ערומה, והיא בכלל מז"ל
(יבמות סג:) שאין לך משוקץ ומתועב לפני המקום,
יותר ממי שהולך בשוק ערום, ובפרט באשה, דעליה
להיות צנועה ביותר, דכתיב בה (תהלים מה יב) כל
כבודה בת מלך פנימה, שתצניע עצמה בביתה לגמרי,
וכשיוצאת בע"כ לחוץ, עכ"פ תצניע את עצמה בתוך
בגדיה לגמרי, וכ"ש שתזהר במה שלמדנו מקרא, שלא
לגרום שום הרהור, בענין פיסוק רגליה כנ"ל.

פרק חמישי

דיני הצניעות בכיסוי ראש האשה

א) כתב הרמב"ם (ה' אישות פכ"ד הי"ב) ואיזו היא דת יהודית (שאם עברה עליו, יוצאת בלא כתובה) יוצאה לשוק או למבוי מפולש, וראשה פרוע, ואין עליה רדיד, ככל הנשים, אע"פ ששערה מכוסה במטפחת עכ"ל, וכן פסק בש"ע (אה"ע סי' קט"ו ס"ד).

ב) וקשה דהרי שערה על ראשה, וכיון דשערה מכוסה במטפחת, חרי בע"כ ראשה מכוסה בזה, ואיך כתבו, דראשה פרוע, ומה טעם יכול בעלה לגרשה, ובלא כתובה, גם צריך ביאור, חדיוק דצריך להיות עליה רדיד, ככל הנשים דוקא, ואם יש שינוי ברדיד שלה, יגרשנה בעלה על ידי זה, ובלא כתובה, ומהו שורש חיוב לבישת הרדיד בכלל.

ג) ונראה דבע"כ מאמר הזה אומר דורשני, ודחיק ומוקים אנפשיה, שלא נפרש ראשה פרוע, כפשוטו, על מקום שערה, דודאי בע"כ הוא מכוסה כנ"ל, אלא ר"ל על דרך שאמר הכתוב (שה"ש ז—ה, ו) צוארך כמגדל וגו' ראשך עליך ככרמל, דמשבח לה, ביופי תואר צוארה, ותואר ראשה העומד על גבי צוארה, ומצינו במשנה (כלים ר"פ כ"ט) הטרטין והפליון של ראש, וכתב הרמב"ם (בפה"מ) וטרטין הוא פליון של ראש, הוא המטפחת, אשר ישימו הנשים על ראשן עכ"ל (כנראה לדעתו, דהם ב' מטפחות,

קכח הצניעות פרק ה' הצניעות

א' נקרא טרטין, וא' נקרא פיליון של ראש) וכתבו שם הר"ש והרא"ש פיליון כמו אפיליון, בפרק כל כתבי (דף קכ.) מני ליה גבי י"ח כלים עכ"ל, ושם (במס' שבת) חשב הרמב"ם בפה"מ בי"ח כלים, רדיד קטן, יעטף בו ראשו וכתפיו עכ"ל, נמצינו למדין, דפיליון של ראש, הוא מטפחת אשר ישימו הנשים על ראשו, והוא רדיד קטן, שמכסה ראשה וגם כתפותיה, ובאמת לא מצינו שום איסור, כשנראין תואר ראשה וצוארה וכתפותיה, ואין זה רק דת יהודית, דפרש"י (כתובות עב.) והרמב"ם (ה' אישות שם) דת יהודית, הוא מנהג צניעות שנהגו בנות ישראל, ואע"ג דלא כתיבא ע"כ, דבאמת אמרו, דבת ישראל תצניע את עצמה בביתה לגמרי. ובנות ישראל החמירו על עצמן, וסברו וקבלו, שכשיוצאין, יתעטפו עכ"פ ברדיד, שיעטף את ראשן עם כתפותיהן, שלא יראו יופי תואר ראשה וצוארה וכתפותיה, משום זהירות יתירה דצניעות, ונעשה מנהג ידוע וקבוע, וקבעוהו חכמים לחובה, דכל בת ישראל, שפורצת גדר הצניעות, הרי זו חצופה וחשודה, ומשום זה, בעלה מגרשה, ובלא כתובה, וצא ולמד מז"ל (סנהדרין עה.) מעשה באדם א' שנתן עיניו באשה א' והעלה לבו טינא, ובאו ושאלו לרופאים, ואמרו כו' תספר עמו מאחורי הגדר (ואמרו חכמים) ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר כו' שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות, והנה כתיב (ויקרא יח ל) ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבות וגו', ואז"ל (יבמות כא.) ושמרתם את

הצניעות פרק ה' והישועה קבט

משמרת, עשו משמרת למשמרתי, וע"ש במהרש"א ד"ה פרעהו, שכ' אורח העריות, אמר שתגדל ותוסיף אותו אורח לאיסור עכ"ל, וממילא ראוי וחיוב, להחזיק לקבל ולשמור, כל מיני גדרים, למנוע מפריצות, ולהרבות הצניעות במחנה ישראל.

ד) ומדקרא הרמב"ם זה הרדיז, רדיז קטן, מכלל דאיכא גדול, והוא שזכרו הרמב"ם (פי"ג הי"א) בענין כסות שהבעל נותן לאשתו, וז"ל מקום שדרכן שלא תצא אשה לשוק, בכפה שעל ראשה לבד [נראה דגם רדיז הקטן הנ"ל, בכלל כפה שעל ראשה, רק שנמשך קצת למטה, לעטפה, שלא יהיה תואר ראשה פרוע כנ"ל, ולכן נקרא רדיז, שמתרדד ויורד, ע' ערוך (ערך רד א'), ורש"י (כתובות עב:)] ד"ה בטוה, עד שיהיה עליה רדיז החופה את כל גופה, כמו טלית כו' עכ"ל.

ה) וטעם אותן שהאריכו הרדיז על כל גופה, י"ל לפמש"ל (פ"ד אות ה') מרדב"ז (סי' תש"ע) במז"ל (עירובין יח:) אחרי ארי, ולא אחרי אשה, כשהולך אחרי אשה, אפילו היא מכוסה מכף רגל ועד ראש, ואין מגולה ממנה דבר, שיוכל האדם להסתכל בה, מ"מ הוא רואה ומבחין בהילוכה, ובתנועת אבריה, והדבר ברור שיבא לידי הרחור עש"ב, וזה שרואה ומבחין כו', הוא ע"י שבגדה שסובבה מתנועע כפי תנועותיה בהילוכה, אבל הרדיז שתלוי רק מאחוריה כמו טלית, הוא מונע היכר

תנועותיה בהלוכה, ומונע ההרהור, ובשביל זה לבשו
 רדיד ארוך.

ו) ובזה י"ל מ"ש הרמב"ם וש"ע הנ"ל (אות א')
 דצ"ל עליה רדיד ככל הנשים, היינו, דאם
 כל הנשים הולכות שם ברדיד קטן, זיה ברדיד קטן,
 ואם כל הנשים הולכות שם ברדיד גדול, מוכרחת גם
 היא ללבוש רדיד גדול דוקא, ואם לאו עברה על דת
 יהודית, דכל אשה מוכרחת לשמור כל דרכי הצניעות,
 ולא לפרוץ גדר הצניעות כלל, כמש"ל (אות ג'). גי"ל
 מ"ש רדיד ככל הנשים. ר"ל כשכל הנשים לובשות
 רדיד, ולמעוטי דאם אין כולן לובשות רדיד, אין
 להאשימה, דזה פשיטא, דאם קצתן לובשות, וקצתן
 אין לובשות מעיקר המנהג מתחלה, איך שייד
 להאשים אחת בזה, וגם לא שייד להאשים את כל
 אותן שאין לובשות, דאם לא הי' מנהג קבוע ללבוש
 רדיד, אין שייד דעוברת, ועמ"ש פרישה (סי' קט"ו
 ס"ק י') דלא בכל מקום לובשים רדיד.

ז) עי"ל בזה בענין כיסוי ראשה, דלכאורה קשה,
 דבשלמא איסור גילוי בשר אשה, מובן
 שפיר, אחר דידוע שהוא גורם גירוי יצר הרע, (עי'
 כתובות סה. איגלי דרעא כו' וע"ל [פ"א לאו ב'],
 ובשערה לא מצינו כן, ועוד הרי שער בתולות, אינו
 ערוה, הרי מבואר דאינו מגרה יצה"ר, גם העיר
 בזה ידידי הרב הראש הכולל כמוה"ר אברהם יצחק
 פרוכטר שליט"א לפמש"ל (פי"ג ט"ו) מהכ"מ דשער
 באשה ערוה לרמב"ם רק לצניעות, דאסור להסתכל

הצניעות פרק ה' והישועה קלא

בשערה, אבל לק"ש מותר, הרי ס"ל דאין השער ערוה בעצם, עכ"ד. א"כ מ"ט איסורו, ובש"ע (א"ח סע"ה ס"ב) ז"ל שער של אשה, שדרכה לכסות, אסור לקרות כנגדו, אבל בתולות, שדרכן לילך פרועות הראש, מותר עכ"ל. וקשה מאוד. דאטו מנהג הנשים קובע האיסור וההיתר בזה, אתמהא, וא"כ הי' בטל ח"ו מאמר הגמרא (ברכות כד.) שער באשה ערוה, דהא תלי במנהגא, שאם לא נהגו לכסות, אינו ערוה, וישתקע הדבר, ולא יאמר ח"ו, ועוד הא קרא קדריש שם, שנאמר שערך כעדר העזים, וזה גופא צריך נמי ביאור, מאי משמע איסור מהאי קרא, ורש"י ז"ל לא פי' כלום בזה, ובכתובות (עב.) אמרו ראשה פרוע דאורייתא היא, דכתיב ופרע את ראש האשה, ותנא דבי ר"י אזהרה לבנות ישראל, שלא יצאו בפרוע ראש עכ"ל, וגם זה צריך ביאור, למה יליף הכא מהאי קרא, והכא מהאי קרא, ע"ק למה תלו הפוסקים, דין שער אשה, ושער בתולה, במנהג, הל"ל דתח"ק אסרה גילוי ראש באשה, ודוקא בנשואה, ולא בבתולה, ע"ק במ"ש הרא"ש (ברכות פ"ג סל"ז) וחמרדכי (שם ס"ס פ') והביאו נמי חב"ח (אה"ע סכ"א) ד"ה לא ילכו, והגה"מ (ספ"ג דק"ש אות ס') דבתולה הרגילה בגילוי שער, לא חיישינן, דליכא חרחור ע"כ, דמה נתינת טעם הוא זה, בשלמא מ"ש הרשב"א (ברכות שם, הובא בב"י ר"ס ע"ה) דפניה ידיה ורגליה, אין חוששין להן, מפני שהוא רגיל בהם, ולא טריד, מובן שפיר, דאמר, כיון דהוא

קלב הצניעות פרק ה' והישועה

רגיל, לא טריד, אבל מ"ש בבתולה, כיון דהיא רגילה, לא טריד הוא, אינו מובן כלל, דמה מועיל רגילותה שלא יהיה האיש טריד עי"ז, ע"ק הרי ברגע שנתקדשה הבתולה לאיש, הוי שעה ערוה, ואע"פ שרגילה בגילוי שעה, הרי דלא מהני זה כלום, גם במש"ל (פתיחה ז') דשאלו לר"י מפני מה האיש יוצא, וראשו מגולה [ר"ל כל תואר ראשו, עד הצואר, ולפעמים גם חלק למעלה במקום השערות], והאשה ראשה מכוסה (לגמרי), א"ל לאחד שעבר עבירה, והוא מתייבש מבני אדם עכ"ל, קשה דמה מדמה אותה לא' שעבר עבירה ומתבייש. הי"ל לומר סתם. לפי שעברה עבירה נתביישה. וע"ק דלכאורה היה לו להשיב בפשיטות, דשער באשה ערוה, ומוכרחת לכסותן לגמרי, מה שאין כן באיש.

ח) וי"ל דכונת השואלים לר' יהושע היתה, מפני מה האיש יוצא, וראשו מגולה קצת, דרואין את שערו, ואין בזה שום חשש, ואשה ראשה מכוסה לגמרי, שלא יראה שעה כלל, דהוי ערוה, הרי שניהם חטאו ואכלו מעץ הדעת, ומה נשתנה האשה מהאיש, והשיב ר"י, דדמי לאחד שחטא הוא לבדו, ומתבייש מבני אדם, דהם לא חטאו, והוא חטא, וביאר המתנות כהונה וכן האשה, אכלה מן העץ, ונתנה לאדם עכ"ל, דגם אכילת אדם הוי עבירה שלה, וכמ"ש בעל הטורים, היא נתנה לי מן העץ ואוכל, לפי הפשט, שהכיתני בעץ, עד ששמעתי לדבריה עכ"ל, וכן כתיב (בראשית יג יז) ולאדם אמר, כי

הצניעות פרק ה' והישועה קלג

שמעת לקול אשתך, ותאכל וגו', שאכילתו מן העץ, נתלה בה, ששמע לה ואכל, ולכן רק חוה היה לה להתבייש, ומתוך בושתה, נתעטפה בראשה, וכתב בביאורי מהרי"פ (שם במדרש לענינו) דטבע של כל נקבה, נמשכת אחר טבע של נקבה ראשונה, חוה, ולכן גם בזה, טבע של כל נקבה היא, שמתעוררת בה, בושתה של חוה, וע"י הבושה, היא מכסה את ראשה, וכשאינה מתביישת ומתכסה, היא חצופה בטבעה, להתגלות בפריצות, מתוך הרהורים רעים שבה, וע"ל (פתיחה ד') בשם א"ז הבעש"ט ז"ל, דכשהאשה מהרהרת, משפיעה הרהורים, גם בהאיש שרואה אותה, ולכן גילוי שיערה; הוי ערוה, כיון דמביא הרהורים רעים להאנשים ר"ל, אע"פ שאינו מגרה בטבע, ואמנם בושה זו, אינה מתעוררת בהנקבה משנולדה, ולא משגדלה, אלא משנשאת לאיש, דומיא דחוה, שהיתה אשת איש, ומתורץ שפיר מ"ש הש"ע דבתולות שדרכן לילך פרועות הראש, מותר כנ"ל (אות ז') היינו שהבתולות אינן מגלות שערן מתוך הרהורים רעים ח"ו, רק שדרכן כך מעודן, שלא הגיעו עדיין לכלל כיסוי ראשן, עד נשואיהן כנ"ל, וכן מתורץ נמי מ"ש לעיל (שם) מהרא"ש והמרדכי, דבתולה הרגילה בגילוי שער, לא חיישינן, דליכא הרהור, ר"ל שאין גילוי שערן מחמת הרהור, אלא שהן רגילות כך מעודן כנ"ל, וממילא לא קשיא קושיתינו הנ"ל, דהיה לו לר' יהושע להשיב, דשער באשה ערוה, ולא באיש, דהא זה גופא היתה קושיתם, למה באשה הוי

קלד הצניעות פרק ה' והישועה

ערוה, ולא באיש, והשיב להם שורש הדבר כנ"ל.
(ט) ומ"ש ראשה פרוע דאורייתא, היינו שראשה
מגולה ממש, בין שיש לה שער, ובין
שאין לה שער, וכמשמעות הכתוב, ופרע את ראש
האשה, שמגלה ראשה, ומ"ש שער באשה ערוה,
שנאמר שערך כעדר העזים, היינו אפילו ראשה מכוסה,
ושערה ארוך, ויוצא מתחת המטפחת, ואע"פ שהשער
בעצם אינו מגרה, ואינו ערוה, מ"מ כיון שפירשה
מדרך הצניעות, וניחא לה בהפקירא, להתגלות
בפריצות, עי"ז נעשה ערוה, שגורם הרהורים רעים
כנ"ל, ומ"ש מפסוק שערך כעדר העזים, יש לפרש ע"פ
מז"ל (במדרש שה"ש רבה פרשה ו') סד"ה הסבי
עיניך, וז"ל שערך כעדר העזים, מה עז זו בזויה, כך
ישראל בזוים בשטים שנאמר (במדבר כה) וישב
ישראל בשטים וגו' עכ"ל, וכתב בפירוש מהרז"ו מה
עז בזויה, בית הבושת שלה גלויה, בלא כיסוי, כך
ישראל נתבזו בזנות עכ"ל, והיינו דבשטים היה הזנות
מאוסה ביותר, על ידי שהיה ברוב עם, ובפרסום גדול
ר"ל, והיינו דמשבח צניעותה מאוד, באומרו שערך
כעדר העזים, שאת מחמירה ומדקדקת בצניעות מאוד,
שאפילו גילוי שערך, שאינו מגרה ואינו ערוה בעצם,
ואינו אסור מדינא, רק מצד מנהגה של חוה כנ"ל,
אפילו הכי, הוא חמיר ומבוזה אצלך מאוד, כמו
הזנות של שטים, שהיה גרוע ומבוזה ביותר, מחמת
שהיה בבחינת עדר העזים, בכנופיא גדולה, ובפרהסיא
ר"ל, והוא בבחינת איזה חכם הרואה את הנולד

הצניעות פרק ה' והישועה קלה

(תמיד לב.) דכל שמתחיל ליכנס משהו, בתאווה הרעה הזו, יכול להמשך עד זיוטא תחתונה ר"ל, ושפיר למדנו בזה, דשער באשה ערוה, אע"פ שאינו ערוה בעצם כנ"ל, ומ"ש בענין ראשה פרוע (כתובות עב) דאורייתא קלתה שפיר דמי, ופרש"י קלתה סל כו', ולא אמרו מטפחת שפיר דמי, כנ"ל (אות ג') ממשנה דכלים, דלבשו מטפחת, וכנ"ל (אות א') דכתבו הרמב"ם והש"ע, ששערה מכוסה במטפחת, י"ל משום דמטפחת שייך שתלוי גם למטה מראשה, לזה אמרו קלתה, דהוא סל, דאינו תלוי למטה, דמדאורייתא א"צ לכסות תואר ראשה מאחוריה, רק משום דת יהודית צ"ל תואר ראשה מאחוריה מכוסה, וכנ"ל (אות ג').

י) ובענין הבושה דחווה הנ"ל, מבואר לעיל (פתיחה ז') דהוא משום דהיה לה להתרחק מהנחש, אחר שכבר אמר הקב"ה לאדם, כל השבע מצות של בני נח, שמרומזים בפסוק ויצו ד' אלקים וגו', אשר גילוי עריות אחת מהם, וגם חיה בכלל איסור עריות, ומפרטי המצוה דגילוי עריות, הוא, לא תקרבו לגלות ערוה, דכל התקרבות אסורה, כדי להרחיק אדם מן העבירה, וע"י ההתקרבות עם הנחש, באו כל הצרות, שבא עליה, ואכלה מעץ הדעת, וע"ש שהבאתי המקורים לזה, גם בתרגום יונתן, בתיבות הנחש השיאני, כתב, חויא אשייני, ואין מובן לכאורה פירוש תיבת אשייני, והנ"ל י"ל שאמרה שנעשה אישי, ועי"ז נכנעה אליו, ושמעה לו, ואכלה מעץ הדעת, וצ"ל שאנסה הנחש, ולכן לא נענשה על ביאתו

קלו הצניעות פרק ה' והישועה

(והאברך ר' מרדכי גנוט נ"י הקשה דאשת כהן נאסרת גם באונס, ואדה"ר הי' כהן, דה"י חלתו של עולם עכת"ד, ואין זו קושיא, דאע"פ שכתבו ספה"ק דאדה"ר הי' חלתו של עולם, אין זאת אומרת דהיה כהן, וגם למש"ל (פ"ט אות ח') שהקריב קרבנו, ולבש בגדי כהונה גדולה, הרי אמרו שם דהיה בכורו של עולם, א"כ הקריב מצד היותו בכור, לא שהי' כהן, ועוד דאז"ל (סוטה כו:) דאין זנות לבהמה, ופרש"י ואינה נאסרת על בעלה עכ"ל) ודאגה חוה מאוד, למצוא שום מבוא, שתוכל לתקן מה דאפשר לה, ומצאה המבוא, היות שהקב"ה הלבישם כתנות עור על כל גופם, אבל לא על ראשם, וקבלה היא לכסות גם ראשה, מרצון נפשה, והורה בזה, שהכירה שגגתה, ונצטערה ונכנעה, וקיבלה על עצמה אבלות קבועה בכיסוי ראשה, כמז"ל (עירובין ק:) עטופה כאבל, פרש"י בוששה לצאת בראשה פרוע עכ"ל, וי"ל דראשה פרוע, מזכירה המצב שהיתה בו כשחטאה, דאז היתה פרועת ראש, ומשום זה שינתה תוארה, בכיסוי ראש, ומתביישת בתוארה הראשון, ועי"ז עטופה כאבל, שהיא אבלה, על שחטאה אז, ולא נצרה בנפשה, וע' רד"ק ומצודות (ירמיה ג ג) דאשה צנועה, כשאירע לה דבר בוששה, מכסה מצחה, וכיסוי הראש משפיע למנוע החטאים, וכמז"ל (שבת קנו:) דאימיה דר"נ בר יצחק, אמרי לה כלדאי, בריך גנבא הוה, לא שבקתיה גלויי רישיה, אמרה ליה, כסי רישיך, כי היכא דתהוו עלך אימתא דשמיא, ובעי

הצניעות פרק ה' והישועה קלז

רחמי, פרש"י בקש רחמים שלא ישלוט בך יצר הרע עכ"ל, הרי מבואר, דעם בקשת הרחמים, הוצרך לכיסוי הראש, ואיתא ברש"י (שבת י.) וז"ל דיינין מתעטפין בטליתן, כשפותחין בדין, מאימת שכינה, ושלא יפנו ראשן לכאן ולכאן, ותהא דעתן מיושבת עליהן עכ"ל, והרי אמרו (סוטה ג.) אין אדם עובר עבירה, אלא אם כן, נכנס בו רוח שטות עכ"ל, וע"ל (פכ"א אות ח') דשטות היינו, שאינו מרוכז, ומשוטט בדעתו לכאן ולכאן, וכיון דכיסוי הראש, מונעו מלפנות לכאן ולכאן, עי"ז דעתו מיושבת עליו, ואינו משוטט בדעתו לכאן ולכאן, ואז מושל ברוחו, ומחליט למנוע מהחטאים, ועכ"פ כיסוי הראש, הוי צניעות, והצניעות בראשה, משפיע צניעות גם בכל גופה, שכן עין רואה, בנוהג שבעולם, דאותם שאין מכסין ראשם, בסתמא אינם יראי ד' ר"ל, ויש שמכסין כלשהו, ויש שמוסיפין יותר ויותר, עד שלובשין כובע גדול, על הכובע קטן, ובשבת שטריימעל, ובסתמא רואים אשר דרגת כל אחד, כפי בחינת כיסוי ראשו, וכן בנשים, והוא מרומז נמי במז"ל (עירובין מא.) דבתר רישא גופא אזיל, ומרומז נמי בפסוק (קהלת ב' יד) החכם עיניו בראשו, שמסתכל על שכנגדו בראשו, ומזה מכיר בחינת האיש, או האשה (חוץ מבעלי תשובה, דאצלן גם כיסוי קטן הוי כגדול) ומבואר דכיסוי ראש האשה ביראת שמים, משפיע צניעות גם בכל גופה.

יא) וממילא כל אשה יראת ד', ראוי שתשתדל, שיהיה כיסוי ראשה, דוקא באופן

קלח הצניעות פרק ה' והישועה

שישפיע לחזק כל היסודות הנ"ל, דהיינו לחזק מדת הבושה, שהיא יסוד היראת שמים, כמז"ל (נדרים כ.). בעבור תהיה יראתו על פניכם, זו בושה, לבלתי תחטאו, מלמד שהבושה מביא לידי יראת חטא כו' כל אדם המתבייש, לא במהרה הוא חוטא עכ"ל, ולחזק ההכנעה והצניעות, דהא בהא תליא, וכמ"ש מהרי"ק (שרש פ"ח) לענין המניעה מבגדים אדומים, הביאו הש"ך בקיצור (יו"ד סי' קע"ח ס"ק ג') שאין דרך הצנועים להיות אדומים בלבושם, וצבע השחור, הוא דרך צניעות והכנעה, וע"ש הלשון במהרי"ק, והרי הפריצות מצד החוצפה, וא"כ ההכנעה מונעת הפריצות, ומשפעת לנהוג בצניעות, ובכלל הנ"ל להכיר האמת והצדק, ולהיות מודה על האמת, ומודה ועוזב, ולהתאמץ לתקן המעוות, ולא להיות שוטה המשוטט לכאן ולכאן, אלא להיות מרוכז ומסודר, וכל הדברים יהיו באחריות, וכיון דאין אדם חוטא, אא"כ נכנס בו רוח שטות, ממילא ע"י הריכוז והסידור, ניצולים מהעבירות, ולהתחזק בתשובה, שכל זה בכלל התיקון של חוה כמבואר, ולכן צ"ל כיסוי ראש האשה באופן היותר צנוע, ובקדושה, להמשיך בזה ההשפעות הגדולות, אשר כללה חוה בתשובתה ותקנתה כמבואר. (יב) ובענין היתר שער דבתולות, הקשה מג"א (ס"ק ג') דבש"ע אה"ע (סכ"א ס"ב) כתב לא תלכנה בנות ישראל, פרועות ראש בשוק, אחת פנויה, ואחת אשת איש, ומפרש מג"א, דמיירי ששערותיהן סתורות ומסיק שמדת צניעות היא

הצניעות פרק ה' והישועה קלט

לבתולה, שלא לילך כן עכ"ל, ויש לתרץ בס"ד דאז"ל (סוטה ח.) בסוטה סותר את שעה, פרש"י מרבה בגילוייה, שסותר את שעה עכ"ל, ומתורץ שפיר, דשער דבתולה אין בו איסור, לפי שהולכת כן בתומה, כהרגלה מעודה, ולא מצד הרהורים רעים כנ"ל, אבל כשסותרת שעה, ומרבה בגילוייה, כבר מהרהרת בזה, שיסתכלו בה יותר, וזה אסור, ומשום דשייך נמי, שלא סתרה שעה בכונה, אלא שלא קלעתן עדיין, מש"ה לא אמר דאסור, דכל דאפשר דנין לזכות, לזה העיר עכ"פ סתם, שלא תלכנה בשערות סתורות, גי"ל דבש"ע א"ח מיירי שהבתולה בבית, והקורא ק"ש מכירה, ויודע שהיא בתולה, ואין חשש, אבל בש"ע אה"ע דמיירי שהולכות בשוק, ואין הכל מכירין אותן, ושייך לחשדן, שהן נשואות פרוצות ר"ל, לכן העירו, שלא תלכנה בשוק דייקא פרועות ראש, שלא יביאו את עצמן לידי חשד, אלא דקשה, דלמה הזכירו בזה אשת איש, דכל הסימן כ"א מצויין דהוא בענין להתרחק מן העריות, והתחיל בס"א צריך אדם להתרחק כו' וחשב הרבה דברים, שהם להתרחק, ואילו באשת איש, הרי קי"ל בסי' קט"ו ס"ד שאפילו יצאה בכיסוי מטפחת על שעה, אלא שאין עליה רדיד ככל הנשים, יוצאת בלא כתובה, וכתבו החלקת מחוקק ובית שמואל בריש הסימן, דהוא משום חציפותא וחשד זנות, וכיון דחמיר כ"כ, איך שייך בין הדברים דהתרחקות בעלמא, ולא עוד אלא דבשאר דברים כתב שם בס"א דאסור, ובזה כתב רק

קמ הצניעות פרק ה' והישועה

דרך הדרכה בעלמא, לא תלכנה כו', ואולי י"ל דמ"ש לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק, לא איירי בפרועות ראש ממש, רק מיירי בהולכת בקלתה כנ"ל (סוף אות ט') זכל ראשה מכוסה, אלא זמלאחריה ניכר יופי תואר ראשה וכנ"ל (אות ג') במ"ש הרמב"ם והש"ע דראשה פרוע, ושערה מכוסה, דבע"כ ראשה פרוע, ר"ל מאחוריה, דהרדיד מתרדד למטה ומכסה תואר ראשה מאחוריה, ובלא הרדיד, ראשה פרוע ונראה מאחוריה, ומזה איירי נמי הש"ע (אה"ע סכ"א ס"ב) דמדאורייתא שפיר דמי, כנ"ל (מכתובות דע"ב) ובמקום שנהגו ללבוש רדיד, הוי פריצות, ביוצאת בלא רדיד, ויוצאת בלא כתובה, וכשאין נוהגין ללבוש רדיד, אין שום איסור כשראשה פרוע מאחוריה, ואמרו עכ"פ בדרך הדרכה, לא תלכנה כו', דאע"ג דאין אנו נוהגין ללבוש רדיד בקביעות, עכ"פ יהיה שם שום כיסוי חוצץ בפני העין, בדרך זהירות וצניעות יתירה, אלא דלפיי זה, תינח באשת איש, דראשה מכוסה, וקאי בתואר ראשה מאחוריה כנ"ל, אבל בבתולות, דשערן מגולה עם כל ראשן, מה שייך להקפיד על אחורי ראשן, וצ"ל דלצדדין קתני, הא כדאיתא, והא כדאיתא, באשת איש, דשערה מכוסה, הכונה דיחמירו, ולא תלכנה פרועו' ראש מאחוריהן בשוק כנ"ל, ובבתולות דשערן מגולה, הכונה דלא תלכנה פרועות ראשן לגמרי, בשוק, דבבית מותרין, ובשוק יחמירו משום חשד כמ"ש לעיל, דהיינו כל אחת כפי ששייך בה.

הצניעות פרק ה' והישועה קמ"א

יג) גם מה שהקי' שם מג"א מכתובות (רפ"ב) דיצאה בהינומא וראשה פרוע וכן הק' הב"ח (באה"ע סכ"א), י"ל דהנה רשיז"ל פי' שם, כך היו נוהגין להוציא את הבתולות מבית אביהן לבית החתונה עכ"ל, לא הביאו עדים שהלכה תמיד בפרוע ראש קודם חתונתה, כי נמנעו מלצאת בפרוע ראש בחוץ משום צניעות כמ"ש הש"ע, רק מבית אביהן לבית החתונה קבעו המנהג להוציאה בפרוע ראש דוקא, וידעו הכל שהיא בתולה, ולא שייך חשש פריצות וא"ש. י"ל טעם שתקנו כך שתצא הכלה בהינומא ושערה על כתפותי, להורות הלכה, דזהו היתר גמור, ואם אירע שבתולה יצאה כך, אין בזה שום חשש פריצות, ורק הן נמנעות מזה, משום צניעות בעלמא, ותקנו זה בכלה דייקא כשנכנסת לחופה, דליכא למיחש דאתי למיסרך להקל עוד בזה, דבנשואה ראשה פרוע דאורייתא, ותקנוה רק בבתולה, דנוגע רק לכבוד הבתולות כנ"ל, שלא להאשים אם אירע ויצאה, ולהגיד שבחן, שנזהרות מזה, רק מצד הצניעות. יד) ומענין לענין באותו ענין, שייך להזכיר כאן, בענין פאה נכרית, דבאמת הסכמת, שלא להזכיר מזה כלום, דהוא מחלוקת ידועה ומפורסמת, בקמאי ובתראי, וכל הספרים מלאים מזה, ובמקום גדולים אל תעמוד (משלי כה ו) ואינו דומה להלכות הצניעות, דהכל מודים באיסור הפריצות והכל מודים בחיוב הצניעות, אלא שלא נתבארו הלכות אלו על הסדר, לעיני כל ישראל, ובני

קָמַב הַצְנִיעוּת פֶּרֶק ה' וְהִישׁוּעָה

אדם טועים, ומקילים כ"פ שלא כהלכה, מחמת חסרון ידיעה, ובודאי מצוה רבה, ללקט ולסדר הלכות אלו, וכדרך שאמרו (ברכות סג.) בשעת המכנסים פזר, דכיון דהלכות אלו, מכונסים ונעלמים מעיני בני אדם, מצוה לפרסמן, אבל בפאה נכרית, דהענין מפורסם כנ"ל, שייך מ"ש (שם) בשעת המפזרים כנס, ושתיקה יפה.

טו) אמנם לא אמנע מלכתוב, מה שעלה עכשיו בדעתי, בעיקר ויסוד מחלוקת הנ"ל, בשו"ת באר שבע (סי"ח) שהביא משלטי הגבורים במס' שבת (דכ"ט ע"א ברי"ף) ובמסכת נזיר (דף כ"ח ע"ב בעין משפט אות ב') שלומד מדברי חז"ל דמותרת אשה לצאת בפאה נכרית, והבאר שבע השיב עליו, דשם מיירי שהפאה נכרית מכוסה, והאריך בזה, ומשם יפרד המחלוקת, והיה לכמה ראשים, בספרים שאחריהם.

טז) ולפי כל המבואר הנ"ל, בע"כ יסוד תיקון כיסוי הראש, שתיקנה חוה, לשם תשובה, ותיקון המעוות, ולחזקת הצניעות וההכנעה, והבושה והיראת שמים, אינו מתקיים כלל בלבישת הפאה נכרית, ובפרט הנעשים עכשיו, שהפ"נ היא לשם יופי ופריצות, לגרות היצר הרע, שישתכלו בהם, ויחטאו בהרהורים רעים ר"ל, וע"ל (פי"ב כ"א כ"ב) דלהראות היופי, הוא איסור חמור, ונענשו ע"ז הרבה ר"ל, ונהירנא שראיתי בילדותי נשים ההגונות, שהיו מושכין קצות מטפחת שבראשן, והיו מכסות בהן צידי פניהן,

הצניעות פרק ה' והישועה קמג

וקושרין למטה אצל הצואר, וע' רד"ק (ישעיה ג יט) בשם הגאונים, והמנהג הזה, שמסתפקים בפאה נכרית לבד, הוא מנהג משובש מהמתחדשים, בכמה דורות שלפנינו שחידשו והנהיגו כך, להסתפק בפאה נכרית, בלא עיטוף, וד' ינחנו בדרך האמת אמן ואמן. וע"ל (פי"ב כ"א). שוב ראיתי בעצי ארזים (סכ"א ס"ק ב') שחולק נמי על שה"ג, וסיים והמורים היתר, חדשים מקרוב, עתידים ליתן את הדין, עכ"ל.

יז) ואע"פ שכתב רמ"א (א"ח סע"ה ס"ב) דמותר לקרות ק"ש, נגד פאה נכרית, כבר כתב

בזה בשו"ת חסד לאברהם (מהד"ת ס"ס פ"ז) וז"ל נראה ברור דלא הקיל, רק לענין ק"ש כו', וגם יש לצרף בזה, שיטת הרמב"ם ז"ל שהשמיט בפ"ג מה' ק"ש, דין זה, שאסור לקרות כנגד שער האשה, וכתב כ"מ שם, דס"ל דלא אמרינן שער באשה ערוה, רק לאסור הסתכלות בשערה עכ"ל, וגם במעדני י"ט (ברכות פ"ג סל"ז ס"ק ס' פ') כתב דאף באחרת, שאסור לאסתכולי בה, אפילו באצבע קטנה, לא אסרו בק"ש אלא בטפח, וטעמו, כדי שלא יבא לידי ביטול ק"ש, אם נחמיר, שלא לקרות אפילו במיעוט גילוי כו' ואף אנו נאמר לרבינו דמפרש דקול לא לענין ק"ש אתמר כלל, דנמי טעמא הכי הוא, דחז"ל לא ראו לאסור כלל קול באשה לענין ק"ש, שמכיון שא"א להזהר, אם נבא לאסור, יבא לכלל ביטול ק"ש לגמרי כו' עכ"ל, וכן כתב נמי המשנה ברורה (סע"ה ס"ק ז') מהפמ"ג וח"א במה דפליגי שם בש"ע בפחות

מטפח באשה אחרת, וז"ל וכל זה לא איירי, אלא לענין איסור ק"ש כו' אבל לענין איסור הסתכלות, לכולי עלמא, המסתכל באשה אפילו באצבע קטנה, כיון שמסתכל בה להנות, עובר בלאו זלא תתורו אחרי עיניכם כו' וכתב הפמ"ג דבמקומות שדרך להיות מכוסה (כגון זרועותיה וכה"ג שאר מקומות הגוף) אף ראייה בעלמא אסור עכ"ל, הרי מבואר, דגם מה דהתירו לק"ש, אסור בהסתכלות, וממילא אין ראוי מרמ"א הנ"ל בק"ש, להתיר גילוי פאה נכרית, וז"ל פמ"ג (סי' ש"ג מ"ז ס"ק ט') אם רואה שער האסור בק"ש, אם נאמר דחוזר וקורא באפשר, א"כ ה"ל בפ"נ ספק תורה כו' עכ"ל, הרי דפמ"ג מחמיר בפ"נ גם לק"ש דהוי ספק תורה, וכ"ש לענין איסור פריצות דחמיר טפי כנ"ל, ולכן אע"ג דמג"א סק"ה מקיל כשה"ג, הרי הפמ"ג מחמיר בדבר, ומה דאסור בהסתכלות, אסורה לגלות, דהגילוי באשה, גורם לאנשים להסתכל בה, והיא הפריצות וחציפות ר"ל, כידוע, והוא ע"ד שאמרו (סוכה כו.) פרצה קוראה לגנב, שע"כ אמרו (ב"ב נו:) בעובר בדרך שהנשים עומדות על הכביסה (דמגלות זרועותיהן, ועומדות יחפות, ע' ר"ג ורש"י שם) אי דאיכא דרכא אחריתא, רשע הוא, ולא מצינו בהולך במקום נשים (לבושות כראוי) שיאמרו דהוא רשע בזה, אלא דבגילוי בשר נשים, עלול טפי שיסתכלו, ומש"ה חייב להתרחק משם, ומבואר כנ"ל, דמה דאסור לאנשים לראות, אסורה לגלות. וע"ל [פ"ב אות כ"ג].

הצניעות פרק ה' והישועה קמה

יח) וארשום נמי, מה שעלה עכשיו בדעתי, במשי"ש באר שבע, דהא דהתירו בפאה נכרית, מיירי מחצר לחצר דרך מבוי, דבזה אין דין פריצות, אבל במקום דשייך פריצות, לא התירו פאה נכרית עש"ב, וקשה דבמס' שבת (סד :) ברש"י ד"ה וחכמים, ובתוס' ד"ה ובלבד, ובש"ע (סי' ש"ג סי"ד) וט"ז (ס"ק ט'), חיישו דלמא מחכו עלה, ואתיא לאתויינהו בידה, ואי מחצר לחצר דרך מבוי, הא הוי רק דרבנן, וחוי גזירה לגזירה, אך שבתני אני וראיתי, בשד"ח (כללים מע' ג' אות ג') דבעניני שבת, גזרו גם גזירה לגזירה ע"ש, וע"ש עוד בשאר האותיות, כמה פרטים, דגזרו גם גזירה לגזירה. ואגב מ"ש מחצית השקל (סע"ה סק"ה) דמדחיישינן דמחכו עלה, מוכח דהוא מגולה, אין דברי באר שבע נדחין בזה, דהוא כתב דאפילו מיירי במגולה, הא מיירי שפיר בחצר שאין רבים בוקעים בו, ושם אין איסור אפילו משום דת יהודית ע"ש.

יט) ויש להוכיח, דאין פאה נכרית, לבוש הראוי לבנות ישראל, שהרי ברמב"ם (ה' אישות פי"ג, ובטור אה"ע סע"ג) כתבו הבגדים שהבעל חייב ליתן לאשתו, ולא הזכירו פאה נכרית, לפי שלא היו בנות ישראל לובשות פאה נכרית, זולת אותן שהוכרחו לכך, שלא תתגנה על בעלה, שהיה חפץ שתהיה בעלת שער דוקא, ועכ"פ הי' מכוסה, וכמ"ש ב"ש, וגם בתכשיטין כתבו הרמב"ם והטור (שם, ושם) שנותן לה בגדי צבעונין להקיף על ראשה ופדחתה, ולא פאה

נכרית על ראשה ופדחתה, שלא התייפו בפאה נכרית, שלא היה זה יופי, אצל בנות ישראל הכשרות, כי אשה יראת ד' היא תתהלל, ורק זהו היופי אצלן. ורמוז בפסוק (שה"ש ו, ד) יפה את רעיתי כתרצה, פרש"י והקב"ה מקלסה ע"ז יפה את רעיתי, כשאת רצויה לי עכ"ל, דרק זהו היופי שלך, כשאת רצויה לי, דהיינו כשאת נוהגת בצניעות כרצוני.

כ) ויש להעיר לשה"ג [ברי"ף שבת כ"ט] דאין איסור בשער אשה משום ערוה, אלא במחובר לבשרה, וגם שהבשר נראה עם השער עכ"ל, נמצא דשער שנתרחק מהבשר, ונראה השער לבדו, אינו אסור משום ערוה, ובמקום שהוא אסור, דהיינו שסמוך להבשר, הבשר נראה עם השער ביחד, נמצא דהאיסור רק משום שרואין בשרה, אבל השער עצמו, אינו ערוה לכאורה.

כא) וי"ל דלכאורה הרי השער חוצץ בפני העינים, שאין רואין את בשרה להדיא, רק אפשר לראות כמו נקודות בשר בין השערות, והיה שייך לומר, דאין זה נקרא גילוי בשרה, להיות בדין ערוה, לזה אמר רב ששת, שער באשה ערוה, י"ל תיבת באשה, כמו בשר בחלב, שרואין שער, ורואין האשה, דהיינו בשרה שבינתיים, חשיבי ערוה שניהם כאחד. והק' לי ר' אפרים לוי נ"י שהרי אמרו נמי טפח באשה, שוק באשה ערוה ע"כ ונפרש גם בהם כנ"ל, וי"ל דבהני אפשר לפרש, טפח באשה דייקא הוי ערוה, אבל בתמונה מצויירת, אע"ג דאסור נמי משום ולא

תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, עכ"פ אינו בדין ערוה לומר דלא יצא בק"ש וכדומה, וכן שוק, וכן קול באשה, י"ל דוקא באשה ממש, אבל במכונה, אינן דין ערוה, אע"פ שאסור נמי משום הרהור ותאוה ר"ל, מ"מ במכונה י"ל דקיל טפי, גם לכתחלה. שאינו מבלבל דעתו כ"כ, ונקל יותר להסיח דעתו מלשמוע, כמובן, והיינו דהומ"ל בלא ב' שוק אשת ערוה, שער אשה ערוה, קול אשה ערוה, ואמר בב', לדייק כנ"ל, וכלפי שכתבתי (בפ"ד ג') שוק באשת ערוה, אפילו מכוסה, אבל רואין תואר השוק, י"ל רמז גם להיפך, שוק באשה ממש, ערוה, אבל ברואח רק האנפלאות שעל השוק, אינו ערוה, והיינו לענין ק"ש בדיעבד, או בשעת הדחק, וכללו הרמז והדיוק לכאן ולכאן, והא כדאיתא והא כדאיתא, דלפריצות במכוסה נמי הוי ערוה, ולק"ש לא הוי ערוה במכוסה, ולמעשה ראוי לברר עוד. וע"ל (פי"ג אות ט"ז), דאין הענינים שווים.

כב) אלא דעדיין קשה, דלשיטתו, נמצא דשער הארוך, שנתרחק מהבשר, ונראה לבדו, בלא בשרה, אינו ערוה כלל, וזו לא שמענו, דלית מאן דכר שמיה, להתיר שעה, שאינו נראה עם בשרה יחד, וצ"ל לשיטת הש"ג, דעיקר האיסור דשער באשה ערוה, הוא במקום הבשר, שנראו יחד כנ"ל, ואחר שחל איסור ערוה, במקום חיבור השער בבשר, מתפשט האיסור גם על כל אורך שעה, ודומה למש"ל (פ"ד ז') דגילוי בגד הדבוק לבשרה, חוי ערוה, וכשרואין

קמח הצניעות פרק ה' והישועה

חלוקה הדבוק לבשרה, למטה אצל הרגלים, אע"פ שאינו דבוק לבשרה שם, חוי נמי בכלל הפריצות עש"ב.

כג) ויש לבאר במה דקי"ל בש"ע (אה"ע ר"ס קט"ו) אלו יוצאות שלא בכתובה, העוברת על דת משה ויהודית, ושם (ס"ד) איזו היא דת יהודית, מנהג הצניעות, שנהגו בנות ישראל כו' עכ"ל, דאע"פ שאמרו שנאסרו מצד מנהג, הוי נמי דאורייתא, דאחר שקבעו דראוי להזהר באלה הדברים משום צניעות והעוברת חשודה על זנות, כמש"ל (פ"ד ס"ה), חוזרים להיות אסורים מן התורה, משום מצות צניעות ואיסור פריצות ושווים הם לכאורה לדת משה וע"י המנהג נאסרו מה"ת, ראייה לזה ממ"ש (כתובות ע"ב). ואיזוהי דת יהודית, יוצאה וראשה פרוע כו' והקשו ע"ז ראשה פרוע דאורייתא היא, פרש"י ואמאי לא קרי לה דת משה עכ"ל, משמע דאין טענה רק משום קריאת השם בלבד, דדת משה היינו דברים הנאמרים בתורה, וכיון דגם ראשה פרוע דאורייתא ראוי שיקרא נמי דת משה, אבל להלכה דת משה וד"י שווים. ועי' שד"ח מעי' גירושין ס"ס ב', אם יש חילוק בין ד"מ לד"י לענין התראה, ולהנ"ל לכאורה ד"י נעשה ד"מ.

כד) אך בענין יוצאת בל"כ, י"ל, דדוקא בזמניהם, דהיו כלל האנשים והנשים נוהגים בצניעות, כדין תה"ק, כל שאשה אחת פירשה מדרכיהן, הי' זה מורה שהיא פרוצה, ושבע תועבות בלבה, וכתב

הצניעות פרק ה' והישועה קמט

הרא"ש (כתובות ע"ב) במשנה משום חציפותא ומשום חשד זנות הוא דמפסדא עכ"ל, ולשון הבית שמואל (ר"ס קט"ו) דאז יש לחוש שמא תזנה תחתיו ע"כ, משא"כ בזמן הזה, דמסתמא מה שעושה הוא נמשך מזרם החברותא שלה, וגם כנהוג בעוה"ר, בסתמא גם הבעלים מסכימים עם שיטתם ר"ל, ממילא אין בזה שום הוכחה על השבע תועבות דבלבה דווקא, רק כולם כאחד יחד צריכים לשוב בתשובה שלימה להבורא ב"ה, ולהתנהג בדרך הטוב והישר, בצניעות ובקדושה כמצות הבב"ה, וממילא אין שייך לכאורה דין דיוצאה בלא כתובה.

כה) ויש לדייק לכאורה דפירשו שם בדת יהודית ארבעה דברים בלבד, והרי לפי דברינו הנ"ל, כל ביטול מנהגי צניעות אסור מה"ת, ומאי שנא הני, וי"ל דד' דברים אלו לכאורה אין נראה בהם הפריצות, שהרי פירשו בראשה פרוע, דשערה מכוסה במטפחת, רק שאין עליה רדיד ככל הנשים, וכן טוה בשוק, וורד וכיוצא בו כנגד פניה על פדחתה או לחיה, לכאורה אין בזה פעולה ממשית האסורה, רק שהגביהה ידיה בשעת טויתה, דנמצא החוט כנגד פניה לפי שעה, וכן לפרש"י שכתב בית שמואל (ס"ק י') נגד פניו של מטה, לא נזכר שום גילוי, גם טוה בשוק, בזהירה בכיסוי זרועותיה, אין איסור, והזרועות מתגלים רק בהיסח הדעת בע"כ, כמבואר בתוס' (פסחים נ:) ד"ה מתקולתא, וכן משחקת עם בחורים, דמבואר בבית שמואל (ס"ק י"ב) דכולל כל שמדברת

קנ הצניעות פרק ה' והישועה

שיחה יתירה, גם בלי שחוק, ס"ד דאלו לאו פריצות
נינהו, קמ"ל דגם בשביל אלו יוצאת בלא כתובה, ולא
שבאו למעט דחוץ מאלו אינם בכלל איסור, בכ"ז ק',
דלא מצינו דיוצאת מבעלה, בשאר שינוי מנהגים,
וי"ל דאלו הם גדרים כוללים, חיוב רדיד, שתתעטף
בצניעות, באיסור מראה זרועותי', תזהר מפריצות
באברי גופה, באיסור דטוה ורד, תמנע מלהתייפות
בפני אחרים, באיסור חוט מתרדד, תמנע משאר
טכסיסי זימה, באיסור מדברת לכ"א, תמנע מדבור
מיותר לאיש.

פרק ששי

0234567

כפילת בגדי האשה

א) נשאלה השאלה, מהו שתלבש אשה בגד אחד בלבד, על גופה ממש, בביתה ובחוץ, תשובה פשיטא דיש לאסור זה, וסברא הוא, דחיוב לחוש, פן יפתח בגדה קצת, ויראה בשר גופה, והוא בבחינת מ"ש (ויקרא יח ל) ^{אצטר החפסי} ושמרתם את משמרתני, עשו משמרת למשמרתני (יבמות כא). שהבגד הראשון, הוא משמרת שלא יראה גופה, וצריכים לזה עוד משמרת, בגד שני, והם אמרו (שם) הדבר, לגזור שניות לעריות, דודאי היא גזירה חמורה, וענפיה מתפשטים מאוד, בשטח החיים, וכ"ש בנדון דידן, להוסיף בגד שני, דודאי הוא הכרח וחיוב, בלי שום ספק.

ב) גם חיוב לזכור, דשכיח מאוד, בפרט בזמן הזה, דהבגד שקוף, פחות או יותר, ונקל לראות את גופה, וכל שכן באור החמה, דהוי פריצות איום ונורא ר"ל כידוע, וע"ל (פ"ה אות ה') שהעתקתי מתשובת הרדב"ז שההולך אחרי אשה, הוא רואה ומבחין בהלוכה ותנועת אבריה, והדבר ברור, שיבא לידי הרהור עכ"ד, וזהו בלבושה כראוי, בכמה בגדים, וממילא כשלבושה רק בבגד אחד בלבד, פשיטא דרואה להדיא עין בעין הלוכה ותנועת אבריה, תיכף ומיד, אפילו אינו הולך אחריה, והדבר ברור, שיבאו לידי

קנב הצניעות פרק ו' והישועה

הרהורים ר"ל, וכ"ש בזמן הזה, דאין מנוס, שלא ילכו אנשים אחריהן כידוע, וד"ל.

ג) ומצד ההלכה, הנה מבואר בב"ח (יו"ד סי' ש"מ) דקי"ל (שם ס"י) דבגד הזיעה אין קורעין על המת, א"כ איך יקיים באב ואם, עד שיגלה את לבו, הרי בגד הזיעה סותם שם, ומתרץ, דבגד הזיעה שדבוק לבשרו, הוי כבשרו, וכשמגלה בגד זה, הוי גילוי לבו ע"ש, וכ"כ (שם בש"ך ס"ק כ"ב) לענין אשה, דאם מגלה בגד ההוא לעיני אנשים, הוי פריצות, כאילו היא מגלה את לבה ממש, ולכן כשהיא קורעת, קורעת תחלה בגד התחתון, שעל בגד הזיעה, ומחזירה הקרע לאחוריה, ואחר כך קורעת בגד העליון, כדי שלא יתגלה בגד הזיעה, שדבוק לבשרה, עש"ב, ואם לובשת רק בגד אחד לבד, והוא דבוק על בשרה, וגילוי בגד זה, נדון כמו גילוי בשרה ממש, הרי נדונה בזה, כהולכת ערומה ר"ל, ואין מעלה ארוכה בזה, שתאמר דשאני בגדה מחלוקה, כי טרם נבאר ההלכה בזה, כבר הוא נדחה בעצם, דידוע דאין שום חק וגבול במהות החלוקה, ומהות הבגד, בפרט עכשיו, ישנם חלוקים שונים, ובגדים שונים, וקרובים אלו להיות כאלו, ואי אפשר להעמיד מורה הוראה לכל אשה ובתולה, לדון בכל בגד שלובשת, אם הוא בחינת חלוקה, או בחינת בגד, ונמצא שהוא דבר המסור לכל, לעשות כרצון אשה ואשה ר"ל, ונמצא דההיתר בזה, הוי היתר שתלך בפרהסיא בכתונת א' לבד, ר"ל, בפרט בזמן הזה, דידוע המצב האיום ר"ל.

הצניעות פרק ו' והישועה קנג

גם אברכי כוללינו הקשו, דשמא הב"ח וש"ך איירו במנהג העולם, שלבשו על גופם תמיד, בגד המיוחד ללבשו על הגוף ממש, דניכר לכל דזהו בגד הדבוק לגוף, ולכן הוי לענין קריעה, כמו שגילה את לבו, ובאשה הוי פריצות, אבל בלובשין על הגוף בגד עליון, אינו נדון כגופה. אך אי אפשר לסמוך להתיר ע"פ חילוק זה.

וי"ל כנ"ל דהב"ח והש"ך כ' סתם, ואין בדבריהם שום רמז, דהדבר תלוי בזה, שהרואים יכירו וידעו, דזהו בגד הדבוק לגוף, ובאמת אמרו (שבת מח:) כל המחובר לו, הרי הוא כמוהו, ושם (פא.) כל המחובר לקרקע, הרי הוא כקרקע. ובב"ק (צב.) כל המחובר לטמא טמא, לטהור טהור, ובירושלמי (שבת פ"ו ה"א) כל המחובר לכסות, הרי הוא ככסות, ולהיפך אמרו (שבת מד:) באופן העגלה, בזמן שהיא נשמטת, שכשרוצה, שומטה מהעגלה אין חיבור לה, ע"ש וברש"י, וכן בתוס' (שם מח:) ד"ה אי חיבור, כתבו דבא"צ זה לזה, אינם חיבור מה"ת ע"ש.

ובזה מבואר בני"ד, דבגד הסמוך לגוף, הוא היותר נצרך להגוף, שלא ישאר ערום, וממילא הוא היותר דבוק ומחובר להגוף, והרי הוא כהגוף. וי"ל בזה סמך מהמקרא (ירמי' יג יא) כי כאשר ידבק האזור על מתני איש, כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל וגו', ונלמד מזה, כי דבקות הלבוש להגוף,

הוא דיבוק וחיבור חזק, כענין הנמשל בפסוק, שדבקות ישראל לדי' ב"ה, הוא חיבור עצמי.

ד) ושיטה זו להקפיד בבגד הדבוק להגוף, מצינו נמי בספרו של מהר"ל מפראג על אגדות הש"ס (ב"ב נז:) במז"ל טלית של ת"ח כיצד, כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח, ביאר הטעם, כיון דחלוקו דבוק לבשרו, לכן גילוי החלוק, חשוב גילוי קצת ע"ש, וזהו בגילוי טפח התחתון, שביאר שם, דמגיע עד המנעלים, ובשם אין החלוק דבוק להגוף, רק מחמת שלמעלה הוא דבוק בהגוף, הוי גילוי קצהו התחתון, קצת גילוי באיש, ושאר אנשים שאינם ת"ח, אין מקפידים בו בטפח התחתון, ומדברי הב"ח וש"ך ומהר"ל ז"ל נלמד דלאו דוקא באזור דמהודק במתניו חשוב דיבוק עצמי, אלא גם בכל לבוש אמרינן דהוי דיבוק וחיבור עצמי, והוי כהגוף. וככל הראיות הנ"ל, וממילא כל אשה נמי צריכה להקפיד מלגלות אפילו קצהו התחתון, וק"ו ב"ב של ק"ו, דאסורה לגלות כל הבגד הדבוק לבשרה, דנדון כגופה כנ"ל.

ה) ואע"פ שכתב בשו"ת דובב משרים (ח"ב סט"ז) באיש שהולך בשוק בכתונת, וחקר אם נדון כבגד הזיעה, דאין קורעין אותו, או דלמא, כיון דהולך בו בשווקים, דינו כבגד עליון, וקורעין אותו, וכתב וז"ל הנראה כיון דכל ענין בגד, תלוי במחשבתו של אדם, ע' בש"ס (שבת דס"ב ע"א) הרועים יוצאים בשקים, ובמג"א (סי' שי"א ס"ק ט"ז) ויותר מזה מבואר בב"י (סי' י') בענין ציצית, דאפילו בגד גמור,

הצניעות פרק ו' והישועה קנה

אם כונת הלובושו, רק לכבוד, אינו מחויב בציצית, ומש"ה גלימא (שקורין מנט"ל, שלובשו על כל מלבושיו, כשיוצא לחוץ, מפני הכבוד) פטור מציצית ע"ש, וא"כ ה"נ להיפך, בני"ד שכונת הלובושו, ללבוש אותו בתור בגד גמור, והולך בשווקים וברחובות בזה, א"כ הוי מלבוש גמור, ומחויב בקריעה, ועוד כו' הכא שאינו מלובש בשום בגד עליון, רק זה הוא לבושו, ואם אינו קורע בגד זה, א"כ לא יקיים מצות קריעה כו' עכ"פ מספיקא חייב לקיים מצות קריעה כו' עכ"ל. (ו) ויש מקום להמקיל, לומר גם בני"ד, כיון דהיא לובשת מלבוש זה, לשם מלבוש גמור, שפיר דמי, אך זה אינו, דמלבד כל הטענות ויסודות הנ"ל, שעל פיהם מבורר הענין, שהוא איסור גמור וברור, ראוי להשיב ולברר בזה בס"ד, דבנדון בעל דובב משרים הנ"ל, עכ"פ ודאי הדין דין אמת, דחייב לקרוע, כי הוא כסותו לבדה, הוא שמלתו לעורו, במה יקיים מצות קריעה, אם לא בבגדו זה היחידי אשר עליו, דבע"כ הוא בגדו, ולא פטרו בגד הזיעה, רק במקום שיש בגד העליון, אז התחתון הוא טפל, ופטור, ומעשהו אשר פעל, שלבש רק בגד זה לבדו, בע"כ עושהו לבגדו, שהוא חייב בע"כ לקיים מצות הקריעה בבגד זה, והכריע בזה, דברצונו קובע החיוב על הבגד הזה, וכדיליף מאותן הראיות שהביא, שרצון בני האדם, קובע בבגד.

(ז) אבל באשה הנ"ל, כשאירע לה אבל ר"ל, אי אפשר לה לקרוע בבגדה היחידי, שיראו

את בשרה, וא"א ללמוד בה, מדובב משרים הנ"ל, ובע"כ תאמר שמוכרחת ללבוש בגד שתקרע בו, ופשיטא דאגב תאמר לה. שתלבש שני בגדים, על בגדה זה שלבושה בו, ותקיים כמ"ש בש"ע לקרוע התחתון תחלה, ותחזיר הקרע לאחוריה, ואח"כ תקרע בגדה העליון, שלא יראו בגדה זה. שלבושה בו עכשיו, שדבוק לבשרה, וחשוב כגילוי בשרה, כנ"ל מב"ח וש"ך, ולא ישתנו דיני תה"ק ח"ו, בשביל פריצותה של זו, וכמז"ל (ש"ר ר"פ ו') שאמר הקב"ה לתורה הקדושה, שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטליו, וקוצה ממך איני מבטל. ח) וע' ט"ז (שם ס"ק ה') דהביא משו"ת משאת בנימין לענין רא"ק, (הוא הבגד, שלובשים לכסות את הכתונת, בבית או בחוץ, כפי המנהגים השונים בזה, ומשום זה חולקים בדינו) שכתב דהוא מלבוש גמור, שרגילין ללבושו בבית, ויוצא בו בשוק תמיד, לעשות צרכיו (לפי שגם לשוק יוצאים פעמים בלא הרא"ק, לכן דייק דכשיוצא בקביעות, לעשות צרכיו, עכ"פ אז לובשו תמיד) והוי בגד, וחייב לקרעו, וט"ז חולק עליו, וכתב דאין אדם לובשו בביתו, ואם לפעמים לובשו בביתו, דעתו בטלה, נגד הרוב בני אדם, ופטור מקריעה, ונקודות הכסף כתב, כיון דלובשו כשהולך בשוק, ומי שהולך בשוק בלא רא"ק, גנאי לו, וכאחד מן הפחותים יחשב, הוי מלבוש עש"ב, וליכא מ"ד דתלוי באיש ההוא, אם הוא לובשו תמיד, הוי לגביה מלבוש, ואם לאו לאו, דבמה נחשב הוא מנהגו, לקבוע ההלכה לפיהו, העיקר הוא איך

הצניעות פרק ו' והישועה קנז

הוא בעצם בכלל, וגם מבואר בדברי נקודות הכסף, דהיוצא בלא רא"ק, גנאי הוא לו, וכאחד מן הפחותים יחשב, ולא מהני דרכו ומנהגו, שהוא קובע החלוק שהולך בנ לבגד חשוב, ולא יהיה לו גנאי, ולא יחשב כאחד מן הפחותים בזה, וכ"ש בני"ד דתה"ק גזרה ^{אוצר החכמה} חיוב הצניעות, ואיסור הפריצות, ולבישת בגד אחד לבד, בע"כ הוי פריצות ר"ל, אי אפשר לאשה יחידה, ולא לכל הנשים שבעולם לשנות ההלכה בזה, שיספיק לבישת בגד אחד, והחפשיים, הם עושים כרצונם, אבל הדתיים, בע"כ עושים כרצון הבורא ב"ה, כאשר צונו בתה"ק.

ט) ומצינו נמי (ש"ע אה"ע סי' קט"ו ס"ד) כשקבעו דת יהודית ללבוש רדיד על ראשה, מלבד המטפחת שבראשה, אם יצאה בלא רדיד, היא יוצאה מבעלה בלא כתובה, לפי שהיא בזה פרוצה, וחשודה על הזנות ר"ל, אחר שהיא פורצת גדר הצניעות, הרגיל בכל הנשים הכשרות, דמה שקבעו לצניעות, ההכרח לקיימו, וה"נ בני"ד, אין חכמה, ואין תבונה, ואין עצה לנגד ד' [משלי כא ל].

י) ובענין הרדיד עכשיו הנה שמעתי שעדיין ישנן נשים צנועות, שלובשות רדיד דוקא, ואותן צנועות שאין נוהגות בו, י"ל לפי מה דדייק הפרישה (אה"ע סי' קט"ו ס"ק י') מדברי הטור, דלא בכל מקום נהגו ברדיד, ומעיקרא דדינא, בכלל הרי לא נהגו בו, ממילא שייך בזה סיבות, שגלו ממקום למקום, כאשר בעוה"ר אירע זה הרבה פעמים,

קנה הצניעות פרק ו' והישועה

כמו עכשיו בעוה"ר ^{ההוא} בחורבן היטלר ימ"ש, ולפי המקומות החדשים, אפשר שישתנה מנהג, לפי חוקי המנהגים, כיון שאינו חיוב בעצם, ואפשר דזהו מהשגיאות, שגרמו באמת הפקרות בעולם ר"ל, אבל בני"ד הרי זה הוא חיוב ממש, דלבישת בגד אחד לבד, ^{הוא} הוי פריצות נוראה כנ"ל, ואי אפשר כלל להתירו בשום אופן, ופסקו הב"ח והש"ך הנ"ל, דבגד הדבוק לבשרה, הוי כבשרה, שאין חולקים עליהם, הרי היא הלכה פסוקה, שנתפשטה ונתקבלה בכל ישראל, בכל הדורות הראשונים, ומי זה האיש ירא ד', שיאמר להתיר זה ח"ו, וע"ל (רפ"ט) דקבלת הרבים חלה עליהם ועל זרעם, וא"א להתיר בהתרת נדרים, לפי שהוא גדר וסייג ליהדות, וזהו אפי' אם היה קבלה שלא מן הדין, וכ"ש שהוא מן הדין ככל הנ"ל. ע"ש. (יא) גי"ל אחר דלבישת בגד א' לאשה, הוי פריצות גדולה כנ"ל, א"כ הא דלבשו אז ב' חלוקים לבד בגד הזיעה כנ"ל, וכמ"ש ערוך (עי' קנבוס) ה"ל נמי קבלת נדר, לגדר וסייג, וא"א להתירו כנ"ל, וחל גם על זרעם, הכל כנ"ל, וממילא גם נשי דידן, מחויבות ללבוש כן, אלא שהקשה ראש כוללינו מוה"ר אברהם יצחק פרוכטר נ"י דלמא הא דלבשו בגד זיעה, ושתי חלוקים, היה בזמן הקור, אבל בזמן החום, לבשו רק א', וי"ל דא"כ הי"ל לפרש בזמן החום, דלבשה בגד א', מה דינה בקריעה, אם פטורה, שלא תגלה בשרה, או תקרע בצנעה, ושוללת לאלתר, עדש"ש (בסט"ו) או חייבת ללבוש

הצניעות פרק ו' והישועה קנט

עוד חלוקים, ותקרע כדינא, ומדשתקי רבנן בזה, ש"מ דלא היתה כזאת בישראל, שלבשה אשה, בגד א' לבד.

יב) ועוד שאפילו תאמר דהלימוד לאיסור ע"פ ב"ח וש"ך הנ"ל, נדחה כנ"ל, עדיין אסורה ללבוש בגד א' לבד, מטעם דשכיח שנפתח במקום סגירתו, או תפירתו, או שנקרע פתאום, ונמצאת ערומה, במקום ההוא, גם דבבגד יחידי, ובסתמא הוא נמי דק בזמנינו, ולפעמים גם שקוף פחות או יותר, ובכל אופן, ניכר להדיא, הילוכה, ותנועת גופה ואבריה, אפילו אין הולך אחריה, וברור שיבא לידי הרהור, כנ"ל מרדב"ז, וגם מצד החיוב דקבלה לגדר וסייג כנ"ל.

פרק שביעי

זרוע הוא עד כף היד

א) בפרק שלישי נתבאר בדרך כלל, דאשה אסורה לגלות כל שום משהו מבשר גופה, חוץ מפניה וכפות ידיה ואצבעותיה, אמנם ידוע, דסוגיא דעלמא בזמן הזה, להקל, ונקטו להו, דהיתר גילוי ידיה נמשך עד העלינבויגן דאיסור גילוי הזרוע הוא רק למעלה מהעלינבויגן, ולא יותר, וכל שהעלינבויגן מכוסה, כבר יצאו בזה, חיוב כיסוי הזרוע, וזה אצלם החלטה מוסכמת, בלי שום פקפוק, אבל אין להם שום ראיה ומקור על זה.

והנה אחר שקרב הספר לגמר הדפוס, נזדמן לי לישא וליתן עוד בזה, ונזכרתי ששמעתי מאז, דיש סומכין בזה, על מ"ש משנה ברורה (סע"ה ס"ק ב') אבל פניה וידיה, כפי המנהג שדרך להיות מגולה באותו מקום כו' מותר לקרות כנגדו, שכיון שרגיל בהן, אינו בא לידי הרהור, עכ"ל. נמצא לפי דבריו, כשהדרך להיות מגולה באותו מקום, עד העלנבויגן, מותר לקרות כנגדו, שכיון שרגיל כו', וממילא אינו ערוה, ואין חיוב לכסותו, ואע"פ שסיים המשנה ברורה תיכף, אבל זרועותיה ושוקה, אפילו רגילים לילך מגולה כדרך הפרוצות, אסור עכ"ל, ס"ל להמקילים, דהיינו למעלה מעלנבויגן, אבל הקנה, אינו זרוע, ולא איירי ביה המשנה ברורה כלל, לשיטתם.

הצניעות פרק ז' והישועה קסא

אמנם להלכה, ביררתי בס"ד בפרק זה, דקנה היד
הוי נמי זרוע, ופוק חזי לשון פמ"ג (א"ח
סי' ד' ס"ק ז') שכתב זרוע מקרי עד קובדו עלנבויגן
עכ"ל, דמשמע מדבריו, דרק הקנה הוא הזרוע, גם
ברמב"ם (ה' תפלין פ"ד ה"ב) כתב ושל יד קושר
אותו על שמאלו, על הקיבורת כו' שבין פרק הכתף,
ובין פרק הזרוע עכ"ל, דמשמע נמי, דהקנה דייקא,
הוא הוא פרק הזרוע, וכבר כתבתי זה לקמן (אות י')
עש"ב, והנה הבאתי נמי דרמב"ם ועוד אחרים ס"ל,
דקנה וגם עלנבויגן, וקיבורת, שלשתן הם זרוע, וכל
הפרק הזה, מלא מענינים אלה, ועל כל פנים מוכח,
דאי אפשר להוציא את הקנה מכלל זרוע, וע' שער
הציון (שם ס"ק ה') דהביא המשנה ברורה מקור
לאיסור גילוי זרוע, מאלי' רבה בשם רוקח, ומחיי
אדם, וכן מוכח בכתובות ע"ב ע"ב, דהוי דת יהודית
עכ"ד, ובכולן נאמר סתם זרוע, ואחר דהקנה בע"כ
בכלל זרוע כנ"ל, מי יכול להוציאו, מכלל האיסור
דגילוי זרוע.

גם מאמר ר' יצחק (ברכות כד.) טפח באשה ערוה,
בע"כ כולל הכל, וע' ש"ע (יו"ד סי' קצ"ה ס"ז)
ובמפרשים שם, דאפילו עקבה, צ"ל מכוסה, וע' תוס'
(ב"ב קנו :) ד"ה כבינתי, דגם בשר צוארה לא תגלה,
ואיך ובמה יוכל מי להתיר גילוי הקנה.

ואם מצד הטענה שכתב המשנה ברורה, שכיון
שרגיל בה אינו בא לידי הרהור, א"כ תמה
על עצמך, למה יועיל טעם זה רק להקנה, ולא גם

לקיבורת, ולכל גופה, ויבטל לכאורה כל איסור גילוי בשר אשה, ומ"ש לאסור, הני מילי, באין רגילין בכך, אבל ברגילין מותר, מטעם הנ"ל, שכיון שרגיל בהן, אינו בא לידי הרהור.

אכן המשנה ברורה מפרש בהדיא, דבזרוע אסור אפילו ברגילין, והן אמת דהיתר זה, דכיון דרגילין אינו בא לידי הרהור, כתבו הרשב"א, (וכמש"ל פ"ג י"ז), אך הוא כתבו לענין פניה וידיה, וביארתי שם (י"ח י"ט) דהווי רגילות טבעי הכרחי תמידי ע"ש, וע"ל (פתיחה — ד' ופ"ה ט') דכשהאשה מתכוונת לתאווה דפריצות, גורמת הרהורים לאנשים, אבל בעושה בתומה, אינה גורמת הרהורים, ואין בה איסור גילוי, ממילא בגילוי פניה וכפות ידיה ואצבעותיה, דהווי רגילות טבעי הכרחי תמידי, שאינה מתכוונת בזה לפריצות, שפיר כתב הרשב"א דמותר, משום הרגילות, אבל קנה היד, אינו דומה להם, ואע"פ שיש לפעמים הכרח גילוי גם בקנה, כגון בכיבוס, ובלישה ואפייה (ע"ל אות ג' ד') וכדומה, מכל מקום אינו דומה להכרח דפניה וידיה, ועכ"פ כשהיא מגלה הקנה, שלא בשעת הכרח, הרי הוא פריצות, וכל פריצות, אסור מן התורה, ע"ל [פרק ג'], ולכן כתב המשנה ברורה, דבזרוע לא מהני רגילות, ולעולם אסור לגלותה.

ועדיין יש לבאר בזה, דכתב בכף החיים (סע"ה ס"ק ב') וז"ל וכתב לחם חמודות (בפרק מי שמתו אות קי"ו) דזרועותיה אינן בכלל (היתר)

הצניעות פרק ז' והישועה קסג

ידיה, ומסתברא דכל מקום ומקום לפי מנהגו, ואם רגילה שלא לכסותה לא מקרי ערוה יעו"ש, אבל הרוקח (סי' שכ"ד) כתב, טפח בבשרה, או בזרועותיה, מגולות, אסור, והביא דבריו א"ר (אות ג') משמע דזרועותיה כבשרה, ואין לחלק אם דרכה לגלות אם לאו, וכן כתב החיי אדם (כלל ז' ס"ב) זרועותיה ושוקה, אפילו רגילין בכך, כדרך הפרוצות, אסור, וכן כתב בן איש חי (פ' בא אות ח') דנשי הערביים, שדרכם לגלות זרועותיהם, אע"פ שדרכם תמיד בכך, לא יקרא כנגדם, עכ"ל כף החיים.

והנה הכף החיים מסיק לאסור גילוי זרועותיהן, אפילו רגילין בכך, וחולק בזה על לחם חמודות שמתיר בזה, ונראה לע"ד לפרש דגם הלחם חמודות, לא סלקא אדעתיה להתיר גילוי זרוע דנשים, דגם הוא ס"ל דלא מהני רגילות בפריצות, ומהאי טעמא לא הזכיר ענין רגילות, בשוק שכתב תחלה, דשוקה אינה בכלל (היתר) רגליה, וכדביארו החיי אדם ומשנה ברורה הנ"ל, דלא מהני רגילות בפריצות, וע"ל (אות י"א) שכתבתי מצמח צדק נמי שאם ירצו הנשים לנהוג כו' בשוק מגולה, כיון שהוא ערוה, לא מהני מנהג כו' עכ"ל, ועוד דהלחם חמודות דיין תחלה, דשוק אינו בכלל היתר דרגליה, מדכתב הרשב"א על שוק דלקמן, דצריכה לאשמעינן, אע"פ שבאיש מגולה (ולא כתב אע"פ שבאשתו מגולה, משמע דגם באשתו, לא התירו גילוי השוק, כנ"ל כונתו בזה) ומזה למד דגם זרועותיה, אינן בכלל

היתר ידיה, ואח"כ כתב ומסתבר זכל מקום כו', ואיך יתכן, דאחר שלמד על פי דיוק מדברי הרשב"א שלא להתיר בזרועותיה, יחלוק הלחם חמודות על הרשב"א, על פי יסוד של מסתברא (ולא ביאר הסברא בזה), ומתיר גילוי זרועותיה, בלי שום מקור וראיה, גם לא יתכן כלל מ"ש הדברי חמודות תחלה וצריך לפרש, דשוקה אינה בכלל (היתר) רגליה, מדכתב על שוק דלקמן כו', דאחר שאמר רב חסדא בפירוש שוק באשה ערוה, איך שייד לחשוב, דשוק בכלל ההיתר, ומה שייד דלומד מדיוק מ"ש הרשב"א לקמן דאיצטריך כו', מוכח מזה, דשוק אינו בכלל היתר רגליה, הרי האיסור מפורש בגמרא בהדיא, ומשום דאסר השוק, פירש לנו הרשב"א דרגל למטה מהקנעכיל (ע"ל פי"א ב') מותר, ואי אפשר כלל לחשוב, דהשוק בכלל היתר דרגל.

וי"ל בס"ד דידועה הקושיא [בברכות כד.] דאמר באשתו ולק"ש, דלמל"ל באשתו, דהא כל התי' הוא דלא מיירי במסתכל רק לק"ש, וי"ל דהמקשה כלל בקושיתו אחר דלמדנו מה"ת דהוצרכו כפרה על ההסתכלות, היתכן שיראה טפח באשה, לזה תי' דמיירי באשתו, אך בשוק כ' תוס' הרא"ש דלפעמים אשה מגבהת בגדה, וסד"א דאינו מקום מכוסה, קמ"ל עכ"ד, ולפי דבריו בשוק לא מיירי באשתו, ואחר שכתב הרשב"א היתר רגליה, משום רגילות, כ' דברי חמודות דבשוקה לא מהני רגילות, מדכתב הרשב"א בשוק דאע"ג דבאיש הוא מגולה,

הצניעות פרק ז' והישועה קסה

ולא כתב אע"ג דבאשתו מהני רגילות, קמ"ל דבאחרת לא מהני ש"מ דבאשתו נמי לא מהני, וכתב ד"ח דא"כ לכאורה גם זרועותיה אינן בכלל היתר רגילות זידיה, והדר אמר דמסתברא דזרועותיה מותר, ואין דומין לשוקה, דבאמת זרועותיה היא מגלה בביתה בכל יום תמיד בלישה ואפי' וכיבוס וטווי' וכל שאר מיני הזדמניות שמוכרחות לגלותן, וקרובים זרועותיה להחשב לגבי בעלה כידיה, הא באחרת גם הד"ח לא כתב להקל כלל, ובענין הנ"ל דשוק שכתב ד"ח ע"ל [פ"ח אות ג'] דלדידן גם ברגליה אין היתר. (ב) וראוי לבאר בס"ד עוד בזה, וי"ל ראוי א' דאיתא ברשב"א (ברכות כ"ד.) והובא נמי בב"י (א"ח ר"ס ע"ה) בשוק, למטה מארכובה, דבאיש אינו מקום צנוע, ומ"מ באשה הוי מקום צנוע, והוי ערוה, א"כ בקנה היד דאיתא ביומא (ע"ב:) דבית יד דבגדי כהונה מגיע עד פיסת היד, ואיתא בשיטה מקובצת (שבש"ס מנחות ל"ז:) דהקנה דאנשים נמי מכוסה בבגדים, ממילא ק"ו בנשים דהוי ערוה, וצ"ל מכוסה.

ג) ראוי בי י"ל מדאיתא (בב"ב נ"ז:) ועוצם עיניו מראות ברע, אמ"ר חייא בר אבא זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה, וכתב רבינו גרשום משום שעומדות יחפות, ומגלות זרועותיהן, שלא יגרה בעצמו, יצה"ר עכ"ל, ופשוט וברור שאם הי' הקנה מגולה והיו בתי ידיהן מכסות רק העלינבויגן, כטענות המקילין הנ"ל, ודאי לא היו

קסו הצניעות פרק ז' והישועה

צריכות לגלות זרועותיהן עוד למעלה מעלינבויגן, דכשעומדות על הנהר וכופפות עצמן לכבס בנהר, אין המים מגיעים לבתי ידיהן ואין אותן בתי ידים הקצרים מעכבים כלום בכביסה, אע"כ היו הבתי ידים מכסים את הקנה, דבזה ודאי המים מגיעים להבתי ידים, והבתי ידים מעכבים את הכביסה, והוכרחו לגלות את הקנה, וע"ז כתב רבינו גרשום דמגלות זרועותיהן, דאסור להסתכל בקנה היד דאשה, דמגרה יצר הרע בעצמו ר"ל.

ד) וכן י"ל ראי' ג' מב"ק (מ"ח.) דאמרו למיפא דבעיא היא צניעותא, פרש"י שמגלה זרועותיה, וע"ש שעי"ז הלך האיש מביתו ואירע שם היזק, ונתחייבה האשה לשלם ואפילו לא הודיעה שיוצא הוי כהודיעה (סמ"ע סי' שצ"ג ס"ק ה') דפשיטא נמי דאם גילוי הקנה מותר, ובתי ידי' היו מכסין רק את העלינבויגן, אין לה הכרח לגלות עוד למעלה מעלינבויגן, דיכולה ללוש גם בלי תוספת גילוי, ולא היו הבעלים צריכים לצאת, ולא הי' חל עליה חיוב שמירת הבית וחיוב התשלומין, אע"כ גילוי הקנה ערוה, וע"כ הוא מכוסה, ולצורך אפיה הוכרחה לגלותו, והוכרח בעה"ב לצאת ובע"כ נתחייבה לשמור הבית.

ה) גי"ל ראי' ד', ממז"ל (כתובות עב:) דטווה בשוק, מיירי במראה זרועותיה לבני אדם, ואי מיירי דהקנה מגולה, וזרועותיה המכוסין, הוא

הצניעות פרק ז' והישועה קסז

הקיבורת, מה שייך הקיבורת לטווייה, וכן דייק בני הרה"ח מוה"ר נתן דוד שליט"א בתוס' (פסחים נ:): ד"ה מתקולתא, דהאשה מתבזה בטווייה, שמגלה זרועותיה, דמשמע שהטווייה גורמת גילוי זרועותיה, וזה שייך רק בקנה, ולא בקיבורת, אע"כ זרועותיה ר"ל הקנה, ולא הקיבורת.

ו) ראייה ה' י"ל מדמבואר ברש"י (שבת י"ב.) גבי הבחנה בין בגדו לבגדי אשתו בשבת לאור הנר, דה"י היכר ביניהם ברוחב הבתי ידים, דשל אנשים שעוסקין בשדות במלאכה, היו בתי ידיהם קצרות ושל הנשים רחבים בתי יד שלהן, (ומ"ש קצרות, ר"ל שקצרים ברוחבן, שע"כ בנשים אמר חהיפך שרחבים ולא אמר שארוכים) ומוכח דבאורכן שווים הם ומדאמר דמעכבים במלאכה הרי אין בתי הידים כלים אצל העלינבויגן, רק אצל כפות הידים, דבזה דוקא מעכבים המלאכה ולמדנו בזה, שהיו הנשים מכסין קני ידיהן עד למטה.

ז) ראייה ו' י"ל ממצ"ל (כתובות סה.) בחומה דביתהו דאביי, דאמרה ליה לרבא, שהיתה משקה לאביי יין, בגביעים כי האי (פרש"י כמדת אמתו וזרועי) בהדי דקא מחויא ליה, איגלי דרעא, ואם זרוע הוא אצל הכתף, איך נגלה שם, אלא ע"כ אמתו וזרועי, הוא קנה היד, וכן מבואר נמי, בש"ע (א"ח ר"ס שמ"ט, ובמג"א שם ס"ק ב', ובש"ע הרב שם) דקנה היד, מהמרפק עד ראש אצבע הארוכה,

הוא אמה, ואותו קרא המג"א שם בשם זרוע, ולפי שזקפה את קנה ידה, להראות בו מדת הגביעים הגדולים, שהיתה משקה בהם יין לאביי, והיה המרפק למטה, ואצבעה למעלה, עי"ז ירד קצת הבית יד שלה, (שהיה רחב קצת) ואיגלי דרעא, ומוכת בזה, דקנה היד נקרא זרוע. גם מש"ש דנפל דהורא בני דינא לא מסתבר לחלק דהקנה המגולה לא האיר, ורק שלמעלה מהעלינבויגן האיר, אלא ודאי צ"ל כפשוטו דהקנה היה מכוסה, [וכצ"ל בר"י (ברכות ה:) גליי לדרעיה כו', ר"ל להקנה] ומש"ש דבת ר"ח מחתא לה כו' אמרה לה קטלת כו', ולכאורה מבואר בענין דלא גילתה מרצונה ח"ו ומה חרי האף הגדול הזה, וי"ל דאיתא ברמב"ם (ה' כלי המקדש פ"ח הי"ז) דרוחב בית יד מכתונת כהנים, כרוחב ידו וע"ל (אות ט') וכשעושה לה בתי יד רחבים, הרי רואים בקל בשר הקנה דרך הרוחב ובקל הוא שימשך הבית יד קצת לצד העלינבויגן ויתגלה הקנה, וי"ל דלזה נשתמשו עם האצעדה דאמר רב יהודה (שבת ס"ג:) בירית תחת אצעדה עומדת, פרש"י תחת אצעדה שבזרוע עומדת בשוק להחזיק הבתי שוקיים כו' עכ"ל, ולא נתבאר מה האצעדה משמש בזרוע, ולדברינו י"ל דמשמש לצמצם ולהחזיק בית יד הרחב, שלא ימשך למעלה, ולא יראו לתוכו, בשעה שיוצאת לחוץ, ולז"א דבירית בשוק, משמש נמי להחזיק בתי שוקיים, ולזה כעסה בת ר"ח על חומא, שלא לבשה האצעדה על בתי ידי הרחבים.

הצניעות פרק ז' והישועה קסט

ח) ראייה ז' מהתיקונים תיקונא תליסר ד"ה רביעאה, איתא קנה דימינא דאיהו דרעא אמר בפירוש דהקנה הוא זרוע.

ט) ראייה ח' ממש"ל (פ"ט ס"ה) דבגדי אדה"ר היו כבגדי כהנים, וע' רמב"ם (ה' כלי המקדש פ"ח הי"ז), דאורך בתי ידים עד פס ידו, וקבע הקב"ה גם לחוה כך, משום צניעות. ראייה ט' מבן איש חי (פי' בא אות י"א) שכתב החלק מן היד ומן הרגל, שדרכו להיות מגולה, כגון הכף והאצבעות, מותר לקרות כנגדם, דאין נקרא על זה שם ערוה עכ"ל, ביאר בהדיא דרק הכף והאצבעות דרכן להיות מגולה, ומותר לקרות כנגדן, הא למעלה מהכף דרכו להיות מכוסה, ואסור לקרות כנגדו, וגם כף החיים (סע"ה ס"ק ב') העתיקו סתם, וס"ל נמי כך בהדיא. ראייה י' ממ"ש טפח באשה ערוה, והרי גם הקנה בכלל זה. גם מדהקשו חמפרשים והפוסקים דלמ"ל לר"ח לומר שוק באשה ערוה, הרי הוא בכלל מ"ש ר"י, טפח באשה ערוה, הרי דס"ל דהכל בכלל ערוה, רק בפחות מטפח, לא שמענו איסור בזה, אך מדאמרו (שבת סד:) כל המסתכל באצבע קטנה של אשה, כאילו מסתכל במקום התורפה, הרי זיש תאות הסתכלות גם באצבע קטנה של אשה, וכ"ש בגילוי מקום מכוסה אפילו כאצבע קטנה, וע' רמ"א (ר"ס ע"ה) דלי"א באשה אחרת אסור בק"ש אפילו בפחות מטפח, וגם למקילים שם, י"ל דוקא בק"ש הקילו, אבל בפריצות אין מקילין, וכמו שמבואר לעיל (פרק ה' אות כ"ב)

קע הצניעות פרק ז' והישועה

ע"ש. ומ"ש ש"ע (סי' ד') ומקום המגולה שבזרועותיו כו', ע' מחה"ש (ס"ק כ"ג) זכשבתי היד רחבים, הוי מגולה לענין זה. גי"ל דמגלין הקנה תמיד בכל צורך [אגב מ"ש מ"ב בביאור הלכה מרש"י זבחים י"ח נגד מחה"ש, י"ל דרש"י לא איירי מלמטה מקוד"א, ולא שייכי אהדדי]. ראייה י"א משו"ת באר משה ח"ד (סי' קמ"ז אות ל"א), שהתאונן נמי דזרועותיהן עד המרפק לרוב מגולה עכ"ל. ראי' י"ב מדברי חמודות הנ"ל (אות א') ד"ה ועדיין שכתב וצ"ל דשוקה אינה בכלל רגלי' כו' וא"כ גם זרועותי' אינן בכלל ידי' כו' עכ"ל. דבע"כ זרועותי' היינו קנה היד, דסמוך לכפות ידי', דס"ד זהו בכלל היתר ידי', כמו דס"ד בשוק דסמוך לרגל שתחת הקנעכיל, דיהי' בכלל היתר רגליה, וקורא לקני ידי' זרועותי', ועמש"ש לעיל בהמשך הענין.

י) והנה נתבאר בראיות הנ"ל, דגילוי הקנה הוי ערוה וגם קראוהו זרוע, וא"ר (סע"ה ס"ק ג') כתב מהרוקח סתם, דגילוי זרוע אסור, וכיון דקנה נמי נקרא זרוע, ממילא חוא בכלל איסור הגילוי, והן אמת דתוס' (מנחות' לז. ד"ה קיבורת) כתבו בשם ר"ת דהקנה אינו קרוי זרוע, מיהו כתבתי במקום אחר מספר הישר, דקרא ר"ת לקנה זרוע הרבה פעמים, וכתב שם דשלשה פרקים יש בזרוע, בשר התופח שאצל הכתף, ואחריו המרפק (העלינבויגן) והקנה, וכ"כ הרמב"ם בפה"מ (שבת פ"י מ"ג) מרפקו כו' והוא הפרק האמצעי מן הזרוע עכ"ל, ובהלכות

הצניעות פרק ז' והישועה קעא

תפלין (פ"ד ה"ב) ז"ל ושל יד קושר אותה על שמאלו, על הקיבורת והוא חבשר התופח שבמרפק, שבין פרק הכתף ובין פרק הזרוע עכ"ל, ומשמעו כאילו הקנה לבדו הוא הזרוע, וכן העתיק החינוך כלשונו (במצוה תכ"ט), וכ"כ הב"י (א"ח ר"ס כ"ז) דהרמב"ם קורא להקנה זרוע ע"ש, וכ"כ אחריו הב"ח (א"ח ס"ס קס"ז), וממילא כשכתב הא"ר בסע"ה מהרוקח סתם, דגילוי זרוע הוי ערוה, הקנה בכלל האיסור.

יא) ופליאה רבה נשגבה, במ"ש בספר עוד יוסף חי (פ' בא ס"א) והובא בשו"ת יביע

אומר (ח"ו סי"ד אות ג) וז"ל פה עירנו בגדד משנים קדמוניות נוהגות כל הנשים, ללכת בזרועות מגולות, עד סוף אצילי ידיהן, ונמצא, כל הזרוע, דרכו להיות מגולה, ודינו כמו כפות הידים והאצבעות, שאין בהן איסור, משום טפח באשה ערוה, ובדור הזה נהגו הצעירות, לכסות כל הזרוע, עד כף היד, והשמלה נסגרת בקרסים של זהב סמוך לכף היד כו' עכ"ל, והנה הגאון ז"ל קורא להקנה זרוע, וככל הנ"ל, וקשה איך ס"ד, דמהני רגילות, להתיר הגילוי בקנה, ולומר דהוי ככפות הידים והאצבעות, ואם אמת נכון הדבר, דאיסור מתהפך להיתר ע"י רגילות, מה ראו על ככה, לחזור ולכסותו, אחר שכבר הותר, ובכלל קשה, מאיפה בא לנו חיוב כיסוי הקנה, הרי כשכולן מגלין, הוי היתר, והרי אסור לאסור את המותר כמש"ל (הקדמה אות י') אך באמת קשה גם להיפך, דמאיפוא בא היתר, משום רגילות, ואם אמת היה הדבר חזה, דמשום

קעב הצניעות פרק ז' והישועה

רגילות נעשה חיתר, א"כ גם בכל גופה נאמר כן, וזו לא שמענו, אזרבה בפירוש כתב החיי אדם (כלל ד' ס"ב) פניה וידיה כו' לא נקרא ערוה, כיון דרגילין בזה, אין כאן הרהור, וכן פרסות רגליה, במקום שדרך לילך יחף, מותר, אבל זרועותיה ושוקה, אפילו רגילין בכך, כדרך הפרוצות, אסור עכ"ל, לא התיר משום רגילות, רק בפניה וידיה, וכן בפרסה, במקום שדרך לילך יחף, וזולת זה אפילו רגילין אסור, דלא יתהפך האיסור להיתר, על ידי שרגילים לעבור, וכ"כ אחריו המשנה ברורה (שם ס"ק ב') אבל זרועותיה ושוקה, אפילו רגילין לילך מגולה, כדרך הפרוצות, אסור עכ"ל, וכ"כ צמח צדק החדש (במשנה ברכות פ"ג סוף אות ד') וז"ל והאם נאמר שאם ירצו הנשים, לנהוג, ללכת בימות הקיץ בשוק מגולה, שאין בזה משום שוק באשה ערוה, מפני שנהגו כן, ישתקע הדבר, ולא יאמר, דודאי כיון שהוא ערוה, לא מהני מנהג בזה, שמנהג כזה, הוא אותיות גהנם, וכמ"ש השל"ה כו' עכ"ל, וכ"כ בשו"ת לבושי מרדכי [מה"ת סכ"א] דאפילו דרכה בפריצות אסור, וכ"כ כף החיים (סע"ה ס"ק ב') דזרועותיה כבשרה, ואין לחלק אם דרכה לגלות כו' עכ"ל, גם ת' יביע אומר דוחה מה דמקיל בס' עוד יוסף חי בזה, וסיים וההולכות בגילוי זרועות למטה מעלינבויגן, עוברות על הדין, אע"פ שזה דרכם כסל למו, פשיטא שאסור לקרות ק"ש ולברך כנגדו, ולכן מה שהעלה בישכיל עבדי במסקנתו לסמוך ע"ז בשעה"ד, אין דבריו נכונים לדינא עכ"ל.

הצניעות פרק ז' והישועה קעג

יב) הרי מבואר דכולם אמרו דבר אחד, דלא מהני רגילות, להתיר עי"ז גילוי ערוה ח"ו, ובמקום אחר כתבתי ע"ז פרק מיוחד, והמקילים בגילוי קנה היד, אין להם על מה לסמוך בזה, כלל יג) ויש לתרץ דברי ר"ת הנ"ל, (אות י') שלא יסתרו דבריו, זה את זה, ויתבאר ענין שם זרוע לדעתו ז"ל, דבאמת, כל השלשה פרקים, נקראים זרוע, הקיבורת שאצל הכתף, ואחריו המרפק (עלינבויגן), ואחריו קנה היד, עד כף היד, וכמ"ש בספר הישר, אך במשנה דאהלות, קבע התנא שם פרטי, לכל אבר ואבר, כדי שיובן היטב סדר האברים, וכמה פרקים יש בכל אחד ואחד, וקבע שם פרטי דזרוע לקיבורת, שאצל הכתף.

יד) ובאמת יש לדקדק בדברי ר"ת, שכתב, דהא משמע בכל דוכתי, דמצות תפלין בזרוע, כדאמרינן לקמן (מג:) חביבין ישראל שסיבבן הקב"ה במצות, תפלין בראשיהן ובזרועותיהן, ובפרק בתרא דעירובין (דף צח:) וקושרן בזרוע במקום תפלין, ואמרינן נמי, אין לו זרוע, פטור מן התפלין, ואותו עצם, שבין יד לקודא, אינו קרוי זרוע עכ"ל, וקשה מה טעם כתב דמשמע דמצות תפלין בזרוע, והרי בפירוש אמרו בכל הני דוכתי, דמצות תפלין בזרוע, גם כיון דחשיב ואזיל כל הני דוכתי בפרוטרוט, מה להם לומר תחלה דרך כלל, דמשמע בכל דוכתי, גם הראיה שהביא ממסכת אהלות, דהקנה אינו קרוי זרוע, דשם מצינו, דקרא זרוע לקיבורת, ואי משום

קעד הצניעות פרק ז' והישועה

הא, עדיין אפשר דקנה נמי נקרא זרוע, כמ"ש בעצמו בספר הישר, וכדמצינו בשם יד, זכף היד נקרא יד, כדכתיב (שמות ד, ג) מזה בידך, ולענין תפלין אמר (שם יג ט) והיה לך לאות על ידך, וקאי על הקיבורת, וכן הקנה נקרא יד, לענין נדרים, כמ"ש (ערכין יט :) ואי משום דקרא שם לעצם זה שבין מרפק לכף היד קנה, אין זה מכריח, שלא יקרא נמי זרוע, כמו דנקרא קנה, ונקרא יד, כן יקרא גם זרוע, וכמו הקיבורת, דנקרא זרוע ונקרא יד, ועוד דכתבו התוס' דמנחות הנ"ל אחר זה, ומשמע דמרפק ביד, כנגד ארכובה ברגל, וכתב ע"ז צאן קדשים, פירוש, ומה ארכובה, שהוא באמצע השוק, כן מרפק באמצע הזרוע עכ"ל, נמצא דס"ל דהקנה נמי הוי זרוע, שעל כן מרפק באמצע הזרוע, וכמ"ש בספר הישר, וסותר את עצמו על אתר.

טו) אכן הר"ת מעיקרא לא אמר דהקנה אינו זרוע, רק אמר שאינו קרוי זרוע, ויסד בזה יסוד, באמרו ומשמע בכל דוכתי, דמצות תפלין בזרוע כו', ר"ל דבכל הני דוכתי שהזכירו מקום הנחת התפלין, אמרו תפלין בזרוע, ולא אישתמיט לומר בחד דוכתא, תפלין בקנה, מזה דייק דמשמע בכל דוכתי, דמצות תפלין, בזרוע דוקא, ר"ל באותו חלק, אשר שם פרטי שלו הוא זרוע דוקא, דהוא הקיבורת, וע"ז כתבו התוספות ואותו עצם שבין יד לקודא, אינו קרוי זרוע (ר"ל בשם פרטי שלו) אלא קנה, כדתנן במסכת אהלות כו', דזה מפורש באהלות, דחלק שבין

הצניעות פרק ז' והישועה קעה

יד לקודא, קרוי קנה, וזרוע הוא שם פרטי של חקיבורת דייקא, וא"ש מה דסיימו התוס' דמרפק באמצע הזרוע, דאה"נ דהתוס' ס"ל כן, דהקנה נמי חוי זרוע, רק שם הפרטי הוא קנה דייקא, וזרוע הוא שם הפרטי של קיבורת דייקא כמבואר.

טז) ויש מגמגם בענין, מצד דפרש"י (תענית ז'). ד"ה פעמים, וז"ל כשהוא ערום, נראה זרועו וכנגד לבו עכ"ל, וברש"י שבעין יעקב איתא נראה זרועו כנגד לבו, ולא וכנגד בו', משמע דקאמר רש"י ז"ל, דזרועו הוא כנגד לבו, דהיינו שהקיבורת, דהוא הזרוע, מקום הנחת התפלין, הוא כנגד הלב, ומשמע דזרוע הוא הקיבורת דייקא, למעלה מעלינבוין אבל הקנה אינו זרוע, וי"ל דאין זו הוכחה.

יז) ועכ"פ אין כדאי להכריע בזה משום חסרון הו' שברש"י בעין יעקב, דשפיר אפשר דהוא

טעות סופר, והרי הענין בעצם מוכיח, דהביא קרא שימני כחותם על לבך, כחותם על זרועך, והשיב הקב"ה דתרווייהו זרועו וכנגד לבו, כשלבוש אין נראים, ואתי שפיר פשוטו כמשמעו, דתרתו קאמר, וצ"ל וכנגד לבו בו', כהגירסא הנדפס ברש"י שבגמרא, ולא אמר דזרוע הוא כנגד לבו, והכי נמי מסתברא, דמה ענין לרש"י ז"ל לפרש כאן, דזרועו כנגד לבו, אלא מבואר כנ"ל. ולכאורה יש לדייק מה שפרש"י כנגד לבו, ובקרא כ' על לבבך, ולא כנגד לבבך, ובאמת ראוי להעיר בעיקר הדבר כפרש"י (יתרו יט יח) ואתה מכנה אותו, לדמותו לבריותיו, כדי לשבר את

האוזן עכ"ל, וי"ל דבערום נמי אין לבו נראה מבחוץ,
 רק כנגד לבו, מש"ה כ"כ.
 יח) ואציין עוד כמה מקורים ע"ז דחקנה נקרא
 זרוע, חלא הם, שופטים (ט"ו, י"ד)
 העבותים אשר על זרועותיו ותוספתא (שבת פ"ט סי
 ט"ו) מנין לזרוע כו', ואין כאן מקום להאריך להעתיק
 הביאור שכתבתי בזה, איוב (ל"א כ"ב) ואזרעי וגוי
 סנהדרין (נ"ח.) חמגביה ידו כו' (ס"ח.) כשחלח ר"א
 נטל שתי זרועותיו כו', ירושלמי (שבת פ"י ה"ג)
 ומדרש (במדבר ס"פ ד') ומנחת התמיד של יום תלוי
 בזרועו, ב"ר (פרשה פי סי' ה') ומתנות כהונה שם,
 דנגלה זרועה של דינה, וע' ערוך, ערך מי, וברש"י
 סוטח ז: ד"ה שיגביה, חולין קו: ד"ה עד הפרק,
 ערכין יט: ד"ה עד הפרק, וברש"י שברי"ף ברכות
 מא. ד"ה עד לפרק, ושם מב: ד"ה צריך שיגביה,
 סמ"ג עשין כ"ב כ"ז א"ז סי' תקע"ו לענין תפלין,
 וקידוש ידים ורגלים, רא"ש ברי"ף הלכות קטנות,
 ה' תפלין ד"ה בגובה, וחולין פ"ח סי"א, וידים פ"ב
 מ"ג, רבינו יונה ברכות פ"ח מ"א, שה"ג שם אות ב',
 הגהות הב"ח שם אות ה', רשב"א בתשובה הובא
 בדברי חמודות חולין פ"ח אות פ"א, טור א"ח ס"ס
 קס"א, וב"ח שם, ב"י א"ח ס"ס צ"ב, ובס"ס צ"ה
 מרבינו הגדול מהר"י אבוהב, ש"ע א"ח סי' ד' סעי'
 כ"א, ומג"א שם ס"ק ז', וס"ק כ"ג ומחצית השקל
 שם, וסי' כ"ז ס"ח, וסי' ע"ד סעי' ג', וסי' קכ"ח
 סעי' ו', ומג"א סצ"ה ס"ק ב', וסי' שמ"ט ס"ק ב',

הצניעות פרק ז' והישועה קעז

וש"ע הרב שם, פמ"ג א"ח סי' ד' א"א ס"ק ז', באה"ט
א"ח סכ"ז סס"ק ט"ו, ושע"ת, כף החיים סע"ה
ס"ק ב', וסי' ד' אות צ"ט, וע' פרי מגדים ש"ע א"ח
סי' ד' ס"ק ז' שכתב זרוע מקרי עד קובדו עלינבויגן
עכ"ל, משמע נמי כאילו הקנה לבד נקרא זרוע,
וכמש"ל (אות ח') מהרמב"ם ה' תפלין, ועכ"פ מי
יכול להוציא הקנה, מכלל איסור גילוי זרוע, אחר
דמבואר בכל מקום שהוא בכלל הזרוע כנ"ל. ובשו"ת
יביע אומר (ח"ו חיו"ד סי"ד אות א')^{הד"ה 1234567} העיר מהרמב"ם
(ה' חובל פ"ד הט"ו) ומש"ע (אהע ספ"ג ס"א)
שכתבו דזרועה וצוארה חשיבי מקום מגולה, ויש
לתרץ דשם מיירי שחבלו אותה באברים אלו, והדין
דבושתה ופגמה בזמן שבסתר לה שני חלקים, ולו
חלק אחד, ובזמן שבגלוי לו שני חלקים, ולה אחד,
ופרש"י (כתובות סה :) דבגלוי, הבושת שלו, ועוד
שנמאסת עליו עכ"ל, והנה מיירי בזה לגבי בעלה,
ולדידה ודאי י"ל דהוי זרועותיה מקום גלוי, שחרי
מגלה זרועותיה בלישה ואפיה, ע"ל [פ"כ אות ד']
וכן בכיבוס, ע"ל (אות ג') וכן בטווי"י, ע"ל (אות ה')
וכן בשאר ענינים המזדמנים שמגלה זרועותיה
בהם, ונמאסת עליו, והוא סובל, וגם לטעם א' דרש"י
שהבושת שלו, אע"פ שאינו מתבייש מאחרים בזה,
י"ל דמתבייש לעצמו, כשרואה איך פלוני החציף
להזיק את אשתו, ובצוארה כתבו תוס' ב"ב קנ"ו:
ד"ה כבינתו, שלא תגלה בשר צוארה בשוק, אבל
בביתה לפני בעלה, שפיר י"ל דאין מקפדת לכסות.

שוק הוא למטה מארכובה

א) במס' ברכות (כד.) אמר רב חסדא שוק באשה - ערוה, וע"ל [פ"ג יז] דהרשב"א ביאר, דקמ"ל דשוק הוא מקום צנוע ומכוסה, אע"פ שבאיש אינו מקום מכוסה ע"כ, ולגבי טפח באשה ערוה, ביארו שם בגמרא, דלענין איסור הסתכלות באשה אחרת, לא איצטריך, דאפילו באצבע קטנה אסור, אלא דנ"מ באשתו ולק"ש, והוא הדין בשוק, דצ"ל נמי כן, דלאיסור הסתכלות, א"צ לאשמעין, דהרי אפילו באצבע קטנה אסור, דאינו מקום מכוסה, אלא דנ"מ נמי באשתו ולק"ש, דאחר דהוא מקום מכוסה, אפילו באשתו אסור לקרוא ק"ש נגדה, וי"ל עוד לפמ"ש הפרי מגדים (סע"ה מ"ז סמוך לסס"ק א') דבמקום מכוסה, לא רק הסתכלות אסור, אלא אפילו ראוי בעלמא אסור, והנה השוק הוא מהארכובה ולמטה, עד הקנעכיל, אמנם רבים וכן שלמים נקטו להו דשוק הוא למעלה מארכובה, וממילא למטה מארכובה, הוי לדידהו כמו מקום פטור, ודבר הרשות וכמו שאין עליו אחריות כלל, ומתחסדים עם קונם, שלובשים עכ"פ אנפלאות כמו שהם, אם דקים או דקים מן הדקים, ובבגדיהן, המחמירים מאריכים אותם שיכסו הארכובה, והמהדרים ביותר מאריכים 4 אינטשעס (10 צענטימעטער) למטה מארכובה, והם לדעתם אנשי חסד, חרדים לדבר ד', מדקדקים במצות

הצניעות פרק ח' והישועה קעט

ביתר שאת ועוז, ונעלם דבר מעיני הקהל, דהחיוב בזה, לדקדק ולהצטנע, יותר מאשר הם עושים, ולכן החיוב וההכרח לבאר ולהוכיח, כי לא דבר ריק הוא מכס, והוא ערוה, ואסור ממש מן התורה. ועי' מש"ל [ר"פ ז'] בזרוע, דבע"כ הוא בכלל מ"ש טפח באשה ערוה, וה"ה בשוק.

(ב) והנה הדבר מפורש במשנה (אהלות פ"א מ"ח) דחשיב אברי האדם מלמטה למעלה: רגל, קרסול (קנעכיל), שוק, ארכובה, ירך, מבואר בהדיא, דלמעלה מארכובה הוא ירך, ולמטה מארכובה הוא השוק, גם רש"י ז"ל (חגיגה יג.) כי שוק הוא עצם הנמכר עם הראש עכ"ל, ובחולין (עו.) במשנה כי שלשה עצמות בירך, התחתון והוא כו' ארכובה הנמכרת עם הראש, הרי דשוק דחגיגה הוא התחתון, רק בבהמה השוק למעלה, כמ"ש תוס' (מנחות לז.) ד"ה קיבורת, גם בערכין (יט:) פרש"י ד"ה מעל רגלו, משמע מה שעל רגלו, דהיינו שוק, עד ארכובה עכ"ל, ובסד"ה פרט לבעלי קבין, ביאר דרגל הוא עד קביל"א, והיינו עד הקנעכיל, כמ"ש המתרגם בחגיגה (שם) הרי שוק על הקנעכיל, עד ארכובה, ולמעלה מארכובה, הוא הירך, כמ"ש ד"ה עד ארכובה, גם המתרגם שם כתב, דהקנעכיל מחבר השוק והרגל, הרי הדבר ברור לכל, דהשוק הוא למטה מארכובה, עד הקנעכיל. וכ"ה ברמב"ם (ה' כלי המקדש פ"ח הי"ח) דארכובה סוף הירך, וממילא השוק למטה, ובה' ביאת מקדש (פ"ח הי"ג) איירי דשוקו באמצע רגלו, שהשוק עומד

קפ הצניעות פרק ה' והישועה

על עקבו, ע"ש, וכן מבואר במאירי (מגילה כד.) שכו' יחף שכל שוקיו מגולין עד כרעיו עכ"ל, הרי דשוקו תחת כרעיו, גם בשו"ת ח"ס (אה"ע ר"ס ס"ט) ז"ל ג' אברים ברגל אדם, תחתונו נקרא פרסת הרגל כו' וגובהו מקרקע עד איסתורא שקורין קנעכיל כו' ומשם מתחיל השוק באדם, התחלתו מהאיסתורא (קנעכיל), עד הארכובה שקורין קניא בל"א כו' ומשם מתחיל הירך באדם כו' עכ"ל, וכ"כ ערה"ש (אה"ע סי' קס"ט סכ"ו), הרי מבואר לעין כל, דעצם הארוך שעל הקנעכיל עד הארכובה, הוא השוק, ועליו אמרו התוספות (ברכות כ"ד.) שוק באשה ערוה. וע"ל פט"ו.

ג) ועיין עוד שופטים (ט"ו ח') שוק על ירך, ורש"י ורד"ק שם, ושו"ת ח"ס (יו"ד ס"ס נ') שיר השירים (ה' ט"ו) שוקיו וגו', ואבן עזרא שם (ישעי' מ"ז ב') חשפי שובל וגו' ורד"ק שם, וע' חגיגה (י"ג.) רגלי החיות כו' ורש"י שם, ערכין (י"ט:) רגלים פרט לבעלי קבין, ורש"י שם, ושם בגמרא חלצה מן הארכובה ולמטה כו', ורש"י שם, ושם האי איסתורא כו', ורש"י שם, ויבמות (ק"ג.) אמר רב פפא האי איסתורא עד ארעא נחית כו', ותוס' שם ד"ה מאן, ות"י שם ד"ה רגלים, ותוס' חד מקמאי נדפס שם במשנה, וב"י (א"ח סי' קכ"ח ד"ה וכן מצותו) וש"ע (אה"ע סי' קכ"ט סכ"ח וסל"ה, ובסדר חליצה בקצרה סל"ח מ"ב מ"ג, ובהפירוש שם ס"ק ח', ושם סעי' מ') ובב"ח א"ח סעי' ד"ה וכן, ויד רמה (ב"ב נ"ז:) ומאירי (מגילה כ"ד וביבמות דף

הצניעות פרק ח' והישועה קפא

ק"ח ע"א) ומג"א (ר"ס ב') ומה"ש (שם) וצ"צ החדש (במשנה חולין פ"ד ד"ה שו"ר בתהה"א, קרוב לסופו בשם בית מאיר) ומדברי כולם למדנו דשוק למטה מארכובה, ואי אפשר לי להאריך עכשיו, לבאר תוכן העניינים. בציונים הנ"ל. ועוד מוכח בהדיא דחייבת אשה להתכסות גם למטה מארכובה מדקי"ל (נדריס כ. ובש"ע יו"ד סי' קצ"ה ס"ז) דאסור להסתכל בעקבה דאשתו נדה, דהוא חשיב מקום מכוסה, וכתבו כן גם בשם הראב"ד ורשב"א ז"ל, וע' ב"ח דלרשב"ל עקבה דקתני אינו עקבו ממש, אלא מקום הטנופת כו' אבל לענין איסורא, אפילו עקבה ממש אסור. גם בתורת השלמים מפרש דלר"ל עקבה מקום הטנופת, ולרב יוסף עקבה ממש קאמר, ואפ"ה אסור להסתכל כיון שהוא מקום המכוסה, ואם העקב שתחת רגלה, חשיב מקום מכוסה, איך הפה יכול לדבר דעצם דלמעלה מהקנעכיל, מותרת לגלותו, וע' רבינו גרשום (ב"ב נז:) דיחפות הוי ערוה, ומגרה יצה"ר, ומוכח דבע"כ מחויבת לכסות גם מהקניא ולמטה. גם בש"ע הרב (סע"ה ס"א) מבואר דמקום האנפלאות, הוא השוק.

ד) ואחר דמוכח בהכרח דתחת הארכובה הוא השוק, הרי פשוט וברור לכל, דביוצאת בלי אנפלאות, הרי יצאה להדיא בערוה מגולה, כמפורש בגמרא (ברכות כד.) שוק באשה ערוה, וע"ל (פ"ד ג') דפירשנו דאפילו רואין תואר השוק מכוסה באנפלאות הוי ערוה, ק"ו במגולה לגמרי ר"ל, או

שהאנפלאות שקופים ח"ו, ובש"ע (אה"ע סי' קט"ו ס"ד) איתא דביוצאה לשוק במטפחת המכסה שיערה, ואין עליי רדיד ככל הנשים, חשיב יוצאה וראשה פרוע, ויוצאת בלא כתובה. ושם איתא נמי בטוה בשוק, ומראה זרועותי לבני אדם, נמי יוצאת בלא כתובה, ופשיטא דהיוצאת בלא אנפלאות גרוע וחמיר פי כמה, וע"ל פ"א.

ה) ובשיטה הנ"ל, יובן נמי, מה שפרש"י (שמות כ"ח ד' ו') בענין האפוד, שהנשים הרוכבות חוגרות בסינר ע"ש, ולמה זה יתגרו הרוכבות דוקא בהסינר, אכן, לפמז"ל (ב"ר פרשה פ' ס"ו) שמשעה שלקה העולם בדור המבול, עמדו (אומות העולם) וגדרו עצמן מן העריות עכ"ל, וע"ל (פ"א לאו ב') דפריצות גורם ג"ע, וממילא הוכרחו האומות, לגדור עצמן גם מבגדי הפריצות, וכידוע באמת גם היום, שיש מהן נזהרות הרבה ללבוש בצניעות, והרוכבות, כשישבו על הסוס ונותנת רגל א' מצד זה של הבהמה ורגל א' מצד האחר, בע"כ בגדה שתפור סביב, נדחק למעלה ומתקצר, ומתגלות רגליה, ואע"פ שמכוסין באנפלאות הוי פריצות כנ"ל, לכן חוגרות בסינר, מלפניהן, כדרך חגירת אשה בסינר, והוא פתוח מאחריה, כדרך הסינר שפתוח מצד א' ודומיא דאפוד, ועי"ז אינו מתקצר, והוא מתפשט מלפניה ומכסה אותה עד למטה, שהרי ארוך עד עקבה כפרש"י ע"ש.

הצניעות פרק ח' והישועה קפג

ו) ואפילו לובשת אנפלאות והם שקופים כנהוג בעוה"ר בכמה בתי חרדים ר"ל, נמי הדין ככל הנ"ל, וכמ"ש מג"א (ר"ס ע"ה) וז"ל אם לבושה דק ומתחזי בשר מתוכו, אסור כמ"ש ס"ה עכ"ל, ובש"ע (ס"ה) ז"ל ערוה בעששית ורואה אותה דרך דפנותיה אסור לקרות כנגדה, דכתיב ולא יראה בך ערות דבר, והא מתחזיא עכ"ל, הרי פשוט דאנפלאות השקופים לאו כלום הן, דולא יראה בך ערות דבר אמר רחמנא, וע"ל [פרק י"א], ושוק באשה ערוה (ברכות כד.) וכאן דשוקה נראה, הרי עוברת בהדיא על ציווי תורתנו הקדושה, ואין בזה שום חומרא וחסידות כלל, אבל הוא משום איסור דאורייתא, ועוברות הנשים והאנשים בזה על הרבה עבירות חמורות, ומשום שאין יוצאים ידי חובתם בקריאתם ובברכתם, וככל המבואר בפרק ראשון (בל"ת ח'), עש"ב.

ז) וגם בדברי תורה אסור לדבר כנגד הערוה (ולהרהר מותר), כמבואר בשבת (ק"נ.) ע"ש ברש"י ד"ה ההיא, ובמג"א ספ"ה ס"ק ב' ופר"ח סע"ה ג', ובאה"ט ס"ס ע"ה ס"ק י"א, וש"ע הרב שם ס"י).

ח) והנה נתבאר ונתברר בס"ד דכל מי שיראת אלקים נוגע בלבו, אי אפשר לו כלל להקל בזה, שיראה בשר האשה למטה מארכובה, אפילו דרך האנפלאות, דעל זה ודאי אמרו שוק באשה ערוה. וע' פט"ו.

פרק תשיעי

חיוב בגדים ארוכים

ולכאורה יש בזה מבוכה גדולה, דלפי המקורים דלעיל ודלהלן. החיוב שיהיו בגדי הנשים, ארוכים עד למטה, אך למעשה רואים שהכל מקילים בזה, ולא ידעתי לשות עצות בנפשי, באיזה צד ראוי לי להחזיק, כי שגיאות מי יבין, וסברא הפשוטה היא, לתלות הטעות ביחיד, ומכל מקום, קשה לדחות כל הראיות בזה, שהם ברורים ומאירים, כשמש בצהרים בס"ד, ואפריון נמטייה לנכדי הרב מוה"ר יעקב ראטענבערג שליט"א שהביא לי הקול קורא שלפנינו מהבד"צ זירושלים בשנת תרפ"ח, ונוכחתי לדעת, כי לא מלבי בדיתי ח"ו דברים שאינם, וכבר הורו גדולי התורה בחיוב הארכת בגדי הנשים, והדין דין אמת, ככל המבואר בס"ד.

בס"ד

פסק הלכה

שנתפרסם בשנת תרפ"ח בנשיאות רבינו הגאון אב"ד מרן ר' יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל פה עיה"ק ירושלים תוב"ב יום י"א לחודש אייר שנת תרפ"ח לפ"ק.

כאשר בעוונותינו הרבים פשתה המספחת של מלבושי שחץ ופרצו גדרי הצניעות סמל

הצניעות פרק ט' והישועה קפה

עמנו הקדוש מאז ומעולם באופן מבהיל מאוד
ד' ירחם, ורבים מיראי ד' פונים אלינו להורות
להם את הדין והדת.

והנה אם המפורסמות — אין צריכות ראייה, אך
מחמת דדשו בה רבים בעוונותינו הרבים
והורגלו במלבושים קצרים ובבתי יד קצרים עד אשר
הרבה מהמון עם נשכח מהם חומר האיסור ונעשה
להם כהיתר ח"ו, ע"כ, הננו להודיע בזה — כי כל
אשה ישראלית חייבת ע"פ דין תורתנו הק' ללבוש
בגדי צניעות כאשר נהגו בנות ישראל הכשרות מאז
ומעולם בלא שום שינוי — דהיינו במלבושים
ארוכים עד קצה האחרון היותר אפשר ומצד
הראש יכסה את כל בית הצואר כמנהג הצנועות
ובבתי ידים ארוכות עד כפות הידים וכן בשאר
הבגדים חייבות לנהוג בצניעות וחלילה ללבוש
אמפלאות מנוקבות מעשה רשת אשר הרגל נראה
מתוכם או אמפלאות מגוון עור הגוף כל אלה פיגול
הוא לנו אומה קדושה וטהורה מדור דור, וכמו
כן כל אחד מחויב לחנך את בנותיו הקטנות בצניעות
ובקדושה שגם הן תלבשנה בגדי צניעות — לכל הפחות
שהשמלה תכסה באורכה את רוב הרגל ובתי ידים
שיכסו את רוב היד.

ובשכר זה יקויים בנו מקרא שכתוב "והייתם לי
סגולה מכל העמים ואתם תהיו לי ממלכת
כהנים וגוי קדוש", ונזכה לגאולה קרובה בב"א.

קפו הצניעות פרק ט' והישועה

ביד"צ לכל מקהלות האשכנזים :

נאום : מרדכי ליב רובין

נאום : יצחק במוהר"ר ז"ל

נאום : דוב צבי קארלנשטיין

ראיתי הכתוב מהרבנים הגאונים הביד"צ שליט"א ויישר כוחם וחילם לתקן הפירצה. ובאתי על החתום המחכה לישועה בקרוב.

יוסף חיים זוננפלד

אב"ד זירושלים עיה"ק תובב"א

(א) והנה הבד"צ במודעה, סתמו דבריהם, וחייבו כל אשה ישראלית, ע"פ דתה"ק, ללבוש בגדים ארוכים, עד קצה האחרון היותר אפשר, ולא ביארו שום מקור הלכה בזה, וכן מהנכון, ושתיקה יפה במודעה, שלא לרשום שום מקור והסבר, שלא לגרום מכשול, עדי"ש (קהלת ז כג) אמרתי אחכמה, והיא רחוקה ממני, דנדמה להחולק, שכבר מבין ויודע הכל, ויתאמץ לסתור, ע"פ טענה משובשת וסברא משובשת, ועיקר חסר מן הספר, ולא ידע מאי קאמרי רבנו, אכן אנן בדידן, שאנו עסוקים בספר זה, לבאר הלכות אלו בס"ד, החיוב לנו להתבונן בדבריהם הקדושים, בכל האפשר, והבורא ב"ה יעזרנו על דבר כבוד שמו יתברך אמן ואמן.

(ב) והנה יסוד הראשון, דמשמע מלשון פס"ד הנ"ל, שכתבו דמאז ומעולם, נהגו בנות ישראל

הצניעות פרק ט' והישועה קפז

הכשרות, ללבוש מלבושים ארוכים עד כו', ושכל אשה ישראלית חייבת, עפ"ד תה"ק ללבוש כן בלא שום שינוי עכ"ל, נראה שהוא לפ"מ דקי"ל [שי"ע יו"ד סי' רי"ד ס"א] דקבלה כנדר, ושם ס"ב ז"ל קבלת הרבים חלה עליהם ועל זרעם, ואפי' בדברים שלא קבלו עליהם בני העיר, בהסכמה, אלא שנוהגין כן מעצמם, לעשות גדר וסייג לתורה עכ"ל, ע"כ כתבו דחייבת כל אשה לנהוג כן, ואסורה לשנות ע"פ תה"ק, ולכאורה י"ל לפי לשון השי"ע הנ"ל, דחלה רק עליהם ועל זרעם, ולא על דורות שאחריהם. אמנם, לפי המפורש בב"י שם (בסוף הסי' מהריב"ש) דיליף לה, מעובדא דבני בישן (פסחים נ:) ופסק הרמב"ם (ה' שבת פ"ל הי"ג) וז"ל ומקום שנהגו, שלא יפליג בע"ש כלל, אין מפליגין עכ"ל, וכתב [שם] הרה"מ, דיליף לה מההיא דבני בישן, הרי דלא רק עליהם ועל זרעם חל האיסור, אלא על כל בני המקום בכלל, שכל דורותיהם, הם זרעם.

ג) וגם למשי"ש פת"ש (ס"ק ה') מת' זכרון יוסף, דהקבלה חלה על זרעם, דוקא כשכבר הנהיגו גם את זרעם כן, דאז דוקא, הוי כנדרו גם לזרעם ע"ש, בע"כ כונתו, רק על דור ראשון לבד, דבעינן שיקבלו המנהג, דא"ת שכל דור צריכים קבלה לעצמם, וכשלא קבלו, אינם בכלל המנהג, נמצא דלא חל המנהג על זרעם כלל, שהרי תלוי בקבלתם, אם יקבלו על עצמם, יתחייבו בו, ואם לאו, לאו, אע"כ רק הדור הראשון צריכים לקבל ולנהוג כן, ואז הוי

קפח הצניעות פרק ט' והישועה

כנדרו עליהם ועל זרעם, וחל החיוב, על כל הדורות, וא"כ בני"ד, שנהגו כן, כל הדורות מאז, הרי כל הדורות הבאים אחריהם, הם בכלל חיוב המנהג, וכ"כ ח"ס (ח"ו סי' א') מרמב"ן כל בני העיר בכלל תקנתם, ואפי' הנולדים לאחר מכן שהרי הציבור יכולים לעשות תקנה עליהם ועל זרעם אחריהם, כמו שמצינו בפלגש בגבעה כו' כדאשכחן בקבלת התורה, וכן במגלה ובצומות עכ"ל. ולא שייך היתר, מצד שיצאנו מכל המדינות ועיירות, שקבלו אבותינו שם המנהג ההוא (ע"ש בש"ע, הבאים מחוץ כו' הותרו כו' ובבאה"ט ס"ק ה') דשם איירי שקבלו רק אותה העיר לבדה, ולכן כשיצא מהעיר, אולי יצא מכלל החיוב שמצד העיר, ואם נחרבה העיר, אולי לא שייך עוד חומרי העיר שיצא משם, אבל בני"ד, שהיתה הקבלה, בכלל כל ישראל, בכל מקומות מושבותיהם, הרי אינו תלוי כלל בהמקומות רק החיוב מוטל על כל אחד מישראל, ודו"ק.

ד) ומ"ש הבד"צ בפס"ד הנ"ל, כאשר נהגו בנות ישראל הכשרות מאז ומעולם, משמע לכאורה, דלא כל בנות ישראל נהגו כן, י"ל כונתם, שגם אחר שקלקלו הדורות האחרונים, והתחילו לקצר בגדיהן, מ"מ בנות ישראל הכשרות, החזיקו במנהגם הראשון מאז ומעולם, וכן מחוייבת כל אשה ישראלית, ולא יתכן נמי, דמאן זהו, יתיר לעצמו, קיצור הבגדים, בטענה, שאבותיו לא קבלו עליהם מעיקרא, דהא על פי הלכה הנ"ל, הקבלה חלה על כל אנשי

הצניעות פרק ט' והישועה קפט

הקהלה בע"כ מלבד זכ"א מישראל בחזקת כשרות, שלא הוציאו את עצמן מהכלל, גם התרת חכם, לא מהני בזה, כמ"ש בש"ע (סי' רכ"ח סכ"ח) אם היתה ההסכמה, גדר לרבים, או סייג לתורה, ולדבר מצוה, אינם יכולים להתיר עכ"ל, והרי בגדים ארוכים לנשים, ודאי הוא גדר לרבים, וסייג לתורה ולדבר מצוה ע"ל (פ"א) שיש בזה, הרבה לאוין ועשין, ובהקדמה (אות א') נתבאר בס"ד, שהצניעות משפיע על כל שמירת תה"ק ומצותיה ע"ש.

ה) ויש לי להביא סמך ע"ז, כי מיום ברוא אלקים, אדם וחווה, ויעש להם כתנות עור וילבישם (בראשית ג' כ"א), לבוש הראשון בעולם, עשאו ארוכים, עד למטה לארץ, שהרי כתב בעל הטורים (שם) וילבישם, ב' במסורה, הכא, ואידך (ויקרא ח' י"ג) גבי (צ"ל בני) אהרן, וילבישם כתנות, מלמד שעשה הקב"ה לאדה"ר בגדי כהונה, ואיתא בב"ר, שבהם היו עובדים הבכורות, וח' תיבות בזה הפסוק, כנגד שמנה בגדי כהונה עכ"ל בעה"ט, וז"ל המד' (במ"ר ד' ח') אדם הראשון, היה בכורו של עולם, וכיון שהקריב קרבנו, שנאמר (תהלים ס"ט) ותיטב לדי משור פר, מקרין מפריס, לבש בגדי כהונה גדולה, שנאמר (בראשית שם) ויעש ד' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם עכ"ל, הרי מפורש יוצא מפי חז"ל הקדושים, דאותם כתנות עור, היו בגדי כהונה. ופשיטא שעשאו הקב"ה כדין בגדי כהונה, ובגדי כהונה היו ארוכים עד לארץ, דכתיב (ויקרא ו' ג')

ולבש הכהן מדו בד, פרש"י הוא הכתונת ואז"ל (פסחים ס"ה:) מדו בד, מדו כמדתו, פרש"י כמדתו, שוה לארץ, וכ"כ הרמב"ם ה' כלי המקדש פ"ח הי"ז. נמצא הכתונת של אדה"ר, הי' עד לארץ, ואיתא בספר חנוכת התורה (בהשמטות אות רכ"ד) זכתנות אדם וחוה, היו שניהם שווים, ובשלמא של אדה"ר הוצרך להיות עד לארץ, כדין בגדי כהונה, אבל בשל חוה, ליכא האי טעמא, אע"כ משום צניעותא ומזה נלמד מדת בגדי צניעות לכל הנשים.

ו) ואז"ל (שבת צ"ח:) למה משכן דומה, לאשה שמהלכת בשוק, ושפוליה (שולי בגדיה, רש"י) מהלכין אחריה (כך היתה יריעה של אחריו (של אחורי המשכן) נגררת בארץ, רש"י) עכ"ל, הרי מפורש, שכן היה דרכן, ששולי בגדי האשה, היו נגררות בארץ. ונראה דהיינו שבזמן המשכן הי' דומה לאשה שמהלכת כו', שהנשים הלכו אז כך.

ז) ויש להעיר דמה זה, שרמז במשכן דווקא, צניעות הנשים, ומצינו נמי ברש"י (שמות כ"ו ט') וז"ל וכפלת את היריעה הששית כו' חצי רחבה, הי' תלוי וכפול, על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה צנועה המכוסה בצעיף על פני עכ"ל, רמז נמי הצניעות בזה, ופשיטא שיש בזה כונה חשובה, וי"ל דכנסת ישראל כלה קרואה בנעימה, ואמר הקב"ה (שמות כ"ה ח') ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ואמר (דברים כ"ג ט"ו) כי ד' אלקיך מתהלך בקרב מחניך וגו' והי' מחניך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר ושב

הצניעות פרק ט' והישועה קצא

מאחריך, הרי ביאר דהשראת השכינה בישראל, תלויה בצניעותם, וממילא מובן שפיר, דבמשכן זהו מקום השראת השכינה, רמז לישראל ענין צניעות הכלה כשפוגעין בפניה בשעת הכניסה, וצניעות כל אשה חשובה מלאחריה, לעורר ולהזכיר לישראל, דהשראת השכינה בתוכם, הוא דוקא כשהם בצניעות, והצניעות ניכר בכיסוי ראשה ופניה, וצ"ל דוקא כפול, כמבואר בש"ע [אה"ע סי' קט"ו ס"ד], דצריכה ללבוש דוקא רדיד על המטפחת עש"ב ומלאחריה, שלא יראו רגליה כלל, אפילו כששוחה כמש"ל [אות י'] לפי שהצניעות היא הקדושה, והיא יסוד היהדות וכמש"ל בהקדמה. (ח) ובמדרש (רות רבה ד' ט') ויאמר בועז כו' כל הנשים שוחחות ומלקטות (ומתוך כך, האחוריים בולטים, ורגליהם נראות, מתנות כהונה) וזו יושבת ומלקטת, כל הנשים מסלקות כליהם (מעלות בגדיהם, עם החגורה, למען יהיו קל ללכת, מ"כ) וזו משלשלת כליה כו' עכ"ל, הרי שכל הנשים היו בגדיהם מגיעות עד לארץ, רק כשהיו שוחחות, נראו רגליהן.

(ט) ויש לדקדק, דאם לא נראו רגליהן, כשלא היו שוחחות, שהיו בגדיהן עד למטה, איך אמר בועז, שמעלות בגדיהן עם החגורה, וי"ל לפי הנ"ל (אות ז') שהיו בגדי הנשים נגררות בארץ, הגביהו רק החלק הנגרר בארץ, שיהיו קל ללכת, ומ"מ היו בגדיהן עדיין מגיעות לארץ, שלא נראו רגליהן, רק כשהיו שוחחות, והנה ברד"ק (ישעי' מז ב) מבואר שאע"פ

קצב הצניעות פרק ט' והישועה

שהאשה מכסה רגליה, מ"מ בלכתה בדרך, תגלה אותם, אך שם איירי, שהחזיקה בדרך, לילך בגולה, זבהליכה קבועה, שהטורח רב, מוכרחת להקל לה ההליכה יותר, ואז בע"כ מגלה רגליה, אבל כשהלכו ללקוט לקט, נהי שהוצרכו לילך מביתן להשדה, והלכו ג"כ משדה לשדה, וכמ"ש בועז לרות (רות ב' ט') עיניך בשדה אשר יקצורו, מ"מ אין זו הליכה קבועה, ואין בה טרחה כולי האי, לכן הספיק להן, להעלות החלק הנגרר אחריהן לבד, וצ"ל דגרירת בגדה בארץ מאחרי', מעכבה נמי בהלוכה, וצ"ל נמי דלשלשל בגדיהן כשיבאו להשדה ולחזור ולהעלותן כשצריכים לילך בכל פעם, היה להן טרחה יתירה, והא דלא חשו שרגליהן נראו בשעת שחייתן, אחר דמשמע שהיו צנועות, ולא פרוצות. י"ל להנ"ל (פ"ד אות ג') דההקפדה בגילוי רגליהן איירי, שהולכות באנפלאות, ואין בשרן נראה כלל, אפשר שגם אחר שחייתן לא נראה מרגליהן רק דבר מועט בלבד, ומתוך שהוא סמוך לארץ, אין עין רואה בזה צורת שוק, ואין כאן לא טפח באשה, כיון דמכוסה, ולא שוק באשה, דלא נראה צורת שוק כלל אפילו במכוסה כנ"ל, מש"ה לא הקפידו הנשים בזה, ולא זכרו חכמים בזה, רמז איסור.

י) וי"ל הטעם שנהגו להיות בגדיהן נגררות בארץ, שאם יזדמן להן צורך או הכרח לשחות, לא יתגלו רגליהן מאחוריהן, כמו שהתרעם בועז, על הנשים כנזכר לעיל (אות ח') ורק שם בלקט השדה, מחמת קישוי טרחתם, הקילו לעצמן, שסלקו בגדיהן,

ושחחו ללקוט, ורות החמירה בשתיהן, לא סלקה בגדה, ואפ"ה, לא שחחה ללקוט, וי"ל שחששה לטעם הראשון שכתב מתנות כהונה, שלא יהיו האחוריים בולטין, דג"כ אינו צניעות לאשה, גי"ל שהי' רע בעיניה, מה שהיו שאר הנשים שוחחות, והיו רגליהן נראין כנ"ל, ולכן לא רצתה לשחות, עד"ש ירושלמי הנ"ל [בפתיחה אות לז], ילפון מקלקלתא, ומתקנתא לא ילפון, שבני אדם לומדים רק הקלקול, אבל התיקון אין לומדים, ולכן מה שהיה בגדה נגרר שם בארץ, אין לומדין ממנה, לעשות כך, אבל כשהיא תשוח, תיכף יזכרוה לשבח, שהיא צנועה וחשובה, וראויה לסמוך עליה, לשחות, כדמבואר שם ע"ש, ונמצא דהיא מחזקת המנהג הרע, שמתרעמת עליו בלבה, לכן נמנעה מלשחות.

יא) גי"ל טעם גרירת בגדיהן בארץ, לגי' ס"א דגרסו למה משכן דומה, לאשה חשובה שמהלכת כו', דזה הי' מנהג לנשים חשובות דוקא והטעם. דנשי ההמון מהדרין למצוא מבוא להקל בכל דבר, ולעת הצורך ישתמשו במדת עניות שאע"פ שנשים צנועות מאריכין בגדיהן עד לארץ, רשאין הן לקצר מזה. בטענת מה אנו כו' איך נתדמה לצדקניות, ונמצאו פורצין בזה גדרי הצניעות, וידוע דלעמוד בפרץ ולגדור הוא דבר קשה, ועיקר התכלית למנוע מלפרוץ, לכן התחכמו נשים החשובות והאריכו בגדיהן שיגררו בארץ, בכדי שכשיפחתו ההמון מהן יהיו עדיין כשיעור עד לארץ, וע"ל בהקדמה אות ג', ובפ"א בלאו השביעי,

קצד הצניעות פרק ט' והישועה

אוצר החכמה

שאחריות ההמון על הגדולים, שלא יתנו מקום ללמוד מהם להקל.

יב) וכן יש ללמוד, ממצ"ל (שבת ע"ז:) גלימא (מלבוש נקרא גלימא) שנעשה בו כגולם, ופי' הערוך (ע' גלם א') נראה כמו שאין לו, לא יד, ולא רגל עכ"ל, הרי שהיו בגדיהן ארוכין עד למטה, שלא נראו רגליהם כלל. ומשמע דבגד שנקרא גלימא, לא הי"ל בתי ידים וכדרך שמצינו (יומא ע"ז:) שלא יוציא ידו, מתחת שפת חלוקו, שהיו הידים תחת הבגד, שנתעטפו בבגד, ע"ג הכתפות. ואפילו תאמר, דאותו בגד שנקרא גלימא, היה משונה משאר בגדים, שהרי גם יד אין ניכר בו, מ"מ למדנו מזה, שעכ"פ לבשו בגדים ארוכים עד למטה.

וכן יש ללמוד נמי מתוס' הרא"ש (ברכות כ"ד.) שכ' במ"ש ר"ח שוק באשה ערוה, דלא תימא פעמים שהאשה מגבהת בגדי', ואין זרכה להיות מכוסה, קמ"ל דהוי ערוה עכ"ל, מבואר בזה, דהיו בגדיהן ארוכין עד למטה, שעיי"ז לא הי' שוקה נראה כלל, ורק כשהגביהה בגדה, אז דווקא נראה השוק. יג) ולשון חכמים מחכים, לענין אריכת הבגדים הנ"ל, במצ"ל (עירובין ק:) שהתרנגול מפיס לתרנגולת, ואומר לה, זבינא לך זוגא (מלבוש שקורין קוט"ה, רש"י) דמטי לך, עד כרעיד, וגי' ר"ח עד דמטו, מאוניך, עד לארעא עכ"ל, וגם בעין יעקב שם הגירסא, דמטי לך, עד ארעא, וכן [שם] בעץ יוסף, בשם תורת חיים, גריס נמי כן, ומדבריהם למדנו

הצניעות פרק ט' והישועה קצה

ג"כ, שכן היו בגדי הנשים אז, ארוכים עד לארץ, ונקטו שיגרא דלישנא, לפי מנהג הנהוג בארץ, שלבוש הנשים, הי' עד לארץ, ועץ יוסף בשם ת"ח הנ"ל, מבאר, דלהכי נתן הקב"ה טבע לתרנגול, שיפשוט כנפיו, עד לארץ, לרמוז לנו, כאילו אמר לה, זבינא לך זוגא, שיגיע עד לארץ עכ"ל, וע"ל [אות ה'] בכתונת חוה, שהי' עד לארץ משום צניעות, והטביע הבב"ה בתרנגול, טבע הנ"ל, לעורר לבני האדם, להתנהג בדרך הצניעות, במלבושים הארוכים, עד לארץ, ואע"פ שחז"ל הקדושים, השתמשו בזה, ללמד מדת הדרך ארץ, למדנו מזה גם לצניעות וגם לגי' הגמרא שלפנינו עד כרעיד, היינו עד רגליך, כמ"ש ערוך [ע' כרע א'], וכיון שעיקר הלימוד, הוא, מזה שפושט כנפיו, עד לארץ, הרי כונתו שיהי' עד סוף רגליך, דהיינו עד לארץ.

שוב ראיתי בסידור מהריעב"ץ [דף קנ"ט בפרק ו' אות ז'] כתב וז"ל ולמדנו דרך ארץ מתרנגול שמפייס ואח"כ בועל, דא"ל זבינא לך זוגא דמטי לך עד כרעיד. רומז למלבוש של צניעות שכל גופה מתכסה בו עכ"ל. ודבריו כדברינו, וברוך שכיוונתי לדעת הגדול דאגב למדנו מדברי אגדה זו, לענין צניעות שיכסה כל גופה עד לארץ.

יד) ואין להקשות, למש"ל זהו בגדיהן ארוכין עד למטה, א"כ איך חייש רש"י ז"ל (שבת סג:) ד"ה תחת אצעדה, ובד"ה ועשו להן, דכשיפלו בתי שוקיה, יתגלה שוקה, והרי הבגד הארוך עד למטה, יכסה שם, די"ל דאה"נ, דהבגד הארוך יכסה

שם, וכל החשש הוא, בשביל שעת נטילת הבירית, שמגבהת את בגדה, ולכן באמת כתבו התוס' ד"ה בירית, שאפשר ליטלו, בלא גילוי שוקים, דהיינו שמכנסת ידיה תחת בגדה, ושולפת את הבירית, ואדרבא בזה מצינו ראייה נוספת, דהיו בגדיהן ארוכין עד למטה, שע"כ סמכו דכל שבשעת נטילת הבירית, אפשר לה, שלא לגלות שוקה, שוב אין חשש, שאפילו יפלו הבתי שוקיים, לא יתגלה שוקה, שהרי בגדה הארוך, מכסה שם, והא דהוצרכו לבתי שוקיים, משום דלפעמים האשה מגבהת את בגדיה, כמש"ל (אות י"ג) מתוס' הרא"ש, והרי שוק באשה ערוה, מש"ה צריכה בתי שוקיים, מלבד בגדה הארוך.

טו) וכמה יש לתמוה, על אותם שהם ערומים בדעת, ומשימים עצמם כלא ידעו ולא יבינו, שמכריעים להכשיר אורך בגדי הנשים, בהשערתם, בהיותן נצבות לפניהם, ואומרים הרי הבגד מכסה הברך, או יותר קצת, ושפיר דמי, והנה רש"י ז"ל כתב (ויקרא יט לה) שהמודד נקרא דיין, שאם שיקר במדה, הרי הוא כמקלקל את הדין כו' ע"ש חומר הדבר, והכרעתם הנ"ל דומה, למקוה מים, מלאה על כל גדותיה (דקיי"ל (יו"ד סי' ר"א פת"ש ס"ק ג') שאם בשעת טבילה, יוצאין מים, הוי זוחלין, ופסולה) ושואלין לאחד, האם מותר לטבול במקוה זו, מחשש זוחלין, והוא משיב, הרי עינינו הרואות, שהמים נחים ועומדים, ואין יוצא מהם כלום, ושפיר דמי לטבול בה, ושקר ענה בזה, שהרי בשעת טבילה

הצניעות פרק ט' והישועה קצו

יצאו המים, כידוע לכל, וכן נר של שמן התלוי בדלת, דקי"ל (ש"ע א"ח סי' רע"ז ס"א) דאסור לפתוח ולנעול הדלת בשבת, שהוא מקרב השמן להפתילה, או מרחקו ממנו, בשעת תנועת הדלת, והוי מבעיר או מכבה, וכשנשאל לא', האם מותר לפתוח ולנעול דלת זו בשבת, והוא משיב, הרי עינינו הרואות, שהשמן נח לפנינו, ולא נד כלל, ואין חשש בזה, הלא שקר ענה בזה, כי בתנועת הדלת, יתנועע השמן בע"כ, כידוע, וכן בני"ד, אפילו לשיטתם, שמספיק כיסוי הברך, או קצת יותר, עכ"פ ידוע לכל, שהאשה מתנועת בכל מיני תנועות ועבודות, שבע"כ בגדה מתקצר, ומתגלה הברך, יותר ויותר, ואסור גם לשיטתם, ועושים עצמם כאילו לא ידעו, ולא יבינו, לא חלו, ולא ירגישו כלל בזה, ושפיר דמי, ואחריותם גדול מאוד בזה. ועי' שו"ת באר משה [ח"ד סי' קמ"ז אות ל"א] מספר משנים הקודמים שראו עיניו. שאפי' המאדערנע מעולם לא הלכו למעלה מחצי הרגל שבין הברכים והמנעלים, והיותר מדקדקים, למטה מחצי הרגל, ואפי' הפרוצות לרוב לבשו בגד יותר ארוך, ממה שנשי החסידים לובשות עתה כו', וכשיושבות הנשים, שמלותיהם מתקצרות עוד הרבה יותר, ובודאי בכה"ג אסור ואסור לישב ביחד בחדר א' ע"י פירוד השלחנות שאינו מועיל כלום עכ"ל.

טז) וראוי להעיר בזה מוסר השכל לקצת נשים חשובות, שאין יוצאות ידי חובתן בזה כראוי, וטוענות הלואי ויעשו כל בנות ישראל כמוני,

וזהו באמת שטות, כי העם הם כמו גוף אדם, שיש בו אברים מאברים שונים, ויש בו גבוה מעל גבוה, ואי אפשר שיעמדו אברים התחתונים בגובה של העליונים, כמו כן בעם אי אפשר שיעמדו הפשוטים בגובה של החשובים. ובע"כ יש לכל כת דרגא דילה, ומהלכת בדרך שהוא לפי השגתה, ואי אפשר לתחתונה להיות כעליונה. ובע"כ אשה החשובה מוכרחת לדעת שהאחרות לא יעשו כמעשיה, ובע"כ יפחתו מזה, ומוכרחות לחשוב ולהתנהג באופן שגם אחר הפחת שיפחתו הפשוטות ישאר המצב כראוי, ולכן החשובות מוכרחות להוסיף וכנ"ל [אות י"א] בגמרא זשבת הנ"ל דנשים החשובות היו בגדיהן נגררות אחריהם בארץ, כדי שאחר שהנשים הפשוטות יפחתו מהם, ישאר עדיין כשיעור. ואם החשובות מצמצמות בשיעור החיוב, הוו כמכריחות את הפחותות מהם, שימעטו משיעור החיוב, וחטאת עמך, שכת אחר כת ממעטות יותר ויותר, וממילא הן גורמות בזה הפריצות בעולם ר"ל.

יז) ואל יאמר האומר, כי לא כן הוא, דהיינו שיאמר כי כל הנשים כולן עושות כאשר ישר בעיניהן ואינן לומדות מהצנועות בזה כלום, וממילא אין על הצנועות שום אחריות בזה, שהרי כלל גדול מסרו לנו חז"ל [ב"ר פכ"ו] כל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה, ואע"ג דלכאורה יפלא הדבר, כגון בזמן הזה, שרואין פרצות נוראות בעולם בגניבה וגזילה וגילוי עריות ושפיכת

הצניעות פרק ט' והישועה קצט

דמים וכו', איך יעלה על הדעת דהפריצות הללו באו מהגדולים ח"ו.

יח) אמנם הביאור בזה, על דרך שביארנו לעיל [בפרק ראשון בלאו השביעי] דלפעמים

שייך שהאדם החשוב לא חטא, ובני אדם טועים לפרש שחטא, ועל פי אותו הטעות לומד גם הוא לחטוא וקראו חז"ל את זה חילול השם, ולכן האחריות על האדם החשוב להזהר שלא יתן מקום לטעות במעשיו, וגם הרי ההמון גורעים ממעשה הטוב שעושים הישרים ומוסיפים להקל לפי דעתן, ודורשים היתר לעצמן דלפי ערך פחיתותן מהגדולים, שפיר דמי להקל בזה, ויש שהפרוצים פרצו פרצה רעה, כגון בלבוש וכדומה. וידוע דהעם מתאווים תאוה בזה, אך י"ל לפמז"ל [ברכות כ"ח:] כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם עכ"ל, ומפני הבושה נמנע מלחטוא, וכן אמרו [נדריים כ.]. כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא עכ"ל, לפי שאינו יכול ולא רוצה לבזות את עצמו להיות מן השפלים, העושים מעשים שפלים ומבוזים, וזה ירמז נמי הכתוב [קהלת ג' כ"א] רוח בני האדם העולה היא למעלה, שמרגיש בנפשו בחינת עלייה ומתעצם להתרומם, דהנשמה בחי' אש חלק אלקי ממעל, ונמשך למעלה, ולכן אע"פ שמתאווים תאוה רוחם מתרומם שלא יבזו וישפילו את עצמם, ולא ידבקו במנהג השפלים, ואם השפלים לעצמם לבדם נוהגים בפריצות אין זה פרצה, רק מנהג כת יחידה הוא, ולא כלום הוא. כיון שכלל העם לא החזיקו

במנהגם הרע, ואפשר שגם אותה הכת יבטלו מנהגם המאוס, כשיראו שלא נתקבל אצל ההמון, אבל אם המצא ימצא מהגדולים שישתתפו במנהג הפריצות ההוא, ואפילו במשהו, הנה בזה כבר נתנו מהודם עליו, ואז ישמחו ההמון ותיכף יאחזו המנהג הרע ההוא שהתאוו אליו, וגם לא יבוזו להם, שאוחזים מנהג השפלים הבזוי, אחר שכבר נתקבל המנהג ההוא, אצל יחידים מהגדולים, א"כ חשיבותם יגן על ההמון ולא יקרא עוד מנהג שפלים, שכבר הוא מנהג מקובל, וגם שאר חשובי העם כבר יכולים להשתתף בהמנהג שכבר נתעלה, ואין מכלים. ואז הוא שנעשה פרצה, וזהו שאמרו כל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה, כי רק הגדולים עושים חיזוק וקיום לפרצה, והבן. (יט) ונתבאר בזה האמת והצדק, כי נשים החשובות שאוחזות משהו בקצהו של מנהג הפריצות הן הן המחיות את המנהג הרע ההוא, ומזה מתפשטים ענפים ושרשים רבים, המקיימים מנהגי הפריצות בעולם, ואע"פ שלכאורה אין עין הגשמי רואה ההשתלשלות בזה, אבל עין העליון רואה זה, וגם שכל האנושי מרגיש בזה. וזהו שכתבנו לעיל, שאחריותן גדול מאוד, ולכן חזקו ואמצו ביראת ד' תמיד.

פרק עשירי

אין חשש חקותיהם בבגדים ארוכים

א) הנה שמעתי אומרים שהחרדים מונעים לנשותיהם מללבוש בגדים ארוכים, משום איסור חקותיהם, כי עכשיו קבעו אומות העולם המאדע ללבוש בגדים ארוכים.

ב) וראוי לשאול על זה, איך נתחדשה פתאום ההלכה מאיסור חקותיהם, הלא עד עכשיו לבשו כל הנשים בגדים קצרים, שלא הי' בקבלה מדורות הראשונים, מאמותינו הקדושות, אשר יראו את האלקים, כי הן לבשו מעולם בגדים ארוכים עד למטה, כמבואר בפרק הקודם, ומנהג בגדים הקצרים (מאדעס) חדשים מקרוב (מהגויים אשר סביבותיכם) באו, לא שערום אבותיכם (בשיעורים כאלה, ולא מן הדומה) והיו עד עכשיו קצרים מקצרים שונים, והצד השווה שבהן, שכולן יצאו מכלל הצניעות ונכנסו לכלל הפריצות כידוע לכל. וכתב מהרי"ק [שרש פ"ח] זלא לאסור משום חק, אלא באחד משני חלקים, האחד הוא הדבר אשר אין טעמו נגלה כו', וענין השני אשר יש לאסור משום חקות הגויים, לפי הנלע"ד, הוא הדבר אשר שייך בו נדנוד פריצת גדר הצניעות והענוה, ונהגו בו הגויים כו' עכ"ל, וכן פסק הש"ע (יו"ד ר"ס קע"ח) אין הולכין בחקות העכו"ם כו' ולא ילבש מלבוש המיוחד להם כו' שנהגו בו העכו"ם לשם פריצות כו' עכ"ל.

ג) ובזה היו החרדים מחויבים להרעיש את העולם ולפרסם ולהודיע שזהו פריצות וערוה נוראה שבעולם, בבחינה שאמר הכתוב (יחזקאל כ' ד') ערום ויחף וחשופי שת ערות מצרים, ואסור משום פריצות ומשום חקות הגוים, וע"ל (פ"א), כמה איסורים בזה, וע"ל בהקדמה דהצניעות יסוד היהדות והי' להם להשמיע קול ענות גבורה ולאסור איסור על נפשינו ולהכריז שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא, ותועבת ד' כל עושי אלה, והקהל החרדי הי' להם לגדור גדר שלא יראה ולא ימצא במחנה החרדים בגדי נשים קצרים כלל ולא כן הי' מעשה, כי כשהי' חיוב להרעיש החזיקו בשתיקה כהודאה, רק בזמן האחרון נעשה קצת התעוררות, והטובים שבהן נתחסדו עם קונם, לקיים תקנת חכמים להאריך בגדיהן ארבעה אינטשים למטה מארכובה, אשר באמת אין זה מספיק כלל, דידוע לכל שהבגדים מתקצרים הרבה, בהרמת ידיהן ובכפיפת קומתן ובישיבתן (וכ"ש באוטו וכדומה), וכשמרכיבות רגליהן זע"ז (כמנהג הרבה בעוה"ר) ובהליכתן (וכ"ש במדרגות) ובכל מיני הזדמנויות. ואין חוששין בהן לאיסור חקותיהם.

ד) ועוד דאם היה בזה איסור, ואפילו חשש איסור, איך בכל הדורות הראשונים, לא חשו ולא הקפידו על זה, שכן מאז ומעולם, הלכו כל נשי עולם רק בבגדים ארוכים עד למטה, כאשר עד היום הולכין כן נשים הערביות, ובענין זה לא הי' הבדל בין בגדי ישראל לבגדי עכו"ם, וכן שמעתי שיש במאזעאום כל

הצניעות פרק י' והישועה רג

מיני בגדים מדורות הראשונים, ולא נמצא בהם בגדים קצרים כלל, וכן שמעתי דכתוב אצלם בספריהם, שמשנת כך וכך, התחילו לקצר בגדיהן, וע"ל (פ"ד אות ד')^{אוצר החכמה} בזה, ולא אישתמיט שום תנא, ולא שום אמורא, ולא שום אחד מהפוסקים ראשונים או אחרונים, לעורר על איסור חקותיהם, בבגדים הארוכים.

ה) גי"ל זידוע דבדורות האחרונים, העולם מתרעמים על החומרות, ובכל דבר ודבר מוצאים להם היתרים וקולות, ואפילו המון החסידים והחשובים, וכמה דברים, שמפורסם ופשוט לכל, דהכרח לתקן, והוא קשה כקריעת ים סוף, וחומרא הנ"ל, לאסור בגדים ארוכים לנשים, נתקבלה בהמון החסידים והחשובים, באהבה וברצון, ולית מאן דפליג עליה, ונשתנו בזה סדרי בראשית, דנהיגי לחלוק בחומרא, וזאת אומרת, דחומרא זו, אינה חומרת תה"ק נגד יצה"ר, רק היא חומרת יצה"ר, נגד תה"ק ר"ל, וממילא, מי שרוצה לקיים רצון הבורא ב"ה, אסור לו להחזיק בחומרה זו, שאינה אלא קולא נוראה ר"ל, כמבואר.

ו) ועוד דאם באנו לאסור בגדים הארוכים, כמעט שאי אפשר להגביל בזה, להבדיל בין נגע לנגע, שהקצרים אסורים משום פריצות, וככל המבואר בספר הזה, ובאריכות יקפידו משום חקותיהם, וכמעט שאין בזה ממוצע, כי שיעור האריכות שיצא מידי פריצות, כבר חוששין המתחסדים, דהוא בכלל

חקותיהם, והיכי נדיינו דיני להאי דינא, ושייך בזה כמ"ש הרמב"ם (ה' שביתת עשור ספ"א) שהרי אי אפשר שיהי' שוטר בבית, כל אחד ואחד להזהיר נשיו עכ"ל, והוא כתב זה לענין ערב יום כפור ע"ש, וכ"ש שאי אפשר זה בכל יום ובכל עת ובכל שעה, שיעמוד דיין אצל כל אשה ובתולה לשער מדת בגדה, שיצא מחשש פריצות, ולא יכנס לכלל חקותיהם, אפילו אם היה אפשרות לצמצם בזה, וכשיהי' הדבר מסור לנשים, שהן ישערו ויכריעו כדעתן, הרי ברור לכל, שלא יהי' בזה שום גדר כלל, לא בענין פריצות ולא בענין חקותיהם, דזיל הכא קא מדחה ליה, וזיל הכא קא מדחה ליה, אם תעורר בענין פריצות, תשובתה בצדה, כי אנוסה היא, דא"א להאריך משום איסור חקותיהם, ואם תעורר בענין חקותיהם תשובתה בצדה, דמוכרחת להאריך, משום חשש פריצות, וממילא יעשו ככל עצת יצה"ר ר"ל, וכלשון רמב"ן [ר"פ קדושים] שיהי' נבל ברשות התורה ר"ל, ונמצא קרח מכאן וקרח מכאן, ואיך אפשר דזאת חקת התורה בענין זה.

ז) עוד מבואר, דאין חשש איסור חקותיהם בבגדים ארוכים, לפי מה שכתב מהרי"ק מרא דהאי שמעתתא, הנ"ל (באות ב') דאיסור חקותיהם שייך רק באחד משני חלקים, הא' דבר שאין טעמו נגלה כו' נראה ודאי כנמשך אחריהם כו', דאל"כ, למה יעשה כדברים התמוהים כו', וענין השני כו' הוא הדבר אשר שייך בו נדנוד פריצת גדר הצניעות והענוה כו' עכ"ל, ואחר דבגדים ארוכים לא שייך בהם לומר

הצניעות פרק י' והישועה רה

שהם דברים התמוהים, ולא שיש בהם נדנוד פריצת גדר הצניעות והענוה, הרי מבואר בהדיא, דלא שייד בהם כלל, איסור חקותיהם.

ח) וכן לפמ"ש רמ"א הנ"ל (שם) דאין אסור משום חקותיהם אלא בדבר שנהגו בו העובדי

כוכבים לשם פריצות, כגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים כו' או בדבר שנהגו למנהג ולחוק, ואין טעם כו', וכתב הש"ך (ס"ק ג') מלבושים אדומים כו' שאין דרך הצנועים, להיות אדומים בלבושם כו' עכ"ל, מבואר נמי, דבגדים הארוכים אינם שייכים כלל, באיסור חקותיהם, וע"ש במהרי"ק שהאריך לדון בדיון חקותיהם, בלבוש, שנעשה בתואר שהעכו"ם עושים, אבל באורך הבגדים, לית דין, ולית דיין, ככל הנ"ל.

ט) ועיקר הדבר הוא תימה רבה, שהרי יסוד חיינו על פי חוקי תורתנו הוא השלחן ערוך,

המחבר ורמ"א ז"ל, ובדין זה בנו כל יסודם על מהרי"ק ז"ל, ברמב"ם [ה' ע"ז ר"פ י"א] דהזהיר שלא להתדמות להעכו"ם במלבוש. העתיק בכ"מ מה שביאר מהרי"ק בכונת הרמב"ם ז"ל בזה, והוא יציב ונכון וקיים, וכן בטור (יו"ד סי' קע"ח) שכתב דין זה, העתיק הב"י ע"ז דברי מהרי"ק באריכות, ורק עליו בנה יסוד וביאור הלכה זו, וכן הב"ח ודרישה ופרישה הזכירו וסמכו בדעת מהרי"ק בזה, ובש"ע (שם) העתיק הרמ"א להלכה דעת מהרי"ק בביאור הפרטים.

י) והרי המהרי"ק כתב דברים ברורים בזה וז"ל דאפילו הנהיגו ישראל במלבוש אחד,

והגויים במלבוש אחר, אם אין מלבוש הישראלי מורה על היהדות או על הצניעות, יותר מאותו שהגויים נוהגים בו, אין שום איסור לישראל ללבוש לבוש הנהוג בין הגויים, מאחר שהוא בדרך כשרות וצניעות כאותו של ישראל כו' דלא נאסר אלא במלבוש שכבר נתייחד אליהם ופרשו הישראלים ממנו משום צניעות כו' דכיון שנתיחד להן מפני גיותם, ופרשו הישראלים ממנו מפני יהדותן, אז כשלובשים הישראלים נראה כמודה להם ונמשך אחריהם כו' עכ"ל, והביאו דבריו כ"מ וב"י ודו"פ, וכ"פ בש"ע דהאיסור תלוי רק בפריצות כמש"ל.

(יא) הרי מפורש דרק הצניעות מכריע בזה, ואפילו היו בגדי ישראל ועכו"ם משונים זה מזה, וניכרים לעצמן, מותר ללבוש כשל עכו"ם, אם הוא בצניעות כשל ישראל, וכ"ש כשהבגד של עכו"ם יותר בצניעות, הרי אין בו גריעותא, רק מעליותא, והרי התירו מהרי"ק ורמ"א אפילו הקאפ"ע לרופא, לפי שאין בו משום חוק, ולא משום פריצות, כ"ש בני"ד, דמחויבים ללבוש ארוקים בצניעות, רק יצה"ר צובע עבירה דפריצות בצבע דמצוה, ליזהר מחקותיהם, וראוי להתגבר על יצה"ר, וראוי לזכור, דהיום לעשותם, ולא מחר לעשותם [עירובין כב.], דכשיבא מלך המשיח, ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים (ישעיה יא, ט) פשיטא שלא יחטאו ואז ישתוקקו, ויאמרו, מי יתן והיו עכשיו נסיונות שעברו, הלא נאזר בגבורה, לקדש שמו ית' לזכות עצמינו, ועמינו, ולא נוכל אז

הצניעות פרק י' והישועה רז

להשיגו, לכן עכשיו הבה נתחזק לעשות רצונו ית'
אמן ואמן.

יב) ואגב עלה בדעתי, בענין אנשים הלובשים בגד
קצר, דדומה לשל עכו"ם, י"ל דנמשך ע"י

הגזירות שונות, שהיו במדינות, ומהם שילבשו ישראל
כמותם דוקא ע' שו"ת אמרי אש (חיו"ד סכ"ה) והובא

נמי בדרכ"ש (סי' קע"ח ס"ק ד') דגזרו שלא ישאו
בנ"י נשים, עד שלשים שנה, אא"כ ילבשו כמותם

ממש, וע"ש דהוא פסק דאיסור מניעת פ"ו חמור
מאוד, ולא יחושו משום הלבוש ע"ש, ומבואר

במהרי"ק שם על פי דברי הרמב"ם ז"ל
דהאיסור הוא, כשנתיחד אותו הבגד לעכו"ם, מפני

גיותן, ופירשו ישראל ממנו, מפני יהדותן, ולפ"ז בשעת
הגזירה, דבע"כ לא פירשו הישראל כולם ממנו, ממילא

לא היה אז מיוחד להעכו"ם לבד, ולא חל בזה אז
איסור חקותיהם, כיון שהותר להם מדינא, ולכן גם

אחר שבטלה הגזירה, נהי דלא הוכרחו עוד ללבשו,
עכ"פ נשאר המנהגן כדהורגלו מאז, שלא היה מיוחד

להעכו"ם, ולא פירשו ישראל ממנו, ולא בא עוד לכלל
איסור, וע"ל [י'] דמהרי"ק ס"ל דמותר ללבוש בגד

של עכו"ם, כשהוא בצניעות כראוי, ומ"מ כ' מהרי"ק
דבעינן שיהיה עכ"פ היכר, שהוא ישראל, להבדיל

בין ישראל לעמים עש"ב, ועמ"ש פרישה בזה.
וא"כ י"ל באנשים הנ"ל, כשניכר בפאות הראש

והזקן, שהוא ישראל, יש להם סמיכה על דברי מהרי"ק
הנ"ל, דמתיר במלבושים הדומים ללבושם, כל שאין

בהמלבושים משום פריצות, גם בשו"ת דברי חיים (ח"א יו"ד סי' ל') תלה איסור בגד עכו"ם, באם יש בו פריצות, ואז לוקה עליו, אבל באין בו פריצות, משמע דמסכים כדברי מהרי"ק, וא"ש כנ"ל. אמנם י"ל דבגד ארוך יש בו משום צניעות, גם באיש, וממילא יש בהקצר צד פריצות, ואסור למהרי"ק. אבל בבגדי ארוכים דנ"ד ודאי מותר כנ"ל.

יג) וראוי לעורר לנשים צדקניות, שמעונינים שלא לעבור ח"ו על מצות ד' ב"ה, דהאשה מצווה נמי באיסור דחקותיהם, כמ"ש החינוך (מצוה רס"ב) ובהם לא שייך היכר דפאות וזקן, ויש להם אחריות, דאיסור חקותיהם, ואפילו לובשת פאה נכרית בראשה, ונכריות אין לובשות פאה נכרית, הרי הפאה נכרית דומה להשער כידוע, ועדיין אין בזה היכר, וגם הצנועות, שמכסין הפאה נכרית, יש אחריות, דאם הכיסוי הוא דומה לכיסוי שאר הנשים בשוק, שעל ראשיהן, על השערות או על הפ"נ, לא הוי היכר, דהיא יהודית, ונמצא דחייבות לייחד להן מין בגד או כיסוי מיוחד, שילבשו רק בנות ישראל, ויהיה בזה היכר, בחוץ, שהיא בת ישראל.

יד) והנה הגר"א חולק אמהרי"ק ורמ"א, וס"ל דכל שלא היינו לובשים מעצמינו, הרי לומדים מהם, ואסור, אפילו ביש טעם, והכא נמי, כמה נשים לומדים מהם, ללבוש ארוכים, וי"ל להגר"א דהנה כתיב (דברים ט"ז כ"ב) ולא תקים לך

הצניעות פרק י' והישועה רט

מצבה אשר שנא ד' אלקיד, פרש"י אשר שנא, מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות, ואת זו שנא, כי חק היתה לכנענים, ואע"פ שהיתה אהובה לו בימי האבות, עכשיו שנאה, מאחר שעשאוה אלו חק לע"א עכ"ל, והקשה הרמב"ן דהא גם מזבח עשו חק לע"ז דכתיב (דברים י"ב ג') ונתצתם את מזבחותם וגו', ומ"ט מזבח מותר ומצבה אסורה, גם הרא"מ כ' בענין הערה זו ע"ש ובספר משכיל אל דל (פי' על רש"י ז"ל) הקשה עוד דלמה ליה לרשיז"ל לכתוב כאן מזבח כו' צוה לעשונו, ותירץ ב' הקו' על פי מז"ל (סנהדרין נב:) שורפין על המלכים (אע"פ שהוא מנהג עכו"ם) דכיון דכתיבא שריפה באורייתא (ירמי' ל"ד) ובמשרפות אבותיך וגו' לא מינייהו קא גמרינן, א"כ ה"נ מזבח דצוה לעשות, לאו מינייהו גמרינן ומותר, אבל מצבה דלא צוה לעשות, נראה דמינייהו גמרינן ואסור, ואע"פ שהיתה אהובה בימי האבות, לא מיקרי כתיבא באורייתא, דאז עדיין לא עשאוה חק לע"ז, ומשעשאוה חק תו לא כתיבא, ולכך שנאה ד', דלא ליתחזי דמינייהו גמרינן עכת"ד, וק' דאם חפץ בה ד' הי' כותבה בתורה, וחזרה עיקר השאלה מדוע לא חפץ בה. וע"ק דמ"ש הכתוב ובמשרפות אבותיך וגו', אינו ציווי, רק הבטחה, וכיון דסיפור ההבטחה חשיב כתיבא באורייתא, לומר דלאו מינייהו גמרינן, א"כ גם סיפור שהאבות בנו מצבה אע"פ שהוא כתוב מאז. שפיר חשיב כתיבא באורייתא, לומר דלאו מינייהו גמרינן, אלא מנהג אבותינו בידינו.

טו) אמנם בתוס' (שם ובע"ז י"א.) מבואר דשריפה על המלכים אינו חק לע"ז, ובזה דווקא מהני כתיבא באורייתא, אבל במה שהוא חק לע"ז, לא מהני כתיבא באורייתא כמו דלא מהני במצבה ע"ש, ולק"מ בזה.

טז) ובספר דברי אברהם על התורה, ביאר ברש"י הנ"ל דמצבה לא צוה הקב"ה מעולם לעשותה, אלא האבות עשאוה מאליהם, ואחר שעשאוה חק לע"ז שנאה, אבל מזבח כיון דהקב"ה צונו לעשותו, הרי הם באים בגבולינו, כמ"ש רבן גמליאל (ע"ז מ"ד:) ואף שעשו מזבח חק לע"ז קודם שניתנה תורה, מ"מ הרי תורה קדמה לעולם ע"כ.

יז) והנה בתירוצו מתבאר שפיר מה דפרש"י מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות, דבזה מתורץ היתר המזבח, אע"פ שעשאוהו ג"כ חק לע"ז, אבל מה דסיים רשיז"ל ואת זו שנא, כי חק היתה לכנענים, ואע"פ שהיתה אהובה כו', אינו מתורץ בזה, דעדיין קשה, מה בין מצבה למזבח, ומ"ט צוה הקב"ה לעשות מזבח, אע"פ שעשאוהו עכו"ם חק לע"ז, ומצבה לא צוה לעשות.

יח) וי"ל טעמא רבא ששנא הקב"ה למצבה, כי חמצבה הוא אבן אחת גדולה, ולא יוכל כל אחד לילך ולחצוב אבן גדולה, מההר בשביל מצבה, אבל יקח אבן גדולה שימצא מוכן באיזה מקום, ולכן אחר שעשו כנענים מצבה חק לע"ז, ראוי לחוש בכל אבן גדולה שמוצאים, שכבר השתמשו בו העכו"ם

הצניעות פרק י' והישועה ריא

לעשותו מצבה לע"ז וז"ל רמב"ן שם שהחזיקו הכנענים במצבות ולא הי' להם בית ע"ג שאין שם מצבה כו' וכענין שנאמר בבעל ויוציאו את מצבות בית הבעל עכ"ל, וא"כ י"ל דרוב אבנים גדולות שבישוב, או קרוב לישוב, שראוים למצבה הם בחשש שהשתמשו בו לע"ז, וה"ל מאוס לגבוה, ופיגול הוא לא ירצה, וגם דלא יראה דישראל נמשכין אחריהן לעבוד, במה שהם כבר עבדו, ובמזבח דליכא האי טעמא אפי' נתכוין בבנין המזבח, להתדמות לעכו"ם, שבונין מזבחות, מחשבתן בטלה, ואין בזה משום חקותיהם, אחר שהקב"ה צוה לנו לעשות מזבח, ה"ז אצלינו חק ד' ב"ה, ולא יתכן כלל לבטל ח"ו חקתו ית' משום חקם, דכל הגוים כאין נגדו ית'. ומ"ש התוס' דבחק לע"ז, לא מהני כתיבא באורייתא, היינו בכתיבא בעלמא, כמו במשרפות אבותיך, אבל מה שצונו הקב"ה, פשיטא דאנו מקיימין מצותו ית', ולא מינייהו גמרינן ח"ו, ואין לבטלה ח"ו.

יט) והביא לי ידידי הרב הגאון ר' שמואל ואזנר שליט"א ראי' לחשש הנ"ל, ממ"ש בירושלמי (ע"ז פ"ג סוף הלכה ה') בית הבחירה איכן נבנה (שהרי בכל הר גבוה הי' שם ע"ז כמשי"ש (במשנה מה.) ומשני על פי נביא כו' והובא נמי בתוס' (שם ד"ה כל מקום) הרי דחייש משום ע"ז, וכמו כן שייד לחוש בני"ד, משום ע"ז. עכ"ד.

כ) והאבות הקדושים, אע"פ שגם בימיהם כבר עבדו הגוים ע"ז, הנה מלבד די"ל שדייקו

לחצוב אבן גדולה מן החר, או שידעו בנבואה שלא השתמשו הגוים באבן ההוא לע"ז, י"ל נמי כיון דלא הי' עדיין מצבה חק לע"ז, הי' מילתא דלא שכיחא, ולא הי' להם אז לחוש ע"ז, ולכן תלו האיסור במה שעשאוה האומות חק לע"ז, דאחר שכולם רגילין בכך, ראוי לחוש בכל אבן גדולה שבישוב או קרוב לישוב דחוא מהרוב.

כא) אמנם במזבח שבונים אותו מאבנים הרבה, הרי הוא עשאו ויכוננהו עכשיו, ושפיר חלה עליו הקדושה, בלי שום חשש ופקפוק, ועל האבנים הקטנים שבונה מהם המזבח, י"ל דהדר דינא כמש"ל לענין אבנים הגדולות, בימי האבות, דהוי מילתא דלא שכיחא, שיזדמנו לו אבנים מסתירת מזבח של ע"ז. דרוב אבנים קטנים אינם ממזבח, בפרט די"ל שלקחו אבנים נקיות, שניכר שלא היו עדיין בבנין מקודם, גי"ל עפמ"ש בש"ע (יו"ד סי' קמ"א ס"ב) המוצא שברי צלמים מושלכים או בתוך שברי נחושת או אפילו שברי אלילים עצמן, מותרים עכ"ל, וביאר הש"ך (ס"ק ז') דמסתמא העכו"ם שברה ובטלה בידיים וגם איכא ס"ס, ספק דלא נעבדו, ואת"ל נעבדו שמא בטלום העכו"ם ע"ש, וה"ה לענין אבני המזבח שייך שפיר להתיר מה"ט.

כב) והנה גם בזה אמר לי הרב הגאון הנ"ל שליט"א לסייע לי עפמ"ש התוס' (חולין י"ח. ד"ה וכמה) דאבני מזבח לקחו מהנחל. אי"כ כשנבא לחוש, שמא כבר היו אבנים אלה במזבח של ע"ז, צ"ל

הצניעות פרק י' והישועה ריג

שסתרו המזבח, וזרקו האבנים לנחל, וזה נמי מילתא דלא שכיחא דזיל בתר רובא דאבני הנחל, ומרובא פריש (עי' ש"ע א"ח סי' שכ"ט ס"ב:) [גי"ל שאבנים שחקו מים (איוב י"ד י"ט) והם חלקים ונקיים, שאין בהם שום היכר שכבר היו בבנין, ה"ל כמו שינוי צורה ופנים חדשות דמהני, כמ"ש מג"א (סי' קמ"ז ס"ק ה') וח"ס עה"ת פ' ויצא בפ' ויקח את האבן, וע' ס' פרדס יוסף שם סוף אות י"ח], ולפי מה שאמרו במסכת מדות [פ"ג מ"ד] ופסקו הרמב"ם (ה' בית הבחירה פ"א הי"ד) וז"ל ומהיכן היו מביאין אבני מזבח, מן בתולת הקרקע חופרין עד שמגיעין למקום הניכר, שאינו מקום עבודה ובנין, ומוציאין ממנו האבנים, או מן הים הגדול ובנין מהם עכ"ל, משמע דגם מן הים הגדול אין חשש לעבודה ובנין, ושם איירו לענין חשש גזית או נגיעה בברזל ע"ש ובהט"ו, ממילא ס"ל דאין לחוש שהשליכו בים הגדול אבנים שכבר השתמשו בהם, דא"כ איכא חשש גזית או נגיעה בברזל, וצ"ל הטעם כמש"ל דאזלינן בתר רובא דאבני הים.

כג) ובהנ"ל מתורץ שפיר, קו' הנ"ל (אות י"ד) דה"ק רש"י ז"ל, מזבח אבנים ומזבח אדמה, צוה ד' לעשות, וכשישראל עושין אותן, אין חשש שנשתמשו בו לע"ז, כמש"ל (אות כ"א) גם אחר שצוה ד' לעשות, פשיטא דישראל מקיימין מצותו יתברך, ולא שייך החשש דמינייהו גמרינן, ולא שייך כלל לבטל ח"ו מצותו יתברך, משום חק העכו"ם,

כי כן צוה המלך מלכי המלכים הקב"ה, לעשותו, אע"פ שהוא חק עכו"ם, וכל הגוים כאין נגדו יתברך, ובמה נחשבו, לבטל ח"ו מצותו יתברך, בשביל מנהגם, והוא פשוט, ועיין בשאלות ותשובות מנחת אלעזר חלק שלישי סימן כ"ה שכתב גם כן, דכל שמצותו בכך, לא שייך לאסור משום חקותיהם, והוא תנא דמסייע לדברינו.

כד) וזי"ל דרמז הכתוב, אשר שנא ד' אלקיך, שכבר שנאה להמצבה, שחזקתה שכבר ניאצו הגוים את ד' בה, שעבדו בה לע"ז, ופגול הוא, לא ירצה, וגם שלא ימשכו ישראל אחר הגוים, לעבוד במה שעבדו הם, לזה שנאה מאז.

כה) ומעתה, בנדון בגדים הארוכים, נימא נמי הכי, אפילו לשיטת הגר"א, דגם ביש טעם למנהגם, אם לא היינו עושים כן, מצד הטעם, נמצא דעושה להתדמות, ואסור, זה שייך בדברי רשות, אבל בגדים ארוכים, אשר צוה ד' אלקינו אותנו, ללבוש אותם דוקא, משום מצות צניעות, וגם משום איסור דפריצות, הרי דומה למזבח, דלא אלים מנהג הגוים, לבטל על ידו ח"ו מצות אלקינו ית' שמ"ו, גם הטעם הנ"ל (אות ט"ז) מס' דברי אברהם כמ"ש רבן גמליאל (ע"ז מ"ד:) היא באה בגבולי, א"ש כנ"ל, דר"ג ר"ל דתה"ק אסרה לנו שלא ניכנס בגבול ע"ז ליהנות ממנה, אבל לא נתנה תה"ק כח לע"ז לבא בגבולינו ולאסור הנאתינו המותרת לנו, וכפרש"י ז"ל לא כל הימנה שתהא גוזלת את הרבים, וה"נ תה"ק

אסרה עלינו שלא נמשך לילך בחקות הגוים, אבל לא נתנה תה"ק כח בחקות הגויים, לבא בגבולינו, ולאסור מנהגותינו הראויים לנו מעיקרא, וכן ההלכה, שלא נמשך אנחנו אחר דרכיהם ח"ו, ואם הם עושים כמעשינו, לא ראינו ולא שמענו שום חיוב, שנעזוב אנחנו דרכינו, ע"י שגם הם עושים כך, וכ"ש במצות ד' ב"ה, ויש הרבה ענינים שהם מתדמין לחוקי ישראל במועדים וכדומה, ואם היו ישראל צריכים לשנות דרכיהם, ע"י שהאומות התחילו לעשות כך, לא הי' אפשר לעמוד, שהאומות הם רבים, וכל שהתחילה איזה אומה לעשות כישראל, יאסר על ישראל, א"כ אין לדבר סוף, שבכל יום ויום יצטרכו לשנות ע"י שאיזה עכו"ם עושה נמי כן. וזה א"א, ובע"כ אין זה בכלל כונת תה"ק, ואין לישראל לשנות מנהגייהם כלל, וכ"ש בנוגע למצות, ולמ"ש מנהג ישראל תורה הוא [ע"ל ר"פ י"ד] כל מנהגי ישראל המקובלים תורה הם. ואסור לשנותם.

כו) ואפילו אם חשבה האשה להתדמות להם בבגדים הארוכים, לא שייד לבטל מצות ד' ב"ה, ואע"ג דמצות צריכות כונה, כדקי"ל (ש"ע א"ח סי' ס' ס"ד) וכתב שם משנה ברורה (ס"ק ח') דאם לא כוון במצוה דאורייתא, צריך לחזור ולעשותה, וגם בספק אם כוון, ספיקא דאורייתא לחומרא, ולכאורה כשנתכונה להתדמות להן, הרי לא כוונה לשם מצוה, ואינה מקיימת מצוה, ונמצאת רק עוברת בזה, על איסור חקותיהם.

כז) אך באמת י"ל בזה כשיטת הרא"ח שכתב ב"י [סי' תקפ"ט] שאפילו צווח שאינו רוצה לצאת ידי אותה מצוה, יצא, ויש לבאר ולחזק שיטה זו, לפי מה דקי"ל בגט מעושח, דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, וחסביר הדבר הרמב"ם ז"ל (ה' גירושין פ"ב ה"כ) וז"ל מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, רוצה הוא לעשות כל המצות, ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו, ואמר רוצה אני, כבר גרש לרצונו עכ"ל. והיינו דזה שצווח שאינו רוצה לקיים המצוה, אין זה מדעתו ורצונו האמיתי, רק יצרו תקפו על זה, ואין לחוש ע"ז כלל, וכשצריכים לכופו, ואפשר לכופו, אז חוזר לשכלו ורצון נפשו האמיתי, וכשעשה מעשה המצוה, זה שצווח שאינו רוצה לצאת, אין לנו לחוש בו, דאין זה רק מצד יצרו, שתקפו לומר כך, אבל רצונו האמיתי מצד נפשו, ועומקא דליבא, הוא שרוצה להיות יהודי, ולקיים מצות ד' ב"ה, והוא כמז"ל (ברכות יז.). גלוי וידוע לפניך שרצונו לעשות רצונך כו', ובזה מתרץ האלשיך הקדוש [פ' יתרו בפ' ויהי ביום השלישי] מז"ל (שבת פח.) שכפה הקב"ה עליהם. את החר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, דק' דא"כ מהו קדושת ומעלת ישראל שקבלו את התורה, אחר דקבלוה בעל כרחם, ות"י ע"פ הנ"ל, דישראל קדושים הם, ורוצים לעשות רצונו יתברך, רק היצר הרע מעכב, והיתה הכפ"י לבטל כח יצר הרע, הרי דזהו האמת והצדק,

הצניעות פרק י" והישועה ריז

וכתב הב"ח (סי' תרנ"א) ד"ה וכשיטול, דה"ט דהרמב"ם דס"ל שיברך על נטילת לולב, קודם שיטול אותן, דכשנוטל אותם בידו, הרי הוא יוצא בהם, אפילו יכוין שאינו רוצה לצאת עדיין, ובה' שופר (פ"ב ה"ד) פסק דצריך כונה, וביאר הה"מ לפי שאינו עושה מעשה, אלא השמיעה, ואפילו התוקע, עיקרו השמיעה, לפיכך צריך כונה, משא"כ באכילת מצה עכ"ד, וכן בה' מגילה (פ"ב ה"ה) הצריך נמי כונה, דה"ל נמי רק שמיעה, ובקורא משמע דאה"נ דיוצא אפילו לא כיון, רק בכותבה, או דורשה או מגיחה, צריכים דוקא לכיון, והיינו, לפי שהקריאה היא לשם תכלית אחר, דאינו קורא לשם מצות קריאת המגילה, ולא חשובה הקריאה מעשה, אבל נטילת לולב, הוי מעשה, ויוצא, אע"פ שמכוין שלא לצאת, וכן מצינו נמי להרמב"ם (בה' כלאים פ"י הי"ח) לא ילבש אדם כלאים ארעי ואפילו על גבי עשרה לבושים, שאינו מהנהו כלום כו' ואם לבש כן לוקה עכ"ל. וכ"מ דאע"פ שפסק בהט"ז דמוכרי כסות מוכרין כדרכן, שם מניח הבגדים על כתפו, אבל בלובש ממש, הרי עבר על לא תלבש שעטנז, מש"ה לוקה ע"ש, וה"ה בבגדים ארוכים, כיון שלובשת אותם, מקיימת המצוה בפועל, ואע"פ שלא נתכונה לשם מצוה, רק להתדמות, עכ"פ הוי כמ"ש (ר"ה כח.) אכול מצה אמר רחמנא, והא אכל, ואע"פ שלא אכל ברצונו, רק בכפי', וה"נ לבשי בצניעות אמר רחמנא, והא לבשה, ואע"פ שכיונה להתדמות. גי"ל דקי"ל (ש"ע א"ח סי' תע"ה)

ריח הצניעות פרק י' והישועה

אכל מצה בלא כונה כגון שאנסוהו עכו"ם או לסטים לאכול, יצא ידי חובתו. וכ' מג"א אע"ג דמצות צריכות כונה כמ"ש סי' ס' ס"ד במידי דאכילה שאני, שהרי אכל ונהנה בכך, ומהאי טעמא אפילו יודע שהוא מצה, ולא רצה לאכול, ואנסוהו לאכול יצא עכ"ל. וממילא ה"ה בני"ד אע"ג דקי"ל מצות צריכות כונה, הרי היא נהנית עכ"פ בלבישת הבגד, ולא גרעה לבישה זו, מאכילת מצה הנ"ל. ועפמ"ג בפתיחה כוללת (ח"ב אות ה') דמסופק באנסוהו לאכול מרור מר ומזיק לגרונו ע"ש, וכ"ש בני"ד דשפיר הוי נהנית כנ"ל,

ואחר עיון קצת, באמת א"צ לימוד זה, דשם הוא ממאן בפעולת האכילה, וממאן בקיום המצוה, ואמרינן אחר דנהנה, בע"כ הי' לו הסכמה על הפעולה דאכילה, ואחר דבע"כ הסכים בהפעולה, נחשב לו בע"כ לקיום המצוה, ע"פ יסוד הנ"ל, דהנשמה רוצה באמת לקיים רצון הבב"ה כמש"ל. אמנם בני"ד הרי היא לובשת הבגד דצניעות ברצונה הטוב, וגם באמת לא התנגדה על קיום מצות הצניעות, רק שלא חשבה ע"ז, שתקיים בהלבישה מצות הצניעות, וגם הי' לה מחשבה פסולה כי נאה לה שתדמה לבנות הארץ, ועכ"פ אין לה בזה שום התנגדות, ולא שום עיכוב לקיום המצוה, וחזר הדין כנ"ל דאין כאן בפועל לא איסור ולא שום חשש, אבל יש כאן קיום מצות הבב"ה, ושפיר דמי ככל הנ"ל.

הצניעות פרק י' והישועה ריט

והבב"ה יטהר לבינו לעבדו באהבה וביראה ובשמחה
כרצונו ית' אכ"ר.

ואגב עיוני בדין מצה הנ"ל, ראיתי לתרץ בס"ד
קו' מחצה"ש במ"ש מג"א אפילו ידע שהוא
מצה כו', דמשמע כ"ש אם לא ידע, והא בש"ע כתב
להיפך דוקא ביזע ע"כ. דבאמת לק"מ, דבש"ע כתב
כיון שהוא יודע שהלילה פסח, ושהוא חייב באכילת
מצה יצא, והיינו דכיון דיוזע חיובו, נפשו משתוקקת
לקיום המצוה כמש"ל, ומג"א כתב אפילו ידע דזהו
מצה, ולא רצה לאכול, דהוי ממש התנגדות לקיום
המצוה, אפ"ה יצא, וכ"ש בלא ידע דזה מצה, דלא
התנגד ממש על קיום המצוה, אלא דהוא לא רצה
לאכול עכשיו, ואנסוהו, ואכל מצה, בלי ידיעתו שזהו
מצה, ודאי דיצא, כיון שעכ"פ נהנה.

כח) גי"ל עפ"מ שחידש בשו"ת עונג י"ט (ס"ס י"ט)
ותוכן הענין, דדוקא במצוה כנטילת לולב
וכדומה, דאחר שקיים המצוה, אין עוד מצוה בנטילת
לולב, ושאיכה פעולה זו, בלי קיום המצוה, שייך נמי,
דגם בעת קיום המצוה, נתכוין שלא לצאת, והוי
כנוטל לולב. כשאינו חייב, לכן צריך כונה, אבל
פעולה, שהיא מצוה בעצם, כתפלין, וכיבוד או"א,
ושילוח הקן, אפי' מכוין שלא לשם מצוה, נמי הוי
מצוה, דפעולה זו, לא שייך שאינה מצוה, דמעיקרא
ניתנה פעולה זו, רק לשם מצוה, א"כ ה"ה בני"ד,
דלבישה בצניעות, לעולם היא מצוה, ואינה תלויה
בכונה. ויש לדחות שיטה זו, לפ"ד ב"ח הנ"ל באות

רכ הצניעות פרק י' והישועה

הקודם. דלרמב"ם יוצא בלולב בלי כונה. אע"פ ששייך פעולת הנטילה, שאינה למצוה, אחר שיצא כבר. ודחו בני הכולל טענתי זו, די"ל לשיטת עונג י"ט הנ"ל כמ"ש תוס' (סוכה לט.) דמצות לולב נמשכת כל היום למצוה מן המובחר ע"ש.

כט) וכן מתבאר נמי לפמ"ש שד"ח (מע' מ' כלל ס"ז ד"ה וכתבו וד"ה וראיתי) בשם מלא הרועים דכל שהפעולה עשתה רושם להמצוה, כגון הסרת הערלה, אין חסרון הכונה מעכב, וכ"כ (שם) מס' דרך המלך החדש בפריה ורביה, אע"פ שלא נתכוין כראוי, מ"מ כיון שהפעולה עשויה, קיים בזה את המצוה, וכן הוא בנ"ד, שעשתה המצוה, ועשתה רושם למצוה, אע"פ שלא היתה כונתה כראוי, יצתה י"ח המצוה בזה.

ל) ועיין עוד מזה שם (כלל ע"ז אות י"ז) דמצות שהן מכשירין, כשחיטה ונט"י וטבילה, א"צ כונה, ובזה מתרץ קו' מוהריט"א שהק' אמאי מקיים מצות פ"ו בן ממזר, ולא חשבינן ליה מצוה הבאה בעבירה, ובהנ"ל ניחא, דנראה פשוט, דאם בעל, והוליד בן, בלא כונה, קיים מצות פריה ורביה, וכתב בספר עט סופר, דדוקא במצוה דצריך כונה, שייך מצוה הבאה בעבירה, דלא יצא, וכיון דבזה א"צ כונה, לא הוי מצוה הבאה בעבירה עכ"ד ע"ש.

לא) ובזי"ל במ"ש מנחת חינוך (בסוף מצוה תקצ"ח) הבא על יבמתו, בין באזיון (לשם זנות) כו' קנה, ע' בגמרא פ' הבא על יבמתו, דמרבינן מקרא,

הצניעות פרק י' והישועה רכא

א"כ אפשר, נהי דקנה אותה, והויא אשתו, מ"מ מצות השי"ת לא קיים, כי צריך כונה לצאת כו' עכ"ל, וכ"כ תפארת יעקב במשנה דיבמות רפ"ו, ולפי הנ"ל, שפיר קיים גם המצוה דיבום, כיון דהביאה הוי רק הכשר מצוה, ואין הכונה מעכבת בזה.

(לב) ולכאורה י"ל בזה, לפמז"ל (יבמות לט:) אבא שאול אומר, הכונס את יבמתו לשם נוי, ולשום אישות, ולשום דבר אחר, כאילו פוגע בערוה, וקרוב אני בעיני, להיות הולד ממזר, וחכמים אומרים, יבמה יבא עליה, מכל מקום עכ"ל, והנה הרמ"א פסק (סי' קס"ה ס"א) וז"ל ואם שניהם רוצים ביבום, אין מניחים אותם לייבם, א"כ ניכר וידוע, שמכוונים לשם מצוה עכ"ל, והיינו לכתחלה, דחוששין לדעת אבא שאול, אבל בדיעבד, אפילו בא עליה במזיד, דהיינו לשם זנות, קנה, לפי שחוששין לדעת רבנן, דאמרי יבמה יבא עליה מכל מקום, דהתורה אמרה בזה, דכל שבא עליה, בכל אופן שהוא, הוי ייבום, וקנה אותה, והיא אשתו, וצריכה ממנו גט, ונמצא דלרבנן קיים בזה מצות יבום, אע"פ שלא כיון לשם מצוה.

(לג) ויש לבאר הדבר, דדוקא פעולה המיוחדת לשם מצוה, כגון תפלין וק"ש וכדומה, צריך לכוין בהם לשם מצוה דווקא, שכך נמסרו לנו מצות אלו, לעשותם לשם מצוה דוקא, אבל פעולה גשמית, כביאה ולבישה וכדומה, והיא בענין דיש בה מצוה, כמו ביבום וכדומה, הרי הפעולה נעשית בעצם, ואגב

רכב הצניעות פרק י' והישועה

נתקיימה המצוה בעצם, ושפיר דמי, לפי שמעיקרא כך ניתנה מצוה זו, שתתקיים בפעולה זו, כמו שהיא, כדאמרו רבנו, יבמה יבא עליה, מכל מקום, שכך צוה הקב"ה, שהפעולה בעצם, היא קיום המצוה, מכל מקום, ואין תלויה בכונה.

(לד) ומעתה גם בני"ד כשלבשה בגדים הארוכים, ולא נתכונה לקיום המצוה, אחר כל הטעמים הנ"ל, חזי לאיצטרופי נמי, סברא זו, דמצות הצניעות ניתנה באופן זה, שהאדם מתלבש כדרכו, במלבושיו המתוקנים כדת תה"ק, ובפעולה גשמית זו דלבישה, מקיים מצות הבורא ב"ה, אשר קדשנו במצותיו, וצונו, להתלבש ולהתכסות בצניעות, דבזה יקיים מ"ש (דברים כג טו) והיה מחניך קדוש, דמזה כתב בסמ"ק (מצוה נ"ז) להיות בכל דבר בצניעות, ולא בפריצות עכ"ל, כמש"ל (רפ"א) ואע"פ שבשעת מעשה, לא חשבה לקיים המצוה בזה, ואדרבה היה לה מחשבה אסורה, להתדמות לבנות הארץ, אפ"ה הרי בפועל קיימה עכ"פ המצוה כראוי, וכמו בענין יבום הנ"ל.

(לה) ואין לומר דאדרבה, משם ראייה להיפך, דהא רבנו דרשו זה מקרא, יבמה יבא עליה, מכל מקום, ונלמד דהיכא דלא כתיב קרא, לא קיים המצוה בכה"ג, דבאמת י"ל דדוקא שם איצטריך קרא, משום איסור אשת אח, כדחייש אבא שאול, דהוי כאילו פוגע בערוה, וקרוב דהולד ממזר, מחייבי כריתות, ולשיטתו ודאי לא שייך נמי קיום מצוה

הצניעות פרק י' והישועה רכג

בזה, וממילא הוכרחו רבנו, ללמוד היתר בזה מקרא, אבל בני"ד, הפעולה בעצם, ודאי מצוה היא, שכך צוה לנו הקב"ה להתלבש בצניעות בבגדים ארוכים, ושפיר שייך ללמוד הסברא כנ"ל, דגם בלא כונתה, המצוה מתקיימת שפיר, דעצם קיום המצוה בפועל כך הוא, ואין כונתה משנה בזה, כמו ביבום.

לו) וי"ל בזה מ"ש הכתוב (דברים ד' ב') לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם, שאני לא אמרתי בזה איסור חקותיהם, ולא תוסיפו זה משלכם, ולא תגרעו (בהתוספת שלכם) ממנו, כי תוספת מצות איסור חקותיהם בזה, מבטל מצות הצניעות, ומתיר איסור הפריצות לשם שמים, ואין זה רצונו ית'.

לז) ופשיטא שהחיוב לקבוע דרך הצניעות והקדושה בבנות ישראל, באמת ובתמים, לא להדמות לבנות הארץ ח"ו, והיינו שיקבלו עליהם שלא ללבוש עוד בגדים קצרים, הן עכשיו בזמן המאדע הזו, והן אחר שתשתנה המאדע, ויחזרו בנות הארץ ללבוש קצרים, יחזיקו בנות ישראל דרך תורתנו הקדושה, לילך רק בגדי הצניעות בכל הפרטים על צד היותר טוב, ולפי שזהו נסיון גדול וקשה, במצב הזמן הזה, הזמין הקב"ה ברחמיו עכשיו הסיבה, שיוכלו בנות ישראל להחליף שמלותיהן מאופן הפריצות לאופן הצניעות, ויקיימו אחזתיו ולא ארפנו, ויתרגלו גם בשאר פרטים, שלא להדמות להן בשום פרט.

לח) ואגב ראוי לעורר, בדברי הר"ן ומהרי"ק ורמ"א, דמתירים כשעושה בשביל איזה סיבה וטעם,

רכד הצניעות פרק י' והישועה

דבזה אין איסור משום חקותיהם, והקשה הגר"א ממ"ש (סנהדרין נב:) בסייף, זיש בה טעם, שלא לעשות בקופיץ, דמנוול מאוד, אמר ר' יהודה דאסור משום חקותיהם, ורבנן התירו, משום דכתיב בקרא, ולא מינייהו גמרינן, ובלא כתיבא, אסור גם לדידהו, וכן בשריפה על מלכים, לא התירו רק משום דכתיבא באורייתא, וכן הקשו עוד כמה מחברים.

לט) ומצינו למהר"ם שיק (היו"ד סי' קס"ה) שמתרץ הדבר לנכון, דמהרי"ק יסד יסוד, דדבר תמוה, שאין לו טעם, אין ראוי לעשותו, וכשעושהו, נראה דנמשך בזה אחריהם, וכן מה דלא נכון לישראל לעשותו, כגון בנדנוד פריצות וכדומה, כשעושהו, נראה נמי, דנמשך אחריהם, אבל כשרואים הסיבה והטעם, שעושהו לתכלית כך וכך, כנדון דמהרי"ק, שהרופא לובש הקאפ"ע, שיכירו וידעו שהוא מומחה גדול באומנתו, אין בזה שום חשש, ושם בסנהדרין אמר ר"י נמי דלא נכון הדבר, להתיז ראשו בסייף, דהוי ניוול, שמסיר ממנו הדרת פניו, צלם אלקים, והיה ראוי יותר, לדון הרוצח בחנק, ככל סתם מיתה האמורה בתורה, וכשמנוולין אותו בסייף, שלא כראוי, נראה נמי שנמשכין אחרי העכו"ם ח"ו, וכן בשריפה על המלכים, עוברים בבל תשחית, ונראה נמי, כאילו רוצים להמשך אחריהם ח"ו, ומש"ה הוצרכו חכמים לתרץ, דבתרווייהו אין חשש איסור, משום דכתובים באורייתא, וממילא, אין נראה כלל, שנמשכים אחריהם בזה, ושפיר דמי, וממילא ה"ה

הצניעות פרק י" והישועה רכה

בכל דבר שיש בו טעם נכון, לא נראה כנמשך אחריהם, ואין בו חשש חקותיהם.

(מ) ובספר טל תורה, תירץ נמי בדרך זה, להיפך, דמסברא הוי אמינא, דהיה ראוי לנקום ברשעים יותר, ומקילים לדונו בסייף, דנמשכים אחריהם, מש"ה צ"ל דכתיבא באורייתא ולא מינייהו גמרינן, ותפא"י תי', דהו"א דהגוים שהורגים בסייף, חושבין שכך צוה ע"ז שלהן, והוי חק לע"ז. אלא דתי' זה יש לסתור, לפ"ד התוס' ד"ה אלא, דבחק לע"ז לא מהני דכתוב באורייתא, ומה משנו חכמים, דכתיבא באורייתא.

(מא) ויש להקשות בדברי מהר"ם שיק הנ"ל, שכתב דהניוול הוא, שמסיר פניו וראשו, שהוא צלם אלקים והדרת פניו, וטוב היה להורגן בחנק כו', דבע"כ הרי ניתנו לב"ד ד' מיתות, וא' מהם הרג, ועוד דהא גם ר"י אמר להסיר ראשו בהקופיץ, ובספר תורת חיים כתב לא קרי ליה ניוול, אלא משום דכתיב ובחקותיהם לא תלכו, כמ"ש התוס' כו' ולא קאמר אסור לעשות כן, דכ' ובחקותיהם וגו', כי היכי דלא תקשי לדידיה, דמניחין ראשו על הסדן כו', והא ברור לו מיתה יפה בעינן, לכך קאמר, כיון דבכה"ג ניוול הוא, משום ובחקותיהם וגו', נמצא כשמניחין ראשו על הסדן, יפה הוא לו, וכ"מ בתוספתא כו' עכ"ל, הנה מפרש כונת התוס', דהניוול הוא, כשעוברים במיתתו בלאו דובחקותיהם וגו'. שו"ר בחי' רבינו יונה, ובחי' הר"ן, וביד רמה, ובפי'

רכו הצניעות פרק י' והישועה

רבינו יהונתן מלוניל, דכולם פי' כן, דניוול הוא לעשות כחקות הגוים.

מב) וקשה דלפשטא דמתניתין, טוען ר"י דהב"ד עוברים בלאו דובחקותיהם לא תלכו, אבל לפי' הת"ח משמע דאם היה זה מיתה יפה לו, שפיר דמי להתיז ראשו בסייף, והרי עכ"פ הם עוברים בלאו זה, ואיך הוא שפיר דמי, ובאמת התוס' לא כתבו שום דחיי' לפרש"י, ולא כתבו בלשון מחלוקת על רש"י, וי"ל דתוס' ס"ל כרש"י, דהניוול הוא שהורגו מעומד ונופל, אלא משום דק' לר"י כנ"ל, דמניח ראשו כו' מנוול יותר ויותר, שאין מיתה מנוולת מזו, לזה כתבו התוס' לא קרי ליה ניוול, אלא משום דכתיב ובחקותיהם לא תלכו, כלומר דאין ראוי לר"י שיאמר דסייף הוא ניוול, כיון דמניח ראשו כו' הוא ניוול יותר ויותר, ומ"ש דסייף הוא ניוול, משום דכ' ובחקותיהם וגו', וה"ק ר"י בשלמא-ניוול דמניח ראשו כו', אע"פ שגרוע כ"כ, יש לי תשובה ע"ז, שמנוולים אותו בזה, כדי למנוע ניוול היותר גרוע, דהוא עבירה דובחקותיהם וגו', אבל התזת ראשו בסייף, ניוול הוא לו, שמנוולים אותו בנשמתו, שעוברים במיתתו על איסור תורה, אע"פ שהוא אינו אחראי בזה, אבל עכ"פ נעשה בגופו איסור תורה, ומנוולים אותו בגופו, אע"פ שהניוול בגופו פחות, הרי הניוול בנשמתו מכריע יותר ויותר, וכמ"ש ת"ח וכל המפורשים הנ"ל, דזה שעוברים בלאו דובחקותיהם, הוא הניוול. ומשנו

הצניעות פרק י' והישועה רכז

רבנן דאין בזה איסור חקותיהם, משום דכתיב
באורייתא.

מג) והנה מ"ש רבנן בסייף כדרך שהמלכות עושה,
צריך ביאור, דמלבד שהוא מיותר, הרי
הוי כמו ראייה לסתור, דזהו טענת ר"י נגדם, דהוי חק
עכו"ם, ולפמ"ש בתוספתא (סנהדרין ספ"ט) ארבע
מיתות נמסרו לב"ד, סקילה שריפה הרג וחנק,
הרשות לא ניתן לה אלא סייף בלבד, וכתב מצפה
שמואל שם דזהו מקור דברי הרמב"ם (ה' סנהדרין
פי"ד ה"ג והלכות מלכים פ"ג ה"ח) דכתב דאין
רשות למלך (ישראל) להרוג אלא בסייף, וכתב הת"ב
דסמך לזה במשנה הנ"ל כדרך שהמלכות עושה כו'
עכ"ד מצפה שמואל.

מד) לפ"ז י"ל דרבנן אמרו זה, לטענה ויסוד לשיטתם,
שהרי מלכות ישראל, אין הורגת רק בסייף,
ולא פליג ר"י בזה, דלא ניתן לה אלא סייף בלבד,
ולא שייך חשש דנמשכים אחרי חקותיהם, כיון דאין
להם שום דרך אחר, וא"כ כבר ידוע זה, דשייך
בישראל הריגה בסייף, שאינו מצד חקותיהם כלל,
וממילא כשיעשו זה הב"ד, ידעו שהוא נמי מצד חק
תה"ק, לא מצד חקותיהם.

פרק אחד עשר

איסור בגדים שקופים וגרביים [אנפלאות]
שקופים

נתבקשתי לעורר בספרי זה על דבר המנהג הרע,
שיש לובשות גרביים שקופים, ואע"פ
שנזכר מזה לעיל (פ"ח ו') בקיצור, הנה הבקשה בזה
להרחיב הדיבור, בפרטים השייכים בזה, שמפוזרים
בספר.

א) הוכחנו לעיל (פ"ח) דהשוק באדם הוא למטה
מארכובה, כמפורש במשנה (אהלות פ"א
מ"ח) ובשו"ת ח"ס (אה"ע ר"ס ס"ט) ועוד כמה ראיות
והוכחות כתבתי שם בזה, וא"כ כשאמרו (ברכות כד.)
שוק באשה ערוה, היינו החלק הזה, מארכובה עד
הקנעכיל, זהו השוק.

ב) וברשב"א (ברכות שם, והובא בב"י א"ח ר"ס
ע"ה) דהתיר הגילוי בפניה ידיה
ורגליה, היינו מהקנעכיל ולמטה, דרק הוא נקרא רגל,
וכמפורש בת' ח"ס (שם) וכמפורש ברש"י (ערכין יט):
סד"ה פרט וז"ל אלמא לא מקרי רגל, אלא עד פרק
א', שקורין קביל"א עכ"ל, וקביל"א הוא הקנעכיל,
כמפורש במתרגם (חגיגה יג.) ובת' ח"ס (שם) ושאר
דוכתי, ומפורש בב"ח (שם) ד"ה ומ"ש רבינו טפח,
ובד"ה וכן אם, דהיתר זה, נאמר בארצות שהכל
הולכים יחף, ולעולם רגליהן מגולין, והיינו בע"כ,

הצניעות פרק י"א והישועה רכט

משום דשם האקלים חם מאוד, שמכריח את הכל, לילך יחף, וכמ"ש מור וקציעה ואלף המגן (סי"ס צ"א) דבארצות החמין מחמת חום האקלים, אורחייהו בהכי, לילך יחפי רגל, גם לפני הגדולים, דגם הגדולים עצמם, הולכים בע"כ שם יחפי רגל ע"כ, דאל"כ, אי אפשר להשוות דעת כולם, שילכו הכל לעולם יחפים, כידוע, והנה הוכרח הב"ח ז"ל לפרש היתר גילוי רגליה שכתב הרשב"א ז"ל שהוא נוהג רק באותן המדינות החמין לבדן, שהרי כתב הרשב"א ז"ל לענין נדה, דאסור לבעלה להסתכל בעקבה, שהוא חשיב מקום מכוסה, וכמ"ש ב"י ותורת השלמים (סי' קצ"ה ס"ז) בשמו, וכן קי"ל שם להלכה, ונמצאו דברי הרשב"א בשם ראב"ד ז"ל, סותרים זה את זה, ובע"כ דחיק ומוקים אנפשיה, דלא התיר, רק באותן מדינות דוקא, ודוקא למטה מקנעכיל כנ"ל, גם ע' משנה ברורה [סע"ה ס"ק ז'], דגם זה שהתירו בק"ש, אסור לגבי איסור הסתכלות, אפי' באצבע קטנה.

ג) ואל תטעה לפרש בפמ"ג (מ"ז ר"ס ע"ה) ובמשנה ברורה (שם ס"ק ב') דמתירים ח"ו גילוי חרגל עד קניא, דא"א כלל לפרש כונתם כך, שמתירים את האיסור בזה ח"ו, שהרי הלכה פסוקה סתם [שי"ע א"ח ע"ס ע"ה] טפח מגולה באשה במקום שדרכה לכסותו אסור כו', והיא מקובלת ומפורסמת, ועד הקניא הרי הוא השוק כנ"ל אות א', ושוק באשה ערוה. ואם היתה כונת פמ"ג ומ"ב להתיר בזה, היו דבריהם בע"כ נדחים מחלכה, והרי אפילו

העקב הוא מקום מכוסה כנ"ל, ופוק חזי מ"ש משנה ברורה (ר"ס ב') באיש, דיפשוט וילבוש האנפלאות, תחת הסדין, ולא יגלה רגליו, שאין הולכין יחף במדינות אלו, אפילו בקיץ, ואיך הפה יכול לדבר, דהמשנה ברורה מתיר באשה הגילוי לדידן עד הקניא, חס מלהזכיר, ועוד דסיים תכ"ד דבשוק לא מהני רגילות, והאומר כן, י"ל דמבזה ח"ו כבוד הגאונים הצדיקים ז"ל, הפמ"ג, והמ"ב, בשביל טעותם הזו, וגם דעושים לפמ"ג ומ"ב טועים, דשוק הוא למעלה מארכובה, דא"א כלל לומר כן, ע"ל [אות א'], וע"ע (פט"ו) באורך בזה.

ד) ודברי פמ"ג ראוי לפרש כך, נמצא כל חרגל (היינו למטה מקנעכיל כנ"ל, ולמעלה ממנו) עד ארכובה, שם (אנו מחלקים כך) במקום (התחתון, דלמטה מהקנעכיל) שהולכין (בו) יחף ומגולה (באותן ארצות החמין) אפשר אין חשש, ובמקום שזרכן לכסותו (אפילו באותן ארצות, דהיינו למעלה מקנעכיל) טפח ע"כ, וכן במשנה ברורה, נמי הכי קאמר, בפרסות רגל עד השוק (היינו עד הקנעכיל, דשם מתחיל השוק כנ"ל, דהוא) במקום שזרכן לילך יחף (ומגולה, באותן ארצות) מותר (שם) לקרות כנגדו, שכיון כו', ובמקום שזרכן לכסות (אפילו באותן ארצות, והיינו למעלה מהקנעכיל דהוא השוק) שיעורן טפח כו' ע"כ, דלשון במקום, אין ר"ל במקום שבעולם, רק במקום שבגופה, כמ"ש נמי כאן חש"ע במקום שזרכה לכסותו, דמיירי במקום שבגוף, וכמ"ש משנה ברורה (ס"ק ז') וז"ל

הצניעות פרק י"א והישועה רלא

וכתב הפט"ג דבמקומות שדרך להיות מכוסה, כגון זרועותיה כו' עכ"ל, ולית מאן דכר שמיה ח"ו להתיר הגילוי למעלח מקנעכיל, שעליו אמרו, שוק באשה ערוה.

ה) ויל"ד במ"ב הנזכר לעיל, למל"ל עד השוק, עד הקני"א, ולא די סימן דקני"א, ומ"ט סגרו, גם למל"ל למעלה מקנעכיל טפח. הל"ל רק דהוא ערוה, והשיעור מפורש בש"ע ב' דעות, וי"ל דהמ"ב הרי קאי להמחבר, דס"ל כרשב"א (כמ"ש פמ"ג) דה"א שוק באשה מותר, כמו באיש, וקמ"ל דאסור, עכ"פ די לאסור בטפח, לז"א שיעורו בטפח, וכשהזכיר המ"ב שוק, רמז אגב במוסגר (והוא [השוק] עד המקום שנקרא קני"א בל"א) ולמעלה מהקניא, הוא ירך, כמ"ש במשנה דהאלות [פ"א מ"ח], וא"ש דציין מ"ב פמ"ג, דאליביה כ' שיעור טפח כנ"ל.

ו) והנה מפורש בש"ע (א"ח סע"ה ס"ה) וז"ל ערוה בעששית, ורואה אותה דרך דפנותיה, אסור לקרות כנגדה, דכתיב ולא יראה בך ערות דבר, והא מתחזיא עכ"ל, וכתב מג"א (שם בריש הסימן) אם לבושה דק, ומתחזי בשר מתוכה, אסור, כמ"ש ס"ח עכ"ל. ועי' שו"ת ר"י בן הרא"ש [ס"ס צ"א] שכתב נמי בבגדי נשים, שיהיו מיריעות עבות ולא דקות עכ"ל. ז) והרי אמרו (אהלות פ"ו מ"ה) היתה (חטומאח) נראית בתוך הבית כו' הבית טמא, ומפרש הרמב"ם וז"ל וענין נראין, שיהיה זאת המחיצה אשר על הטומאה, ספיריים, כמו הזכוכית והשוהם וחדומה

רלב הצניעות פרק י"א והישועה

להם עכ"ל, הנה ביארו בזה, שכשהמחיצה ספירית, ¹²²⁴⁵⁵⁷ כזכוכית ושוהם, שעיי"ז הטומאה נראית בבית, אז הבית טמא, דאין מחיצה כזכוכית סותמת כלל, ועי' שו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' שני"ז) בזה, וע"ל (פ"ד סוף אות ב') דאפילו הכיסוי אינו שקוף, ונראה רק בליטה דרך הבגד, חשיב נמי, שהוא נראה, וכ"ש כשנראה ממש דרך הבגד. ובהנ"ל מתורצים שפיר דברי הרמב"ם ז"ל (ה' כלים פ"א ה"ה) דאיתא בגמרא (שבת טז:): לענין כלי זכוכית, לעולם לכלי חרס דמו, ודקא קשיא לך, לא ליטמו מגבן, הואיל ונראה תוכן כבדן, פרש"י הואיל ונראה תוכו, מבחוץ, דרך דפנותיו, לא חשיב גב, אלא תוך עכ"ל, וכתב הרמב"ם (שם) ומפני שתוכן נראה כבדן, לא גזרו עליהן, שיטמאו מאוירן, אלא עד שתגע הטומאה בהן, בין מתוכן, בין מגבן, וכתב הראב"ד אין זה הטעם על דרך ההלכה, אלא מפני שתוכן נראה כבדן, עשו גבו כתוכו ומטמא מגבו כו', וכתב הכ"מ פשטא דגמרא כהראב"ד, ולדעת רבינו י"ל שהוא סובר כו' ושלא כפרש"י עכ"ל, ולהנ"ל י"ל דהרמב"ם כרש"י, דמחיצה של זכוכית, לאו כלום היא, ולכן אינה חוצצת בפני הטומאה, וכשנטמא מגבה, הוי כנטמא בתוכה, כי המחיצה, כמי שאינה, ולכן כתב הרמב"ם, דמפני שתוכן נראה כבדן, אינן מטמאין מאוירן, דכיון שאין כאן מחיצות, הרי אין כאן אויר תוכן, והוא טעם נכון, על שאינו מטמא מאוירו, ועכ"פ מבואר מכל זה, דבגד שקוף, שנראה מה שבתוכו, דרך דפנותיו, הוא חשיב כמי שאינו

הצניעות פרק י"א והישועה רלג

ממש, ע"פ הלכה, ולא יעשה כזאת בישראל, ללבוש ח"ו שום בגד שקוף, ובזה נאמר [ויקרא יט יד] ויראת מאלקיך, ותמים תהיה עם ד' אלקיך [דברים יח יג] לעשות רצונו בלבב שלם.

ח) וכמה טפשאי הני אינשי, שמטעין עצמן בשקר גלוי, הנראה לעין כל, לתרץ לעצמם, ולומר, שיוצאים ידי שמים, שעכ"פ לובשים גרביים, וזהו, כאילו כתוב בתורה ללבוש גרביים, ובאים להטעות את עצמם, ואת אחרים, לומר שיוצאים ידי שניהם, שלובשות גרביים, כמו שכתוב בתורה, וגם יוצאים ידי הבריות לנהוג כמנהגם, שיראו השוקיים חוצה ר"ל, ובאמת אין שום מצוה בלבישת גרביים, ואין יוצאים בלבישת הגרביים השקופים, ולא כלום, כי מצות תורתנו הקדושה היא [דברים סג טו] ולא יראה בך ערות דבר, והא קא מתחזיא, וכן ביאר נמי בשו"ת יביע אומר [ח"ו חיו"ד סי"ד אות א'] דגרבי ניילון כמאן דליתנייהו דמו ע"ש.

ט) ובכך בואו ונצווה גם על אותן בנות החרדים, שמזלזלים בצניעות, ללבוש בגד דק, שקוף כמה שהוא, ורואים באור, או נגד השמש, פיסוק רגליה וירכותיה מתחת לבגדה, עד למעלה ר"ל. וגם על האנשים אשר לא ידעו את הפריצות הנוראה הזו. כלומר עושים עצמם כאילו אין רואים, והוא בבחינת עינים להם, ולא יראו, ושמים יד לפה, ועי"ז הפריצות מתרבה בעולם יום יום ר"ל, וכמו שהכריזו חז"ל הקדושים (ב"ר פכ"ו) כל פרצה שאינה מן הגדולים,

אינה פרצה, דשתיקה כהודאה דמיא [יבמות פז:].
 (י) ולכן יתעוררו נא כל יראי השם ב"ה, ויראו עיניהם,
 את אשר לפניהם, ואשר עתידים ליתן את
 הדין לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, על שהיה
 בידם למחות, ולא מיחו, וכתב יע"ד שלא נטעה
 לפרש מ"ש [שבת נד:] שיש בידו למחות בכח דוקא,
 אלא אפילו יכול למחות בדבור כמו שהוא, הוא נתפס
 על אותן העונות, שלא מיחה בהן, וזה בידינו, לדבר
 ליראי ד' ב"ה, ולעורר על האמת, שזהו מהפריצות
 היותר גרועים ונוראים שבעולם, כידוע לכל, ולא על
 זה אמרה לנו תה"ק (דברים יח יג) תמים תהיה,
 להיות כמו תם, שאינו רואה, ואינו יודע כלום בדברים
 אלו, אלא תורתינו הקדושה מזהירה אותנו תמים
 תהיה עם ד' אלקיך, בשלימות, ולא חצי וחצי בצד
 אחד להיות נחשב מהחשובים, החרדים לדבר ד', ובצד
 אחד, להעלים עין מהתועבות הנעשים לעינינו במחנינו
 ר"ל, ולהיות סבלן, ונחבא אל הכלים, וצ"ל עת לחשות
 [קהלת ג, ז], בבהכ"נ, בחזרת הש"ץ, ושאר תפלה,
 וקה"ת, וגם בשעת מחלוקת על נגיעות עצמיים, ועת
 לדבר [שם], לעורר באהבה ובנועם על הצניעות, ועל
 יראת שמים בכל הנהגות חיינו, כי החשובים אחראים
 לכ"י, ובפרט על בני ביתם.

(יא) נמצא דהלכה ברורה ומפורשת, דכל אשה
 שרואין שוקיה, למטה מארכובה, דרך
 האנפלאות, עוברת בזה, על מ"ש תורה [דברים כג טו],
 ולא יראה בך ערות דבר, ועל כל העשין ולאוינו,

הצניעות פרק י"א והישועה רלה

הנזכרים לעיל (פרק א') והיא חוטאת ומחטאת את הרבים בזה והיא עבירה דחילול השם, וחטא חרביכ תלוי בה, ואוספת לה בזה, מיליוני עבירות ר"ל, וכל הרהורים רעים וחטאים, שגורמת לאנשים, היא נענשת עליהם ערש"י [במדבר ל, טז].

יב) ואז"ל (יבמות סג:) שאין לך משוקץ ומתועב לפני המקום, יותר ממי שמהלך בשוק ערום [וע"ל פ"ב ה'] שביררתי והוכחתי בס"ד — דכל שאין לבוש בשלימות כראוי, נקרא ערום, עד שאפי' גבור שאינו לבוש בכלי זיינו, קראו הכתוב ערום [עמוס ב. טז], אע"פ שמלובש ככל בני אדם, וא"כ, אשה זו, שאינה מלובשת בשלימות, שהרי שוקיה גלויין ונראין, בע"כ נקראת ערומה בחלק ההוא, ואם מהלכת כך בשוק, הרי נעשית בזה, היותר משוקצת ומתועבת לפני המקום ר"ל.

יג) וראו מה עבירה עושה, דאנן בנשים כשרות עסקינן, כמש"ל (בשער הספר, ובהקדמה שם) דספר זה מיוחד, רק להחרדים לדבר ד', ואיירינן באשה, שאינה רוצה לצאת בלא אנפלאות, ואפשר דהתעצמה בשאר הנהגותיה, ביתר שאת ויתר עז, לצאת ידי שמים כראוי וכנכון, ובדבר הזה, טעתה, ונקטה לה דעת השוטים, דסברי, שעכ"פ מלובשת באנפלאות, ויוצאה בזה ידי חובתה, ובזה נעשית היותר משוקצת ומתועבת לפני המקום ר"ל.

יד) ולא זו בלבד, דכל רואיה אסורין לומר דבר שבקדושה, כנ"ל (אות ו') אף זו, דגם בדיעבד,

לא יצאו כל רואיה, בכל מה שקראו ואמרו כנגדה, וכמ"ש פמ"ג (א"א סעי"ה ס"ק א') דלחם משנה והגה"מ ולרמ"א חוזר וקורא, ושם (במ"ז בריש הסימן) כתב פעמיים סתם, דחוזר וקורא וכ"פ פתחי עולם ס"ק ב', וכן פסק המשנה ברורה (שם ס"ק כ"ו, ובשער הציון ס"ק ל"ד) דפשוט דאפילו דיעבד, צריך לחזור ולקרות ע"כ, ונמצא, דכל מה שקרא ובירך לפניו, לא יצא בהם, והיו כל הברכות ושמות לבטלה ר"ל, ובמקום שיקבל עליהם שכר טוב, יקבל עונש ר"ל, שקראן לפני ערוה, ולבטלה, ואכלו בלא קידוש, ובלא הבדלה, ובלא ברכה ראשונה, ובלא ברכת המזון ושאר ברכה אחרונה, ולא קיים מצות ק"ש, ולימוד תורה, ושאר מצות, בכל מה שקרא נגדה, והחי יתן אל לבו, אם באמת כדאי הוא לו, ליכנס באחריות הגדולה הזו, בשביל תאות הגרביים השקופות, ולו חכמו ישכילו זאת, דאין לנו שום מצוה בתורה ללבוש אנפלאות, ואין שום קיום מצוה כלל, בלבישת האנפלאות, וכל מצות תה"ק בזה, היא רק, שלא יראה ערות בשר, הרי עיקר החיוב היא, שלא ישלוט בה עין רעה, להסתכל בערוה, והסתכלות בערוה, גורם לגילוי עריות ר"ל, כמש"ל (פ"א לאו ב') ואלקינו שונא זימה [סנהדרין צג:] וע"ל (הקדמה ז') דכל זמן שהיהודי שלם באמונתו, בהבורא עולם ב"ה וב"ש, לא ינבל עצמו לזנות, וכשמשפיל עצמו לזנות, כבר נכנס בו צד כפירה ר"ל, וזה הודיעה לנו תה"ק באמרה אשר אתם זונים אחריהם, ואז"ל (ברכות

הצניעות פרק י"א והישועה רלז

יב:) זה הרהור ע"ז, שהנמשך לחטא זזנות, נמשך לע"ז ר"ל ע"ש באורך.

טו) וממילא כל איש ואשה, אשר יראת ד' ב"ה נוגע בלבם, לא יסכימו ח"ו לשטות זה, להטעות עצמן, וליכנס בסכנת כל העניינים הגדולים והנוראים הנ"ל, כי ישרים דרכי ד', צדיקים ילכו בס [הושע יד י], בתום לב, וכמש"ל [אות י] בפ' (דברים יח יג) תמים תהיה עם ד' אלקיך, לקיים רצונו יתברך בכל לב ונפש, ולא לחלק ח"ו הרצון, לצאת ידי שמים, וגם לצאת ידי המאדעס ר"ל, כי הדברים האלה סותרים זה את זה, כשזה קם, זה נופל, והבוחר להיות עבד נאמן להבורא ב"ה, בע"כ יוותר על הבלי העולם, ולא ילך בדרך השוטים, שחותרים בעצמם, הבניינים שלהם החשובים, ע"י חסרון ידיעה, ומטעים עצמם, לומר, דאפשר לאחוז החבל בשני הראשים יחד, וז"א תמים תהיה עם ד' אלקיך, וכל מעשיך יהיו לשם שמים, ובזה תלך לבטח דרכך, והפך בה, והפך בה, דכולא בה, כל דרכי חיים טובים וישרים, בכל עניינים, לשמים ולבריות ולעצמך, ואין טוב אלא תורה, רק דרך התורה, הוא הטוב האמיתי, בכל הכללים והפרטים.

טז) והנה שמעתי ממורי מוה"ר יצחק בר' יהודה שפירא ז"ל דיש מין חיה, שדרכה לבא לעיר בנחת, ועומדת ושוחק', בכמה מיני שחוק, ואנשים עומדים ורואים, עד שאחד מהם מראה פנים שוחקת, על המיני שחוק, אז פוסקת, והולכת לה,

ר'לח הצניעות פרק י"א והישועה

והאיש ההוא ששחק, יצא מדעתו, והולך אחריה, עד מקומה ביער, ושם הורגתו, ומוצצת דמו ר"ל, וכשאנשים רואים זה, שהולך אחריה, לוקחים אותו, ומקיזים לו דם, וחוזר לשכלו ע"כ.

(יז) וכן המסתכלים בתאוות הרעות ר"ל, ונהנים, ומראים ע"ז פנים שוחקות, אובדים את שכלם, ונמשכים והולכים אחרי התאוות רעות, ושם בהתאוות רעות תהא קבורתם ר"ל, ומצוה וחיוב, לבני ובנות ישראל, להציל את כל התועים, ולהקיז דמם, היינו להוציא רגשות הרעות מתוכם, שיחזרו לשכלם, וילכו בדרך תורתנו הקדושה.

(יח) והאשה שקונה גרביים שקופים, אפילו לא החליטה עדיין ללבשם, הרי זה, כמי שמכין לעצמו סם המות בביתו ר"ל, וחיוב לבני ובנות ישראל, לקיים בענינים אלו מ"ש הכתוב (דברים ז כו) שקץ תשקצנו, ותעב תתעבנו, כי חרם הוא, ואיש את אחיו יעזורו, להנצל ממצודת התאוות רעות, שמוציאין את האדם מן העולם ר"ל, והרי יש לנו עכשיו ללמוד מוסר השכל, מהבעלי תשובה הנפלאים, אשר עינינו ראו, שכבר היו בדיוטא התחתונה, של התאוות רעות, ונוכחו לדעת, שאין בכל זה שום תכלית טוב, בחיי האדם, ומאסו כל התאוות הרעות, וחזרו בתשובה, ומסרו עצמן ללימוד תורתנו הקדושה, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים, והנם אנשים חשובים מאוד בעולם, וידוע דאין חכם כבעל הנסיון, ושייך ללמוד מהם.

הצניעות פרק י"א והישועה רלט

יט) ואל תשיבני, דיש שלמדו תורה, וקיימו מצות,
ופירשו להפקרות ר"ל, ותאמר גם בהם אין
חכם כבעל הנסיון, ללמוד מהם ח"ו, שאני התם,
דידוע, שהטבע הגשמית נמשכת אחר התאוות רעות,
והרוצה לפרוש מהם, יש לו בזה מלחמה בכל יום
ובכל שעה, וזה גרם לאותם שפירשו מן התורה
והמצות, שנמשכו לתאוות עה"ז, ולא יכלו לעמוד
בנסיון היומי, בזרם העולם, כידוע, אבל בעלי תשובה
אלו, הטבע לא הכריעה לזה כלל, אדרבה, במסירת
נפש גדול, לחמו נגד הטבע, לשבר אותה, וכל סיבת
תשובתם, לא היה רק מצד חכמתם, וחשבון הנפש,
שנוכחו, דאין טוב בעולם, אלא תורה.

פרק שנים עשר

שלא תצא אשה בבגדים אדומים וגם תמנע
מלצאת בבגדי צבעוניים

א) כתב מהרי"ק (שרש פ"ח) באמצע דבריו וז"ל
וענין הב' אשר יש לאסור משום חקות
הגוים, להנלענ"ד, הוא, הדבר אשר שייך בו, נדנוד
פריצת גדר הצניעות והענוה, ינהגו בו הגוים, גם זה
אסור, ואם הלכה כתנא דברייתא דספרי (פ' ראה
בפ' השמר לך פן תנקש אחריהם, ובילקוט שם רמז
תתפ"ה) שלא תאמר הואיל ויוצאין (והן יוצאין,
ילקוט שם) בארגמן, אף אני יוצא בארגמן כו' שדברים
הללו דברי שחץ וגאווה הם, ולא באלה חלק יעקב,
אלא דברי ישראל ודרכם, להיותם צנועים וענוים ירשו
ארץ, ולא לפנות אל רהבים כו' הלא כתב רב אלפס
(בפ' בן סורר) וז"ל אפילו ערקתא דמסאנא אסור,
פ"י הגוים שבאותו זמן, היו עושים רצועות במנעליהן
אדומות, ושל ישראל, עושין שלהן, שחורות, כדי שלא
ילבשו מלבוש נכרי כו' עכ"ל דדווקא בכה"ג הוא
דיש להקפיד, שאין דרך הצנועים, להיות אדום
ללבושם, וצבע השחור, הוא דרך צניעות והכנעה כו'
ומשום כך היו נוהגים בשחורים, שלא ילבשו מלבוש
נכרי, דהיינו צבע אדום, כי תועבת ישראל הוא, ועוד
היום מסורת בידינו להקפיד על לבישת האדום לבני
עמינו כו' וכ"כ הערוך בערך כרבל וז"ל בפ' מי שמתו

הצניעות פרק י"ב והישועה רמא

כו' הך איתתא דלבשה כרבלתא בשוקא, פי' בגד אדום, כגון כרבלתא דתרנגול, שאין דרך בנות ישראל, להתכסות בו, שהוא פריצות, ומביא לידי עבירה עכ"ל, משמע דלבישת אדום פריצות היא, ומשום כך, תלה רבינו אלפס, האדום בגוים, והשחור ביהודים עכ"ל מהרי"ק.

ב) והנה לא נתפרש מהו טעם איסור ארגמן, דבשלמא מ"ש שם הואיל והן יוצאין באבטיגא כו' בקולסין כו', פי' בהגהות הילקוט, אבטיגא, מין לבוש חשוב, וקולסין, מין בגד ארוך ומיופה בארצות המזרח, ועמק הנצי"ב כתב ולפי הענין נראה, דאבטיגט הוא, מלבוש תפור בצורה מיוחדת לע"ז, אבל ארגמן דמפורש בתורה, דממנו עושין בגד, ואין זה שם בגד, א"כ מהו טעם איסורו, ובפסיקתא זוטרתא כתב שלא תאמר כשם שהם יוצאין בבגד ארגמן, וכתב שם בביאור הרא"ם הוא בגד מיוחד לכומרי עובדי כוכבים, מ"מ בספרי הנ"ל שאמר הואיל והן יוצאין בארגמן, משמע דמיירי מהעם לא מהכומרים, וגם לא משמע הענין דמיירי בצורת בגד מיוחד, רק סתם, מבגד שנעשה מארגמן (ואע"ג דאמרו ארגמן, בין אבטיגא וקולסין, מ"מ לא מוכח דיוצא מפשוטו, אלא דגם בגד שנעשה מארגמן, אסור, וצריך טעם) אך ראיתי ברמב"ם (ה' כלי המקדש פ"ח הי"ג) שכתב הארגמן הוא, הצמר הצבוע אדום עכ"ל, ואחר שכבר ביאר לנו מהרי"ק איסור דבגדים אדומים, ושהוא פריצות, ומביא לידי עבירה, מובן שפיר, דמהאי

רמב הצניעות פרק י"ב והישועה

טעמא בגד ארגמן אסור לנו, וא"כ מצינו מקור בספרי,
לאיסור בגדים אדומים, שכ' הפוסקים.

ג) ומצינו עוד, דבגדים אדומים הוו פריצות, ברש"י
(בראשית מח יא) במש"ש הכתוב, כבס
ביין לבושו, ובדם ענבים סותה, פרש"י סותה לשון
מין בגד כו' שציבועו דומה ליין, וצבעונין הוא לשון
סותה, שהאשה לובשתן, ומסיתה בהן את הזכר,
ליתן עיניו בה עכ"ל, הרי כתב דצבועין גורם לזכר
להסתכל בה, ואין שם ח"ו שום חשש ונדנוד עבירה
דפריצות, דהא בביתה מותרת להתקשט, רק בחוץ
אסור, כמש"ל (פתיחה י—יד). ולהלכה הרי כתב
הרמב"ם [ה' אישות פי"ג הי"א] שלא תצא לחוץ,
אלא כמו פעם א' בחודש, או כמו פעמים בחודש,
לפי הצורך כמש"ל (שם ח) ובפעם ההוא שיוצאת,
תמנע מללבוש בגד אדום. ויש לרמז זה בפסוק
(תהלים מה יד) כל כבודה בת מלך פנימה, כשיושבת
בביתה, אז ממשבצות זהב לבושה, מותרת ללבוש
ולהתקשט, במשבצות זהב, וכולל נמי בגדים אדומים
כזהב, ע' פת"ש [יו"ד סי' קפ"ח ס"ק ב'] ודרכת"ש
[שם ס"ק י"א דגם במראה זהב יש חוששין דהוי
אדום]. ומנהג ישראל קדושים, שלא יהיו פתחיהן
מכוונין, זה כנגד זה, כפרש"י (במדבר כד ב) ופיי שם
המשכיל לדוד, דהוא, בשביל צניעות, שלא יבא
להסתכל באשת חבירו עכ"ל, וממילא אין שום חשש,
בלבישת הבגדים אדומים בביתה, להתקשט לפני

הצניעות פרק י"ב והישועה רמג

בעלה, ושפיר בירך אותם יאע"ה, בדרך זה, שיהיו בגדיהם אדומים.

ד) ונתבאר דהספרי, והרי"ף, והערוך, ורש"י ז"ל, ומהרי"ק, ורמ"א (יו"ד סי' קע"ח ס"א) וש"ך (שם ס"ק ג') דכתבו נמי איסור דבגדים אדומים, כולם אמרו דבר אחד, דבגדים אדומים הוו פריצות, ואשה אסורה לצאת בהם.

ה) גם בשו"ת באר-משה (ח"ד סי' קמ"ז אות י"ג) כתב וז"ל, שהבתולות לא יקשרו שערותיהן אחורי ראשיהן עם רהט (שקורין ריב באן בלשון המדינה) אדום, וכ"ש שלא תקשרו סביב ראשיהן חוט רחב אדום (בלשון המדינה העד באנד, או העיר לעיס) ויניחו זאת לבתולות נכריות, ולא ישתמשו בהן, בתולות הדבקות בד' ובתורתו, וכדאי להזכיר כאן, שכל רב ורב, מחויב לדרוש ברבים, ולהזהיר הבתולות, וכ"ש הנשים, שלא ילכו בשמלה, או חצאית (סקורט בלשון המדינה, אדומה, כי פגול הוא, תועבה היא, ואל ימצאו בגדים כאלו, בבית ישראל הנאמנים לד' ולתורתו, וחס מלהזכיר, בבית החרדים לדבר ד', ומדקדקים במצותיו, עד כחוט השערה, ומתרחקים מכל נדנוד עבירה, ויזוע ומפורסם, שכבוד קדושת מו"ח זקני רשכבה"ג מרן החתם סופר זי"ע ועל כ"י, לא הניח שום בגד ושמלה אדומה, להכניס לבית, והיה מקפיד על זה עד למאוד כו' ובכלל זה הוא ג"כ לאסור, שלא ילכו בגרביים (סטאקינג בלשון המדינה)

רמז הצניעות פרק י"ב והישועה

אדום, בין אשה, בין בתולה, כי נבלה וחרפה הוא לנו
עכ"ל.

ו) וראוי לעורר עוד, דאע"פ שבזמנינו קבעו שמות
מחולקים, לכמה מיני אדום, מ"מ בלשון
התורה ידענו רק שמות הצבעים בכלל, לבן שחור
ירוק אדום, וערש"י [בראשית ל לב] דגם חום דומה
לאדום, ואחר שלמדנו מהספרי שאסרו לנו בגד אדום
מארגמן, והפוסקים כתבו לאסור בגדים אדומים כנ"ל,
יש לנו לאסור ע"פ זה, כל מיני אדום, דהיינו כל
שאינו לבן או שחור או ירוק והשייכים אליהם, ויש
לו שייכות למראה אדום, הכל בכלל האיסור, דמה
שהעולם קראו שמות מיוחדים למיני אדום, אין זה
משנה כלום בהלכה, ובע"כ כל מיני אדום בכלל
האיסור דהי מינייהו מפקת, אחר שלהלכה נכללו
כולם, באיסור בגדים אדומים, שאסרו סתם כנ"ל
ולא אזלינן בתר שמא, אלא בתר טעמא, דכולם מגרים
להסתכל, והמקילים בזה, אינם אלא טועים, והוא
בכלל מז"ל (קדושין לב:) דבר המסור ללב, נאמר
בו ויראת מאלקיד, שלא להעלים עין מהאמת והצדק.
ז) ויש להקשות בדברי הספרי הנ"ל (אות א') שלא
תאמר הואיל והן יוצאין בארגמן, אף אני
יוצא בארגמן, דמשמע, דאם לא היו הן יוצאין בארגמן,
ואינו מנהג עכו"ם, מותרים אנחנו לצאת בארגמן,
והרי הארגמן דהוא אדום, אסור משום פריצות, ומביא
לידי עבירה כנ"ל (שם) ואסור בעצם לעצמו, ואולי
י"ל לפ"מ ששמעתי, דנשים אומרות, שהיוצאת בבגד

הצניעות פרק י"ב והישועה רמה

משונה מאחרות, גורם נמי שיסתכלו בה, וכשכולן לבושות אדומין, ואחת אין בגדה אדום, אפשר שיסתכלו בה יותר מבאחרות שבגדיהן אדומין, ובז"ל דכונתה לצאת בארגמן לא לשם פריצות, רק לשם צניעות דייקא, ולז"א שלא תאמר, הואיל והן יוצאין בארגמן, אף אני אצא בארגמן, כדי שלא אהיה משונה מכולן, ויסתכלו בי, יותר מבהן, ולזה הזהירה תורה, השמר לך פן תנקש אחריהם, שאפילו כונתך לטובה לשם צניעות, לא לשם פריצות, אסור להדמות להן. גי"ל דאע"ג דבגד אדום אסור משום פריצות, מ"מ פירשו לנו חז"ל דאסור נמי משום איסור חקותיהם ועוברת בב' לאוין, ועוד דאיסור חקותיהם חמיר טפי, דלוקין עליו, וכמ"ש בשו"ת דברי חיים (ח"א יו"ד סי' ל') ע"ש.

ח) ובשאר מיני צבעונין, לכאורה אין איסור, אדרבה קי"ל (ש"ע יו"ד סי' ק"צ ס"י) דתלבש אשה בגדי צבעונין, כדי להצילה מכתמים, הרי דמותרת לכתחלה ללבוש צבעונים, וכן קי"ל (ש"ע אה"ע סכ"א ס"א) דאסור להסתכל בבגדי צבעונין של אשה, הרי דלובשת צבעונין, וכן קי"ל (שם סע"ג ס"ג) דמחייבין לבעלה ליתן לה תכשיטין, כגון בגדי צבעונין, להקיף על ראשה ופדחתה ע"כ.

ט) אמנם י"ל, דדין כתמים, בסתמא קאי בבגדים שעל גופה, לא בבגד עליון, ובדין תכשיט, ביאר הרמב"ם ז"ל (ה' אישות פי"ג ה"ד) מחייבין אותו ליתן לה תכשיטין, כגון בגדי צבעונין כו' שלא

תתגנה עליו, והיינו בביתה לפני בעלה, אבל בחוץ, לפני אחרים, לא מוכח, דהרשו לה לצאת בצבעונין א"כ באקראי ע"ל [פתיחה יב], וכלשון המדרש תנחומא הנזכר לעיל [שם יא] שלא נתנו תכשיטין לאשה, אלא שתהא מתקשטת בהן לתוך ביתה כו' עכ"ל, ובאמת קי"ל נמי, דבאין בעלה בביתו, אין לה להתקשט [כמשי"ש יב] הרי קישוט בבגדים אדומים הוא רק בפני בעלה, ואע"פ שאמרו באיסור הסתכלות בבגדי צבעונין, שמכיר את האשה, שלבשתו, היינו שהיה בביתה, וראה אותה מלובשת בהן, והרי הדבר פשוט לכאורה, דאם הלכה שאסור להסתכל בבגדים צבעוניים השטוחים בכותל, איך נתיר לכתחלה, שתלך לחוץ, באותן בגדים צבעוניים, שאסור להסתכל בהן, אפילו כשאינן עליה, וכ"ש כשהן עליה, ושוב הראה לי בני הרה"ח מוה"ר נתן דוד שליט"א בשו"ת ר"י בן הרא"ש (ס"ס צ"א) שכתב למנות בני אדם על כו' גם ענין השפחות כו' אשר הם לובשות רקמה כו' שלא ילבשו להן, רק בגד שחור עכ"ל, הרי כתב נמי למעשה, למנוע אותן שלא ילבשו רקמה, וה"ה צבעונין, דהיינו הך, דהצד השוה שבהן, שמגרין להסתכל בהן, ואסור.

(י) אלא שיש לעורר לכאורה, ממ"ש רש"י ז"ל (ע"ז כ:) ד"ה בעתיקי וז"ל שלבשתו, וכבר ראה אותה מלובשת בהן כו' ודוקא בגדי צבעונין, לפי שהאשה נאה בהן, ולא שכיחי, אבל שאר בגדים דשכיחי, ואינן לנוי, לא מסיק אדעתיה להרהר עכ"ל,

הצניעות פרק י"ב והישועה רמז

א"כ י"ל, דעכשיו כל מיני צבעונין שכיחי בשוק, והו כשאר בגדים, דלא מסיק אדעתיה להרהר, ואין בהם איסור הסתכלות, ובאמת לית מאן דכר שמיה, שהותר איסור הסתכלות בבגדי צבעונין, גם ברש"י הנ"ל (אות ג) מבואר, דאע"ג דשכיחי בגדים אדומים בכל שבת יהודה עכ"פ, אכתי מסית את הזכר להסתכל, אלא דנמצא דב' מאמרי רש"י הנ"ל, סותרים זה את זה, ע"ק דתחלה משמע, דוקא בנאה ולא שכיח, אסור, ובאחד שרי, ולבסוף משמע דוקא בתרתי לטיבותא מותר.

יא) וצ"ל דאין הכי נמי, דכל שהוא נאה, הוא מגרה, אפילו הוא שכיח, וכרש"י הנ"ל (אות ג') ומה שפרש"י (בגמרא דע"ז) ולא שכיחי, ר"ל משום דלפעמים הצביעה לא עלתה יפה כ"כ, ואפשר דבגד לבן או שחור, נאה הימנו, לז"א רש"י ז"ל, דבצבעונין יש עוד ענין, דלא שכיחי, ר"ל דמראה הצבעונין, לא שכיח, ולכן אפילו אינו נאה כל כך, מושך את העין, להסתכל, משום המראה דלא שכיח, ואה"נ דשייך דאינו נאה לפעמים כלל, לא בהצביעה, ולא בהמראה, ואינו מושך כלל, בכל זה אסרו להסתכל, משום דבסתמא מגרה, אבל רש"י ז"ל פי' ב' הענינים, דשייך שגורמים להסתכל, ולפי"ז גם האידנא דשכיח, האיסור במקומו עומד, דעכ"פ עשויים לנוי.

יב) שוב ראיתי מ"ש בגמרא (נדה סא:) וז"ל בגד צבוע כו' אינו מטמא משום כתם, שלא תקנו בגדי צבעונין לאשה, אלא להקל על כתמיהון, תקנו

מאי תקנינהו, אלא שלא הותרו בגדי צבעונין לאשה, אלא להקל על כתמיהון, הותרו מכלל דאסירי, אין דתנן כו' בקשו לגזור על בגדי צבעונין, אמרי הא עדיפא, כדי להקל על כתמיהון עכ"ל.

יג) והנה באמת לא נאסרו ממש, ומ"מ כששאל הש"ס הותרו מכלל דאסירי, השיבו אין, דתנן כו' בקשו לגזור כו', היינו דבעצם היה ראוי לאסרון, וכבר היו מוכנים לאסרם, והא דנמנעו, ולא אסרום, לא היה מצד שנמלכו, דאין ראויין בעצם לאסרון, רק כדי להקל על כתמיהון, דהיה סיבה מהצד, שהוכרחו למנוע, מלאסור את הצבעונין, ולכן חשיב להו הש"ס דאסירי בעצם, וכאילו כבר אסרום, רק בהכרח הותרו, להקל על כתמיהון, ולא ביארו הטעם, דבקשו לגזור עליהם, ולהנ"ל הוא מבואר, משום דגרמי הסתכלות, וכתב הרמב"ם (ה' תשובה פ"ד ה"ד) שראיית העינים, עון גדול, שהיא גורמת לגופן של עריות כו', מש"ה ראוי שיאסרו הצבעונין, לצאת בהן לחוץ, וכנ"ל (אות ט').

יד) ואע"ג די"ל לכאורה, דטעם דרצו לגזור על צבעונין אינו משום הסתכלות, רק כדי למעט בשמחה, בעת צרה, והוא דבר הלמד מענינו, דאסרו משום שמחה בחתנים וכלות, כמ"ש התוס' (גיטין ז.) ד"ה עטרות, י"ל דלא מוכח מידי בזה, שהרי אמרו במקור הדבר במשנה (סוטה מט.) דגזרו נמי שלא ילמד אדם את בנו יונית, והוא משום מעשה שהיה ע"ש, הרי דלא בחדא מחתא מחתינהו, והא

הצניעות פרק י"ב והישועה רמט

כדאיתא, והא כדאיתא, והרי הדבר מבואר, לעיל (אות ט') דראוי בעצם למנוע מלצאת בצבעונין, פשיטא דנקטינן טעמא דמסתברא יותר, דראוי לאסרן בעצם משום צניעות כנ"ל. וגם לפמ"ש לעיל (אות י"ג) דאמרו בגמרא דאסירי, ואע"ג דלא אסרום באמת, מוכח כדברינו, דבעצם אסירי כנ"ל, דאם הי' הטעם, למעט בשמחה בעת צרה, לא הי' שייך כלל, לומר דאסירי, דכל דרצו לגזור, ולא גזרו, ודאי אינו אסור כלל, אבל לדברינו מובן שפיר דאסור בעצם, רק נמנעו מלאסרן ממש, דא"כ תהיה אשה אסורה ללבשן, לצורך הכתמים, והניחו הדבר כך, ושפיר שייך מ"ש דאסירי כנ"ל.

טו) ולכאורה הי' שייך שיקיימו שניהם, שיאסרו בגדי צבעונים שלובשות מלמעלה, דהוה קישוט שמגרה להסתכל, ויתירו צבעונים שלובשות תחת בגדיהן, דבהם הוא דשייך קולא דכתמים, אלא דהוי ס"ל לחכמים ז"ל, דמיחזי קצת כחוכא ואטלולא, דסתרי אחדדי, וע"ל [פ"ג ט"ו] דמילי דצניעות נוהגים גם בצנעה, ואע"ג דח"ס [חיו"ד סי' קס"א] ס"ל בזה להיפך דהתירו צבעונין בבגד עליון, ולא בבגד הסמוך לבשרה ע"ש, אמנם ראיתי בשו"ת טטו"ד [מהדורא תליתאה ח"ב סי' ס"ג] דפליג בזה אח"ס, וגם הוא כתב שם אם בחלוק עצמו נמי תלבש צבעונין, יהי' מילתא דרבנן כחוכא ואטלולא, שהחלוק טמא בכתם, אף שהוא צבוע, ובשאר בגדים טהור כו' עש"ב, ובשו"ת מהרש"ם [ח"א ספ"א] כתב

מרשיז"ל ומספר האשכול, וסיים ומבואר דאין לחלק בין בגד עליון לתחתון, שהרי כתב [האשכול] דלא גזרו אלא בלבן, א"כ בשום בגד צבוע לא גזרו על הכתם, ושם ספ"ב כתב מחכמת אדם כלל קי"ג ד"ט שתציע על מטתה, נראה דלא ס"ל כהח"ס, ובסוף הסימן דייק נמי כן מהגהת א"ב עש"ב, וכן ראיתי בשו"ת לב יהודה סמ"ו ע"ש ועוד, עוד יש להעיר בזה בח"ס שם ד"ה ומה שנלע"ד כו' ולא נמנו עליו כלל לאסור. וממילא לא מצינו שנמנו להתיר, וכיון שלא מצינו התירו מפורש יש לנו לומר כו' שלא התירו כו' עכ"ל, די"ל בזה כמ"ש [פסחים סח.] אכתי לא עיילתיה אפיקתיה, וה"נ אכתי לא עיילתיה לכלל איסור, למ"ל היתר, להוציאו מהאיסור, אם לא אסרוהו, הרי ממילא הוא מותר בעצם, אלא דבגד עליון דמגרה יצה"ר, הוא ראוי להיות אסור בעצם, וחכמים לא רצו לאסרו. שלא יהי' חוכא ואטלולא קצת, אע"פ שיש טעם לחלק ביניהם כנ"ל, ועכ"פ יש לנו ללמוד למנוע מהם בעצם כנ"ל.

טז) ויש לפרש הא דסמ"ך ענין דבקשו לגזור על צבעונין, לגזירת חתנים וכלות, דמבואר ברמב"ם (ממרים פ"ב הלכה ה"ו ז') דתקנת חכמים נקבעת לחובה, אם הצבור קבלו אותה, וכשלא קבלו הצבור, בטלה תקנתם, ובדרך הטבע ידוע, דבנוגע בלבושי הנשים, לא דבר קל הוא, לשנות, ולמנוע דברי יופי ותפארת, שהורגלו בהם, ולכן אחר שהחליטו חכמים, לגזור על הצבעוניים, חיכו על הזדמנות ישרה,

שיהיה קרוב, שיקבלו העם גזירתם, ולכן בעת הגזירה בחתנים וכלות, למעט השמחה בעת צרה, רצו אז לגזור גם על הצבעונים, דאגב אלו, שהעם מרגישים ומכירים, דצדקו חכמים בגזירתם, ונכנעים לקבל, יקבלו אז אגב גם גזירה דצבעונים, דהוי נמי כעין הני, ויש בה נמי הרגש המעטת השמחה, ומוכרע אז יותר להתקבל.

יא) ולכאורה יש להקשות, ממ"ש (שבת סה.) אבוה דשמואל, לא שביק לבנתיה, דנפקי בחוטין (בשבת) כו' דצבעונין הוו, פרש"י וחייש למישלף ואחוויי עכ"ל, הרי דבחול הוו נפקי, בחוטין צבועין, ולא חייש בצבעונין לפריצות, ואע"ג דהוו רק חוטין, ולא בגד, הרי להרי"ף הנ"ל (אות א') גם ברצועה שבסנדל אסור, וי"ל דלפרש"י (במשנה שם) ד"ה הבנות, דמיירי שנתנו חוטין בנקבי אזניהן, הנה היו חוטין קטנים ודקים מאוד, דלא שייך בהם ענין פריצות, דגם לרצועות שבסנדל הנ"ל לא דמו כלל, ולפי' האחר ברש"י (שם) ד"ה ואפילו, דמיירי בחוטין שקולעת בהן שיערה, די"ל דהוי נמי בחינת מלבוש, הרי כתב, דאיירי בקטנות, וא"כ י"ל דבקטנות דייקא הקיל בחוטין דצבעונין, אבל בגדולות גם בחוטין צבעונין שבשער, הי' אוסר, ומה שהקשה הרמב"ן בחידושיו, דהא בנתיה דשמואל, גדולות היו (שעשה להן מקואות) י"ל לרש"י ז"ל, דהא כדאיתא, והא כדאיתא, מעשה דחוטין, היה בקטנותן, ומעשה דמקואות, הי' בגדולותן, ושפיר מקשה הש"ס ממתני'

רנב הצניעות פרק י"ב והישועה

דאיירי בקטנות, אבנתיה דשמואל בענין חוטינ
שבשערות, דאיירי נמי בקטנותן.

יח) ויש לבאר ולהסביר עוד, הגרעון, בלבישת צבעונים
בחוץ, ע"פ דברי מהרי"ק הנ"ל (אות א')
בלבישת ארגמן, שדברים הללו דברי שחץ וגאווה הם,
ולא באלה חלק יעקב, אלא דברי ישראל וזרכם,
להיותם צנועים, וענוים ירשו ארץ, ולא לפנות אל
רהבים עכ"ל, ואיתא ברש"י (שמות כה ה) וז"ל תחשים
כו' והרבה גוונים היו לה, לכן מתרגם ססגונא, שש
ומתפאר בגוונין שלו עכ"ל, וידוע דגם בבני אדם כך
הוא דרך הטבע בסתמא, שש ומתפאר בגוונין שלו,
והתפארות היא בחינת הגאווה כידוע, ולא באלה חלק
יעקב כו'.

יט) ואע"פ שמצינו בדרכי תשובה (סי' קע"ח ס"ק
ז') דהביא היתר בשאר צבעים, הנה שם
איירי בעניני חקותיהם, וסרך דתם, והזכיר שם צבעים
ידועים, דאסורים משום חקותיהם, לפי דרכם ומנהגם,
לאנשים ונשים, ובזה כתב, דבשאר צבעים מותר, מצד
איסור דתם וחקותיהם, והוא ענין לעצמו, דחייבים
בו מלקות, כנ"ל (אות ז') ובשאר צבעים, ביאר דאינם
בכלל האיסור דחקותיהם, שאין העכו"ם נוהגים בהם
עש"ב, אבל בענין מניעת הפריצות, והנהגה בצניעות,
שפיר שייך האיסור בצבעונים כנ"ל.

כ) ואגב ענין הנ"ל, דצבעונין לגבי כתמים, ראוי
להעיר, במ"ש הרמב"ם (ה' איסורי ביאה
פ"ט ה"ז) וז"ל תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי

הצניעות פרק י"ב והישועה רנג

צבעונין, כדי להצילה, מדין כתמים עכ"ל, ודייק הכ"מ, איך כתב רבינו תקנו, שהם דברים דחויים, ואפשר כו' דכיון דלא אידחי מאי דאמר תקנו, אלא משום דלא ידיע מאן תקנינהו, השתא דאמרינן דבפולמוס של אספסייאנוס נשאו ונתנו חכמים, בבגדי צבעונין, איכא למימר, דאז תקנום עכ"ל, והיינו דהגירסא שלהם בגמרא היתה, מאן תקנינהו, כמ"ש בהרה"מ והכ"מ, אמנם בגמרא שלפנינו איתא, מאי תקנינהו, והרש"ש תיקן דצ"ל מאן תקנינהו, ונסתייע שכן העתיקו הרה"מ והכ"מ, אבל י"ל דגירסתינו נכונה, דשפיר מקשה, מאי תקנינהו, כיון דאמר בקשו לגזור על בגדי צבעונים, הרי מבואר, דנהגו בצבעונים, ובקשו לאסרם, ולא אסרום, משום כתמים, הרי דלא תקנו בהם כלום, רק הניחו אותם כבתחלה, וזה מקשה וכי מה תקנו בהם, הרי נהגו הצבעונים מקודם, ומשני דצ"ל התיירו, וחזר והק', וכי מה הוצרכו להתיר, הכי היו אסורים, ומשני אין זתנן כו' בקשו לגזור כו', שהסכימו דראוי לגזור, וכבר החליטו לגזור, וכמאן דגזרו דמי, וחזרו וביטלו הסכמתם והחלטתם, והכריעו להיתר. וככל המבואר, והשתא דאתית להכי, דהוי כמי שנאסרו, וחזרו והתירו, נמצא דמ"ש תחלה תקנו, לא נדחה כלל, דהיתר זה הוא התקנה לבנות ישראל שילבשו צבעונים, להקל עי"ז על הכתמים, וכמ"ש הרמב"ם דתקנו חכמים, שתלבש האשה בגדי צבעונין, ועכ"פ עיקר הפריצות, כשיוצאה בצבעונין, הוא אסור בעצם, מפני שהבגדי צבעונים מגרים

רנד הצניעות פרק י"ב והישועה

להסתכל, כמבואר, רק חכמים לא רצו לפרש ולומר איסור כנ"ל ודוק.

כא) והרי כללא הוא, שאין לאשה להתקשט כלל, רק לפני בעלה, כמבואר (פתיחה י—יד) וכנ"ל (אות ט') דתכלית הקישוט הוא למצוא חן, ולהיות אהובה, בעיני הרואה אותה, וזה שייך רק לבעלה לבדו, ומפורש ברש"י (דברים כ"א י"ג) שהנכרים בנותיהם מתקשטות במלחמה, בשביל להזנות אחרים עמהם עכ"ל, הרי כמבואר, דהתקשטות בפני אחרים, גורם לזנות ר"ל, וכתב בשו"ת דברי חיים (ח"א יו"ד סי' ל') אם אין כונתו, רק לילך דרך שחץ, או כדי להתנאות בפני הבריות, בזה עצמו, מתדמה להעכו"ם, שגם המה עושים, לשם פריצות ושחץ, ובודאי אסור כו' זלא כתב הרמ"א (בסי' קע"ח) להתיר, רק באם העכו"ם עושים לתועלת ממון, ולא לשחץ ופריצות, משמע דאם העכו"ם עושים זה, משום שחץ או פריצות, אסור לישראל, אפילו אם מכוין הישראל לתועלת כו' שההולכים במלבושי זולתינו, בדבר שיש בו צניעות ופריצות, עובר על לאו ולוקה מן התורה, ואפילו אינו מתכוין לדמות לעכו"ם, ואפילו ניכרת ביתר מלבושיה שהיא יהודית, ורק מלבוש אחד של עכו"ם, שמורה על מניעת הצניעות, עוברת על לאו כו' שבמלבוש אי נמי עובר מה"ת כו' והעובר לוקה מה"ת, ולכן מדין תה"ק אסור לילך אפילו בדבר אחד (של) פריצות, כדרך העמים עכ"ל, הרי ביאר לנו הד"ח ז"ל דכל

הצניעות פרק י"ב והישועה רנה

להתנאות, הוא מדרכי העכו"ם, שגם הם עושים כן, ועובר על לאו ולוקה מה"ת.

כב) ובשו"ת חסד לאברהם (מהד"ת אה"ע ספ"ז) למד זה, ממ"ש רש"י ז"ל (כתובות עב.)

ד"ה אזהרה, מדעבדינן לה הכי, לנוולה מדה כנגד מדה, כמו שעשתה להתנאות על בועלה, מכלל דאסור (עכ"ל רש"י ז"ל) וכיון דעיקר האיסור משום פריצות, שהיא מתנאית לבני אדם, מה לי שער עצמן כו' תורה אחת להם, ואסור מה"ת, ואע"פ שחילק אח"כ בין פי' א דרש"י, לפי' הב', לא נ"מ לדידן, דאפילו הלימוד מרש"י ז"ל הוא רק לפי' הא', נמי הוי לימוד עכ"פ, דיש יסוד ושיטה, דתה"ק אסרה להתנאות לפני בני אדם, ולמעשה, אפילו הוא איסור דרבנן, נמי אסור עכ"פ, ועוד מצינו, דיש איסור עכ"פ, שלא יראו בני אדם, יופי האשה, מדאמר ר' יהודה (סוטה ז.) אם היה לבה [של סוטה] נאה, לא היה מגלהו, ואם היה שער נאה, לא היה סותר עכ"ל, הרי ס"ל לר"י דמבטלינן מצוה דאורייתא, בשביל שלא יראו בני אדם נוי לבה, או נוי שער, ולכאורה הוי אמינא, דר"י ס"ל שכך הוא בקבלה, דבכה"ג לא אמרה תורה לגלות, וא"כ היה זה לימוד ממ"ש לר"י מה"ת, דאסור ליראות נוי האשה, בפני בני אדם, אך התוס' כתבו (שם ח.) ד"ה אם היה, דשב ואל תעשה לאו מיעקר הוא, משמע דמניעת הגילוי, אינו מה"ת, ואנחנו נמנעים מלגלותה, כיון דאינו מיעקר, אבל עכ"פ ס"ל, דמניעת גילוי נוי האשה, מכריע, לבטל

מצות תה"ק, ורבנן דס"ל דמגלין לבה בכל אופן, י"ל דלא התיירו רק בזה, דהוא גזירת הכתוב, הא לאו הכי, גם הם אינם מתירים, עכ"פ רואים אנחנו, שיש יסודות לאסור ההתנאות לפני בני אדם, גם מן התורה, כנ"ל (אות יט) מהדברי חיים, משום חקות העכו"ם, שעושים כן, ויש בו מלקות, וי"ל כדברי החסד לאברהם הנ"ל, וגם כמו שהעירותי מדר' יהודה, ולהיתר, לא מצינו מקורים, להתיר גילוי נוי האשה לפני אנשים אחרים, וממילא בכלל זה, שלא תתקשט לפניהם כלל. ובשבת [סב:] חשבו דברים שעשו בנות ירושלים להתנאות, ונענשו, והביאו קרא כי תחת יופי, פרש"י כל אלה יבא לך תחת יפיך, הרי דאסור. (ג) וראוי לעורר בזה, לנשים צדקניות, דראוי להן להתאמץ להתקשט ולהתרצות, לפני בעליהן דייקא, ולא בחוץ, לפני אחרים, וזאת אומרת, שאם היא מקושטת בביתה, לפני בעלה, כשיוצאת לחוץ, צריכה להסיר הקישוט, שע"ז אין היתר כנ"ל, וק"ו בן בנו של ק"ו, דלא יתכן כלל, שבביתה אינה מדקדקת כלל להתקשט לפני בעלה, רק כשיוצאת לחוץ, אז הוא שמתקשטת, דודאי היא איסור גמור וחמור, דמה לה להשתדל, לישא חן, בעיני בני אדם אחרים, ומוכח דיש לה כונות רעות בזה ר"ל, ופשיטא דזה אסור לכולי עלמא, ע"פ חוקי תה"ק, וגם ע"פ נימוסים אנושיים, לדעת כל בני ובנות ישראל הכשרים, שו"ר בגליוני הש"ס להגר"י ענגיל ז"ל [שבת מ"ד] שכי' מת' מהר"ם בר ברוך תבא מארה לאשה שיש

הצניעות פרק י"ב והישועה רנז

לה בעל, ואינה מתקשטת, ותבא מארה לאשה שאין לה בעל ומתקשטת עכ"ל, והוא כמש"ל דתתקשט רק לבעלה, ומארה כפולה ר"ל במתקשטת זוקא לאחרים ר"ל. הק' לי ר' אפרים לוי נ"י ממש"ל [פ"א כ"ד] דבוגרת צריכה להתקשט, כדי שיקפצו עלי', וי"ל דאשה שאין לה בעל היינו שכבר היתה לאיש, ונתאלמנה או נתגרשה, והיא צריכה הזדמנות מיוחדת, מי שירצה אותה, לפי מהותה ומצבה כידוע ובדידה אין תלוי בקישוט, שישאו אותה, ובדידה מקפידין שלא תתקשט, ופשיטא שתלבש בכבוד, אך לא בקישוט. וע"ל [פ"ה ז'] בחקירתנו בטעם איסור גילוי שער אשה, וי"ל פשוט דהאיסור שלא להתקשט ולהתנאות בפני אחרים, וע"ש [אות כ'] דשו"ת באר שבע כ' משלטי הגבורים ראיות דהתירו לצאת בפ"נ גלוי, ופליג עליה. וי"ל דפ"נ נמי אסור משום קישוט כנ"ל, ומ"מ התירו לצאת בפ"נ כנ"ל בקישוטין בהכרח משום שלא תתגנה על בעלה, וא"א למנוע מלצאת במקרה סמוך לביתה, והיינו היתר יציאה דפ"נ, רק בהכרח סמוך לביתה במקרה, אבל בכלל אסור לצאת בפ"נ מגולה.

כד) ואע"פ שאמרנו (פתיחה י"ב) דהתירו לצאת בשבת בתכשיטין, הרי דמותרת לצאת מקושטת בתכשיטין, ביארנו דבביתה ראוי שתתקשט, שלא תתגנה על בעלה, וכשמזדמן לה לצאת, א"א לגזור שלא תצא מביתה בהתכשיטין, כי תבא לידי מכשול בזה, ומש"ה בע"כ התירו שתצא בתכשיטין,

רנח הצניעות פרק י"ב והישועה

אה"נ דא"א לומר איסור מוחלט שלא תצא בתכשיטין מהאי טעמא, אבל עכ"פ עליה למנוע מזה בכל האפשר, ועכ"פ זה ודאי אסור ממש, מצד איסור הפריצות, להתקשט ביחוד כשיוצאת לחוץ, זה דבר ברור, לכל בעל שכל ישר, שיש בו ניצוץ, מיראת אלקים, וכפי שידוע שבעוה"ר מלאה הארץ זימה ר"ל, חיוב להתבונן, שנמשך ע"י שהנשים הכשרות מזלזלות בפרטים כאלה, על דרך שאמרו (ב"ר כ"ו ה') כל פרצה שאינה מן הגדולים אינה פרצה, וע"ל (פ"ט יז יח) וע"ל (פ"א לאו השביעי) אחריות הגדול בזה, שההמון לומדים להקל, אפילו כשלא הקילו החשובים כלום, רק אנשים טועים וחושבים שהקילו, וק"ו כשרואים ממש שמקילים, אז הם פורצים ומקילים יותר ויותר, והוא עון של חילול השם ר"ל, זהו איסור היותר חמור, שעונשו חמור יותר מחייבי כריתות ומיתות ב"ד ר"ל ע"ש, ולכן יזהרו נשים הכשרות במאוד מאוד, מלהקל בכל הענינים האלה, ויתאמצו לקדש את שמו יתברך הגדול והקדוש, ובזה יזכו את הרבים, ותהי' משכורתם שלימה מאת הבורא ב"ה, ויתברכו ממעון הברכות, ככל צרכיהם ומשאלותיהם אמן ואמן.

פרק שלשה עשר

איסור גילוי בשר קטנות

א) כתב משנה ברורה (ביאור הלכה ר"ס ע"ה) בשם ספר שלחן שלמה דטפח מגולה שייך אפילו בקטנה מבת ג' ואילך שהיא ראויה לביאה כו' ע"כ וכתב ע"ז חז"א (סט"ז ס"ק ח') וז"ל, זו שאין יצר עליהן מחמת קוטנן, הדעת נוטה, שלא אסרום חכמים, ואין כאן שיעור בשנים, אלא לפי מציאותן וקטנות גופן עכ"ל, ובספר בית ברוך על חיי"א (כלל ד' ס"ב בהגה) הק' דמפורש בש"ע (אה"ע סכ"ב סי"א) באיסור יחוד דפנויה דגזר דוד אסור מג' שנה ויום א', ולא אמרינן דמחמת קוטנן אין יצר עליהן, ואינן בכלל הגזירה, והיתכן שישער זה כל א' בהרגשו, זה יאמר דבבת עשר אין לבו נוקפו, וזה יאמר כן בבת חמש עשרה, אלא ברור כיון שסתמו חז"ל טפח באשה ערוה, שיעורו מג' שנים ויום א', ככל דיני עריות עכ"ד.

ב) ויש להוסיף בזה עוד, דמבואר בחלקת מחוקק (סכ"א ס"ק ט'), ובבית שמואל שם ס"ק י"ד) באחותו קטנה בת שלש, שמחבקה ומנשקה, דאינו חיבת אישות, רק חיבת קורבה ע"ש, וממילא באינה אחותו, אינו חיבת קורבה, רק חיבת אישות, אע"פ שהיא רק בת שלש, הרי הלכה מפורשת בזה, דגם בבת שלש, שייך חיבת אישות, ולא אמרינן דמחמת קטנן אין יצר עליהן, ובספר קרן אורה [יבמות לד. ד"ח וע"ל] כתב דכל קריבת ערוה, אפי' חיבוק ונישוק

רס הצניעות פרק י"ג והישועה

הוא בל"ת, ואפי' קודם שלש שנים עש"ב, הרי ס"ל
דכל קטנה היא כגדולה בזה.

ג) גם הלכה מפורשת (רמב"ם ה' איסורי ביאה פכ"א
ה"ו, ובטוש"ע סכ"א ס"ז) דאין קרבים לערוה
כלל, בין גדולה, בין קטנה, ואין מקילין בקטנה כלל,
מחמת קוטנן, אלא חוששין וחוששין, וכל גדרי עריות,
הם משום דחוששין, כל דשייך לחוש, וכל דשייך חיבת
אישות, בע"כ שייך לחוש, דאין אפטרופוס לעריות
(כתובות יג:) אפילו בחסיד שבחסידיים (ירושלמי
כתובות פ"א ה"ח) וכ"ש בכל אדם. גי"ל להני"ל [פ"ג
אות י"ב—טו] דטפח באשה—ערוה ממש א"כ משה"כ
[דברים כג טו] ולא יראה בך ערות דבר, כולל גם
קטן, כמ"ש תוס' [נזיר נז:] ד"ה המקיף דכי כתב
רחמנא לא תקיפו פאת גם אפאות דקטן אזהר עכ"ל,
וראי' דבמילה דווקא א"צ לכסות בשעת ברכה, כיון
דלתקוני מילה קאתי, וגם בקטן כל כד, לא דיינינן
ליה דין ערוה, כמ"ש הש"ך [יו"ד סי' רס"ה ס"ק
י"ח], הרי דבאינו לתקוני מילה, ואינה בת שמנה
ימים, אלא בת ג' שנים, דיינינן ליה דין ערוה גם
בקטנה. וכ"כ ב"ח בקו"א לסכ"א דבנהנה אסור
מה"ת גם בקטנה, דלא חילקה תורה בערוה בין גדולה
לקטנה ע"כ.

ד) ועו"ד מפורש במשנה (נדה מד:) בת שלש שנים
ויום א', מתקדשת בביאה, ואם בא עליה
יבם קנאה, וחייבין עליה משום אשת איש, ומטמאה
את בועלה, לטמא משכב ומושב, תחתון כעליון, נשאת

הצניעות פרק י"ג והישועה רסא

לכהן, תאכל בתרומה, בא עליה א' מן הפסולין, פסלה מן הכהונה, בא עליה א' מכל העריות האמורות בתורה, מומתין עליה, והיא פטורה עכ"ל, פרש"י והיא פטורה, מפני שהיא קטנה, ולא בת עונשין עכ"ל, הרי דלכל הדברים חשבוה כגדולה, שו"ר בשו"ת שלמת יוסף להגר"י ראזין סי' ג' בהג"ה כ' מחכ"א כלל קט"ז באשתו נדה מותר להסתכל בה במקומות הגלויים כו' וכ"ש דמותר להתייחד עמה ודייק מלשונו זה, דהסתכלות חמור מיחוד ע"כ, וכיון דאסור להתייחד עמה כנ"ל [אות א'] כ"ש דאסור להסתכל בבשרה, דחמיר טפי, והיא אסורה מה"ת להתגלות [ע"ל פ"ג] והקטנה כל האיסורין נוהגין בה כנ"ל. וע' אוצה"פ ר"ס כ' כתב גם משו"ת מעיל צדקה סי"ט דכיון דעריות מבת ג' שנים נהרג עליה, ובחדא מחתא מחתינהו קרא, לא תקרבו לגלות ערוה, נמצא דמשעה שנאסר בה גילוי עריות נאסר בה הקריבה עכ"ל. ופשוט הוא כיון דאסרה תורה הקריבה, שלא יבא לג"ע, משנאסר הג"ע נאסרה הקריבה.

ה) ואה"נ דכתב רש"י ז"ל (ברכות כד.) ד"ה בת י"א ובן י"ב, זמן שהן באות לכלל שערות, שדיהן נכונים, שמשם ואילך באות לכלל ביאה, שאדם מתאוה להן עכ"ל, הרי דקודם י"א אין אדם מתאוה להן, וזהו כטענת חז"א הנ"ל, מ"מ י"ל, דהני מילי, שאין אדם מתאוה להן, כשאין סיבה המעוררת וגורמת התאוה, אבל ע"י סיבה, מתאוה להן, והוא

מוכח שם על אתר, דהענין מיירי, שהאב ישן עם
 זנותיו הקטנות, עד י"א שנה, וביאר הרמב"ם ז"ל
 (ה' ק"ש פ"ג הי"ח) דגופן כגופו, ואינו מרגיש מהן,
 אבל בנות קטנות שאינן בנותיו, לא התירו, שיישן
 עמהן, דאע"ג דאין אדם מתאוה להן, מ"מ כשישן
 עמהן, זה גורם שיתאוה להן, וכן ביחוד דאסרו
 בקטנה, כנ"ל (אות א') סיבת היחוד, גורמת שיתאוה
 לה, וכמ"ש הרמב"ם (ה' א"ב פכ"ב ה"כ) ויזהר מן
 הייחוד, שהוא הגורם הגדול, וה"ה בגילוי בשרה,
 דגורם הסתכלות, כמשי"ל (פ"א בלאו השני) וכתב
 הרמב"ם (ה' תשובה פ"ד ה"ד) שראיית העינים, עון
 גדול, שהיא גורמת לגופן של עריות עכ"ל, וחזר הדין
 כנ"ל, דא"א להקל בזה כלל וכלל. ומבואר עכ"פ
 דמעונינים עלי'. ויש בה חיבת אישות וביאה. וידוע
 מז"ל (יבמות לג:) פיתוי קטנה אונס הוא, הרי
 דמשתדלים בה לפתותה. והרי אמרו (קדושין ע.) אין
 משתמשין באשה כלל, בין גדולה, בין קטנה, פרש"י
 שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים עכ"ל, ואיך
 ס"ד להרגילה לכתחלה לגלות בשרה לפני האנשים
 ר"ל, ובע"כ אי אפשר כלל לפרש כונת החז"א ז"ל
 בדרך זה.

ו) ואז"ל (אבות פ"ב מ"ד) ואל תאמן בעצמך
 כו' ובברכות (כ"ט.) סיימו ע"ז שהרי יוחנן
 כ"ג שמש בכהונה גדולה פ' שנה, ונעשה צדוקי,
 (וז"ל החינוך מצוה קפ"ח) ואע"פ שהוא מוצא עצמו
 חשוד התאוה קצת, לא יאמר כיון שאני מוצא עצמי

הצניעות פרק י"ג והישועה רסג

כן, מה אכפת לי אם אסתכל בנשים כו' שהרבה אמרו כן ונכשלו כו' ואל יבטיחך יצרך, ואם אלף ערבים יתן לך כו' עכ"ל, הרי מבואר היטב, שאין אדם יודע לשער בנפשו כלל, מה יהי מצבו והרגשו בענינים אלו אחר שעה קטנה או גדולה, וכ"ש שאין מי שיוכל לשער בזה על אחרים כלל, ואי אפשר בשום אופן, לדון ולהכריע, מה שירגישו, או לא ירגישו, וממילא חס מלהזכיר שום היתר, בגילוי בשר נערה, אפילו קטנה, בת ג' ויום א', אחר דאי אפשר כלל לדעת המכשולים שיוכל לגרום ח"ו.

ז) ועיין ש"ע (א"ח סי' קכ"ח סעי' מ"א) לענין כהן דכתב רמ"א י"א דמי שיש לו בת שהמירה לעכו"ם או זנתה, אין מחייבין עוד לקדשו, כי אביה היא מחללת, וביאר מג"א (ס"ק ס"ב) דהוה ליה לשמרה מזנות, שלא תתיחד עם אדם כו' הוה ליה ללמדה בקטנותה, כמו שעשה שמואל, דלא שבק לבנתיה למגני בהדי הדדי, דלא לילפא גופא נוכראה עכ"ל, וז"ל ח"ס [אה"ע ח"ב סני"ו] ומ"ש שהמירה לע"ז, ר"ל שהלכה ונתדבקה באומה אחרת, ואנחנו תולין בזה, שמחמת תאות עריות המירה, ומסתמא זינתה עמהם, ואלו שמרה אביה בילדותה, דלא למילף גופא נוכראה, לא באתה לידי מדה זו, וע"כ אבי' היא מחללת עכ"ל, והוה כמש"ל [הקדמה א'] שעשו את העגל ונצמדו לבעל פעור, ע"י תאות עריות, וזהו אזהרה חמורה להאב ליזהר וליזהר מאוד מאוד, ומה יענה ליום הדין המרגיל בתו בגילוי בשרה

בקטנותה, דה"ל ממש להזנותה, דהרגל נעשה טבע ר"ל, שע"ז הזהירה אותנו תורתנו הקדושה [ויקרא יט כט] אל תחלל את בתך להזנותה.

ח) וצא ולמד מ"ש אה"ח הקדוש (ויסרא י"ט כ"ט) בפ' אל תחלל את בתך להזנותה, ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זימה וז"ל יצו האל למי שיש לו בת, שלא ינהג בה מנהג חולין, להראות לפני כל ולהתנאות לפניהם, אלא כבודה בת מלך פנימה, והגם שיתכוון בזה להנאת זיווגה, כדי שיודע כי בת יפה ונעימה היא, ותנשא להראוי לה, עם כל זה יצו האל, כי חילול היא לה, והיוצא מזה הוא להזנותה, לא להשיאה, כי יבער בה אש הטבעי, ויתחלל כבודה, ולא זו בלבד, אלא שתהיה סיבה להבעיר אש בלב רואה וחומד, ותזנה הארץ, ולבסוף ומלאה הארץ זמה, ונמצא עון כל הרשע, תלוי בצוארו, וצא ולמד מה שפירשתי בפרשת אחרי מות בפ' (י"ח כ') כמעשה ארץ מצרים, שחוש הראות יגדיל החפץ בדבר, ויבטל כח הרצון במניעה, ויטהו אל חפץ המעשה ר"ל עכ"ל. הרי למדנו מדבריו הקדושים, איך שהבורא ב"ה הזהירנו והתרה בנו בתורתו הקדושה, להזהר מאוד מאוד על שמירת הבת, בצניעותה ובקדושתה, ולא יגרמו להזנותה, ע"י מנהגי חולין ח"ו, ואין לך מנהג חולין הגורם להזנותה ח"ו, יותר מזה, שמרגילין אותה מקטנותה בגילוי בשרה ר"ל. לכן הזהירו לשמרה. ט) והנה הראה לי בני הי' ה"ה הרה"ח כמוה"ר נתן דוד שליט"א במ"ש הכתוב (דברים

הצניעות פרק י"ג והישועה רסה

כ"ג י"ח) לא תהיה קדשה מבנות ישראל, פרש"י לא תהי' קדשה מופקרת ומזומנת לזנות עכ"ל, והקשה עליו הרמב"ן ז"ל עש"ב, דכתב ע"ז בספר דברי אברהם על התורה וז"ל כי לרש"י לא תהיה קדשה, אזהרה לאב, שלא יגדל את בתו להנהיג בפריצות בגילוי בשר, ולילך בטיול, כי זה יביא שתהי' מופקרת לזנות כו' עכ"ל, ומי זה האיש ירא ד', שיתיר לעצמו או לאחרים, להרגיל הבת מקטנותה בפרט משלש שנים ולמעלה בגילוי בשר.

י) ועוד מבואר במג"א (ס"ס שמ"ג) וז"ל והחינוך, כל חד לפום חורפיה, היודע להתעטף, חייב בציצית, לשמור תפלין, חייב בתפלין, היודע מענין שבת, חייב בקידוש, וכן כל כיוצא בזה עכ"ל, אי"כ היודעת לכסות בשרה, חייבת בצניעות, לכסות את כל גופה כראוי לה, וכבר הזכיר המג"א (בס"ק א') ספק אם חאב חייב לחנך את בתו, והכריע דחייב, וכן סיים המחצית השקל שם ומבואר דכל המצות יש להם דין יוח"כ, ומחויב לחנכה עכ"ל.

יא) והנה מבואר בש"ע (שם) דהאב מצווה להפריש בנו מכל איסור, ולהאכיל בידיים אסור כ"א, אפילו באיסור דרבנן, ובנ"ד, כשמלבישים את הילדה בגדי פריצות, הוי כמאכיל בידיים, ואפילו אם היו בגדי הפריצות אסורים רק מדרבנן, הי' אסור להלביש בהן את הקטנה, וכ"ש אחר דהוא אסור מה"ת, ודאי אסור להלבישה. וכ' כף החיים סי' שמ"ג אות ק' מרשב"ץ דבאכלו ע"פ הוראתו, חשיב כמאכיל

בידים, וע' שאג"א סנ"ח דבאינו מוחה, הוי כעובר בקום ועשה.

יב) וע' תוס' שבת (קכ"א סד"ה ש"מ), דביותר מבי' וג' שנים, אסרו עליו, מאכלות אסורות, וע' ברכ"י (שם אות ו') ואשל אברהם שנזפס בש"ע שם על הדף, בשם שו"ת בית יהודה (סמ"ה) דאסור להציע כלאים בעריסת התינוק ע"כ, וסתמא קאמרי, בכל קטן, אפילו אין שייך בו עדיין חינוך כלל, כיון דהוי ליה מאכילו בידיים דבר איסור, וא"כ ה"ה דאסור לחלביש את בתו בגדי פריצות, שאסורים לנו מה"ת, אחר שהפריצות אסור מה"ת, אלא די"ל בקטנה מאוד, אין בשרה עדיין ערוה, ואין כאן פריצות, אבל בבת שלש, דראויה לביאה, הוי גילוי בשרה ערוה, ואסור להלבישה בפריצות, ומצד מצות חינוך, גם מקודם כשמבינה לכסות בשרה, חייב לחנכה במצות צניעות כמש"ל (אות י'). שו"ר בשד"ח [מע' ק' כלל נ'] כתב לספות בידיים אסור אפילו בקטן בן יומו ע"כ. ובשו"ת מנחת יצחק [ח"ב סי' קי"ז] מפלפל בקטן דאין לו מחשבה, אפשר אין עובר בכלאים דתלי במחשבה [דחיינו לפי מז"ל [שבת כט:] מוכרי כסות מוכרין כדרכן, ובלבד שלא יתכוין כו' וע"ש ברש"י] עש"ב, אך מבואר בכ"מ [ה' כלאים הי"ח] דבלובש ממש, עובר אפילו אינו מכוין ע"ש, ובמוכרי כסות כיון דנושאו רק למכירה, אין זו לבישה כלל, ועיין בתוס' [שם כג.] ד"ה מכבה, בהדליקה לשם נר שבת, אין חשיב הדלקה בשביל נר חנוכה, דעיקר המעשה

הצניעות פרק י"ג והישועה רסז

איננה, וכן ברא"ש [סוכה פ"ג סכ"ד] ובק"נ שם, בהוסיף בלולב לשם נוי, אינו עובר בבל תוסיף, וה"ח בנושאו למכירה, אינו עובר משום כלאים, אבל המלביש כלאים לתינוק, דמכוין להלביש את התינוק, שייך שפיר איסור דלבישת כלאים, אע"פ שאין מחשבה להקטן, ואפי' מציע דאסור רק מדרבנן כמ"ש בש"ע [יו"ד ר"ס ש"א] נמי אסור כנ"ל, וה"ה בבגדי פריצות דחשיב לבישה ממש, פשיטא דחל נמי האיסור דפריצות, ועובר במ"ע דצניעות ודוק.

יג) ואפילו האם, דכתב מג"א ס"ק א' דאינה מצווה לגעור בו ולהפרישו, משמע דמ"מ להאכילו בידיים גם היא אסורה, מדאמרו סתם להאכילו בידיים אסור, וכן מ"ש מג"א דאסור ליתן לתינוק חגב חי, סתמא אמרו, ומשמע דגם אמו אסורה ליתן לו, וכן באיסור דלהציע שעטנז לתינוק, אמרו סתם אסור, ובסתמא האם מציעה לתינוק בעריסה, ולא האב, ובכל אלו, אם הי' האיסור רק על האב, הי' להם לפרש, אע"כ דגם האם אסורה, וה"ה בהלבשת בגדי פריצות לילדה, דגם האם אסורה, ופשיטא דכל נפש מישראל, אסור לגרום או לסייע ליעשות מה שהוא, נגד רצונו יתברך, והכל תייבים להתנהג כרצונו יתברך.

יד) גם הגה"ק מבטשוטש באשל אברהם (מה"ת סע"ה ס"ד) כתב וז"ל אולי כמו דקיל נגד אבר הנימול דקטן, כן הוא אודות טפח ושערות דאשה, שבקטנה, גם יתירים מג' שנים, כיון שאין דרכה

רסח הצניעות פרק י"ג והישועה

להנשא, קיל, אך הרי אחז"ל שהיו נשואין בבת ג' שנים, ואין להקל, רק בפחותה מג' שנים עכ"ל, והובא נמי בשו"ת יביע אומר (ח"ו סי"ד אות ב') בשינוי קצת, עכ"פ מסיק נמי, דלמעשה, אין להקל בבת ג' שנים, דכיון דאז"ל דראויה להנשא, נכנסה בזין כל הנשים, גם הביא הגאון בעל יביע אומר, דבחסד לאלפים (סעי"ה ס"ק ה') נסתפק נמי לענין קטנה, והרב בן איש חי, כתב עליו (פ' בא אות ח') דנ"ל להחמיר בדאפשר, שוב הביא הגאון בעל יביע אומר, משו"ת דעת סופר (חא"ח סי"א) שהעלה לאסור בקטנות, משלש שנים ואילך, וכדעת השואל שצווח ככרוכיא, נגד המקילים, ומלבד איסור ערוה על אתר, הרי יש חיוב חינוך, להרגיל הילדה לצניעות, ולא לפריצות, ויש בזה איסור, למיספי להו איסורא בידים, ואין ספק שאמת יהגה חכו, גם בשו"ת תשובה מאהבה (ח"ב סי' רכ"ט) כתב, דלא יאות עבדין, שמביאין קטנות לבהכ"נ, רק בא"א למחות, יש לסמוך על המקילין, שלא לאסור לקרות ק"ש ולהתפלל, גם הביא משו"ת חלק הלוי (ח"א סל"ו) דכיון דלא שייך בקטנות, דעבדי איסורא ופריצותא, י"ל כיון דהולכות כך תמיד, לא הוי ערוה ע"כ, והשיב בעל יביע אומר, דגם בנכריות לא שייך דעבדי איסורא, ואפ"ה הוי ערוה עכת"ד שו"ת יביע אומר.

טו) וטענה הנ"ל דלא עבדי איסורא, הי' שייך, אם היה האיסור דרך קנס, נאמר, דמי שלא חטא, אין לקנסו, אבל מה שהוא ערוה בעצם, איך

הצניעות פרק י"ג והישועה רס"ט

יבטל איסור הערוה, משום שלא חטאה וכי הא בהא תליא, וכי אם היא ישנה, וגילתה עצמה, בלי כונה, דודאי לא חטאה, משום זה אינו ערוה, וכן בכל כה"ג, גם מ"ש חלק הלוי, דכיון דהולכות כך תמיד, לא הוי ערוה, לא יתכן כלל, דמה שהוא ערוה בעצם, אין איסור ערוה מתבטל, ע"י שרגילין לעבור ר"ל, וכמש"ל (פט"ו אות ה' בקו' י"א) מחיי אדם וממשנה ברורה, דלא מהני הרגילות, להתיר הפריצות ח"ו, ואע"פ שהרשב"א ז"ל כתב (ברכות כד.) דפניה ידיה ורגליה, אין חוששין להן, דכיון דרגיל בהן, לא טריד, והובא בב"י (א"ח ר"ס ע"ה) שאני התם, דהוי רגילות טבעי הכרחי, מעולם, וכמש"ל [רפ"ז ד"ה אכן] ע"ש, ואין שם גילוי מצד פריצות כלל, רק בעצם הן מגולין, מצד ההכרח, ומצד הראוי, כמבואר שם [וע"ש אות י"א], אבל כל שאר בשרה, דראוי להיות מכוסה, אם מגולה משהו ממנה, הוי ערוה בעצם, ולא מהני הרגילות כלל, ואע"ג דביביע אומר שם סיים, די ש מקום לסמוך בקטנות, על האחרונים המקילין בזה, מ"מ הרי מבואר במקורי ההלכות הנ"ל דא"א להקל כלל.

טז) ואע"פ שכתבנו לעיל (פ"ה אות ט') בשער בתולה, דאחר שהיא אינה מגלה שיערה, משום פריצות, רק מצד שלא הגיע זמנה עדיין לכסות שיערה, עד שתינשא לאיש, וכיון שאין לה בזה הרהורים רעים, אינה גורמת הרהורים לאנשים, כמ"ש אא"ז הבעש"ט ז"ל, דכל שהאשה אינה מהרהרת,

אינה גורמת לו הרהורים, ולכן אין שער הבתולה ערוה ע"כ, וא"כ גם בגילוי בשר ילדה, נימא כן, זכיון דהיא אינה מהרהרת בזה, לא תגרום הרהורים לאנשים, א"א לומר כן, דבשער שאני, שהוא אינו גורם גירוי יצה"ר בעצם, שע"כ מותר לקרות ק"ש נגד שער בתולות כמש"ש (אות ז') אלא דבנשואה, שדינה לכסות, אם מגלה שעה מצד פריצות, שהיא מהרהרת שיסתכלו בשערה, היא גורמת הרהורים לאנשים, וכשאינה מהרהרת, אינה גורמת, והשער בעצם, אינו מגרה, ואין שטן, ואין פגע רע, אבל גילוי בשר דקטנה, הוא מגרה בעצם, ובזה, אפילו אינה מהרהרת, גורם הרהורים, כמו בגדולה, כשנתגלה בשרה, אפילו שלא ברצונה, מגרה בעצם, וזה פשוט, ומובן לכל, וממילא לא מהני בקטנה, דלא עבדה איסורא כנ"ל, וע"ש [אות ה'].

ז) ומחורתא דלא לשווייה להגאון חז"א זצ"ל לטועה ח"ו, שנדייק בלשונו דאין בו שום רמז דרמיזא שמיקל ח"ו בגילוי בשר הקטנה, או להסתכל בגילוי בשרה, וסמך להתיר בזה. א' לפי שיטת חיי אדם הנ"ל (פ"ג ט') דטפח באשה אינו ערוה מה"ת, והב' דאינו מסתכל, עפ"ד רבינו יונה דברואה ואין מסתכל אין איסור, הרי ההיתר דוקא באין מסתכל, ואין דבריו אמורים רק לענין דינא דק"ש בלבד, דקבעו המשנה ברורה והחז"א האי דינא בהלכות ק"ש דייקא, והביא החז"א בזה מאמר רבינו יונה פרק מי שמתו די"ז ע"א דמיירי שם בהדיא

הצניעות פרק י"ג והישועה רעא

כל הענין בק"ש, ופשיטא דהקורא ק"ש ונזדמן לפניו גילוי בשר של קטנה דיחזיר פניו ממנה, ולית דינא ולית דיינא בזה, ומה שהוצרכו לדון בזה, הוא רק כשא"א להחזיר פניו, כגון ברכבת שנשים פרוצות סביבותיו, או חולה שקשה לו להחזיר עצמו ר"ל וכדומה, בזה הוא דהקיל חז"א שיוכל לקרות ק"ש, ועמש"ל [פ"ה כב] ממעי"ט (ברכות פ"ג סל"ז אות ס' ואות פ') דהקילו בפחות מטפח, כדי שלא יתבטל ממצות ק"ש, דמה"ט כתב הרא"ש (שם) דקול באשה ערוה, לשמוע, ולא לענין ק"ש ע"כ, הרי דלק"ש הקילו, וכ"כ הכסף משנה (ה' ק"ש פ"ג הט"ז) דקול ושער באשה ערוה, סובר הרמב"ם, דלא לענין ק"ש נאמר, אלא לענין שאסור ליהנות בקולה, ולהסתכל בשערה ע"כ, ועפ"ז כתב בשו"ת חסד לאברהם (מהד"ת אה"ע ספ"ז) דמה שהקיל רמ"א (סע"ה) לענין ק"ש בגילוי פאה נכרית, נראה ברור, דלא הקיל רק לענין ק"ש, דאין בזה רק איסור דרבנן ע"כ, וממילא גם בחז"א צ"ל כן, דאע"ג דמתיר בק"ש, אינו מתיר כלל להקל לגבי צניעות ח"ו, דבק"ש דייקא יש ענין להקל, למנוע ביטול ק"ש, כנ"ל ממעי"ט, ובק"ש מכיון, ומקבל עול מלכות שמים, ומועיל לנצח יצה"ר כמז"ל [ברכות ה.]. ומשום כל זה אפשר להקל בק"ש דייקא, אבל בענין צניעות, החיוב להחמיר, ולא להקל, דמהראוי שנמסור נפשינו בכל האפשר, למנוע הפריצות, ולחזק הקדושה, ולרומם בזה קרן התורה והיהדות, אשר לדאבונינו הגדול, מצבינו נורא

ערב הצניעות פרק י"ג והישועה

בכלל, והסיבה הגדולה בעולם, הגורמת למצב זה, הוא רוב הפריצות, ומיעוט הצניעות, במחנינו בערך, ויראי ד' וחושבי שמו, החסים על כבודו יתברך, עליהם מוטל, להתבונן, ולהתאמץ, לחזק יסודי הקדושה, בכל המזדמן, ולא שירפו ידיהם ח"ו, ולא יחישו על זרמים הרעים בעולם, ולא יתייאשו ח"ו מלהציל בכל האפשר, וישראל קדושים הם, וגלוי וידוע לפני הבב"ה, שרצונם לעשות רצון אביהם שבשמים, ואין לחכמי התורה, להכנע בפני זרם המקולקל במחנה היהודים, שרגילים כעת לחפש צדדי הקולות בכל המזדמן, ולא די שאין גודרים גדרים לעמוד בפרצות, עוד מחזקים בזה הפרצות, ע"י הקולות שונות בכל יום, שהם מושכים וגורמים עוד קולות, כשלשלת שנמשכת קצתה אחר קצתה, כידוע, וכבר מבואר בפתיחה ובהקדמה, איך הצניעות הוא יסוד כל היהדות, וכל מי שיראת ד' נוגע בלבו, צריך להתאמץ, לחזק הצניעות, ולבטל הפריצות, והוא תכלית עבודת ד' ב"ה, בזמן הזה, שכל עין רואה הרחמנות הגדול, על עמינו הקדוש, איך נפלנו מאיגרא רמה, לבירא עמיקתא ר"ל, ובידינו לתקן בכל המזדמן, ביראת ד' כל היום אמן ואמן.

פרק ארבעה עשר

תשובות לטענות בני אדם

א) וראוי להעיר בזה בשיטת בני אדם, שבאים בטענה ואומרים הלא אמרו חז"ל [שבת קמ"ח:] הנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידיים, ואמרו [ב"ק ע"ט:] אין גוזרין גזירה על הצבור, אלא אם כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה, ואמרו [סוכה ה']. תפשת מרובה לא תפשת, תפשת מועט תפשת, ואמרו (ב"י א"ח סי' קכ"ח ד"ה וכו' בא"ח בשם בעל התמיד, וביו"ד סל"ט סד"ה בשם ר"ת. שכל שהוא מחיתוד) מנהגן של ישראל תורה הוא, ואמרו [ברכות מ"ה]. פוק חזי מאי עמא דבר, ואמרו [ביצה ב':] כח דהתירא עדיף וכדומה מהטענות.

ב) ובאמת אין בכל טענות אלו שום ממש, דמ"ש מוטב כו' הרי ספר זה מיוחד ליראי ד' ולחושבי שמו, כמ"ש בשער הספר, והרי אין ספק כי יראי ד' ב"ה כשיתברר לפניהם שכך הוא ההלכה, יקבלו באהבה לקיים כמצות ד' ב"ה. ואין לחשדם שיהיו מזידין לעבור ח"ו וע"ל (בפתיחה אות ל"ו), ובהרבה דברים אין העם שוגגים ממש, רק דאין האיסור ברור, וסומכים דיש מקום להקל, גם מפורש בשיטה מקובצת (ביצה ל') וז"ל שלא נאמרו דברים אלו (מוטב כו') אלא לדורותם, אבל בדור הזה שמקילין בכמה דברים ראוי לעשות סייג

רעד הצניעות פרק י"ד והישועה

לתורה, ואפילו בדרבנן מחינן וקנסינן להו, עד דלא ליעבדו לא בשוגג ולא במזיד, ושכן הוא במדרש ירושלמי עכ"ל, והביאוהו הרבה אחרונים. ובא"א לקיים מ"ש קנסינן, עכ"פ צ"ל מ"ש מחינן, לעשות עכ"פ מחאה בדיבור, ולא לומר הנח להם.

ג) ומ"ש אין גוזרין גזירה על הצבור, אא"כ רוב הציבור יכולים לעמוד בה, הרי זה מיירי בדברים המותרים. וב"ד באים לאסור משום גזירה, מחויבים לשער שיוכלו רוב הצבור לעמוד בה, אבל בנדון דידן, הא עסקינן במה שאסור מדינא, ואין כאן שום גזירה כלל, ועוד דעינינו הרואות דשפיר יכולות ללבוש ארוכות, כשנהוג כד, ממילא לא שייך לומר כלל, שאין יכולין לעמוד בה.

ד) מ"ש תפשת מרובה לא תפשת, הרי מפורש ברש"י ז"ל, דהיינו במה שהוא ספק, אם לתפוש מרובה או מעט, אז אמרינן, דתפישת המרובה, אינו בטוח, אבל בנדון דידן, אם ההלכה נתבררה דהחיוב לכסות, ככל הנדרש בהלכות הצניעות, מה שייך תפשת מרובה, ומה נשתנה הלכה זו מהלכות שבת, והלכות נדה וכדומה, לבא בזה דווקא בטענה דתפשת מרובה. ה) ומ"ש מנהג ישראל תורה היא, הנה אחר דנתבררה הלכה לאיסור, ונהגו להתיר את האסור, הרי טענתם דמנהג מבטל הלכה, וכבר מפורש במג"א [ס"ס תר"צ] וז"ל הא דאמרינן מנהג עוקר הלכה, היינו אפילו רוב דעות ס"ל אסור, והתלמוד מסייע להו, והמנהג בנוי על פי הפסיקתא כו' אמרינן

הצניעות פרק י"ד והישועה ערה

מנהג עוקר הלכה, דודאי כך קבלו אבותינו איש מפי איש כו' ודוקא מנהג שנתיסד על פי ותיקין, כמ"ש המרדכי, אבל מנהג שאין לו ראייה מן התורה, אינו אלא כטועה בשיקול הדעת (מסכת סופרים פרק י"ד) עכ"ל. וממילא בני"ד זידוע דהקולות והפריצות הנהוגים, ודאי אינם קבלת אבותינו איש מפי איש, ואינם מנהג ותיקין כלל, אלא הם מאדעס [חדשים, מקרוב באו], מהגויים אשר סביבותינו, [לא שערום אבותיכם] בשיעורים כאלו מעולם, ואתם עוברים את פי ד' בזה, ודאי במקום שאמרו להאריך, אינו רשאי לקצר בגדיהן. וכתוב (ויקרא י"ט לה) לא תעשו עול במשפט במדה, פרש"י שהמודד נקרא דיין, שאם שקר במדה, הרי הוא כמקלקל את הדין. עש"ב, ובמנהגים כאלה כתבו דיש לבטל את המנהג, גם כתבו בכה"ג מנהג אותיות גהנם, ויש לרמז בקדושין [פא.] רב ורב יהודה הוו קאזלי באורחא, הוה קאזלא ההיא אתתא קמייהו, א"ל רב לר"י זל כרעיד מקמי גהנם, כ' תוס' ר"י הזקן מהר ללכת שנקדימנה, ומסתברא דלפנים משה"ד עבד כו' אבל לכל שני אנשים כשרים מותר עכ"ל, לפ"ז רב החמיר לעצמו אבל העולם נהגו היתר, וא"ל רב אע"פ שהמנהג להתיר, עכ"פ במנהג זה אפשר לפעמים ליפול בגהנם. וראוי ליזהר. וכ"ש בני"ד דאסור ממש, דשייד לומר דמנהג אותיות גהנם, וי"ל דרב נמי רמז זה דאפשר להכשל במנהג שראוי לקרוא בו גהנם. ובר"ה (ט"ו.) אמרו במקום איסורא, כי נהגו שבקינן להו בתמי'.

רעו הצניעות פרק י"ד והישועה

ו) ומ"ש פוק חזי כו'. לא התירו בזה מנהגי איסור ח"ו. רק באותן הדברים בדקו חז"ל ומצאו שנוהגים כראוי, ובהם דייקא אמרו לילך אחר המנהגים, וי"ל כונתם שתראה שנתקבלה ההלכה כך בעולם, ולא דאמרו לנהוג בכל מנהגי אנשים ח"ו.

ז) ומ"ש כח זהתירא עדיף, הרי אין הכונה דעדיף להתיר, שהרי לא שייך לומר כלל עדיפות בזה, לא לאיסור ולא להיתר, שהרי אין הבחירה בזה ביד האדם, ח"ו, שברצותו יתיר, וברצותו יאסור, דבע"כ מצווה ועומד שלא יכריע כרצונו ח"ו, וכמ"ש רמ"א (בחומ"מ סכ"ה ס"ב) וז"ל ולא יאמר האדם אפסוק כפי שארצה בדבר שיש בו מחלוקת, ואם עושה כן, הרי זה דין שקר, אלא אם הוא חכם גדול, ויודע להכריע בראיות, הרשות בידו, ואי לאו בר הכי הוא כו' היכא דאיכא ספיקא דדינא כו' בהוראות איסור והיתר והוא דבר איסור דאורייתא, ילך לחומר, ואי דבר דרבנן, ילך אחר המיקל, ודוקא אם כו' ע"ש הפרטים, הרי דאין הברירה ביד האדם להתיר כרצונו, וא"א לפרש מ"ש כחא זהתירא עדיף, דעדיף להתיר, דודאי בע"כ צריכים להורות כאמיתה של תורה דוקא, אבל כבר מפורש ברש"י ז"ל שם, דהמתיר צריך כח מיוחד בראיות ויסודות שיסמוך עליהם להתיר, דהיינו שהאחריות גדול להתיר, ולא דמי לאיסור, שאם אסר במקום שאין הדין לאסור, לא חטא בזה כפרש"י שהכל יכולין להחמיר, ואפילו בדבר המותר, וכדאיתא בכתובות (ז') ומי איכא הוראה לאיסור פרש"י ומי

הצניעות פרק י"ד והישועה רעז

קרא איסור הוראה, משום דכל אדם רשאי להחמיר, והאוסר אין זה סמיכת דברים, שאפילו מן הספק שאין ההלכה ברורה לו, הוא בא ואוסר, אבל המתיר סומך על שמועתו, או על סברת חכמתו, והיא הוראה עכ"ל, וכן מבואר ממ"ש הש"ך (בנה"כ יו"ד סל"ו) דהיתר צריך לפרש, אבל איסורא א"צ לפרש עכ"ל, שאפילו לא פירש את האיסור הרי בע"כ צריך לאסור אחר דא"א להתיר, כיון דאין מפורש ההיתר, ואע"פ שכתב הש"ך (יו"ד ס"ס רמ"ב בהוראות או"ה אות ט') כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר, הרי ביאר בסוף דבריו אם הוצרך לאסור מחמת ספק או מחמת חומרא בזה שאין האיסור ברור כשמש צריך המורה לומר שאין האיסור ברור, אלא שאנו מחויבים להחמיר עכ"ל, עכ"פ מבואר דא"א להתיר, רק אחר בירור גמור, ומבואר שאין בכל קו' הנ"ל שום ממשות, ומזה תלמוד לשאר קושיות, שיקשה סתם מקשן.

ח) ואע"ג דמעולם נהגו גדולי ישראל, לחתור ולמצוא מבוא להתיר, בכמה ענינים, כידוע, הרי דשערי היתר לא ננעלו, היינו ברב בר סמכא, שמצאה ידו די השיב, במקורי ההלכה, והוכיח והכריע להיתר ודאי הרשות נתונה לו, וכך הוא דרכה של תורה, ויש דברים שמצוה עליו להשתדל להתיר, כגון בהיתר עגונה, דמפורש בבית שמואל (סי"ז ס"ק ס"ה) וז"ל שאין מדקדקין בעדות אשה עגונה, וכל המחמיר, ודורש וחוקר בדברים אלו, לא יפה הוא עושה, ואין

רעח הצניעות פרק י"ד והישועה

זעת חכמים נוחה ממנו כו' וראוי לכל מורה, לחזור על כל הצדדים להתיר כו' עכ"ל, וכן בשאלת עני, והפסד מרובה, וצורך שבת, וכבוד אורחים, דכתבו הפוסקים להתיר בהם, באופנים ידועים, וכן בשאר ענינים, דכתבו להקל ולא להחמיר, הנה בכל אלה הדברים, מקיימים רצונו יתברך, אשר קדשנו במצותיו, וצונו לנהוג כך, אבל לא שרשאים אנחנו להקל בדיני תה"ק כרצוננו ח"ו, וכמבואר דא"א להקל רק בראיות ברורות ומכריחות, ולכן בצדק אנו מתרעמים, על המקילים ומתירים בעניני פריצות, שלא כהלכה, וסומכים על מנהגי העם, שמקילים בלי יסוד וראיה (ע"ל אות ה').

ט) ואז"ל (ברכות ו:): כרום זלות לבני אדם (תהלים יב) אלו דברים שעומדים ברומו של עולם, ובנ"א מזלזלין בהן עכ"ל, הנה פירשו הכתוב, דאפילו מה שהוא ברום עולם, בני"א מזלזלין בהן, שלא תאמר כמז"ל (שבת כא.) מעשה רב, פרש"י הואיל ומעיד שכך היו בית אבא עושין, הלכה היא עכ"ל, קמ"ל דאין לסמוך על בני"א כלל, שהם מזלזלין, גם בדברים העומדים ברומו של עולם, ואין שום ראיה ממנהגם, והרי הקולות בפריצות, גורמים זימה ר"ל, ואלקינו שונא זימה (סנהדרין צג.) וממילא האחריות גדול מאוד בזה, ועמ"ש (ב"ר פכ"ו) בכל מקום שאתה מוצא זנות, אנדרלומיסיאה באה לעולם, והורגת כו', על הכל הקב"ה מאריך אף, חוץ מן הזנות, והדברים ארוכים, והוא רחום יכפר עון.

הצניעות פרק י"ד והישועה רעט

(י) וז"ל ספר חסידים (סי' תרי"ג) וראוי שנדע כי כל העונות מתכפרות בתשובה, אלא עון המתעה את הרבים, והמתעה אותם, בנימוס רע, ובטעות רע, ובהוראה שהורה אותם, שלא כתורה, ושלא כהלכה לימדם, אין עונו מתכפר, מפני שאין יכול לתקן מה שעיות, ואינו יכול להשיב את הרעות אשר לימד אותם, וחטאת הרבים תלויה בו, ועליו נאמר (משלי כח, י) משגה ישרים בדרך רע עכ"ל.

(יא) וז"ל המשנה (ידיים פ"ד מ"ג) בו ביום (שנתמנה ראב"ע לנשיא, ברכות כ"ח.) אמרו עמון ומואב מה הן בשביעית, גזר ר"ט מעשר עני, גזר ראב"ע מעשר שני, א"ר ישמעאל אלעזר בן עזריה, עליך ראייה שאתה מחמיר, שכל המחמיר, עליו הראייה ללמד, א"ל ראב"ע ישמעאל אחי, אני לא שניתי מסדר השנים, טרפון אחי שינה, ועליו הראייה ללמד כו' עכ"ל, והיינו, דר' ישמעאל אמר לו לראב"ע, כשאתה מחמיר עלינו, עליך להביא ראייה, מאיזה יסוד אתה משנה ומחמיר, והשיב ראב"ע, אני לא שניתי, טרפון אחי המקיל, הוא שינה, ועליו להביא ראייה, מאיזה יסוד הוא משנה ומקיל, נמצא מבואר בזה, דחיוב הבאת הראייה, אינו תלוי בחומרא וקולא, רק לעולם על המשנה להביא ראייה, ובנ"ד, אחר שמבואר [לעיל פ"ט] שכל הדורות היו לובשים ארוכים, והיום משנים ללבוש קצרים, על המשנים להביא ראייה, מאין היסוד, לשנות וללבוש קצרים, ואעפ"כ, יגעתני ומצאתי בס"ד, להביא הרבה ראיות לדברי, כמבואר בפנים הספר,

והרוצה לשנות, עליו לדחות תחלה כל הראיות שכתבתי בזה, ואפילו אם ידחה איזה מהם, הרי יספיקו הנשארים, למנוע מלהקל, ולא שייך לומר, מדאלו נדחו, גם האחרים ידחו, כי לא כן דרכה של תורה, אלא הרוצה להסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, צריך להטריח ולייגע, עד שיברר הדבר בשלימות כראוי, וכן מצינו במשנה הנ"ל ובכל הש"ס, שהיו נושאים ונותנים בדבר, וכל זמן שלא נתברר לגמרי, לא הכריעו להקל כלל, וכפרש"י (ביצה ב':) דלהחמיר יכולין, אפילו בדבר המותר, אבל להקל, א"א רק בראיות ברורות, וכמו שכתבתי כבר לעיל [אות ז'] מנקודת הכסף, דהיתר צריך לפרש וכו', הרי סבירא ליה נמי, דלהתיר אי אפשר, באינו מפורש, ואף על פי שגם האיסור אינו מפורש, עיין שם.

יב) שוב הראה לי בני הרה"ח מוה"ר נתן דוד שליט"א מ"ש בתוספתא (סנהדרין פ"ז ה"ד) האוסר והמטמא עליו להביא ראיה, וכל המחמיר עליו להביא ראיה, וי"א אף המקיל עכ"ל, ובחסדי דוד שם הק' מרש"י ותוס' ריש ביצה, במ"ש כחא דהתירא עדיף, דיכול להחמיר גם בלי ראיה, ות"י דתוספתא מיירי בדרבנן, דספיקא לקולא, אפי' יש חזקה להחמיר, מש"ה המחמיר עליו הראי', ור"מ היא, דס"ל (עירובין ל"ו.) כן, דאפי' יש חזקה להחמיר, מקילינן בדרבנן, והי"א דאף המקיל עליו הראי', הוא ר"י, דס"ל (שם) דבחזקת איסור, גם בדרבנן אין להקל, עכת"ד ע"ש, ומנחת בכורים (שם) תלה פלוגתא

הצניעות פרק י"ד והישועה רפא

דתוספתא, בפלוגתת ריב"ק ות"ק (ע"ז ז'). אי בדרבנן אזלינן לחומרא או לקולא ע"ש, גם בשו"ת ח"צ (סי' קט"ז) ביאר נמי דתוספתא איירי בדרבנן, ובס"ס ו' כתב וז"ל הבא להקל בכל כיוצא בזה, עליו הראיה, אף דבעמון ומואב המעשרין מעשר עני בשביעית, אמרינן במס' ידים שכל המחמיר בד"ס עליו להביא ראיה, ה"מ, כשאין הסברא ופשוטן של דברים מראין לחומרא, אבל בכיוצא לנ"ד, על המתיר להביא ראיה עכ"ל. הרי החמיר גם בדרבנן.

יג) עוד הראה לי בני"י הנ"ל, בתשב"ץ (ח"ב ר"ס קמ"א) לענין אם תקיעת כף הוי כשבועה ואין לו היתר, והביא מחלוקת בזה, וסיים ואם יש מי שמורה להקל, שומעין לו, שכל המחמיר במה שלא נזכר בפירוש, עליו להביא ראיה, כמ"ש במס' ידים עכ"ל, היינו נמי, במה שהיה ראוי להזכיר האיסור בפירוש, אם לא נזכר, משמע דמותר, ואם זה בא להחמיר, הרי הוא מחדש ומשנה, לכן עליו להביא ראיה, וסיים עוד התשב"ץ ע"ז, ואנו על הרשב"א ז"ל סומכים להקל בת"כ שאינה כשבועה עכ"ל, הנה עינינו הרואות, שאע"פ שכתב התשב"ץ להקל, לא כתב סתם, מי שרוצה יכול להקל, אלא כתב תחלה, ואם יש מי שמורה להקל, שומעין לו, והיינו שעכ"פ יש בעל אחריות, וסומכין על אחריותו, וגם בסיומו כתב שסומכין על הרשב"א להקל, ולא אמר סתם להקל ולבסוף סיים, ואני כל ימי גדלתי בין החכמים ומהם רבנים גדולים, ולא ראיתי מי שחשש לזה כלל

לת"כ עכ"ל ואפ"ה לא אמר להקל סתם, רק בסמיכה על הרשב"א ז"ל כ"ש אנן יתמי דיתמי, שאין לסמוך ולהקל כלל, רק בראיות ברורות.

יד) וראיתי מי שכתב דבסתמא ראוי להקל, וכי ראוי ממ"ש [כתובות ו' א'] אלו מקילין לעצמן ואלו מקילין לעצמן, ואין זו ראוי כלל, דמאן דס"ל להקל מקיל, ע"פ ראיות מתה"ק, וכך הוא דרכה של תורה, עוד כי ראוי [ממס' כלים פכ"ז מי"א] דאמר אלו ואלו מתכוונים להקל, ואינו ראוי כלל כנ"ל, דהכי ס"ל מדינא, וידוע דהמקיל ע"פ הלכה, שפיר דמי, עוד כי ראוי מת' הרא"ש [כלל ב' סי"ז] דסיים והאוסר עליו להביא ראוי ברורה וחזקה, כי התורה חסה על ממונן של ישראל עכ"ל, והיינו משום דמברר שם דהוא מותר, לכן כי דהבא לאסור צריך ראוי ברורה וחזקה, וזה פשוט לכל, עוד כי מב"ח [יו"ד ס"ס קפ"ז] שכי אם אדם חשוב מרוב ענותנותו, אינו רוצה לסמוך על עצמו, ינהג מדת פרישותו לעצמו, אבל לא ניתן להיכתב בספר, להורות בו לדורות הבאים ולהחמיר מדעתו, אם לא שיביא ראיות ברורות מן התלמוד עכ"ל, והיינו משום דס"ל שם דמותר ע"פ התלמוד עש"ב, וזה פשוט, עוד כי ממהר"ם לובלין [ס"ס כ"ז] שכתב ומשום שהוא מעוות לא יוכל לתקן, וא"א למנוע שתיית המשקה מההמון כו' ומוטב שיהיו שוגגים כו' ע"כ יש לסמוך על מה שכתבתי עכ"ל, לא אמר להקל לכתחלה כלל, אלא מתוך הדחק שא"א למנוע ההמון, יש לסמוך דיעבד

הצניעות פרק י"ד והישועה רפג

על צד היתר שכתב הוא שם, אבל אם הי' אפשר למנוע
ההמון מלשתות, הי' חיוב למנעם, ולא להקל, ואין
גם אחד שכתב להקל, במה שאין ההיתר ברור, ובהיתר
ברור פשיטא דאסור לאסור, כמ"ש ש"ך [יו"ד ס"ס
רמ"ב] בהוראות או"ה אות ט', ובאין היתר ברור,
בדרבנן ^{ספיקא להקל} ספיקא להקל, ובדאורייתא ספיקא להחמיר
כמש"ל אות ז': בהגה א' שם כתב מ"ש התורה חסה
על ממונן של ישראל, וזה אמרו (בחולין מט:)
ותמהו שם, איך אומר כן באיסור תורה, ותוך מזה,
לא מצינו באיסור התורה חסה.

טו) ראוי לעורר בזה, לפי המבואר לעיל (ר"פ ג')
שיטת המסכילים טפשים ^{המטפשים} המטפשים,
שטענו בזה דאנשי התורה והיראה, מכבידים על העם
יותר מדי בהחומרות, והם הבטיחו לעם, שע"פ דרכם
שהם מיסדים, יזכו לשני שלחנות, תענוגי עה"ז וחיי
עה"ב, וסוף דבר כל עין רואה עכשיו, איך ע"פ דרכם
שפרצו גדרות עולם, ביטלו כל היהדות, וגם כל
האנושית, והדורות החדשים שלהם הם גנבים ורוצחים
וכו', אשר אין האנשים בטוחים בחייהם בבתיהם,
מפני בניהם ר"ל, זהו המצב שהביאו המסכילים,
בחיים הנעימים הנמשכים מדרכיהם, אבל הם הצילו
את העם, מכובד החומרות, של אנשי התורה והיראה,
שגדרו בהחומרות והגדרים, למנוע מההפקרות הנהוג
עכשיו, אשר ממש חייהם אינם חיים, וממילא יתבוננו
נא חנבונים, איזהו דרך ישרה, שיבור לו האדם, אם
בהפקרות, להיות רעים וחטאים, לשמים ולבריות,

רפד הצניעות פרק י"ד והישועה

ככל הנ"ל ר"ל, או דרך החרדים בהגדרים והסייגים לחיות בדרכי תה"ק באחריות וביושר, בדרכי נועם, ובדרכי חן, בעיני אלקים ואדם.

טז) וממילא מובן, שכל המקשים שום קושיות, על הנהגות החרדיים, הכל הוא תולדות

משיטת המסכילים הנ"ל, שמרחמים על בני ישראל, שסובלים כובד עול התורה והמצות, בהנהגת אנשי התורה והיראה, ומעדיפים יותר, דרך הקולות שהוא הנתיב לדרך החורבן הנ"ל ר"ל, וצדיק באמונהו יחי, אמונת חכמים, רבותינו הקדושים, להתנהג בדרכי רבותינו ואבותינו הקדושים, דרכי ישרים ודרכי נועם, לכבודו יתברך ויתעלה.

פרק חמשה עשר

תשובה להטועים דפמ"ג ומ"ב מתירי'
גילוי עד הקניא

א) ע"ל [פ"ח דיש טועין ואומרים דשוק הוא למעלה מארכובה. וממילא למטה מארכובה, אין בו קפידא, ומתחסדין עם קונן לכסותו באנפלאות, ועכ"פ זה מספיק, ואין צורך להאריך בגדה, למטה מארכובה, רק שהארכובה לא תתגלה], והנה הם תולין עצמן בשני אילנות גדולות, הלא הם הפמ"ג (א"ח מ"ז ר"ס ע"ה) שכתב וז"ל נמצא כל הרגל עד ארכובה שקורין קניא שם במקום שהולכין יחף ומגולה, אפשר אין חשש כו' עכ"ל, ואה"נ דמיקל רק במקום שהולכין יחף ומגולה, מ"מ אחר שהותר מכללו, כבר מצדדין, דבמדינתנו נמי הולכין יחף ומגולה, ר"ל שמקילין בפריצות, ורגילין בכך, וסומכין עכ"פ לשתוק, דמוטב שיהיו שוגגין כו', ואילן השני הוא המשנה ברורה (שם ס"ק ב') שכתב בפרסות רגל, עד השוק (והוא עד המקום שנקרא קניא בל"א) במקום שדרכן לילך יחף, מותר לקרות כנגדו, שכיון שרגיל בהן, אינו בא לידי הרהור כו' עכ"ל.

ב) אמנם נחזי אנו, איך יתקיימו שני שיטות ההפוכות הללו, דלעיל פ"ח שהוכחנו ממקרא משנה גמרא ופוסקים, דשוק הוא רק למטה מארכובה, ואיך אפשר, שהפמ"ג ומשנה ברורה יאמרו ההיפך ממש, שא"א שיחלקו על כל הנ"ל, בפרט שלא

הוכיחו הדבר כלל, ממקורי הלכה, בש"ס ופוסקים. (ג) וראוי להתבונן בדברי הפמ"ג שם, ותחלה ביאר הפמ"ג במ"ש ר"ח (ברכות כד.) שוק באשה ערוה, דהק' ב"י (שם) מה קמ"ל ר"ח, הרי כבר אמרו תחלה בשם ר' יצחק טפח באשה ערוה, והכל בכלל, וכ' פמ"ג דיש בזה ג' תירוצים, א' הרשב"א ז"ל בשם הראב"ד תי', דבאיש אין השוק מקום צניעות, וסד"א דכן הוא נמי באשה, קמ"ל, דבאשה הוא מקום צניעות, ב' הב"ח תי', דר"ח מרבה, לאסור בשוק, אפילו פחות מטפח ג' שיטת הגה"מ, דשוק לאו דוקא, אלא ה"ה כל מקום מכוסה, ובא לרבות, באשה אחרת, אפילו פחות מטפח, ומבאר דהטור ס"ל חומרא דשוק, כהב"ח, והמחבר לא ס"ל חומרא דשוק, גם לא ס"ל חומרא דאשה אחרת, ורמ"א מחמיר באחרת עש"ב. (ד) ושוב כתב פמ"ג ז"ל והוי יודע, דלשון שוק הוא מארכובה (ערש"י ויקרא ז' ל"ב, ובתי"ט פ"י דחולין מ"ד, וכ"פ הרמב"ם ז"ל בה' מעשה הקרבנות פ"ט ה"י, ושוק לפעמים נקרא ירד) נמצא כל הרגל, עד ארכובה, שקורין קניא שם במקום שהולכין יחף ומגולה, אפשר אין חשש, ובמקום שדרכן לכסותן טפח, ומארכובה ולמעלה, פחות מטפח נמי, וע' ב"ח כתב שוק מטונף כו' היינו מחמת מלאכה יע"ש, ע' נ"ץ פי' דברי ר"ח כן חגיגה יג. רש"י ד"ה רכובי יע"ש עכ"ל.

(ה) ואם הי' כונת הפמ"ג באמת דשוק למעלה מארכובה, היו הדברים האלה בע"כ בטליו,

הצניעות פרק ט"ו והישועה רפז

נגד דברי המשנה והגמרות וכל המפורשים והפוסקים הראשונים והאחרונים הנ"ל, שא"א לבטל דבריהם ז"ל מפני דברי פמ"ג אלו, שהרי כתב הרמב"ם ז"ל [בהקדמה ליד החזקה] וז"ל כל הדברים שבגמרא הבבלי, חייבין כל ישראל ללכת בהם, וכופין כל עיר ועיר, וכל מדינה ומדינה, לנהוג בכל המנהגות, שנהגו חכמי הגמרא, ולגזור גזרותם, וללכת בתקנותם, הואיל וכל אותם הדברים שבגמרא, הסכימו עליהם כל ישראל, ואותם החכמים שהסכימו או שגזרו, או שהנהיגו, או שדנו דין, ולמדו שהמשפט כך הוא, הם כל חכמי ישראל או רובם, והם ששמעו הקבלה בעיקרי התורה כולה, דור אחר דור, עד משה רבינו עכ"ל, וגם דברי הראשונים כמלאכים, א"א לדחותם בלא כלום, שהרי לא כתב הפמ"ג שום ראי, ולא שום בירור להקל בדבר, וכבר הזכרנו כמה פוסקים גדולים מפורסמים בתראי, שכתבו נמי כן, דשוק הוא למטה מארכובה, וגם הנוהגים היום להקל בזה, הם עצמם לא ס"ל דמותר לגלות למטה מארכובה, שהרי מקפידים מאוד שיכסו עכ"פ באנפלאות, ובע"כ ס"ל נמי דהוי מקום צניעות,

ו) אך ק' א' מדכתב פמ"ג והוי יודע דלשון שוק הוא מארכובה (והמקילים דידן, מפרשי כונת הפמ"ג, דשוק הוא מארכובה ולמעלה, ובאמת חסר תיבה המסיימת, דלא סיים תיבת ולמעלה, אבל הראיות שציין איירי בהן בלמעלה מארכובה) מבואר דידע הפמ"ג, שאין העולם יודעים זה, דהשוק הוא

רפח – הצניעות פרק ט"ו והישועה

למעלה מארכובה, שע"כ כתב ודע דשוק הוא למעלה מארכובה, נמצא דעד עכשיו, היו הכל מפרשים, דשוק הוא למטה מארכובה, והיינו דגם למטה מארכובה הוי ערוה, ועכשיו הפמ"ג מודיענו, דשוק הוא למעלה מארכובה, ולמטה אינו שוק, ואינו ערוה, ומותרת האשה לגלותו, ומותר לקרות ק"ש כנגדו, א"כ, היתכן שלא ישא ויתן כלום לברר הדבר, ולהוכיח בראיות, מה טעם חולק על הראשונים, ומה הם יסודותיו בזה, כדרכו בקודש, אפילו בפרטי ענינים, שאינם חמורים כל כך, כ"ש בענין כזה, שכולל ענינים רבים וחמורים, ובעצמו כתב על אתר, שני פעמים, שחוזר וקורא בזה, וא"כ לא יצא ידי חובת ק"ש, ובהמ"ז, ושאר דברים, והזכיר שם שמים באיסור, ולבטלה ר"ל, איך בכה"ג סתם את דבריו, ואע"פ שכתב איזה ציונים, ק' בזה קו' ב', דבאותם מקורים שציין עליהם, מבואר דלמעלה מארכובה הוי שוק, ומה יועיל לנו זה, דאכתי אפשר עם זה, דלמטה מארכובה נמי הוי שוק, כמו שהוכחתי [בפ"ז ט"ו] דהקיבורת והקנה, שניהם נקראו יד, ושניהם נקראו זרוע, ג' ק' אחר שביארו התוס' (מנחות לז. ד"ה קיבורת) דשוק דאדם אינו כשוק דבהמה, והרי במקורים שציין פמ"ג איירו בשוק דשלמים, א"כ אין מזה שום ראייה, לשוק דאדם, שאנו דנין עליו, ד' ק' דאי אפשר להעלות על הדעת, שנעלמו ח"ו מהפמ"ג אדון ההוראה, כל המקורים הנ"ל, שמוכיחים דשוק דאדם, הוא למטה מארכובה, ואיך יאמר סתם היפך כל זה, ה' ק' אם כונת הפמ"ג לומר,

הצניעות פרק ט"ו והישועה רפט

דלמטה מארכובה, אינו שוק, הי"ל לומר כן בפירוש, ועיקר חסר מן הספר, ו' ק' שכתב דלשון שוק הוא מארכובה, והל"ל דשוק הוא מארכובה, ומה שייד בזה תיבת לשון, ז' ק' אם השוק הוא למעלה מארכובה, וכתב ושוק לפעמים נקרא ירך, הרי מפורש במשנה דאהלות הנ"ל, סדר האברים באדם, מלמטה למעלה, רגל קורסל שוק ארכובה ירך, נמצא דלמעלה מארכובה, זה שמו לעולם ירך ולא רק לפעמים, ח' ק' דלא נודע איפוא מצינו זה שקראו לשוק ירך גם לא נודע למאי נפקא מינה כתב הפמ"ג זה, דשוק לפעמים נקרא ירך, ט' ק' מ"ש נמצא כו' שם במקום שהולכין יחף כו', הא לא איירי תחלה כלל בחילוק המקומות ומנהגיהם, ומה שייד לכתוב בזה מסקנא נמצא כו' במקומות כו', י' ק' לפמ"ש הרש"ש (מגילה כד.) דיחף הוא רק בחלק התחתון דרגל, א"כ מה מהני, שהולכים יחף, בחלק התחתון דרגל, להתיר בשביל זה הגילוי, עד הקניא, י"א קשה לפמ"ש"ל (ספ"ג) במ"ש הב"ח דהיתר רגליה שכתב הרשב"א הוא במקומות שהכל הולכים שם תמיד יחף, משמע מזה, שאותן המקומות, יש בהם סיבה מכרחת, הגורמת זה, שכולם הולכין שם לעולם יחף, דאם לא כן, אי אפשר להשוות כולם, שילכו לעולם יחף, שו"ר שכ"כ מו"ק (ס"ס צ"א) ומגן גבורים (שם באלף המגן ס"ק ה') לענינם, דהחמימות גורם לילך יחף, ומסתבר דזה הוי רגילות טבעי תמידי, ולכן מהני להתיר, א"כ גם הפמ"ג הי"ל לפרש כן, דביש סיבה מכרחת אז מותר, ומ"ט התיר

הפמ"ג סתם, במקום שהולכים יחף ומגולה, דמשמע אפילו הולכים כן מחמת פריצות, ובאמת כתבו החיי אדם (כלל ד' סי' ב') והמשנה ברורה (סע"ה ס"ק ב') שאפילו רגילים לילך מגולה בזרוע ושוק, כמנהג הפרוצות לא מהני, י"ב ק' מ"ט כתב הפמ"ג חילוק המקומות סתם, ולא כתב הדבר בשם אמרו, זהו הב"ח ז"ל כנ"ל, י"ג ק' דהב"ח כתב עיירות וארצות שהולכים כו' לשון רבים, ופמ"ג שינה וכ' במקום, לשון יחיד, י"ד ק' לשיטתם דשוק הוא למעלה מארכובה, ורשב"א ז"ל כתב דשוק איצטריך לאשמעינן, דסד"א דאינו מקום צניעות, כבאיש, א"כ למטה משוק עכ"פ אין חשש כלל, ולפ"ז הי"ל להפמ"ג להתיר למטה משוק, בלי חשש, ומ"ט כתב פמ"ג אפשר אין חשש, ט"ו ק' דהב"ח כתב דיש מדינות ועיירות שאין מכסין, משמע דבסתמא העולם מכסים, ומ"ט שינה פמ"ג וכתב במקום שמכסין, דמשמע דהעולם אין מכסין, רק יש מקום שמכסין, ט"ז ק' מ"ש מהב"ח שוק מטונף כו', וביאר שהוא מחמת מלאכה, מובן דזהו למטה, שקרוב יותר להתלכלך, וא"כ סותר את שיטתו, לפי דעתם, דפמ"ג ס"ל דשוק הוא למעלה, י"ז ק' שהזכיר הפמ"ג כאן גמרא (דחגיגה יג.) דשם מפורש יוצא דשוק למטה מארכובה, וסותר נמי שיטתו לדעתם, י"ח ק' דפתח הפמ"ג בהולכים יחף, וסיים בדרכן לכסותן, וה"ל לחתום מעין הפתיחה, באין הולכין יחף, או ה"ל לפתוח באין דרכן לכסות, כלשון שסיים, ולמ"ל תרי לישני בענין אחד תכ"ד. י"ט ק'

הצניעות פרק ט"ו והישועה רצא

דכ' מג"א ומחה"ש ריש סי' ב', דאיש לא יגלה טפח ברגלו למטה, ואיך ס"ד דפמ"ג מתיר הגילוי באשה עד הקניא ח"ו, חס מלהזכיר.

ז) אמנם עינינו הרואות, אשר בדרך שהלכנו בו, לפרש דעת הפמ"ג דהשוק למעלה מארכובה, ישנם בו כל הקשיים הנ"ל, ועוד דלא מצינו לא במשנה ולא בגמרא ולא בשום מפורש, ולא בשום פוסק, דבר זה, דשוק הוא למעלה מארכו', ואדרבה נתבאר מש"ס ופוסקים ומפורשים, דכולם ס"ל, דשוק הוא למטה מארכובה, כנ"ל, בודאי מוכרחים אנחנו לנטות מזרך זה, ולא לתלות בוקי סריקי (ב"ב ז). באדונינו הפמ"ג ז"ל, ובאמת לא כתב הפמ"ג דלמטה מארכובה אינו שוק, ולא כתב נמי שום היתר גילוי בלמטה מארכובה וי"ל דלא מיירי הפמ"ג כלל, בשינוי מקומות ועיירות ומנהגיהם, ומ"ש במקום שהולכים יחף כו' ובמקום שדרכן לכסותן, יתפרש כלשון הטור וש"ע כאן, שכתבו טפח מגולה באשה, במקום שדרכה לכסותו, דלא איירי במקום הישוב, רק במקום שבגופה. וכלשון שכתב נמי המ"ב (ס"ק ז') דבמקומות שדרך להיות מכוסה, כגון זרועותיה, דמיירי במקומות שבגופה.

ח) והנה מדביאר הפמ"ג ג' שיטות הנ"ל (אות ג') וכתב דהמחבר ס"ל כתי' הרשב"א, ורמ"א יפרש כמ"ד חומרא דאחרת, והביאו, י"ל דלא פסק כן, רק הביאו, שהרי כתבו רק בלשון וי"א, א"כ למעשה, יש לנו לתפוס כהמחבר, שהכריע להלכה בהחלט

רצב הצניעות פרק ט"ו והישועה

כרשב"א, והרשב"א ס"ל דה"א דשוק אינו מקום צנוע, כמו באיש קמ"ל, א"כ למטה משוק, פשיטא דאין חשש, מ"מ הרשב"א גופיה, כתב בשם הראב"ד דאפשר דוקא ממקום צנוע שבה כו', ומשמע שכבר היו מפרשים בתחלה תירוצים האחרים, והידש הראב"ד ז"ל דאפשר לתרץ גם בדרך זה, ולא כתבו בהחלט, והיתר זה דלמטה משוק, נאמר רק בעיירות ומדינות שמוכרחים לילף יחף, וכדברי הבי"ח ז"ל ע"ל [אות ה' קו' י"א] ובחומרא דשוק, ביאר הט"ז (ס"ק א') שהוא מקום הרהור יותר משאר אברים ע"כ, אמנם לשיטת הראב"ד ז"ל הנ"ל, לכאורה לא יתכן זה, דהא אדרבא, סד"א דמותר לגמרי, ואיצטריך לאשמעינן דהוא נמי ערוה, והבו דלא לוסף עלה, לאסור גם בפחות מטפח וי"ל דמה"ט באמת לא ס"ל להמחבר חומרא דשוק כנ"ל, ויש דרך, לפרש לפ"ד הפרי מגדים ז"ל, כפירוש הבי"ח, דשוק באשה ערוה, לרבות אפילו פחות מטפח, דה"ק ר"ח, שוק, ר"ל כל שם שוק שבעולם, לרבות, מה שנקרא שוק בבהמה, דהיינו למעלה מארכובה, באשה ערוה, ומרבה פחות מטפח. וע"ל (פ"ז י"ד) בשם צאן קדשים, דארכובה היא באמצע השוק, א"כ גם למעלה מארכובה הוי שוק.

ט) ובזה יש לפרש לשון הפמ"ג ז"ל, שכתב והוי יודע, דלשון שוק הוא מארכובה, לא כתב דשוק הוא מארכובה, אלא דלשון שוק הוא מארכובה, ר"ל דלשון שוק נאמר באדם ובבהמה, ושניהם מארכובה, דאדם הוא מארכובה ולמטה, ודבהמה הוא

הצניעות פרק ט"ו והישועה רצג

מארכובה ולמעלה, וזה הי' פשוט וידוע לכל, דשוק דאדם, הוא למטה מארכובה, וכדמפורש בכל מקום, בש"ס ופוסקים כנ"ל, ולזה ציין רק המקורות, על שוק דשלמים, דהוא למעלה, ונ"מ למ"ש בסוף אות הקודם, דמשוק דבהמה הכריע לאסור למעלה מארכובה בפחות מטפח, וכתב הפמ"ג דלפי כל הקדמות הנ"ל, נמצא, כל הרגל (דלמטה מהקנעכיל, ע"ל אות ה' קו' י"א ובשטח דלמעלה מזה) עד ארכובה שקורין קניא, שם (במשך ההוא, יש לחלק, כך) במקום (התחתון דלמטה מהקנעכיל) שהולכין (בעיירות ידועות) יחף ומגולה אפשר (דלדידהו) אין חשש, ובמקום (דלמעלה מהקנעכיל) שדרכן לכסותן בכל מקום טפח, וה"ה כף הרגל, בכל המקומות, שאין הולכין יחף, ה"ל נמי בכלל שדרכן לכסותן, ושיעורן טפח, ולכן כלל כף הרגל עם השוק, דבכל המקומות, דין אחד להן, חוץ מאותן העיירות המיוחדין, ומארכובה ולמעלה, פחות מטפח נמי, דאע"ג דהוא הירך באדם, לפעמים הוא נקרא בשם שוק, כגון הכא, דהוא ג"כ בכלל מ"ש שוק באשה ערוה, כמש"ל (אות ד') דכל מה שהוא בכלל שם שוק בעולם, הוא באשה ערוה, ומרבה בזה דאפילו פחות מטפח הוי ערוה, כשיטת הב"ח ז"ל, דבזה בודאי שייך טעם ה"ט"ז, דהוא מקום הרהור, יותר משאר אברים, ומ"ש ושוק לפעמים נקרא ירך, אין ר"ל שקראו את השוק ירך, רק הוא כאילו אמר, ושוק, נקרא לפעמים גם הירך, דגם הירך נקרא

רצד הצניעות פרק ט"ו והישועה

לפעמים שוק, ובפמ"ג שכיח זה בכל מקום, שינוי קצת, בסדר התיבות, וא"ש דכתב הפמ"ג בכף הרגל, באותן העיירות, אפשר אין חשש, כיון דמיירי בלמטה מהקנעכיל, ע"פ שיטת הראב"ד ז"ל, והוא כתב את פירושו בדרך אפשר, כמש"ל (אות ח') לכן כתבו הפמ"ג ג"כ בלשון אפשר, ומתורצים בס"ד כל הקו' הנ"ל דוק ותשכח. שו"ר בשו"ת יביע אומר ח"ו יו"ד סי"ד אות א' מבאר דשוק למטה מברך, וכתב דלא כפמ"ג סע"ה במ"ז סק"א ואכמ"ל עכ"ל, ונראה דא"ש בס"ד כנ"ל, וא"ש כפמ"ג.

(י) ולשון המשנה ברורה שהעתקתי לעיל (אות א') יש בו נמי הרבה קו', מקו' הנ"ל, שעל הפמ"ג, ועוד קו', ולא אאריך עוד בזה, להעתיקם, ואכתוב עכ"פ הערה א', ע"ל (ר"ס ב') דגם באיש מזהיר מלגלות רגליו, וכה"ג כ' מג"א ומחה"ש ר"ס ב', שלא לגלות טפח למטה ברגל, ואיך באשה מתיר עד הקניא לדידן, כדהקשינו לעיל לפמ"ג בקו' י"ט, וכמו דביאר שם בהדיא דבמדינותינו אין רגילין לגלות הרגלים כלל, שע"כ לא יגלה איש רגליו, גם בשעת הפשטת ולבישת בגדיו, ק"ו דהיה לו לפרש כן באשה. והנה המקילים, לומדים לשיטתם מדבריו, דמתיר לדידן בהדיא הגילוי באשה, עד הקניא, אמנם גם הוא יתורץ שפיר בס"ד בדרך הנ"ל, רק עלינו לדלג מאמר המוסגר שכתב, והוא עד המקום שנקרא קניא בל"א, שהוא ענין לעצמו, כדלהלן, והכי פירושו, בפרסות רגל עד השוק, היינו עד הקנעכיל,

הצניעות פרק ט"ו והישועה רצה

שמשם מתחיל השוק, במקום (התחתון) שדרכן (בעיירות המיוחדות הנ"ל) לילך יחף, מותר כו', ובמקום (שלמעלה מהקנעכיל) שדרכן לכסות (בכל המקומות) טפח, והמאמר המוסגר הנ"ל, קאי על השוק שהזכיר המשנה ברורה, ועליו כתב, והוא (השוק נמשך) עד המקום שנקרא קניא בל"א, ולא יותר, ומשום שיש טועין, דאיסור גילוי שוק, הוא רק למעלה מארכובה כנ"ל, לכן כתב, דהשוק אינו נמשך כלל למעלה מארכובה, וממילא אי אפשר לטעות עוד טעות הנ"ל. ואחר דמבואר דלמטה מקנעכיל מותר באותן מדינות, משום הרגילות, סיים משנה ברורה, אבל בזרועה ושוקה (למעלה—מקנעכיל) לא מהני רגילות להתיר, שאפי' רגילין כו'.

יא) ונתבאר בס"ד בכל הדברים האלה, עפ"ד הש"ס והפוסקים הנ"ל, שכן הלכה, כמו שדייקתי בס"ד (פ"ב ב') מרשב"א ז"ל דחוץ מפני' וידי', וכף רגלה בעיירות המיוחדות אין שום היתר.

דחי להטוען דכבר הורו להקל

א) והנה הקשה לי אברך תלמיד חכם אחד שהרי להלכה כבר פסקו הרבנים דשיעור הצניעות הוא, טפח אחר הארכובה, והדין ידוע דאין לך אלא שופט שבימיך עכ"ד, ואני אמרתי מאז, דפסק זה הוא בבחינת הבוחר הרע במיעוטו, אחר שאי אפשר להעמיד הדת על תילה בעוה"ר, הגבילו עכ"פ שיעור זה, דכולי האי ואולי יקבלו, ויהי' עכ"פ הצלה פורתא, אמנם הלשון שכתב דאין לך אלא שופט שבימיך, זאת אומרת שבא להתיר בכח ב"ד יפה, שאין לחלוק עליהם ועל החלטתם וכו', ע"ז אשיב לו, כי לדעתי הוא טעות גדול, דודאי לא הי' זה דרך פסק הלכה בהחלט, אשר ממנו אין לגרוע, ועליו אין להוסיף, רק בדרך לכל הפחות כמש"ל, ובודאי כולי עלמא מודים דכל המרבה להאריך בגדיהן, הרי זה משובח, ואם אמת הי' הדבר הזה כדבריו, שהי' פסק הלכה בהחלט, ג"כ אין טענתו טענה, אחר שכל עין רואה, אשר בגדיהן מתקצרים מאוד, בין בשוגג בין באונס, בכל הזדמנות שהוא, הן בכל תנועת גופה, וכ"ש בישיבתה, ובהרמת ידי', וכפיפת קומתה וכשנכנסת ויושבת בקאהר, וכ"ש כשעולה במדרגות אצל הרכבת וכדומה, ואנשים עולים אחרי', או לעינים שכך רואות, ואיך יועיל בזה פסק רבנים להכשיר ולהתיר הדבר ח"ו, והנה הרמב"ם (בה'

הצניעות פרק ט"ז והישועה רצז

ממרים רפ"ב) כ' וז"ל ב"ד גדול שדרשו בא' מן המדות כו' ועמד אחריהם ב"ד אחר, ונראה לו טעם אחר לסתור אותו, הרי זה סותר, ודן כפי מה שנראה בעיניו, שנא' אל השופט אשר יהי' בימים ההם, אינך חייב ללכת, אלא אחר ב"ד שבדורך עכ"ל, מבואר בזה שהב"ד שבימך, הרשות נתונה להם, לדון ולפרש כפי שיראה בעיניהם דין תה"ק, אבל אין בידם להחליט שום דבר נגד דין תה"ק, ואין כח ב"ד יפה בזה כלל, א"כ עדיין יקוב הדין את ההר, ואם נתבררה ההלכה לאסור בגדים קצרים בשיעור ידוע, לא יועיל כלל שום פסק ב"ד להתיר דבר האסור ח"ו, ומפורש בגמרא (הוריות ב:) וברמב"ם (ה' שגגות פי"ג ה"ה) בחכם או תלמיד שהגיע להוראה, שידע שהב"ד שהתירו את החלב, טעו בהוראה זו, ועשה על פיהם, לפי שסבר, שמצוה לשמוע דברי חכמים, אע"פ שטעו, הרי זה חייב חטאת, לפי שבאמת לא הי"ל לקבל את ההיתר, כיון שידע שטעו, וכן אמרו בירושלמי (הוריות שם) יכול אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל כו' תשמע להם, ת"ל ללכת ימין ושמאל, שיאמרו לך על ימין שהוא ימין, ועל שמאל שהוא שמאל ע"כ.

ב) ואע"פ שאמרו בספרי (פ' שופטים) בפ' לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, אפילו מראים בעיניך על שמאל שהוא ימין, ועל ימין שהוא שמאל, שמע להם עכ"ל, וכן פרש"י ז"ל בחומש (שופטים יז יא) אפילו אומר כו', ובהגהות ציון

רחצ הצניעות פרק ט"ז והישועה

וירושלים בירושלמי שם כתב וז"ל ערש"י ורמב"ן פ' שופטים ובמזרחי שם וצ"ע עכ"ל, י"ל דההוא דאפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל כו', זה נאמר רק בבית דין הגדול שבלשכת הגזית, וכמ"ש הרמב"ם (ה' ממרים פ"ג ה"ד) בזקן ממרא, אע"פ שהוא דן והן דנים, הוא קבל, והם קבלו, הרי התורה חלקה להם כבוד עכ"ל, ושם (פ"ד ה"א) כתב אפילו הוא הי' אומר מפי הקבלה, ואמר כך קבלתי מרבותי, והן אומרים כך נראה בעינינו, שהדין נותן, הואיל ונשא ונתן עליהם בדבר, ועשה או שהורה לעשות חייב עכ"ל, וזהו על ימין שהוא שמאל, שאמרו מדעתם, היפך מה שקבל הוא מרבותיו איש מפי איש, אפ"ה חייב לקבל דבריהם, וכתב שם (פ"ג ה"ז) מצאן חוץ למקומן, והמרה עליהן פטור, שנאמר וקמת ועלית אל המקום, מלמד שהמקום גורם לו מיתה עכ"ל, הרי דהפרשה מיירי רק בב"ד הגדול, בשעה שיושבים בלשכת הגזית, והרמב"ן ז"ל בחומש מפרש הדבר, שאתה תאמין שאפילו יטעו, נצטוית מהבב"ה, לשמוע בקולם, כי על דעת שלהם, הוא נותן לנו התורה, וכ"ש שיש לך לחשוב, שהם אומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח ד' על משרתי מקדשו, ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו, מן הטעות ומן המכשול ע"כ, ובדרך זה מפרשי נמי הרא"ם וגור אריה וכלי יקר, הרי זכולם מפרשים ענין זה דוקא במשרתי מקדשו, דהיינו ב"ד הגדול שבלשכת הגזית כנ"ל, ובהם הוא שאמרו אפילו אומר לך על ימין שהוא

הצניעות פרק ט"ז והישועה רצט

שמאל כו' אבל בסתם ב"ד שהורו וטעו, בזה אמרו שאין לו לקבל, וחייב להביא קרבן על שקבל הוראתם, ובזה לק"מ, דהספרי מיירי בהדיא בב"ד הגדול, וכמש"ש על הוראת ב"ד הגדול שבירושלים חייבים מיתה כו', ובזה אמרו אפילו מראים בעיניך [בג"י הגר"א כ' נראים בעיניך] על שמאל שהוא ימין כו', ובירושלמי מיירי בהדיא בב"ד סתם, וכגון שמעון בן עזאי יושב לפניהם, ובהם אמרו שם שיאמרו לך על ימין שהוא ימין כו', אבל אם טעו, אסור לקבל מהם, וכשקבל ועשה כהוראתם של טעות, חייב קרבן כנ"ל. ג) והנה לשון הירושלמי שם ת"ל ללכת ימין ושמאל, שיאמרו לך על ימין שהוא ימין

כו', ותיבת ללכת לא כתיב בקרא, [ומצינו כעין זה ביבמות (קט:)] ולמדתם ועשיתם, ובקרא כתיב ולמדתם אותם, ושמרתם לעשותם], ואפשר דרשו תיבת לך — ימין ושמאל, כאילו הוא לשון הליכה, כמו לך ואספת, דהיינו שאומרים לך, לך לימין, או לך לשמאל, ומשום דהירושלמי מיירי בסתם ב"ד כנ"ל, דרשו כך, שיגידו, לך לימין, או יגידו, לך לשמאל, ובהם אמרו דאם אמרו לך לימין, צריך להיות באמת ימין, וכשאמרו לך לשמאל, צריך להיות באמת שמאל, ואז תשמע בקולם, ואם לאו לאו, וזהו דרך רמז בקרא, דבאמת קרא איירי דוקא בב"ד הגדול שבלשכת הגזית, ולהם תאמין בע"כ בכל אופן.

ד) ובפני משה ד"ה כהדא דתניא, ובד"ה אלא כו', ובד"ה ואם בטועה, מפרש דמיירי בזקן

ממרא, וכתב ואם טועין הן כו' שא"צ לשמוע להם כו', וזה אינו, דבזקן ממרא, מיירי בע"כ בב"ד הגדול שבלשכת הגזית ובהן אין שייך לומר שטעו, דבכל אופן מוכרח לקבל דבריהם כמבואר, והרי זהו טענת כל זקן ממרא, שהם טועים, וע"ז הוא מתחייב, כי תה"ק נתנה להם הכח בכל אופן, והוא מוכרח להכנע להם, כמש"ל, והרי הדבר מוכרח כן, לפי מה שכתבנו, ומעולם לא שמענו שכח ב"ד יפה לפסוק הלכה כפי שיעלה על דעתם בלי ראיות והוכחות, ומפורש ברמב"ם (שם בפ"ג ה"ד) ואם רצו ב"ד למחול על כבודן ולהניחו, אינן יכולין, כדי שלא ירבו מחלוקת בישראל עכ"ל, הרי דתכלית הענין הוא למנוע המחלוקת בישראל, והתייחב בב"ד הגדול, שאין כמוהם, ורק הם יכריעו, ויהי שלום על ישראל, אבל בסתם ב"ד, אכתי ירבה מחלוקת בישראל, שזה הב"ד יאמר כך, וב"ד האחר יאמרו היפך זה, ואדרבה בזה יתרבה המחלוקת ח"ו עוד יותר, דבשלמא כשאין רשות לב"ד לפסוק דין, רק מה שמבואר על פי ספרי התורה שבכתב ושבע"פ, בע"כ יכנע הצד שאין הכרע בתורה כדבריו, אבל אם הי' ב"ד יכול לפסוק גם היפך מ"ש בתורה, א"כ כל ב"ד יחזיק בדעתו כרצונו, ואין לך ריבוי מחלוקת יותר מזה ר"ל, אע"כ לא שייך זה בב"ד שלנו כלל, כי לא נאמרה הלכה זו רק בבית דין הגדול כנ"ל, ומראה הפנים בירושלמי שם מסביר דהיינו טעות התלמיד, שם בהוריות, שדן בב"ד שלנו דין ב"ד הגדול, דחיוב לקבל בכל אופן, ובאמת הלכה

הצניעות פרק ט"ז והישועה שא

מפורשת היא ברמב"ם (שם ספ"א) וז"ל שני חכמים או שני בתי דינים, שנחלקו שלא בזמן הסנהדרין, או עד שלא הי' הדבר ברור להן כו' אם אינך יודע להיכן הדין נוטה, בשל תורה, הלך אחר המחמיר, בשל סופרים, הלך אחר המקיל עכ"ל, ונ"ד שהוא מצות הצניעות, ואיסור הפריצות, הרי הוא מה"ת, וכנ"ל (בפ"א) הרי הדין מפורש בכל מה שלא נתברר ההיתר, והדבר ספק, אנו מחויבים להחמיר ע"פ ההלכה כנ"ל, וכמפורש נמי בש"ע (חו"מ סכ"ה ס"ב) ולא חילקו בזה בין חכם גדול לחכם קטן, דאין הדבר תלוי בגדולת החכם, אלא בטעם הדברים, אם אין בהם ממש, ממילא נדחים, ואם הם דברים של טעם, ויש בהם ממש, בע"כ א"א לדחותם, וכן מבואר נמי בש"ע (חו"מ ר"ס כ"ה) ובסמ"ע שם, דב"ד שטעו בדבר שכתוב בפוסקים, ואין להם ראיות מוכרחות, לדחות דברי הפוסקים, דינם בטל, ואמרו בזה פרטים לענין תשלומים לבעל דין שהפסידו לו ע"ש, ולא שייד כלל שכח ב"ד יפה, לשנות מה בהלכה ח"ו, כי המשפט לאלקים הוא, שהוא יתברך נתן לנו החקים והמשפטים, ואנו אין לנו שום כח לשנות מה ח"ו, רק הכל ע"פ יסודי תה"ק, כאשר צוה ד' אלקינו אותנו, והבב"ה וב"ש יאיר עינינו בתה"ק לילך בדרך האמת תמיד אכ"ר.

ה) עוד יל"ת דברי הספרי והירושלמי, דלכאורה סותרין זא"ז, דהנה יש להתבונן, דהיתכן, שכל אדם יכריע, אם השופט שפט בצדק, או אמר

על שמאל שהוא ימין, דהיינו לכאורה, שהוא שופט את שופטיו, ומה יועיל מינוי השופטים, אם כ"א יאמר לו אתה טעית, וגם השואל בדברי שמים, למעשה יכריע הוא עצמו, א"כ מה כח ב"ד יפה בכלל. (ו) ונראה דודאי נתנו בזה דבריהם לשיעורים, שהרי הלכה מפורשת (ברמב"ם הנ"ל סוף אות א') דתלמיד שהגיע להוראה, הוא דוקא ראוי להכריע שהב"ד טעו, ואין לו לקבל הוראתם, ואם עשה כהוראתם, חייב חטאת, אבל שאר כל התלמידים, אין ראויים להכריע, ואין חייבין חטאת, כשעשו ע"פ הוראת הב"ד, ובודאי שייך, שהב"ד יאמרו להשואל, על ימין שלו שהוא שמאל, כי טעה בהלכה, וזהו מעשים בכל יום, ובודאי כח ב"ד יפה בזה, אך מי שהגיע להוראה, ויכול להקשות לב"ד, הם יסבירו לו טעמים ויסודם, ועז"א בספרי אפילו מראים לך שתראה בעיניך, על שמאל שלך, שהוא ימין, שטעית בהלכה, אל תתעצם להתהפך בדברים לכאן ולכאן, להעמיד דבריך, אלא הכנע וקבל דבריהם, ובירושלמי אמרו, יכול אם יאמרו לך על ימין שהוא כו' תשמע להם, היינו במה שמוכרח ומבורר שהוא ימין, בלי שום ספק, וכגון שטוען עליהם, הרי בע"כ אתם בעצמכם מודים בצד אחד שהוא ימין, ואין להם תשובה, אין לך לקבל דבריהם.

(ז) וי"ל לכאורה דזה שייך אפילו לגבי ב"ד הגדול שבלשכת הגזית, שלא אמרו, אלא אע"פ שהוא דן והם דנים, הוא קבל והם קבלו, הרי התורה

הצניעות פרק ט"ז ^{אוסף תוכנית} והישועה שג

חלקה להם כבוד כמש"ל (אות ב') אבל בכה"ג, אם סותרין דברי עצמן, ונמצא שאין בדבריהם ממש, בזה לא חלקה להם התורה כבוד, ואינו חייב, אא"כ תאמר, שלא אירע זה בב"ד הגדול שטעו, עד"ש רמב"ן, ונמצאו להנ"ל דברי הספרי וירושלמי קיימין, ומר אמר חדא, ומר אמר חדא, ולא פליגי, וא"ש ודוק. (ח) אך י"ל דלא נתנה תורה רשות בשום אופן לחלוק על ב"ד הגדול שבלשכת הגזית, דא"כ ימצא לו הזקן ממרא דרך להתעקש ולטעון שסותרים את דברי עצמם בכך וכך, ויחזיק במחלוקת, וכונת תה"ק בזה למנוע המחלוקת, כמש"ל (אות ד' מרמב"ם פ"ג) אע"כ בשום פנים אין יכול לחלוק על ב"ד הגדול.

פרק שבעה עשר

הערות ליזהר בהנהגת המדות והצניעות

א) בהמשך לעניני הצניעות, שהם נסיונות היותר גדולים וקשים, (ע' רמב"ם סוף ה' איסורי ביאה) ראוי להתעורר בזהירות ושמירת סדר החיים בכלל, כי כל פרט, מושך אחריו עוד פרט, כמו שלשלת, וכדרך שאמרו (אבות פ"ד מ"ב) שמצוה גוררת מצוה, ועבירה גוררת עבירה והאחריות גדול מאוד, בכל פרט, שהאדם מסדר לעצמו, בסדר חייו.

ב) והנה בדברים המפורשים בהלכה, הרי אנו מושבעים ועומדים מהר סיני, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים, אך בדברים שנמשכים אחר מנהג בני אדם, האחריות גדול מאוד, בפרט בזמנינו זה, שנחרבו המדינות והקהלות הקדושות בעולם, ע"י היטלער ימ"ש, ונשארו מעט מזעיר, מאנשי התורה והיראה, ונתפזרו בכל העולם, ונתערבו אנשי המדינות, ונתבלבלו המנהגים הקדושים שהיו נהוגים וקבועים בקהלות הקדושות, וגם נשתנה מצב סדר החיים, בכמה מיני ענינים, ומתחדשים סידורי מנהגים, ע"י אנשי דורינו, שאינם מבוססים על יסודי דת ודין תורתנו הקדושה, וכל דאלים גבר, וממילא הרבה מנהגים הנהוגים, הם מקולקלים בעוה"ר, והעולם נמשכים אחריהם, ונכשלים בהרבה ענינים, בבלי דעת, ובהרבה ענינים, אפילו המנהג אינו בדרך איסור, עכ"פ יש צודי קלות, ונמשכים על ידו עניני איסור, כי

הראשונים היו נזהרים ומדקדקים, בכל מנהג שקבעו, שיהיה מתוקן ומסודר ומשומר בכל צד ואופן, ובכל הנמשך ממנו, משא"כ בדורותינו, שמחפשין בכל הדברים רק צדדי הקולות, וכל שאין האיסור בולט ממש, מעלימין עין, ומקילים, והרי עינינו הרואות, איך העולם מקולקל בעוה"ר, עד אין שיעור, כמעט בכל ענינים, אפילו במחנה החרדים, אם מעט, ואם הרבה, ולכן ראוי וחיוב עלינו, ליזהר ולפקוח עינים מאוד מאוד, בכל עניני המנהגים, שהם יסודות בסדר החיים, ועל פיהם יהיה, כל מצב היהדות.

ג) ואיתא ברש"י (שה"ש א ח) וז"ל אם לא תדעי לך, כנסייתי ועדתי, היפה בנשים, בשאר האומות, איכה תרעה, ותנצלי, מיד המציקים לך, להיות ביניהם, ולא יאבדו בניך, התבונני בדרכי אבותיך הראשונים, שקבלו תורתך, ושמרו משמרתך ומצותי, ולכי בדרכיהם, ואף בשכר זאת, תרעי גדיותיך, אצל שרי האומות, וכן אמר ירמיה (ירמיה לא כא) הציבי לך ציונים, שיתי לבך למסלה כו' עכ"ל.

ד) ומובן שאין רש"י ז"ל מדבר, בדיני ופסקי הלכות, המפורשים בתורה, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, אלא משמע, דמיירי בדברים, שאפשר לנטות לכאן ולכאן, ע"ז אמר, שתמשך אחר דרכי האבות, דהיינו המנהגים החשובים, שנהגו האבות, ולפי שכתוב בתורה (ויקרא כו מ) והתודו, את עונם, ואת עון אבותם, וכן תקנו לנו להתוודות, אבל אנחנו ואבותינו חטאנו, וא"כ לא נוכל לילך

בדרכי אבותינו שחטאו, לזה דייק רש"י ז"ל לפרש, התבונני בדרכי אבותיך הראשונים, שקבלו תורת, ושמרו משמרת ומצותי, שהייתי שבע רצון מהם, בדרכיהם תתבוננו, ותלכו בהם, גם בירמיה (שם) פרש"י הציבי לך ציונים, סימנים, בדרכי אבותיך החשובים, דייק להוסיף מלת החשובים, מטעם הנ"ל, מבואר בכל זה נמי, גודל חיוב הזהירות, בהמנהגים הנהוגים, שיהיו באחריות, ויש להציג בזה דוגמא, דהמנהג עכשיו בארץ הקדושה, שאומרים הכל זה לזה שלום, אנשים ונשים, ולכאורה פשוט, שהוא איסור גמור, שהרי אמרו ז"ל (קדושין ע:) אין שואלין בשלום אשה כלל, והכי קי"ל בש"ע (אע"ה סכ"א ס"ו) ועכ"פ נהגו הכל כך, ורב א' פקפק באיסור זה, ואפילו יתברר, דאינו אסור מדינא, עכ"פ אין זה מנהג אבותינו הקדושים, ועכ"פ הוא זלזול בענין הצניעות, וכמדומני, דלא ע"ז קדוש יאמר לו, לכל הנוהג כן, ואפילו אם היה הלכה כמאן דמתיר, וכן בעשיית התמונות, דנעשה כהיתר גמור, והכל נוהגים כן, וכד' וכד'.

ה) ומי יתן והיו כל עם ד' מתבוננים במצבינו הנורא בעולם, בקלקולים שונים, בסוגי אנשים שונים, ולא ברשיעי עסקינן, רק באנשים שרצונם לעשות רצון ד' ב"ה, ופרוץ מרובה בהם, לא מצד רשעות ח"ו, רק מצד המנהגים המקולקלים, דנקטי להו, שאינם אסורים מדינא, ונוהגים בהם היתר, ולשיטתם הוא טוב וישר, ולשיטת יצה"ר מצוה נמי הוי, ומי שעומד מהצד, רואה שהם מנהגים לא טובים וישרים, ורואה

הצניעות פרק י"ז והישועה שז

איך עבירה גוררת עבירה בהם ר"ל, וצריכים לעמוד
בפרץ ולתקן.

ו) והנה לעיל (הקדמה... ג') העתקתי לשון הרבינו
יונה (ריש מסכת אבות) בגודל חיוב שמירת
הסייגים דוקא, שעל ידי הסייגים, ישמור האדם את
עצמו, שלא יבא לידי פשיעה, להסכים ח"ו לעבור על
רצונו יתברך, והיראת שמים, הוא עיקר העולם, וכל
המצוות הם פרפראות אליה, ע"ש בדבריו הקדושים.
ז) ולמדנו מדבריו, דיש מי ששומר מצות תה"ק
בכלל, עשין ולאויין, ואעפ"כ, עדיין לא
הגיע להדרך הישרה, כי מקיים כל המצוות, במה
שייטב בעיניו, ויש ענין אשר יפשע בו, ויפרוץ פרץ,
ולא חש מפני היראה, או כמה ענינים כאלה, והיינו
שאינן בו יראת שמים באמת, וחסר בו הגדר והסייג,
והיינו דידוע, דהרגל נעשה טבע שני, וכשמרגיל עצמו
לנהוג ביראת שמים, משתרשת בו בחינה זו, ונעשה
טבע, וינהג כן בכל עניניו, וזה האיש, שלא הגיע עדיין
ליראת שמים כראוי, יעשה פעמים כך, ופעמים כך,
כפי שייטב בעיניו, זהו דרך רע מאוד, כי הוא מחזיק
עצמו לירא שמים, שמקיים המצוות, ונשמר מאיסורים,
אבל הכל רק, במה שייטב בעיניו, ובמה שיצה"ר
משיאו, לפשוע, אל ירע בעיניו, דהוא נוהג לפי בחירתו
והכרעתו, ובזה הוא יכול לשקוע בחטאים עונות
ופשעים, ולירד לשאול תחתית, והוא מחזיק עצמו
לצדיק, לפי הנהגתו, ואע"פ שידוע שחוטא ג"כ, הוא
מוחל לעצמו ע"ז, בטענה שאין אדם צדיק בארץ, אשר

יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז כ) וממילא הרי הוא צדיק גמור ככל הצדיקים, לפי דעתו, עם החטאים שלו, ואין עולה על דעתו, שצריך לחזור בתשובה, שחרי הוא במדרגה גדולה וחשובה, לפי טעותו.

ח) ובזה יובן המדובר לעיל בזהירות המנהגים, דזהו חיסוד הגדול בהיהדות, להתנהג במנהגים חשובים ושמורים, שיהיו סייגים וגדרים, לשמור את האדם, שלא יגיע למכשולים, וזה היה כל עמלם ויגיעם של אבותינו ורבותינו הקדושים, בימי קדם, וכמאמר הנ"ל (ר"פ י"ד) מנהג ישראל תורה הוא, דאפילו מה שאינו חיוב מדינאי, רק שישראל נהגו לדקדק בזה, הוי נמי תורה, לפי שהחכמים שיסדו המנהגים, יסדום ביסוד תה"ק, שיהיו סייג לתורה, וכן ראוי לנו לדקדק בכל המנהגים שנוהגים בינינו, שיהיו מיוסדים על אדני הזהירות ויראת שמים, למשמרת היהדות בכלל ובפרט, על אתר, ועל הנמשך מהם, ולא על אדני הקלות והקולות ח"ו, ואמשול לך משל, למה הדבר דומה, למי שהולך בשפת הר גדול, צוק גבוה, שאין שם שיפוע, שכותלו שוה עד למטה, והעמק עמוק בצדו, שבכל רגע, הוא מסוכן ליפול משם לעמק השוה, ויתרסקו כל אבריו ר"ל, שאין מי שיסתפק, שההכרח, לבנות שם גדר חזק, שיהיה נכון לבו בטוח, שראוי הוא לסמוך עליו, ואין שטן, ואין פגע רע, כך בזמנינו המכשולים והסכנות שכיחים בכל רגע ר"ל, ובלי הגדרים והסייגים, מסוכנים בכל רגע ליפול לשאול תחתית ר"ל, ומוכרחים לבנות גדרים חזקים,

הצניעות פרק י"ז והישועה שט

ע"י בונים חכמים מוסמכים, שיגינו עלינו, מכל מיני מכשולים המתרגשים לבא ר"ל, וראוי לזכור, שהמשא והעול, שאנו נושאים בגדרים וסייגים, היא השומרת אותנו, ומגינה עלינו, מכל צרות ורעות ומכשולים, שהיו מתגלגלים ח"ו, אם לא היו הגדרים וסייגים האלה, כאשר עינינו הרואות מה בין דורות הראשונים, לדורות האחרונים, דורות הראשונים, היו חיים תחת סבל עול התורה והמצות, חיים מסודרים נעימים בנימוסים ובזהירות באחריות וביושר ע"פ תה"ק, ובאו המסכילים וצעקו מרה, על הצער הגדול והנורא, שסובלים אנשי התורה והיראה, יומם ולילה, והם לחמו מרה כמה מאות שנים, עד ששינו סדר החיים בעם ישראל, וחעם חיים עכשיו בחפקות הגדול וחנורא, ומהו המצב עכשיו, ההפקרות הולך וגדל, עד אין שיעור, וכמה שהפקירו בדור הקודם, באים בניהם, וצועקים דזהו חיים גדורים, שאין נפשם נוחה בזח, ומוסיפים להפקיר יותר ויותר, והנה הם מבטלים השגת האבות, לומר שאין הם מבינים מיטב החיים, באופן שהאב ובנו ונכדו, כ"א עולם בפני עצמו, וכן בכל דור, ואין שבעים נחת זה מזה, ונפרדים לכמה ראשים, וכל אחד בונה במה לעצמו, ודרך מיוחד לעצמו, והכל בהפקרות יותר ויותר, ויצר לב האדם רע מנעוירו, והם לא למדו כלל, ללחום נגד היצר הרע, ונגד טבע האנושי, וממילא עושים כל מה שלבם חפץ, ככל חית חארץ, דאין להם הרגש בצער אחרים, ולחוס ולרחם, והם גונבים, וגוזלים, ורוצחים, ומנאפים, ואין

אצלם שום יסוד למנוע מלהרע, ואין מי שיאמר להם מה תעשה, כי כל הבולע את חברו, הוא הגדול מחבירו, וחעולם חרב ושמים ממעשיהם הרעים, ואין מבוא לשנותם, ולמנעם מדרכיהם הרעים והמקולקלים, ואין אדם בטוח בפני כל האסונות, ומעשים הרעים, אשר נעשים בעולם, ואין להם נחת בחייהם, וסובלים כל הצרות ורעות כל הימים והלילות, וזה פרי מעלליהם של התאוות וההפקרות, שהורישום המסכילים, צא וחשוב, איזה מיני יסורים יותר אפשר לנשוא, אם הסדרים המוגבלים ביראת שמים, להזריך הדורות בדרכי ישרים, כמימי קדם, או הצרות והיסורים שסובלים היום בכל רגע, בכל אשר יפנו, שנוגע לחייהם ולנכסיהם, ולכל אשר להם, ואין להם שום מנוחה ושלוה כלל, מלבד התענוגים הרוחניים, שמתענגים אנשי התורה והיראה, בלימוד תה"ק, ובקיום המצות, ובהתאסף ראשי עם, בקיבוץ כל העם, בלימודים והשפעות, במצות וחקים ומשפטים, בין אדם למקום, ובין אדם לחבירו, ובנוגע למרגוע כל אדם לעצמו, ובשמירת החיים, ושמירת הרכוש, של עצמו, ושל אחרים, ובשמירת הבריאות, ולחשוב מחשבות בחשבונו של עולם, להיות מחשב הפסד מצוה, כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה, אשר כל מכוונות החישוב, לא ישיגו לדעת ולהבין חשבון זה, ובזה יתיישב האדם בדעתו, על כל מעשהו אשר יעשה, לדעת טוב ורע, ואת אשר יבחר לו, ואת אשר ימנע מלעשות, שע"י החשבון עיניו בראשו, לראות מה יהיה בסופו, הן

הצניעות פרק י"ז והישועה שיא

בנוגע לעצמו, והן בנוגע לזרעו, והן בנוגע להעולם, כי פועל אדם ישלם לו (איוב לד יא), וכאשר עשה כן יעשה לו (ויקרא כד יט), כי בני אדם לומדים זה מזה, והעושה טוב, ישריש שרשים טובים, ויצמיח פירות טובות, שיהנה הוא ואחרים מהם, והמשריש שרשים רעים, בסדר החיים, יכשל בהם, הוא עצמו, כי יפול בשחת יפעל, וע"פ חשבונות אלו, יתחזקו בני אדם, למנוע מדרכים הרעים, ולהטיב מעשיהם, ויחיו הם וכל אשר אתם, חיים נעימים, וברוכים, ויתברכו בהם כל גויי הארץ, והוא היסוד אשר יסדו אבותינו הקדושים, בחכמת תה"ק, לסבול סבל הגדרים והסייגים כנ"ל, ולהנצל בזה מכל הצרות יגון ואנחה, שסובלים בדורות אלו, שהם פירות חיי ההפקר, והתאוות הרעות, והוא תכלית החכמה וישוב הדעת, לחשוב הפסד מצוה כנגד שכרה כו' כנ"ל, ולפיכך אנחנו חייבים, להשתדל בכל היותר, להשגיח על סידור המנהגים, לסייע בזה, לחיזוק סדר החיים הישרים ככל המבואר בס"ד.

ט) ואז"ל (יבמות קט:) כל האומר אין לו אלא תורה (ואינו מקיים, רש"י) כו' דאפילו תורה אין לו (אפי' שכר לימוד אין לו, רש"י) מאי טעמא, אר"פ אמר קרא (דברים ה א) ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, כל שישנו בעשיה, ישנו בלמידה, כל שאינו בעשיה, אינו בלמידה עכ"ל, ומשמעות הלשון אינו בלמידה, דכשאינו מקיים, אינו בכלל מצות למידה, שאין הקב"ה חפץ בלימודו, עד"ש (תהלים נ

שיב הצניעות פרק י"ז והישועה

טז) ולרשע אמר אלקים, מה לך לספר חקי וגו', וקשה לפמ"ש (ספ"ד דאבות) שאין לפניו לא כו' מקח שוחד, וביאר חרמב"ם [שם] שאינו לוקח שוחד מצוה נגד עבירה, אלא מעניש על העבירה, ומשלם שכר טוב על המצוה, א"כ ח"נ על מניעת קיום המצות, יקבל עונש, ועל חלימוד, יקבל שכר טוב, ויל"ת עפמ"ש (יומא עב:) זכה (ללמוד לשמה, ולקיימה, רש"י) כו' נעשית לו סם חיים, לא זכה, נעשית לו סם המות עכ"ל, ולכן זה שאומר שאין לו אלא תורה, ואינו רוצה לקיים, דנעשית לו סם המות, באופן זה, אין ד' חפץ שיעסוק בתורה, שיעשה לו סם המות, ואין להקשות בזה ממ"ש (פסחים נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה, בא לשמה, וכאן אמרו, שאין הקב"ה חפץ בתורה שלא לשמה, י"ל דשם אמרו שיעסוק בתורה ובמצות שלא לשמה, שמקיים המצות שלומד, רק עושה שלא לשמה, בזה אמרו, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, דבאמת אמרו (ברכות יז.) גלוי וידוע לפניך, שרצונו לעשות רצונך, ובזה פי' מ"ש התנא (אבות פ"ב מ"ד) עשה רצונו כרצונך, היינו שבאמת רצונך לעשות רצונו ית', וכדביאר הרמב"ם ז"ל (ה' גירושין פ"ב ה"כ) בענין גט מעושה, ולכן כל שהוא רגיל בקיום המצות, יבא מתוך שלא לשמה, לקיום לשמה, וממילא ילמוד נמי לשמה, שידע איך לקיים המצות, אבל כשמתנה בפירוש, שאין לו אלא תורה, ואין רוצה לעשות המצות כלל, בזה לא אמרו שיבא לשמה, ומוטב

הצניעות פרק י"ז והישועה שיג

שאינו לומד, ולא יעשה לו סם המוות, וכיון שד' לא צוה שילמוד, אין לו שכר לימוד, וי"ל דאין לו שכר לימוד כמצווה ועושה, אבל יש לו שכר לימוד כאינו מצווה, עכ"פ למדנו, דאשרי מי שיש בו יראת שמים, ולומד תורת ד' ב"ה, ומקיימה, וכן א"ל רבא לתלמידיו (יומא שם) במטותא מינייכו, לא תירונון תרתי גיהנם, פרש"י תרתי גיהנם, להיות יגעים ועמלים בתורה בעה"ז, ולא תקיימוה, ותירשו גיהנם במותכם כו' עכ"ל, ואנן ביראי ד' עסקינן, שעוסקים בתורה, ורוצים לקיים, וצריכים להתאמץ בכל אופנים, לקיים, ולהתנהג בדרך הטוב והישר, על צד היותר טוב וישר, והרי המנהגים הישרים וטובים מועילים ומחזקים חרבה, כמש"ל, וראוי וכדאי להתאמץ ע"ז, ליישר המנהגים בכל צד היותר טוב, לטוב לנו עדי עד אמן

כי"ר,

(י) ובאמת אמרו (ב"ר ר"פ צ"ב) אין לך אדם בלא יסורים, אשריו לאדם, שיסורים באים עליו מן התורה עכ"ל, והיינו, שעכ"פ א"א לאדם, שיפטר מלסבול יסורים, א"כ אשריו שעכ"פ יהיו יסוריו קדושים, בשביל לימוד וקיום התה"ק, ולכן בנ"ד, אל יאמר אדם מה לי להצטער בענין יושר חמנהגים, אחר שאין בזה איסור דאורייתא, ולא איסור דרבנן, רק מנהג בעלמא איני מחויב להכביד עלי, שהרי כבר נתבאר כי אדרבה, הכבדה זו, היא המביאה חיי נחת, והקולא בזה, היא הגורמת צרות יגון ואנחה ר"ל, כאשר עין בעין יראו בנוהג שבעולם

כמש"ל. וראוי לקיים מאה"כ חזקו ויאמץ לבבכם, כל המיחלים לד'.

(יא) ושייך נמי בזה, מ"ש התנא (אבות פ"ד מ"ד) הוי רץ למצוה קלה, ובורח מן העבירה, וצ"ב מהו הריצה, והבריחה, ומ"ט אמר העבירה בה' חידועה, וי"ל פשוט, דמתוך שחושב בדעתו, דמצוה זו, קלה היא, עלול להתרשל מלעשותה, לזה התנא מעורר לאדם, הוי רץ למצוה קלה, בזריזות ובמרץ, להתגבר על ההתרשלות, שנמשך בטבע, ובורח מן העבירה, י"ל כי הנמנע מקיום מצוה, הוא עובר על מ"ע, והעיר, דכשרץ להמצוה, בזה הוא בורח מן העבירה של ביטול המצוה, נמצא דחרויח בכפלים, שעשה המצוה, וניצל מהעבירה, ובצירוף שניהם יחד, ודאי לא יחשבהו עוד למצוה קלה, גי"ל דידוע דאדם הוא הולך, שאינו עומד במקום, וצריך להתאמץ לעלות למעלה, דאחר שהולך, אם אין עולה למעלה, הרי הולך לצד האחר, דהיינו למטה, ומתקרב להעבירה, ובפשטות, בזמן שעסוק בהמצוה, ניצל מעשיית עבירה, וזה אמר, כשאתה רץ להמצוה קלה, הרי אתה בורח בזה מן העבירה, שאם לא עלית למעלה, לקיום המצוה הזו, היית יורד למטה, ומתקרב להעבירה, וא"כ הריוח בכפלים כנ"ל, וגם במנהגים טובים, נדמה לכאורה, כמצוה קלה, אבל בזה שמקיים המצוה קלה, להחזיק מנחגים הישרים דייקא, בורח מן העבירה, כמבואר לעיל, ופיי' מן העבירה, היינו מן העבירה המזדמנת,

הצניעות פרק י"ז והישועה שטו

בכל ענין שהוא, שיסוד חמנהגים הטובים, הוא גדר וסייג, ככל חנ"ל.

יב) וביותר שייך ענין זה, במנהגים דצניעות, שהעולם נוהגים קולות רבות, וחושבים, דכך הוא מנהג ישראל הכשר וישר, וסוברים דלהחמיר בזה דנהוג להתיר, היא מצוה קלה, שאינה חיוב, ורמז התנא, שתתעצם, לרוץ במרץ להמצוה קלה הלזו, ותדע שבזה אתה בורח מן העבירה, דבאמת אין זה חומרא, ולא מצוה קלה, אבל היא עבירה ממש ר"ל, והעולם שמתירים, אינם אלא טועים, וככל המבואר בפרקים הקודמים.

יג) ומלבד המבואר, שלא יסכים האדם ברצונו, להקל בענין המנהגים, אף גם זאת ראוי להתעורר, לפקוח עינים, ולבדוק ולחקור על עצמו, אם לא נכנס בלי ידיעתו, בשגיונות, בדרכי מנהגים הרעים ר"ל, שהרי אמרו (שבת קה:) שכך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך, ולמחר א"ל עשה כך, עד שא"ל עבוד ע"ז, והולך ועובד עכ"ל, אמרו דזהו אומנות שלו, שמרגיל את האדם תחלה, שילך אחריו, בדברים של מה בכך, ואין האדם חש בכל אלו הדברים, עד שא"ל כו', וא"כ שייך לכ"א לחוש ע"ז, ולבדוק ולחקור במצבו, עד כמה שידו מגעת, אם לא נמשך ח"ו בדרך הרע ר"ל, בבלי דעת, וצריכים אנחנו לבקש רחמים רבים, שישמרנו ויצילנו הבורא ב"ה, ברוב רחמיו וחסדיו הגדולים, מיצר הרע, ומכל מכשול וטעות, בכל ענינים, ויש לרמז בזה, מ"ש הכתוב

(תהלים לב ח ט) אשכילך ואורך בדרך זו תלך, אל תהיו כסוס כפרד, אין הבין, במתג ורסן, עדיו, לבלום. בל קרוב אליך, שמיעץ לאדם, שלא ידמה כהסוס ופרד, שאינן מבינין, כשמלבישו בעה"ב במתג ורסן, הוא מתגאה ומתפאר בו, שהוא עדיו, והרי באמת הוא לבלום, לסגרו ולאסרו, שלא יוכל לילך בכל מקום כרצונו, רק ילך דוקא כרצון בעה"ב, כך יצה"ר מטיל על האדם, דברי הנאות עה"ז, ותאוות רעות, האדם נדמה לו, שיצה"ר מהנהו, והוא שבע רצון בזה, ובאמת בתאוות והנאות אלו, יצה"ר קושרו ומכניעו תחת ידו ר"ל, שאינו יכול לילך בדרך הטוב והישר כרצונו הטוב, רק הוא כבוש תחת יד יצה"ר, שהוא מוליכו לחושך וצלמות כרצונו הרע, להרע ר"ל, והרהרתי וגם שמעתי לפרש מ"ש התנא (אבות פ"ו מ"ב) שאין לך בן חורין, אלא מי שעוסק בתורה, שהפושעים סוברים, שהם בני חורין, לעשות הכל כחפץ לבם, אבל יראי ד', הם תחת עול תורה, ואין בידם למלאות תאותם, ואמר התנא כי טועים הם בזה, דאדרבה, אין לך בן חורין, אלא מי שעוסק בתורה, כי הפושעים הם אסורים בכבלי ברזל, בידי היצה"ר, ורבים מכאובים לרשע, שכל מה שמשביעו ליצה"ר, עדיין הוא רעב, ומתאוה עוד ועוד, ולעולם לא יוכל למלא תאותו, וכמ"ש (קה"ר א' ל"ד) אין אדם יוצא מן העולם, וחצי תאותו בידו, אבל מי שעוסק בתורה, כבר אמרו (קדושין ל:) ואם אתם עוסקים בתורה, אין אתם נמסרים בידו, והוא זייקא בן חורין, שאינו

הצניעות פרק י"ז והישועה שיז

נכנע ומשועבר להתאוות רעות, ועצה היעוצה נגד יצה"ר, בל קרוב אליך, שלא יהיה לך ידיד, ולא יהיה לו עסק עמך, וזי"ל בפ' (בראשית מט, טו) וירא מנוחה כי טוב, שלא יהי משועבד לתאוות רעות, גם ראה את תאוות הארץ כי נעמה בהרגשת הגוף, והמלחמה כבדה, ויט שכמו לסבול עול תורה כפרש"י, ובזה יהי ^{אצ"ר התפ"ה} בן חורין.

יד) וצריך אדם, ללמוד ספרי מוסר, גם לקבל דברי מוסר מחביריו, ומכל מי שיזדמן לו, כדי שיעמוד תחת הביקורת, דאם לא כן, אם יעלים עיניו מהביקורת על עצמו, אזי במשך זמן, יכול להגיע לבחינה, שלא חשב עליו כלל, באין מבין, וכשיזכה להתבונן, וימצא מה שלא כהוגן, תיכף יתחזק כנגד מצבו הרע, ויתאמץ לתקן, והבא לטהר מסייעין אותו. טו) וראוי לעורר בענין ההתחזקות, כי כח האדם ותקפו, להצליח במלחמתו, תלוי, בהערכתו ענין המבוקש, כמו בקנינים גשמיים, כשיקנה אדם פרי קטן במטבע גדולה, יצווחו, שהוא יוקר גדול ונורא, וכשיקנה בית חשוב באיזה סך, יאמרו שקנהו בחנם, הרי מטבע אחת, הוא הון רב, וסך כסף, אינו חשוב כלום, לפי שתלוי, בערך הקנין שקנה, כך מי שמעריך השגת הקדושה, שהוא כל תכלית חייו, לא יקשה בעיניו, לייגע עצמו, ולטרוח, ולסגף עצמו, וכל פעולות הדרושות, להשגת התכלית הנרצה, ומי שאינו יודע להעריך חשיבות השגת הקדושה, ומעלות הטובות לנפשו, אין לו כח לייגע עצמו, וכמו דאיתא הרמז

שיח הצניעות פרק י"ז והישועה

בספר בוצינא דנהורא בשם הר"ר ברוך ממעזביז זי"ע
(ס"פ כי תצא) ואתה עיף ויגע, למה, לפי שלא ירא
את אלקים, עי"ז נעשה עיף, אבל יראי אלקים בהם
נאמר ישעי' (י' לא) וקוי ד' יחליפו כח, ליראה אותו
כל הימים, ולעבדו בלב שלם.

פרק שמונה עשר

גדולי ישראל קידשו שם שמים
וקידשו את העם

א) והנה בדורות הראשונים היו הגדולים משפיעים התעוררות וחיזוק לבני הדור, כדמצינו (סוכה נ"א) במוצאי י"ט הראשון של חג, ירדו לעזרת נשים, ומתקנין שם תיקון גדול, ואמרו בגמרא (שם:): מאי תיקון גדול כו' שיהו נשים יושבות מלמעלה, ואנשים מלמטה, ת"ר בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ, והיו באים לידי קלות ראש, התקינו שיהו נשים יושבות מבחוץ, ואנשים מבפנים, ועדיין היו באין לידי קלות ראש, התקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה, ואנשים מלמטה עכ"ל, וקשה דידוע, דחכמי התורה התקינו כמה וכמה תקנות, בכל סדר חיי עם ישראל, ומה טעם יצאה תקנה זו לבד מן הכלל, שקראוה תיקון גדול, ואע"פ שכבר מצינו (גיטין לו.) תקנה גדולה התקינו, שיהיו מפרשין שמותיהן בגיטין כו', וכן (ב"ק קג:) תקנה גדולה התקינו שאם היתה הוצאה יתירה כו', וכן (נדה לג.) תקנה גדולה היא להן כו', והגרע"א זצ"ל ציין בגיטין ובב"ק לתוס' (שבועות מה.) ד"ה גדולות, שכתבו קרי ליה גדולות. לפי שהיה בה צורך גדול, וה"נ י"ל כן דהיה בו צורך גדול, מיהו י"ל דלשון הגמרא מאי תיקון גדול כו' שיהיו נשים יושבות מלמעלה כו', משמע לכאורה, דגדול קאי על התיקון עצמו, לא שהצורך גדול, אלא

שהתקון גדול, ועוד מ"ט בכולם אמרו תקנה, וכאן קראוהו תיקון.

ב) אמנם לפי המדובר, דגדר ערוה, הוא יסוד הקדושה, והקדושה בישראל, אינה קנין נפרד, כקונה נכסים, זשייך לומר, ראובן קנה נכסים, דראובן לעצמו, והנכסים לעצמן, אלא ישראל הם קדושים בעצם, ולשון הכתוב (ויקרא י"ט ב') קדושים תהיו, מורה כן, שאתם בעצם, תהיו קדושים, וכן אומרו (דברים ז' ו. י"ד ב' כ"א) כי עם קדוש אתה, מורה כן, וכן אמרם (חולין ז'): ישראל קדושים הם, מורה כן, שהם בעצם קדושים, והנה קדושת ישראל, מוחזקת ועומדת להם ונמשכת להם מכח האבות. שהם המקור והשורש של ישראל כפרש"י (שמות ט"ו ב') אלקי אבי כו' עומדת ומוחזקת לי הקדושה ואלקותו עלי מימי האבות, וז"ל המד' (ויקרא פל"ב) שרה אמנו ירדה למצרים, וגדרה עצמה מן הערוה, ונגדרו כל הנשים בזכותה. יוסף ירד למצרים, וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו כל ישראל בזכותו, עכ"ל. ואפילו הכי, תלוי נמי, בהשתדלות ישראל (וכמז"ל סוכה נ"ב:) שאלמלא הקב"ה שעוזרו (בהשתדלותו) אינו יכול לעמוד נגד יצה"ר, ואמרו (יומא לט.) אדם מקדש עצמו מעט, מקדשין אותו הרבה כו' ע"ש, ואמרו עוד (שם) אדם מטמא עצמו מעט, מטמאין אותו כו', נמצא זכשגדרו במקדש, גדר ערוה לישראל, שהוא יסוד הקדושה, הוי זה תיקון גדול כללי לישראל בעצם, שמחזק ומרבה קדושתם, וגם שמתחזקים עי"ז

הצניעות פרק י"ח והישועה שכא

בהנהגתם, לשמור ולחזק גדר הערוה, בכל שאר הזדמנויות, שיזדמנו אצלם, כי נשאר הרושם בנפשותיהם, שיסוד עם ישראל, הוא, לגדור גדר בפני הערוה, בכל מקום, ובכל עת, שכן התאמצו מנהיגי ישראל, לגדור גדר אחר גדר במקדש ד' ב"ה, בהתאסף ראשי עם, יחד שבטי ישראל, שהיה המקום קדוש, ובחג הקדוש, בפני החסידים ואנשי מעשה, שהנהיגו שם השמחה הגדולה, כמש"ש והיו שואבים שם רוח הקודש כמז"ל (ב"ר ע' ח') ולא שקטו ולא נחו, עד שמצאו אופן היותר טוב, לגדור גדר בישראל, על צד היותר טוב, להשמר מקלות ראש, שבא ע"י קרבת אנשים ונשים יחד, ונקבע בלבביהם, שכן ראוי להתנחג בכל הזדמנויות כאלו, להזהר ולהתרחק זמ"ז, ושפיר אמר התנא, ומתקנין שם תיקון גדול, כלומר דזה שעשו שם, היה תיקון גדול לכלל ישראל, בכל השנה, בכל אשר יפנו, לגדור גדר תמיד להתנהג בצניעות ובקדושה ככל הראוי, כאשר הורו המורים, מנהיגי ישראל, בפני כל עם ועדה, בהשתדלותם בפועל ממש, בהתאמצות רבה כנ"ל, וזי"ל במז"ל הנ"ל נמי ששאבו משם רוה"ק, ר"ל רוח טהרה, שע"ז נעשו בחינת קודש ישראל. דגדר ערוה, מביא קדושה, כנ"ל (הקדמה א.).

ג) עוד מצינו (ברכות כ'). א"ל ר"פ לאביי מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא, ומאי שנא אנן, דלא מתרחיש לן ניסא כו', א"ל קמאי הוו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם, אנן לא מסרינן נפשינן

שכב הצניעות פרק י"ח והישועה

אקדושת השם, כי הא דרב אדא בר אהבה חזייה לההיא ^{אמית 1234567} כותית, דהות לבישא כרבלתא בשוקא, סבר דבת ישראל היא, קם קרעיה מינה, אגלאי מילתא דכותית היא, שיימוה בארבע מאה זוזי, אמר לה מה שמך, א"ל מתון, א"ל מתון מתון ארבע מאה זוזי שויא, פרש"י בל"א מתון, לשון המתנה, אם המתנתי, הייתי משתכר ד' מאות זוז עכ"ל.

ד) וק' דרב אדא בר אהבה הי' איש קדוש, כמ"ש שמואל (תענית כ':) דאיכא רב אדא ב"א בהדן, דנפיש זכותיה, ולא מסתפינא עכ"ל, וסבר רב אדא דהיא בת ישראל, וחרה אפו, שהולכת בלבוש פריצות, וקרעו ממנה, א"כ מה זה מסירת נפש גדול לגביה כולי האי, שתלה אביי, דבשביל זה היו אז ראויים לנסים מן השמים, ואפשר שיארע ענין כזה, גם בשאר יראי ד', והת' זוז ששילם, הרי חוכרח לשלם, אחר שהיתה כותית, ולא נכנס בתחילה לדבר, על דעה זה, שישלם ת' זוז, ובפרש"י ק' דאמר אם המתנתי הייתי משתכר ת' זוז, משמע לכאור', שהתחרט על מעשהו, שמיהר וקרע בגדה, וזה ממעט לכאורה מדרגת המס"נ, דקא משבח ליה עלה, ולאיזה תועלת אמר לה רב אדא זה, ולאיזה תועלת סיפר הש"ס זה, שא"ל כך.

ה) ונראה דאה"נ דמקריעת הבגד לבד, לא למדנו עדיין שמסר נפשו על קדושת השם כל כך, דאפשר גם אחר הי' עושה כן כנ"ל, אמנם עיקר מסירת נפשו למדנו ממאמרו זה שאמר לה, דלכאורה

הצניעות פרק י"ח והישועה שכג

אין מאמרו מובן כלל, זהו כמעורר התימה על עצמו, שנהג בפחזותא, ומובן שהיא בעצמה ראתה הדבר כן, דהנהגתו בפחזותא, דברישא הו"ל לחקור, אם היא בת ישראל, ואחר זה ידע איך לנהוג, וא"כ מה הועיל במה שא"ל כך, ויש לפרש, דכך אמר לה, בודאי אם הייתי יודע מי את, לא הייתי עושה לך זה, ואם הייתי ממתין קצת, הייתי גם אני מרויח בזה, סך כסף גדול כל כך, אבל תדעי לך, שהדבר הזה שעשיתי, אינו מצד פחזותאי (דבזה, בצדק יחר לך היטב עלי, שאת סובלת ע"י פחזותאי), אמנם הדבר הזה, עשיתי דרך חיובי, משום דלא יתכן לנו כלל, להתעכב בענין כזה, אפילו הוא באופן, שאפשר להפסיד בזה, סך כסף גדול כל כך, שהרי אנו עסוקים בזה, בקידוש השם ב"ה, ובזה, אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ד' (משלי כ"א, ל') ובכל אופן שהוא, חייבים אנחנו למסור נפשינו, על קידוש שמו ית', וזה אמר מתון מתון, המתנה זו, שהייתי צריך להמתין, לברר תחלה מי את, ארבע מאה זוזי שויא לשלם, בשביל שלא לעכב מעשה קידוש השם, כלל, והוי זה, התנצלות, והסברה, ומזה שמענו שהיה שבע רצון, בתשלומי הת' זוזי, שכן ראוי וחיוב, ליכנס לכתחלה, באחריות הפסד הכסף, משום קידוש שמו יתברך, והיה זה מוסר השכל, והתעוררות גדול, לכל בני דורו, שמסר נפשו כולי האי, בשביל למחות על דבר פריצות במחנה ישראל, ולא הי' משום גילוי בשר, רק דגם בבגדים יש קפידות לדינא, וילמדו מזה, בני

שכד הצניעות פרק י"ח והישועה

ובנות ישראל, כי לא דבר ריק הוא, ועד כמה להם להזהר ולמנוע, מדבר פריצות, בלי שום הוצאת כסף עכ"פ, והיה זה, מסירת נפש גדול מאוד, ובודאי שייך לומר, שבשביל הנהגה קדושה כזו, בודאי היו ראויים לנסים מן השמים, וע"י מעשים גדולים כאלה, נתחזק בישראל גדר הצניעות וקדושה.

ו) ואגב יש לפרש עוד במאמר הנ"ל, דאיתא בש"ע (ח"מ ר"ס י') צריך הדיין להיות מתון בדין, שלא יפסקנו עד שיחמיצנו, וישא ויתן בו, ויהיה ברור לו כשמש עכ"ל, ושם, (סי"ז סי"א) ז"ל צריך הדיין לפסוק הדין, מיד אחר שנתברר לו כו' עכ"ל, והנה מאמר התנא (אבות פ"א) מ"א) הו' מתונים בדין, שייך גם בכל אדם, שמכריע את הדין לעצמו, בכל הנהגותיו, ומבואר, דאחר שנתברר לו הדרך הישרה, שיבור לו האדם, אז זריזין מקדימין למצות, וכן רב אדא בר אהבה, קודם שעשה הדבר, התישב היטב ע"ז, ואחר שהתישב והחליט שראוי לעשותו, מיהר ועשה מצותו, לכבוד הבב"ה, ואמר לה ע"ז, מתון מתון, להיות מתון פ"א קודם שיודע להכריע, ועוד הפעם מתון, אחר שכבר יודע ההכרעה, ע"ז שוה לשלם ת' זוזי, ולא להיות מתון, כשכבר ראוי לעשות מצותו.

ז) עוד מצינו (קדושין פ"א:) אמר ר' מאיר הזהרו בי מפני בתי, אמר ר' טרפון, הזהרו בי מפני כלתי עכ"ל, וכתב הרמב"ם (סוף ה' איסורי ביאה) וז"ל גדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם, הזהרו

הצניעות פרק י"ח והישועה שכה

בי מפני בתי, הזהרו בי מפני כלתי, כדי ללמד לתלמידיהם, שלא יתביישו מדבר זה, ויתרחקו מן הייחוד עכ"ל, והיינו שלא יחושו שההתרחקות מן הייחוד, מורה שיוזע בנפשו, שמוכרח להתרחק מהייחוד, לפי שכבר נכשל או הרגיש שיכשל, ועי"ז יתבייש להתרחק מהייחוד, לכן הורו החכמים הגדולים בזה, דההתרחקות בזה, הוא דבר השוה לכל נפש (כתובות ז.) קטן וגדול שם הוא (איוב ג' י"ח) בכלל החיוב הזה; דאין אפטרופוס לעריות (כתובות י"ג:) ואז"ל (אבות פ"ב מ"ד) ואל תאמין בעצמך, ואשרי אדם מפחד תמיד (משלי כ"ח י"ד) דאז"ל (ברכות ס'). ההוא בדברי תורה כתיב, ופרש"י ז"ל (שם) ר"ל בלימוד התורה, וי"ל דקאי בכל הדברים של תה"ק, דהיינו קיום מצות תה"ק, שיירא ויפחד תמיד, שלא יעבור עליהם ח"ו, וצריכים לעשות ע"ז גדרים וסייגים, בשביל להשמר ולהנצל מכל מכשול, וזה הורו החכמים הגדולים ההם לתלמידיהם, דלא חשו שיפגם כבודם בזה, ללמדם לעם ישראל לגדור גדר בפני הערוה, ולחזק בהם הצניעות והקדושה.

ח) וק"ו ב"ב של ק"ו, דבזמנינו זה, ודאי נחוץ והכרח, שיחזיקו גדולי הדור, ידי חלושי כח, שמסוכנים ועומדים, בשיני הזרם הרע הנורא הנוכחי, מי יקום יעקב, כי קטן הוא (עמוס ז' ב' ה') ויש מתחכמים ואומרים, לא נאה ולא יאה ליראי ד', לראות את ערות הארץ, אלא העלם יעלימו עיניהם, מכל דבר ערוה, ולא יתענינו בענינים אלו כלל, ועליהם

שכו הצניעות פרק י"ח והישועה

אמר קרא (ויקרא ד' י"ג) ונעלם דבר מעיני הקהל, ועשו אחת מכל מצות ד' אשר לא תעשינה, ואשמו, רמז, דגדולי הדור, הם עיני הקהל, שצריכים להשגיח על הקהל בעינא פקיחא, לכל צרכיהם ואם נעלם מהם דבר, שלא השגיחו בה, ועשו הקהל עבירה, אשר לא תעשינה ואשמו על זה הגדולים. ועיין רש"י ז"ל [דברים א—יג] שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרך הישרה. ויש לומר על זה כמוזכר לעיל (סוטה כ"א:) היכי דמי חסיד שוטה, כגון דקא טבעה איתתא בנהרא, ואמר לאו אורח ארעא, לאיסתכולי בה ואצולה עכ"ל, וה"נ כל האנשים והנשים טובעים בים הסכנות בנפש ובגוף ר"ל, וזה מתחסד ואומר שלא לראות ולהציל, ויש לרמז בזה מז"ל (מגילה י:) מעשה ידי טובעים בים, ואתם אומרים שירה, דאני את נפשי הצלתי, והוא שקר, שהרי כל ישראל ערבים זה בזה (שבועות ל"ט). וכ"ש גדולי ישראל כנ"ל, ויש לרמז נמי במז"ל (פסחים קי"ג.) פשוט נבילתא בשוקא, ושקול אגרא, ולא תימא כהנא אנא, וגברא רבא אנא, וסניא בי מילתא, לפי מז"ל (יבמות סג:), דגוי נבל, הם אנשי ברבריא ואנשי מרטנאי שמהלכין ערומין בשוק, ואמר תשתדל לחפשיט ולבער מבני ישראל, הנבלה של הליכה בגילוי בשר בשוק, ותקבל שכר ע"ז, שתראה ותתקן, ולא עונש ח"ו, ולא תאמר שזה בזיון לאדם גדול, דהוא שקר. ויש לרמוז בזה, דאחר סיום לשון הגמרא (יומא

הצניעות פרק י"ח והישועה שכז

ל"ט) הנ"ל (אות ב) הוי סיום הפרק, ואמרו הדרן עלך, אמר להם הממונה. וכן ברש"י ז"ל (שם) ז"ל והתקדשתם מעט, והייתם קדושים הרבה, הבא ליטהר, מסייעין אותו, הדרן עלך אמר להם הממונה, והיינו, כי ראשי בני"י הממונים, צריכים לדבר לבני"י ולעוררם, לסייעם ולחזקם, לתורה וליהדות, בדרך הטובה והישרה, וכלשון רש"י ז"ל בפסוק הנ"ל שאשמותיהם של ישראל, תלויות בראשי דייניהם, שהיה להם למחות, ולכוון אותם לדרך הישרה עכ"ל, וזה רמזו אחר שאמר אדם מקדש עצמו מעט, מקדשין אותו כו', הדרן עלך אמר להם הממונה, כשהמנהיג הממונה, אומר להם, ומעוררם, אז ההוד והדר שלנו, נחשב עלך הממונה, שאתה גרמת לנו, וכן ברש"י הבא לטהר מסייעין אותו, הדרן עלך א"ל הממונה, כנ"ל, שאע"פ שמן השמים מסייעים לכל אדם, מ"מ העם צריכים חיזוק, גם מהממונה שיעוררם, בפרט בענין קדושה ופרישות, שאין כל אדם זוכה להשיג זה בעצמו, וצריכים הגדולים הממונים לחזק את ידיהם בזה, דזהו חלק עבדות ד', אשר צוה ד' אלקינו, להוכיח ולחזק זה את זה. וכ"ש המנהיגים שחייבים לחזק את ישראל.

ט) ובאמת אין להתרעם כל כך על הנשים שהרי אינן לומדות התה"ק, ואין יודעות פרטי ההלכות וחומר הענינים כולי האי, אבל האנשים, שעליהם לדעת חוק תה"ק והאחריות הגדול שיש בענינים כאלה, אם הם שותקים, ואין מוחים כלל,

שכח הצניעות פרק י"ח והישועה

וכ"ש אם ח"ו מסכימים על מלבושים שאינם כראוי, נמצאו הם נושאים כל האחריות, וכתב בקונטרס עניני שבת (הנדפס בסידורים) מספר תפארת הקודש וז"ל פרתו של ר"א בן עזרי' יצאה ברצועה שבין קרני' שלא ברצון חכמים (שבת נ"ד:) ואמרו בגמרא לא שלו היתה אלא של שכינתו, ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו, ואמרו בירושלמי שהושחר פניו מן הצומות, וענין אותן הצומות היו, כי אם יש להחוטא מי שיש בידו למחות, ולא מיחה, אז מלבישין אותו אותן הבגדים הצואים, שהי' ראוי להלביש החוטא לכבסם בהם בגיהנם, ועל כן הי' מתענה כל כך תעניות, להסיר מעליו אותו הזוהמא שדבקה בו על ידי אותו החטא שלא מיחה בו, כי היא אינה נפרדת מהחוטא, כי אם ע"י גיהנם או תעניות, ומה גדול מאוד עונש מי שיש בידו למחות ואינו מוחה, ומה גדול ועצום שכר מי שמוכיח ומוחה כו', עכ"ל. וראוי לעורר, דענין בגדים ע"י המעשים מצינו ברש"י בראשי' ג' ז' וז"ל וידעו כי ערומי' הם, אף הסומא יודע כשהוא ערום, אלא מה וידעו כי ערומי' הם, מצוה אחת היה בידם ונתערטלו הימנה עכ"ל. ולכאורה מה שיידע ענין ערומים לענין מצוה, אך הוא הדבר אשר דיברנו לעיל, וכמבואר בספה"ק, דבקיום המצות נעשים בגדים קדושים להנשמה, וכל זמן שקיימו המצוה, ולא אכלו מעץ הדעת, היה עליהם לבוש דקדושה, מכח המצוה, וכשעברו על המצוה, ואכלו מעץ הדעת, נתבטל לבוש זה דקדושה, ונשארו ערומים. וענין בגדים

הצניעות פרק י"ח והישועה שכט

צואים הנ"ל, מבואר בפ' (זכריה ג ג) ויהושע היה לבוש בגדים צואים, ואמרו בגמרא (סנהדרין צג.) וכי דרכו של יהושע ללבוש בגדים צואים, אלא מלמד שהיו בניו נושאים נשים שאינן הגונות לכהונה, ולא מיחה בהן עכ"ל, ולכאורה אין מובן מהו ענין הבגדים הצואים, ולפי דברי תפארת הקודש הנ"ל, הדבר מבואר, דמלבישין להחוטא בגדים צואים שנעשו ע"י חטאיו, שישהה בהן בגיהנם, עד שיתלבנו שם, ויהושע שהיה צריך למחות בהם, ולא מיחה, הלבישו אותו הבגדים הצואים ההם, וכמז"ל (שבת נד:), כל מי שאפשר למחות כו' ולא מיחה נתפס כו', פרש"י נענש על עבירות שבידן, והיינו שנחשבין כעונותיו, שעל ידו נעשו, מחמת שלא מיחה, ואמר המלאך הסירו הבגדים הצואים מעליו, (ופרש"י יבדילו בניו את נשותיהם, וימחול לו) וא"ל ראה העברתי מעליך עונך ע"כ, ומבואר מאמר תפארת הקודש. ולכאורה יפלא בהנ"ל, דלא נזכר שום רמז באדם וחוה, שנתעטפו בבגדים צואים, ע"י העבירה שאכלו מעץ הדעת. ואולי י"ל דאז עדיין לא הי' שליטת הטומאה בבחינה זו, או ע"י שאדם וחוה היו יצירי כפיו של הקב"ה, לא שלטה בהם הטומאה, להלבישם בגדים צואים, ולכן היו ערומים בלי שום עיטוף, וז"ל דרמז הכי וידעו [בחכמתם] כי ערומים הם דווקא, שמצד חשיבותם לא שלטה בהם הטומאה, להלבישם בגדים הצואים. (י) ובאמת אמרו (ב"ר פכ"ו) כל פרצה שאינה מן הגדולים, אינה פרצה, שכשהגדולים

של הצניעות פרק י"ח והישועה

משגיחים על הדור, ואין מרפים ידיהם, הם מתחזקים ומתעלים, עדש"ה (שמות י"ז, י"א) והיה כאשר ירים משה ידו, וגבר ישראל, (נגד עמלק, הוא יצה"ר), וכאשר יניח ידו, וגבר עמלק הוא יצה"ר ר"ל, ובמשנה (ר"ה כ"ט.) ביארו, וכי ידיו של משה עושות מלחמה כו', לדרכינו ר"ל וכי משרע"ה בכח גדול וביד חזקה הכריח את ישראל, לילך נגד יצה"ר, א"כ עשו בע"כ, ופשיטא דלא ירצה זה לד', אלא לומר לך, כל זמן שהיו מסתכלין כלפי מעלה, ע"י התעוררות של משרע"ה, ומשעבדין את לבם, לאביהם שבשמים, היו מתגברים כו', דודאי הקב"ה ליבא בעי (סנהדרין קו:) שבנ"י ישעבדו לבם אליו, ומשרע"ה, רק סיבב שיתעוררו לזה.

יא) והנה תה"ק נצחית, ומרמזת גם לדורות הבאים, ורמזו, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין על מנהיגיהם כלפי מעלה, דהיינו שהיו מנהיגיהם ברום המעלה העליונה, בהנהגתם הרוחנית, כמו במשרע"ה, היו מתגברים, בין בנפש, ובין בגוף, ואם לאו, היו נופלים, כי כל קיום היהדות בעם ישראל, הוא תלוי במעלת המנהיגים, כשמנהיגיהם נוהגים בעצמם בדרכי התורה והיראה בשלימות, גם העם לומדים מהם, להתחזק, בדרך התורה והיראה, אבל אם מנהיגיהם, מרפים ידיהם מלדקדק בהנהגתם, אז העם מתרפים יותר ויותר ר"ל, ולזה אמרו במדרש הנ"ל (באות כג), כל פרצה שאינה מן הגדולים, אינה פרצה, דכל קיום הקדושה והיהדות תלוי בהם, וכשעומדים במדריגתם

הצניעות פרק י"ח והישועה שלא

ובמשמרתם כראוי, אז אין פרץ, ואין יוצאת מגדר הקדושה, ואין צוחה במחנה ישראל, ושלוש על ישראל. ולדאבונינו ⁰²³⁴⁵⁶⁷ הגדול, בזמנינו זה, לא זו בלבד, שאין הדור רואים מס"נ מהגדולים, אף זו, שבעוה"ר החשובים מחזיקים ידי עוברי עבירה, ע"י שגם הנשים החשובות מזלזלות בענין הצניעות, שאין בגדיהן ובתי ידיהן ארוכין כראוי, שיכסו כל ידיהן ורגליהן, ומתגלה בשר זרועותיהן למעלה מכף היד, ורואין שוקיהן שלמטה מארכובה (ע"ל פ"ז פ"ח) המכוסים בפוזמקאות שונות, ומתגלין כ"פ ירכותיהן למעלה מארכובה בהליכתן וכפיפתן, ושאר תנועותיהן, וכדומה בשאר פרטים, ועברו ושנו, ונעשה להם כהיתר (ערכין ל:) פרש"י שאפילו על לבו אין עולה שתהא עבירה עכ"ל, וכבר נתבאר בכל דברינו שכל מצב היהדות תלוי במס"נ של הגדולים.

ולפי דגם בני עליי צריכים חיזוק, בפרט בדבר הגדול הזה, לכן ראיתי לחבר בס"ד ספר זה, ביחוד ליראי ד' ב"ה, לברר לפנייהם והעולם נבוכים בההלכה, ככל המבואר, ובודאי רצונם לעשות רצון אבינו שבשמים, ויתאמצו לשמור דברי הצניעות כהלכה, וימשכו אחריהם עוד יהודים תמימים, ויתרומם בזה קרן תה"ק ויהדות, וקרן ישראל, ובזה נזכה לקרב ולהביא הגאולה שלימה בב"א.

פרק תשעה עשר

צניעות נוהג גם באיש

א) המורגש והידוע הוא, דמדת הצניעות, שייכה בנשים דוקא, בענינים השונים, ואופנים השונים, אבל באנשים, לא משמע להו, כלל דהם מוזהרים על הצניעות, ובפרט בזמן הזה, ידוע המנהג הגרוע, אשר אין חוששים האנשים, בגילוי גופם בכל האפשר, ואפילו בבית הכנסת, וסוברים שאין בזה שום עולה.

ב) ואמנם באמת האזהרות שנאמרו על מצות הצניעות, לא נתיחדו לנשים, רק נאמרו לנו סתם, וכוללים אנשים ונשים, וכגון מ"ש לעיל (פ"א אות א') אשר למד הסמ"ק מפסוק והיה מחניך קדוש, להיות בכל דבר בצניעות, ולא בפריצות, הרי נאמר סתם, וכולל כל עם ישראל, אנשים ונשים, וכן מ"ש הכתוב (מיכה ו) שמעו נא וגו' ומה ד' דורש ממך, כי אם עשות משפט, ואהבת חסד, והצנע לכת עם אלקיך עכ"ל, הדברים נאמרו לכל עם ישראל בכלל, לא לנשים בלבד.

ג) ובפסוק והיה מחניך קדוש הנ"ל, הא מיירי באיש, דהתחיל (דברים כג י) כי תצא מחנה על אויביך, והזהיר הכתוב, ונשמרת מכל דבר רע, ודרשו רז"ל (ע"ז כ). ונשמרת מכל דבר רע, שלא יסתכל אדם באשה נאה, ואפילו פנויה, באשת איש, ואפילו מכוערת כו' ושם להלן ונשמרת מכל דבר רע,

הצניעות פרק י"ט והישועה שלג

שלא יהרהר אדם ביום, ויבא לידי טומאה בלילה כו', דהסתכלות באשה נאה, גורם רע בטבע, שיבא לידי טומאה ר"ל, ובאשת איש, אפילו היא מכוערת, גורם רע, שיבא לידי טומאה ר"ל, אחר דאשת איש אסורה לאחרים כמו הקדש, כמ"ש (קדושין ג:) וכשהוא מסתכל בה ליהנות, הרי מעל בהקדש, ועבירה גוררת עבירה, שיבא לידי טומאה ר"ל, והעיר משכיל לדוד, דמשום דבנות הנכרים מתקשטות במלחמה, בשביל להזנות אחרים עמהם, [והוא כפרש"י כא יג] לכן הזהיר, שלא יבאו לידי טומאה, ע"י ההסתכלות בהן, ואחר זה אמר הכתוב, דמי שבא לידי טומאה זו, יצא מהמחנה, ולא יבא עד שיטהר (ואולי יש לרמז בפי' לפנות ערב, לפי פרש"י (שמות יב ו) ערב לשון נשף וחושך, ואמר כשיפנה ויעבור חשכות הלילה, שהיא זמן שליטת הס"א, אז יטבול, ודיבר הכתוב בהווה, דבבוקר הולך וטובל, וכמ"ש בגמרא (שבת קכא.) בעל קרי טובל והולך כל היום, וכבא השמש יבא אל תוך המחנה, י"ל כמ"ש (ברכות ב:) בפי' ובא השמש וטהר, איערב שמשא, ואדכי יומא, פי' נטהר היום, שמתחיל עכשיו יום טהור, אז דייקא יבא אל תוך המחנה, למנוע כל צד טומאה ורע, מתוך המחנה) ויש לומר לפמש"ל [בפתיחה ובהקדמה] דעניני תאות הזנות, מטפשין את האדם ועובר על כל התורה עי"ז ר"ל ע"ש, ונשמרת מכל דבר רע, ע"י שתזהר מהסתכלות ומהרהור, ותעמוד בטהרה, בזה תשמר מכל דבר רע, מכל החטאים, שהם שורש כל

שלד הצניעות פרק י"ט והישועה

רע ר"ל, שוב אמר הכתוב, דגם בשביל מי רגלים, יהיה לך מקום מחוץ למחנה, כמ"ש תרגום יונתן, וגם יתד לכסות שם צואתך, וע' רמב"ן, דלפי שהיה הארון הולך עמהם, ממילא הוי שם מחנה שכינה, וזה י"ל ברש"י בפי לא יבא כו' ואסור ליכנס למחנה לוי, וכ"ש למחנה שכינה, והק' המפרשים דהומ"ל דאסור ליכנס למחנה שכינה ולויה, ולמה ליה לומר כ"ש, ולהנ"ל ה"ק, בארצו אסור ליכנס במחנה לוי, כ"ש במלחמה, דכולו מחנה שכינה בגלל הארון, ומפרש הכתוב כי ד' אלקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך וגו' ולכן והיה מחניך קדוש, בכל הדברים כנ"ל, והזהיר עוד, ולא יראה בך ערות דבר, גילוי שום דבר שצ"ל מכוסה, כמש"ל (רפ"א ע"ש) ושב מאחריך, וע"ל (פתיחה י') שכתבתי ממדרש תנחומא, האיש כובש את הארץ, ואין האשה כובשת את הארץ, ממילא הא איירי קרא, באנשים דייקא, וקא מזהר להו, על הצניעות, שלא לגלות את המכוסה.

ד) ובאמת במקור הענין, קודם שחטאו אדם וחווה, אמר הכתוב (בראשית ב כה) ויהיו שניהם ערומים, האדם ואשתו, ולא יתבוששו, ואחר שחטאו אמר וידעו (שניהם) כי עירומים הם, ויתפרו עלה תאנה, ויעשו להם (שניהם) חגורות, וגם אחרי כן אמר האדם, ואירא כי עירום אנכי, הרי סיפרה לנו תה"ק, דגם האיש נתיירא ונתבייש על גילוי בשר גופו, דהיראה והבושה, הם ענין אחד, כמ"ש (נדרים כ). ובעבור תהיה יראתו על פניכם (שמות כ יז) זו

הצניעות פרק י"ט והישועה שלה

הבושה, אע"פ שכבר עשו להם חגורות, לכסות בשר ערוה, הרי דשייך גם באיש מדת הבושה והצניעות. ה) ובטור ושי"ע (א"ח ר"ס ב') פסקו נמי ע"פ גמרא (שבת קיח :) שיזהר האדם בשעת לבישת בגדיו בבוקר, שלא יגלה אגב, את בשר גופו משום צניעות, ואל יאמר, הנני בחזרי חדרים, מי רואני, כי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו, וכן פסקו נמי (סי' רל"ט ס"ב) שיזהר בערב, בשעת הפשטת בגדיו, מלגלות בשר גופו אגב, ומג"א (ר"ס ב') כתב אמרינן בגמרא (ב"ב נז :) חלוק של ת"ח, כל שאין בשרו נראית מתחתיו טפח, והאידינא אין נזהרין בזה, ואפשר משום שהולכין הכל, בבתי שוקיים, ואין בשרו נראית עכ"ל, וכתב מחצית השקל, אע"ג דבזמן הזה, בעוה"ר אין לנו דין ת"ח, מ"מ במילי דצניעות, ראוי לכל אדם להתנהג במדת ת"ח, דהא כו' עכ"ל, והמשנה ברורה (שם ס"ק א') אחר שהעתיק דמלא כל הארץ כבודו, וכחשכה כאורה, לפניו יתברך, כתב, וכן צריך ליזהר תמיד, מחמת טעם זה, שלא במקום הכרח, מלגלות בשרו, ואפילו מעט, כל מה שדרכו להיות מכוסה בבגדים לעולם כו' ע"כ האנפלאות יראה ללבשם או לפשטם ג"כ תחת הסדין, שלא לגלות רגליו, שדרכן להיות מכוסות לעולם, במדינות אלו, שאין הולכין יחף, אפילו בקיץ, וכן כל כיוצא בזה, אם לא שאי אפשר בענין אחר כו' עכ"ל. וע' שיטה מקובצת (מנחות לז :) באנשים דמכסים גם קנה היד.

שלו הצניעות פרק י"ט והישועה

ו) ובש"ע (ס"ס ע"ד) ז"ל היתה טליתו חגורה לו על מתניו, לכסותו ממתניו ולמטה, אע"פ שממתניו ולמעלה הוא ערום, מותר לקרות ק"ש, אבל להתפלל אסור, עד שיכסה את לבו עכ"ל, ובגמרא (ב"ב נז:) ז"ל טלית של ת"ח כיצד, כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח, וביאר מהר"ל מפראג בספרו על אגדות הש"ס וז"ל צריך לכסות החלוק, שדבוק לבשרו, כי כאשר נראה הדבוק לבשר, דבר זה, קצת גילוי הוא עכ"ל, ויתכנו הדברים, להני"ל (אות ג') דאמרה תורה ולא יראה בך ערות דבר, גילוי דבר, וקמ"ל, דגם גילוי החלוק, הוי קצת גילוי עכ"פ, שראוי נמי למנוע, ולכן הת"ח מדקדק, שלא יהיה מגולה, אפילו טפח התחתון, ואע"ג, דלמטה, אין החלוק דבוק בבשר, מקפידים בו ג"כ, אחר שהוא דבוק בבשר למעלה עכ"פ, ושאר בני אדם, אין מקפידים בטפח התחתון, ועוד ביאר שם מהר"ל מפראג וז"ל כי עיקר הטלית, לכסות החלוק, לא הבשר, כי הבשר כבר מכוסה בחלוק, כי האדם בביתו, הולך בחלוק, וכאשר הולך לשוק, יש להיות עוד צנוע, ולפיכך צריך לכסות, החלוק שדבק בבשרו עכ"ל, ובב"ח יו"ד (סי' ש"מ) ז"ה על כל המתים קורע, כתב באיש, לענין קריעה, דאין דרך ארץ, לגלות את לבו, ערום ממש, בפני רבים עכ"ל.

ז) ולכאורה תמוה בהני"ל דהחלוק דבוק לבשר, דהרי מבואר בש"ע (שם ס"י) דלובשין בגד זיעה, הדבוק לבשר, אי"כ זה

הצניעות פרק י"ט והישועה שלז

החלוק שהולכין בו בבית, הוא חלוק עליון, ואינו דבוק לבשר, וצ"ל לפמ"ש הב"ח והש"ך (שם ס"ק כ"ב) דחלוק הזיעה, חשוב כמו הגוף, דמשום זה חשוב כמגלה את לבו, אע"פ שלא קרע חלוק הזיעה, ובאשה, גילוי חלוק הזיעה, הוי פריצות כאילו גילתה את לבה ממש, נמצא לפי זה, דחלוק העליון, חשוב דבוק לגוף, דדבוק לבגד הזיעה, הוי כדבוק לגוף. (ח) ויש לרמז בענין, על דרך שביארנו לעיל (רפ"ג) שבהיות אדם וחוה ערומים, ונכשלו בנחש, נוכחו-לדעת, ההכרח, שיהיו בני אדם דוקא מכוסים בצניעות, ואפילו בלוחות אמרו (תנחומא תשא לא, ורש"י שם לד ג') הלוחות הראשונות, על שנתנו בפומבי, בתשואות וקולות וקהלות, שלטה בהם עין רעה, ונשתברו, וכאן א"ל הקב"ה אין לך יפה מן הצניעות, שנאמר ומה ד' דורש ממך, כי אם עשות משפט, ואהבת חסד, וחצנע לכת ע"כ, והוא ג"כ על דרך שאמרו (ב"מ מב.) אין הברכה מצויה, אלא בדבר הסמוי מן העין, שנאמר יצו ד' אתך את הברכה באסמיק, פרש"י דריש ליה, לשון דבר הסמוי מן העין עכ"ל, תנא דבי ר' ישמעאל אין הברכה מצויה, אלא בדבר שאין העין שולטת בו, שנאמר יצו ד' אתך את הברכה באסמיק, פרש"י באסמיק, לשון גנזים ע"כ, וי"ל דרש"י ז"ל פי' (שבת יד:) סמי מכאן, הסר, א"כ סמוי מן העין, היינו שהסירו מהעין, שאי אפשר לראותו כלל, ואין העין שולט בו, ר"ל שרואה אותו, ראייה בעלמא, ואינו שולט בו לגמרי, והאדם כשהוא

שלח הצניעות פרק י"ט והישועה

יושב בביתו, הוא מוסר מעיני בני אדם לגמרי, שאין רואים אותו אז כלל, ודיו כשמכוסה בחלוקו, וכשיוצא, לעיני בני אדם, אם הולך בלבוש קל, ר"ל בחלוקו, העינים שולטים בו, לחדור לגופו קצת, וצריך להוסיף צניעות, שיתעטף עוד בלבוש עליון, למעט שליטת העינים בו, וי"ל דהיינו להגן מעין רעה, שלא ישלוט בו, וכולל נמי, עין רעה של תאוה ר"ל, וכתב נקודות הכסף (סי' ש"מ בט"ז ס"ק ה') דמי שהולך בשוק בלא רא"ק [שמכסה את החלוק] גנאי לו, וכאחד מן הפחותים יחשבו עכ"ל, וע' מג"א (סי' קפ"ג ס"ק ה') ובמחצית השקל (שם) בברכת המזון, דלא יברך במצנפת, רק ישים הכובע על ראשו, ויתעטף בבגד עליון, דליהוי אימתא דמריה עליה ע"כ.

ט) ויש לבאר עוד בזה, דכתוב בתורה (שמות כ, כג) ולא תעלה במעלות על מזבחי, אשר לא תגלה ערותך עליו, ופרש"י שע"י המעלות, אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואע"פ שאינו גילוי ערוה ממש, שהרי כתיב (שמות כ"ח) ועשה להם מכנסי בד, מ"מ הרחבת הפסיעות קרוב לגילוי ערוה עכ"ל, וק' דאם אפשר שיתגלה, הל"ל דחיישינן שיתגלה, ואם א"א, הרי אין חשש. וי"ל להנ"ל (אות ז') ממהר"ל דבנראה הדבוק לבשר, הוי נמי קצת גילוי, וש"ך כ' במגלה חלוק נגד לבה, הוי פריצות כמגלה לבה ולכאורה חולקין זע"ז ויל"ת דמהר"ל מיירי ברואין למטה מהטלית אצל הרגלים חלוקו, דאינו דבוק שם לבשר כלל, רק הוא הבגד הדבוק לבשר למעלה, הוי רק גלוי

הצניעות פרק י"ט והישועה שלט

קצת, וש"ך הא מייירי דרואין הדבוק שם ללבה, בזה כ' דהוי פריצות כמגלה לבה, ובאבני מזבח מבאר הכתוב הקפידא, רק על גילוי ערוה, וכשהמכנסים דבוקים לערוה, הוי זה כגילוי ערוה, כש"ך הנ"ל, אך איתא ברש"י (נדה י"ג:) ד"ה פמלניא, דהי' במכנסי הכהונה חלל במקום הערוה, ותלוי למטה, א"כ לא היו דבוקים לערוה, ולא חשיב גילוי ערוה, אך כשמגביה רגלו להעמידו על הכבש, בע"כ מגביה בזה את המכנסים במקום הערוה, וקרוב שידבקו בערוה ועי"ז חשיב גילוי ערוה כנ"ל, ולזאה"כ אשר לא תגלה ערותך עליו, ופרש"י דלא שייך בזה גילוי ערוה ממש, רק קרוב לגילוי ערוה, משום דקרוב שידבקו המכנסיים בערוה, דאז חשיב כמו גילוי ערוה ממש כנ"ל, ודוק, ולמדנו בזה מן התורה דגילוי בגד הדבוק לבשר חשיב כגילוי בשר, כמ"ש הש"ך, וא"כ א"א להקל בזה כלל. ולפ"ז צ"ל תמיד באיש ובאשה בגד מפסיק בין הגוף להבגד הנראה, שלא יראה בגד הדבוק לבשרם, וכן דקדקו בדורות הקודמים.

(י) תו ק"ל, לפי הנהוג אצלינו, דבגד עליון, על החלוק, פתוח קצת למעלה סמוך לצואר, ורואין דרך שם את החלוק, אצל הצואר, והרי אם ת"ח מקפיד, שלא יראו למטה, סמוך לרגל, את החלוק, שהוא דבוק למעלה להגוף, כנ"ל (אות ו'), א"כ כ"ש דיש להקפיד, שלא יראו את החלוק למעלה, במקום שהוא באמת דבוק לגוף, וי"ל דמהאי טעמא, באמת נהגו, ללבוש בגד קטן שקורין וועסטיל או

לייבול על הגוף למעלה, תחת בגד העליון, שקורין רא"ק, שיוצאין בו לחוץ, כנ"ל (אות ח') דהוא במקום הפתוח אצל הצואר, כדי שיכסה את החלוק, שנראה שם, ויש שכשיוצאין לחוץ, לובשין על הצואר במקום פתוח הנ"ל, חתיכת בגד רחבה, שקורין שא"ל, לסתום מקום הפתוח הנ"ל, ואחרים המקילים קצת, לובשים שם, מין חתיכת-בגד, שהיו קורין אותו קראוואט"ע, או בינד"ל, והוא נמי מכסה שם, רק בצמצום, ואולי מהאי טעמא היו הם נקראים בזה, מאדערני"א, שהיו רוצים להקל לעצמם, שבמקום בגד הוועסטע"ל, לבשו חתיכה קטנה, שאינו מכסה בשלימות כ"כ, ולפי זה מובן, דכל אלו הלבושים, יש להם שורש ויסוד, למה נהגו ללבשם. גי"ל לפמ"ש מגי"א [סי' ד' ס"ק כ"ג] דבצוארו עד החזה, חשוב מקום מגולה, ממילא אין קפידא על החלוק דשם, גם בסתמא שער הזקן מגין שם.

יא) ומצינו בגמרא (מנחות מג.) רב יהודה אינש צניעא הוה, ולא שרי ליה לגלימיה, כוליה יומא, ומשמע דזה היה בגד העליון, שיוצאין בו לחוץ, והיה ראוי שלא ילך בו בבית כל היום, רק משום דהוה אינש צניעא, משלבשו בשביל מצות ציצית, לא פשטו שוב כל היום, ע"ש. עוד מצינו בדוד המלך ע"ה (ש"ב ו יד) כשהביאו את ארון אלקים מבית עובד אדום, ודוד מכרכר בכל עוז וגו' ותצא מיכל בת שאול לקראת דוד, ותאמר וגו' אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו,

הצניעות פרק י"ט והישועה שמא

כהגלות נגלות אחד הרקים, ויאמר דוד אל מיכל, לפני ד' אשר בחר בי מאביך ומכל ביתו וגו' ובמדרש (במדב"ר ד') אמרה לו כו' כל בית אבי, היו צנועים וקדושים כו' ואתה עומד ומגלה לבושך כאחד הרקים עכ"ל, הנה לא נתגלה ח"ו בשרו כלל, רק לבושו הסמוך ללבוש העליון, הוא נתגלה, ע"י הרקודים חגדולים, ומיכל שלא סבלה זה, האשימה אותנו, כאילו גילה לבושו ברצון, ודנה גילוי מקצת לבושו, כמו גילוי כל לבושו, וכאילו פשט בגדו העליון לגמרי, דכתב נקודות הכסף הנ"ל (אות ח') דמי שהולך בשוק בלא רא"ק (בגד עליון) גנאי לו, וכאחד מן הפחותים יחשב, לכן אמרה מיכל כהגלות נגלות אחד הרקים, גי"ל מ"ש לעיני אמהות עבדיו, רמזה בזה למז"ל (אבות פ"ב מ"ז) מרבה שפחות מרבה זימה, לז"א כאחד הרקים, שמתקרבים להשפחות על ידי הגילוי ר"ל, ועי"ז חרה אף דוד, והשיב לה כמש"ש במדרש, אשר בחר בי מאביך ומכל ביתו, ואלו היה אביך צדיק יותר ממני, לא היה האלקים בוחר בי, ופוסל בבית אביך כו', והרי דהע"ה אמר (תהלים קלא) ד' לא גבה לבי, ואמר (שם כב ז) ואנכי תולעת ולא איש, ואם מיכל הכלימתו, הרי שאול אביה לא חטא בזה, ואיך אמר כך, רק לפי שחשדתו והאשימתו כנ"ל, הוכרח לנקות עצמו, ולבטל האשמתה, דנוגע לחילול ד' ח"ו, לכן השיבה כנ"ל, להוכיח שאינו כדבריה ח"ו, והתנצל שעשה לשם שמים, לפני ד' וגו', ואמר נמי על אתר ונקלותי עוד מזאת, והייתי שפל בעיני, שאיני מדבר

הדברים ח"ו מתוך גאווה, רק להוכחה, ולבטל
ההאשמה שלך, ולבטל החילול השם שנמשך ח"ו
מהחשד הזה ר"ל, ואמר עוד ועם האמהות אשר
אמרת, עמם אכבדה, שאת אמרת עליהם תואר אמהות
כנ"ל, אני מחזיק אותם למכובדות, בבחינת כל כבודה
בת מלך פנימה, צנועות וקדושות, ופירשו שם במדרש
דאמר לואי עמם אכבדה, יהא לי חלק עמהם לעתיד
לבא, וזהו כעין שבועה, אשר בתום לב עשיתי זה,
לשם שמים, בלי שום פגם והרהור ח"ו, שאני מחזיק
אותם בבחינת הצניעות והקדושה, שאני מקבל עלי
שיהא לי חלק עמהם לעתיד לבא, וממילא פשיטא
שלא עלה בדעתי שום הרהור רע ח"ו, כאשר דברת
את וע' מש"ל (פתיחה ד') שכשאין האשה
מהרהרת, גם האיש לא יבא להרהור רע, וממילא
כשהנשים בחזקת כשרות, אין מקום להרהור רע
בהאיש, וסיים הכתוב תיכף, ולמיכל בת שאול, לא
היה לה ולד, עד יום מותה, דלפי שחשדתו בענין זה,
נענשה בענין זיווגה, שלא עלה לה יפה, שתזכה לילד,
ואמרו שם במדרש, עד יום מותה לא היה לה, אבל
ביום מותה היה לה ילד, שביום ההוא ילדה ילד,
לפי שבודאי נתחרטה אח"כ מדבריה אלו, זכתה עכ"פ
לבסוף, שילדה ילד, אחר שהיא חזרה וזנה אותו
לכף זכות, דנו גם אותה בשמים לכף זכות, וזכתה
להשאיר אחריה ילד.

יב) ומבואר בכל זה, עד היכן הדברים מגיעים,
בחיוב צניעות באנשים, דהוא מדברים

הצניעות פרק י"ט והישועה שמג

העומדים ברומו של עולם, ולא דבר ריק הוא מכם, וממילא ראוי לנו להתעורר, ולהתחזק, שגם האנשים לא יזלזלו ח"ו בהצניעות, כלל וכלל, ועיקר הכתוב שאמר ולא יראה בך ערות דבר, ושב מאחריך, מדבר באנשים, כמש"ל (אות ג') וכפסק הש"ע (סי' ב') דמשום דמלא כל הארץ כבודו, לא יגלה גופו כלל מאימת השכינה הקדושה, וכמש"ל (אות ה') ולא זו בלבד, אלא דגם בגד הזיעה, שדבוק לבשרו, אם מגלהו, הוי כגילוי הגוף, וכנ"ל (אות ה') ומוכרחים ללבוש עליו חלוק עליון, ואם יצא לחוץ בחלוק העליון, גנאי הוא לו, וחשוב כאחד מן הפחותים, כמש"ל (אות ח') וגם בביתו, כשמברך ברכת המזון, לא יברך ירא שמים אלא בבגד עליון, ובכובע, וממילא כ"ש בתפלה בבית הכנסת, דהוי מקום שכינה, כמז"ל (ברכות ו.) שהקב"ה מצוי בבהכ"נ, וגם מצד שמתפלל, דאז"ל (סנהדרין כב.) המתפלל צריך שיראה עצמו, כאילו שכינה כנגדו, ובלבוש (ר"ס קנ"א) ז"ל בתי כנסיות שלנו, נקראו מקדש מעט, וכתוב (את מקדשי תיראו) (ומקדשי תיראו) (ויקרא יט ל) ע"כ, ואיך יבא אל בית המלך מלכי המלכים הקב"ה, בגילוי בשרו, ואפילו הזמן חם ביותר, וכי מה יעשו אנשי הצבא, האם לא ילבשו בגדי הצבא, עם כל כליהם הראויים להם, מחמת שהאוויר חם, גם אנחנו אנשי צבא, למלך ד' צבאות, ולכן חזקו ויאמץ לבבכם, כל המיחלים לד', ובאים לבית ד', לבקש רחמים מאתו יתברך, התגייסו כאנשי צבא, ובואו לפניו בחרדת

שדמ הצניעות פרק י"ט והישועה

קודש, ויהי מורא שמים עליכם, בהכנעה וענוה, וכמאמר הכתוב (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטוף, ולפני ד' ישפוך שיחו, ואולי תקנו משום זה לחתעטף בציצית, שהטלית גדול, יכסה את כל גופו, וממילא יקבע בנפשו, כי אין לבא, אל שער המלך מלכי המלכים הקב"ה, בפריצות בגילוי בשר ח"ו, גם בערב, כשאין לו טלית גדול, להתכסות בו, הרי נוהג דין צניעות בכלל, באיש כמו באשה, רק דין ערוה, בגילוי הגוף, לענין איסור אמירת דברי קדושה כנגדו, נוהג באשה דייקא, ולא באיש, וכדדייק ר' יצחק (ברכות כד.) טפח באשה ערוה, הרי אמר באשה דייקא, ולא באיש, וכן שאר עניני פריצות המפורשים (בש"ע אה"ע ר"ס כ"א) וכדומה, אין שייכים באיש

איסור הסתכלות

א) לעיל פ"א כתבנו ל"ת ה' ולפני עור לא תתן מכשול, בגילוי בשרה, יש טוענים, דהרי האיש אסור להסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה (ברכות כד.) ומחויב להעלים עין ממנה לגמרי, ממילא אין מכשול גם בגילוי בשרה, אך ידוע דאין האמת כן, דבהכרח רואה אותה קודם שמעלים עיניו ממנה, וכמש"ש מצמח צדק, ואע"ג דהוא אנוס בראייה א' ואונס רחמנא פטריה (ב"ק כח:) עכ"פ כבר נכשל, בדבר, שהוא פטור אבל אסור, וז"ל פמ"ג (א"ח סע"ה מ"ז ס"ק א') דבאשת איש, המסתכל ונהנה, אסור מן התורה, אפילו במגולה (כגון אצבעה) הא במכוסה, אף ראייה בעלמא, אסור כו' עכ"ל, והאשה היא הכינה לו המכשול, ובזה עוברת בלאו דלפני עור לא תתן מכשול. וע"ל [פ"ג ד,] דהסתכלות חמור מיחוד.

ב) ועוד דמי ערב בדבר, שיהיה האיש גבור הכובש את יצרו, ולא יסתכל, ובאמת כתב הרמב"ם (ה' א"ב פכ"ב הי"ח י"ט) וז"ל אין לך דבר בכל התורה כולה, שהוא קשה לרוב עם, לפרוש, אלא מן העריות כו' אמרו חכמים (מכות כג:) גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן כו' עכ"ל, ואמרו (יומא עד:) טוב מראה עינים באשה, יותר מגופו של מעשה, א"כ מניעת ההסתכלות בעריות, הוא קושי גדול, כמ"ש הרמב"ם, ונוסף בזה, מ"ש הרמב"ם (ה'

שמו הצניעות פרק כ' והישועה

תשובה פ"ד ה"ד) המסתכל בעריות, מעלה על דעתו, שאין בכך כלום, שהוא אומר, וכי בעלתי, או קרבותי אצלה כו' עכ"ל, ועי"ז נכשל בהסתכלות ר"ל, והיא הגורמת בזה, וכתבתי לעיל (פ"א ל"ת ב') משו"ת חיים שאל (סע"ד אות כ"ח) במחיצה שאינה גבוה הרבה, דהמון ישאו עיניהם, ויסתכלו אל הנשים, על דרך שאמרו (סוכה כו.) פרצה קוראה לגנב עש"ב, וכ"ש בגילוי בשרה, דהוי פרצה קוראה לגנב, ועוברת בזה, בלאו דולפני עור לא תתן מכשול.

ג) ומצינו (ב"ב נז:) במי שעובר במקום שהנשים עומדות על הכביסה, אמרו, אי דאיכא דרכא אחריתא, רשע הוא, ומפרש רשב"ם וז"ל ואע"פ שעוצם עיניו, שלא היה לו לקרב, אלא להרחיק מן העבירה, דקי"ל (חולין מד:) הרחק מן הכיעור עכ"ל, הרי דחז"ל קראוהו רשע, על שהכניס עצמו באחריות הנסיון דהסתכלות, וממילא גם האשה מרשעת ר"ל, כשמכניסה את האנשים, באחריות נסיון דהסתכלות, ע"י גילוי בשרה ר"ל, ועוברת בזה, בלאו דולפני עור לא תתן מכשול כנ"ל, והעונש גדול בזה, ואין תירוץ שסומכת שלא יסתכלו בה, ואזרבה, ידוע, שאם היתה סומכת שלא יסתכלו בה, אז לא היתה מגלח את בשרה, וכ"ש שאם היתה חוששת, שלא תחטא, ולא תחטיא את אחרים, אז היתה מתכסה בצניעות כראוי.

ד) וכן מוכח עוד, דאסור לסמוך את עצמו, שלא יסתכל בערוה, מדכתב הרמב"ם (ה' נזקי

הצניעות פרק כ' והישועה שמו

ממון פ"ג הי"ד) ובש"ע (ח"מ סי' שצ"ג ס"ג) וז"ל ומעשה באשה א', שנכנסה בבית שכנתה, ללוש ולאפות, והניחיה ונתעלמו, כדי שלא יביטו בה, בעת לישתה ואפייתה, ובא עז של בעל הבית, ואכל הבצק, ומת, וחייבוה חכמים לשלם עכ"ל, וכתב הסמ"ע (ס"ק ה') דאין צריך בעל הבית להודיעה שהוא יוצא משם, שתדע היא לשמור, דזה ידוע, דמסתמא יצא משם, והוי כאילו הודיעה עש"ב, וכן מדויק בלשון ונתעלמו, דמשמע דפתאום נתעלמו (וי"ל דהאמירה לה, דיוצא משם, דמעורר על טעם היציאה, שלא יסתכל בה, הוי נמי נגד מדת הצניעות) ויש לדייק, דכתבו, והניחיה, ונתעלמו, כדי שלא יביטו בה, הכל לשון רבים, שלא נטעה לומר, שיצא משום איסור יחוד, לזה כתבו הרמב"ם והש"ע לשון רבים, ובאמת גם בגמרא (בי"ק מח.) אמרו לשון רבים, מרוותא דחצר, מסלקי נפשיי לומר דלא היה יחיד, ולא היה יחוד, ויצאו רק משום שלא יביטו, ולא היה טענה להאשה, דהיה להם לעמוד בבית, לשמור מהיזק, וימנעו מלהביט בה, דאסור להם לעמוד שם, ולסמוך על עצמם שלא יביטו בה, וכנ"ל דהוי בזה רשע, כשמכניס עצמו באחריות נסיון ההסתכלות, והוא כמאמר התנא (אבות פ"ב מ"ד) ואל תאמן בעצמך. ה) ומענין לענין, באותו ענין, ראוי להעיר, בחומר ענין ההסתכלות, הנה לרבינו יונת הסתכלות אסור מן התורה, כמ"ש בית שמואל (ר"ס כ"א) והוא מפ' (במדבר טו לט) ולא תתורו אחרי

שמח הצניעות פרק כ' והישועה

לבבכם, ואחרי עיניכם, כידוע, אך אליבא דרמב"ם כתב שם, דהסתכלות אסור רק מדרבנן, ולא ביאר הבית שמואל, מנין למד זה בדברי הרמב"ם, וע' בזה באחרונים, אמנם בעצי ארזים (שם) הביא ראייה, דהוי מן התורה, גם להרמב"ם ז"ל, גם בספר תורת ההסתכלות כתב כן, והאריך בזה, ואני בעניי, ג"כ הארכתני במקום אחר, להוכיח, דגם הרמב"ם ז"ל ס"ל דהסתכלות אסור מן התורה.

אוצר החכמה

0234567

ו) ולכאורה הדבר מבואר בהדיא בגמרא ורש"י (שבת סד:) וז"ל מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ (טבעת) עם תכשיטין שבפנים (כומז) לומר לך, כל המסתכל באצבע קטנה של אשה (שהוא מקום טבעת) כאילו מסתכל במקום התורפה (מקום כומז, שהרי כפרה זו, על שנסתכלו בה) עכ"ל, הרי מפורש יוצא בזה, דסיפר לנו הכתוב, שהוצרכו כפרה, על שנסתכלו במקום כומז, ובאצבע קטנה, וקמ"ל דחומר הסתכלות באצבע קטנה, כמו הסתכלות במקום כומז, ומבואר בזה בפירוש, דהסתכלות אסור מן התורה, עוד מוכח דאסור מן התורה, מדכתב הרמב"ם (ה' תשובה שם) שראית העינים עון גדול, שהוא גורם לגופן של עריות עכ"ל, והרי זה אסרה תורה, בפסוק (ויקרא יח ו) לא תקרבו לגלות ערוה, ופירשו הרמב"ם (בפה"מ סנהדרין פ"ז) כלומר הזהירו והתרחקו מן חדברים המקריבים ומביאים לגלות ערוה עכ"ל.

הצניעות פרק כ' והישועה שמט

ז) וראוי להעיר ברש"י (שלח טו לט) שכתב הלב והעינים הם מרגלים לגוף, ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה, והלב חומד, והגוף עושה את העבירות עכ"ל, וכ"כ הטור (א"ח סי' א') שהעין רואה, והלב חומד, וכלי המעשה גומרין, וק' דהא הבחירה חפשית, אפילו אחר שראה וחמד, וזאת היא המצוה המוטלת על האדם, שיתגבר על יצרו, ולא יחטא, ואיך החליטו לומר שיעשה העבירות, וכן ק' נמי במז"ל (נדריים כ.). כל הצופה בנשים, סופו בא לידי עבירה, דהא יש לאדם בחירה בזה, אכן מבואר לעיל (אות ו') בשם אה"ח הק' דהעצה להנצל מתאוה זו, היא להפסיק פתאום כרגע מלהסתכל, ומלהרהר, בלי שום משא ומתן, ואשר חכמים יגידו, הוא כל הצופה בנשים בהמשך, שאינו מפסיק, סופו בא לידי עבירה, דלהנצל מהעבירה הזו, מוכרח שיפסיק מלהסתכל כנ"ל, וזה כתב נמי רש"י ז"ל, עין רואה, בהווה, שממשיך ורואה, ולב חומד עי"ז בהווה, שלא הפסיק, אז הגוף עושה העבירות, דלהנצל מזה, מוכרח להפסיק מלראות ומלהרהר כנ"ל.

ח) עוד יש להעיר בחומר ענין ההסתכלות, על פי מח שכתבתי לעיל (אות ד') מהרמב"ם והש"ע ומעשה באשה כו', דאין דרך הרמב"ם וש"ע כלל לספר מעשיות, וכותבים רק פסק ההלכה, והכא נמי היה להם לכתוב פסק ההלכה, ומה זה שכתבו המעשה, וי"ל דהורו לנו בזה להתעורר עד כמה ראוי להתאמץ, בהתרחקות מנסיון ההסתכלות, ולכן כתבו

לנו המעשה שהיה, וסיפרו שחייבו חכמים את האשה לשלם, וזאת אומרת, שמקודם לא היה להם הלכה פסוקה בזה עדיין, ולפי זה נמצא, דבשעת המעשה, שהניחוח להאשה, ונתעלמו, לא ידעו כלל, באם יהיה הפסד בבית, כשיצאו ולא ישמרו שם, אם האשה אחראית על השמירה, ואפילו הכי, לא נמנעו, מלצאת, דהיינו שיצאו משם, על מנת, שאפילו יארע שם הפסד היותר גדול, מקבלים עליהם, שיפסידו הכל, ובלבד שלא יכניסו את עצמן, באחריות נסיון של ההסתכלות באשה, ובזה הורו לנו חז"ל הקדושים, עד כמה ראוי להתאמץ במסירת נפש, ליזהר ולהשמר מנסיון ההסתכלות. וי"ל דזה שהפקירו הכל, בשביל הזהירות, שלא יבאו להסתכלות, לכאורה דינא הכי, כיון דמבואר לעיל (אות ה' ו') דהסתכלות אסור מן התורה, והרי כתב רמ"א (יו"ד ר"ס קנ"ז) צריך ליתן הכל, ולא יעבור לא תעשה עכ"ל, וכמ"ש (דברים ו ה) ובכל מאודך, ויש לרמז בזה, מ"ש (שם) ואהבת את ד' אלקיך וגו' ובכל מאודך, שאפילו אינך מחויב לוותר על ממונך ע"פ הדין, רק מצד עוצם אהבת ד', אתה מוותר על ממונך, שפיר דמי, ואתיא כמ"ד (ש"ך שם) שרשאי ליהרג על קידוש השם, אפילו לא חייבוהו מדינא ע"ש, וכ"ש בממון, דרשאי לוותר, בשביל עוצם אהבת ד' ב"ה.

ט) עוד למדנו האחריות הגדולה בעבירת דהסתכלות, דגורם גילוי עריות ומיתה ר"ל, בלשון חכמים (סנהדרין עה.) מעשה באדם א', שנתן עיניו

הצניעות פרק כ' והישועה שנא

באשה א' והעלה לבו טינא כו' אמרו חכמים, ימות ואל תבעל לו כו' ולא תספר עמו מאחורי הגדר ע"כ, סיפרו לנו חז"ל בזה, שהחולי והמיתה, באו לו, ע"י הסתכלות, שנתן עיניו בהאשה, הרי זהסתכלות הוא הגורם הגדול לעריות ר"ל, וממילא הסתכלות בכלל איסור דלא תקרבו לגלות ערוה, כפי' הרמב"ם הנ"ל. (י) וה"ז מוסר השכל לכל אדם, שימסור נפשו ליהר ולהשמר מאוד מאוד מהזדמנות נסיון זהסתכלות באשה, שהרי מפורש ברמב"ם (אות ו') מה' ונשובה, שסיים שם והוא אינו יודע, שראיית העינים עון גדול, שהיא גורמת לגופן של עריות עכ"ל, הבאתיו לעיל (פ"א ל"ת ב') ועוד הבאתי שם מספר חסידים, דאע"פ שאמרו, דאין יצר הרע שולט באמו ואחותו, מכל מקום ע"י הסתכלות, שולט גם באמו ואחותו ר"ל ע"ש, ובאמת אין איש יהודי רוצה להכשל בעריות ח"ו, וידוע המאמר אפילו ברשעים, דמלאים חרטות, וכ"ש באנשים כשרים, רק דבשעת מעשה, כשמזדמן הסתכלות, חושב בדעתו שאין בכך כלום, כמ"ש הרמב"ם הנ"ל (פ"א שם) ואינו חושש שע"י ההסתכלות יכשל בגילוי עריות, ורוצה רק ליחנות לפי שעה ר"ל, ועי"ז האנשים נמשכים בהסתכלות, והרבה נכשלים עי"ז בגילוי עריות ר"ל, שלא חשבו ע"ז כלל, והרבה באים עי"ז לידי טומאה, כמז"ל (ע"ז כ:) שלא יהרהר אדם ביום, ויבא לידי טומאה בלילה, וצריכים לקיים מז"ל (ד"א זוטא פ"א) הוי אוהב את השמא, ושנא את המה בכך,

שנב הצניעות פרק כ' והישועה

שתחוש בכל דבר, שמא יגרום איזה קלקול, וצריכים ליזהר, ולא תאמר מה בכך, שאני עושה כך וכך, וכמז"ל (תמיד לב.) איזהו חכם, הרואה את הנולד, ובאמת לא תמיד נולד כהשערותו, אלא שעכ"פ חש למה שאפשר לימשך מזה, כמו בני"ד, שצריך לראות המכשולים שעלולים לבא מהסתכלות, ולחוש עליהם, וממילא ישמור עצמו מזה. וי"ל דאפילו רואה את הנולד, אחר שכבר נולד, ומשים לבו ליזהר מעכשיו, הוי נמי חכם, לאפוקי מאותם שמעלימים עין, גם אחר שנולד המכשול, ואין שמים לבם, ליזהר מעכשיו, וע"ז צוות הנביא (ישעי' א, ה) על מה תוכו, עוד תוסיפו סרה, שעכ"פ יש לכם לראות מכשול הנולד מהנהגה הרעה, וליזהר מעכשיו.

יא) ויש להקשות, במה שכתבנו לעיל (אות ד') מהרמב"ם, והניחוח ונתעלמו, כדי שלא יביטו בה, בעת לישתה ואפייתה, משמע לכאורה שהאשה תגלה זרועותיה בפניהם, ובגמרא (ב"ק מח.) אמרו, למיפא, כיון דבעיא היא צניעותא, מרוותא דחצר מסלקי נפשיהו, משמע דהיא מצניעה עצמה, וכדרך בנות ישראל הכשרות, והם יצאו, להקל עליה, ועכ"פ לא תגלה את עצמה בפניהם, וי"ל דלפי משמעות הענין, לא היה להאשה חדר מיוחד, ללוש שם, שלא יראו אותה, ואמרו רק שהיא תצניע את עצמה באיזה זווית, שלא יראוה, ובאופן כזה מובן, שאם ירצו אנשי הבית, להביט בה, בקל יפנו את עצמם לאותו הזווית, ויראו גילוי בשרה, אלא שאנשים

הצניעות פרק כ' והישועה שנג

כשרים, גם הם יצניעו את עצמם, שלא יראוה, וזהו כונת הגמרא, שהאשה במצבה ההוא, צריכה צניעות, היינו משני הצדדים, מצדה, ומצד האנשים, ומש"ה, האנשים שצריכים להצניע את עצמם, שלא יראוה, יצאו להם משם, ולא רצו לסמוך על עצמם, שימנעו מלראותה, במקום ההוא, שהצניעה את עצמה, כי ראוי לחוש ולחשוך את עצמו, ולא חשו על הפסד ממון כנ"ל (אות ז'). וזה יש לרמוז בפ' (איוב ב, ד) וכל אשר יש לו יתן האדם בעד נפשו, שיתן הכל להציל נפשו מעבירה, וכנ"ל [אות ח'] מרמ"א.

יב) אסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה, שהוא מכירה, אפילו שטוחים בכותל, שמא יבא

להרהר בה (ש"ע אה"ע ר"ס כ"א).

יג) פגע אשה בשוק, אסור להלך אחריה (ש"ע שם) וביאר רדב"ז (סי' תש"ע) שאפילו היא

מכוסה מכף יגל ועד ראש (ועד בכלל) מ"מ כשהולך אחריה, הוא רואה ומבחין בהליכתה ותנועת אבריה, והדבר ברור שיבא לידי הרהור, ואסור לסמוך שלא יראה, ולא יהרהר, אלא ימהר לעבור לפניו, אפילו שיעבור תוך ד' אמותיה, או יסתלק לצדדין, באופן שלא יראה תנועותיה, ואם לאו, יאנוס עצמו, ויתעכב, עד שתלך מלפניו, ואי איכא דרכא אחריתא, יסוב מעליה דרכו, ואם אי אפשר באחד מכל אלה, והוא ממהר לדבר מצוה, ואם יתעכב, יעבור זמן המצוה, יתקע עיניו בקרקע, וילך, ולא יגביהם מן הקרקע עכת"ד.

פרק כ"א

איסור דבור עם אשה שלא לצורך

א) כתב רמ"א (יו"ד סי' קנ"ז ס"מ) וכל איסור עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכת דמים, אף על פי שאין בו מיתה רק לאו בעלמא, צריך ליהרג, ולא לעבור עכ"ל, וכתב על זה הש"ך (ס"ק יי) מהר"ן ונמוק"י, דהא אמרינן בש"ס (ס"פ סורר ומורה) מעשה באדם א' כו' אמרו חכמים כו' ימות, ואל תעמוד לפניו ערומה כו' ואל תספר עמו מאחורי הגדר, ובודאי שדברים אלו, אינם גילוי עריות ממש, אלא שעובר בהן, בלא תקרבו לגלות ערוה, שהוא לאו דגילוי עריות, וכתב על זה הש"ך, ולפי זה, משמע דסבירא ליה כהרמב"ם (בספר מנין המצות, מצוה שני"ג) שכתב וז"ל הזהיר הכתוב, מהתקרב אל אחת מהעריות, ואפילו בלא ביאה, כגון חיבוק ונישוק כו' לא תקרבו לגלות ערוה כו' עכ"ל, והק' על זה גליון מהרש"א, אטו דבור דאורייתא הוא עכ"ל. וכן הקשה הסדרי טהרה (ס"ס קצ"ה) על הש"ך בזה, ונסתייע משו"ת רא"מ דגם בדרבנן אמרו יהרג ואל יעבור, והביא ס"ט דהר"ן ס"ל דיש בכל אלו לאו דלא תקרבו, וכתב עליו והוא תמוה.

ב) והנה עינינו הרואות, דהש"ך ז"ל אזל בשיטת הר"ן, דס"ל כהרמב"ם דלא תקרבו היינו כל קריבה, ומייתי ראייה לזה מההוא דהעלה לבו

הצניעות פרק כ"א והישועה שנה

טינא, וס"ל דאסור מן התורה, והנה קי"ל בחלקת מחוקק (שם ס"ק י"ב) ובבית שמואל (שם ס"ק י"ב) במדברת שיחה יתירה לאיש, וכגון שאמרה עלם הב לי פלך, אחר שהתרה בה, דיוצאה בלא כתובה, וביארו דשיחה יתירה מביא לידי שחוק, והוי בכלל משחקת עם הבחורים, ובבית שמואל (שם ס"ק א') ביאר, הא דיוצאה בלא כתובה, בעברה על דת יהודית, דאז יש לחוש, שמא תזנה תחתיו, והיינו שעל ידי השיחה יתירה, באים לידי ניאוף ר"ל, וכן אמרו (נדרים כ.) ואל תרבה שיחה עם האשה שסופך לבא לידי ניאוף עכ"ל, וע"ל (אות ד'), וכן מצינו ברש"י (ויקרא כד יא) בפ' ושם אמו (של מקלל) שלומית בת דברי, פרש"י שלמית, דהות פטפטה, שלם עלך, שלם עלך, שלם עליכון, מפטפטת בדברים, שואלת בשלום הכל, בת דברי, דברנית היתה, מדברת עם כל אדם, לפיכך קלקלה עכ"ל, מבואר נמי כנ"ל, דהשיחה יתירה של איש ואשה, מביא לידי ניאוף ר"ל, וממילא הוא אסור מן התורה, מלאו דלא תקרבו כנ"ל, ובס' צפנת פענח (ה' איסורי ביאה פכ"א סוף ה"ב) כתב וז"ל ועיין בהך דסנהדרין (דע"ה) תעמוד לפניו כו' דמבואר שם, דזה הוי גדר אביזריהו עכ"ל. היינו כיון דאמרו שם ימות ואל תעמוד לפניו ערומה, הרי פסקו בזה דהסתכלות הוי אביזריהו דעריות, והיינו כדכתב המאור (סנהדרין ס"פ ח') וז"ל נקטינן השתא, דע"ז ג"ע ושפ"ד, לא שנא בצנעה, לא שנא בפרהסיא, לא שנא בשעת השמד, ולא שנא שלא בשעת השמד, יהרג

שנו הצניעות פרק כ"א והישועה

ואל יעבור, ולא מיבעיא עבירה עצמה, אלא אפילו כל מילי דמטי ליה לעובר עבירה, הנאה מחמת העבירה, בג' עבירות הללו, יהרג ואל יעבור כו' ההוא שנתן עיניו באשה אחת (שם בגמרא) ואמרו חכמים כו' ימות ואל תספר עמו מאחורי הגדר, אלמא, אפילו מהנאה פורתא בלחוד, אמרינן ימות ואל יעבור כו' עכ"ל, וכתב בספר סדר משנה (ה' יסה"ת פ"ה סוף ה"ט) דגם הרמב"ן, בהך מילתא אודויי אודי ליה, דבהנאה כל שהוא, ימות ואל יעבור, וכתב עוד, דאפילו לדבר סתם דברים, שאינם דברי עגבים נמי אסור עש"ב, וכ"כ רבינו יונה באגרת התשובה יום ב' אות י"ט ובשע"ת שער ג' אות קל"ח דעל אביזרא דעריות יהרג ואל יעבור, וכן הוא נמי בנמוק"י סנהדרין ספ"ח וז"ל והני עבירות לאו דוקא אינחו גופייהו, אלא כל אבזריהו נמי יהרג וא"י עכ"ל. וכ"כ בחידושי הר"ן (סנהדרין עד:) אפילו אביזרייהו דעריות יהרג ואל יעבור כו' דבכל אלו הג' עבירות החמורות, מפני חומר שבהן, אמרינן יהרג ואל יעבור כו' עכ"ל, וכ"כ נוב"ת חאה"ע סי' קנ"ה ד"ה ואם באנו, והובא בפת"ש יו"ד סי' קנ"ז ס"ק י"ב, ובחי' רע"א שם ובברכ"י שם.

ג) וז"ל של"ה הקדוש בשער הקדושה אחר הכללים מעניני הברכות ד"ה ובמסכת אבות תנן, וגרסינן במס' דרך ארץ אל תרבה שיחה עם האשה, שכל שיחה של אשה, אינה אלא ניאופין, ותחילת הזנות, שיחה עם נשים, ומתוך השיחה באין אל

הצניעות פרק כ"א והישועה שנו

השחוק, ומתוך השחוק באין לידי קלות ראש, ומתוך קלות ראש, באין לזנות, דתנן בפ"ג דאבות, שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה כו' לפיכך כל מי שיש בידו יראת חטא, יציל עצמו מרשת זו הטמונה לכל בני אדם, המביאה לאדם לידי זנות, שהיא קשה מכל העבירות, כי כלם אפשר לו לאדם לעשותם לבדו, והזנות אי אפשר לעשות אלא עם שנים, איש עם אשה, או אשה עם איש, נמצא שניהם חוטאים ומחטיאים עכ"ל.

ד) וי"ל במ"ש שכל שיחה של אשה, אינה אלא ניאופין, דלא באו חז"ל לבזות בזה ולהאשים כל הנשים ח"ו, דודאי ישנן נשים כשרות, שאין מתכונין לכך ח"ו, רק דברים אלו נמשכין עם דבריהם הקודמים כאחד יחד דוקא, דהזהיר אל תרבה שיחה עם האשה, שכל שיחה של אשה עמך, אינה אלא ניאופין, דזהו חק הטבע, דדיבור מיותר דאיש ואשה, מושך בע"כ לניאופין ר"ל, וכדביאר שלה"ק תיכף, איך ההשתלשלות בזה ר"ל, וזהו כמז"ל (סנהדרין לז.) אפשר אש בנעורת, ואינה מהבהבת, ובאשתו נדה, השיבו התורה העידה עלינו סוגה בשושנים, ויש ב' טעמים א' כמ"ש ר"ס קצ"ה דכיון שבא עלי' פעם א', תו לא תקיף יצריה, ועוד אמרו שם ס"ז מותר להסתכל בה במקומות הגלויים, אע"פ שנהנה בראייתה, הואיל והיא מותרת לו לאחר זמן, אינו בא לידי מכשול, והוא בגמרא סוטה ז'. אבל באשה אחרת, כל התקרבות גורם רע ר"ל,

שנח הצניעות פרק כ"א והישועה

ולז"א דכל שיחה של אשה עמך אינה אלא ניאופין,
הן מצדה והן מצדך, שנכנס בע"כ בבחינה זו פחות
או יותר ר"ל.

ה) עכ"פ מבואר בכל הנ"ל דדיבור איש ואשה שלא
בהכרח הצורך, גורם לנאופין ר"ל, ואיך
אפשר לומר דאינו נכנס בכלל הלאו דלא תקרבון
לגלות ערוה אליבא דרמב"ם ז"ל, עוד מצינו הגרעון
מצד הדיבור, (בש"ע אה"ע סי' ז' בחמ"ח ס"ק כ"ב)
ובב"ש (שם ס"ק ל"ד) בפנוי' שנתיחדה עם עכו"ם,
לא נאסרה, ואם דברה עמו דברי תפלות ונתיחדה,
אסורה לכהן.

ו) ואיתא בגמרא (עירובין נג:) ר' יוסי הגלילי הוי
קא אזיל באורחא, אשכחה לברוריה,
אמר לה, באיזו דרך נלך ללוד, אמרה לו, גלילי שוטח,
לא כך אמרו חכמים (אבות פ"א מ"ה) אל תרבה
שיחה עם האשה, היה לך לומר, באיזה ללוד עכ"ל,
מבואר בזה, דכל שהיה אפשר לקצר ולומר שתי
תיבות, ואמר ד' תיבות, הוי ליה מרבה שיחה עם
האשה, ויש ללמוד מזה, עד כמה חייבים כל איש
ואשה, למעט הדבור זע"ז.

ז) ויש להקשות, דברוריה הוכיחה לר"י הגלילי,
על שני תיבות המיותרים, שהיה יכול
למנוע מלאמרם, והיא גם היא אמרה שני תיבות
מיותרים לגמרי לכאורה, שביזתה אותו אגב, גלילי
שוטה, ונהי דמשמע מהענין, דהיא היתה כבר זקנה,
והוא היה אברך, והכירתו, והיתה היא מעוררת אותו,

הצניעות פרק כ"א והישועה שנט

אוצר החכמה

ומדריכה אותו, על כל פנים, הרי תיבות המיותרים, יש אחריות עליהם כנ"ל, בפרט באשה הוא חמיר מאוד, כנ"ל דיוצאת בלא כתובה, בשביל שיחה יתירה, ובגמרא (כתובות עב:) בשביל ארבע תיבות שאמרה הערביא, עולם הב לי פלך, אמר בה רב עוקבא מילתא, דהיא מדברת עם כל אדם, דהדין בזה, דיוצאה בלא כתובה כנ"ל.

ח) וי"ל דמה שאמרה ברוריה גלילי שוטה, הוכרחה לומר זה, אי לחסיר החשד, שמדברת אליו מצד חיבה, ותיבות אלו, גלילי שוטה, הוכיחו שאינו כן, והבי' שלא יראה, כאילו היא חושדתו, שנתכוין ח"ו להרבות שיחה עם האשה בזה, ונקדים, דתיבת שוטה, אין פירושו כדמשמע לכאורה, דהוי טפש וסכל, אלא ענינו, שהוא מבולבל, ושוטט בדעתו לכאן ולכאן, ובבחינה שכתב הרע"ב (אבות פ"ב מ"ז) שמפזר נפשו, לחשוב לכאן ולכאן, ובבחינת השט על פני המים, שמשתטח לכאן ולכאן, ובבחינה שאמר הכתוב (במדבר יא ח) שטו העם ולקטו, וכן (איוב א ז) משוט בארץ, וזה אמרה לו, גלילי שוטה, שאיני חושדך ח"ו על כונה רעה, רק שאינך מרוכז ומסודר כראוי, להזהר ולדקדק, ולכבודו, תלתה הדבר במקומו, כדמצינו בכמה דוכתי, שהמקום משפיע וגורם בכמה ענינים.

ט) ולהנ"ל יש להקשות בגמרא (כתובות עב:) במ"ש שם במשנה בעוברת על דת יהודית, מדברת עם כל אדם, ועל זה אמר רב יהודה

אמר שמואל, במשחקת עם הבחורים, והרי גם סתם דבור עם איש, הוי בכלל האיסור, ומה טעם אמר דוקא משחקת, ומה טעם אמר דוקא עם הבחורים, ושוב הביא הש"ס מעשה דערביא, ולמדנו מזה, דבסתם דבור עם איש, הוי בכלל האיסור, ולמה זה הפכו את הדברים לכאן ולכאן, דבמשנה אמרו, מדברת עם כל אדם, ורב יהודה אמר שמואל, שינה לומר, במשחקת עם הבחורים, ושוב מהמעשה חזר הענין, לכמ"ש במשנה, ומדברת עם כל אדם, כמבואר בב"ח וחמ"ח וב"ש הנ"ל (אות ג').

(י) וי"ל דמלשון מדברת עם כל אדם, אפשר ללמוד, דאסורה לדבר עם כל אדם שהוא, ובאמת קים להו, דכל לצורך מותר, לכן ביאר רב יהודה אמר שמואל, דהאיסור רק, במשחקת עם הבחורים, ר"ל כל שיחה, שהוא שלא לצורך, ולפי שהבחורים לא היו בעלי עסק, היה זה סימן מובהק וניכר, שמדברים שלא לצורך, רק בשביל הנאה ושחוק, וכנ"ל (אות ג') דשיחה שלא לצורך, מביא לידי שחוק, אבל עם כל אדם, שצריכים לדבר מותר, וכמ"ש (שם) הב"ח, וכדי שלא נטעה, דר"י אמר שמואל דוקא אמר משחקת עם הבחורים, לזה הביאו מעשה דערביא, דכל שא"צ אסור.

(יא) וחשוב לעורר דמובן הפשוט לכאורה באז"ל אל תרבה שיחה עם האשה, דהאזהרה באה על שיחה מרובה דייקא, ומינה דשיחה מעוטה מותרת, ומעתה הוא דבר המסור לכל, לשער כמות המרובה

הצניעות סרק כ"א והישועה שסא

והמיעוט, והוי כמו הפקר ח"ו, ודין גרמא שהרבה נכשלים בזה ר"ל, ובאמת מבואר מגמרא דעירובין הנ"ל ההיפך ממש, שהמדובר הי' לצורך, אלא שהי"ל לומר רק שתי תיבות באיזו ללוד, ואמר ארבעה תיבות באיזה דרך נלך ללוד, וע"ז אמרו דעבר על אזהרת אל תרבה שיחה עם האשה, ומבואר בזה, דשלא לצורך אסור לדבר אפילו תיבה אחת, דהוי בכלל איסור קריבה כנ"ל, ולא נאמר בזה שום שיעור, אלא אפילו בשיחה לצורך, דמותר לכתחלה, אל תרבה יותר מההכרח כלל, ואחר דדין תה"ק שהאשה מתגרשת מבעלה על שיחה קלה שאמרה עלם הב לי פלך שנעשה בזה חשודה על הזנות כנ"ל (אות ב') וכל שכן בשיחה זע"ז, מי זה האיש ירא ד' אשר ישתתף עמה בשיחה זו, והמדבר בלא צורך, הוי להנאתו, דאם לא כן למה עובר, והלכה מפורשת (ש"ע אה"ע ר"ס כ"א) וז"ל צריך אדם להתרחק מהנשים, מאוד מאוד, ואסור לקרוץ בידינו או ברגליו, ולרמוז בעיניו, לאחת מהעריות, ואסור לשחוק עמה, או להביט ביפיה כו' עכ"ל, והרי דבור שאינו לצורך, בכלל משחקת עם בחורים, משום דסוף כל סוף, מביא גם לידי שחוק, וככל המבואר, ועובר בזה, על איסור המפורש בשלחן ערוך ופשיטא וידוע, דאלה הדברים, שמזלזלים בהם, אינם מביאים יראת שמים, לא להאיש, ולא להאשה, אבל הם המביאים מכשולים הרבים בעולם ר"ל, וגם מי שאינו מכוין לרע ח"ו, ראוי שיפול עליו אימתה ופחד, שלא יכשל

שֶׁבַח הַצְּנִיעוּת פֶּרֶק כ"א וְהִישׁוּעָה

ח"ו, אִם מַעֲט, וְאִם הַרְבֵּה, וְכַמֶּשֶׁל [פְּכִי'ה אוֹת י'] דַּאֲפִי חֲסִיד שְׁבַח־סִידִים, אִינוּ בְּטוֹחַ, לִהְיוֹת אֶפְטֵרוֹפּוֹס לַעֲרִיּוֹת עִ"ש, וְהָרִי אָמְרוּ (חֲגִיגָה ה':) אֶפִּילוּ שִׁיחָה יִתִּירָה, שְׁבִין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, מַגִּידִים לוֹ לְאָדָם, בְּשַׁעַת מִיתָהּ, כִּ"שׁ שִׁיחֹת יִתִּירוֹת, שְׁבִין אִישׁ לְנָשִׁים אַחֲרוֹת, וְאִם הֵהוּלֵךְ בַּמָּקוֹם שֶׁהַנָּשִׁים עוֹמְדוֹת עַל הַכְּבִיסָה, אָמְרוּ דְרַשַׁע הוּא, אַע"פ שֶׁעוֹצֵם עֵינָיו, כַּמֶּשֶׁל [בְּפֶרֶק הַקּוֹדֵם, אוֹת ג'] כִּ"שׁ הַמְּשִׁיחִים עִם הַנָּשִׁים בְּלִי צוּרָךְ, וְהֵם אֵין עוֹצְמִים עֵינֵיהֶם, דִּהְעוֹצֵם עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּאִשָּׁה, הוּא מַחֲמַת יֵרֵאת ד' ב"ה, וְכַשִּׁירָא אֶת אֲלֻקִּים, לֹא יִדְבֵר עִם הָאִשָּׁה שְׁלֹא לְצוּרָךְ, זְמָה לוֹ וּלְצָרָהּ, הָרִי בְּכָל רֵגַע מְסוּכָן לְהַכְשֵׁל בָּהּ, בַּחֲסִתְכָּלוֹת, וּבַהֲרַהוּר, וְאִז"ל (יוֹמָא כֶּט.) הִרְהוּרִי עֵבִירָה קִשִּׁים מַעֲבִירָה וְעִ"שׁ בַּמַּהֲרֵש"א, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת בְּכָל רֵגַע גְּבוּר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ, וְיֹוֹתֵר נֶקֶל לוֹ, לְהִתְרַחֵק מִתְּחִלָּה מִמְנָה לְגַמְרִי, וְעוֹד דִּהְעוֹבֵר בַּמָּקוֹם הַכְּבִיסָה, אֵין לוֹ בַּעֲצֵם שׁוֹם עֵינָיו, עִם הַנָּשִׁים הַעוֹמְדוֹת שָׁם, וְצָרִיךְ רַק לַעֲצוֹם עֵינָיו וּמַחֲשַׁבְתּוֹ, כַּמַּעֲט רֵגַע, עַד יַעֲבוֹר שָׁם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשִׁיחָה, שְׁנוֹתָן דַּעֲתוֹ, וּלְבוֹ, לְדַבֵּר עִם אִשָּׁה זֹו דִּיִּקָּא, וְהַמְּכַשׁוּלִים הֵם קְרוּבִים אֵלָיו מְאֹד ר"ל, וְהָרִי בְּאִשְׁתּוֹ אָמְרוּ (אֲבוֹת פ"א מ"ח) כֹּל זְמַן שֶׁאָדָם מֵרַבָּה שִׁיחָה עִם הָאִשָּׁה, גּוֹרֵם רַעָה לַעֲצָמוֹ, וּבּוֹטֵל מִדְּבַרֵי תוֹרָה, וְסוֹפּוֹ יוֹרֵשׁ גִּיהֵנָם, ק"ו בְּאִשְׁתּוֹ חֲבִירוֹ, וְזֶהוּ מִהַשְּׁגִיוֹנוֹת הַנּוֹרָאִים, הַנְּהוּגִים בַּעוֹלָם בַּעוֹה"ר, וְאֲשֶׁרֵי תַמִּימֵי דָרָךְ, הֵהוּלְכִים בְּתוֹרַת ד', וְנִהְנִים וְשִׁמְחִים בְּדַבְרֵי תוֹרַתֵינוּ הַקְּדוּשָׁה, וּמִמַּאֲסִים הַהֲנָאוֹת

הצניעות פרק כ"א והישועה שסג

הגשמיות, וכ"ש האסורות, ויהי רצון שיקוים בנו, ואתם הדבקים בד' אלקיכם, חיים כולכם היום.

(ב) וע"י ש"ך יו"ד ס"ס קמ"ב בשם ש"ס ופוסקים, לענין ע"ז, דבמכוין ליהנות אפילו א"א

לו לילך במקום אחר אסור, וא"כ הבא לדבר עם ערוה, כשנהנה מזה, הרי נלמד מדברי ש"ך הנ"ל,

דהאיסור הוא, אפילו בהכרח היותר גדול, דהרי ע"ז ג"ע ושפ"ד, דינן שוה, ואע"פ שאמרו (ב"ב נ"ז:)

בנשים העומדות על הכביסה, דבליכא דרכא אחריתא, אנוס הוא לילך שם, י"ל משום דמיירי שם שעוצם

עיניו כפי' רשב"ם ד"ה רשע, ואע"ג דפי' נמי אנוס הוא, אם מסתכל דרך הליכתו, ואנוס רחמנא פטרי',

י"ל הכונה דעוצם עיניו כמה דאפשר לו, ומ"מ מוכרח לראות הדרך אשר ילך בו, ואם ע"ז אגב רואה בע"כ

הנשים, ע"ז אמרו אנוס הוא, וכיון שמצטער לעצום עיניו, ואינו רואה רק ע"י אנוס, שוב אינו בגדר מכוין

ליהנות, דהא אדרבא מצטער שלא יראה אותן כלל, ועל דרך שאמרו (פסחים י"א.) הוא עצמו מחזר עליו

לשרפו, מיכל קאכיל מניה, פרש"י כל עסקו זה בחמץ, אינו אלא מחזר עליו לשרפו, אין לך זכרון לאיסור

גדול מזה עכ"ל, וה"נ הצער מזכירו לקיים מה שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם.

(ג) ויש להעיר עוד בחומר דיבור, בענין עריות, על פי דמבואר בגמרא (ב"ק צב. מכות ט:)

שא"ל הקב"ה לאבימלך שהוא חייב מיתה על לקיחת שרה, ואע"פ שטען אבימלך, הלא הוא א"ל אחותי

שסד הצניעות פרק כ"א והישועה

היא וגו', אין זה התנצלות דמ"ש אחותי היא הי' באונס, אחר ששאל אשתך היא, אחותך היא, אמר רק אין יראת א' וגו' והרגונו ע"ש.

יד) הנה אמר הקב"ה בזה, דבזה שהתעניין אחר האשה, לשאול אשתך היא, אחותך היא, כבר נכנס בחשד שרודף אחריה, וגם בחשד רציחה, שיהרוג את בעלה, ויקח אותה, וזאת אומרת, שהאיש שרואה אשה, ומתעניין עליה מי היא, כבר נכנס בזה בחשד, שנותן דעתו לבא אליה, דאם לא כן, מה לאיש להתעניין אל אשה שרואה, לדעת מי היא, ומי זה האיש שעמה, אם בעלה, או אחיה. טו) וממילא ק"ו, שאם מדבר עמה, יגדל החשד יותר, דמה לו ולה, שידבר עמה, ובודאי אין זה כי אם רוע לב, אשר יצר מחשבות לבו רק רע, לשם תאוה ועבירה, ולא לשם מצוה. טז) וידוע דקשרי בני אדם נעשים ע"י הדיבור, עדש"ה (עמוס ג ג) הילכו שנים יחדיו בלתי אם נועדו, וי"ל כי דבור לשון הנהגה, כמו (תהלים מז) ידבר עמים. תחתינו, שבהדבור מנהלים ומנהיגים כל הענינים, ובפסוק (במדבר כ כה) קח את אהרן, תרגם אונקלס דבר ית אהרן, ורש"י פי' קח את אהרן בדברי נחומים כו', ובפסוק (ויקרא כח ב) פרש"י קח את אהרן, קחנו בדברים ומשכהו, וכתוב (שמות כב טו) וכי יפתה איש בתולה, פרש"י מדבר על לבה, עד ששומעת לו, וכתוב (בראשית לד ג) וידבר על לב הנערה, פרש"י דברים המתישבים

הצניעות פרק כ"א והישועה שסה

על הלב, וברש"י (שם יח יט) ז"ל כי ידעתיו לשון חיבה כו' שהמחבב את האדם מקרבו ויודעו ומכירו עכ"ל, והכל רק ע"י הדבור, ששואלין זמ"ז, ומספרין זל"ז עניניהם, ובזה יודעו ומכירו, הרי שהדבור גורם התקרבות וחיבה, ולהיפך מצינו (סנהדרין כז :) שונא, כל שלא דיבר עמו שלשה ימים באיבה עכ"ל.

יא) ואחר דההתקרבות והחיבה נמשכין מסיבת הדבור זע"ז, ממילא מובן דדבור איש ואשה, הוא בכלל איסור דלא תקרבו, לדברים המקרבים ומביאים לידי גילוי עריות, והנה דברי תפלות פשיטא דגורמים גילוי עריות, וכמבואר לעיל (אות ה') ומי הוא זה השומר והערב, שלא ידברו איזה דברי עגבים בהמשך הענינים, ועבירה גוררת עבירה ר"ל, וחזר הדין כמש"ל דדבור איש ואשה אסור מה"ת מלאו דלא תקרבו.

יב) ובחי' הגרע"א כ' דבחיבי כריתות יהרג וא"י, באביזרא, ולא בחייבי לאוין, ופת"ש (ס"ק י"ב) כ' מנו"ב דבדאורייתא יהרג ואל יעבור באביזרא, ולא בדרבנן, וכ' דנמוק"י אולי ס"ל גם בדרבנן יהרג וא"י, ובנ"י הרה"ח מוה"ר נתן דוד שליט"א העיר מת' פנ"י (ח"ב סמ"ד) שכ' דבסיפור דברים, כ' רמב"ם מכת מרדות, דהוא דרבנן ע"ש. יט) אמנם לדינא גם הפנ"י שם מסיק דגם הדרבנן הוא בכלל אביזריהו, שע"כ אמרו ימות ואל תספר עמו, וגם בשו"ת רבינו אליהו מזרחי (ח"א סנ"ט) כתב כן, גם בדרבנן, אסור אביזרא,

שמו הצניעות פרק כ"א והישועה

וראיה מההיא דשלהי פרק בן סורר כו' ימות ואל תספר עמו, אפילו מאחורי הגדר, וכ"כ הריב"ש (סי' רנ"ה) דבשלש עבירות הללו לא שנא בעבירה גופה, ולא שנא אבקה של עבירה, אין מתרפאין בהן כלל, כדאמרינן נמי גבי גילוי עריות בפ' בן סורר ומורה כו' ימות ואל תספר עמו אחורי הגדר, ואע"פ שאין בזה איסורא דאורייתא כו' דבשלש עברות הללו, ובכל אביזריהו, אין מתרפאין כלל, ואפילו במקום שכנה עכ"ל, וכ"כ אור שמח (ה' ע"ז פ"ג ה"ח) אע"ג דתעמוד לפניו ערומה, ובפרט סיפור עמו, הוי רק מדברי סופרים, אפ"ה על זה ימות ואל יעבור ע"כ, וכ"כ סדרי טהרה (ס"ס קצ"ה) דאפילו בדרבנן, ימות ואל יעבור, וכ"כ בספר אור גדול (סי' א' בה' יסה"ת פ"ה ה"ב) ד"ה והנה הריב"ש ובד"ה וליישב דבריהם, דאף בדרבנן באביזרא דגילוי עריות, אין מתרפאין כו' והאי דימות ואל יספר, שוב הוא מדינא, מטעם דאין מתרפאין באביזרא דגילוי עריות, אף באיסור דרבנן עכ"ל.

כ) ומ"ש תי' פנ"י דבסיפור עמה כתב מכות מרדות (באמת לא הוזכר ברמב"ם סיפור, רק כתב לשחוק עמה, ומפרש פנ"י דהיינו שמדבר ושוחק עמה) הנה בפה"מ (סנהדרין פ"ז) כתב וכן המשחק עם אחת מן העריות, והקריצה בעין, במתכוין להנאה, כל זה אסור, ומכין לעובר מלקות עכ"ל, הרי אמר בפירוש דמשחק, דהיינו מספר, מכין אותו מלקות, ולא מכת מרדות, ובמנין המצות (בתחלת יהח"ז סי'

הצניעות פרק כ"א והישועה שם

שנ"ג) כתב וז"ל שלא לקרב בעריות בדברים המביאין לידי גילוי ערוה, כגון חיבוק ונישוק ורמיזה וקפיצה, שנאמר אל כל שאר בשרו לא תקרבו כו' עכ"ל, ומביאו רמב"ן בסה"מ (סי' שנ"ג) וכתב עליו וז"ל הוסיף שם רמיזה וקפיצה, שיהיו בכלל הלאו הזה, וא"כ אף עליהם הוא לוקה עכ"ל, ובסה"מ (שם) כתב וז"ל הזהיר מהקרב אל אחת מהעריות האלו, ואפילו בלא ביאה, כגון חבוק ונשיקה וכדומה להן מן הפעולות כו' וכבר בארנו אנחנו משפטי אלו המצות, בשביעי מסנהדרין, ובחבורנו הגדול, וביארנו שלוקים עליהם עכ"ל, ובהלכות איסורי ביאה (שם) ז"ל כל כו' שחבק ונשק דרך תאוה, ונהנה בקירוב בשר, ה"ז לוקה מה"ת כו' העושה דבר מחוקות אלו, הרי הוא חשוד על העריות, ואסור לאדם לקרוץ בידיו וברגליו, או לרמוז בעיניו לאחת מן העריות, או לשחוק עמה, או להקל ראש, ואפילו להריח בשמים שעליה, או להביט ביפיה, אסור, ומכין למתכוין לדבר זה מכת מרדות עכ"ל.

כא) והנה באוצה"פ (סכ"א ס"ק ו') כתב מהפני משה, דהרמב"ם כתב אפילו להסתכל ביופיה, משמע דזה יותר קיל, מדברים הנזכרים שם כו' עכ"ל, ובאמת לפמ"ש הרמב"ם (ה' תשובה פ"ד ה"ד) שראיית העינים עון גדול, שהיא גורמת לגופן של עריות עכ"ל, היתכן לומר דלהסתכל ביופיה, קיל מהכל, אחר דהוא עצמו כתב דהוא עון גדול, שגורם לגופן של עריות, וי"ל דכל הקפידא באלה

הדברים, משום שמקרבים לעריות, כמש"ל כ"פ, וחוא
 ע"י התקרבות דעותיהם, ואמר הכתוב (ויקרא יח ו)
 איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה,
 ופרש"י לא תקרבו, להזהיר הנקבה כזכר, לכך נאמר
 לשון רבים, והנה כל הדברים שחשב הרמב"ם כאן,
 חיבוק, ונשוק, וקריצה, ורמיזה, ושחוק, וקלות ראש,
 כולם נעשים בצירוף הזכר והנקבה, וממילא שייך
 בהם חתקרבות דעותיהם, ע"י פעולות אלו, אבל
 הריח מבשמים שעליה, וההבטה ביפיה, אפשר שהאיש
 מריח ומביט בה, והאשה טרודה בעיניה, ואינה
 מרגשת בו, ואין בזה התקרבות דיעותיהם, ויתכן
 שע"כ רמז הכתוב כאן להזהיר הנקבה כזכר, לפי
 שענין הקריבה, נעשה ע"י שניהם יחד, וממילא אלו
 השנים, ריח והבטה, שנעשה גם ע"י אחד לבדו, קיל
 מהאחרים, ולפיכך כתב הרמב"ם באלו השנים
 האחרונים, דמכין למתכוין לדבר זה מכת מרדות,
 ולא מלקות, לפי שאינן בכלל הלאו, אבל בשחוק
 וחיבוק ונשוק ורמיזה וקפיצה, כבר כתבתי לעיל,
 שזכרו וביארו בהם הרמב"ם והרמב"ן מלקות, רק
 בקלות ראש, אין מפרש המלקות, ומסתברא דקלות
 ראש, דמפורש במשנה (אבות פ"ג מי"ג) דמרגיל
 לערוה, פשיטא דשייך נמי למלקות כהראשונים, ולא
 למכות מרדות כהאחרונים, וממילא מבואר דהרמב"ם
 ס"ל דשחוק דהיינו דבור כמשל, חייבים עליו מלקות.
 כמ"ש בהדיא בהפ"מ הנ"ל. ומ"ש תי פני יוסף
 ממז"ל במשנה אל תרבה שיחה עם האשה, באמת

הצניעות סרק כ"א והישועה שסט

הא סיים באשתו אמרו, ואמר ק"ו באשת חבירו, ובאמת מבואר כי הדבור ענין חמור מאוד, ואשה יוצאה מבעלה ע"י כמש"ל, ולא שייך כ"כ ללמדו רק בק"ו מאשתו, וביארתי לעיל (אות י"א) הכונה דגם בדבור הצריך, אל תרבה לדבר יותר ממהכרח, ואין ללמוד ממשנה זו קולא בדבור, דחוא רק מדרבנן. וכבר נתבאר מדברי רמב"ם הנ"ל דלוקין על הדיבור.

איסור הרהור

א) אמר הקב"ה (במדבר טו לט) ולא תתורו אחרי לבבכם, הזהיר אותנו, שלא להרהר הרהורים, שהם נגד שיטת תורתנו הקדושה, וכשיבא לאדם איזה הרהור שאסור, יסיח דעתו תיכף מענין ההוא, ויחשוב תיכף, מעניני התורה האמתים והטובים (ספר החינוך מצוה שפ"ז), ולכ"ע הרהור אסור מה"ת. בית שמואל [ר"ס כ"א].

ב) המחשבות הרעות, הם אבות הטומאה, והמעשים הרעים, הם ילדיהם, וראוי להרוג אבות הטומאה, המחשבות רעות, טרם ילדו המעשים רעים, נמצא דמצוה זו, למנוע ממחשבות רעות, היא שורש, שכל הטובות נמשכות ממנה (שם). ג) וראוי להתבונן בגודל אחריות דהרהור, דעניני פעולות, אדם עושה מדעתו ורצונו, ויש לו בחירה בזה, אם יעשה, ואיך יעשה, או לא יעשה, וכן בדבור, אבל במחשבות והרהורים, אין אדם שליט, דהם עולות במוחו, ורצות ושבות, גם בלי הסכמתו ורצונו, כידוע, ואעפ"כ האדם אחראי על מחשבותיו והרהוריו, כנ"ל (אות א') וכמז"ל (ע"ז כ:) שלא יהרהר אדם כו', לפי שעכ"פ ישנם סיבות שמשפיעים וגורמים עניני מחשבותיו, ויכול ומחויב ליזהר בהם, ולהתגבר ולבטל מחשבות רעות, וכנ"ל (אות א').

הצניעות פרק כ"ב והישועה שעה

ד) הסיבות הגורמים עניני המחשבות, כמעט אי אפשר לפורטם, כי רבים הם, ואעתיק בס"ד מן הבא בידי, כמה מהם, המפורשים בש"ס ובפוסקים, ותן לחכם ויחכם עוד, שיתן אל לבו, ליזהר ולמנוע, מכל מה דעלול לגרום הרהורי תאוה, שהם נגד דרך תורתנו הקדושה, אשר מפיה אנו חיים, ואין טוב אלא תורה.

ה) [א] אז"ל (קדושין ע.) קול באשה ערוה, דאסור לשמוע קולה, והוא משום דגורם הרהורים, וכמבואר בשו"ת באר שבע (בבאר מים חיים ס"ס ג').

[ב] אז"ל (עירובין יח:) אחרי ארי, ולא אחרי אשה, וביאר הרדב"ז בתשובה (סי' תשי"ע) עיקר הטעם הוא מפני שיבא לידי הרהור כו' עכ"ל. וכן פסק בש"ע (אה"ע סכ"א ס"א) פגע אשה בשוק, אסור להלך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחרי עכ"ל, ועי' שלי"ה הק' אות קדושה אחר הכללים בברכות בהג"ה, דאפילו סומא כשיודע שאשה הולכת לפניו, אסור להלך אחריה, וכתב ראי' בזה עש"ב.

[ג] קי"ל (שם) ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה, אפילו אינם עליה, שמא יבא להרהר בה עכ"ל. ובחכמת אדם (סימן קכ"ה ס"ג) הוסיף וכן בכל תכשיטי נשים עכ"ל, והובא נמי באוצר הפוסקים (סכ"א ס"ק י"ב).

שעב הצניעות פרק כ"ב והישועה

[ד] קי"ל (בש"ע שם) ואפילו להריח; בבשמים שעליה אסור עכ"ל, וכתב משנה ברורה (סי' רי"ז ס"ק י"ז) אפילו הם מונחים כעת על השלחן, ג"כ אין לברך עליהם, דעל ידי זה יבא לידי הרהור, אם מכירה ויודעה עכ"ל.

[ה] בש"ע (אה"ע שם ס"ה) ז"ל אסור להשתמש באשה כלל כו' שמא יבא לידי הרהור עבירה, באיזה שמוש אמרו ברחיצת פניו ידיו ורגליו, אפילו ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו, אפילו אינה נוגעת בו, והצעת המטה בפניו, ומזיגת הכוס כו' עכ"ל.

[ו] כתב בספר חסידים (סי' שצ"ג) וז"ל כשיש גילה בארץ ברעדה, אז שמחה בשמים לפניו, כל המברך שהשמחה במעונו, צריך לחקור אם קיימו וגילו ברעדה, ואם רעדה במקום גילה, אבל אם לוקח אדם אשה שאינה הגונה, או היא לוקחת איש שאינו הגון, או שניהם אינם הגונים, או אין תרבות שם, ונבול פה ביניהם, או נשים יושבות בין האנשים, שהרהורים שם, לא יתכן לברך שהשמחה במעונו כו' עכ"ל.

ז) קי"ל (יו"ד סי' שני"ב ס"ג) האיש אינו כורך ומקשר לאשה מתה, וביאר (ש"ך ס"ק ב') שהוא משום הרהור.

ח) כתב רמ"א (אה"ע סכ"א ס"ה) י"א דאין לנהוג אפילו עם אשתו בדברים של חיבה כו'

הצניעות פרק כ"ב והישועה שעג

בפני אחרים עכ"ל, והוא משום הרהור, ע"ש בט"ז
ובית שמואל ס"ק י"ב.

ט) קי"ל (שם סכ"ג ס"ד) אסור לאדם שאינו נשוי
לשלוח ידיו במבושיו, כדי שלא יבא
לידי הרהור, ואפילו מתחת לטיבורו, לא יכניס ידו,
שלא יבא לידי הרהור.

י) קי"ל (שם ס"ג) שלא יסתכל בבהמה וחיה ועוף,
בשעה שמזדקקין זכר לנקבה, שלא יביא
עצמו לידי הרהור.

יא) בשו"ת ב"ח סי"ז ז"ל לא עשו כהוגן שעשו
פרוכת ממלבוש הדיוט, ואצ"ל מבגד
אשה, דהאמרו בצבעונים אפילו שטוחין בכותל, ואע"ג
דכבר מתה, עכ"פ איכא חששא והרהורא קצת, וכיון
דמביא להרהור, א"כ עשויין ליצה"ר, ואין ראויין
לתשמיש קדושה, וראיה ממראות הצובאות, שלא
קבל משרע"ה אלא על פי הדבור עכ"ל. וע"ל ז'.

ו) כל המצות נדחות, מפני חטא הרהור עבירה
(שאלות ותשובות חתם סופר—ח"מ סי'
ק"צ). וכן מצאתי עכשיו בספר חסידים שם
שכתב וז"ל כל מצוה הבאה עבירה על ידה, מוטב
שלא יעשה המצוה, כמו מצוה לשמח החתן, ואם
יש פריצים, ויודע שבלא פריצות לא יהיה, או אינו
יכול להיות בלא הרהור, או אינו יכול להיות מלראות
בנשים, אל יהיה שם עכ"ל.

והקשה לי כמוה"ר אפרים לוי נ"י, דאמאי לא
נימא בזה עשה דוחה לא תעשה, ושם

שעז הצניעות פרק כ"ב והישועה

בספר חסידים בהגהות מקור חסד (אות ד') ציין לירושלמי פ"א ה"א אין עבירה מצוה ע"כ, והיינו כיון דיש בזה עבירה, שוב אינו מצוה, דהוי מצוה חבאה בעבירה, ושם בירושלמי איכא מאן דפליג ואמר אין מצוה עבירה, דכיון דהיא מצוה אין כאן עבירה, דעשה דוחה לא תעשה, ובשד"ח (מע' ע' כלל ע"ז) הביא הרבה דיעות ושיטות בזה, באיזה אופן אומרים דהוי מצוה חבאה בעבירה, ובאיזה אופן אמרינן עשה דוחה ל"ת עש"ב.

וי"ל דכיון דכל מצות תה"ק נדחין בפני פקוח נפש, חוץ מע"ז ג"ע ושפ"ד, ופקוח נפש נדחה בפני עריות ואביזרייהו, דאמרינן בהו, יחרג ואל יעבור, ממילא אין שום עשה שבתורה דוחה להרהור דעבירה, דהוא אביזרייהו דעריות, דהוא דוחה לפ"נ, וכ"ש דדוחה לכל שאר מצות דתה"ק.

ובענין הנ"ל (אות ה' פרט ו') הנה בשו"ת ב"ח החדשות סנ"ה כתב דבקראקא בליל ב' אין אומרים שהשמחה במעונו, וביאר דהוא ע"פ ספר חסידים (סי' שצ"ג) שכתב כל מקום שאנשים ונשים רואין זא"ז, כגון בסעודת נשואין, אין לברך שהשמחה במעונו לפי שאין שמחה לפני הקב"ה כשיש הרהורי עבירה כו' ולפי שבאותו סעודה בליל ב' אין עושין סעודה כי אם לקרובים, וכולם יושבים בבית חורף, וסועדין ביחד אצל חתן, וכמה אנשים ונשים, לפיכך אין אומרים שהשמחה במעונו, ע"פ ספר חסידים, משא"כ בשבת בסעודה ג', דעושין סעודה גדולה,

הצניעות פרק כ"ב והישועה שעה

ואנשים בלבד, ונשים בלבד (אומרים שהש"ב) וכן בסעודה בליל שבת, ובשבת שחרית, אין סועדין לשם בקראקא, כי אם בחורים ובתולות, אין בו הרהורי עבירה, אלא דוקא כשסועדין נשים בעולות בעל בליל ב', לפיכך אין אומרים שהשמחה במעונו כו' עכ"ל. וע' שד"ח מע' חתן וכלה סי"ב ד"ה מכלל הדברים, כמה התאונן על מנהג הרע והמר שנאספו בחורים עם בתולות, בסוד משחקים, ומושב לצים, ובחיבוקים וריקודים ר"ל עש"ב, ולפי"ז יקשה מאוד מ"ש הב"ח ז"ל באין סועדים כי אם בחורים ובתולות, אין בו הרהורי עבירה, אלא דוקא כשסועדין נשים בעולות בעל כנ"ל, וצ"ל דהב"ח ז"ל בזמנו ראה מעשה רב, שהיו יושבין הבחורים והבתולות בסעודה ביראת שמים, בהכנעה ובצניעות, ואין שטן ואין פגע רע, שלא היה הפריצות שורר בזמנם, ולא הרהיבו עוז בנפשם להקל ראש בהסעודה, רק הנשים הבעולות בעל, לא נכנעו כל כך, והראו פנים קצת לאנשים, והי' בזה חשש הרהורים, לכן החמירו בהן דייקא, שלא לומר שהשמחה במעונו, לעורר על חשש הרהורים, שיזהרו בנפשם, ומאז לאט לאט פרצו יותר ויותר ר"ל, וסופו מוכיח על תחלתו, דאין לסמוך ולהתיר בזה כלל.

ובלבוש בסוף חא"ח כ' כנ"ל מס"ח כשאנשים ונשים רואין זא"ז, אין אומרים שהשמחה במעונו, שאין שמחה לפני הקב"ה, כשיש בו הרהורי עבירה, וכתב ואין נזהרין עכשיו בזה, משום דמורגלות

שעו הצניעות פרק כ"ב והישועה

הנשים הרבה בין האנשים, ומרוב הרגלן דמיין עלן כקאקי חיוורא, וכיון דדשו דשו עכ"ד. ובספר קטן קדושים תהיו, הקשה בזה הרבה, וכתב דתלמיד טועה כתבו, ולא הלבוש. גם אני בעניי הקשתי בזה הרבה במקום אחר, וביארתי כונת הלבוש קצת באופן אחר, לא כפשוטו דמקיל לגמרי, גם החיד"א ז"ל בת' יוסף אומץ סמ"ז כתב והרב הלבוש מליץ קצת על המנהג, גם בשד"ח שם ד"ה ומי שנשבע, הביא המלצת הלבוש, ועכשיו עכ"פ הנסיונות הוכיחו דראוי להחמיר בענינים אלה, לגדור הפרצות, ולא להקל כלל. וכ"פ בשו"ת מהר"י אסאד ח"ב סמ"ה וז"ל בחדר שאנשים ונשים יחד, אין לברך שהשמחה במעונו כו' וכן נוהגין, שהנשים מברכות ברכות המזון לעצמם קצת קודם האנשים, והנשים הולכים עם הכלה לחדר אחר, ואין מגלין טעמי תורה לע"ה עכ"ל.

ותוכן כל הדברים הנ"ל, כי מתקני הברכות תקנו לנו לומר שהשמחה במעונו, וי"ל דאז"ל (חגיגה יב:) דיש שבעה רקיעים ואלו הן כו' מעון שבו כתות כתות של מלאכי השרת שאומרות שירה כו', ומפורש בקרא (ישעי' ו, ג) וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש, ומפרש בתרגום קדוש בשמי מרומא עלאה בית שכינתיה, קדיש על ארעא עובד גבורתיה, קדיש לעלם ולעלמי עלמיא, והיינו דהשראת שכינה הקדושה למעלה, והשראת שכינה הקדושה למטה, כמ"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בבהמ"ק, וגם בתוכם במקדש מעט, שיקדשו בכה"נ, ויקדשו

הצניעות פרק כ"ב והישועה שעז

ביתם, ויקדשו גופם, וקדיש לעלם כו', שישראל מקדשים כל העולמות, כמ"ש ספרים הקדושים, וזהו מדרגת ישראל קדושים, שבזה מלאכי השרת משבחים להשי"ת בשירתם, וזהו שהשמחה במעונו, דשם במעון השמחה גדולה מאוד בקדושת ישראל, ואז"ל (שבת ל:) ושבחתי אני את השמחה, שמחה של מצוה, פרש"י כגון הכנסת כלה, ואמרו (ברכות ו:) כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמשה קולות שנאמר (ירמי' לג) קול ששון וקול שמחה וגו', והק' חדושי גאונים בעין יעקב זכיון דכתיב (ישעי' סב ה) ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך, הרי דשמחת חתן, הוא שמחה היותר גדולה, ומה צורך לשמחו, ומבאר דהצורך לשמחו בהמצוה שעושה, שיהי' בהתרוממות הנפש, שלא יכוין לתאות הלב, רק לשם שמים עש"ב.

וי"ל כלפי שאז"ל (סוטה יז.) איש ואשה, זכו שכינה ביניהן, ואמרו (שבת שם) שאין שכינה שורה כו' אלא מתוך שמחה של מצוה, לכן צריכים לשמח את החתן בהשמחה של מצוה דנשואין, בכדי שיזכה להשראת השכינה, ויהי' זיווג עם אשתו בהשראת השכינה במדרגת קדושה עליונה, ויהי' זה יסוד חזק לסדר ומנהג כל חייהם, וזי"ל הרמז בפסוק הנ"ל דקול ששון ושמחה, שנמשך מקול חתן וכלה מנשואיהן, הוא קול אומרים הודו את ד' צבאות, שהוא מעורר להחתן והכלה, שיחיו בשמחה דקדושה בהתרוממות הנפש, שידו לד' חסדו תמיד, ולא

שעח הצניעות פרק כ"ב והישועה

יכנסו ח"ו בשיטת הוללות וקלות ראש, והוא יסוד חייהם, בדרך תה"ק, שהרי אמרו (ירושלמי בכורים פ"ג, ורש"י בראשית לו ג) דחתן מוחלין לו עונותיו, וי"ל לפמז"ל (יבמות סג.) כל אדם שאין לו אשה, אינו אדם שנאמר (בראשית ה) זכר ונקבה בראם, ויקרא את שם אדם, היינו דדוקא שניהם יחדיו נקראו אדם, וזי"ל במז"ל (ברכות כד.) אשתו כגופו, דהא שניהם כגוף אחד, דשניהם יחדיו נקראו אדם, ולכן כשנושא אשה, דמכיר ומודה שאינו עדיין אדם, בלא האשה, ראוי למחול לו עונותיו, אחד דמודה דעד עכשיו לא הי' עדיין אדם שלם, ולא הי' בכחו ליזהר כראוי, ונמצא דעכשיו מייסד סדר החיים החדשים, בהשראת השכינה, בדרך תה"ק, וחמשה קולות דחתן, הם נגד חמשה קולות דקבלת התורה, דעכשיו מקבל תה"ק בסדר חייו החדשים, ולכן זה שמשמחו, ומחזקו להשראת השכינה ולקבלת התורה, זוכה גם הוא לתורה שנתנה בה' קולות (ע"ש במס' ברכות), מדה כנגד מדה, ולכן בשמחת נשואין בקדושה, נעשה שמחה במעונו יתברך, דישראל קדושים, מקדשים העולמות בקדושתם, בצירוף שכינה הקדושה וכמש"ל, אמנם אם יש שם הרהורי עבירה, השכינה ח"ו מסתלקת משם, וכמז"ל נמי (סוטה ג:) בתחלה קודם שחטאו ישראל (בעריות, רש"י) היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד (בביתו, רש"י) שנאמר (דברים כג טו) כי ד' אלקיך מתהלך בקרב מחניך, כיון שחטאו, נסתלקה שכינה מהם, (מלבא לביתם,

הצניעות פרק כ"ב והישועה שעט

דאינו יכול לראות בעבירות שבביתו, רש"י) שנאמר ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך עכ"ל, וי"כ ולא יראה בך אפילו בפנימיותך ר"ל במחשבתך, כי, ד' יראה ללבב (ש"א טז ז) ואע"ג דשמחה מועלת הרבה, ה"מ שמחה של מצוה הקדושה, אבל בשמחה שאינה של מצוה, שאינה ע"פ תה"ק כמצותו יתברך, בזה אמרו (שבת שם) ולשמחה מה זו עושה, זו שמחה שאינה של מצוה, דהשמחה שאינה של מצוה אינה מועלת כלום, וזה אמר מה זו עושה, שאינה עושה ומתקנת כלום, וגם בספר חסידים שם מסיים וז"ל אומרת שכינה, לא אבו שמוע (ישעי' כח יב) דברי תורה, ולשמחה מה זו עושה, דכל שאין נוהגים כדעת תה"ק, אפילו השמחה אינה מועלת להם, ומסיים בין תלמידי חכמים, ובין לצים, דאפילו לת"ח אין השמחה מועלת, אם אינה ע"פ תה"ק. ומבואר בזה חומר הדבר שאם אנשים ונשים רואין אלו את אלו, יש שם הרהורי עבירה ר"ל, ושכינה הקדושה מסתלקת עי"ז, ואינה נקראת שמחה של מצוה עי"ז, ואין השמחה מועלת להם כלום ר"ל, ומזה ילמד כל אדם לתקן בשמחתו, שתהיי בצניעות ובקדושה, ושלא יראו האנשים והנשים אלו את אלו, ולא יהי שם שום סיבה שתגרום הרהורי עבירה ח"ו, ואז תהיי שמחה של מצוה, שיקיים וגילו ברעדה, וישמח ד' במעשיו, ותשרה שכינה ביניהם.

וראוי להתבונן בדברי ספר חסידים ותשובת ב"ח, וב"ח ובית שמואל באה"ע הנ"ל, דלפ"ד

שפ הצניעות פרק כ"ב והישועה

הס"ח מוטב שלא יעשה המצוה כלל, וא"כ לא יעשו הסעודות כלל באם אנשים ונשים רואים זא"ז לפי לשון ת' הב"ח, ומכ"ש אם יושבים בבית א' יחד, ובשלמא בספר חסידים מוכח דמיירי באופן שאין יכול למחות, וסיים אל יהי שם, שעכ"פ יציל את נפשו, ומיירי הס"ח תחלה במי שבא להשולחן בסוף הסעודה, ואכל עמהם, ומכבדים אותו בברהמ"ז, צריך לחקור אם קיימו וגילו ברעדה, שלא הי' שם תערובות אנשים ונשים, או שאר דברים שאינם הגונים ע"ש, ומבואר דאע"ג דרואה עכשיו הכל באופן דכשר וישר, מ"מ אם הי' שם מקודם שלא כהוגן אין יכולין לומר שהשמחה במעונו, דצ"ל כל השמחה בקדושה, בבחינת וגילוי ברעדה, דאז דייקא יש שמחה בשמים לפניו כנ"ל, אבל אם החצי כשר וחצי טריפה ר"ל, אין שמחה לפניו ית' בזה, אבל למ"ש בתשובת הב"ח בליל ב' אין עושין סעודה כי אם לקרובים, וכולם יושבים בבית חורף, וסועדין ביחד אצל חתן, וכמה אנשים ונשים, לפיכך אין אומרים שהשמחה במעונו, על פי ספר חסידים עכ"ל, ומשמע מדבריו דהסכים עמהם, קשה וכנ"ל, דאם אין אומרים שהשמחה במעונו, משום חשש דהרהורים רעים, הרי כתב ספר חסידים דמוטב שלא לעשות המצוה כלל, והיינו שלא יעשו הסעודה כלל.

וי"ל דס"ח כ' דאם לא הי' ברעדה לא יאמר שהשמחה במעונו, ואח"כ כתב אם יש פריצים, ויודע שבלא פריצות לא יהי', או אינו יכול להיות

הצניעות פרק כ"ב והישועה שפא

בלא הרחור, או אינו יכול להיות מלראות בנשים, אל יהי שם, אבל הב"ח מיירי בסעודה קטנה לקרובים לבד, ונהגו ביראת שמים וצניעות כמש"ל (ד"ה וע' שד"ח) ולא הי' יסוד, לבטל המצוה לגמרי, ובאה"ע כ' הב"ח דאין מברכין שהשמחה במעונו היכא דאיכא חששא דהרהור עבירה, דאינו אלא חשש, ובחששא בעלמא לא כ' ס"ח לבטל המצוה, ודאי שאין אומרים שהשמחה במעונו, דמעורר על אחריות דהרהורים, וגם בבית שמואל הנ"ל, הכונה כך, דאין שמחה כשיצה"ר שולט, ונמנעים מלומר שהש"ב, משום חשש כנ"ל.

ז) ועדיין יש להקשות במש"ל מס"ח ומח"ס דאפי' הרהור עבירה דעריות דוחה כל המצות, והרי אמרו (נזיר כג:): גדולה עבירה לשמה (כלומר לשם מצוה, רש"י) ומיירי בעבירה דעריות דיעל אשת חבר הקני, הרי דהמצוה דוחה עבירה דעריות ממש. י"ל דבאמת אין היתר, לעשות לכתחלה, שום עבירה לשמה, שהרי אמרו (שבת ד.) הדביק פת בתנור, התירו לו לרדותה, קודם שיבא לידי חיוב חטאת, או לא התירו כו' התירו לאחרים, מתקיף לה רב ששת, וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך ע"ש, ואמאי לא יתירו לו שירדה הפת, הא הוי עבירה לשמה למנוע חילול שבת, ובקדושין (נה:): אמרו נמי, וכי אומרים לו לאדם, עמוד וחטא, בשביל שתזכה, הרי דלא התירו לכתחלה עבירה לשמה, דהרי עבירה היינו שעובר על

שֵׁב הַצְנִיעוֹת פֶּרֶק כ"ב וְהִישׁוּעָה

רצונו ית', ולעבור על רצונו יתברך, לא יתכן בשום אופן, אפילו הוא או חבירו, ירויחו בזה, אמנם הצדיקת יעל, עשתה באמת מצוה לשמה בזה, זהא קי"ל (שוי"ע יו"ד סי' קנ"ז ס"א) עובדי כוכבים שאמרו לישראל, תנו לנו א' מכם ונהרגנו, לא יתנו להם א' מהם, אא"כ יחדוהו, ואמרו תנו פלוני כו' וכן נשים שאמרו להן עובדי כוכבים, תנו לנו אחת מכם, ונטמא אותה, יטמאו כולם, ולא ימסרו נפש א' מישראל עכ"ל, ומ"מ מצינו (ב"ב י:) בהרוגי לוד, לוליינוס ופפוס, שמסרו עצמן, למיתה, כדי להציל את כל ישראל, ואמרו (שם) דאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן, וכ' הרמב"ם (ה' יסה"ת פ"ה ה"ז) ועריות הוקשו לנפשות, שנאמר (דברים כב כו) כי כאשר יקום איש על רעהו, ורצחו נפש, כן הדבר הזה (דעריות) עכ"ל, ממילא גם בעריות הדין כן, דהאשה עצמה יכולה למסור עצמה, להציל את כל ישראל, וע' מהרי"ק סי' קס"ח, ושבוי"י ח"ב סי' קי"ז, ושכרה הרבה מאוד כנ"ל, ואפילו למ"ד (ש"ך שם ס"ק א') דכל מי שדינו לעבור, ואל יהרג, ונהרג, ולא עבר, הרי זה מתחייב בנפשו, הרי בעושה להצלת ישראל, לא אמרו, שלא ימסור נפשו, רק אדרבה, אמרו, דאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן, ושפיר מסרה עצמה יעל, להצלת עם ישראל, אלא דהקשה הש"ס והא קא מתהניא מבעילה דיליה, וכיון דיש לה הנאה מזה, אינו לשם שמים, ולא דמי למוסר עצמו למיתה, בשביל הצלת ישראל, ותירצו, דהצדיקת

הצניעות פרק כ"ב והישועה שפג

היה לה צער גדול, שהוא מטיל בה זוהמא, וע"י הצער ההוא, לא הרגישה ההנאה גשמית, והנה אמרו (ברכות נד.) בכל לבבך, בשני יצריך, ביצר טוב, וביצר הרע, ואיך יעבוד את ד' ביצר הרע, אך בנדון דיעל הוא שייך, דפעולתה בעצם היתה פעולה דעבירה, ולכן כינו חז"ל לזה עבירה לשמה, ובזה אמרה תה"ק, ואהבת את ד' אלקיך, בשני יצריך, ביצר הטוב, וביצר הרע, דבאמת שייך לומר, דבענין כזה, שמשנתה לפי מחשבתה, אם חושבת להנאתה, הוי עבירה, וכשמתכוונת לשם שמים, הוי מצוה גדולה מאוד, אפשר שאסור ליכנס בזה, שהרי אמרו (אבות פ"ב מ"ד) ואל תאמן בעצמך, דשמא תתקלקל מחשבתה, ותכוין להנאתה, לכן נתנה תורה רשות ע"ז, ליכנס בדבר, כיון שהחליטה למסור עצמה לשם שמים, מן השמים ירחמו ויסייעו לה, וי"ל דענין זה שייך נמי גם בשאר עבודות, כגון לימוד תורה הקדושה, דאמרינן (פאה פ"א מ"א) ותלמוד תורה, כנגד כולם, ואמרו (תענית ז.) כל העוסק בתורה לשמה, תורתו נעשית לו סם חיים כו' וכל העוסק בתורה שלא לשמה, נעשית לו סם המות כו', א"כ יפול על האדם אימתה ופחד, ליכנס בתלמוד תורה, שמא ילמוד שלא לשמה, ונעשית לו ח"ו סם המות ר"ל, לזה אמרה תה"ק, ואהבת כו', שתיכנס לאהבה את ד' גם באופן זה, שיש בו יצר טוב, וגם יצר הרע, ולא נאמר בזה זלא סמכינן אניסא (פסחים סד:) וסמכינן בזה שפיר על מז"ל (שבת קד.) בא ליטהר מסייעין אותו, ונמצא

שפד הצניעות פרק כ"ב והישועה

דיעל באמת עשתה מצות ד' ב"ה, כי כן צוה לנו הממ"ה הקב"ה, לעבוד אותו בהזדמנות כזה, אפילו פעולה שבעצם היא עבירה, אם עושה לשם מצוה, הוי עבודת הקודש, ואינו עבירה, רק בשם מושאל קראוה עבירה, מצד הפעולה כנ"ל, אבל עבירה ממש לא התיירו לשמה, ומ"ש (עירובין לב:) ניחא ליה לחבר, דליעבד איהו איסורא קלילא, ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה, כבר תירצו שם התוס', דהחבר גורם לו הדבר, ולכן החבר מוכרח בע"כ לעשות האיסורא קלילא, כדי להנצל מלגרום לאחרים איסורא רבא, וכן בחציה שפחה, הוי נמי גורם חטאים לאחרים, ושתים האחרים שכתבו התוס', י"ל דהתיירו משום דהיו במקדש, וכבר הקשו (ב"ב צ.) במקדש נמי לגזור, ומשני כהנים זריזין הן עכ"ל, מש"ה התיירו בהם. ובעבירה זו דיעל דוקא דהיא בעצם מצוה כנ"ל, שפיר אמרו דגדולה כמצוה שלא לשמה, ובהנ"ל א"ש מז"ל הנ"ל גדולה עבירה לשמה כו' כמצוה שלא לשמה, דכתיב תבורך מנשים כו', והק' האורח מישור בשם ס' בני חייא, ממז"ל (ערכין טז:) תוכחה לשמה, וענוה שלא לשמה, הי מינייהו עדיפא, א"ל ולא מודית דענוה לשמה עדיפא, דאמר מר ענוה גדולה מכולם, שלא לשמה נמי עדיפא, דאר"י א"ר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות, אפילו שלא לשמה, דמתוך שלא לשמה, בא לשמה עכ"ל, הרי אמרו דענוה שלא לשמה, הוי כלשמה, דמתוך שלא לשמה, בא לשמה, וא"כ ה"ה בכל מצוה, דהשלא לשמה,

הצניעות פרק כ"ב והישועה שפה

חשיב כלשמה, על שם העתיד, זהלשמה בא מתוך השלא לשמה, וא"כ כשאומר דעבירה לשמה גדולה כמצוה שלא לשמה, הוי כאומר, דגדולה כמצוה לשמה, ואיך יתכן דעבירה לשמה, כמצוה לשמה, ואין בין עבירה לשמה, למצוה לשמה, עכת"ד ע"ש. ולפ"ד הנ"ל לק"מ, דשאני ההוא דיעל דעשתה מצוה ממש כנ"ל, וע' מגילה (לא). דביה"כ במנחה קורין בעריות, וכ' תוס' לפי שהנשים מקושטות בשביל כבוד היום, לפיכך צריך להזכירם, שלא יכשלו בהן עכ"ל, וצ"ל דהיו בטוחים דהזכרה זו תועיל שלא יבאו להרהור, וי"ל דבתפלה לא ראו אותן, רק ביציאה מבהכ"נ יוכלו לראותן, וזהו זמן מועט, והכל טרודים במוצאי יה"כ, והיו בטוחים שיספיק.

ח) ולפמ"ש דלא התירו לכתחלה עבירה לשמה, יובן שפיר מז"ל (ברכות לא :) במ"ש חנה (ש"א א א) אם ראה תראה, אם ראה מוטב, ואם לאו תראה, אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיון דמסתתרנא, משקי לי מי סוטה כו' ואי אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר ונקתה ונזרעה זרע כו' אם היתה עקרה, נפקדת, והקי' פנ"י, חנה דנביאה היתה, איך אמרה אלך ואסתתר, לעבור על איסור יחוד מן התורה, ועוד איך היתה רוצה, לגרום מחיקת השם בחנם על ידה, ופי' דלא הי' כונתה להסתתר בפועל, רק שתבא בטענה, שאם היתה פרוצה, היתה מסתתרת, והיתה נפקדת, והקי' ע"ז ש"ב הרה"צ מוה"ר דוד יצחק אייזיק מסקאליע זצ"ל בספרו

תולדות יצחק מדוע מיאן הפנ"י לפרש כפשוטו, שתעשה עבירה לשמה, וכן במחיקת השם, הרי נוגע לעשות שלום בינה ובין אלקנה בעלה, ובזה התירה תורה עכת"ד, ובהנ"ל אתי שפיר, דלא הותרה לכתחלה עבירה לשמה, גם במחיקת השם י"ל כן, דלכתחלה אין להתיר, אך על תי' פנ"י ק' משי"ש ר"ע א"כ ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו, משמע דמיירי בסתירה ממש, ויל"ת הענין, אחר שנדקדק עוד, דהיה די שתאמר אלך ואסתתר, ולמ"ל לומר, בפני אלקנה בעלי, ע"ק דדיה מ"ש ואסתתר בפני אלקנה בעלי, ומשקי לי, ולמה הוסיפה תיבות וכיון דמסתתרנא, וע"ק מ"ש ואי אתה עושה תורתך פלסתר, דלמה סלקא אדעתה שלא תפקד אחר הסתירה, אחר דהתורה הבטיחה שתפקד, אכן כונתה, דודאי לא תעבור עבירה לכתחלה, אפילו לשמה, ולא נתכונה להסתתר ממש, כמ"ש פנ"י, ולזה אמרה אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, ר"ל שבאמת לא יהיה סתירה, רק בפניו יחשב סתירה, כגון שיהיה שם עוד איש בבית בסתר, או פתח פתוח, והעדים לא ידעו מזה, דלעיניהם יהיה סתירה גמורה, ויעידו ע"ז שנסתרה, ואחר דבאמת אינה סתירה, ואין ראוי להשקותה, לזה הוסיפה לומר, וכיון דמסתתרנא משקי לי, שעל כל פנים לעיני בני אדם, הוי סתירה, ולזה אמרה ואי אתה עושה תורתך פלסתר, דלעולם שייך שלא תפקד עי"ז, דתה"ק הבטיחה שתפקד, בהשקאה ע"י סתירה גמורה כהלכה, אבל בסתירה

הצניעות פרק כ"ב והישועה שפז

מזויפת הלזו, לא הבטיחה, לזה אמרה ואי אתה עושה תורתך פלסתר, היינו בפני העולם, דהעדים העידו שנסתרה, והוי בפני העולם השקאה גמורה, ושפיר תפקד, ובענין המחיקה יש לתרץ לפמ"ש (שבת קכ:) לענין מחיקה, עשייה הוא דאסור, גרמא שרי, והכהן עושה מצותו בתומו, והיא רק גורמת, וזה שרי לצורך מצוה, וע"ז אמר ר"ע דכל העקרות יכולות לעשות בסדר זה.

איסור השתמשות באשה

(א) כתב הרמב"ם (ה' איסורי ביאה פכ"א ה"ה) אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה, בין קטנה, בין שפחה בין משוחררת, שמא יבא לידי הרהור, באי זה שמוש אמרו, רחיצת פניו ידיו ורגליו, והצעת המטה לפניו, ומזיגת הכוס, שאין עושה לאיש דברים אלו, אלא אשתו עכ"ל, וכן פסק הש"ע (אה"ע סכ"א ס"ה).

(ב) וכתב הרה"מ וז"ל באי זה שמוש וכו', זה יצא לרבינו ממ"ש בירושלמי (בכתובות פ"ה ה"ו) רב הונא אמר אפילו הכניסה לו מאה שפחות, כופה לעשות לו דברים של ייחוד, סכה לו את גופו, ומרחצת לו את רגליו, ומוזגת לו את הכוס, ושאלו למה, מפני שהיא חייבת לו, או משום שאינן ראויין להשתמש בשפחה כו', והעלו שם, שהוא מפני שהיא חייבת לו, אלא שאר התשמישים מותרים בשפחה עכ"ל.

(ג) וקשה לי בזה, דבגמרא (קדושין ע.) אמר ליה ר"נ (לרב יהודה) לישתי מר כו' תיתי דונג (תבא בתי, שכך שמה, רש"י) תשקינן, א"ל הכי אמר שמואל אין משתמשין באשה כו' (שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים, רש"י) נמצא לפי זה, דאסור להשתמש באשה, בכל מה שהוא, ואיך כתבו הרמב"ם והש"ע דהאיסור רק בג' דברים אלו.

הצניעות פרק כ"ג והישועה שפט

ד) וי"ל לכאורה, דגם טעמו דרב יהודה, שהקפיד שלא תבא דונג בתו דר"נ להשקותו, הי משום איסור מזיגת הכוס, כשיטת הירושלמי והרמב"ם והש"ע הנ"ל, וממילא לק"מ מזה, אמנם לשיטת הרשב"א שכתב הש"ך (יו"ד סי' קצ"ה ס"ק י"ג) משמו, דמזיגת יין במים דוקא אסור עכ"ל, והרי הנדון דרב יהודה הי' בשתיית איספרגוס, כמפורש שם בגמרא, ואמרו (ברכות נא). דאין שותין איספרגוס אלא כשהוא חי (שאינו מזוג, רש"י) א"כ לא הי' בו משום איסור מזיגת הכוס, והדרא קושיתינו לדוכתה, דמוכח משם, דגם חוץ משלשה דברים אסור להשתמש באשה, וכשנאמר דפליגי הירושלמי וש"ס דידן, דלירושלמי האיסור רק בג' דברים הנ"ל, ולש"ס דידן לאו דוקא ג' דברים הנ"ל, קשה בזה, דידוע, דהיכי דפליגי ש"ס דידן וירושלמי, אזלינן בתר ש"ס דידן, ולא אחר הירושלמי, וכיון דלש"ס דידן, אסור בכל הדברים, איך נקטינן להקל, נגד ש"ס דידן.

ה) ויש לתרץ, דסמכו בזה, על מה דאיתא (שם פא) מר נמי עבר ליה אדשמואל, דאמר שמואל אין משתמשין באשה, א"ל אנא כאידך דשמואל ס"ל, דאמר שמואל הכל לשם שמים, פרש"י הכל לשם שמים, ואין דעתי אחריה לחיבת אישות, אלא לחיבת קורבה, ולעשות קורת רוח, לאמה, כשאני מחבב את בתה עכ"ל, וכתבו התוס' הכל לשם שמים, ועל זו אנו סומכין השתא, שאנו משתמשים

שצ הצניעות פרק כ"ג והישועה

בנשים עכ"ל, ונקטו להו גם הרמב"ם והש"ע כן להלכה, וא"כ גם בש"ס שלנו מוכרע, דמותר להשתמש באשה, ורק בג' דברים הנ"ל, דמבואר בירושלמי דהם דברים של חיבה, אשר רק אשה לבעלה עושה אותם, אסרו הרמב"ם והש"ע כהירושלמי.

ו) ועדיין יש לדקדק, דהרי הדבר תלוי בדעת האדם, דבמכויין לשם שמים מותר, וכשמכויין לחיבת אישות אסור, ואיך פסקו הרמב"ם והש"ע סתם, דבג' דברים אלו, אסור להשתמש באשה, ומינה דבשאר דברים מותר, והיה להם לפרש, דההיתר רק במכויין לשם שמים, הא לאו הכי, אסור, וצ"ל דהרמב"ם מפרש מ"ש שמואל הכל לשם שמים, ר"ל, דהכל בחזקת כשרות, דמתכוונים לשם שמים, ולא לחיבת אישות, משום הכי הכל מותרין בסתמא להשתמש עם אשה, בכל הצורך, מלבד בג' דברים הנ"ל.

ז) אלא דא"כ קשה אידך דשמואל, דאמר אין משתמשין באשה כלל, ואמאי, האמר דהכל בחזקת כשרות, דמתכוונים לשם שמים, והנה הרמב"ם והש"ע כתבו, אין משתמשין באשה כלל, באיזה שימוש אמרו כו', ביארו על אתר כונתם, דהאיסור רק בג' דברים אלו, אבל שמואל דאמר סתם, אין משתמשין באשה כלל, נמצאו דבריו סותרין זה את זה כנ"ל.

הצניעות פרק כ"ג והישועה שצא

ח) וצ"ל דמפרשי מאמר דאין משתמשין באשה כלל, דאלו דברים דשייכים לאשה, שהיא עושה לבעלה, אין משתמשין בהם דרך שימוש, ע"י שפחה, הא שאר דברים, לא אסר שמואל, משום דס"ל דהכל בחזקת כשרות, שמכוונים לשם שמים, ולא לשם חיבת אישות, ואין לדייק בזה, דדוקא ג' דברים הנ"ל שהם דברים של חיבה, אסרו הרמב"ם והש"ע, דרך שימוש משפחה, אבל מה שהוא דרך עבדות, לא של חיבה, מותר, דהיינו מה שכתב רמ"א לקמן ל"א, דמותרות השפחות לשפסף ולנקות גופו במרחץ, דידוע דצווחו על זה ככרוכיא, דחס מלהזכיר, היתר כזה ח"ו, ולהנ"ל נוסף לכאורה על צערינו, דגם הרמב"ם והש"ע מתירים בזה, דודאי י"ל דבצד א', רחיצת גופו חמיר טפי, שהרי כתבנו [בהקדמה ט'] מספר חסידים (סי' קע"ב) דיש תאווה לראות, וגם יש תאווה ליראות ע"ש, וא"כ כשם שאסור לראות גילוי גופה, וכמ"ש שם בית שמואל (ס"ק י') דאם אין מכוסה בכל גופה ושערה, מודה דאסור, ה"ה דאסור ליראות לפנייה, בגילוי גופו, ולא ס"ד כלל להתיר זה, ולא הוצרכו לפרש כלל האיסור בזה, וי"ל דגם רמ"א דהביא דיעה זו, אין כונתו כלל להקל בזה ח"ו, ולא הזכיר זה לענין מעשה ח"ו, והזכיר זה, רק דרך אגב, דהא קשה לדברינו הנ"ל, דנמצא דהרמב"ם והש"ע פסקו כאידך דשמואל, דהכל לשם שמים, א"כ איפוא, מה חידש לנו הרמ"א שהזכיר דיעה זו, דבכוונתו לשם שמים מותר, אחר דזהו שיטת המחבר כנ"ל,

שצב הצניעות פרק כ"ג והישועה

וי"ל דרמ"א לא כתב זיעות אלו מילי מילי, רק כל דבריו כאן נמשכים יחד, דיש מקילים באכילה עם אשה אחרת בקערה אחת, כדביאר בית שמואל, כיון דלא אסרו ההתקרבות, רק באשתו נדה דלבו גם בה, להרשב"א, ודוקא במקום יחוד לדעת המרדכי, ודוקא דרך חיבה, לדעת התוס', ובאשה אחרת בקערה א', או הושטה מיזו לידה, מיירי באין לבו גם בה, ואינו במקום יחוד, ואינו דרך חיבה, לכן נהגו להקל בזה, והזכיר כל הדיעות המקילים דחזו לאיצטרופי, להסביר הטעם דנהגו להקל בדברים אלו, וכבר ביאר בית שמואל (סי"ק ט') מ"ש להקל בדברים אלו היינו באכילה בקערה א', ולהושיט מיזו לידה, וי"ל דאכילה בקערה א', היה אז מנהג הרגיל, לכן חקילו בזה, אבל עכשיו, אין רגילין בזה כלל, והוי רק דרך חיבה, ואין להקל עכשיו בזה.

ט) ולפי דברינו הנ"ל דהרמב"ם והמחבר ס"ל כאידך דשמואל, דהכל לשם שמים, מתורץ שפיר, דאין מחמירין אצלינו, דאשה משמשת האורחין, באכילה ושתיה, ושאר דברים, ואין חוששין שמרגילין הנערות בבית בין האנשים, דמעמידין אותן בחזקת כשרות, שלא יכוונו בסתמא לשם חיבת אישות, רק לשם שמים, לצורך עניני הבית הנהוגים, וכל סדר החיים הנהוג ביושר, הכל בכלל לשם שמים.

י) ועדיין קשה לפרש"י ז"ל דפי' אין משתמשין

הצניעות פרק כ"ג והישועה שצג

באשה, שלא להרגילה בין האנשים, הרי חייש למכשול, בהרגלה בין האנשים, ולפירושי דר"ל הכל בחזקת כשרות, דמכווני לשם שמים, כמש"ל (אות ד'), הרי זה סותר מאמר הא' דשמואל, דיש ליזהר מלהרגילה בין האנשים, וגם לא מסתבר לומר כן, דא"צ ליזהר כלל, ובכל אופן יהיה הכל לשם שמים, מצד חזקת כשרות וקדושת ישראל, דהרי כתיב (בראשית ח כא) כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן (מכות כג:) וכתיב (תהלים מה יד) כל כבודה בת מלך פנימה, ואמרו (כתובות יג:) אין אפטרופוס לעריות, וע"ל (בפתיחה ח') דאין לסמוך, שתוכל להנצל ממכשול, גם בלי זהירות דצניעות, וכמש"ל (הקדמה — י"ב) ע"ש. ועוד מצינו (סנהדרין עה.) דהקשו למ"ד פנויה היתה, מאי כולי האי (דאמרו ימות ואל תבעל לו) ומשני כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות (לעמוד בפני האנשים, לתת בהם עיניהם, וימסרום להם לביאה, רש"י), הרי דלא סמכו על החזקת כשרות, שיעשו רק לשם שמים, אלא חיישינן וחיישינן, ומצינו במס' שבת (סב:) כמה פרצו בנות ישראל בירושלים ר"ל, ומצינו נמי (סוכה נא:) ת"ר בראשונה כו' והיו באין לידי קלות ראש כו' התקינו כו' ועדיין היו באין לידי קלות ראש התקינו כו' עכ"ל, וכן בכמה דוכתי, וכל זה סותר הפירוש הנ"ל שפירשתי, דסמכו על חזקת כשרות דהכל יעשו לשם שמים,

שצד הצניעות פרק כ"ג והישועה

יא) ובע"כ צ"ל דמ"ש שמואל אסור להשתמש באשה כלל, אינו יוצא מידי פשוטו, דחיישינן להרהורי עבירה, וכמ"ש הרמב"ם והש"ע הנ"ל, דמ"ש הכל לשם שמים, היינו נמי כפשוטו, דהכל שייך לעשות לשם שמים, וכהנהו עובדי דכתובות (יז.) שהיו מרקדים לפני הכלה, ושהיה מרכיב להכלה אכתפי', ומרקד, וכעובדי דברכות (כ.) דיתבי אשערי טבילה כו' וכל כה"ג, וכמ"ש הריטב"א (סוף קדושין) וז"ל ואם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו, ואין מעלה טינא כלל, מותר לו להסתכל ולדבר כו' והיינו ההיא דר' יוחנן כו' אלא שאין ראוי להקל בזה, אלא לחסיד גדול שמכיר ביצרו, ולא כל תלמידי חכמים בוטחין ביצריהן, כדחזינן בשמעתין כל הני עובדין כו' עכ"ל, והובא נמי בפתחי תשובה (אה"ע סכ"א ס"ק ג') בקיצור קצת, וזה א"ל רב אחא בר אבא לרב חסדא חתניה, דגם הוא יש לו ענין בזה, לעשות נחת רוח לבתו, לשם שמים, ע"י שמחבב את בתה, וכגון שצריך להכריע את בתו, שתקבל את דעתו, באיזה ענין לשם שמים, ולעולם מחויבים לחשוש וליזהר בכל גדרי הצניעות, ואסור ללמד הילדות והנשים להיות רגילות בין אנשים, כנ"ל (באות ג').

יב) וברמב"ם הנ"ל צ"ל דתחלת דבריו שכתב אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, דהוא לשון הגמרא הנ"ל (אות ג') בזה לא הוסיף ולא גרע הרמב"ם כלום, ולא פירש בו

הצניעות פרק כ"ג והישועה שצה

דבר כאן, רק בסוף דבריו שהוסיף וכתב בין שפחה בין משוחררת, דזה למד מהירושלמי כנ"ל מהרה"מ, ולכאורה קשה בזה, דהרי השפחה עושה בדרך שיעבוד ועבדות, וכדכתבו הב"י והדרישה להקל בה מהאי טעמא בשאר דברים עש"ב, ואיך כתב לאסור בשפחה, לזה ביאר הרמב"ם דאי זה שמוש, אמרו דאסור בשפחה, רחיצת כו', רק באלו ג' דברים לבד של חיבה, ששייכים רק לאשתו, אבל בשאר דברי שימוש מותר בשפחה, שעושה דרך שיעבוד ועבדות כנ"ל, וכ' הרה"מ דמבואר בהרבה מקומות שהיו משתמשין בשפחות, ואמרו אמתיה דרבי ע"כ, יסוד יסוד היתר השתמשות בשפחות דייקא מטעם הנ"ל אבל בשאר כל אשה שאינה שפחה, אמרו בה דאסור להשתמש באשה כלל.

איסור שאלת שלום אשה

א) קי"ל (קדושין ע:; ורי"ף ורא"ש שם, רמב"ם ה' א"ב פכ"א ה"ה, טוש"ע אה"ע סכ"א ס"ו) אין שואלין בשלום אשה כלל, ופרש"י שם, שמרגיל לבה ודעתה אצלו עכ"ל. ויש"ש שם פ"ד ס"ד כתב משום חיבה ע"כ. ולשון שואלין אין לפרש ששואל האם שלום לך, שהרי אמרו (ברכות נד.) והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם שנאמר כו' ד' עמכם, ויאמרו לו יברכך ד', ואומר ד' עמך, הרי דלא מיירי במסתפק ושואל, רק מיירי בשואל ומבקש מאת ד' ב"ה, שיברך לפלוני, וכן במכות (כג:) שאילת שלום בשם, פרש"י דמותר לאדם לשאול בשלום חברו בשם, כגון ישים ד' עליך שלום ע"כ, מבואר דלא מיירי במסתפק ושואל, רק שמברכו ומבקש על שלומו.

ב) וטעם שתקנו לשאול בשם, י"ל דנמשך למ"ש למעלה, משקלקלו המינים, ואמרו אין עולם אלא אחד, שכפרו בד' ובכל ענינים רוחנים ר"ל, התקינו שיאמרו מן העולם ועד העולם, שיש ב' עולמות, והתקינו עוד, שישאל שלום חברו בשם, לאות ברית אהבה, שמברכו בכל לבו ונפשו, דאם לא היה בכל לבו, לא היה מזכיר עליו שם שמים חנם ח"ו, ואיתא ברש"י (בראשית מו כז) עשיו שש נפשות היו לו, והכתוב קורא אותן נפשות ביתו,

הצניעות פרק כ"ד והישועה שצו

לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו, והכתוב קורא אותן נפש, לפי שהיו עובדין לדי' אחד ע"כ, וזה יש לרמז בפ' ואהבת לרעך כמוך, אני ד', דאהבת ישראל זה לזה, מורה שהם נפש אחת, ולמה הם נפש אחת, לפי שעובדין לדי' אחד, שמקורם מדי' אחד, שכל נשמה חלק אלקי ממעל, ונמשכים כולם לשרשם, וממילא הם כנפש אחת, ונמצא דאהבתם זה לזה, מוכיח על מציאות השם ב"ה, ולכן תקנו שיברכו זה את זה בשם, דמוכח שאוהבים זה את זה בלב שלם, לפי שמקורם מדי' אחד, ועובדים לדי' אחד, והם בחינת נפש אחת, ובזה מבואר דאיתא ברש"י (ברכות שם) שיהא אדם שואל כו' בשמו של הקב"ה, ולא אמרינן מזלזל הוא בכבודו של מקום, בשביל כבוד הבריות, להוציא שם שמים עליו עכ"ל, ונהי דלמדו כן מהכתובים, עכ"פ צריך ביאור, מה טעם באמת אין חוששים על זה, שמזלזל ח"ו בכבודו של מקום, בשביל כבוד הבריות, ובהנ"ל אתי שפיר, דזה שמברך לחברו בשם, מוכיח על מציאות הבורא ב"ה כנ"ל, ונמצא מזכיר שם שמים, בשביל כבוד המקום ב"ה.

ג) וכתב רש"י ז"ל עוד (מכות שם) וז"ל ואנו נמי, כי שיילינן אהדדי, מדכרינן שם, דשלום שמו של הקב"ה כו' עכ"ל, וכן אמרו (שבת י:): אסור לאדם שיתן שלום בבית המרחץ שנאמר ויקרא לו ד' שלום כו' שם גופיה איקרי שלום, מבואר בזה,

שצח הצניעות פרק כ"ד והישועה

דהנותן שלום לחבירו, הוא בבחינת מ"ש הכתוב (במדבר כה יב) הנני נותן לו את בריתי שלום, ומעורר בזה אות ברית אהבה שלימה, אשר בינו לבינו.

ד) ובזה יבואר נמי מז"ל (ברכות יד.) כל הנותן שלום לחברו קודם שיתפלל, כאלו עשאו במה שנאמר חדלו לכם מן האדם (כשיש לכם לעסוק בכבוד המקום, אל תתעסקו בכבוד אדם כו', רש"י) אשר נשמה באפו, כי במה נחשב הוא, אל תקרי במה, אלא במה, ושמואל אמר במה חשבתו לזה, ולא לאלוק, ואוקמוה בגמרא, במשכים לפתחו, וכתב רבינו יונה, דאפילו במשכים לפתחו, אינו אסור, אלא כשמזכיר לו שלום, משום ששמו של הקב"ה שלום כו' אבל מותר לומר לו, צפרא דמרי טב, כיון שאינו מזכיר לו שלום כו' עכ"ל, ולכאורה קשה בזה ממז"ל (שם ל:) אביי יתיב קמיה דרבה, חזייה דהוה קא בדח טובא (יותר מדאי, ונראה כפורק עול, רש"י) אמר וגילו ברעדה כתיב, א"ל אנא תפלין מנחנא (והם עדות שממשלת קוני ומשרתו עלי, רש"י) עכ"ל, וא"כ ה"נ כשאומר שלום, דהוא שמו של הקב"ה, הרי זוכר את הקב"ה, וטיבותא הוא, ומה טעם כתב רבינו יונה, דצפרא טבא מותר, ושלום אסור, משום דהוא שמו של הקב"ה, הרי אדרבה, איפכא מסתברא, דמשום דהוא שמו של הקב"ה, וזוכר אותו יתברך, ראוי יותר להתיר, ובהנ"ל יובן בס"ד, דהנה כתב רמ"א (א"י סצ"ח ס"א) ואסור

הצניעות פרק כ"ד והישועה שצט

לאדם לנשק בניו הקטנים בבהכ"נ, כדי לקבוע בלבו, שאין אהבה כאהבת המקום ב"ה עכ"ל, ובדרך זה הוי נמי כונת חז"ל הקדושים בני"ד, דאע"ג דזהו רצונו של מקום ב"ה, שיאהבו בני ישראל זה את זה, בכל לב ונפש, מ"מ לא יתכן שיקדים להראות גודל אהבתו לבן אדם, קודם התפלה לדי' ב"ה, ולכן בסתם ברכה, כצפרא טבא, אין קפידא, אבל נתינת שלום, דמורה ביחוד על עוצם האהבה כנ"ל, בזה אמרו, דאסור להקדים עוצם אהבת אדם, קודם התפלה לדי' ב"ה.

ה) ובענין שאלת שלום אשה, מבואר נמי בעזר מקודש כשיטה הנזכר לעיל, שכתב וז"ל ובש"ס לא הקפידו, רק לגבי שלום, ולא בלשונות הנהוגים כעת עכ"ל, ואתי שפיר נמי כנ"ל, דבאמירת צפרא טבא וכדומה, אין קפידא, רק באמירת שלום דוקא, אמרו, דאין שואלין בשלום אשה כלל, כיון דתקנו לשאול את חבירו בלשון שלום דוקא, דהוא שמו של הקב"ה, להראות עוצם האהבה לחבירו, בלב שלם כנ"ל, ממילא מהאי טעמא גופיה, ראוי למנוע, שלא ישאל בשלום אשה כלל. וכמדויק בלשון המאמר שאנו אומרים בשחר אחר ברכות התורה, והבאת שלום בין אדם לחבירו, ובין איש לאשתו, אבל בין איש לאשה שאינה אשתו, אין שום מצוה, שיהיה שלום ביניהם, ואדרבה עבירה היא, אחר שהם מצווים ועומדים שיהיו מרוחקים זה מזה מאוד, ושאלת שלום, דהוא אות ברית אהבה עצומה,

ת הצניעות פרק כ"ד והישועה

אסור שיהיה ביניהם, ואפילו ע"י שליח, ואפילו ע"י בעלה, כמבואר בגמרא ובפוסקים הנ"ל.

ו) עוד מבואר בקיצור איסור שאלת שלום לאשה, בגמרא (קדושין שם ע"א) דאמר ליה רב נחמן לרב יהודה, נשדר ליה מר שלמא לילתא, אמר ליה הכי אמר שמואל קול באשה ערוה, פרש"י קול כו' ואם אשאל בשלומה תשיבני עכ"ל, וביאר הרשב"א ז"ל (ברכות כד.) ד"ה והא דא"ר יצחק, דקול אשה של שאלת שלום, או בהשבת שלום, הוי ערוה, דאיכא קירוב הדעת ע"כ, ומהרש"א כתב (בי"מ פז.) דמדמה שילוח שלום לאשה, לקול אשה, שמביא ג"כ לידי חיבה כו' אבל לשאול באכסניא לאשה על האיש, כיון דדרך ארץ הוא, מקרי לצורך כו' עכ"ל, וכבר ביאר שם בתחלה, דלצורך מותר לדבר שהרי עלי דיבר עם חנה, ואלישע עם השונמית ע"ש.

ז) ויש לבאר בס"ד מש"ש (בב"מ) לימדה תורה דרך ארץ, שישאל אדם באכסניא שלו, ורש"י ז"ל בחומש (בראשית יח ט) כתב שישאל אדם באכסניא שלו, לאיש על האשה, ולאשה על האיש ע"כ, דאין בזה שום חשש פריצות, ואדרבה השאלה לאשה על האיש, תקנו משום צניעות, דכשאין האיש בביתו, ישאל עליו, כלומר דאותו אני מבקש, ואליו אני מתייחס, לא להאשה, וכששואל להאיש על האשה, הוא נכלל בכלל שאלת שלומו, משום דלא טוב היות האדם לבדו, וכשאשתו בשלימות,

הצניעות פרק כ"ד והישועה תא

אז האיש בשלימות, ואז הבית בשלימות, ואז שיך שיתאכסן אצלו, הא לאו הכי, לא יתכן שיטריחו, כמובן וכידוע, ובזה יובן דהקשו שם במ"ש לימדה תורה דרך ארץ, שישאל אדם באכסניא, ופריך והאמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל, ואיך תאמר שלימדה תורה, שישאל על האשה, ומשני, על ידי בעלה שאני, פירוש כנ"ל, כששואל על האשה על ידי בעלה, שמתעניין עליה מצד ידיעת שלום בעלה, שמצבו שלם, זה שאני, דאינו שואל בזה בשלום האשה, רק בשלום האיש כנ"ל.

ח) ומש"ש למה נקוד על איו וכו', וע"ש ברש"י, י"ל הכונה, דשאלת המלאכים, היתה

רק אליו, משום דרך ארץ, כי הם לעצמם, ידעו שהיא באהל, ולא הוצרכו לשאול, ולא הוצרך ליכתב, רק שתדרוש מינה דרך ארץ, שישאל באכסניא, ולתוס' הרמז ששאלו לה, איו אברהם, והקשו תוס' לפרש"י, דכל הרמז, שידעו המלאכים, דשרה היא באהל, ושאלו רק משום ד"א, הי"ל לנקד תיבת איה, דהיא עיקר השאלה, ששאלו עליה, והמזרחי פי' דרש"י ז"ל נתכוין גם על דרשת איו, ולא קשה מידי, וע' בלבוש, דקשה נמי לרש"י ז"ל, למה לא נקד גם הלמ"ד, וגם ק' להמדרש, הי"ל לנקד רק הל', דאז דורשין הכתב דהוא איו ע"ש.

ט) וי"ל בס"ד דלכאורה איך שאלו לשרה איו אברהם, אחר שהיא היתה צנועה, וישבה באהלה, ולא ראו אותה, כמפורש בקרא, וגם דלא

תב הצניעות פרק כ"ד והישועה

היה שייך שישאלו אותה איו אברהם, אחר זהוא הכניסם, והושיבם, וסידר לפניהם סעודה הגדולה, אלא הכונה, דהנקודה על איו, הוא לדרשה, וכלשון הגמרא, למה נקוד על איו שבאליו, לימדה תורה דרך ארץ, שישאל אדם באכסניא שלו, שאין זה אלא לימוד דרך ארץ, שישאל אדם באכסניא, לאשה על האיש, אבל לא שהמלאכים שאלו לשרה איו אברהם, ולהכי לא נקד על הלמ"ד, שנדרוש את הכתב, דאז היה המשמעות שכתוב בתורה איו, ודבר שלא היה, אי אפשר להכתב בתורה, ולכן נקד על איו דוקא, דהוא רק לדרשה כנ"ל, והלמ"ד, י"ל דרמזה לימוד, שזהו רק לימוד, ולא ששאלו ממש, אע"ג דלכאורה לא יתכן כן, דחז"ל אמרו (ב"ר פמ"ח סט"ו) כשם שאמרו איה שרה, כך אמרו לשרה איו אברהם, ואיך נפרש שלא אמרו כן בפירוש, אך הרי מצינו כעין זה (ברכות יב:) בפ' (ירמיה כג) הנה ימים באים נאם ד' ולא יאמרו עוד חי ד' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים וגו', אמרו לו, לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו, כיוצא בו אתה אומר (בראשית לה) לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך, לא שיעקר יעקב ממקומו, אלא ישראל עיקר, ויעקב טפל לו עכ"ל, הרי דאע"פ שאמר הכתוב ולא יאמרו עוד אשר העלה את בני"י מאמ"צ, פירשו חז"ל דלא יעקר יצ"מ ממקומה, וכן בשם יעקב, וכ"ש בני"ד, דלא כתיב כלל, ששאלו איו

הצניעות פרק כ"ד והישועה תג

אברהם, אלא דדרשוהו מרמז הנקודות שעל איו שבאליו, זודאי שייך לפרש, דרמז שאמרו לשרה איו אברהם, שנלמד מזה דרך ארץ, שישאל לאשה על האיש, אבל לא ששאלו ממש, איו אברהם, אחר דמפורש בענין, שלא ראו את שרה כלל, וגם לא היה שייך כלל, שישאלו עליו כנ"ל.

י) וכתבו התוס' והא דאמר בהשוכר את הפועלים (ב"מ פז.) איה שרה אשתך, ששואלין בשלום האשה ע"י בעלה, היינו דוקא בשאילת שלום, אבל לשלוח לה בשלום, אפילו ע"י בעלה אסור עכ"ל, וז"ל הגמרא בב"מ (שם) ויאמרו אליו איה כו' לימדה תורה דרך ארץ, שישאל אדם באכסניא שלו (אשת אושפיזא, רש"י) והאמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל, על ידי בעלה שאני עכ"ל, פרש"י ע"י בעלה, לא שישאל לה לשלום, אלא לבעלה ישאל, מה שלום הגברת עכ"ל, וז"ל התוס' ע"י בעלה, היינו דוקא לשאול איה פלונית, אבל לשאול בשלומה, אפי' ע"י בעלה אסור, כדאמרינן בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע:) ושם ד"ה אין ע"ש, צ"ע קצת עכ"ל תוספת והג"ה. ומה שההג"ה הצריך בזה עיון, הוא, דלכאורה דברי התוס' סותרין עצמן, דבקדושין כתבו, דשאילת שלום ע"י בעלה מותר, רק לשלוח לה בשלום, אסור אפי' ע"י בעלה, ובב"מ כתבו, דלשאול בשלומה, אפי' ע"י בעלה אסור, ואין מותר רק לשאול איה פלונית, ויש להקשות עוד בזה, דאחר דמחלקין, דאסור לשאול בשלומה, ומותר רק לשאול איה, א"כ

תד הצניעות פרק כ"ד והישועה

איך כתבו בקדושין, דבב"מ התירו שאלת שלום, גם מה מקשה הש"ס מדשמואל, הא שמואל אסר רק שאלת שלומה, וה"נ אמרינן הכי, דשאלת שלומה אסור, רק איה התירו, ואיה לא אסר שמואל ולק"מ, ובתוס' דקדושין ק', דתחלה כתבו ששואלין בשלום האשה, ואח"ז כתבו היינו דוקא בשאילת שלום, ולא כתבו בשאילת שלום האשה, כדכתבו תחלה. גם יש להקשות בחלקת מחוקק (אה"ע סכ"א ס"ק ז') שכתב רק לבעלה מותר לשאול, מה שלום הגברת עכ"ל, והרי זהו לכאורה נגד דברי התוס' דב"מ הנ"ל, שכתבו דלשואל בשלומה, אפי' ע"י הבעל אסור, וע"ק שם, שכתב תחלה, אפי' שלא לשלוח לה שלום, רק לשאול (לאחר) על שלומה, גם זה אסור כו' כי באולי האחר יגיד לה שפלוגי שאל על שלומך, ויבאו לידי חיבה, ואמאי לא ניחוש גם בבעלה, שמא יספר לה, פלוגי שאל על שלומך, ויבאו לידי חיבה, ואין לתרץ דבעלה יזהר מלספר לה זה, כדי שלא יבאו לידי חיבה, דבאמת אין כל בני"א מקפידים בזה, דאפילו ר"נ לא קפיד בזה (שם בקדושין) וכ"ש אחרים, וכידוע.

יא) ויל"ת כ"ז בס"ד, דאשתו כגופו, שהיא העזר וכשהיא בשלום, אז גם הבעל בשלום, וכידוע, ופי' תוס' בב"מ, מ"ש שישאל באכסניא, ששואל לבעל איה האשה, ומתשובתו הישרה כשאינו נאנח עליה, יודע שהיא בחיים, ובבריאותה, כמובן, ונמצא דאיה הוי נמי שאלת שלום, והק' הש"ס

הצניעות פרק כ"ד והישועה תה

והאמר שמואל אין שואלין בשלום אשה כלל, ומשני ע"י בעלה שאני, ששואל על האשה, ע"י ענין הבעל, שידע שלומו, אבל לשאול לשלומה דייקא, מצד עצמה, אסור, ובקדושין דייקו, דאמר אין שואלין בשלום אשה כלל, ובב"מ התירו עכ"פ לשאול איה, לענין בעלה, ותי' דמ"מ לא התירו רק שאלה, איה, אבל לשלוח לה בשלום, אסור בכל אופן, ובכלל זה, אפילו לשאול על שלומה, ולא לשלוח לה, נמי אסור, פן יספרו לה ששאל על שלומה, ויבאו לידי חיבה, והוי כמו שולח לה, וכנזכר לעיל מחלקת מחוקק, ובשואל לבעלה, אין לחוש שיספר לה, דהוא יודע, ששאל איה, לדעת שלומו, וכנזכר לעיל. (ועיין מה שכתב מהריעב"ץ בסידור ה' תקיעת שופר נצוץ ו' אות ז', שאף על פי שלא נתכוין המחבר לכך, מ"מ נפל האמת באמת כו' ע"ש, ה"נ לענין בעמ"ח חלקת מחוקק) ולזה סיימו התוס' בקדושין, דמה שהתירו בב"מ, היינו דוקא שאילת שלום סתם, לא שאילת שלום האשה, רק שלום הבית, דנוגע לבעל כנ"ל, אבל כשמעוניין לשלוח לה דוקא בשלום, אסור אפילו ע"י בעלה, וכ"כ בב"מ, אבל לשאול בשלומה (דייקא) אפילו ע"י בעלה אסור וכ"כ חלקת מחוקק, אבל לשלוח (לה) אפילו ע"י בעלה אסור, דכל ההיתר רק כששואל מצד שנוגע לבעלה דוקא, כמבואר.

יב) והגה"ק מבטשוטש בעזר מקודש, האריך קצת, דכשנכנסים בבית מילה, אומרים לנשים תיבה שהיא כעין בקשה טובה, והן משיבות,

תו הצניעות פרק כ"ד והישועה

וכן בחתונה, וכתב דבש"ס הקפידו רק לגבי שלום, אבל לברכה מזל טוב וכדומה מותר, וכן להתפלל עליהן, ואפילו בפניהן, כמו שהתפלל אליהו הנביא ע"ה על הצרפתית, ואלישע הנביא ע"ה על השונמית, וכמה פעמים גורם הענין לשאול מצבן בבריאות והצלחה, ומותר, דאין זו דרישה דחיבה, רק לעזרן בברכה ותפלה, עוד המליץ בענין, דדרישת שלום דידן, קיל מדרישת שלום דידהו עכת"ד.

(ג) וענין דרישת שלום דידן, הזכיר רמ"א (יו"ד סי' שפ"ה) דיש מקילין האידנא בשאילת שלום דאבל, ואין טעם להם, אם לא שיחלקו לומר שזה מה שאנו נוהגים, לא מקרי שאלת שלום שבימיהם, וע' בא"ח ספ"ג עכ"ד, ושם בא"ח אין דבר מזה, ונראה דט"ס וצ"ל ספ"ט, כמ"ש בד"מ דבא"ח ספ"ט האריך בזה, ושם נמצא בד"מ הארוך, שנדפס בפני עצמו, שהשאלת שלום שלהם, היה בכריעה, ויש שפסקו דאיסור שאלת שלום, קודם תפלה, אינו אלא בכריעה ע"ש, אבל בש"ע שם, לא הזכיר מזה למעשה כלום, הרי דלא ס"ל כן, וגם ביו"ד שם דהביאו, כתב שהם יחלקו כו', והיינו דלדידיה לא ס"ל לחלק כן, גם הש"ך שם סתר זה, וכן המג"א (סי' תקנ"ד ס"ק כא) דחה זה, ועכ"פ בני"ד הכריע שפיר העזר מקודש, דאין חשש בברכה ותפלה עליה, וגם ביש צורך לדרוש, לדעת מצבה בבריאות ובהצלחה, והנה מצינו (מלכים ד) ויאמר אליה אלישע, מה יש לך בבית, ושם (יג) צוה לגחזי לשאל אותה מה לעשות

הצניעות פרק כ"ד והישועה תז

לך, היש לדבר לך אל המלך, או אל שר הצבא, וגם דהע"ה שאל (ש"ב יד יט) את האשה התקועית, היד יואב אתך בכל זאת, ועוד כאלו, וחזר הדין כמש"ל, דכל לצורך מותר, דלא שייך כלל לענין דחיבה.

יד) והראה לי בני הרה"ח מוה"ר נתן דוד שליט"א בשו"ת מהר"ם שיק (אה"ע סנ"ג) שכתב בזה, ולפי סיום דבריו, דרב יהודה חייש, שמא תוסיף אמרים לו כו', אבל באינו רואה אותה בפניה, ואינו מכירה, נראה דאין חשש כלל, וגם כתב דסומכין דהכל לשם שמים, נראה לי מזה, דהיה נמי הנדון כמו בעזר מקודש הנ"ל, בנשים שצריכים לברכס, והנה כתב שם תחלה, עפ"ד פנ"י בקדושין (ע) דבשואל בעצמו בשלומה, הוי אורחא, משום מ"ש הוי מקדים בשלום כל אדם, אפילו בשלום נכרי בשוק, משום דרכי שלום, ואין בזה חשש חבה, ולא משום חשש קול באשה ערוה, כיון דאורחא הוא עכת"ד עש"ב.

טו) והנה יסוד זה שכתב מהר"ם שיק להתיר משום אורחא, הוא הדבר שכתב נמי מהרש"א (ב"מ דפ"ז) דמה דהוא דרך ארץ וצורך מותר, וגם ט"ז (אה"ע סכ"א סק"א) כתב אם יש צורך כגון שלא היתה בקו הבריאה, או כיוצא בזה, מותר לכתוב תודיעני משלום אשתך עכ"ל, וכ"כ הב"ח (סי' קט"ו) סד"ה וכן המדברת, לענין האשה, דמה שהוא לצורך, מותרת לדבר.

טז) אמנם מ"ש הפנ"י דשואל שלומה בעצמו עדיף, דהוי צורך שישאל בשלום אשה, משום מ"ש הוי מקדים שלום כו', לכאורה אי אפשר כלל לומר כן, דא"כ בטל עיקר מאמרו דשמואל, דאין שואלין בשלום אשה כלל, דהרי אדרבה לדבריו חיוב הוא שישאל בשלום האשה, משום הוי מקדים שלום כו', וא"כ ה"ל להש"ס להקשות על שמואל ממשנה דאבות (פ"ד מט"ו) דהוי מקדים בשלום כל אדם, והיה להם לדחות דבריו, ומדשתקו רבנן, ולא הקשו עליו, ולא דחו את דבריו, נמצא דהש"ס הסכים לדבריו, דאסור לשאול בשלום אשה, וא"צ להקדים לה שלום כלל, ומ"ש הוי מקדים בשלום כל אדם, היינו בשלום כל איש, אבל לא בשלום אשה, וידוע דבאשה כתב (תהלים מה יד) כל כבודה בת מלך סנימה, ואין לה לה הפגש עם אנשים כלל, וכבר כתב הרמב"ם (ה' אישות פ"ג הי"א) דלא יניחנה הבעל לצאת אלא כמו פעם א' בחודש, או כמו פעמים בחודש, כפי הצורך, ובכלל אין לנשים להמצא בחוץ, שיפגעו בה אנשים, וכמו דמשמע ממ"ש בש"ע (ר"ס כ"א) פגע אשה בשוק כו' רץ ומסלקה כו', דלא היו נשים שכיחים בשוק כלל, ולא עליהם אמר התנא להקדים שלום כלל, ובברכות (יז.) לעולם יהא אדם ערום ביראה כו' ומרבה שלום כו' כדי שיהא אהוב למעלה, ונחמד למטה, ויהא מקובל על הבריות עכ"ל, והוא ודאי הנותנת, שלא יתן שלום לאשה כלל, כדי שלא יהא נחמד ומקובל אצלה, דהא

הצניעות פרק כ"ד והישועה תת

מצווה ועומד (בר"ס כ"א) להתרחק מאוד מאוד מכל אשה, ומוזהר מן התורה שלא להתקרב אליה, שלא יבא לשום התקרבות לעריות, כמ"ש הרמב"ם (הא"ב ר"פ כ"א) ואחר דכתב הרשב"א ז"ל (ברכות כד.) דשמיעת קולה בשאלת או השבת שלום, גורם קירוב הדעת, ממילא חייב למנוע גם מזה, ואנו אומרים דיש מצות הבאת שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, אבל לא בין איש לאשה שאינה אשתו, דאין שום מצוה, להיות שלום ביניהם, רק עבירה, שאין להיות ביניהם שום התקרבות ושייכות כלל וכלל, רק אדרבה יהיו מרוחקים זמ"ז לגמרי כנ"ל. [אות ה'] ומפורש בב"מ דפ"ז דלשאול בעצמו אסור כמ"ש שמואל אין שואלין כו' רק ע"י בעלה שאני, ודוקא שאלת איה פלונית כמ"ש תוס'.

יז) והרי אמרו (ב"ק צב.) דא"ל הקב"ה לאבימלך, ודקא אמרת הגוי גם צדיק תהרוג, הלא הוא א"ל אחותי היא, והיא גם היא אמרה אחי הוא, נביא הוא, וכבר לימד אכסנאי שבא לעיר, על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו, או על עסקי אשתו שואלין אותו, אשתך היא, אחותך היא, מכאן לבן נח שנהרג, שהיה לו ללמוד, ולא למד, פרש"י שהיה לו ללמוד דרך ארץ, ולא למד, מדקאמר ליה רחמנא נביא הוא, דמשמע אין ממש בדבריך, וראוי אתה ליהרג עכ"ל, היינו דא"ל הקב"ה מות תמות, אף על פי שהוא אמר אחותי היא וגו', וא"ל הקב"ה נביא הוא, ע'רש"י (שמות ז א) דפי' שמכריז

תי הצניעות פרק כ"ד והישועה

ומשמיע לעם דברי תוכחות עכ"ל, וכן אאע"ה הי' מכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, שיש בורא עולם, ושישמרו מצותיו, ומכלל שבע מצות בני נח הוא גילוי עריות, והם שש עריות שאסורות לבני נח, ואשת איש מכללם (עי' רמב"ם ה' סנהדרין פ"ט ה"ה) וידוע נמי דרכו של אאע"ה שהיה מכניס אורחים, ולימד את העם שכן הוא דרך הישר, וכן ראוי לנהוג, וממילא מי שאין מתעניין לקרב אכסנאי באכילה ושתייה, ומתעניין על האשה, הרי בזה נופל פחד על הבעל, והוכרח אאע"ה לומר אחותי היא, והיא הוכרחה לומר אחי הוא, וממילא בטלה טענתו שטען הלא הוא אמר כו', וממילא למדנו אגב חומר הענין בני"ד, דכל שיש צד התקרבות בענין, כבר נכנס בכלל איסור גדול, דלא תקרבו, זהו כולל כל הענינים, שיש בהם שמץ שייכות, דקירוב הדעת בין איש ואשה, כדביארנו כאן, ובכ"מ בספר זה.

יח) והפנ"י גופיה, הרי לא כתב ספרו בדרך פסק הלכה, רק בדרך פירוש, וכתב בזה רק דרך אפשר, ולפי כל הנ"ל, הרי להלכה אי אפשר לומר כן כלל, גם לטעם דהכל לשם שמים, שכתב מהר"ם שיק, ידוע דזה שייך רק בבני עלי, ולש"ש דידהו, למנוע משאל' שלו' אשה.

יט) והנה הצעתי שאלה זו לפני הגאון האב"ד דעדה חרדית בירושלים עה"ק שליט"א ונשא ונתן בדבר, כדרכה של תורה, ואסיק שמעתתא אליבא דהלכתא, כדברינו הנ"ל, דיש למנוע מלומר

הצניעות פרק כ"ד והישועה תיא

לאשה שלום, וכן הצעתי שאלה זו לפני הגאון מוה"ר שמואל ואזנר שליט"א, וכבר הדפיס תשובתו אלי בספרו שו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' קס"ח) וכתב נמי דלהלכה הרי לשון הטור וש"ע אה"ע סכ"א ואין שואלין בשלום אשה כלל, אפילו ע"י שליח, ואפילו ע"י בעלה אסור ע"כ, ומדקאמר אפילו ע"י שליח, ואפילו ע"י בעלה, מוכח דמכ"ש ע"י עצמו שאסור, וגם דייק, דפנ"י עצמו כתב נמי דרך אפשר עכת"ד לענינינו, והוי נמי תנא דמסייע, דאי אפשר להתיר לומר לאשה שלום, מכח מ"ש הפנ"י, דבפוסקים מבואר דאסור, והרי אין בזה שום הכרח, ולא שום צורך כלל, ופשיטא דכל הירא את דבר ד', ימנע מלומר שלום לאשה, ויש הרבה לשונות של ברכות טובות, ובודאי עדיף לברך בדרך היתר, בלי שום חשש, ויסכים הקב"ה על הברכות שיתברכו מן השמים בכל הברכות טובות אמן כי"ר.

איסור טיפול רופא באשה, ואשה רופאת

באיש

א) כתב הב"י (יו"ד סי' קצ"ה) וז"ל וכתב עוד בתה"ד (סי' רנ"ב) בשם גדול אחד, דאשה חולה, ובעלה רופא, אסור למשש לה הדפק (בנדתה) ונראה מדבריו, שאפילו כשאין רופא זולתו אסור, וגם בתשובה דלהרמב"ן (סי' קכ"ז) אסור לבעל למשש דפק אשתו נדה, ואע"פ שלשון השאלה היה, בשיש שם רופאים אחרים, אלא דבעלה ניחא לה, משום דמזומן תדיר, נראה דלמאי דאסר, לא שנא לן, בין יש שם רופאים אחרים לאינם, ומיהו אם החולי מסוכן, ואין שם רופאים, משמע קצת מדבריו, דשרי, משום פקוח נפש, אלא דאיכא למימר, דלטעמיה אזיל, דסבר דנגיעת נדה, אינה אסורה אלא מדרבנן, אבל להרמב"ם, דנגיעת ערוה אסורה מה"ת, הכא אע"פ שיש בו פקוח נפש, איפשר דאסור, משום דהוי אביזרא דגילוי עריות וצ"ע עכ"ל.

ב) ובש"ע (שם סט"ז) אסר לבעלה לשמשה, כשהיא חולה, כגון להקימה ולהשכיבה ולסמכה, וכתב רמ"א וי"א דאם אין לה מי שישמשה, מותר בכל, וכן נוהגין, אם צריכה הרבה לכך, ובסי"ז כתב המחבר, אם בעלה רופא, אסור למשש לה הדפק, וכתב רמ"א, ולפי מה שכתבתי, דנוהגין היתר, אם צריכה אליו, דמשמש לה, כל שכן

הצניעות פרק כ"ה והישועה תיג

דמותר למשש לה הדפק, אם אין רופא אחר, וצריכה אליו, ויש סכנה בחליה עכ"ל, וביאר הגר"א בסט"ז במה דמקיל רמ"א דמותר לשמשה, זהלאו הזה הוא דוקא אם מתכוין בשביל ערוה, אבל בלאו הכי, אינו אלא דרבנן עכ"ל.

ג) והש"ך (ס"ק כ') הביא דברי ב"י הנ"ל, דלהרמב"ם דנגיעת ערוה אסורה מה"ת, אע"פ שיש פקוח נפש, אפשר דאסור כו', וכתב ע"ז ואין נראה, דודאי אף להרמב"ם ליכא איסור דאורייתא, אלא כשעושה דרך תאוה וחיבת ביאה כו' וכן המנהג פשוט, שהרופאים ישראלים, ממשמשים הדפק של אשה, אפילו אשת איש, או עובדת כוכבים, אע"פ שיש רופאים אחרים עובדי כוכבים, וכן עושים שאר מיני משמושים, ע"פ דרכי הרפואה, אלא הדבר פשוט כמו שכתבתי כו' עכ"ל.

ד) והבית שמואל (ר"ס כ') כתב וז"ל לרמב"ם חייב מלקות מה"ת, כשחבק או נשק חייבי כריתות או מיתת ב"ד כו' והרמב"ן ס"ל אפילו בחייבי כריתות ומיתות ב"ד, אינו אלא מדרבנן וכתב בתשובה, אפילו אם אינו עושה דרך חיבה, ס"ל לרמב"ם מדאורייתא אסור, והוא ס"ל דאסור מדרבנן, והיינו מ"ש הב"י ס"ס קצ"ה לשיטת הרמב"ן, והש"ך השיג עליו בחנם כו' עכ"ל, והדגול מרבבה וגליון מהרש"א ושאר אחרונים, ציינו בש"ך הנ"ל סתם לעיין בבית שמואל הנ"ל, ושתיקתן כהודאה משמע, דדעתן מסכמת לבית שמואל.

תיד הצניעות פרק כ"ה והישועה

ה) ובעצי ארזים כתב וז"ל והבית שמואל השיג על הש"ך, ולא ידעתי טעמא, דנראה לכאורה הדין עם הש"ך, דאל"כ תקשה להרמב"ם מעובדא דרב חמא בר רבא (שלהי קדושין) מבת בתו, דהויא יתיבא בכנפיה, וא"ל לא סבר דמיקדשא, משמע דמשום קורבא ליכא איסורא כו' ע"ש.

ו) ולא ידעתי טעמא, דכתב עצי ארזים בזה על הבית שמואל, ולא ידעתי טעמא, שהרי הבית שמואל טעמו ונימוקו עמו, מפורש בדבריו, שבנה יסודו, על תשובת הרמב"ן, דמפרש בה כהב"י, ומה שהעיר עצי ארזים מצד הקו' בשלהי קדושין, דלא אמר משום קורבא, הלא כל הספרים מלאים קושיות ותירוצים, ואם יש להקשות קושיא על הרמב"ם משלהי קדושין, האם בשביל קו' זו נדחתה תשובת הרמב"ן, שמוכיחה צדקת הב"י בענין, ובאמת קושיא זו לא חדשה היא, דטענה זו כבר טען הש"ך עצמו (סי' קנ"ז סס"ק י') דמזה בנה יסודו, דאף הרמב"ם לא קאמר, אלא כשעושה חיבוק ונישוק דרך חיבת ביאה, שהרי מצינו כו' שהאמוראים היו מחבקים ומנשקים לבנותיהם ואחיותיהם עכ"ל, ופשיטא דהבית שמואל ראה דברי ש"ך הללו, ובאמת מעובדא דרב חייא בר רבא, כבר טען הרמב"ן עצמו, בהשגותיו בסה"מ, ומגילת אסתר תי' כשיטת הש"ך, דהאיסור רק בדרך חיבה ותאוה, וידוע דשערי תירוצים לא ננעלו, והנה הב"ח (ס"ס כ"א) כתב בזה, דבת בתו כבתו, וזה היה טעמו דרב חמא ב"ר,

הצניעות פרק כ"ה והישועה תטו

אמנם החלקת מחוקק (שם ס"ק י"ד) הקשה עליו, ממ"ש הר"ן שם בתו תנו, בת בתו לא תנו, אך הברכ"י (שם אות ד') כתב בשם אחד קדוש, מדתניא באבל רבתי שהאם נקברת עם בן בנה, זה הכלל, כל שישן עמו, נקבר עמו, וכן פסקו הפוסקים (יו"ד סי' שס"ב), וכתב ברכ"י, דהר"ן סבר, דההיא ברייתא דשמחות, אינה הלכה כו' ומיהו אנן דקי"ל כההיא ברייתא כנ"ל, ה"ה הכא עכ"ד, ולפ"ד מתורץ עובדא דרב חמא בר רבא, דאע"ג דבתו תנו, בת בתו לא תנו במשנה, הרי למדנו זה מהברייתא דשמחות, דבת בתו כבתו, אבל בכל עריות אסור אפילו בלי חיבה ותאוה, וכמ"ש ב"י אליבא דרמב"ם. גי"ל לפמ"ש עזר מקודש (סי' כ') דכמו דהקילו בבתו ואחותו לענין יחוד, ה"ה בנגיעת אברים ונשיקה, דאין חשש תגבורת תאוה (בהן) עי"ז כו' ולא שייך מדת חסידות לחוש בזה ע"ש, וכיון דמדמה ומשוה ענין יחוד, ונגיעת אברים, בקרובות, י"ל דאפילו לשיטת הר"ן דמחמיר בבת בתו, ה"מ ביחוד דאיירי במתניתין, אבל בעובדא דרב חמא בר רבא, דלא היה ביחוד, מהני עכ"פ שלא לחוש בזה לתגבורת תאוה בנכדתו קטנה, כדחיישינן בשאר ערוה, ואין ללמוד מזה היתר קריבה בערוה, כשאינו מחמת תאוה, כדרצה עצי ארזים להוכיח מזה.

ז) **שוב** ראיתי מ"ש הגאון רא"ז מרגליות (בבית אפרים, בקונטרס הראיות סל"ח אות ט') וז"ל והנה עיינתי בתשובת הרמב"ן, ושם לא הזכיר

הרמב"ם כלל, רק כתב חדא דאפשר כל קריבה
 דאורייתא כו' אלא מאן דאסר שום קריבה, משום
 לך לך כו' ע"ש, אבל להרמב"ם י"ל דלא אסר אלא
 כשעושה דרך חיבת ביאה כו', ובאמת צ"ע דהיאך
 כתב בתשובה דאפשר דאסור דאורייתא, ומשמע דאף
 שהוא שלא כדרך חיבת ביאה, ובהשגותיו לספר
 המצות, סתר דברי הרמב"ם באורך, דבכל גווני ליכא
 איסור דאורייתא, רק בתשמיש לבד, ונראה דהך
 תשובה, לאו דהרמב"ן היא, רק דהרשב"א כו' עכ"ל.
 ח) ושבתי אני וראיתי בתורת השלמים, שכתב על
 הש"ך, ואין דבריו מוכרחים, דמ"מ כיון
 דלהרמב"ם אסור מדאורייתא, כל שנהנה מנגיעתה
 בקירוב בשר, א"כ אפשר דאסור למשש לה הדפק,
 דקרוב הדבר, לבא לידי איסור דאורייתא, וכן משמע
 בתשובת הרמב"ן עצמו שם, דלמאן דאמר דכל קריבה
 אסור מדאורייתא (והוא כדעת הרמב"ם) יש להחמיר
 בזה כו' עכ"ל.

ט) הנה האיר עינינו בזה, דאין לדחות הוכחת
 הבית שמואל הנ"ל, בטענה דלא הזכיר
 שם את הרמב"ם, או דתשובה זו אינה מהרמב"ן,
 דעכ"פ למדנו, דלמאן דאמר דכל קריבה אסור
 מדאורייתא, י"ל דאסור אפילו בלא חיבה ותאוה,
 ואם היא תשובת הרשב"א, וקאי בעושה לרפואה,
 לא בשביל תאוה, וכתב דאפשר דקריבה אסור
 מדאורייתא, האם אין זה מספיק להוכיח דצדקו
 דברי הב"י, דהרשב"א כתב נמי בעושה לרפואה,

דאפשר דקריבה זו אסור מה"ת, וממילא הרמב"ם ז"ל דאוסר קריבה מה"ת, ודאי י"ל דגם לרפואה אסור לדידיה, כדס"ל נמי להרשב"א ז"ל. וגם פסק רשב"א ז"ל מספיק לאסור. וע' תי רדב"ז ח"ב סי' ב', נראה כונתו שם על תשובה הנ"ל, ומייחסה נמי להשב"א ז"ל, דכתב שם ת"ד תשובה הנ"ל, רק קיצר ולא כתב הרישא דאפשר דהוא דאורייתא.

ו) ועוד הרי באמת ההכרח להתבונן, דזה לכאורה לא ניתן כלל להאמר, שיסמוך שלא יתאוה, שהרי באמת ידוע לכל, דאין אדם שליט ברוחו בזה, וכמ"ש תורת השלמים הנ"ל (אות ח') דקרוב הדבר, לבא לידי איסור דאורייתא, וכמ"ש נמי עזר מקודש (סי' כ') וז"ל גם מי שאינו עושה מצד חיבת תאוה, מ"מ הרי חשש התקלה קרוב, שאולי כמעט יהיה לבו נוטה לתאוה, ויותפס באיסור דאורייתא כו' וכמו שאסרו יחוד, גם דאיסורי לאוין, ודפנויה, מצד חשש התאוה, כן ראוי לאסור קריבה, שכשתהיה מחשבתו נוטה לתאוה, יהיה איסור דאורייתא ח"ו כו' עכ"ל, וז"ל החיגוד (מצנה תקפ"ח) ואע"פ שמוצא עצמו חשוד התאוה קצת, לא יאמר כו' יודע אני בעצמי, שלא יתעורר יצרי בכך, שהרבה אמרו כן ונכשלו כו' ואל יבטיחך יצרך, ואם אלף ערבים יתן לך, וזה שאתה מוצא קצת מעשים בגמרא כו' דהוה נקט כלתא אכתפיה כו' ועוד שהם ז"ל היו כמלאכים, שלא היה עסקם אפילו שעה קלה, כי אם בתורה ובמצות, והיתה מפורסמת כונתם

תיח הצניעות פרק כ"ה והישועה

לכל העולם כשמש, ולא היו מרגישים הרגש רע בשום דבר, מרוב דבקותם בתורה ובמצות, אבל אנחנו עכשיו, אין לנו לפרוץ, אפילו גדר קטן, אלא לשמור כל התרחקות כו' שמצינו אחד מהחכמים, שאמר הזהרו בי מפני בתי כו' עכ"ל, והרי חז"ל הקדושים העידו לנו (מכות כג:) בגזל ועריות, שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, ואמרו (סנהדרין לז.) אפשר אש בנעורת, ואינה מהבהבת, והנה שם לגבי יחוד בנדה, השיבו התורה העידה עלינו סוגה בשושנים, ומפורש בש"ע (יו"ד ר"ס קצ"ה) מותר להתייחד עמה, זכיון שבא עליה פעם א', תו לא תקיף יצריה, ועוד אמרו (סוטה ז.) אם אמרת בנדה (זמותר להתייחד עמה) שכן יש לה היתר (לכשתטהר, רש"י) וע' ש"ך שם ס"ק ע"ב) וכמש"ש תוס' בסנהדרין, משא"כ בעריות, ואמרו (כתובות יג:) אין אפוטרופוס לעריות, ואמרו (ירושלמי כתובות א ח) אפילו חסיד שבחסידיים, אין ממנין אותו אפוטרופוס לעריות, ואיך אפשר שיורו ב"ד לכתחלה לאדם, שיתעסק בעריות, על סמך שלא יתאוה, אחר שאי אפשר בעולם, בסתמא, להיות ערב ע"ז לעצמו, וכ"ש לאחרים כמבואר. והרמב"ם כתב (ה' א"ב ר"פ כ"א) וז"ל כל הבא על ערוה מן העריות, דרך אברים, או שחבק ונשק דרך תאוה, ונהנה בקרוב בשר, הרי זה לוקה מה"ת כו' עכ"ל, כונתו בזה, שאינו לוקה, רק אם נתברר שעשה דרך תאוה והנאה, וזה ודאי יתכן לומר, אבל היתר על סמך זה, שאינו נהנה, ואינו מתאוה,

הצניעות פרק כ"ה והישועה תיט

לכאורה אי אפשר לאומרו כנ"ל, ופשיטא דא"א להתיר לכתחלה על סמך זה, שיתעסק בעריות ר"ל. ואז"ל (סנהדרין קז.) לעולם אל יביא אדם, עצמו לידי נסיון, שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל כו' עכ"ל. והירא את דבר ד' מניס עצמו מכל נסיון, ושאינו ירא, ודאי עליו חששה תה"ק, ואסרה כל בחינת קריבה, מחשש ג"ע כנ"ל. והרי אפילו בנדה דתה"ק העידה עלינו סוגה בשושנים כנ"ל, מוזהרים אנחנו, שלא להסתכל באשתו נדה, אפילו בעקבה, ולא במקומות המכוסים שבה, שלא יגרום לו מכשול בה, כדקי"ל (יו"ד סי' קצ"ה ס"ז) וכ"ש ברופא, שהנשים באות אליו להתרפאות בגופן, ומוכרחות לגלות גופן לפניו, כאשר יגזור ויאמר להן, והן לגביה מים גנובים, פשיטא דאין כאן סוגה בשושנים, אבל יש כאן אש בנעורת ר"ל, ומפורש בגמרא (מכות כג:) גזל ועריות, שנפשו של אדם מתאוה להן, ומחמדתן, איך יעלה על הדעת, לומר שאין שם שום חשש איסור תאוה, והרהורים רעים, ויכולים להתירו לכתחלה, והנה הוגד לי, שיש עתונות מלאים ספורים, ממכשולים הרבים בזה, שקצת נשים מספרות ומפרסמות המאורעות בזה ר"ל, וגם ראיתי בספרים ממחברי זמנינו שכתבו כן, ואינם עכשיו בידי, להזכיר שמותם, ולהעתיק דבריהם. והנה שמעתי קושיא, אחר שאמרו דגזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן ונאסר יחוד עם אשה, הי' מהראוי שיאסר היחוד גם עם

ממון אחרים, כמו שאסור בנשים, דחשש המכשול שוה בשניהן לכאורה, ותירצתי בס"ד, דיחוד עם נשים חמיר טפי, משום דיש יצה"ר כפול, מצד האיש, ומצד האשה, משא"כ בגזל וע' (קדושין פא :) וברש"י ד"ה בושה, מבואר שכשעומדת לפניו ערומה, מתעורר בה רגש התאוה דביאה ועי"ז מתביישת, וע' ספר בעל שם טוב (פ' בראשית אות קמ"ח) שאם האשה מהרהרת בו, מתעוררית גם בו הרהורים ר"ל, האם נמצא מי שמאמין דדמו הנשים על הרופאים ככשורא, וכקאקי חיוורי, וששוכחים ג"כ להרהר.

יא) ובאוצר הפוסקים (סי' כ' ס"ק ג') כתב נמי וז"ל גם בנחפה בכסף (סי' הנזכר)

הביא בנדונו דברי הש"ך, ואם כי פקפק על ראיתו מהא דהאמוראים היו מחבקים ומנשקים לבנותיהם ואחינותיהם, דאפשר שאני גבי קרובות, דלא מתגרי בהו יצה"ר, וליכא בהו חיבת ביאה כלל (ולאפוקי הנהו, כתב הרמב"ם דרך תאוה) אבל בשאר עריות, דאיכא בהו יצה"ר, י"ל דאף שבתחלה עושה שלא כדרך חיבה, מ"מ היצה"ר מתגרה בו, ועושה (לבסוף) כדרך חיבה כו' עכ"ל.

יב) והנה מ"ש דקרובות לא מתגרי בהו יצה"ר, ידוע הוא מז"ל (סנהדרין סד.) דסמו יצה"ר דעריות, ואהני ביה, דלא איגרי אגנש בקרובתיה, ומבואר נמי ברמב"ם (שם ה"ו) וזה החשש שכתב הגחפה בכסף, דלבסוף עושה דרך תאוה, הוא כנ"ל (אות י') מתורת השלמים, ועזה מקודש,

הצניעות פרק כ"ה והישועה תכא

והחינוך, והנה דבר גדול דיבר בעל נחפה בכסף בהערתו הקטנה בסוגרים, דמ"ש הרמב"ם דרך תאוה, בא למעט הבנות והאחיות, שאין יצה"ר מתגרה בהן, דהנה הרמב"ם (שם) כתב, המחבק אחת מן העריות, שאין לבו של אדם נוקפו עליהן, או שנשק לאחת מהן, כגון אחותו הגדולה, ואחות אמו, וכיוצא בהן, אע"פ שאין שם תאוה ולא הנאה כלל, ה"ז מגונה ביותר, ודבר אסור הוא, ומעשה טפשים הוא כו' עכ"ל, ומובן דמ"ש ודבר אסור הוא, ר"ל מדרבנן, דבאורייתא לא שייך לומר דמגונה ביותר, ושהוא מעשה טפשים, דודאי איסור תורה, עולה על כולנה, וא"צ לחזקו בדברים כידוע ומובן, ומדבר הרמב"ם מב' סוגי נשים, בסתם עריות, יצה"ר מתגרה, ומים גנובים ימתקו, אמר בהם זהו דרך תאוה, ונהנה בקרוב בשר, ובאלו אמרה תורה, דקריבה אסור בעצם, ולוקה, ובסוג הב' אמר, שאין לבו נוקפו עליהן, ואין בהם תאוה, ולא הנאה, ובאלו לא אסרה תורה הקריבה, והם רק איסור דרבנן. ואין דנין כלל, אם האדם מכוין לשם תאוה, דזה אי אפשר לצמצם כלל, ככל המבואר לעיל, וכל הדיון רק, אם היא ערוה, דשייך בה דרך תאוה והנאה, או שאין לבו נוקפו עליה, ואין שם תאוה והנאה כלל, ומבואר בזה, דבעריות דשייך בהן תאוה, אסור בהחלט, ואין דנין כלל אם יש לו תאוה והנאה כלל, או לא, דכל אשה דשייך בה תאוה והנאה, אמרה התורה בה, לא תקרבו בקריבה דמקרב וגורם¹ גילוי ערוה, אחר

תכב הצניעות פרק כ"ה והישועה

שהדבר שייך בה, רק באשה שאין לו בה תאוה והנאה, לא אסרה התורה בה הקריבה, כיון דלא שייך שיקרב בזה הגילוי עריות בה, וממילא אפילו עושה לרפואה, כיון דעכ"פ היא ערוה שיש בה תאוה והנאה, ויכול לקרב בזה לגילוי עריות, אמרה התורה בה, לא תקרבו לקרב ולגרום גילוי ערוה, דלא אסרה תה"ק הקריבה משום כונה הראשונה, שמתכוין מתחלה, להתקרב לערוה, רק משום סוף מעשה, שאפשר לבא מזה גילוי ערוה, וכל דשייך שיבא מזה גילוי ערוה, חל בה איסור קריבה, וכן מבואר בלשון הרמב"ם ז"ל בפה"מ (סנהדרין פ"ז) שכתב לא תקרבו לגלות ערוה, כלומר, הזהרו והתרחקו מן הדברים המקריבים ומביאים לגלות ערוה עכ"ל, וכ"כ בסה"מ (מצוה שני"ג לא תקרבו לגלות ערוה, כאלו יאמר, לא תקרבו שום קירוב, יבא לגלות ערוה עכ"ל, וכ"כ במנין המצות (בתחלת יהח"ז סי' הנ"ל) לא תקרבו לגלות ערוה, מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לקירוב המביאה לידי גילוי ערוה עכ"ל, וכ"כ (בה' איסורי ביאה ר"פ כ"א) לא תקרבו לגלות ערוה, כלומר לא תקרבו לדברים המביאים לידי גילוי ערוה עכ"ל, עיניכם הרואות, כי לא הזכיר הרמב"ם בשום אחד מארבע לשונות הנ"ל, ענין כונתו, רק בכולם כתב שלא יביא ויקרב עצמו לידי גילוי ערוה, הרי דאין האיסור תלוי כלל בכונתו, רק כל איסור תה"ק הוא, שלא יקרב לידי גילוי ערוה, ואפילו כונתו טובה ורצויה, כל שיש חשש, דאפשר לקרב לידי ג"ע, הכל

הצניעות פרק כ"ה והישועה תכג

בכלל איסור תה"ק.

(יג) ומה שתמה קונטרס הראיות הנ"ל (אות ז')
איך כ' רמב"ן בתשובה, דאפשר דאסור
מה"ת, ובהשגותיו לסה"מ סתר דברי הרמב"ם באורך,
דאין איסור מדאורייתא, רק בתשמיש, הנה ראוי
לנו לעיין היטב, בדברי הרמב"ן ז"ל, ולהתבונן
בשיטתו ז"ל, ואעתיק בזה בס"ד תוכן דבריו בקיצור
נמרץ, בנוגע לענין, בתחלה כתב, כפי העיון בתלמוד,
אין הדבר כן, שיהיה בקריבה שאין בה גילוי ערוה,
כגון חיבוק ונישוק, לאו ומלקות, והביא משבת
(יג.) דא"ר פדת לא אסרה תורה, אלא קריבה של
גילוי עריות בלבד, שנאמר איש איש אל כל שאר
בשרו, לא תקרבו לגלות ערוה, והנה אין לא תקרבו
לדרוש להם, לאו בפני עצמו (על קריבה) כו' כי אצלם
זה האיסור דרבנן, או יהיה מן התורה, דכל דמתהני
מאיסורא, איסורא, כענין בחצי שיעור, אבל אין זה
עיקר מדרש בלאו הזה, אלא קרא אסמכתא בעלמא,
וכתב דרבנן דר' פדת, למדו איסור קריבה בנדה
ועריות, בהיקש מאשת איש, דידוע ומבואר, דקריבה
אסור בה, ור' פדת לא למד מאשת איש, ואין חולקים
בלאו דלא תקרב, דא"כ איך היו אומרים כו', והביא
דגם עולא לא ס"ל ההיקש, וכולם אין לומדים מלא
תקרבו, ולמדו איסור, משום לך לך אמרינן נזירא
(היינו מדרבנן) ולא מלא תקרבו, ובשבת (יג) במעשה
דהתלמיד, שהיה ישן עם אשתו נדה בקירוב בשר,
ולא עלתה דעתו לדבר אחר, אמר אליהו ברוך

המקום שהרגו, שלא נשא פנים לתורה, נענש, שעבר על גזירתם, ואם היה לאו בזה, היה אומד, שעבר על דברי תורה, וכתב דהרמב"ם כלל רמיזה וקפיצה בהלאו, א"כ גם עליהם לוקה, ולמדו מאדר"נ, ושם כללו גם שיחה יתירה עם אשתו, וכתב ע"ז דלא יתכן שיהיה לאו ומלקות מה"ת, במדבר שיחה יתירה עם אשתו נדה, גם אמרו שם, שתנבל עצמה בימי נדתה, ובש"ס הקילו בזה, והכל שם אסמכתא וסייגים, ולא שיהיה עיקר הלאו, ובשלהי קדושין דרב חמא בר רבא נשק לבת בתו קטנה, וא"ל שמקודשת, ולא אמר משום ערות שאר, וא"ל אין משתמשין באשה, והשיב דהכל לשם שמים, ואם היה לאו גמור, לא הותר להסידים לשם שמים, וביבמות (נ"ו) אמרו דבנשיקת אבר פטור, הרי אין לוקה משום לאו דקריבה, והעולה מכל זה, שלא נמנה ענין הקריבה, לאו בפני עצמו עכת"ד ז"ל.

יד) ודוק ותשכח בדבריו, דלא החליט כלל דקריבה אינה מה"ת, שהתחיל ואמר דאין הדבר כן, שיהיה בקריבה לאו ומלקות, משמע דלאו ומלקות ליכא, אבל לאו לחודיה עכ"פ איכא, והביא מ"ר פדת, ואמר דקריבה מדרבנן, או הוא מה"ת; דמתהני מאיסור, וכמו בחצי שיעור, אבל אין זה עיקר מדרש בלאו זה, משמע נמי, דאין זה עיקר מדרש בלאו זה, אבל עכ"פ הלאו כולל נמי הקריבה, ואחז בזה החבל בשני ראשיו, דאפשר שהוא דרבנן, ואפשר שהוא מה"ת, ואחר שאמר דאינו עיקר הלאו, קראו

הצניעות פרק כ"ה והישועה תכה

אסמכתא בעלמא, ואמר נמי דלא יתכן שיהיה לאו ומלקות מה"ת על שיחה יתירה עם אשתו נדה, דייק נמי לומר לאו ומלקות מה"ת הוא דלא, אבל עכ"פ אינו מותר מה"ת, דלאו זה עכ"פ כולל גם הקריבה, רק שאינו מיוחד ע"ז, ואינו לוקה ממנו, וכן למד מ"ש בנשיקת אבר דפטור, מוכח שאין בו מלקות מן הלאו של קריבה, ואם היה הרמב"ן סובר דקריבה מדרבנן, מ"ה צריך לדייק כמה פעמים דאינו לוקה מה"ת, וכי מי ס"ד דבדרבנן לוקה מה"ת, וכן הסיום שלא נמנה ענין הקריבה לאו בפני עצמו, פשיטא שאם היה סובר דאיסור קריבה הוא מדרבנן, לא שייך כלל להסתפק לחשבו בתרי"ג מצות, אלא על כרחך מוכח, דס"ל דהוא אסור מה"ת, והוצרך לברר שעכ"פ אינו נמנה לאו בפני עצמו, וחולק בזה על הרמב"ם שחשבו בתרי"ג מצות. ומ"ש רמב"ן דכל דמיתהני מאיסורא אסור, כ"כ נמי בעל המאור (סנהדרין ספ"ח) וז"ל אפילו כל מילי, דמטי ליה לעובר העבירה הנאה מחמת העבירה, בג' עבירות הללו, יהרג ואל יעבור כו' אפילו מהנאה פורתא בלחוד, אמרינן ימות ואל יעבור עכ"ל, וכי ספר סדר משנה (ה' יסה"ת פ"ה סוף ה"ט) דבהך מילתא גם רמב"ן מודה לו.

טו) ואמנם אי אפשר להכחיש מ"ש נמי תחלה, כי אצלם זה האיסור מדרבנן, וכתב כמה פעמים שחוא רק גדר וסייג, משום לך אמרינן נזירא סחור סחור, ולא מהלאו, והביא ממס' שבת

תכו הצניעות פרק כ"ה והישועה

משוא פנים לתורה, כמז"ל בענין כזית וכביצה, דהם דקדקו בזה על עצמן, מה שאין חייבין מן התורה, והביא מקדושין (פ"א) דאמר דמתיר לעצמו, לשם שמים, ואם היה אסור מה"ת, לא יעבור עבירה לשם שמים, הרי החזיק בכל אלה הדברים, השיטה דקריבה אסור רק מדרבנן, ולכן כתבו הכל בשמו, דבספר המצות כתב, דהקריבה מדרבנן, אבל באמת לא החליט זה כלל, שהרי טענותיו הראשונות שהזכרנו, דאסור מה"ת, רבות וחזקות הן, והחזיק החבל בזה בשני ראשיו כמש"ל, ובאמת י"ל דמ"ש גדר וסייג, אין זה דרבנן, שהרי אמרו שם באדר"נ דגם הקב"ה עשה גדר וסייג, ותורה עשתה גדר וסייג. טז) ומלבד היסוד שכתב תחלה דהוא מן התורה, כמו חצי שיעור, והוא מפורש ברמב"ם

(ה' שביתת עשור פ"ב ה"ג) דחצי שיעור אסור מה"ת, ביאר עוד בדבריו, דלרבנן דר' פדת (שבת יג) איסור הקריבה הוא הלכה למשה מסיני, דנהי דנזהר הרמב"ן וכתב באשת רעהו, שהדבר ידוע דהוא בבגדו והיא בבגדה אסור, שאפילו הסתכלות בה אסור, וקולה ערוה, והכתוב מזהיר ממנה הרחק מעליה דרכך, ואל תקרב אל פתח ביתה, ולמעוטי דלא נלמד מלא תקרבו, מ"מ הרי אמר דיליף נדה ועריות, מהיקש מאשת רעהו, והיקש הוא הלכה למשה מסיני, כפרש"י (מנחות פב:) ד"ה זאת אומרת, נמצא דידענו מהלכה למשה, איסור קריבה, וסיים רמב"ן בזה, ואפילו בלא יחוד, דלא יבאו לידי ביאה עתה,

הצניעות פרק כ"ה והישועה תכז

וכתב כן, לפי הענין שכתב הפסוק הרחק מעליה דרכך, ואל תקרב אל פתח ביתה, דמזה למד איסור קריבה דהוא בבגדו, והיא בבגדו כנ"ל, הרי אפילו הוא בחוץ, אוסר הקריבה לפתח ביתה, ולא דוקא בחיבוק ונישוק לחיבת ביאה, וסיים וא"כ אף נדה והעריות של שאר, אסורות לגמרי מטעם הקריבה, ואפילו לא יבאו לידי ביאה (מחמת קריבה זו).

יז) עוד מוכח בדברי רמב"ן דקריבה אסור לרמב"ם מה"ת, אפילו בלי תאוה וחיבת ביאה, ממ"ש שם הרמב"ן, וראיתי לרב בחיבורו כו' הוסיף שם רמיזה וקפיצה, שיהיו בכלל הלאו הזה, וא"כ אף עליהם הוא לוקה כו' עכ"ל, ואי הוה ס"ל דאיסור קריבה הוא דוקא בדרך תאוה וחיבת ביאה, איך אפשר להלקות על רמיזה וקפיצה, הרי למלקות צריך התראה, ואינו אלא התראת ספק, כמ"ש תוס' (פסחים יג:) ד"ה התראת ספק, שיכול המותר להכחישנו ולומר שוגג הייתי, ה"נ יכול להכחישנו ולומר לא כיונתי לשם תאוה, וכ"ש לשם חיבת ביאה, וכמה פעמים, האדם עצמו אינו יכול לצמצם ולקלוט בירור מחשבתו, אם היא בחינת תאוה ממש, או לא, ואיך אפשר להלקותו, אע"כ מוכח, דס"ל דתה"ק אסרה קריבה בכל אופן, גם בלי תאוה וחיבת ביאה, ונמצאו דדבריו בסה"מ ובתשובה יחדיו תואמים, די"ל כך וכך, ואפילו הוא מזרבנן, אסור עכ"פ באין פקוח נפש.

תכח הצניעות פרק כ"ה והישועה

יח) גם מ"ש הש"ך (סי' קנ"ז ססק"י) ממ"ש הרמב"ם (הא"ב ר"פ כ"א) שחבק ונשק דרך תאוה, ונהנה בקירוב בשר, הרי זה לוקה מן התורה כו' וכ"כ הסמ"ג וכתר תורה שם, אלמא דאינו לוקה אלא בדרך תאוה וחיבת ביאה, וזחז דלא כב"י כו' עכ"ל, ולכאורה לק"מ, דהב"י לא כתב לחייב מלקות, רק דאסור לכתחלה באין פקוח נפש, ובזה אין שום סתירה, מדברי הרמב"ם הנ"ל.

יט) אך הרדב"ז (ח"ב ס"ב) כתב בפירוש דאיסור קריבה זרבנון, ומותר לשמשה ולרפאותה באין אחר כמוהו, גם התיר מטעם דבעבדותיה טריד, וכן בכרתי ופלתי הוסיף ביאור — בההיתר, דהרופא בעבדותיה טריד, והוא כמז"ל (ע"ז כ:) לענין כובס, בבגדי נשים צבעונים, ולענין מרביע מין במינו, כמכחול בשפופרת, וחביאו נמי הסדרי טהרה, ושאר אחרונים, והנה נסתייעו הש"ך והכרתי ופלתי ושאר האחרונים, ממנהג ישראל קדושים, דכיון דשתקי גאוני ישראל בדורותיהם, שמע מינה דניחא להו, דאסקו הכי שמעתתא אליבא דחלכתא, דאין שום איסור בזה, ולכאורה הדבר תמוה, באמת, איך הסכימו גאוני ישראל הקדושים בזה, דלכאורה אין בזה שום היתר, וכנ"ל (אות י—יב).

כ) וי"ל בס"ד, דאע"ג דאסיקנן דקריבה אסור מה"ת גם בלא תאוה, הני מילי, כל הקרב הקרב מצד עצמו בבחירתו ורצונו, אבל בפקוח נפש, דתה"ק אמרה והשבותו לו, שתצילהו, ותשיב

הצניעות פרק כ"ה והישועה תכט

לו את נפשו, כמז"ל (סנהדרין עג.) ואמרו (שם) דאם לא הצילו, עובר על לא תעמוד על דם רעד, וכן קי"ל בש"ע (ח"מ סי' תכ"ו) ואמרו (יומא פה:) וחי בהם, ולא שימות בהם, נמצא דזה המציל לא קרב אל הערוה בבחירתו ורצונו, רק תה"ק דוחקתו ומקרבתו בהכרח שיצילה, ממילא אין כאן איסור דלא תקרבו לגלות ערוה, ובמציל מן הנהר, ודאי שייך טענה הנ"ל (אות י"ט) דבעבדתיה טריד, דבמקום שהאשה טבעה ומסוכנת, ודאי צריך להתאמץ ולהזהר, שיציל אותה, ולא יסכן את עצמו, ופשיטא דטריד, ובע"כ מוכרח להסתכל איפה היא נמצאת, ששיט אחריה לתפשה, ומוכרח לתפשה בידיו להצילה, ואפילו היא ערומה ר"ל, וכדפי' תפא"י (סוטה פ"ג אות כ"ב) וצ"ל דכלול בזה מז"ל (פסחים ח.) שלוחי מצוה אינן ניזוקין, ואע"פ שאמרו (שם ע"ב) היכא דשכיח היזיקא שאני, שנאמר ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני, ויאמר ד' עגלת בקר תקח בידך וגו', וגם אמרו שם, דחיישינן בתר דבדק אתי לעיונא בתר מחט שאבדה לו שם, דכבר אינו אז שליח מצוה, וה"נ שייך לומר דשכיח היזיקא בזה, שיתאוה תאוה בה, שהרי אמרו דגזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן כנ"ל (אות י') וכ"ש כשהוא לבדו עמה, והיא ערומה לפניו ר"ל, וכ"ש אחר שיצאו מהסכנה, וכבר גמר מצותו.

(כא) יש לתרץ בס"ד, דודאי יגדל נא כח ד', גם בשכיח היזיקא, וגם אחר שגמר מצותו,

תל הצניעות פרק כ"ה והישועה

וכמ"ש ר"א ותנא דברייתא אחר זה, דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, לא בהליכתן ולא בחזירתן, ואפילו הפרה שרועה באפר, ותרנגולת שמנקרת באשפה, הכל בכלל השמירה, כמש"ש בגמרא, וממילא באמת יפלא זה בשמואל הנביא, היתכן שהיה ירא, והיאך הסכים ד' על ידו בזה, והרי כשאמר משרע"ה (שמות ד א) לא איש דברים אנכי, השיבו ד' מי שם פה לאדם וגו', וה"נ הי' שייך שישיב לו ד' ב"ה, וכי מי נותן חיות וכח בשאול, הלא אנכי ד', והיפלא מד' דבר, למנוע את שאול שלא יהרגך, ואיך תירא ממנו, כשאני שולחך, ורש"י הקדוש פי' בד"ה איך אלך, ואע"פ ששלוחו של מקום היה, הרי היה ירא עכ"ל, ואין מובן לכאורה, דהרי הקושיא היה, שלא היה לו לירא, כיון שהוא שלוחו של מקום, וא"כ מה תירץ בזה, ע"ק דאמרו שם בגמרא, בעו מיניה מרב, הני בני בי רב, דדיירי בבאגא (בכפרים שבבקעה, רש"י) מהו למיתי קדמי וחשוכא לבי רב (השכס והערב, קודם עלות השחר, ומשתחשך, כלום יש להם לירא מן המזיקים, רש"י) אמר להו ניתו עלי ועל צוארי (זודאי לא יזוקו, שהמצוה מגינה עליהם, רש"י), ניזיל מאי (ניזל לאישפוזא משתחשך, מאי, כלום יש להם לסמוך על המצוה אף בחזרה, או לא, רש"י) אמר להו לא ידענא עכ"ל, וקשה דהם שאלו למעשה, איך ינהגו בבואם, ואמר להו ניתו עלי ועל צוארי, וכששאלו ניזיל מאי, אפילו מסופק בהלכה זו, עכ"פ היה לו להשיב איך יתנהגו, אי ס"ל דהדבר

הצניעות פרק כ"ה והישועה תלא

ספק אם יזוקו או לאו, הרי קי"ל (ש"ע א"ח סי' שכי"ט ס"ג) דגם בכמה ספיקות מחללין את השבת, והי"ל לומר להם פסק הלכה שלא ילכו, ומהו לשון לא ידענא.

כב) וי"ל ¹²³⁸⁵⁷דידוע בספרים הקדושים, דישראל ממשיכים ישועת ד' ב"ה, בכח האמונה והבטחון, ובקריעת ים סוף, אמר הקב"ה למשרע"ה דבר אל בניי ויסעו, פרש"י אין להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם, ואמרו (סוטה לז.) דשבטו של בנימין ירד לים תחלה כו' קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחלה כו' ידידי טובעים בים כו', ע"ש, רצה הקב"ה שיקדימו האמונה והבטחון, ובזה ימשיכו הישועה, וכן היה, וידוע מאמר הר"ר זוסיא זי"ע בפסוק (ויקרא כה כ) וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו' וצויתי את ברכתי וגו', שע"י המורא של מה נאכל, אצטרך לצוות את ברכתי בהשפעה חדשה, שהמורא וחסרון הבטחון, מקלקלים ומונעים את ההשפעה הטובה ר"ל.

כג) ובזה יובנו בס"ד כל הענינים הנ"ל, דודאי אין מעצור לד' להושיע גם בדשכיח היזיקא, אלא דבשכיח היזיקא, שייך שהאדם מפחד בטבע, ובזה יורד ממדרגת האמונה והבטחון, ובזה מקלקל ח"ו ההשפעה עליונה, ומבטל השמירה וההצלה מעצמו, וע"ז הביאו ראייה משמואל הנביא, שאע"פ שהיה שלוחו של מקום, אמר איך אלך ושמע שאול והרגני, ופרש"י ואע"פ ששלוחו של מקום היה, ואין

תלבו הצניעות פרק כ"ה והישועה

ראוי כלל שיגרא, הרי היה יבא, ר"ל אחר שהרגיש בלבנו שהוא ירא, דן בעצמו, שכיון שאיננו במדרגת האמונה והבטחון כראוי, אפשר שבה יקלקל הוא ח"ו את ההשפעה וההצלה, וקיים בזה כמז"ל (יומא סט:) באנשי כנסת הגדולה, מתוך שזודעין בהקב"ה שאמתני הוא (פרש"י מסכים על האמת, ושונא את השקה) לפיכך לא כיזבו בו ע"ש, ולכן אמר שמואל הנביא לפני הקב"ה האמת שמרגיש לפי חלישות מדרגתו, כי צריך תיקון ע"ז, שלא יגרום קלקול, והסכים הקב"ה על ידו, וא"ל עגלת בקר תקח וגו', כי בטבע נכנסה מורא בלבו, ואפילו מתעורר ומתחזק לתקן מדרגתו, עכ"פ כבר צריך תיקון והשפעה חדשה, כנ"ל מהר"ר זוסיא ז"ל, וביקש מהקב"ה הסייעתא דשמיא, (אבל משרע"ה לא ירא, רק דאג לכבודו ית' אם שליחו ערל שפתים, כמ"ש רמב"ן, וא"ל אל תדאג, הכל בידי), ובז"ל נמי בענין הבני בי רב, דאמר רב ניתו עלי ועל צוארי, לפי שהתלמיד שהוא בביתו, כל שמתאמץ ויוצא ללמוד תורה, הרי הוא ממילא בבחינת האמונה ובטחון כראוי, שאל"כ, הרי יכול לישב בביתו, ובודאי לא יזקו, שהמצוה מגינה עליהם כנ"ל, אבל בחזרה אמר לא ידענא, כיון שהוא תלוי בכח האמונה והבטחון, הרי הכל לפי מה שהוא אדם, ולפי מצבו בעת ההוא, ואי אפשר לפסוק בזה הן או לאו, אלא כל אחד יכריע לעצמו לפי הרגשתו, והיינו דבחזרה יש באמצע נגיעה גשמית, לתאגור לאישפוזא, למנוחת הגוף, ומבואר (שם) בגמרא תחלה,

הצניעות פרק כ"ה והישועה תלג

בכותל שנעשה גל, דאין מחייבין אותו להכניס ידו לחורין ולסדקין, משום סכנת עקרב, אע"ג דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, שמא יחפש מחט שאבדה לו שם, ופריך וכה"ג (דמתכוין למצוה, ולצרכו, לאו שליח מצוה הוא, בתמיה, רש"י) והתניא האומר סלע זו לצדקה, בשביל שיחיה בני, או שאהיה בן עה"ב, הרי זה צדיק גמור (בדבר זה, ולא אמרינן שלא לשמה עושה כו', רש"י) ומשני דלמא בתר דבדק, (וגמר את כל המצוה, רש"י) אתי לעיוני בתרה, ולא הקשו על זה מדאמר ר"א (שם) שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן, ולא בחזירתן, דבשעת עשיית המצוה, אפילו עושה אגב מה להנאתו, כגון חיפוש המחט, אמרו דאינו ניזוק, אבל אחר שכבר גמר המצוה, בחזרתו לבד, אינו ניזוק, אבל כשמחפש את המחט, אע"פ שעדיין לא חזר לביתו, אין המצוה מגינה עוד, על מה שהוא להנאתו, בשכיח היזיקא, וה"נ בחזרה לאישפוזא, כיון שמכוין גם להנאת עצמו, נהי דאמר ר"א דאינו ניזק בחזירתו, אע"ג דכל הדרכים בחזקת סכנה (ירושלמי ברכות ד' ד'), ולא חשבו בכלל שכיח היזיקא, מכל מקום, כשנוסף גם סכנת הלילה, כבר נכנס בכלל שכיח היזיקא, ובזה אמר רב לא ידענא כנ"ל, דלא שייך בזה הכרעה ע"פ דין, כיון דתלוי במדרגת האמונה ובטחון באותה שעה כנ"ל.

כד) ובזה נבא לתרץ בס"ד, בענין הצלת האשה הנ"ל, דסמכו על דשלוחי מצוה אינן

תלד הצניעות פרק כ"ה והישועה

ניזוקין, ולא חיישינן משום דשכיח היזיקא, דחשש הנ"ל שייך רק בענינים גשמיים, שהאדם ירא בטבע, ויורד מהאמונה ובטחון ומקלקל השפע וכנ"ל, אבל ברוחניות, בחשש עבירה, אין המורא בא בטבע (שהרי על זה אנו מבקשים, שנזכה לחיים שיש בהם יראת שמים, ויראת חטא) ולא שייך החשש שמקלקל ההשפעה, ומש"ה סמכו, דחייב לקיים מצוות תה"ק להציל נפש מישראל כנ"ל (אות כ') ושלוחי מצוה אינן נזוקין, לא בהליכתן, ולא בחזירתן, רק תיכף כשיצאו מהסכנה, חל עליו, חיוב זהירות מאיסור קריבה, ובודאי צריך האדם לבקש רחמים על כל דבר, ובפרט בענין כזה, שלא יכשל ח"ו, כמו שקבעו לנו חז"ל הקדושים, לבקש אל תביאנו, לא לידי חטא, ולא לידי עבירה ועון, וישלוט בי יצר טוב, ואל ישלוט בי יצר הרע, וכדומה, והוא הדין והוא הטעם שסמכו להתיר ברופא, במקום פקוח נפש, כנ"ל מהש"ך וכו"פ ושאר אחרונים, כנ"ל (אות ג' ואות י"ט).

כה) אמנם החיוב להתבונן, כי לא היה זה אצלם סמיכה על הנס בלבד, אלא גם בטבע היה יסוד גדול בזה, כי זאת לפנים בישראל, שיסוד סדר חייהם, היה בדרכי התורה והיראה, בדרך אשר קבלו מדורות הראשונים, כאשר עינינו הרואות, בשאלות ותשובות שמאז, איך עם ישראל הביאו ממרחק לחמה של תורה, שבכל המאורעות, הן בין אדם לחבירו, והן במצות שבין אדם למקום, פנו אל

הצניעות פרק כ"ה והישועה תלה

גאוני ישראל, מרחוק ומקרוב, שיורו המורים, את הדרך אשר ילכו בה, ואת המעשה אשר יעשון, ואשר ימנעו מעשות, וכאשר יגזרו ויאמרו, כן יקום, ולא נזכר בדבריהם שום מבוכה, שהעם לא יקבלו ולא יצייתו ח"ו, פסק תה"ק, כי היה לבבם מלא יראת אלקים, והלכו בתומם, לעשות רצון אבינו שבשמים, והיה אצלם יד חכמי התורה הקדושה על העליונה, ומפיהם היה עם ישראל חי, ולא ירים איש את ידו ואת רגלו, בעניני דרכי היהדות, לנהוג בשרירות לבו ח"ו (ואירע לפעמים מי שיצא לתרבות רעה ר"ל, והיה מוחרם מהקהל, כי לא נמצא בימיהם קהל פושעים ח"ו, כאשר נמצאים עכשיו בעוה"ר), וביותר יש לציין בעניני הצניעות והקדושה, שהיו נזהרים ונשמרים בהם מאוד מאוד, ובא וראה מ"ש הרמב"ם (הא"ב פכ"א הכ"ב) ובש"ע (סכ"א ס"א) וז"ל מי שפגע באשה בשוק, אסור להלך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין, או לאחוריו, וכל המהלך בשוק אחרי אשה, הרי זה מקלי עם הארץ עכ"ל, וזאת אומרת, שלא היו הנשים שכיחות בשוק כלל, רק אירע לפעמים, מי שפגע אשה בשוק, ואז היה עליו רק למהר ולעבור, שלא תהיה האשה לפניו, ושוב הלך לבטח דרכו, בלי פגיעת נשים עוד, כי אחת היתה, ועבר מאחריה, וכן בענין מלבושים, ע"ל (רפ"ט) בפס"ד מהבד"צ, ובכל הפרק, וגם בפ"ז, שכל הדורות היו לובשים בגדים ארוכים עד למטה, ובתי ידים ארוכים, עד כף היד, וע' חלקת מחוקק (סי

תלו הצניעות פרק כ"ה והישועה

קט"ו ס"ק י"ב) ובית שמואל (שם ס"ק י"ב) דאשה שדברה לאיש שלא לצורך, אפילו דבור הקל, כגון שאמרה עלם הב לי פלך, היה דינה, שבעלה מגרשה, ובלא כתובה, לפי שבזה נעשה חשודה על הזנות, כמ"ש הרא"ש (כתובות ע"ב במשנה) ובית שמואל (שם סק"א) וכל שכן שלא היו נהוגים אצלם שום דרכי פריצות ח"ו, והיו גדורים מעניני עריות, בכמה מיני גדורים וסייגים, דאורייתא ודרבנן, ודת יהודית, אשר לא כתוב בתורה כלל, רק אשר נדב לבם אותם, להתגדר ולהתקדש, ביתר שאת, ויתר עז, כמפורש ברש"י (כתובות שם) וברמב"ם (ה' אישות פכ"ד הי"ב) ובש"ע אה"ע (סי' קט"ו ס"ד) והיתה כל התנהגותם בזה, ביסוד מדת הבושה, דהיא משלשה הסימנים דישראל קדושים (יבמות עט.).

כו) ואחר שכן היה סדר חייהם, וידוע דהרגל נעשה טבע, ממילא אפילו נזדמן שום הכרח, בנוגע לעניני צניעות, בע"כ נהגו בכל תנאי הצניעות היותר אפשריים, ובאם הוכרח הרופא לרפאות אשה, והרופא היה ירא אלקים, לא דיבר להאשה שום דיבור שאינו הכרחי, וכ"ש שהאשה היתה מתביישת, והיתה מגלה טפח כפי ההכרח, ומכסה כל סביבו, ככל אפשרותה, וכ"ש שלא דברה אל הרופא שום דבור שאינו הכרחי, והיה הרופא ממש טריד רק בעבידתיה, ואחר שעשה כל הצורך לרפואה, תיכף נפרדו זמ"ז, בלי שום התקרבות הדיעות ח"ו, והיה זה בבית דירה של החולה, או

הצניעות פרק כ"ה והישועה תלז

של הרופא, ולא במקום מיוחד, והיו כל הסיבות והתנאים, בדרך הכשר והישר לפי שיטת תורה הקדושה, ובזה סמכו שפיר על הסייעתא דשמיא להתיר בפ"נ, דבדרך שאדם רוצה לילך, מוליכין אותו (מכות י:) והבא ליטהר, מסייעים אותו (שבת קד.) וקיימו הכל כמצותו יתברך.

כז) אמנם הרי לדאבונינו הגדול, לא כדורות הראשונים, דורות האחרונים, דבעוה"ר ירוד ירדנו מאוד, וכמעט נשכחו דרכי הצניעות הנ"ל, והפריצות גברה בכל פינות ומחנות ר"ל, ואפילו המחזיקים היום בדרכי הצניעות, לכאורה אינו אלא זכרון טוב מדרכי הצניעות, אבל עיקר הזהירות שנהגו אז חסר, ובכל התקרבות איש ואשה, הוי אש בנעורת, ואין אדם מושל ברוחו, שלא יהנה, הן האיש, והן האשה, ועוברים בזה להרמב"ם ודעימיה, על איסור תורה, ולהמקילים, הוי עכ"פ איסור דרבנן, וגם הוא חמיר מאוד, דאז"ל (ברכות ד) העובר על דברי חכמים, חייב מיתה ר"ל, ואין שום היתר בזה (ר"ל) ולדאבונו לא נמסרו לנו מאבותינו הלכות ברורות בענינים אלה, אחר שלא היו בחייהם ענינים אלו כלל, ומנהגי ישראל הקדושים נתבלבלו, על ידי חורבן המדינות באיראפא, וכל המהפכה שעברה בעולם, ונתחלפו הדורות, ונשתנה כל סדר החיים, וממילא שולט חסרון ידיעה בעם, בכל חוקי ענינים אלו, וממילא אנו אין לנו עכשיו, כל אותן היסודות החזקות בצניעות וקדושה, שנהגו בדורות הראשונים, כי כל

תלח הצניעות פרק כ"ה והישועה

המצב נהפך הוא, וכמעט כל איש ואשה פגיעתן רעה, שכפי דרך העולם, מדברים ומשיחים ומתקרבים בידידות, כי ההתרחקות והפרישות הוא ענין זר בעולם, לא נודע מהותו ויסודו, וסר מרע משתולל (ישעיה נט טו) וכ"ש הרופא שנתחנך בבתי ספר החפשים מנעוריו, ורגיל בכל הנ"ל, והרגל נעשה טבע, מה יעשה שלא יחטא בהרהורים רעים, ובכל התקרבות המזדמנות לו ר"ל, וגם מצד האשה הנסיונות קשים ומרים לפי מצב הנ"ל, וז"ל המד' (ש"ר פט"ז ס"ב) אשה שאינה שלך אסור ליגע בה כל עיקר כו' וכל מי שנוגע באשה שאינה שלו, מביא מיתה על עצמו כו' הואיל ויש בה כל המדות הללו היאך יכולה היא ליתן חיים לחולה, לכך אין מתרפאין בה, וכתב מתרפאין כו' עכ"ל.

כח). ממילא מבואר דהפוסקים שהתירו לרופא לרפא גם אשה, ח"ו לא התירו כלל באופן כזה ר"ל, שהרי כל טעם ההיתר, דעושה לשם רפואה, ולא מצד חיבה, ובעבידתיה טריד, והכל בדרך הכשר ע"פ תה"ק, אבל באופן הנ"ל, ודאי לא ניחא להו להפוסקים הנ"ל דלימטא להו אפילו שיבא מכשורי (סנהדרין ז:) וכ"ש דלא ניחא להו להשיאם כל המשא, לומר שהם מתירים זה ח"ו.

כט) נמצא דבלא פקוח נפש, אפילו להש"ך ושאר פוסקים, שמקילים, אין שום היתר בעולם כלל, שתלך אשה לרופא איש, או איש לרופאת

הצניעות פרק כ"ה והישועה תלט

אשה, כי רבה רעת האדם בארץ, וכל מחשבות לבו, רק רע כל היום, וברגע שחשב מחשבת תאוה, כבר עבר גם לדידהו, על איסור דאורייתא או דרבנן, וע"ל (אות י"ב) דמבואר, דלהרמב"ם, אפילו בלא תאוה, אסור מן התורה, כל דשייך תאוה באשה ההיא ואפי' למ"ד דאיסור קריבה דרבנן (ע"ל אות י"ט) הרי מבואר לעיל (פכ"א אות י"ח — כ"א) דאפילו בדרבנן, דינא הוא, דיהרג ואל יעבור על אביזרא (ל) ואפילו בפקוח נפש, לא התירו הש"ך ז"ל ודעמיה, רק בטענה דאיסור קריבה

הוא רק כשעושה בדרך תאוה, כלומר דמתעסק לרפאותה, אינו דרך תאוה, וכדביארו בזה, דבעבדותיה טריד, אמנם זה היה שייך רק בזמניהם, שהתנהגו בדרכי התורה, — בצניעות ובקדושה, אבל לא בסדר החיים הנהוג עכשיו, בפריצות והפקרות ר"ל, וככל המבואר לעיל (אות י"ט — כ"ט) ונמצא דגם המקילים ומתירים שתתרפא אשה מרופא איש, אין ההיתר הזה מועיל לדידן כלל וכלל, דגם הם לא התירו כלל איסור דקריבה ח"ו, שכן אמרו בפירוש, שהאיסור הוא בדרך תאוה, וממילא כשנוהגים בתאוה ובפריצות, בע"כ אסור.

לא) וכל דאפשר להאשה להשיג רופאת אשה, הרי ודאי פשוט וברור לכל, דמחויבת לילך דוקא לרופאת האשה, וכן איש, דוקא לרופא איש, וכשאינן האשה מוצאת רופאת אשה, ואין האיש

תמ הצניעות פרק כ"ה והישועה

מוצא רופא איש, אז חל אחריות דמז"ל (פסחים כה). דאין מתרפאין בגילוי עריות, ובאביזרא, ע"ל (אות כ"ט), וכל ירא ד' יעשה שאלת חכם בענינו, דהאחריות גדול מאוד משני הצדדים.

לב) וידוע מז"ל (סוכה נא נב) בראשונה היו נשים מבפנים, ואנשים מבחוץ, והיו באים לידי קלות ראש, התקינו שיהו נשים יושבות מבחוץ, ואנשים מבפנים, ועדיין היו באים לידי קלות ראש, התקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה, ואנשים מלמטה, ופריך היכי עביד הכי (שהוסיפו ושינו כלום, על בנין שלמה, רש"י) והכתיב (דה"א כח) הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל (כל מלאכת התבנית שהודיעו הקב"ה ע"י גד החוזה, ונתן הנביא, רש"י) אמר רב קרא אשכחו ודרוש (שצריך להבדיל אנשים מנשים, ולעשות גדר בישראל, שלא יבאו לידי קלקול, רש"י) וספדה הארץ, משפחות משפחות לבד, משפחת בית דוד לבד, ונשיהם לבד (שאפילו בשעת הצער, צריך להבדיל אנשים מנשים, רש"י) אמרו והלא דברים קל וחומר, ומה לעתיד לבא, שעוסקין בהספד, ואין יצרע הרע שולט, אמרה תורה, אנשים לבד, ונשים לבד, עכשיו שעסוקין בשמחה, ויצר הרע שולט בהם, על אחת כמה וכמה עכ"ל.

לג) הנה הם חשו אז, על שבאו לידי קלות ראש, ולא נחו ולא שקטו, עד שהגיעו לאופן הראוי, לבטל מכשול של הקלות ראש, ובשביל זה שינו על בנין שלמה, אע"ג דכתיב הכל בכתב מיד ד'

הצניעות פרק כ"ה והישועה תמא

עלי השכיל, שנבנה ע"י גד החוזה, ונתן הנביא, מ"מ אחר שלמדו מקרא, שצריך להבדיל אנשים מנשים, ולעשות גדר בישראל, שלא יבאו לידי קלקול, בעניני הפריצות, היה פשוט אצלם, דבשביל הצלה מקלקול בזה, מותר לשנות על מה שנבנה ע"פ ד', בבית המקדש, ועל פי דרכם בקודש הזה, ראוי להבין, עד כמה היו מוסרים נפשם, לבטל הקלקול, אם היה אצלם מצב כמצבינו, שבודאי לא היה שום דבר גדול או קשה, שימנעו מלעשותו, ובלבד ששיגו המטרה הנדרשת, לעקור ולבטל מעם ישראל הטומאה הנוראה השוררת ר"ל, ומזה יש לנו ללמוד, להתעורר ולהתאמץ בכל אופנים ובכל מיני השתדלויות, לנצח את הזרם הרע, הגורם המכשולים הנוראים ר"ל, ועמינו הקדוש ההמון עם, הם כאנוסים, שאין שליטה בידם לתקן ולשנות המצב בסדר החיים, ודרכי ההנהגות הנהוגים, מכריחים אותם להמכשולים ר"ל, ועל עיני העדה להכיר אחריותם, ולהתבונן ולהתאמץ, לטכס באופני ההצלה לעם ישראל, שיוכלו להגיע לסדר החיים הישרים, בדרכי התורה והיראה כמצות הבורא ב"ה עלינו.

הערות בת' חו"י סי' קפ"ב

אגודת ישראל

א) מ"ש בנשיקה זנדון דלא הוי דרך חיבה, ר"ל משום דהוא בהכרח מהמוכס, מבואר בקונטרס שלי, דלעולם חיישינן שיעשה בחיבה, דאין אפטרופוס לעריות, אע"פ שתחלתו באונס.

ב) מ"ש דלר"ן שכ' דגם על לאו דג"ע יהרג וא"י, משמע אפי' אינו דרך חיבה, י"ל נמי כנ"ל, דלא שייך להגביל, דאינו דרך חיבה, דלעולם שייך לחוש על חיבה בשעת מעשה.

ג) וממילא ל"ק מ"ש דהשוה הר"ן והרמב"ם, והרי הרמב"ם בעי דרך חיבה, י"ל דלר"ן נמי דיינינן דאפשר דהוא דרך חיבה.

ד) וכן הקו' דהמעשה דהעלה טינא, הי' להציל נפשו, לא דרך חיבה, לא יתכן, דאין השנים סותרים זא"ז, דאפילו עושה להציל, הרי היה אוהבה לכלות נפשו, ואיך לא יהיה דרך חיבה, והוא עצמו מתרצו דרך אפשר, דהוי דרך חיבה, ומעיקרא הוא פשיטא.

ה) וכן הקו' ביהרג וא"י, ל"ק, דאע"פ שמונע עצמו במס"נ, אפשר דאינו שולט ברוחו בשעת מעשה, ועושה בתאוה ר"ל.

הצניעות פרק כ"ה והישועה תמג

ו) גם הקו' איך יתכן זה, ושרינן מפני פקוח נפש חילול שבת ונבלות וטרפות, וכל עבירות החמורות, ולא נתיר לו לדבר עם אשה, או לראותה ערומה, לק"מ דכך אמרו חכמים בפירוש, על כל עבירות יעבור ואל יהרג, ובע"ז ג"ע שפ"ד יהרג וא"י, ואפי' באביזרא, ואלו הם אביזרא.

ז) מה שהק' דהי' הוראת שעה, י"ל דהיינו שהשעה צריכה לכך, שהיו פרוצים ר"ל, י"ל דממקום שהביא (יבמות צ: :) פירשו חז"ל בהדיא שרכב על סוס בשבת, וסקלוהו, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך, ומעשה בא' שהטיח באשתו תחת התאנה והלקוהו, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה, וה"נ הי"ל לפרש כך, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך, ומדלא פירשו כן, משמע דלא מפני שהשעה צריכה לכך, אלא מפני שראוי לכך, וכן מוכח נמי ממ"ש בשלמא למ"ד אשת איש היתה, שפיר, הרי מבואר דעשו ע"פ דין דייקא, וגם למ"ד פנויה היתה, והחמירו משום פגם משפחה, לכאורה קשה מאוד, דהיכן מצינו, לאבד נפש מישראל שלא להצילו, מפני כבוד הקרובים, וכי כבוד הקרובים עולה על כל מצות תה"ק, דכל עבירות נדחים בפ"נ, ולכבודם יפקירו נפש ממשפחתם, ולא יצילוהו, ואפשר זהו פגם משפחה יותר, שבשביל כבודם, הפקירו נפש ממשפחתם, אלא י"ל הכונה, שיתביישו, ויעשו ירודים ופחותים, ועי"ז יבאו לזלזל בכבודם, ולזלזל

תמד הצניעות פרק כ"ה והישועה

בעניני פריצות ר"ל, וחוא כעין מ"ד שאחריו, שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות, אלא שזה אמר על כלל בנות ישראל, והראשון אמר רק על בנות המשפחה. מה שחקשה במ"ש בשלמא למ"ד אשת איש היתה שפיר, דעשו ע"פ דין, הרי רק ר' פדת אסר כל קריבה, ורבנן פליגי עליה, ע' שבת (יג.) דאדרבה, ר' פדת מקיל, דאין אסור רק תשמיש, ורבנן אסרי כל קריבה, והלכה כרבים. מה שהקשה דהיא כמו קרקע עולם, דאינה עושה מעשה, י"ל דהרי הוצרכה לבא לפניו, והוי מעשה. מה שהק' די"ל דוקא שם החמירו, דגרם לעצמו החולי, ע"י שנתן עיניו בה, י"ל דאם היה בדין, דמשום פקוח נפשו, יתירו לו כפי הצורך, אלא דמשום דפשע קנסוהו, נמצא דחייבוהו מיתה, על הפשיעה שנתן עיניו בה, ואין הדין כן. מ"ש דשמא לא יתרפא בזה, י"ל דלשון ימות ואל תעמוד כו' ואל תספר כו', משמע דאע"ג דאפשר להצילו מהמיתה, ימות ואל כו'. מה שחזר וטען דוקא דרך חיבה, הרי עלול מאוד שיעשה דרך חיבה, דעריות נפשו של אדם מחמדתן ומתאוה להם, כמש"ל. ולכן ס"ל לכל הפוסקים דאותה מעשה רב, ילפינן מינה הלכה למעשה, לאסור איסור בכל ענינים אלו, דדינא הוא דיהרג ואל יעבור, ומ"ש וחי בהם ולא שימות בהם, י"ל דהיינו נמי בבחינה שאמרו שם חלל עליו שבת אחד, כדי שישמור שבתות הרבה, אבל בפגם דגילו עריות נפגם כולו ר"ל, שמכניס נפשו בס"א ר"ל, וחייו אינם חיים, דרשעים בחייהם קרוים

הצניעות פרק כ"ה והישועה תמה

מתים, והוא הנותנת דאמרו וחי בהם, בשיעבור
עבירה ההוא, ויחי' בדרך התורה שפיר דמי, ולא
שימות בהם, שלא יעשה עצמו רשע בחי' מת שע"כ
בג"ע יהרג ואל יעבור, דזהו יסוד כל היהדות, כמש"ל
בפתיחה ובהקדמה, וחיות ישראל הוא חיות דקדושה
דוקא כמ"ש ואתם הדבקים בד' אלקיכם חיים כולכם
היום.

פרק כ"ו

תכלית הלימוד

יסוד המורא ולימוד התורה, הוא, לימוד ההלכות, לשמור ולעשות ולקיים כמפורש בתורה הקדושה (דברים לא) הקהל את העם וגו' למען ישמעו ולמען ילמדו, ויראו את ד' אלקיכם, ושמרו לעשות, את כל דברי התורה הזאת, וכמפורש במשנה (אבות ספ"א) ולא המדרש עיקר, אלא המעשה, וכן אמר רבא (ברכות יז.) תכלית חכמה, תשובה ומעשים טובים, וע"ש בגמרא ורש"י, דלומד לשמה, היינו כשלומד כדי לקיים, ושם (ת.) א"ר חסדא אוהב ד' שערים המצויינים בהלכה, יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, והיינו דאמר ר' חייא בר אבא משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו, אלא ד' אמות של הלכה בלבד עכ"ל, וכן מבואר ברש"י (שם י"א :) ד"ה אף לגמרא, דהוראה היא עיקר התורה. ובזה מובן מ"ש בשלהי נדה, כל השונה הלכות בכל יום, מובטח לו שהוא בן עה"ב, לפי שההלכות הן עיקר תכלית לימוד תה"ק ולימודם הוא תורה לשמה, לכן שכרם הרבה מאוד ביתר שאת.

וכן כתב הרא"ה בספר החינוך (מצוה תי"ט) מצות עשה ללמוד חכמת התורה, וללמדה, כלומר כיצד נעשה המצוה, ונשמור ממה שמנענו ד' ממנו כו' עכ"ל, וכן כתב הרמב"ן באגרת לבנו, והוי זהיר

הצניעות פרק כ"ו והישועה תמו

לקרות בתורה תמיד, אשר תוכל לקיימה עכ"ל, הרי הזהירו בפירוש על דבר זה, שלימודו יהי דוקא במה שיוכל לקיימה, דהיינו שילמוד, מה שהוא הלכה למעשה, וכן פסק הטור (בש"ע או"ח סי' ר"צ) דביום השבת קודש אחר השינה, קובעים מדרש, להודיע לעם, את חוקי האלקים ואת תורותיו ע"כ, וכתב על זה הב"ח נראה דדעת רבינו לבאר, דקביעת המדרש, אינו לדרוש ואגדה, אלא לדרוש דינין והלכות, והכי משמע בילקוט כו', ומקרוב נתפשט לדרוש כל הדרשות באגדות, ולא בהלכות ודינין כל עיקר, נגד דת תורתינו, דעיקר הדרשה צריך שתהיה, ללמד את חוקי אלקים, ואת תורותיו, להורות הלכות שבת, והאסור והמותר כו' עכ"ל, וכן כתב המגן אברהם (שם) לענין הדרשה, שתהא להורות לעם ד' את חוקי האלקים, ואת תורותיו, ולהכניס יראת שמים בלבבם, ולא כמו שנוהגין עכשיו עכ"ל, וכן כתב עוד המגן אברהם (בסי' תכ"ט) לענין דרשות שבת הגדול ושבת תשובה והעיקר להורות לעם ד' דרכי ד', ללמד המעשה אשר יעשון עכ"ל.

והדרישה (יו"ד סי' רמ"ו ס"ק ב') כתב נמי, יש בעלי בתים, נוהגין, ללמוד בכל יום, גמרא פירושים תוספת, ולא שאר פוסקים כו', אבל לי נראה, כי לא זאת המרגוע, ולא בזאת יתהלל המתהלל, כי אם בזאת יתהלל, השכל וידוע בספרי פוסקים דיני התורה כו' דזהו שורש ועיקר לתורתינו כו' עכ"ל, וגם הט"ז (שם ס"ק ב') והש"ך (ס"ק ה')

תמח הצניעות פרק כ"ו והישועה

כתבו את דברי הדרישה להלכה, וכן כתב הפמ"ג בהקדמה לאו"ח וז"ל מסקינין בקדושין (ד"מ ע"ב) לימוד גדול, שמביא לידי מעשה, ושניהם בידו כפרש"י כו' וגם צריך מקודם לידע הדין, איך יעשה המצוה כו' ואם כן עיקר הלימוד, שיבא לידי המעשה כו' שידע הדין על בוריו כו' עכ"ל, וכן כתב החיי אדם בהקדמה אחרונה, שעיקר לימוד התורה, הוא, לידע מצותיה בכל פרטיה כו' כי בזה מקיים שניהם, כי אם לא ילמוד, לא ידע מה לעשות, ועל זה אמרו נמנו שהלמוד מביא לידי מעשה, ר"ל שיודע לעשות, ולכן הקדמונים הרי"ף והרא"ש, לא חיברו רק על מסכתות הנהוגות אצלינו, והשמיטו הרבה דברים, דלא שכיחי כו' מה יתרון לו שלומד טור או שלחן ערוך, עם פלפול האחרונים, ולומד דין אחד או חצי, באותן ג' שעות, לדעתי אין זה כ"א כמש"ה, לא יחפוץ כסיל בתבונה, כ"א בהתגלות לבו, בכדי שידע לפלפל עם החכמים, שיאמרו שהוא למדן מופלג כו' המשכילים אשר חנן ד' אותם שיש להם לב לדעת ולהבין, וחלק להם ד' מתנה טובה בזכרון טוב כו' וכל ימיהם מבליים זמנם בלימוד, על אלו ודאי החיוב מוטל, ללמוד כל פסקי דיני השלחן ערוך, ממקור החיים מש"ס ראשונים ואחרונים כו' עכ"ל, וכן כתב המשנה ברורה בהקדמה, דעיקר לימוד האדם, צריך להיות, בלימוד המביא לידי מעשה ע"כ.

ובש"ע הרב (ה' תלמוד תורה פ"ב אות ט') כתב נמי במי שאינו יכול ללמוד תורה הרבה

הצניעות פרק כ"ו והישועה תמט

מאוד, צריך שיהי' כל לימודו, בלימוד המביא לידי מעשה, שהן, הלכות הצריכות לכל אדם לידע אותן, לקיים המצות כהלכתן כו' וגם מי שדעתו יפה, שיוכל ללמוד ולזכור, כל התורה שבעל פה, יש לו ללמוד ולחזור תחלה, הלכות הללו הצריכות למעשה, כי יש להן דין קדימה, על שאר כל ההלכות, שאין צריכות כל כך כו' עכ"ל, וכן הביא בספר עליות אליהו (בסוף הערה ט"ז) בשם הגר"א ז"ל, תורה שבעל פה, עיקרה לדעת הדינים והמשפט על בוריין עכ"ל.

וכן מבואר במס' ברכות (מט.) שצריכים להקדים, ההלכות הצריכות למעשה, דאיתא שם, א"ל ר"ז לר"ח ניתי מר וניתני, א"ל ברכת מזונא לא גמירי, ותנויי מתנינא כו' דלא אמרי לא ברית ולא תורה ולא מלכות כו' דאמר רב חננאל אמר רב, לא אמר ברית ותורה ומלכות יצא כו' ואת שבקת כל הני תנאי ואמוראי, ועבדת כרב עכ"ל, וק' דאי לא גמר ברכת מזונא, היל"ל שילמדו ברכת מזונא, ולא לדחותו לר"ז לגמרי, דודאי לא ימנע מללמוד לגמרי, משום דלא גמר ברכת מזונא, ולא יתקן בזה המעוות, ובס' מגיד תעלומה הק' דנהי דיצא בדיעבד, מ"מ אמאי לא אמר לכתחלה, ועוד הרי מבואר בענין, דיזע כל הדיעות בזה, ואמאי אמר דלא גמר ברכת מזונא, וקו' זו הק' גם בס' מי באר מים חיים, וע"ש שתירצו בדרך פלפול, וקו' א' תי' פמ"ג בס' ראש יוסף, דלא לכתחלה נמנע מלומר, אלא ששכח, ולא חזר לברך, משום דאמר רב יצא ע"כ, ולכאורה

תנ הצניעות פרק כ"ו והישועה

ההסכמה כרב, היא סברת הלב ואינו תלוי בלימוד ולא שייך מ"ש ברכת מזונא לא גמירנא. ויש לתרץ עדי"ש כ"פ בש"ס, לאו אדעתאי, דודאי מה ששכח, הי' אצלו מילתא דלא שכיחא, וכשאירע ששכח, נזכר מ"ש רב דיצא, ולא עלה אז בדעתו, להתיישב בדיעות החולקים בזה, וע"ז התרעם על עצמו, ואמר ברכת מזונא לא גמירי, עדי"ש הפלאה שבערכין ע' גמר, גמרא גמור, לחקור ולידע כו' ע"ד דאיתא (סנהדרין צט) זמר בכל יום, זמר בכל יום, פרש"י הוי מסדר לימודך, אע"פ שסדור בפין כזמר כו' עכ"ל, והיינו שהתלונן, שהי"ל לחזור הרבה, דעת כל הני תנאי ואמוראי, שיהיו נגד עיניו, ולא יוכל להסיח דעתו מהם, גי"ל לשון גמר, שהי"ל לגמור ההחלטה, שהלכה כדבריהם, וכשיבא מעשה לידו, תהיה ההלכה פסוקה אצלו בהחלט, ולא היה בא לידי טעות.

והנה כשהיו לומדים יחד, היו מפלפלים ומבארים מענין לענין, בכמה ענינים, כדרך בעלי הש"ס ע"ה, אבל חזרת הלימוד, מבואר בכמה דוכתי בש"ס, שהיו חוזרים לעצמם ביחידות, וז"א אחר שלא חזרתי ברכת מזונא כראוי, מה לי לפלפל עמך, ולברר כמה ענינים אחרים, הרי מבואר בהדיא, שבע"כ צריכים להקדים, חזרת וידיעת בירור ההלכות הצריכות למעשה.

שוב המציא לי כבוד חתני הרה"צ המפורסם מוה"ר יוסף לייפער שליטי"א מווארדאן, מ"ש בזה

הצניעות פרק כ"ו והישועה תנא

הגאון ר' יהונתן שטייף זצ"ל בספרו חדשים גם ישנים וז"ל מכאן יש להוכיח, שצריכים להקדים ללמוד, אותן ההלכות, שנוהגים בכל שעה, ובפרט הלכות ברכות, וע' בחובת הלבבות בהקדמה, שמתרעם על הלומדים, דברים שאין שכיחים, קודם שיודעים לתקן מדותיהם, וכן בס' מסילת ישרים כו' ואע"ג דמצינו בעלמא, שלמדו גם סדר קדשים, מה שאין נוהג כעת, ¹²³⁴⁵⁶⁷ מ"מ הקדימו ללמוד, דברים הצריכים בכל יום, ומפרשים, כל השונה הלכות בכל יום, להקדים ולשנות, אותן ההלכות, ששכיחים בכל יום כו' עכ"ל.

והנה א"י הגה"ק בעל קדושת לוי זצוקללה"ה זי"ע ועכי"א בליקוטים, ביאר המשנה (אבות פ"ב מ"ב) יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שעם עסקי הדרך ארץ, ילמוד האדם תורה, שיזכור בכל עסקיו מצות ד' ב"ה, איך צריך להתנהג בכל דבר, והיינו דמשכחת עון, שיעשה הכל כתורה, ולא יחטא, עש"ב, ולפי ענינינו י"ל גם כן, כי יפה שיהי' לימוד התורה עם הדרך ארץ, ר"ל במה ששייך לדרך ארץ, הלכה למעשה, בחיי האדם, דזהו עיקר תכלית לימוד תורה הקדושה כנ"ל.

והנה תורתנו הקדושה ארוכה מארץ מדה, ואמרו רז"ל (חגיגה יד.) משענת אלו בעלי משנה, פליגי בה רב פפא ורבנן, חד אמר שש מאות סדרי משנה (היו בימיהן, רש"י) וחד אמר שבע מאות סדרי משנה עכ"ל, ובמסכת ע"ז (יד:) אמרו, גמירי דמסכת עבודה זרה דאברהם אבינו, ארבע מאות

תנב הצניעות פרק כ"ו והישועה

פרקים היתה ע"ש, ומובן דגם בשאר מסכתות היה אריכות יותר, ורבינו הקדוש, טרח ויגע ועשה ששה סדרי משנה, אשר בלא הפירושים, הוא ספר קטן מאוד, וכלל בו כל ההלכות, בקיצור נמרץ, ובחכמה עמוקה, והוא על דרך שחיברו האחרונים לנו, ספרי קיצורי ההלכות, ומצינו בתענית (כא.) דאמר אילפא, שכל מה ששנו ר' חייא ור' אושעיא בברייתות שלהם, ימצא הוא הכל במשנת רבינו הקדוש, מלבד שכלל במשניות כמה עניני אגדות ומוסר, וכל זה בשביל להקל לעם בני ישראל שיוכלו ללמוד ולזכור, את דברי תורתנו הקדושה, וכמז"ל (פסחים ג:) לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה, אלא שבדורות שאחריו, הוכרחו לפרש המשניות ולתרגם, עד שחיברו רבינא ורב אשי אחר כך מזה את הגמרא, וגם הוא נעשה בקיצור נמרץ, ובחכמה עמוקה, ונקרא ים התלמוד, שהוא כמו מים שאין להם סוף, והרי אלפי שנים, כל חכמי ישראל מעמיקים ומייגעים בהבנת התלמוד, ולא הגיעו לסוף דעתן כלל, אפילו הראשונים, שהיו כמלאכים, וכל שכן האחרונים, כי הוא עמוק עמוק, מי ימצאנו, וחיברו עליו אלפי ספרים לאין שיעור כידוע, ומכל מקום גם מקיצור הענינים נעשה אריכות גדול, ושקדו אחר כך גאוני ישראל, לחבר ספרי הלכה, מתמצית המשנה והגמרא, וחיברו הרי"ף והרא"ש תמצית ההלכה מכל מסכת, והרמב"ם לא חיבר על סדר הש"ס, רק לפי עניני ההלכות, והטור חיבר לנו רק בהלכות השכיחות

הצניעות פרק כ"ו והישועה תנג

אצלינו, וכן השלחן ערוך אחריו, וכן יש כמה וכמה מיני חיבורים, במקצוע ההלכה, מכמה וכמה גאוני דורות, שחיבר כל אחד בזמנו. עכ"פ מבואר שכל גדולי חכמי תורתנו הקדושה שקדו והשתדלו והתאמצו להקים התה"ק, שילמדו וידעו הדינים וההלכות דווקא. ומשום זה טרחו ויגעו כ"א בזמנו לחבר ספרי הקיצורים כנ"ל.

ובזה יתורץ קו' תוס' במאמר הנ"ל כל השונה הלכות כו', דלכאורה לא שייך שם כלל, אכן כיון דרבינו הקדוש טרח וחיבר ספר קטן, הכולל כל ההלכות, שידעו בו ישראל לקיים מצות תה"ק ורבינא ורב אשי בימיהם, מחמת קושי ההבנה במשניות, הוכרחו לחבר הש"ס שהוא ים התלמוד, באופן שראו בחכמתם ההכרח לסדרו, וקשה להגיע בו לתכלית לימוד ההלכה, לכן סיימו במאמר זה, לעורר עכ"פ, להתמץ בלימוד ההלכות כל האפשר.

והן עתה בדורותינו, בחלישות מוחותינו וכחותינו ורוב טרדותינו, גם לימוד השלחן ערוך, בעונותינו הרבים, הוא כמשא כבד יכבד עלינו, וכמו לימוד הש"ס, והלומדים לומדים איזה הלכה ידועה שבותרים להם, אבל אין לנו יודעים כל ההלכות הראוים לנו לדעת, על בוריינן, כראוי וכנכון, וכמבואר נמי בחיי אדם שם. ושו"ר בספר פאר הדור שהוא תולדות החז"א שכתב בשם החז"א ז"ל ואין בכח אנושי בזמנינו לדעת ד' חלקי ש"ע על בוריינן עכ"ל. ואם הארז הגדול אמר כן, מה נעניי אנן אזובי קיר

תנד הצניעות פרק כ"ו והישועה

אבתרי'. ומשום זה חיברו לנו גאוני דורותינו, כמה מיני קיצורי הלכות מהשלחן ערוך.

אמנם, למעשה, לא נראה יפה כל כך ללומדי תורה, ללמוד ספר קיצור הלכה, כי זה נראה

כאילו הם עמי הארץ ח"ו, ובשלחן ערוך הגדול כמעט שאי אפשר ללמוד ולזכור, וככל המבואר למעלה. ועל

ידי זה, נמצאים קרח מכאן וקרח מכאן, שאין לומדים לא הארוך, ולא הקצר, וממילא אין יודעים ההלכות

ר"ל, וכל התנהגותינו בעוה"ר מקופיא, בלי יסודות התורה, רק כמצות אנשים מלומדה, מה שזוכרים

קצת המנהגים, ומה שמעיינים קצת לפי שעה, וכמה עיקרי הדת מקולקלים לדאבונינו הגדול, והכל מחמת

שכחת דיני תורתנו הקדושה, ובכמה ענינים משגיחים זע"ז, זה סומך ע"ז, וזה סומך ע"ז, וכ"ש כשרואים

למי ממחנה היראים שמקילים מעט באיזה ענין שלומדים זה מזה להקל יותר ויותר באותו ענין

ובשאר ענינים כידוע, ומזה נעשה מנהג, ואומרים אח"כ, הרי הכל נוהגים כך, ומנהג ישראל תורה הוא,

והם לא ידעו, כי לא כל מנהג בכלל זה, שהרי כתב מג"א (ס"ס תר"צ) דמנהג עוקר הלכה היינו כשנתייחד

על ידי ותיקין שהם הכריעו כן ההלכה על פי פסיקתא וכדומה, אע"פ שאינו ע"פ הש"ס, אבל מנהג שאין לו

ראיה מן התורה, אינו אלא כטועה בשיקול הדעת ע"כ, דהיינו שבני האדם טעו בשיקול דעתם, והכריעו

כן, שזה אינו כלום, כי דין תורה הקדושה, לא ישתנה כלל, ע"י שבנ"א טועים ועושים שלא כהלכה, ובכמה

הצניעות פרק כ"ו והישועה תנה

מנהגים כתבו הקדמונים והאחרונים מנהג אותיות
גהנם ע' שד"ח כללים מעי מ' כלל ל"ח ד"ה מה
ששגור בפי העולם. ויש להאריך עוד בענין זה, ואין
כאן מקום להאריך.

והנה הגאון ר' שלמה גאנצפריד ע"ה, חיבר לנו
ספר קיצור שלחן ערוך, וידוע שנתקבל מאוד
בעולם, ופוק חזי, כמה גברי רברבי, סמכו ידם עליו,
ושבחו והודו לפעלא טבא, וכמה גברי רברבי, חיברו
חידושים והגהות על ספרו זה, והיה לו זכיה גדולה
וסייעתא דשמיא, בחיבורו זה, שהוא בלשון צח וקצר,
והוא מיעוט המחזיק את המרובה, שהוא חיבור קטן,
וכולל כל עיקרי ההלכות הנחוצות, מכל ארבעה חלקי
שלחן ערוך.

ומי יתן והיה כל עם ד', מתאמצים, להיות על כל
פנים בקיאים בו, כי הלא מצער הוא, ותחי
נפשינו בו, ואחר שידע האדם למצוא בו כל דבר חפץ,
ממילא ימצא גם כן כל חפצו, בשלחן ערוך הגדול,
לעת מצוא, כשיצטרך לברר איזה דבר הלכה, על ידי
המראה מקומות, שמציינים מקורי ההלכות, בשלחן
ערוך הגדול, ושאר המקורים, ובודאי חוב קדוש הוא,
על כל יודע ספר, להיות בקי בספר קיצור שלחן ערוך,
ואל יתבייש מפני המלעיגים, כמ"ש רמ"א (או"ח
ר"ס א') ובודאי זהו תורה לשמה, כמו שכתבתי
למעלה בתחלת דברינו, מגמרא ורש"י (ברכות יז).
ושאר מקורים, דלשמה, היינו כדי לקיים, ולימוד
הקיצור שלחן ערוך, הרי הוא רק כדי לקיים והבן.

וכמה החיוב כפול ומכופל, בלימוד הלכות שבת קודש, אשר בע"כ אין כיוצא בהם, בשום הלכה, מכל ההלכות, שבארבע חלקי השלחן ערוך, מצד חומר הענין, שהוא איסור סקילה, ונוהג בכל אדם, כל ימי חייו, ובכל השנה, בכל יום שביעי, ובכל רגע בשבת קודש, מבואו ועד צאתו, ובכל תנועה, ובכל דיבור, ובכל ענין שהוא, צריכים התבוננות, כי כמה פעמים שייכים בהם הלכות שונות, והלכותיה מרובות וגדולות וקשים כהררים [כמ"ש (ב"ב י') הר קשה] ותלויים בחוט השערה (ע' חגיגה יא.) לחלק בין ענין לענין, כדרכה של תורה, וצריכים ללמוד ולחזור הרבה, להיות בקי בהם ולזכרם.

וכתב בקונטרס עניני שבת בשם ספר תפארת הקודש וז"ל ורוב חילולי שבת, שנכשלים ההמוניים, הוא מחמת חסרון הידיעה, שאינם בקיאים בדיני כו' והתנא הקדוש אמר (אבות פ"ד מי"ג) שגגת תלמוד, עולה זדון, ר"ל שוגג הבא לאדם, מחמת חסרון ידיעה, שלא למד, עולה זדון, ר"ל שהוא כמו מזיד, על כן הירא וחרד לדבר ד', ילמוד קודם לכל הלימודים, הלכות שבת על בוריה, ולהיות חוזר עליו תמיד, כי שמירת שבת כהלכתו, הוא יסוד לכל תורתנו כו' עכ"ל.

עוד כתב בשם יע"ד (ריש ח"ב) וז"ל צריך תשובה רבה, לתקן עון חילול שבת, כי רבו מחלליה, דרך משל, המנער אבק או פודרא מן בגד שחור או כובע, ומי ישער עד זמן מה יקרא חדש, ובעוה"ר רבים

הצניעות פרק כ"ו והישועה תנו

מנערים את בגדיהם, וכובעים שלהם וכל שכן מן הגשם והטל, והוא חילול גמור כו' הרוקק ברוח, ורוח נושאו, חייב חטאת כו' המקבלים כתבים בשבת על הפאסט, ובתוכן ח"כ כו' מי שלא למד הלכות שבת על בוריו פעמים ושלוש כו' לא יוכל להמלט, שלא יקרה לו חילול שבת, הן דאורייתא, והן דרבנן כו' (וכתב על זה בעהמ"ח קונטרס עניני שבת וזה לשונו, אחי אחי, שים לבך היטב, לדברי רבינו הגאון הזה, מה שכתב שאי אפשר בלא חילול שבת (אם לא יחזור הלכות שבת, פעמים ושלוש על בורי') ועל זה ידו כל הדווים, כי בעונותינו הרבים, כמה מופלגי התורה, עוסקים בפלפול וחריפות, ובהלכות שבת אינם בקיאים, ובאים בלי ספק, לידי חילול שבת, אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה כו' ומי גבר ימלט, לומר, זך אני מפשע שמירת שבת, אשר עונשה קשה למאוד, ואם כן, ילמוד הלכות שבת בשלחן ערוך בתמידות, ואצל רב שיברר לו הכל, ויחזור עליו תמיד, חזור חזור, עד שיהי שגור בפיו, אשרי אנוש יעשה זאת, כי שכרו הרבה, ומגין עליו כתריס, מפני הפורעניות עכ"ל, וע' מ"ש לקמן מיפה תואר.

והעירני ידידי ה"ה הרה"ג המפורסם בתו"י כו' כמוה"ר דוד זינגער שליט"א, על מ"ש הגאון בעל פמ"ג ז"ל בספרו ראש יוסף על מסכתות בריש מס' שבת וז"ל בזכרי מז"ל (ברכות מט.) ברכת מזונא לא גמירנא כו' שהכונה, דבר ההוה ורגיל לא ידענא כו' מה נעני אבתריהו אזובי קיר, כמוני היום,

תנח הצניעות פרק כ"ו והישועה

ובהלכות שבת, אשר בכל זיי"ן הימים, יום א' קדוש
לד' לא ידענו ולא מצאנו כלל, שום הלכה ברורה,
אמרתי אולי אזכה ללמוד קצת כו' עכ"ל, ואם הגאון
הגדול בעל פמ"ג ז"ל כתב על עצמו כך, כ"ש אנחנו
יתמי דיתמי, שאין אתנו יודע עד מה, בודאי מחויבים
להתעורר ולהתחזק בלימוד הלכות שבת, להיותינו
בקיאים בהם, שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד, אחר
שהשבת קודש, יסוד כל התורה והמצות כדלקמן,
וכ"ש בימינו אלה, שנתחדשו ומתחדשים בכל יום
תמיד המצאות חדשות, שפוגעים ונוגעים לכל אדם,
ולפעמים רק ליחידים, וכשארין בקיאים בהלכות שבת,
קרובים ח"ו מאוד לחילול שבת ר"ל, א"כ ההכרח
והחיוב, שכ"א יקבע עצמו ללמוד הלכות שבת, בכל
אפשרו, ויועיל בזה גם לאחרים, וזי"ל ושמרו בני
ישראל את השבת, היינו בני עלייה, שמכונים בשם
ישראל כידוע, לעשות את השבת לדורותם, שבזה
שהם עצמם ידעו וישמרו כראוי, ישפיעו ממילא גם
על הדור, שידעו וישמרו, כי כן הוא טבע העולם,
והוא בבחינת וכולם מקבלים עליהם, עול מלכות
שמים, זה מזה, שהרי הגדולים משפיעים על הקטנים,
עד"ש (ב"ר פכ"ו) כל פרצה שאינה מן הגדולים, אינה
פרצה, ומדה טובה מרובה, כמז"ל (יומא עו.).

ובהוספה לספר יסוד יוסף תקון ה' זה לשונו כתב
בס' ש"ש וז"ל ובהיות שהלכות שבת
מצותיה והלכותיה רבים המה כו' שחכמינו ז"ל לא
הניחו דבר גדול ודבר קטן, וכתבו להיות לנו לעינים,

הצניעות פרק כ"ו והישועה תנט

והורו לנו את הדרך אשר (נלכו) נלך בו, אך כל הזברים מונחים בקרן זוית, אין דורש ואין מבקש, ורבים מהמוני עם בחשיכה יתהלכו, ולא נשאר בידם כי אם מנהג אבותיהם בידיהם, עד שהם סוברים, שזהו קיום שמירת שבת, כשהם אוכלים ושותים, ומתלבשים יותר מבשאר ימים, ועוברים במזיד על כמה גופי איסורים, שיש בהן מיתה וסקילה, והוא מחמת חסרון ידיעה, מהפכין יום המבורך מפי עליון, שנאמר ויברך וגו' ומכניסים את עצמם בסיג ל"ט קלות שזכרנו, ומגבירים כחות הטומאה וקליפות הנחש אין ערך בעו"ה, וגורמים מיתה לעולם, כי שבת אם כל חי, והפוגם בה כופל בהיפוכו כמ"ש מחלליה וגו' עכ"ל הצריך, עכ"ל יסוד יוסף. העירני ע"ז בני הרה"ח כמוה"ר נתן דוד שליט"א.

וענין השני, מגדולת הש"ק, שמחייב אותנו ביותר להיות בקי בדיניו ובהלכותיו הוא, דא"ר לוי (ש"ר פכ"ה סי"ב) אם משמרים ישראל את השבת כראוי אפילו יום אחד, בן דוד בא, למה, שהיא שקולה כנגד כל המצות, וכן הוא אומר, כי הוא אלקינו, ואנחנו עמו, וצאן מרעיתו, היום אם בקולו תשמעו עכ"ל, ובמדרש תהלים (מזמור צ"ה) א"ר לוי אם היו ישראל משמרים אפילו שבת אחת כתקנה, מיד היו נגאלין, שנאמר היום אם בקולו תשמעו, וכתוב שמור את יום השבת לקדשו עכ"ל, וכה"ג איתא בירושלמי (תענית פ"א ה"א) עש"ב, ובירושלמי (נדרים פ"ג ה"ט) איתא בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו,

תס. הצניעות פרק כ"ו והישועה

שהשבת שקולה כנגד כל המצות שבתורה כו' עכ"ל.
וכתב יפ"ת (שם במד' ש"ר) וז"ל, הטעם למה היא
שקולה ככל המצות, משום שיש בה אזהרות
רבות, הכבדות מאוד על האדם, להזהר בהן, וכמו
ארבעים מלאכות חסר אחת, וכמה שבותים שהזהירו
רבנן עליהם, ובפרט, להזהר על כל צעד, אשר הוא
רגיל לעשות בימות החול, עד כי כל מעשיו, הליכתו,
ודבורו, ביום השבת, לא יהיו כמו שהם בימות החול,
לכן שכרה הרבה מאוד, ושקולה ככל המצות כו'
עכ"ל.

ויש לבאר עוד, דבאמת השבת קודש, הוא, יסוד
לכל תורתנו, וכמו שכתב נמי בספר תפארת
הקודש הנ"ל, וזהו הן בלימוד תה"ק, והן בקיום
מצותי' בענין הלימוד מבואר בטור (או"ח סי' ר"צ)
בשם המדרש וז"ל אמרה תורה לפני הקב"ה כשיכנסו
ישראל לארץ, זה רץ לכרמו, וזה רץ לשדהו, ואני מה
תהא עלי, אמר לה, יש לי זוג, שאני מזווג לך, ושבת
שמו, שהם בטלים ממלאכתם, ויכולין לעסוק בך
עכ"ל, וזה יש לרמז במאמרם ז"ל שבת פו:) ודכולי
עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל ע"כ, דהיינו טעמא
שניתנה תורה לישראל בשבת, לפי שהשבת דייקא,
הוא סיבה, שתתקיים התורה בישראל, שיהיו פנויים
ממלאכתם, ויעסקו בתורה, ונמצא שזהו נצחיות,
דהיינו, שלעולם ניתנת התורה לישראל בשבת, ואם
כן ירמז, בשבת ניתנה תורה לישראל, שבכל ימי עולם,
ניתנה התורה לישראל, בכח השבת, שבו דייקא יעסקו

הצניעות פרק כ"ו והישועה תסא

בתורה כנ"ל, וכן אמרו בילקוט (ר"פ ויקהל) אמר הקב"ה, עשה לך קהלות גדולות, ודרוש לפניו ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים, להקהיל קהלות, בכל שבת ושבת, ולכנוס בבתי מדרשות, ללמד ולהורות לישראל דברי תורה, איסור והיתר, כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני כו' עכ"ל, ובמכילתא (פ' יתרו) אמר דבשבת יהא בעיניך, כאילו כל מלאכתך עשויה, וכפרש"י בחומש (בפסוק ועשית כל מלאכתך) וכל שכן שלא ידבר דבר של חול, וכמ"ש בגמרא (שם קיג:) שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול, ר"ל בעניני משא ומתן, וכפרש"י שם, ובירושלמי (שבת פט"ו ה"ג) אמרו שבת לד', שבות כד', מה הקב"ה שבת ממאמר, אף אתה שבות ממאמר עכ"ל, וממילא לא יטרד, בעניני החול, ויהיה לבו פנוי לעסק התורה הקדושה, הרי מבואר בכל זה, שהשבת קודש, הוא היסוד שתתקיים התורה הקדושה בישראל, על ידי שבו ינוחו, וכמבואר.

ומה שאמרנו שהש"ק יסוד לכל היהדות ושמירת וקיום כה"ת והמצות היינו על ידי שהשבת קודש משפיע לישראל קדושה וטהרה, ומתדבקים בו יתברך, ובעבודתו הקדושה, דמבואר בזוהר הקדוש (ס"פ קרח) לא זזה שכינה מישראל בכל שבתות וימים טובים, ובמסכת ביצה (טז:) אמרו נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת עכ"ל, ובמכילתא (פ' תשא) איתא קודש הוא לכם, מגיד, שהשבת מוספת קדושה על ישראל, מה לפלוני חנותו נעולה, שהוא

תסב הצניעות פרק כ"ו והישועה

משמר את השבת, מה לפלוני בטל ממלאכתו, מעיד למי שאמר והיה העולם, שברא את עולמו בששת ימים, ונח ביום השביעי, וכן הוא אומר (ישעיה מג) ואתם עדי נאום ד', ואני אל עכ"ל, והנה, התנא דמכילתא, אומר כאן, שני ענינים, א' שהשבת מוספת קדושה על ישראל, והב' שישראל מעידין על הבריאה, ואמנם בהמשך הלשון מבואר שהתנא עושה שני הענינים, כמו ענין אחד, וזה צריך ביאור, איך מקושרים ב' הענינים זה בזה.

אכן הנה בעקידה שער ד' זייק בד"ה ומזה נדע, למה היתה זאת השביתה עלינו מצוה כו' לזכור כי ששת ימים עשה ד' וגו'. כי המעשה הוא עיקר, ומה טעם השביתה עכ"ל. והכונה דבאמת אנו רואים דאכילת מצה בפסח הוא זכרון למצה שאכלו ישראל ביציאת מצרים. וישיבה בסוכה, הוא זכרון למ"ש כי בסוכות הושבתי וגו'. וה"נ הי' ראוי לכאורה שתהי' מעשה ועבודה זכרון למעשה הבריאה, אבל מניעת המעשה איך יהי' זכרון למעשה עש"ב. ומהרש"א (ביצה ט"ז.) ביאר שהשביתה בשבת בלבד, ולא בששה ימים הוא האות כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ ע"ש. וק' שהרי מה שעושים מלאכה בששה ימים, הכרח הוא בסדר החיים, ואיך מוכח מזה שמעידים על הבריאה, וגם במכילתא הנ"ל מבואר בהדיא, מה לפלוני בטל ממלאכתו, מעיד כו' שברא את עולמו בששת ימים כו', הרי שהעדות ע"י ביטול מלאכה בשבת דווקא, וחזרה הקו', איך

השביתה זכרון להמעשה. ויש לפרש הענין בס"ד, כי השביתה ממלאכה בש"ק, בעל כרחך הוא נגד טבע האדם, שהרי על פי הטבע, היה רוצה לעשות בו, כל חפציו כידוע, רק בכח האמונה, שבני ישראל מאמינים, שהקדוש ברוך הוא, ברא את העולם כולו, יש מאין, בששת ימים, והוא המנהיג את העולם כולו, ובידו כח וגבורה לגדל ולחזק לכל, והעושר והכבוד מלפניו יתברך, ורק הוא הנותן לאדם כח לעשות חיל, וד' מוריש ומעשיר, ואין עוד מלבדו, ומה אנוש כי תזכרנו, מה כחינו מה גבורתינו כו', בכל זה מתגבר האדם על הטבע, ומתחזק בדביקות הבורא ברוך הוא, לבטוח בו, ולשמוח בו, ולעבדו בלבב שלם, בעסק תורה הקדושה, וקיום מצותיו יתברך, ומשליך על ד' יהבו, שימלא כל צרכו, על צד היותר טוב, כפי ידיעת חכמתו יתברך, ונכון לבו בטוח, בלי שום דאגה כלל, כאילו כל מלאכתו עשויה, כמצותו יתברך כנ"ל, ואם כן מבואר, שהשביתה ממלאכה בשבת קודש, מורה על האמונה בבריאת העולם, ובזה בני ישראל מעידים על הבריאה כנ"ל, ומתדבקים בו יתברך, וממשיכים על עצמם קדושה וטהרה, בכח השבת קודש, ומבואר שפיר מאמר המכילתא, שהשבת מוספת קדושה על ישראל, מה לפלוני כו' מעיד למי שאמר והיה העולם, שברא את עולמו כו', כי שני הענינים, הם ענין אחד כמבואר, שעל ידי שמאמינים ומעידים בזה על הבריאה, מתדבקים בזה בו יתברך, וממשיכים על עצמם קדושה וטהרה, וסיים וכן הוא אומר (ישעיה

תסד הצניעות פרק כ"ו והישועה

מג) ואתם עדי נאום ד', ואני אל, ובילקוט (שם) ז"ל כשאתם עדי, אני אל, וכשאין אתם עדי, כביכול איני אל כו' עכ"ל וזהו כעין מה שכתב בזוהר (פי' בא דמע"ב) כל בר נש דאשתעי ביציאת מצרים, ובהוא ספור חדי כו' דהאי איהו בר נש דחדי במאריה, וקב"ה חדי בההוא ספור כו' כדין אתוסף ליה חילא וגבורתא לעילא, וישראל בההוא ספורה, יהבי חילא למאריהון, כמלכא דאתוסף חילא וגבורתא כד משבחין גבורתיה, ואודן ליה, וכלהון דחלין מקמיה, ואסתלק יקריה על כולהו עכ"ל. הרי כתב ג"כ, דבמה שישראל מספרים ומעידים ומוזים, על גבורותיו ונפלאותיו ית', בזה מחזקים כביכול מלכותו יתברך *).

ויש לבאר הדבר עוד, דאיתא ברש"י ז"ל (ר"פ בראשית) אין המקרא הזה אומר, אלא דורשני, כמ"ש רז"ל (ב"ר) בשביל התורה, שנקראת (משלי ח) ראשית דרכו, ובשביל ישראל, שנקראו (ירמ"י ב) ראשית תבואתה עכ"ל, ובמדרש קהלת פרשה א' בפסוק והארץ לעולם עומדת, איתא שגם התורה נבראה בשביל ישראל, נמצא שכל בריאת העולם היה רק בשביל ישראל, ואיתא בסנהדרין (לח:): דבשעה שבקש הקב"ה לבראות את האדם, אמרו המלאכים.

(* אחר שנדפסו הדברים הנ"ל, ראיתי עוד בעקדה שער נ"ה שהק' ג"כ קו' הנ"ל בד"ה העיקר הראשון למה תהי' השביתה זכר לפועל ע"ש. ובד"ה הסן הב' הביא מד' הנ"ל ששקולה שבת ככל המצות, וביאר נמי דהוא מצד קדושת היום ונשמה יתירה ומוכנים שישמעו וילמדו מצותיו ית' ויעשו אותם וע"ש כל הענין באורך.

הצניעות פרק כ"ו והישועה תסה

מה אנוש כי תזכרנו, ובן אדם כי תפקדנו, וכשהגיע לאנשי דור המבול ודור הפלגה, אמרו לפניו, רבנו של עולם, לא יפה אמרו ראשונים לפניך ע"ש, ולכן כשישראל חוטאין ח"ו, אמרו בזה בילקוט וברש"י (פ' האזינו) בפסוק צור ילדך תשי, כשבא להטיב אתם מכעיסים לפניו, ומתישין כחו ר"ל, וכשישראל הולכין בדרך הישרה, מדה טובה מרובה, שבזה כביכול, מוסיפים חילא וגבורתא לעילא, וזהו שאמר הכתוב (תהלים ס"ח) תנו עוז לאלקים, על ישראל גאותו, שכשישראל עושין רצונו של מקום ב"ה, אז על ישראל גאותו, שמתגאה כביכול, שיפה עשה, במה שלא שמע למלאכים, וברא את האדם, דהיינו בשביל ישראל, ובזה נותנים עוז לאלקים כביכול, וזהו פירוש הפסוק והמדרש ילקוט הנ"ל, כשאתם עדי, על ידי אמונה השלימה כנ"ל, ומתחזקים בקדושה ובדביקות בו יתברך, ובתורה ובמצות כנ"ל, בזה מוסיפים חילא וגבורתא לעילא, ואני אל, וי"ל דהיינו נמי לשון חילא וגבורתא, כפרש"י (בראשית לא) בפ' יש לאל ידי, דכל אל שהוא לשון קדש, על שם עזוז ורוב אונים ע"כ, ואמר הקב"ה בזה, כענין הנ"ל, שבזה מוסיפים לו כביכול חילא וגבורתא.

ומובן שפיר מה דמבואר בחולין (נה.) וברמב"ם (סוף ה' שבת) דהמחלל שבת כעובד ע"ז. כיון שע"י החילול ש"ק מבטל כביכול חילא וגבורתא של אלקותו ית'. וכאילו הוא עובד לאל אחר ר"ל. והמשמר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש,

תסו הצניעות פרק כ"ו והישועה

מוחלין לו, כמז"ל (שבת קי"ח:) כיון שמוסיף חילא וגבורתא באלקותו ית' הוי תיקון ממש לחטאו. ויבואר בזה מז"ל (יומא לט.) והתקדשתם והייתם קדושים, אדם מקדש עצמו מעט, מקדשין אותו הרבה, מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, בעולם הזה, מקדשין אותו לעולם הבא עכ"ל, דהיינו מדה כנגד מדה, כמו שהוא מוסיף כביכול חילא וגבורתא למעלה, מוסיפים גם לו חילא וגבורתא, כביכול, ולכן דינא הוא שנותנין לאדם בשבת נשמה יתירה ותוספת קדושה, וזוכים להשראת שכינה הקדושה.

וכתב בספר ערבי נחל (פ' שמיני) וז"ל שמירת שבת הוא כלל התורה, ועל ידי שמירת שבת כהלכתו, יוכל ליכנס, בכל נ' שערי קדושה בפעם אחד כו' ומזה הטעם, מבואר בכל ספרי מוסר, שהבעל תשובה, אי אפשר לו לתקן מעשיו, אלא על ידי שמירת שבת כו' על ידי שמירת שבת, יוצא מן הטומאה בפעם אחד, ונכנס לקדושה וכאמור, וזה סוד מה שאז"ל (שבת קיח:) אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות היו נגאלין, והיינו שהיו באים מיד לשער הנ', אשר שם חירות וגאולה מכל רע כו' עכ"ל, ומ"ש בגמרא הנ"ל אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות, ובירושלמי ומד' הנ"ל איתא שבת א', כבר תי' בספה"ק, ואין כאן מקום להאריך.

ויש להוסיף עוד נופך בהנ"ל, דהנה התוספת הקשו (נדה יג:) במ"ש שם בגמרא אין בן דוד בא, עד שיכלו נשמות שבגוף, פרש"י כי גוף, שם מקום

הצניעות פרק כ"ו והישועה תסז

המיוחד, לנשמות, העתידיים להיות נולדים, דמה יועיל שמירת שבת שיגאלו בני"י, הא אכתי בעינן שיכלו נשמות שבגוף ע"ש התי', וי"ל לפי המבואר לעיל, דכל אדם מישראל, מקבל בשבת נשמה יתירה, א"כ כשישמרו כל ישראל את השבת, ויקבל כל אחד נשמה יתירה, ממילא בזה יורידו כל הנשמות שבגוף לעולם הזה, וראויים להגאל תיכף.

הרי מבואר, שהשבת קודש, הוא יסוד לימוד תורה הקדושה, ויסוד קיום מצות התורה הקדושה, וקיום היהדות, ויסוד התשובה, ויסוד הבאת הגאולה שלימה, וא"ש מז"ל הנ"ל שהש"ק שקולה כנגד כל המצות, אחר שהוא יסוד כל היסודות, ומבואר שפיר שמצד חומר ענין שמירת הש"ק בכל הפרטים הנזכרים לעיל, ומצד גודל מעלת השבת קודש, שהוא כולל הכל כנ"ל, החיוב כפול ומכופל, בלימוד הלכות שבת קודש, ולחזור עליהם תמיד, להיות בקי בהם ולזכרם, וכנזכר לעיל. וגם הב"ח (א"ח סי' ר"צ) הנ"ל כתב דעיקר הדרשה צריך שתהי' ללמד כו' הלכות שבת, והאסור והמותר כו' עכ"ל. הרי הוציא הלכות שבת מן הכלל ועשאן עיקר הראשון. ואח"כ כתב והאסור והמותר, דהיינו בכל שאר הענינים בכלל. ולמדו מלשון הילקוט הנ"ל (בד"ה ויש לבאר עוד) שדייק ג"כ ואמו' ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת דווקא.

וביותר מוטל החיוב, על מנהיגי הדור, המשפיעים ומלמדים תורה ודעת לישראל, שישתדלו ביחוד, על לימוד הלכות שבת, וכמו שכתב נמי

תסח הצניעות פרק כ"ו והישועה

בקונטרס עניני שבת הנ"ל, מספר תפארת הקודש הנ"ל וז"ל ביותר חל החיוב על חכמי הדור, למחות במחללי שבת בפרהסיא כו' שיתנהגו על פי דיני שלחן ערוך כו' וישימו היטב חכמי הדור לפניהם, מה שאמרו במשנה (שבת נד:) פרתו של ר' אלעזר בן עזריה, יצאה ברצועה שבין קרניה, שלא ברצון חכמים, ואמרו בגמרא (שם) לא שלו היתה, אלא של שכינו, ועל שלא מיחה, נקראה על שמו, ואמרו בירושלמי, שהושחר פניו מן הצומות, וענין אותן הצומות, היו, כי אם יש להחוטא, מי שיש בידו למחות, ולא מיחה, אז מלבישין אותו, אותן הבגדים הצואים, שהיה ראוי להלביש החוטא, לכבסם בהם בגיהנם, ועל כן, היה מתענה, כל כך תעניות, להסיר מעליו, אותו הזוהמא, שנדבקה בו, על ידי אותו החוטא, שלא מיחה בו, כי היא אינה נפרדת מהחוטא, כי אם על ידי גיהנם, או תעניות, ומה גדול מאוד עונש, מי שבידו למחות, ואינו מוחה, ומה גדול ועצום, שכר, מי שמוכיח ומוחה בעושי רשעה כו' עכ"ל.

וז"ל הגמרא (שבת נה.) א"ל ר"ז לר' סימון לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא, א"ל לא מקבלי מינאי, א"ל אע"ג דלא מקבלי, לוכחינהו מר, דאמר ר' אחא כו' א"ל הקב"ה לגבריא לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו, שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה, ועל מצחם של רשעים, תיו של דם, כדי שישלטו בהן מלאכי חבלה, אמרה מדת הדין לפני הקב"ה מה נשתנו אלו מאלו, א"ל הללו צדיקים גמורים,

הצניעות פרק כ"ו והישועה תסט

והללו רשעים גמורים, אמרה לפניו רבש"ע היה בידם למחות, ולא מיחו, א"ל גלוי וידוע לפני, שאם מיחו בהם, לא יקבלו מהם, אמרה לפניו רבש"ע אם לפניך גלוי, להם מי גלוי, והיינו דכתיב זקן וגו' וממקדשי תחלו כו' אל תקרי מקדשי אלא מקודשי, אלו בני אדם שקיימו את התורה מאלף ועד תיו כו' עכ"ל, ובתנחומא (פ' תזריע סי' ט') וז"ל אמרה לפניו אם גלוי וידוע לפניך, לפניהם מי גלוי, ולפיכך היה להם למחות בידם, ולהתבזות על קידוש שמך, ולקבל על עצמן ולסבול הכאות מישראל, כמו שהיו הנביאים סובלים מישראל כו' עכ"ל. ובמדרש איכה (פרשה ב' ד"ה ולא זכר) איתא עוד שאמרה מה"ד איזה מהן נהרג על שמך, איזה מהן נפצע מוחו על שמך, איזה מהן נתן נפשו על שמך כו' עכ"ל.

ובתוסי' שם ד"ה ואע"ג דלא מקבלי לוכחינהו מר, כתבו, היינו היכא דספק אי מקבלי, כדאמר בסמוך לפניהם מי גלוי, אבל היכא דודאי לא מקבלי, הנח להם, מוטב שיהו שוגגין, ואל יהיו מזידין, כדאמרינן בהמביא כדי יין (ביצה ל.) ובפרק השואל (לקמן קמח:) גבי תוספת יום הכפורים עכ"ל, ובגמרא שם מיירי דקחזינן דאכלו ושתו בערב יום כפורים עד שתחשך, ולא אמרינן להו ולא מידי, דמוטב שיהו שוגגין, ואל יהו מזידין, וביאר הרמב"ם ז"ל (ה' שביבת עשור ספ"א) דהנשים אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקדש עכ"ל, ומבואר בשל"ה הקדוש בריש ההקדמה דבמה שאינו מפורש בתורה, חיישינן

תע הצניעות פרק כ"ו והישועה

שלא יאמינו ויתלוצצו, ומוטב שיהיו שוגגים, ובזה מצוה וחיוב שלא לומר דבר שלא נשמע, כמ"ש (יבמות סה:) אבל במפורש בתורה הרי לא שייך שלא יאמינו, וחייב להוכיח עש"ב, וכן בש"ע או"ח סי' תר"ח ובמג"א שם ההלכה פסוקה דבר שיש ספק שיקבל, לא שייך מוטב שיהיו שוגגים.

וראוי וחיוב להתבונן בזה, כי מניעת התוכחה, הוי ח"ו כמו הסכמה להחטאים ר"ל, והוא בחינת שתיקה כהודאה דמיא, ר"ל, ובדידי הוה עובדא, שדיברתי זה איזה זמן, עם בעל חנות אחד, שיסגור חנותו בשבת קודש, והלה התרעם עלי, שאני מטרידו ומצעריו חנם, וטען נגדי, כי פלוני האדם הגדול, היה דודו, ומעולם לא אמר לו, וכן לאחיו, דבר, אודות שמירת שבת קודש, ולפי דבריו הבין שבודאי דודו הכיר באונסו, שמצב פרנסתו מכריחו לכך ר"ל, וידע בנפשו, שאין לו עליו שום טענה, ולכן שתק לו, ומי יודע, אם לא היה מחזק עצמו בשתיקת דודו, אולי היה מתנחם על הרעה, והיה פורש עצמו מן החטא, אחר שבאמת היה ממשפחה הגונה.

ואע"פ שכתב המשנה ברורה (סי' תר"ח בביאור הלכה) דמחלל שבת בפרהסיא, ואוכל נבלות להכעיס, וכדומה, א"צ להוכיח, דשוב אינו בכלל עמיתך, ע"ש דכ"כ רק מסברא, ולעומת זה הרי בשבת (נה.) דאמר הקב"ה דהם רשעים גמורים, וע' יומא (ט') דעברו על ע"ז ג"ע ושפ"ד, ואפ"ה נענשו הצדיקים, על שלא מיחו בהם ע"ש.

הצניעות פרק כ"ו והישועה תעא

ויש לנו להתעורר ולהתבונן עוד כמה גדול אחריות השתיקה בזה, שאפילו אם יבא לאיזה מהם איזו התעוררות, להתחרט על שמחללים את השבת קודש, הלא תיכף מתנחמים, דמדאין פוצה פה ומצפצף, להתרעם עליהם ולהוכיחם, שמע מינה שהכל מכירים באונסם, שמוכרחים לזה, בשביל פרנסתם, ואין מחייבים אותם כנ"ל, ובפרט כשנותנים ונושאים עמהם, ואין מוכיחים אותם כלל, וכל שכן אם גם מכבדים אותם באיזה בחינה שהוא, הרי מחזקים אותם בזה, ונותנים בזה יד לפושעים ר"ל, שידמו שאין שום רע במעשיהם, ועדיין חשיבותם גדולה, אפילו אצל אנשי התורה והיראה, ובעוה"ר הרי זהו מעשים בכל יום, שנושאים ונותנים עמהם, ומכבדים אותם, ואין אומר ואין דברים להוכיחם ולעוררם, והכל מודים, שדבר זה צריך תיקון גדול.

וידוע מ"ש בתנא דבי אליהו (פי"א) וא"ל כל מי שסיפק בידו למחות, ולא מוחה, להחזיר את ישראל למוטב, ואינו מחזיר, כל הדמים הנשפכים בישראל, אינם אלא על ידו, שנאמר כו' הוא רשע בעונו ימות, ודמו מידך אבקש, לפי שכל ישראל ערבים זה לזה כו' אותן שבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין, מפני מה נהרגו, מפני שהיה להם לסנהדרי גדולה כו' לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם, ולהגביח בגדיהם למעלה מארכבותיהם, ויחזרו בכל עיירות ישראל כו' וילמדו את ישראל כו' עכ"ל.

תעב הצניעות פרק כ"ו והישועה

ומצינו בירושלמי (סוטה פ"ז ה"ד) דא"ר שמעון בן חלפתא, בפסוק ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת, זה הבית דין שלמטון, דאמר רב הונא רב יהודה בשם שמואל, על הדבר הזה קרע יאשיהו, ואמר עלי להקים, ר' אחא בשם ר' תנחום בר' חייה, למד ולימד ושמר ועשה, והיתה ספיקה בידו להחזיק, ולא החזיק, הרי זה בכלל ארור, ר' ירמיה בשם ר' חייה בר בא לא למד ולא לימד ולא שמר ולא עשה, ולא היתה ספיקה בידו להחזיק, והחזיק, הרי זה בכלל ברוך, ואמר ר' חנה ר' ירמיה בשם ר' חייה, עתיד הקב"ה לעשות צל לבעלי מצות בצילה של בעלי תורה, מאי טעמא, כי בצל החכמה, בצל הכסף, ואומר עץ חיים הוא למחזיקים בה עכ"ל, וי"ל מאי ואומר, אלא פסוק ראשון מיירי שמחזיק בכסף, ופסוק שני מיירי בכל אופן שמחזיק. ואומר בזה שכל אדם יכול להחזיק כנ"ל. וזהו ענין סמיכות המאמרים.

והנה אנחנו מבקשים בכל יום תמיד, בברכת אהבה רבה, שנזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, וידוע דשמירה היינו מלעבור בלא תעשה, ולעשות היינו לקיים המצות עשה, וקשה אחר שאנו מבקשים ללמוד וללמד לשמור ולעשות, הרי הכל בכלל, ומה זה שאנו מבקשים עוד ולקיים, אך להנ"ל מבואר שפיר, דהיינו להקים את התורה, שיהיה לתורה הקדושה קיום בישראל, שכל ישראל יקיימו אותה כראוי וכנכון, ומדתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה,

הצניעות פרק כ"ו והישועה תעג

שכל אחד מישראל, יבקש על זה, שיזכה להקים את התורה, מוכח מזה, דכמו שכל אחד מישראל מחויב ללמוד וללמד לשמור ולעשות, כן מחויב נמי כל אחד מישראל, להקים את התורה, והיינו שידעו ושיערו, שכל אחד מישראל, יש בידו, להקים את התורה, גם אצל אחרים, בזמן ידוע, ואופן ידוע, ובמדה ידועה. ושו"ר ש"כ"ב ביע"ד (ריש דע"ב) וז"ל ואין פי' של למחות כמו שחושבים העולם, שהוא יזו תקיפה, לגעור בעושי עול, ולכוף כאגמון ראשם, לא כן הוא, רק, כל אדם שרואה, שחבירו עושה, דבר שלא כהוגן, יש בידו למחות, דהיינו, לומר לו, אל בני, לא טוב הדבר, כלך מדרך זו, ואם הוא לא ישמע לו, הרי הוא מנוקה מעון, ואפילו מערבותו, אבל אם כובש פנים בקרקע, גם הוא עונו ישא עכ"ל.

וגם התלמידי חכמים העוסקים בתורה, לא יפטרו את עצמם בשביל זה, מלהשתדל בתיקון היהדות, בטענה הידועה דאז"ל (ריש מס' פאה) ותלמוד תורה כנגד כולם, שהרי במס' שבת (נה). אמר הקב"ה, הללו צדיקים גמורים, וממילא בודאי עסקו בתה"ק כראוי, ואפ"ה אמר שם, שנתחייבו, על שהי' בידם למחות ברשעים, ולא מיחו, הרי דלא נפטרו מהתוכחה משום שעסקו בתה"ק, ועוד אמרו (שם פח.) לענין קבלת התורה בשני עלה משה וירד כו' בששי לא היה לו פנאי כו' משום טורח שבת עכ"ל, והיינו להכין צרכי שבת, כמו שאמר הכתוב (שמות ט"ז) והי' ביום הששי והכינו את אשר יביאו.

תעד הצניעות פרק כ"ו והישועה

ואמר עוד את אשר תאפו אפו, ואת אשר תבשלו בשלו, ואמרו שם (פו:) ודכולי עלמא בשבת נתנה תורה כנ"ל, ואי לאו דלא היה לו פנאי, היה ראוי שתנתן תורה בששי, וזי"ל מ"ש (שם פז.) ג' דברים עשה משה מדעתו, והסכים הקב"ה עמו, הוסיף יום אחד מדעתו כו' ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו, דלא שריא שכינה עד צפרא עכ"ל, ואע"פ שאמרו שם דדריש היום ומחר, היום כמחר כו', הרי כתבו התוס' בד"ה היום, דאין זו דרשה גמורה, אלא משמע דהיום ממש, דאי לאו הכי אין זה מדעתו עכ"ל.

ולכאורה קשה דמה ראה על ככה להוסיף יום אחד מדעתו לדחות ולאחר נתינת תורה הקדושה לישראל, שזה הי' תכלית הבריאה וענין המקווה מאז, כמבואר ברש"י ז"ל ר"פ בראשית, וכדאמר ר"ל (שם) שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה מוטב ואם לאו אני מחזיר אתכם לתהו ובהו ע"ש, וזה היה תכלית יציאת מצרים, כמ"ש הקב"ה למשה (שמות ג') בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, והיה מהראוי לכאורה למהר ולהחיש הדבר בכל האפשר, ולא לדחות ולאחר, וגם מאהבת תורה הקדושה, וקדושת וטהרת ישראל, שפסקח זוהמתן כמז"ל (שם קמו.) ע"ק כיון שהסכים הקב"ה עמו להוסיף יום אחד, והיה זה רצונו יתברך, הרי הוה מצי למימר מתחלה והיו נכונים ליום הרביעי, ומ"ט אמר מתחלה והיו נכונים ליום השלישי,

הצניעות פרק כ"ו והישועה תעה

ומשרע"ה יוסיף יום אחד מדעתו, ויסכים הקב"ה עמו, אך נראה דבאמת לא הוצרכה הכנה לקבלת תה"ק, רק שלשה ימים, ומצד ההכנה כבר היו ראויים לקבלה בערב שבת קודש, אלא דמשה רבינו ע"ה הבין מדעתו דבערב שבת אי אפשר לקבל התורה, משום דאין לו פנאי, וכן לשאר כל ישראל, משום טורח שבת, להכין על שבת קודש, שהרי שבת במרה נצטוו, כמז"ל (סנהדרין נו:). ומצא לו אסמכתא לדרוש היום ומחר כו', והסכים הקב"ה עמו, שכך היתה דעתו יתברך מתחלה, דזהו ענין לעצמו, מצד גדולת וקדושת הש"ק, וכן היה ראוי מתחלה, שיעשו ההכנה לתה"ק שלשת הימים, ואחר כך יוסיף משרע"ה יום אחד משום כבוד השבת קודש, כדי שילמדו דורות הבאים מזה, גודל מעלת וחשיבות הש"ק, שהיה כדאי לדחות בשביל כבודו קבלת התורה הקדושה ליום המחרת, ובאמת קי"ל בש"ע א"ח ס"ס רנ"א דיש לאדם למעט קצת בלימודו בערב שבת, כדי שיכין צרכי שבת עכ"ל, והוא נלמד שפיר מגמרא הנ"ל, והבן, והרי דברים ק"ו, ומה קבלת כל התורה כולה לכל ישראל, נדחה ליום המחרת, משום טורח שבת, שצריכים להכין צרכי שבת קודש, למנוע חילול השבת קודש, על אחת כמה וכמה, שהי' ראוי לדחות קבלת כל התורה כולה לכל ישראל, וכ"ש לימוד תורה של קצת אנשים ודו"ק, ומלבד זה הרי הם מובטחים ועומדים, שישלם להם הקב"ה שכרם משלם, גם על לימוד התורה, שלא למדו ע"י שנתעסקו בצרכי צבור,

תעו הצניעות פרק כ"ו והישועה

שכן אמרו במס' אבות (פ"ב מ"ב) וכל העמלים עם הצבור, יהיו עמלים עמהם לשם שמים כו' ואתם מעלה אני עליכם שכר הרבה, כאילו עשיתם, וביאר הרמב"ם ז"ל שפעמים שימנעו מעשות מצוה בעת התעסקם בצרכי צבור, ואמר שהשי"ת יעלה עליהם שכר כאילו עשו המצוה ההיא, ואע"פ שלא עשאוה, אחר שהתעסקו עם הצבור לשם שמים עכ"ל. וי"ל מ"ש התנא שכר הרבה, ע"פ מאמר הידוע מצדיקים הקדמונים, דבנאנס ולא עשאה, ומעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, כמז"ל (ברכות ו.) שכרו הרבה מאוד, יותר מאילו עשאה, דאילו עשאה, אין לו שכר רק כפי ערך הבחינה שעשאה, ומי יודע כמה פניות ופגמים היה עושה בה, אבל כשמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, אז היא על צד היותר נעלה כראוי, וגי"ל הכונה שכר הרבה, שמקבלים שכר בין על המעשה שעשו, ובין על המעשה שלא עשו, וממילא אין להלומדים בזה רק ריוח גדול, שיקבלו שכר מבי' הצודדים, אי על שהשתדלו לזכות את ישראל, להחזירם למוטב, והבי' יקבלו שכר על התורה שרצו ללמוד, ולא למדו ע"י טרדות השתדלות הנ"ל.

גם לא שייך לומר, איך אשתדל אני להוכיח לאחרים, שיתקנו את דרכיהם, והרי אני בעצמי לא זכיתי עדיין, לתקן את דרכי והנהגותי כראוי, שהרי כתב היע"ד (שם ריש דע"ב) וז"ל דרך משל אחד גוזל, וחבירו ג"כ גוזל, אי"כ כל אחד, נענש, בעבור גזילתו, ועבור גזילת חבירו ג"כ, היותם שניהם בעבירה, וע"ז

הצניעות פרק כ"ו והישועה תעז

נאמר, וכשלו איש באחיו, ואם אח"כ אחד חוזר בתשובה, והשני עומד במרדו וברשעתו, זה השני, לא זו שנענש, בעבור עצמו, אף גם, שנענש, בעון גזל חבירו ג"כ, היותו ערב, ואף שחבירו שב, מ"מ, הואיל והוא לא שב, א"כ לא נתרצה למעשה חבירו, הרי למולו לא נסלח העון וחטא הגזל במקומו עומד, להעניש אותו, כי לזה שנמחל החטא בתשובה, הוא חמלה מד', מרצון מוחלט, בלי טעם, ורחמים גדולים לד', שיסלח לעון, כאשר יתחרט, וה"ז נמחל בחמלת ד', אבל להעומדים במרדם, אין כאן חמלה, וחטא חבירו במקומו עומד, שיהיה נענש, בעון חבירו, וזהו אמרו, מנקה לשבים, ואינו מנקה לשאינם שבים, הרצון, אותו עון עצמו, ששב עליו, הוא מנוקה, לאותו איש ששב עליו, אבל מ"מ הוא עומד להפרע, לגבי חבירו, בשביל ערבות, הואיל ואינו שב כו' עכ"ל, הרי מבואר מהענין, שאפילו הוא עצמו חטא, באותו חטא ממש, מ"מ הוא חייב להוכיח את האיש האחר, שחוטא ג"כ בזה, ואם לא הוכיחו, נענש ע"ז, ולא יוכל לומר אני פטור ממצות תוכחה, אחר שאני בעצמי חוטא בזה, דלא יתכן דמשום שחטא בעבירה ההיא, תסכים תה"ק שיחטא עוד, שיבטל מצות תוכחה, ולכן חייב להוכיח לחבירו שחטא, אע"פ שגם הוא חטא באותו החטא עצמו, בע"כ כמ"ש היע"ד.

וכשהלה משיבו טול קורה, י"ל דגם הוא מקיים מצות תוכחה בזה ואע"פ שלא נתכוין לשם תוכחה, רק מחמת שהוא הוכיחו השיבו כן,

תעח הצניעות פרק כ"ו והישועה

מ"מ הוא מקיים בזה מצות תה"ק, בלא כונת המצוה, ובאמת התנא (אבות רפ"ד) דייק, איזהו גבור, הכובש את יצרו, דייקא, כי יצר חברו, קל לכבוש, כי רק החוטא סומא בדבר, ואינו רואה דרך האמת, מחמת תאות לבו, כמ"ש הרמב"ם (ה' רוצח פי"ב הי"ד) ונדמה לו על הרע, שהוא טוב ומתוק, וכגון שהשיג אפשרות, להנקם מאויבו היותר גדול, באופן נורא, או השיג שישא אשה פלונית, וכדומה, ואינו רוצה לדעת ולשמוע, מה ימשך מזה, ושיתחרט לבסוף, וחברו האוהבו, ומרחם עליו, מקיים מצות תה"ק, להתאמץ, להעירו ולהסביר לו, ולפקח עיניו ולבו, שיתבונן וישכיל בתכלית הענין, מה יהיה בסופו של דבר, בעולם הזה, ובעולם הבא, ובכל טצדקי, שאפשר להשתדל, להשיבו, מדרכו הרעה, וכשיעלה בידו, והלה יפקח את עיניו, ויכיר הצדק, והטוב האמיתי, אז מחזיק טובה למוכיחו, ויעשה אוהבו, ולפעמים בזה שהחוטא משיב למוכיחו, חזור בך גם אתה, לפי דבריך, יפקח ג"כ עיניו, ויקבל ג"כ דברים היוצאים מהלב בתמימות, ויחזור בתשובה, וטוב לשניהם בזה ובבא אמן כ"ר.

ואה"נ, דראוי שיתקן עצמו תחלה, ואח"כ את חברו, וכמז"ל (ב"ב ס:) התקושו וקושו, קשוט עצמך, ואח"כ, קשוט אחרים, ואמרו (ב"מ נט:) מום שבך, אל תאמר לחברך, ואמרו (ערכין טז:) אם אמר לו (המוכיח) טול קיסם (כלומר עון קטן, רש"י) מבין שיניך, א"ל (החוטא) טול קורה (עון

הצניעות פרק כ"ו והישועה תעט

גדול) מבין עיניך, וע' תולדות יעקב יוסף (ס"פ לד) בשם א"י הבעש"ט ז"ל זי"ע, שאם ראה או שמע דבר עבירה, מאיש יהודי, ידע שיש גם בו שמץ מעבירה זו, ומן השמים הראו לו זה, כדי שיתעורר לתקן עצמו, וממילא יתעורר בתשובה, גם אותו החוטא, ע"ש, ובשאר דוכתי מזה, ובתוספתא (שבועות פ"ג) איתא ר"א בן מתיא אומר, אין אדם מתחייב לשמוע, א"כ חטא, שנא' ונפש כי תחטא, ושמעה, וכן הי' ר"א בן מתיא אומר, הרואה עוברי עבירה, נתחייב לראות, הרואה עושי מצוה, זכה לראות ע"כ, ע"ש בנוסחאות כ"י, והן הן הדברים שאמר א"י ז"ל, ואולי גם הוא אמרו בשם מאמר חז"ל, וכעין זה הי' מעשה דר' ינאי (ב"ב שם) שהי' אילנו נוטה לרה"ר, וסבר דבני רה"ר, ניחא להו, שיושבים בצלו, וכששמע חטא ההוא גברא, שבני רה"ר מתרעמים עליו בזה, נודע לו, שגם הוא חטא בזה, ותיקן הוא תחלה, ואח"כ אמר להחוא גברא, שיתקן ג"כ, וי"ל במז"ל הנ"ל, דא"ל טול קורה כו', דק' אטו בשופטני עסקינן, שמשיב דברים בלא טעם, אכן לפמ"ש (ב"מ ספ"ב) דת"ח, שגגות, נעשות להם כזדונות, וע"ה, זדונות נעשות להם כשגגות, לכן אומר החוטא לת"ח שמוכיחו, כיון שאתה רואה החטא בעיניך, מוכח מזה, שגם בך יש ממין חטא זה, ואצלך הכל כזדונות, ממילא חטאך הוא כקורה, ורמז לו ג"כ, שוב תחלה על חטאך, וממילא גם הוא החוטא יתעורר וישוב כנ"ל, ולא תכבד עליו העבודה, וזהו התשובה, טול

תפ הצניעות פרק כ"ו והישועה

אתה הקורה, שנודעה אצלך, בין עיניך, ויתוקן הכל. מ"מ גם מי שאינו במדרגה הנ"ל, שימצא בעצמו מעין חטא שראח בחבירו, וישוב עליו, קודם שיוכיח לחבירו, בע"כ חייב נמי במצות תוכחה, וכמו בשמירת הגוף, דאדם מצווה, על שמירת והצלת גוף עצמו, וכן על גוף חברו (ע' ש"ע יו"ד סי' קט"ז, וח"מ סי' תכ"ו ותכ"ז וא"ח סי' שכ"ח שכ"ט ש"ל, ובשאר דוכתי) ואם חוטא על נפשו, ומסכן עצמו, או שאינו חש להציל או לרפא עצמו, לא יפטר בזה מחיוב שמירת והצלת גוף חברו, ולא יתכן שיטעון הלה, אין לך לחוס עלי לשמרני ולהצילני, שהרי גם על עצמך לא חסת, דודאי הוא טענה של שטות, וכתב באה"ט (שם ר"ס שכ"ח) שאפילו אם החולה אינו רוצה שיחללו עליו את חשבת, כופין אותו, דהוא חסידות של שטות ע"כ, ה"ה נמי, בשמירת והצלת הנפש מהחטאים, שאפילו לא חש על עצמו, לא יפטר בזה, מחיוב התוכחה, לעורר את חברו, ולהצילו מהחטאים, דאפילו חלה צווח, שאינו רוצה, שיעוררחו ויצילהו, הרי זהו מצד רוח השטות שבו, ובע"כ מחויבים להצילו, בכל מה דאפשר, ובזמן הסנהדרין, היו מענישין, וכופין, בע"כ, ובזמן הזה החיוב לעורר חבירו לכל הפחות על ידי תוכחה.

עכ"פ ענין התוכחה בכלל, הוא דבר קשה, וגם בימי חז"ל הקדושים א"ר טרפון (ערכין טז:)
תמה אני אם יש בדור הזה, שיכול להוכיח כו', א"ר
עקיבא תמיה אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה

עכ"ל (לגוי שטמ"ק) וכל שכן בזמנינו עתה, ואין צורך להאריך ולבאר זה, כי הוא ידוע לכל, ובודאי צריכים חיזוק וסייעתא דשמיא, לקיים בזה מצות הבורא ב"ה, ואמנם כשלומדים ברבים חלצות, אין פוגעים בזה בכבוד שום אדם כלל, ורבים מעמי חארץ מתיידיים על ידי זה, שישמעו את דברי התורה הקדושה, בביאור כל הענינים, מה שלא שמעו ולא ידעו מימיהם, ואפשר שיכנסו הדברים בלבביהם, ויתנחמו לשמוע ולציית לתורה הקדושה, ומקיימים בזה, מצות עשה ללמד לאחרים, דכתיב ושננתם לבניך, ופרש"י אלו התלמידים, וגם מצות התוכחה, שישמעו וידעו את השגיאות והשגגות, שעשו במנהגייהם עד עתה, ובאמת ידוע, כי בהלכות שבת, שייך זה כמעט בכל אדם, וכנ"ל מספרים הקדושים, וממילא ברור הדבר, שהוא חיוב גדול מכל הצדדים, לחזק לימוד הלכות שבת, בכל צד ואופן, לכבוד השי"ת*).

שו"ר ביעי"ד (ריש דע"ב) שכתב וז"ל יתן אל לבו, מבלי לעבור פי ד', וללמוד דיני תורה,

* ובהקדמת ספר אגלי טל ביאר שהקדים ה' שבת, שכשם ששמירת שבת שקול ככל המצות, כן ללמוד וללמד בה' שבת, שקול כללמוד וללמד בכל המצות. וגם ששמירת שבת קודש הוא תיקון לפגם הברית, גורם שמירת הברית, וכ"ש הלימוד בהלכות שבת קודש עש"ב. העירני ע"ז נכדי הרה"ח המו"מ מוה"ר יעקב הלוי ראטענבערג שליט"א. עוד שמעתי דאיתא שמסוגל לפרנסה ללמוד בכל יום מעניני שבת קודש.

תפב הצניעות פרק כ"ו והישועה

ולהשמר מעבירות שדש בעקביו, ובפרט ה' שבת וי"ט, וברכות ברכת הנחנין, מי שאינו בקי בהן, ממש אינו בתורת אדם ישראלי, וגמרתי בלבי בלי נדר, והסכמת נדר, בעשרת ימי תשובה אלו, אי"ה, לכתוב דיני שבת בקצרה, בלשון אשכנז, ולחלק לבעלי בתים, שאינם כ"כ בני תורה כו', וידעתי כי יצחקו עלי רבים, ואהיה להם למשל, כל היום מנגינתם, אבל מוטב שאהיה שוטה כל ימי (הלשון במשנה עדיות פ"ה מ"ו מוטב לי להקרא שוטה כל ימי, ולא ליעשות שעה א' רשע לפני המקום, ואגב שיטפא כתב הלשון שאהיה שוטה, שחרי עסיק רק שבנ"א ישחקו) ולא איעול בכיסופא קמי מלכא קדישא עכ"ל, וזה לבד, כבר היה מספיק להקדמה לקונטרס זה, ומ"מ משנה ראשונה לא זזה ממקומה, שעכ"פ הדברים נחוצים לעצמם.

ולכן ראינו להוציא הלכות שבת, מהקיצור שלחן ערוך, ולעשותו קונטרס בפני עצמו, להפיצו בישראל, שיקבעו בו שיעורים, בבתי כנסיות, ובבתי מדרשות, ובישיבות, ותלמוד תורות, ובכל מקום שאפשר ליחיד ולרבים, שאינו אלא כעשרים דפים, ונקל לחזור עליו תמיד, ולהיות בקי בו, וכמאמר הכתוב (דברים ל) כי קרוב אליך הדבר מאוד, בפיך ובלבבך לעשותו, וכשיהיה האדם בקי בקונטרס הקטן הזה, ממילא הפתח פתוח לפניו, גם להשלחן ערוך והפוסקים, ככל אות נפשו, כמבואר לעיל.

וזכות השבת קודש, וזכות חיזוק כל התורה והמצות, הבא על ידי חיזוק שמירת שבת

הצניעות פרק כ"ו והישועה תפג

קודש כנ"ל, וזכות עם בני ישראל הקדושים, שמזכים אותם בעבודה זו, וזכות אבותם שמסייעת, כמאמר התנא (אבות פ"ב מ"ב) יעמוד לנו, ולכל המשתתפים ומסייעים ומחזיקים, בענין לימוד הלכות שבת, ובכל עבודת החברה שומרי שבת, לכבוד הבורא ברוך הוא, ולטובת עמו ישראל הקדושים, וכפי מאמר הזוהר הקדוש הידוע, דכל ברכאן דלעילא ותתא, ביומא שביעאה תליין, ממילא ישפיע השבת קודש, כל ברכאן דלעילא ותתא, בכל ענינים, לכל המשתדלים ומייגעים עצמם, לצרכי תיקון שמירת השבת קודש בישראל, ונזכה כולנו בכלל כל ישראל, להיות שומרי שבת קודש באמת כדת תורתינו הקדושה, ונזכה לביאת משיח צדקינו מיד אמן כן יהי רצון נצח סלה ועד.

מהדורא בתרא

הערה במ"ש בפתיחה (אות ג') דאמר ר' יוחנן למדנו יראת חטא מבתולה כו', יש לנו ללמוד מהתנא ר"י, שסיפר זה בפני העולם, שלמד יראת חטא מהבתולה, וסיפר שלא סמכה על זה לבד, שהיא נזהרת, שלא להכשיל, ועם כל זהירותה, עדיין היתה יראה, שמא יתגלגל חטא על ידה, ובקשה רחמים, שמן השמים ישמרוה ויצילוה, שלא יתגלגל שום חטא על ידה.

במש"ש בפתיחה אות ח' שאמרו המלאכים איה שרה אשתך, ויאמר הנה באהל, פרש"י צנועה היא, קשה, למה לו לאאע"ה לשבח את אשתו בפני אחרים, שהיא צנועה, וי"ל דהמלאך רצה לבשר לה שתלד בן, ולכן שאל איה היא, ואאע"ה השיב הנה באהל, צנועה היא, שמצנעת עצמה, ואינה רוצה להתראות לאחרים.

(א) לפתיחה אחר אות י"א, ונמצינו למדין, דחייבת אשה למנוע עצמה, מלצאת מביתה, בכל אפשרותה, וכשמוכרחת לצאת, לא תצא מקושטת, ויש ללמוד עוד חומר יציאת אשה לחוץ, מדתרגם אונקלס בפ' (בראשית לד לא) הכזונה יעשה את אחותינו, הכנפקת ברא יעבד ית אחתנא, הרי דזונה מכונה נפקת ברא, שיוצאת לחוץ, דנשים הכשרות, היו יושבות באהליהן, ולא יצאו לחוץ, וכמש"ל (פכ"ה אות כ"ה).

הצניעות מהדורא בתרא ויהישועה תפה

(ב) שם אות י"ז, בש"כנות צניעות לכה"ג, בשם בני הרה"ח מוה"ר נתן דוד שליט"א לפמש"ל (אות ז') דחווה חטאה שלא הצניעה עצמה מהנחש ופא עליה, וגרמה מיתה לעולם, והמילדות היו צנועות, כמז"ל (סוטה יא:) שתבען פרעה לדבר עבירה, ולא רצו, והביאו בחינת חיות לעולם, כמ"ש ותחיין את הילדים, ולפי שהתאמצו בבחינת תיקון וכפרה, זכו לבתי כהונה ולויה, שיכפרו על ישראל, עכ"ד.

(ג) שם אות כ', עי"ל מ"ש חז"ל שנגאלו ישראל ממצרים; בזכות נשים צדקניות, לפ"מ שנת' (אות י"ט) שהיו אותן הנשים צדקניות, צנועות ביותר, שפירשו אפילו מהעריות שלא נאסרו עדיין, ממילא היו יותר במדרגת הקדושה, וזכו להקדימן בקבלת תה"ק, והיו הן יסוד הקבלה גם להאנשים כנ"ל, וגם היו מתנגדות אח"כ למעשה העגל, בכח צניעותן, דהא בהא תליא, כמבואר בהקדמה (אות ה' ואות י') וצניעותן נמשך מצד: שישבו בתוך ביתן, שע"כ קראן בית יעקב, שיושבות בבית, כמש"ל (אות פ"א), וזי"ל דרמז במ"ש כה תאמר לבית יעקב, ותגיד לבני ישראל, שיפרש הענין הזה, במדרגת הנשים, ע"י צניעותן, והיא אמירה רכה ונעימה לנשים, וקשה כגידים לאנשים, וז"ל דזה הצער של האנשים, היה סיבה שיכנעו האנשים, ויזכו להזדכך ולהתעלות בקדושתן בקבלת תה"ק דפסקה זוהמתן כמז"ל; (שבת קמ"ג).

תפן הצניעות מהדורא בתרא והישועה

במ"ש בפתיחה (אות מ"א) זהגורם לחטוא, הוא נענש על החטאים, יש להעיר לפמ"ש (אבות פ"ד מ"ב) עבירה גוררת עבירה, י"ל דגם על עבירות הנגררים מהעבירה שגורם נענש ר"ל, וחחי יתן אל לבו, ליזהר מאוד מאוד, שלא יגרום שום חטא, לשום אדם.

במ"ש בהקדמה (אות ג') דזנות הוי נמי גזל, י"ל ראייה ממ"ש הרמב"ם (ה' מלכים ספ"ט) דשכס גזל את דינה בת יעקב, ואין להשיב דשם גזלה ממש לגמרי, די"ל דאי משום הא, לא היו רשאים להורגם, דשמא היא נשארה אצלו מרצונה, אלא דגזילה לפי שעה, הוי נמי גזילה, ואין לומר דבדור המבול, שהיו כולם פרוצים לזנות, לא הוצרכו לגזול, י"ל דמ"מ שייך שלא נתרצתה לזה, כידוע. ד) להקדמה אות ד', מבואר דסובל הכל בשביל אותה תאוה רעה ר"ל, ע' ספר חסידים (סי' קכ"ג).

לפ"א בלאו השביעי דחילול השם, וי"ל דמ"ש הרמב"ם בשאט בנפש להכעיס, הרי זה מחלל את השם, היינו שעשה ביחידות, ואין רואה, חילל את השם לעצמו. ר"ל, ולמעוטי כשעשה בשוגג, לא חילל את השם בזה, אך מדסיים הרמב"ם ולפיכך נאמר בשבועת שקר, וחללת את שם אלקיך, אני ד', נסתר זה לכאורה, דסתם שבועה, נשבע לאחר, שיהיה בטוח שיקיים, או לאמת את דבריו, אמנם בתרגום יונתן כתב בזה, לא ישתבע חד מנכון בשמי לשיקרא,

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תפז

וכתב בהפירוש וז"ל מתקן בזה, דלא תימא מדכתיב לא תשבעו בלשון רבים, ה"א דדוקא רבים, דמפרסמא חטא, ואיכא חילול השם, קמ"ל אפילו חד מנכון אסור לישבע בשמי עכ"ל, ולפ"ז משמע אפילו הוא יחיד ממש, ואין שומע כלל, ובזה כתב הרמב"ם דהוי בשאט בנפש להכעיס, שנשבע בשקר ללא שום צורך, אבל בפני אחרים, אפילו אינו עושה להכעיס, הוי ח"ה, כנ"ל ממסי' יומא, אלא דהרמב"ם דייק בענין, דאפילו אינו עבירה ממש, אבל הוא אדם גדול בתורה, ומפורסם בחסידות, דומיא דרב ור' יוחנן, דממילא הבריות מרננים אחריו בכל שום חשש, וזהו כשיטת הסמ"ג שכתבתי בפנים, אבל סתם אדם, שעשה עבירה, לא כתב הרמב"ם דעובר בזה, על איסור דחילול השם, ולבעל היראים, אפילו כל אדם, שמבזה שום מצוה, ועובר עליה, הוי חילול השם, וכן הוא לכאורה שיטת הש"ך שכתבתי בפנים.

בפ"א (אות ט"ז) ביארנו במ"ש בדרבנן עבדין עובדא, והדר מותבינן תיובתא, דזה שייך לכאורה בתלמיד דוקא, שבתי אני וראיתי, דגם רש"י ז"ל דייק לפרש ויש בתלמידים שיודע להקשות, משמע נמי כן.

לפ"ב אות ה', במה שכתבתי דבכל שום פריצות, נקרא משוקץ ומתועב לפני המקום, בזה מובן מ"ש בש"ע (יו"ד סי' ש"מ ס"ו) דאשה שקרעה על המת, תשלול מיד, משום כבודה, ולכאורה אין מובן מהו ענין כבוד בזה, ובהנ"ל מבואר, דכל

תפח הצניעות מהדורא בתרא והישועה

פריצות, הוי שיקוץ ותיעוב, וממילא באשה דצ"ל בצניעות, אע"פ שקרעה מדינא, כבודה שתתכסה מיד, וכ"כ בהקדמה (אות י"ב) דכיסוי הפגד הוא הכבוד, והוא מטעם הנ"ל, דבאינו מכסה משוקץ ומתועב, ממילא הכיסוי הוא שמצילו מזה, ומכבדו.

ה) לפ"ג אות ב', בענין דלא עשה הקב"ה לאדם וחווה הכתנות עור, טרם שחטאו, ועי"ז נוכחו בהכרח כיסוי הגוף, והועיל לדורותיהם, ובדרך זה י"ל נמי במ"ש הקב"ה (בראשית לה א) ליעקב אבינו קום עלה בית אל, פרש"י לפי שאחרת בדרך, נענשת ובא לך זאת מבתך עכ"ל, ולכאורה, הרי הקב"ה היה יכול להעירו מקודם, שלא יאחר נדרו ובפשטות זהו ענין הבחירה, ושכר ועונש, אך אגב, הי' מכשול של דינה, להם לימוד ויסוד לדורותיהם, שלא תהיין בנות ישראל יוצאניות, וכמבואר (פכ"ה אות כ"ה) שכן דורות שלפנינו היו צנועים, וקיימו הנשים מ"ש (תהלים מה יד) כל כבודה בת מלך פנימה, ע"ש.

ו) לפ"ג אות י"ז, בהיתר גילוי פני אשה, מפורש עוד ברש"י (שמות כו ט) דכלה צנועה מכסה פניה, ומינה דכל הנשים, אין מכסות פניהן. ז) לפ"ד אות ג', במה שכתבתי (בברכות סא.) שרואה השוק המכוסה באנפלאות, דבאמת לא נזכר שם שבשרה נראה.

לפ"ה אות ח' מבואר דהאשה מכסה ראשה, ע"י הבושה, שירשה מחוה, אשה הראשונה, ושאינה

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תפט

מכסה, היא חצופה וחשודה, הנה בערובין (ק:) אמרו דהאשה עטופה כאבל, פרש"י בושה לצאת בראשה פרוע עכ"ל, ולכאורה קשה דראשה פרוע אסור מן התורה, כמז"ל כתובות (עב.) ולמה כתב רש"י ז"ל דבושה, דמשמע דתלוי בדידה, שאם אינה בושה, יכולה לצאת ראשה פרוע, וי"ל משום דאמרו שם, עשר קללות נתקללה חוה, וזה אחת מהם, והמשמעות, שעשר הדברים, חלים עליה בעל כרחיה, שסובלת מהם, וכך הם הדברים שחושב שם, דם נדה, ודם בתולים, וצער עיבור וכו', ואם היא תולה הדבר באיסור, אין זו קללה, שהרי יש לנו שס"ה לאוין, לזה כתב, דהוא בטבע, שבושה לצאת בראשה פרוע, ומתוך שטבעה כך, נמשך מזה האיסור, שכשאינה בושה, היא חצופה וחשודה כנ"ל, וכמש"ש הרא"ש בסוף המשנה, דבעוברת על דת, הויא חצופה וחשודה, וכן במש"ש בעירובין, וחבושה בבית האסורים, פי' רש"י כל כבודה בת מלך פנימה עכ"ל, י"ל נמי דמפרש בזה, דבטבעה היא זהירה בכבודה, וזה משפיע, שתהיה פנימה, וממילא המצוה שתתנהג בבושה ובצניעות, ומש"ש ומנודה מכל אדם, ומפרש שאסורה לכל אדם, חוץ מבעלה, וזה לכאורה אינו מטבעה, אך י"ל דנמשך נמי מצד טבעה, שיוולדת בנים, והכרח לדעת מי האב, כמ"ש החינוך, בלאו דלא תנאף.

י) לפ"ה אות י"א, במש"ש מהמג"א דלא ילכו בתולות בשערות סתורות, יש להעיר

תצ הצניעות מהדורא בתרא והישועה

דלפ"ז במנהג דקצת בתולות מקצרות שערן, מלבד דחוששין בזה, דהוי לפעמים דומיא דנערים, והוא בכלל איסור דלא יהיה כלי גבר על אשה (דברים כב ה), עוד יש בזה, דשערות קצרות לא תוכל לקלען, וילכו בשערות סתורות, נגד פסק הלכה. לפ"ה אות כ"ו, שו"ר דגם באגרות משה אה"ע ר"ס קי"ד כתב כן, דבזה"ז לא חשובה פרוצה משום גילוי שער, כיון שהרבה מזלזלות, ואין להפסידה כתובתה, עש"ב.

יא) לפ"ו סוף אות ג', וע"ל (פי"ט אות ז') דגם איש לובש ב' וג' בגדים, והרי מבואר

לקמן (פ"ה אות ג') בענין הרדיד, אע"פ שאינו חיוב מדינא, מ"מ חייבת כל אשה, לקבל ולהחזיק כל גדרי צניעות הנהוגים, ולכן אם יוצאה בלא רדיד, בעלה מגרשה, ובלא כתובה, דהוה בזה פרוצה וחצופה וחשודה ע"ש, וכ"ש בלבוש הרגיל, שגם בני ישראל נהגו תמיד ללבוש ב' וג' בגדים זע"ז, פשיטא דיש בזה כל החומר, וחיוב למנעה בזה, בכל טצדקי דאפשר להשתמש בהם, שלא לפרוץ ח"ו יסוד הצניעות והיהדות, ואת צנועים חכמה.

יב) לפ"ז אות ג', עוצם עיניו מראות ברע, שאינו מסתכל בנשים, בשעה שעומדות על הכביסה, לכאורה הכתוב אמר סתם, וכולל הכל, ולמה פירשוהו על פרט א' דוקא, וי"ל דהיה קשה לחז"ל הקדושים, היתכן שיראה בעם ישראל ח"ו, גילוי ערות דבר, שצריך לעצום עיניו מלראותו, וע"כ

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תצא

מפרש זקאי בעומדות על הכביסה, דבע"כ היו עומדות יחפות, ומגלות זרועותיהן, שלא היה להם אז אפשרות אחרת לכבס, וחוף מזה, לא היה כזאת בישראל, שיגלו את בשרן.

לפ"ה אות ז', כתבתי ענין דרמז במשכן על הצניעות לכנסת ישראל, יש להוסיף בזה, שע"כ רמז הצניעות בכפל יריעה הששית דייקא, דכתב תרגום יונתן, דשש היריעות, הם נגד ששה סדרי משנה, וא"כ יריעה הששית היא נגד משניות טהרות, ורומזת על הצניעות וקדושה וטהרה, וכמ"ש (במדבר ה כח) גבי סוטה, ואם לא נטמאה האשה וטהורח היא, וע' שבת (לא). דמשניות קדשים נקרא חכמה, ומשניות טהרות נקרא דעת, והוא כמ"ש (הקדמה ד' ה') דתאות עריות מטפשת, ויוצא מדעתו ר"ל, ואת צנועים דייקא נמצא חכמה, הרי דהמחזיקים בקדושה וטהרה, הם דייקא זוכים לחכמה ודעת. (ג) לפ"ט אחר אות ז', והוקשה לי מאוד בזה, ממש"ל (רפ"ד) דהיו בדי הארון דוחקים ובולטין בפרוכת, ודומין כמין שני דדי אשה עכ"ל, ולמדנו שם מזה, דבליטת אברי אשה, חשיב שנראין לחוף, והוי פריצות ואסור, והשתא דאתינן להכי, דרמז במשכן עניני הצניעות, בין מלפניו בפתח, ובין מאחורי המשכן, איך יתכן, שהיה בהיכל הקודש כמין שני דדי אשה, שיוצאין מקדשי הקדשים, ותירץ לי ידידי האברך כמוה"ר אברהם יצחק פרוכטר ראש כוללינו שליט"א, דאיסור הפריצות, וחיוב הצניעות,

תצב הצניעות מהדורא בתרא והישועה

הוא כלפי חוץ, אבל בפנים בצנעה, אין האשה מצנעת עצמה מבעלה, וה"נ מבחוץ, בכניסת הפתח, ומאחורי המשכן, נראו סימני הצניעות, אבל בפנים, נראו סימני חיבת איש ואשה, עכ"ד ודפח"ח.

ושוב ראיתי, דמאמר הנ"ל דבדים בולטין, אמרוהו נמי (יומא נד.) ואמרו אחר זה וז"ל, בשעה שהיו ישראל עולין לרגל, מגללין להם את הפרוכת, ומראין להם את הכרובים, שהיו מעורים זה בזה (מדובקין זה בזה, כזכר החובק את הנקבה, רש"י) ואומרים להן ראו חבתכם לפני המקום, כתבת זכר ונקבה כו' משל לכלה כו' כיון שבאתה לבית חמיה, אינה צנועה מבעלה עכ"ל, ועולה ממש כתירוץ הנ"ל, דודאי נוהג חיבת איש ואשתו בינו לבינה, וכלפי חוץ הוא דצ"ל דוקא בבחינת הצניעות בשלימות כראוי. וי"ל דהיה זה יסוד הקדושה, לעם ישראל, כי הקב"ה ברא בעולם זכר ונקבה, ונטע בהם הטבע, שיאהבו זא"ז, אך צריכים להשתמש בטבע זה, רק בקדושה וטהרה, דרק איש ואשתו יאהבו זה את זה, אבל לגבי זרים, ישברו וינצחו את הטבע, למנוע ולבטל האהבה, והוא באמת הנסיון הקשה, כידוע, ולכן בבואם למקדש ד', מראין להם שם, בחינת חבת זכר ונקבה, שיקבלו הרגש אהבה זה מסטרא דקדושה דוקא, ובבחינת ואתם הדבקים בדי' אלקיכם, (דברים ד ד) שאפילו כשאתם דבקים, כמו שכתוב (בראשית ב כד) ודבק באשתו, יהיה זה בדי' אלקיכם, אתו עמו דוקא וגם מאמר ודבק באשתו,

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תצג

מרמז כן, ודבק, שיהיה בדביקות לד' ב"ה, גם בהיותו באשתו, וכך בפ' (דברים יא כב) ולדבקה בו, מרמז כנ"ל שכשמקיים ודבק באשתו, יהי ג"כ בו, אתו עמו פביכול; שתתפשט בישראל הדבקות בד' ב"ה, אפילו בשעה שמקיים ודבק באשתו, שאפילו אהבה זו, תהיה דוקא בדבקות להשם ב"ה, אבל כל בחינת אהבה זו, שבאה מצד הטומאה ר"ל, שקץ תשקצנו, ותעב תתעבנו, כי חרם הוא, ולכן עמדו הכרובים על ארון העדות, להורות שתהיה אהבה זו ביסוד תה"ק דוקא, ולכן צריך האיש לקדש את האשה תחלה, שתהיה הקדש, שאומר לה. הרי את מקודשת לי, וע"ל (פ"ב אות י"ח עד סוף הפרק) והוא בחינת הקדושה, שתחי מיוחדת ומזומנת רק לי לבד, והיא בחינת קדושה היותר גדולה בעולם, לנצח היצר הרע בזה, שלא לפנות לשום איש בעולם, שיהנה מגופך בבחינת אישות, כלל וכלל, זהו הנסיון היותר גדול בעולם כנ"ל, וצריכה קדושה וטהרה באמת לזה, ולכן היה במקדש ד' בחינת חבת זכר ונקבה, להורות לעם ישראל, שלא לחשוב דבחינת אהבה זו, היא בעצם ענין גשמי, מצד יצר הרע, ומצד הטומאה דייקא ח"ו, רק אדרבה, ידעו דבחינת אהבה זו, יסודה במקור הקדושה, בקדשי קדשים דייקא, להשתמש באהבה זו, דוקא בקדושה וטהרה, בדבקות הבורא ב"ה וב"ש, ורק זה הוא יסוד האהבה השלימה בעצם, דאיש ואשתו, אוהבים זא"ז באמת בעצם בקביעות, שהם באמת נפש אחת, וכדכתיב (בראשית ה ב)

תצד הצניעות מהדורא בתרא והישועה

זכר ונקבה בראם ויברך אותם, ויקרא את שמם אדם, ששניהם יחד, נקראו אדם, וכן דרשו חכמינו זכרונם לברכה (יבמות סג.) מפסוק זה, כל אדם שאין לו אשה, אינו אדם, ולכן אמרו (ברכות כד.) אשתו כגופו, ואמרו (זהר ג ז : פא :) זכר בלא נוקבא, פלג גופא, אבל אהבת זרים, אינה בעצם, רק מצד התאוה כרגע, וזה י"ל דהיה לכרובים דמות פרצוף תינוק, כפרש"י בחומש (שמות כה יח) שלא לעורר בישראל בחינת תאוה גשמית ח"ו, רק רמז בעלמא, בבחינת תינוק, שאין בו יצר הרע, ואין החיבוק בדרך תאוה, רק בתמימות, בעצם. וז"ל שהיו הכרובים פורשי כנפים למעלה, סוככים בכנפיהם על הכפורת (שם כ), לרמז דאלו שהם בבחינה זו, שיש ביניהם אהבה תמימה מסטרא דקדושה, הם המגינים על הדור, עד"ש לעיל (פתיחה י"ט) בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור, נגאלו ישראל ממצרים. ואולי יש לרמז נמי מ"ש ראו חיבתכם לפני המקום, כחיבת זכר ונקבה, דכשישראל בקדושה, אין חציצה ביניהם, ואוהבים זא"ז, וא"ל ראו חבתכם שאתם אוהבים זא"ז, מקובלת לפני המקום, בבחינת אהבה שלימה, כחבת זכר ונקבה, על דרך שאמר דהע"ה לגבי יונתן (ש"ב א כו) נפלאה אהבתך לי (יותר) מאהבת נשים (רלב"ג ומצודות), שהוא רצון ד' ב"ה, שיאהבו ישראל זא"ז באמת, כמ"ש (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך, ומורה חיבור הכרובים, על אהבת ישראל זל"ז, ואחדותם, דזהו נחת רוח למקום, וירמז

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תצה

נמי שסוככים בכנפיהם, דכשישראל באחדות ואהבה, זכות זה מגין עליהם, ויזכו לכל טוב.

גם ירמז סוככים בכנפיהם על הכפורת, על התה"ק שתחת הכפורת, שהאהבה התמימה בישראל, מגינה על קיום תה"ק, וי"ל רמז דהונחו הלוחות, וס"ת שכתב משרע"ה, בקדשי הקדשים, כמז"ל (ב"ב יד.) שלא ישלטו בהן ידי אדם, לשנות מה ח"ו, ותה"ק אמרה (דברים יד א) בניס אתם לד' אלקיכם, שנוהגים מנהג בניס, כמז"ל (קדושין לו.) וכמז"ל (ברכות יז.) שרצונינו לעשות רצונו של מקום, ולכן לא תתגודדו, לא תעשו אגודות אגודות, כמוזכר לעיל (יבמות יג:) שלא יהיה לכם נגיעות ונטיות זה לכאן וזה לכאן, ולא יעמידו דיניהם שפוסקים לעצמם, למעלה מהדין תורה, כמ"ש (ב"מ ל:) וכמ"ש מזה במקום אחר, ולכן כשינהגו בדרכי שלום, יגינו על התה"ק אשר מונחת שם, תחת כנפיהם, שלא ישנו אותה ח"ו, ולא יטו מאמתה של תורה, והקב"ה נתן התורה לישראל דוקא כשהיו בבחי' ויחן שם ישראל כאיש א'. וכתב (דברים לג ה) ויהי הקב"ה בישורון מלך. אימתי בהתאסף ראשי עם באחדות. פ"ט (אות טו) שהמודד נקרא דיין, לפ"ז כל אדם הוי בזה דיין לעצמו, ואחריותו גדול בזה, ומי שהוא דיין ומורה למודדים, איך למדוד בכשרות בגדי הנשים, באורך הבגד, ואורך השרוולים, ואחריותו כפול ומכופל, באחריות צניעות הנשים, ובאחריות שמירת האנשים והנשים, מכל המכשולים, שעלולים

תצו הצניעות מהדורא בתרא מהישועה

להמשך מזה ח"ו, ואם היה בזה הלכה מפורשת, כך וכך, ניחא, שפוסק כדת וכהלכה, ועליו אין לחוסף, וממנו אין לגרוע, ואמרינן דינך מה שאסרה תורה (ירושלמי נדרים כט.) ואסור לאסור את המותר (ש"ך יו"ד ס"ס המ"ב בהוראות או"ה, אות ט') אבל בזה שאין הלכה מפורשת, ואומר בדדמי, בהשערה, איך יקבל אדם על עצמו, האחריות הגדול וסנוהא, להקל ח"ו, ביסודי הצניעות, שהם יסודי היהדות והקדושה, בבנות ישראל, שהן יסוד קדושת עם ישראל, ושאיך בזה המאמר, הוי מחשב הפסד ופנ', וכן בזה, יחשב נא המורה, הפסד האשה, אם ח"ו העדיף קצת באורך הבגד, או השרוול, כנגד שכרה. שהיא יוצאה ידי חובתה בשלימות כמצות הקב"ה, ונשמרת ממכשול, זאם קיצר מהראוי, מכשיל את האשה באיסור דפריצות, אחד המרבה, ואחד הממעיט, ובכל האיסורים השייכים בזה, עשין ולאויין, המפורשים בפרק א', ומכשיל את האנשים, בראיית דרכי פריצות, אשר לא כדת של תורה, ואשר עבירה גוררת עבירה ר"ל, את הכל קיבל עליו הרב המורה, להקל בהשערותו, בכל איסורי תורה ודרבנן, הכלולים בענין זה, והכל בשביל שלא יהיה ח"ו בכלל המחמירים, דנקטו להו אינשי, דזהו העולה היותר גדולה בחיים, שצריכים להזהר במאוד מאוד, שלא להכשל, ולא להכשיל את מי, בצד שום חומרא בעולם, ואין חוששים אם עי"ז נכשלים באיסורי תורה ודרבנן ר"ל, והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תצו

הגדולים, ירחם עלינו, ויטהר לבבינו לעבדו באמת ובתמים בשכל טוב וישר, ובדרך הטוב והישר אכי"ר. לפי"ג סוף אות ד', ועמש"ל (פכ"ה אות ט"ו) מרמב"ן דדייק מקדושין (דפ"א) דהתיר שם לעצמו קריבה לשם שמים, ואם היה אסור מה"ת, לא יעבור עבירה לשם שמים עכ"ד, והא בקדושין שם איירי הגמרא בקטנה, ומוכח דס"ל דקטנה נמי אסור מה"ת. מש"ה שפיר יליף מינה היתר לגדולות.

יד) לפי"ג אחר אות ח', בהמשך לאזהרת אה"ח הקדוש בשמירת הבת, שייך להעתיק כאן מה שכתוב אצלי מאז וז"ל, בשו"ת חו"י (סי' ק"ח) כתב בעני מדוכא מאוד, שהי"ל שכן תליון שהיה מהנה אותו בעסק ובכמה דברים, והיה להעני ב"ג בתולה יפה מאוד, והורגלה לבא עם אמה הזקנה, לתליון הנ"ל בעסקי אביה, והתליון לפעמים משחק עמה, בחיבוק ונישוק ומשמוש הרגיל בפתע פתאום, על אפה ועל חמתה, והיא זחאתו תמיד ממנה, בשתי ידיים, ופעם א' נודע לאביה זה, ונמנע מלשלחה, והערל כעס, ונשבע שלא יהנהו, ולא יעסוק עמו עוד, ואמרו רבים, שאפילו ימות העני ברעב, אסור לשלוח בתו להתליון, דעובר על אל תחלל את בתך להזנותה, וכתב חו"י דלאו דוקא אמרו ימות ברעב, דלא עביד מעשה, ואינו בכלל יהרג ואל יעבור, ואפילו אשת איש תעבור ואל תהרג, רק ר"ל יבקש על הפתחים עם אשתו ובניו, והדר כתב דגם זה ליתא, דאל תחלל

תצח הצניעות מהדורא בתרא והישועה

את בתך להזנותה, הוא זנות ממש, ובכונה שמסרה האב כו' משא"כ פריצות בעלמא, הנעשה שלא ברצונו, ולא ברצון הבתולה, גם מסתמא לא מתהניא מעבירה, שהרי אפילו בביאה לגדול, אמרו דלא מקרי הנאה, שכל טובתן של רשעים כו' גבי יעל, ואפילו לרמב"ם וסייעתי דס"ל דקריבה דג"ע אסור מה"ת, ולוקין עליו, גם ה"ל בכלל יהרג ואל יעבור, ע' בהגה ש"ע (סי' קנ"ז, וש"ך שם ס"ק י') היינו באיש, ובכוונה בהנאתו דרך תאוה, ונלמד מלשון לא תקרבו, ולשון זה לא כתב באל תחלל, לכן כו' דאין העני מחויב לקפח פרנסתו, רק ליזהר מהיחוד בלי אמה, ומן הרצוי, שתמהר לשוב לביתה במוקדם האפשר, ואם הערל נהנה, ומשביע יצרו ותאותו בכך, אין בכך כלום כו', עכת"ד.

ואם דהחוי"י מגדולי הפוסקים המפורסמים, כידוע, ראוי להעיר, דאם לדין יש תשובה במחכת"ה, דהא מבואר במנין המצות להרמב"ם (בתחלת יהח"ז, ובפה"מ סנהדרין פ"ז) בלאו דלא תקרבו, דחיבוק ונישוק, מביא לידי גילוי ערוה, וא"כ כששולחה לבית הערל, בזה מוסרה לחיבוק ונישוק, והוי כמוסרה לביאה, מחר, או לאחר זמן, ר"ל, ואחר שאביה שולחה אליו, ומסכים לכך, גם היא מתרגלת ומתרצה לכך, ואין אפטרופוס לעריות (כתובות יג:), וע' ראב"ד ומגדול עוז (ה' נערה המאורסה ספ"ב) כדשהאשה מזומנת, הוי האיש כמו אנוס ומפותה, וכשמשיכה לבא אליו, פעם אחר פעם, אע"פ שדוחה

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תצט

אותו בשתי ידיים, הוי אצלו, שסברה וקבלה, ומי ערב בדבר, שלעולם תדחה אותו בשתי ידיים, ולא תקרב אותו, כיון דאין אפטרופוס לעריות, ויצרה אנסה, ע"י כל הסיבות הנ"ל, וסוף כל סוף, הוי כמוסרה לביאה ר"ל, ואפילו לא תתפתה, עכ"פ קרוב הדבר, שיכול לאונסה ר"ל, אחר שהיא מזומנת לו בכל פעם, והרי אה"ח הקדוש מפרש, דאסרה תורה, אפילו להראותה לפני אחרים, שידעו כי בת יפה היא, שתנשא להראוי לה, דעכ"פ חילול הוא ע"ש, וכ"ש בכה"ג דנדון ההוא. גם אין להכניס חוסר לחם, דעני מדוכא, בכלל יהרג, דבאמת קי"ל (יו"ד ר"ס קנ"ז) כל העבירות שבתורה, חוץ מע"ז וג"ע ושפ"ד, אם אומרים לו לאדם, שיעבור עליהם, או יהרג, אם הוא בצנעה, יעבור ואל יהרג כו' ואם יוכל להציל עצמו בכל אשר לו, צריך ליתן הכל, ולא יעבור ל"ת עכ"ל, והרי כשנותן כל אשר לו, נעשה עני מדוכא מאוד, כעני דחו"י הנ"ל, ואמרו דלא יהרג, אבל יתן הכל, אע"פ שיעשה עני מדוכא מאוד, ומ"ש חו"י אפילו אשת איש, תעבור ואל תהרג, כן הוא ברמ"א שם, אבל מיירי שם דנתפסה בע"כ, אבל לא שתלך לכתחלה ברצונה, כלום אתה דן רצון כאונס, ומ"ש חו"י משא"כ פריצות בעלמא, הנעשה שלא ברצונו, אינו מובן, דודאי עושה ברצונו, ומה שכתב ולא ברצון הבתולה, הרי אמרו (מגילה טו.) באסתר, עד עכשיו באונס, ועכשיו ברצון, ואע"פ שהלכה לאחשוּרוש רק בשביל הצלת כל

תק הצניעות מהדורא בתרא והישועה

ישראל, אפ"ה נחשב ברצון, וכ"ש בנדון דידיה, להרוחת פרנסה, וגם מ"ש דהוי פריצות בעלמא, אין ערב בדבר על העתיד, אחר דהסיבות עלולים מאוד לגרום עריות ממש ר"ל כנ"ל, ומ"ש חו"י דמסתמא לא מתהניא מעבירה, כן אמרו (נזיר כג.) ביעל אשת חבר הקני, אבל זה תימה, דשאני יעל, דמשבח לה קרא, ומדמה לה לשרה רבקה רחל ולאה, ופריך והא מתהניא מעבירה (ולמה משבחה הכתוב, תוס'), ומשני כל טובתן של רשעים, אינה אלא רעה אצל צדיקים, לא אמרו דכל אשה יהודית אינה נהנית מסתמא, רק אצל צדיקים דייקא אמרו זה, אבל א"א לומר בכל אשה כך, ומ"ש דלא תקרבו הוא רק באיש, הרי מפורש ברש"י (ויקרא יח ו) דגם אשה בכלל לא תקרבו לגלות ערוה, ומ"ש דוקא דרך תאוה, הרי אין ערב דלא יהיה לה תאוה כנ"ל, ובענין יחוד, מפורש בש"ע דוקא עם ב' אנשים כשרים, אינו יחוד, ומבואר, דאין לסמוך להתיר בזה כלל. וד' יכפר בעדי. טו) לפי"ג אות י"א, במש"ש דבאינו מוחה, הוי כעובר בקו"ע, ע"ל (פי"ח אות ט') במעשה דיהושע כה"ג, דמבואר, שחשבו מעשה בניו, כמעשהו. בפי"ג (אות י"ד) בהבאת קטנות לבהכ"נ, י"ל בזה ראייה מדברי רש"י ז"ל הנ"ל (אות ה') דאין משתמשין באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים עכ"ל, ושם מיירי באיש אחד, וכל שכן כשמרגילה בבהכ"נ, בין כל האנשים, דעובר בזה.

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקא

לפי"ג סוף אות י"ד, גי"ל דודאי שייך, לקנוס האם, שהלבישה אותה כך באיסור.

בס"פ ט"ז הבאתי דברי משנה ברורה (סי' ב' ס"ק א') שכתב האנפלאות יראה ללבשם או לפשטם ג"כ תחת הסדין, שלא לגלות רגליו כו' עכ"ל, וקשה דבגמרא (שבת י.) מוכח דאיש מותר לגלות רגליו, שהרי אמרו רבא בר רב הונא רמי פוזמקי ומצלי (פרש"י נותן אנפילאות חשובים ברגליו) אמר חכון לקראת אלקיך ישראל, הרי מפורש דלתפלה דייקא לבש אנפלאות, וזאת אומרת, דשלא בשעת התפלה, לא לבשם, והיו רגליו מגולות, גם התוס' שם כ' מזה, דאין להתפלל יחף רק בט"ב וי"כ, ומינה דשלא בתפלה, אין קפידא, וכן הרשב"א ז"ל (ברכות כד), הובא גם בב"י (א"ח ר"ס ע"ה) כתב קא אתי ר"ח למימר, דשוק באשה מקום צנוע וערוה היא, ואע"פ שאינו מקום צנוע באיש עכ"ל, הרי כתב נמי, דשוק (דהוא הרגל מתחת לארכובה, ע"ל פ"ח) אינו מקום צנוע באיש, רק באשה הוי מקום צנוע וערוה, וצריכה לכסותו, וגם בש"ע (שם סצ"א ס"ה) כתב, דאם דרך אנשי המקום, שלא יעמדו לפני הגדולים, אלא בבתי רגלים, לא יעמוד להתפלל ברגלים מגולים ע"כ, ומינה, דאם אנשי המקום עומדים לפני הגדולים ברגלים מגולים, מותר שם להתפלל ברגלים מגולים, וכן פסק פמ"ג (שם מ"ז סנ"ג ס"ק ח') וכ"ש דאין שום קפידא, שלא בשעת תפלה, אם רגליו מגולין, והמ"ב העתיק הדבר בשם ספר עבודת היום, וראיתי

תקב הצניעות מהדורא בתרא והישועה

בספר עבודת היום דבר זה, זה הרבה שנים, ונהירנא שלא כתב בזה שום מקור, ונמצא דכתבוהו רק דרך חומרא.

בפי"ז אות ד', כתבתי מענין אמירת שלום לאשה, ע"ל (פרק כ"ד) מענין זה באורך.

בפי"ז אות ד', כתבתי אגב בענין התמונות, דנעשה כהיתר, ולא ציינתי שום מקור על החששים בזה, והוא בט"ז (יו"ד סי' קמ"א ס"ק י"ב) דכתב מהטור בשם הרמב"ן דאסור בצורת אדם, בין שוקע, בין בולט, ודעה זו הביא הר"ן בשם הראשונים, וכתב עליה שכן עיקר, והוכיח כן מן התלמוד, ותמה הט"ז על השי"ע, שלא הביא דעה זו, ופסק הט"ז דלהלכה ודאי אין להקל, נגד דברי הרמב"ן, והטור מסיק כן, וכן הר"ן, עכת"ד הט"ז.

ובשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סני"ח) האריך בהלכה זו בכמה פרטים, והביא מ"ש ט"ז (סס"ק י"ג) דאין בציר שום ממשות, ונקודות הכסף כתב דאינו נכון, כדמשמע מכל הפוסקים, דאין מתירים בציר, והאריך בדעות הפוסקים בחסרון שלימות הצורה, שוב הביא מריטב"א בע"ז (דמ"ג) דאסור לעשות צורת אדם, אף בצבע ובדיו וברקמה, וכתב דבדיו הוי כבולט כו' וכן נראה דעת אליקום שהובאה בהג"א (פרק כל הצלמים) ובמרדכי (שם) שכתב לאסור הצורות שבחלונות, ומשמע שהיו מצויירם בצבע כו' וסיים דלצייר צורה בצבעונים, לריטב"א ולרבינו אליקום אסור מעיקר הדין, ובנכרי מחלוקת

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקג

הפוסקים, ובפרצוף וחצי גוף, נמי פליגי, וכ' הב"ח וט"ז דהמחמיר תבא עליו ברכה, וכ"כ של"ה, דראוי להחמיר, וכ"כ יע"ד ח"א דרוש ב' דראוי למנוע מלעשות צורת אדם, וכמבואר בזוהר שרוח הטומאה שורה ע"ז, ובשאילת יעב"ץ (סי' ק"ע) הביא שאביו הגאון התכם צבי ז"ל לא הניח לעשות צורתו בשום ענין, ולזה שומר נפשו ירחק מזה, ובפרט לפמשי"ל שיש סברא גדולה, שיש בזה איסור גמור ע"פ דין, אכן באשר אם לא ישלח הצורה, אפשר שיוגרם ע"ז הפסד בעסקיו, לזה יש להקל, ויש לעשות ע"י נכרי, ועכ"פ יעשה שלא יהו הרגלים נראין כו' ובעוה"ר בעתים הללו נעשה כהיתר, והמחמיר על עצמו בזה, הוא בעיניהם כשוטה, וכמ"ש (ישעיה מב יט) מי עור וגו' כעבד ד', והרבה גרמו לזה, איזה ת"ח, שנהגו קלות בעצמם, לצייר צורותיהם, ולשלחם על פני חוץ, וגרמו מכשול גדול, ועבירה גוררת עבירה, כי ע"ז גורמים הרבה הרהור עבירה, ע"י צורות נשים כו' מה בצע לו במה שיניח לבניו צורת גופו, אשר גוף עכור יש גם לבעלי חיים, וראוי לכל ישראל כשר, להתרחק מזה, ואף צורות הצדיקים, ודאי לא ניחא להו, לתלות צורותיהם בבתים, ובפרט לפמ"ש המקובלים, שנמשך על הצורות רוח הטומאה, ולמה לנו לגרום, שישרה רוח הטומאה, על צורת צדיק, וגם דהא איתא בשבת (דקמ"ט) שאסור להסתכל בדיוקנאות, ופרש"י ותוס' (שם) דהיינו אף בדיוקנאות העשויות לנוי, עכת"ד שו"ת דברי מלכיא. ובזמנינו

תקד הצניעות מהדורא בתרא והישועה

נוסף עוד גרעון פי כמה, ע"י שאנשים ונשים בחורים וגם בתולות, נמצאים בידיהם מכוונות, שתופסים בהם הצורות זמ"ז, ויש בזה פריצות נוראה ר"ל, וד' ב"ה יעביר רוח הטומאה מן הארץ, ויטהר לבבינו לעבדו באמת אכי"ר.

בפי"ט אות י', כתבתי בענין שרואין החלוק למעלה אצל הצואר, העיר נכדי כמוה"ר יהודה שליט"א במנהג אדמורי"ם שעושים חאלאטן סגורים עד למעלה, דאפשר היינו טעמייהו, דקפדי שלא יראו החלוק שם, משום צניעות.

טז) לפ"כ אות ו', שראיית העינים עון גדול, שהוא גורם לגופן של עריות, י"ל דזה מרומז בתה"ק (בראשית לט ז) ותשא אשת אדוניו את עיניה אל יוסף, ע"י ראיית עינים, ותאמר שכבה עמי.

יז) לפ"כ אחר אות ו', דלמדנו איסור הסתכלות מה"ת, ע"ל אות ד', דפמ"ג כתב, באשת איש, המסתכל ונהנה, אסור מה"ת, וכ"כ משנה ברורה (סע"ה ס"ק ז') בשם פמ"ג, במסתכל אפילו באצבע קטנה להנות, עובר בלאו דלא תתורו אחרי עיניכם, כמש"ל (פ"ה אות כ"ב), וע"ל (פכ"ה אות ט"ז) דנמצא לרמב"ן, דהסתכלות אסור הלכה למשה מסיני.

לפרק כ' (סוף אות ח') ומזה יש ללמוד, שלא יקבל אדם משרה, במקום שנמצאה אשה שאין כל גופה מכוסה בשלימות כראוי, ואפילו יש שם עוד אנשים, שאין חשש יחוד, ואפילו לא יהיה לו עסק

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקה

עמה כלל, הרי עכ"פ יש מכשול דהסתכלות, דבע"כ רואה גילוי בשרה, וכתב פמ"ג (במ"ז ר"ס ע"ה) דבמקום מכוסה, אפילו ראייה בעלמא אסור, דהסתכלות אסור, אפי' באצבע קטנה, כמז"ל (ברכות כד.) אבל כשמגולה מקום מכוסה, אפילו אם בודאי יתגבר על יצרו, ולא יסתכל בה כלל, מ"מ הראייה הראשונה שרואה אותה, היא אסורה, אפילו מעלים עין ממנה תיכף ומיד, ואסור לבא, במקום מכשול כזה, וכן בכל כה"ג.

(יה) לפכ"א אות י', דמבואר דדיבור מיותר עם אשה אסור, אבל לצורך מותר, י"ל דרך צחות, שלא יאמר האומר, דאם שום אשה מדברת אליו, הוי צורך לשמוע, ולהשיב, משום דרך ארץ, שלא לבזותה, וכן בשאר ענינים כה"ג, על זה אמר התנא (אבות פ"ו מ"ז) במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, במיעוט דרך ארץ, דלפעמים צריכים למעט בדרך ארץ, שלא יהיה לך דרך ארץ בזה, ולא תשמע דבריה.

לפכ"א אות י"ט, וכ"כ הריב"ש כו' עכ"ל, וכ"כ חידושי רמב"ן, דלמדנו בזה, בג' עבירות אלו, אפילו באביזריהו, יהרג ואל יעבור, אפילו בחנאת עצמן ע"ש.

שם בסוף דבור י"ט, וי"ל מ"ש דסיפור הוי דרבנן, היינו בעובדא ההיא, שהיה הדיבור בשביל להצילו ממות, לא מרצון טבעי.

תקו הצניעות מהדורא בתרא והישועה

(יט) שם אחר אות י"ט, ומ"ש הש"ך (סי' קנ"ז סס"ק י') דבערוה דרבנן, יעבור ואל יהרג, הוא פשוט, דכיון דמה"ת אינה ערוה כלל, הרי אין בזה שום אביזרא, אבל בערוה דאורייתא, כגון אשת איש וכדומה, הרי כל שום התקרבות אליה, אסור משום אביזרא דעריות.

(כא) לפכ"ב אחר אות ב', וכ"כ בשו"ת רא"ם ס"ס נ"ט, וז"ל דחוץ מע"ז ג"ע ושפ"ד דקאמרי, לאו דוקא הני, אלא ה"ה נמי באביזרא זידהו, וראיה מההיא דשלהי פרק בן סורר כו' אפילו בפנויה, ואפילו בדבור בעלמא כו' דאביזרא זידהו הוא כו' עכ"ל, וכ"כ ריב"ש (סי' רנ"ה) דבשלש עבירות הללו, לא שנא בעבירה גופה, ולא שנא אבקה של עבירה, אין מתרפאין בהן כלל כו' ואפילו במקום סכנה כו' שאפילו במקום חולי שיש בו סכנה, אין מתרפאין מסתם יינן, ולא מן המים האלו, הנעשין ממנו כו' עכ"ל, וע"ש שנסתפק קצת בסתם יינן.

בפכ"ב (אות ו') דכל המצות נדחין מפני הרהור עבירה, קשה ממ"ש רש"י ותוס' (קדושין פא.) ד"ה סקבא דשתא, דימות הרגל, שמתקבצים אנשים ונשים, לשמוע הדרשה, הוא ריעוע של ימות השנה, שנותנים ונושאים זע"ז, ונותנין עין זע"ז, וי"א דלכך נהגו להתענות לאחר פסח ולאחר סוכות עכ"ד, ולהנ"ל היה להם לבטל עכ"פ מצות הנשים, שלא יבאו להדרשה, ולא יגרמו הרהורים, וי"ל דבספר חסידים דייק לכתוב, כשיוזע שאי אפשר לו בלא

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקו

הרהורים, אז לא יבא, אבל משום חשש, לא אמר לבטל המצוה, והוא עבודת ישראל תמיד, ללחום נגד יצה"ר, ולהיות בקדושה וטהרה, למנוע מהסתכלות ומחרהורים, ובקדושין שם לא אמרו דבאים ודאי להרהור, רק אמרו זהו ריעוע, היינו דאפשר להכשל, ומשום החשש תקנו להתענות, ותקנה זו ג"כ מסייע להתעורר ולזכור, להשמר מכל מכשול, אבל לא ס"ל לבטל המצוה מחשש הרהור, ופשיטא דשמיעת הדרשה, הכרח גדול לאנשים ולנשים, שילמדו ליראה את השם, וידעו איך לשמור ולקיים מצותיו יתברך, ועכ"פ יש ללמוד מזה, שאם צריכים לילך לאיזה מקום דשייך הזדמנות של הרהורים, חייבים לחשוב חשבונו של עולם, דאם ודאי יבא שם להרהורים, לא ילך, אפילו הוא לדבר מצוה, ואם הוא רק חשש, לא יבטל המצוה, ויתאמץ להנצל מהסתכלות ומהרהור, ואם הוא לדבר הרשות, פשיטא שאפילו בחשש הרהור, ימנע מלילך שם, וכדרך שאמרו (ב"ב נו:) בהולך במקום שנשים עומדות על הכביסה, אי דאיכא דרכא אחריתא, רשע הוא, ופי' רשב"ם, ואע"פ שעוצם עיניו, שלא היה לו לקרב, אלא להרחיק מן העבירה, דקי"ל (חולין מד:) הרחק מן הכיעור עכ"ל, הרי דעל שלא נתרחק ממקום הכיעור, שיוכל להסתכל בהנשים, קראוהו רשע ר"ל, ממילא נמצא, דבכל מקום שיוכל לבא להסתכלות בנשים, ולהרהור (ע' בית שמואל (אה"ע ר"ס כ"א) דמחמיר בהרהור מה"ת יותר מבהסתכלות) אם הולך שם נקרא רשע

תקח הצניעות מהדורא בתרא והישועה

ר"ל, ומ"ש (ב"ב שם) אי דליכא דרכא אחריתא אנוס הוא, ממילא מבואר, דבהולך לטייל, לא אמרו אנוס הוא, אלא בכגון שהולך לפרנסתו, והוא עד"ש רמ"א (א"ח ס"ס רמ"ח) וז"ל י"א כל מקום שאדם הולך לסחורה, או לראות פני חברו, חשוב הכל דבר מצוה, ואינו חשוב דבר הרשות, רק כשהולך לטייל, וע"כ נהגו בקצת מקומות, לחקל בענין הפלגת הספינות כו' כי חושבים הכל לדבר מצוה, ואין למחות בידן, הואיל ויש להם על מי שיסמוכו עכ"ל, וכל שהוא דבר מצוה, לא אסרו משום חשש הרהור, ומבואר בההוא, שצריך לצמצם שם דעתו, ליזהר מלראות, כמעט רגע, עד יעבור שם, אבל בהולך לחתונה וכדומה, שיקבע עצמו שם לזמן, מובן שאחריותו גדול יותר, וכבר אמרו (קדושין לב:): דבר המסור ללב, נאמר בו ויראת מאלהיד, ופרש"י שכל המחשבות גלויות לו כו', ודהע"ה אמר (תהלים קיב) אשרי איש ירא את ד' במצותיו חפץ מאוד, דבודאי צ"ל ירא את ד', אבל המצות לא יעשה מחמת יראה, רק מחמת חפץ לבו, שאוהב את הטוב, בשביל שהוא טוב, ששמח לעשות מצות ד' ברצונו וחפץ לבו.

כב) לפכ"ב אחר אות י"ג, שוב ראיתי בירושלמי דשבת פי"ג ה"ג וז"ל מצה גזולה, אסור לברך עליה, א"ר הושעיא על שם ובוצע ברך ניאץ ד' (תהלים י ג), א"ר יונה הדא דאת אמר בתחלה, אבל בסוף לא, דמים הוא חייב לו, ר' יונה אמר אין עבירה מצוה, ר' יוסה אמר אין מצוה עבירה,

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקט

א"ר אילא אלה המצות, אם עשיתן כמצותן, הן מצות, ואם לאו, אינן מצות עכ"ל, ויש לפרשו, דר' יונה אמר הדא דאת אמר בתחלה, היינו דלכתחלה לא יצא ידי חובת מצה, ולא יברך, משום בחינת ניאוץ, וי"ל דהוי כמזלזל באיסור גזילה, כאילו לא חטא כלום, אבל לא בסוף, היינו דבדיעבד יצא ידי חובתו, ומברך על אכילת מצה, וכמ"ש קרבן העדה, דקאי בברכת על אכילת מצה, ולא אמרינן דהוי ניאוץ, אחר זה מפרש דין דלכתחלה, דר' יונה אמר, דלכתחלה, אין עבירה מצוה, דאין עבירה ראוי להיות מצוה, שאין לצאת ידי חובתו בגזילה, ולא לברך על הגזילה לכתחלה, כמ"ש רב הושעיא, רק בדיעבד שפיר דמי כנ"ל, ר' יוסה אמר, אין מצוה עבירה, המצוה שעשה אינה עבירה, דהגזילה היא עבירה, אבל הברכה היא מצוה, ומותר לברך לכתחלה, א"ר אילא, מהכתוב למדנו, דאם לא עשית כמצותן, אינן מצות, וגם דיעבד אינה מצוה כלל, וכל זה שייך שם במצות מצה, אבל בברכת שהשמחה במעונו, הרי אמרו הטעם, דאין שמחה לפניו יתברך, כשיש הרהור עבירה, ולא שייכה כלל ברכה דהשמחה במעונו, ובהכרח שיקיימו וגילו ברעדה, ולא יהיה הרהור עבירה, ואז דייקא יברכו שפיר שהשמחה במעונו. (ג) לפכ"ב אחר אות ט"ז, באוצה"פ (סכ"א ס"ה ס"ק מ"ה סד"ה ובפני משה) כתב עפ"ד מהרי"ט (קדושין דף ע', נדפס תוך ד"ה פורתא דגינדרא) דברגיל בשפחתו מותר, ועפ"ז כתב אוצה"פ,

תקי הצניעות מהדורא בתרא והישועה

דהיתר רחיצה מהשפחה, היינו בשפחתו שרגיל בה ע"ש ועיינתי בו, וכי שם, דמ"ש הכל לשם שמים, היינו שאם רואה שאין לבו נוקפו, ורגיל בה, שרי, כהא דאמר רב אחא בר יעקב (כתובות יז.) אי דמיין עלייכו ככשורא לחיי, הא לאו הכי, אין משתמשין, וז"ש התוס' ולכן אנו סומכין עכשיו, אבל למי שלבו נוקפו, ח"ו דשרי כו' עכ"ל, הרי ביאר בהדיא, דח"ו אין להתיר, אלא א"כ אין לבו נוקפו, דהיינו דדמיא עליה ככשורא, ואינו מרגיש ממנה כלום, ובזה כתב דרגיל בה, ויודע ובטוח, שאין לבו נוקפו ממנה, הא בסתמא, לא יסמוך לומר דדמיא עליה ככשורא, דשמא הוא טועה בזה, ונמצא לפ"ז, דאין ללמוד מדברי מהרי"ט שום קולא כלל, אדרבא למדנו מדבריו, דאם אינו בטוח, דדמיא עליה ככשורא, ח"ו להתיר.

ובענין הרגילות, יש ללמוד ממה"ל (קדושין ע:): אין שואלין בשלום אשה, פרש"י שמא מתוך שאילת שלום, יהיו רגילים זע"ז, ע"י שלוחם, ויבאו לידי חיבה עכ"ל, הרי דרגילות ריעותא הוא, שמקרבים זל"ז, וגורם חיבה ותאוה, ולא שגורם ביטול תאוה, וכן מבואר נמי במה"ל עוד שם אין שואלין בשלום אשה כלל, פרש"י שמרגיל לבה ודעתה אצלו עכ"ל, מוכח נמי כנ"ל, וכן מבואר נמי ממש"ש (ע"א) אין משתמשין באשה, פרש"י שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים עכ"ל, מבואר נמי דרגילות זה רע הוא, ולא דגורם ביטול תאוה, שיכריע להקל בדבר,

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקיא

ואפילו באשתו, דאמרו (ברכות כד.) אשתו כגופו, פרש"י ורגיל בה, וליכא הרהור כולי האי עכ"ל, שמענו מזה, דבאשתו מועיל הרגילות, דליכא הרהור כולי האי, אבל שם, הרי אין יצר הרע בדבר, משא"כ במים גנובים, וגם באשתו עכ"פ יש קצת הרהור, ועכ"פ אי אפשר להתיר משום ההרגל.

כד) לס"פ כ"ב, העיר בני הרה"ח כמוה"ר נתן דוד שליט"א מט"ז (יו"ד ס"ס רמ"ה) דמשמע לכאורה, דלא חששו על ההרהור, דאם ילבישנו ההרהור, יבא אצל אשתו, ולפי כל המבואר (שם בפכ"ב) הרי ההרהור בעצם חמיר מאוד, בפרט לפ"ד ספר חסידים וחתם סופר שכתבנו (שם) דכל המצות נדחות מפני חטא הרהור עבירה, איך לא חשו על ההרהור עצמו, כשהנשים יביאו בניהם ללמוד תורה.

ונראה דהלשון מגומגם קצת בט"ז, וכונתו דאיש שיודע דכשיבא לו הרהור, יכול לילך אצל אשתו, הרי יש לו פת בסלו, ועי"ז אינו בא לידי הרהור, ותיבות ע"כ מיותרים, וצרי' להוסיף ד' דאם ילבישנו, דבאמת אין כאן שני ענינים, לומר דיש לו פת בסלו, וע"כ יבא אצל אשתו, אלא הוא ענין אחד, דיש לו פת בסלו, דאם ילבישנו הרהור, יכול לבא אצל אשתו, עי"ז הוי פת בסלו, ומשום זה, אין לחוש בו שיהרהר, כשהנשים יביאו את בניהם.

כה) אחר ס"פ כ"ב, בענין המחשבה, ראוי להעתיק דברי ספר פלא יועץ ערך מחשבה טובה,

תקיב הצניעות מהדורא בתרא והישועה

וז"ל ואיתא בזה"ק שלפי מה שחושב האדם, ממשיך עליו, אם דברים שבקדושה, ממשיך עליו קדושה, ואם הרהורים רעים, ממשיך עליו טומאה, ומטמא נפשו, ואל המקום שחושב, שם הוא מנת חלקו כו' ובאמת שהוא שטות גדול, שבהיותו יכול להיות מחשב מחשבות טהורות, ליראה ולאהבה וכדומה, שהן מצות דאורייתא, ומקבל עליהן שכר, מפנה לבו לבטלה, או מהרהר הרהורים רעים, שיענש עליהם, על זה נאמר אותי עזבו, מקור מים חיים, לחצוב להם בורות נשברים, והן אמת כי יצר לב האדם רע, ואין אדם שליט ברוח, אבל עכ"פ חיובא רמיא, להתחזק להחליף מחשבות רעות וזרות, במחשבות טהורות, ולהרגיז יצר הטוב, על יצר הרע, אפילו אלף פעמים ביום, ויקבל שכר טוב בעמלו, שמסייעין אותו מן השמים, ובכל פעם, כשיזכור אשר לא טוב עשה, שמפנה לבו לבטלה, אז בהרהורים רעים, ידמה כמי ששוקע בטיט היום, ומתחזק לצאת, ולבו למו אב יצעק כו' עכ"ל.

כו) ועוד כתב שם וז"ל ונמצא כתוב בספרי המקובלים, שטוב לבטל הרהורים רעים, שיכוין או יזכיר שם קר"ע שט"ן בניקוד שו"א, ויאמר פסוק אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, ופסוק סעפים שנאתי, ותורתך אהבתי, ויעביר יד ימינו על מצחו, ג' פעמים, ויועיל בעזרת השי"ת, ובלבד שישתדל להעביר מחשבתו מהרהורים, וטוב שיכוין תמיד לשם טרניא"ל, גימטריא מצפ"ץ, להכניע

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקיג

יצר, שעולה ש', וכבר אמרו רז"ל (יומא כט.) שהרהורי עבירה, קשים מעבירה, והם אמרו (ב"ב קסד :) שהרהורי עבירה, אין אדם ניצל מהם בכל יום, אמנם כתב הרה"ק ראשית חכמה, שאם אינו מאריך בהרהורו, ותיכף בורח ממנו, לא יענש, שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, אבל אם מאריך בהרהורו, ענוש יענש, שגורם רעה לעצמו, לבא לידי קרי, והוצאת ש"ז לבטלה, והוא חמור משפיכת דמים, והחמירו הרבה מאוד בזה"ק בעון זה, עד שכמעט אין לו תשובה, ואין לו חלק לעה"ב, תסמר שערות אנוש כו' עכ"ל.

כז) לס"פ כ"ג, באיסור להשתמש באשה, כתבתי דלא קאי על ג' הדברים לבד שכתב השי"ע (אה"ע סכ"א ס"ה) אלא קאי על כל דבר, שהרי בגמרא (קדושין ע.) מיירי שתתן להם לשתות ע"כד, ראה זה מצאתי עכשיו ברמב"ם בפה"מ (סנהדרין פ"ז) שכתב וז"ל ואסור לאדם שישתמש באשה, לתת לו משקה או מאכל, או לרחוץ ידיו, וכיוצא בזה עכ"ל, מפורש כדברינו, ומ"ש הרמב"ם (הא"ב פכ"א ה"ה) ושי"ע (שם) השלשה דברים, זה קאי רק אשפחה, כמ"ש בפנים, גם בת' האלף לך שלמה (אה"ע סי' קי"א) דכלל בזה הקפת הראש, מוכח דס"ל נמי, דלאו דוקא אותן ג' דברים בלבד אסורים. כח) לס"פ כ"ג, במשי"ש דאם היא עושה לאורחים בכלל עבודת הבית, שפיר דמי, ראיתי עכשיו בשו"ת האלף לך שלמה (אה"ע סי' קי"א)

תקיד הצניעות מהדורא בתרא והישועה

דהשואל כתב סברא זו, להתיר כשהאשה עושה מעצמה, בלי בקשתו, והוא ז"ל דחאו דגם מעצמה אסור, אך בשו"ת באר משה (ח"ד סי' קי"ג) השיב על טענת האלף לך שלמה, והביא מהמקנה (קדושין ע.) דמתיר בזה, והנה השואל הביא ראיה להיתר, מהשונומית, שהציעה המטה לאלישע, כמז"ל (ברכות י:) לפי שעשתה מעצמה, ודחה האל"ש, דהאיסור רק בפניו, כדקי"ל בש"ע (שם) וי"ל דהציעה שלא בפניו, וי"ל ראיה להיתר מהשונומית, להנ"ל דהאיסור הוא שלא תתן לפניו לאכול, ומפורש בקרא (מ"ב ד ח) שהחזיקה בו לאכל לחם, ומדי עברו סר שמה לאכל לחם, אע"כ בנתנה מעצמה מותר, ולא אמרו דאין אשה משמשת לאיש, אלא תלו האיסור באיש, שלא ישתמש באשה, והיינו כנ"ל, שהאיש לא יבקש מהאשה לשמשו, דאשה כשרה עושה רצון בעלה (תדא"ר פ"ט) דוקא, אבל האשה מצדה, שפיר עושה כל צרכי ביתה, ובכלל זה, צרכי כל אנשי ביתה, הנמצאים שם, שוב ראיתי בשו"ת באר משה שם כתב נמי מערוך השלחן (ס"ט) דנוהגים שאשת בעל הבית משמשת האורחים, לפי שעליה מוטל כל צרכי הבית, וכ"ש כשבעלה יושב בשלחן, הרי משמשת לפניו.

כט) והנה שם הקשה הבאר משה על היתר המקנה, כשעושה מעצמה, מפירוש רש"י דאין משתמשין באשה, שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים עכ"ל, ואמאי מותר כשעושה בעצמה ע"ש,

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקטו

נ"ל דכשהאחרים מבקשים אותה, שייך שמתרגלת להיות מו"מ ביניהם, היום זה ומחר זה, בבקשות שונות, אבל כשהיא עושה צרכי כל האנשים שבבית, אין לה עמהם שייכות ורגילות כלל.

ל) לפכ"ד אות א', כתבתי דשאלת שלום, ר"ל ברכת שלום, וכן מבואר נמי (מו"ק כא:) דאמרו אסור בשאילת שלום והתניא כו' עמד ר"ע כו' ואמר כו' לכו לבתיכם לשלום, פרש"י הרי שאל בשלומן עכ"ל, הרי דהברכה קראו שאילת שלום. לפכ"ד אחר אות א', דהוכחתי במ"ש אין שואלין בשלום אשה, דשאלה זו, היינו ששואלין ומבקשין מד', שיתן לה שלום, וקשה דהא כתב הגה"ק מבטשוטש בעזר מקודש, דמותר לברכה ברכת מז"ט בברית מילה ונשואין, ובכל עת שצריכה ברכה ע"ש, וי"ל דברכה בהזדמנות מיוחדת שאני כיון שמברכה ע"י סיבה ידועה, אבל בלא"ה, הוי בחינת התקרבות הלבבות, וזה אסור, גם מבאר בעזר מקודש, דבגמרא הקפידו דוקא בתיבת שלום, ולא בשאר ברכה, ומותר לומר צפרא טבא ע"ש.

ובמשנה (ברכות נד:) אמרו והתקינו שיהא אדם שואל שלום חבירו בשם, שנאמר והנה בועז בא מבית לחם, ויאמר לקוצרים ד' עמכם, ויאמרו לו יברכך ד', מבואר נמי, דשואל בשלום חבירו, היינו שמברכו, וי"ל דשמו של הקב"ה שלום, כמז"ל (שבת י:) וכשאמר בועז ד' עמכם, רמז בזה, שהשלום שהוא שמו של הקב"ה, יהיה עמכם, וכן

תקטז הצניעות מהדורא בתרא והישועה

כשהם השיבוהו יברכך ד', רמז נמי על השלום, זהו
ברכת ד' ב"ה, כדכתיב (תהלים כ"ט יא) ד' יברך את
עמו בשלום, ויש לרמז בפסוק (משלי י כב) ברכת ד'
היא תעשיר, דברכת ד' היא שלום כנ"ל, והנה אז"ל
(ב"מ נט.) שהשלום תלוי בהשובע, ודרשוהו מהפסוק
(תהלים קמ"ז יד) השם גבולך שלום, חלב חטים
ישביעך, פרש"י אימתי גבולך שלום, כשחלב חטים
ישביעך הקב"ה, וממילא ברכת השלום, מביאה שובע,
וכן יש לרמז בפסוק (במדבר ו כד) יברכך ד', היינו
בשלום כנ"ל, ופרש"י יתברכו נכסיד, היינו נמי כנ"ל,
שבשביל ברכת השלום, יתן לך שובע, דהא בהא תליא
כנ"ל, ומתחיל בשלום, ומסיים בוישם לך שלום.

ומבואר בזה, דמ"ש שלום שמו של הקב"ה כנ"ל,
הכונה כפולה, א' כפשוטו שתיבת שלום,
הוא שמו של הקב"ה, והב' דשמו של הקב"ה, הוא
כולל ברכת השלום כנ"ל, וע' בפנים אות ב', דהזכרת
השם בברכה מורה על שלימות האהבה, ולכן באשה
אסור, אבל בסיבה שנזדמנה מותר כנ"ל, ומצינו
(ש"א א יז) שאמר עלי לחנה, ואלקי ישראל, יתן
את שلتך אשר שאלת מעמו, ואליהו הנביא אמר
לאשה הצרפת (מלכים א' יז יד) כי כה אמר ד'
אלקי ישראל, כד הקמח לא תכלא, וצפחת השמן
לא תחסר, הרי הזכירו שם ד' בברכה להאשה,
דבסיבה ידועה שאני כנ"ל, ולפ"ז נראה דה"ה בתיבת
שלום, מותר כה"ג, כגון לברכה שיהיה לה שלום עם
בעלה וכדומה.

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקיז

לא) פכ"ד אות ה' כתבתי דברי עזר מקודש, וקיצרתי, וז"ל ובש"ס לא הקפידו, רק לגבי שלום, ולא בלשונות הנהוגים כעת, הנהוג לילך אחר המילה, לומר להיולדת מזל טוב, היינו מצד שאין זה בחינת סגנון שאלת שלום אשה, שיש למנוע, רק הוא בקשת תפלה, שיהיה למז"ט כו' להתפלל עבור אשה, שאין (זה) כשאלת שלום אשה כו' עכ"ל, הנה כפל ושלש, לחלק, בין שאלת שלום אשה, ובין ברכה לאשה, דשאלת שלום אסרו, וברכה לאשה מותרת, ממילא צפרא טבא וכדומה, מותר, אבל תיבת שלום, אסור לומר לאשה.

לב) לס"פ כ"ד, גי"ל אחר דשלום שמו של הקב"ה, וכדקיי"ל (שי"ע א"ח ספ"ד מג"א ס"ק ב') דאסור לומר שלום במרחץ, ובמבואות המטונפות. א"כ ה"ה דאסור לומר שלום נגד טפח מגולה דאשה, וכן אסור לאמרו בגילוי ראש, כמ"ש באר היטב (שם סי' ב' ס"ק ז') דאסור להזכיר השם בגילוי ראש, שו"ר בשו"ת באר משה (ח"ד ר"ס קט"ז) כתב נמי לומר לה שלום עליכם אסור עכ"ל.

לג) לפכ"ה אחר אות ט', גם בת' הריב"ש (סי' רנ"ה) כתב וז"ל דבשלש עבירות הללו, לא שנא בעבירה גופה, ולא שנא אבקה של עבירה, אין מתרפאין בהן כלל כו' ואע"פ שאין בזה איסורא דאורייתא כו' ואפילו במקום סכנה עכ"ל, ממילא אפילו למ"ש הש"ך דאין אסור להרמב"ם מה"ת,

תקית הצניעות מהדורא בתרא והישועה

בלא חיבת ביאה, נמי אין מתרפאין בהם, אפילו
בפקוח נפש.

לד) לפכ"ה קרוב לסוף אות י', קודם תיבות והנה
הוגד לי, וכבר העתקתי למעלה
מהרמב"ם דהנהנה בקירוב בשר לוקה, וע' שו"ת
בית שערים (א"ח סי' רצ"ד ד"ה ונ"ל) שכתב עפ"ד
התוס' (ב"ק לב. ד"ה איהו) דאפילו באשה, דהיא
קרקע עולם, אחשבה רחמנא להנאה מעשה (כדהביא
שם בגמרא, מפסוק ונכרתו הנפשות העושות) וחייבת
חטאת, וחייבת מלקות ע"ש, וכ"ש בהרופא, שממשמש
בה כרצונו ר"ל, די"ל דהוא חייב מלקות אם עושה
להנאתו, ואיך אפשר להתירו לכתחלה.

לה) שם קרוב לסוף אות י', כתבתי דראיתי בספרים
שכתבו ממכשולים אצל הרופאים, וא"א
לי עכשיו לכתוב שמות הספרים, והן עתה בא לידי
שו"ת באר משה (ח"ד סי' קי"ח) שהתרעם נמי בזה,
שהנשים הולכות להרופאים ע"ש, וכתב וכבר שמענו
דברים מבהילים בענין זה ע"כ.

לו) שם אחר אות י"ד, שו"ר בשו"ת בית שערים
(סי' רצ"ד ד"ה אך רמב"ן) כתב נמי
דרמב"ן לא החליט דקריבה דרך חיבה הוא דרבנן,
שהרי כתב או יהיה מן התורה, דכל דמתהני מאיסורא,
אסורה, כענין בחצי שיעור ע"כ, והוא כדכתבתי לעיל.

לז) שם אחר אות י"ז, אמנם ע' ברכ"י סי' קנ"ז
ד"ה רק לאו, (נדפס בש"ע) שכתב בשם

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקיט

הרמב"ן בספר תורת האדם, דאסר באביזרא דעריות,
אף דסבר דליכא לאו.

לח) שם סוף אות כ"ז. כתבתי דגם מצד האשה,
הנסיונות קשים ומרים, יש מזדעזעים בזה,
דלא יתכן לחשוד מה, בנשים כשרות, ואין טענתם
צודקת כלל, שהרי אמרו (כתובות יג:) אין אפוטרופוס
לעריות, ואמרו (ירושלמי כתובת א, ח) אפילו חסיד
שבחסידים, אין ממנין אותו אפוטרופוס לעריות,
הרי גם כל ישראל היותר גדולים חשודים בהזדמנות
דעריות, ואמרו (סנהדרין קז.) לעולם אל יביא אדם
עצמו לידי נסיון, שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו
לידי נסיון, ונכשל עכ"ל, ואין שום עצה לאדם בזה,
רק שיזהר ויתרחק מכל הסיבות והזדמנות שעלולים
לגרום שום מכשול, בכל ענינים אלו, ויקיים מז"ל
(אבות פ"ב מ"ד, ברכות כט.) אל תאמין בעצמך,
עד יום מותך, שהרי יוחנן כהן גדול, שמש בכהונה
גדולה שמונים שנה, ולבסוף נעשה צדוקי עכ"ל, ורוב
המכשולים באו מזה, שסמכו על עצמם, ונכנסו
בהנסיונות, וזהו ענין יראת חטא, ואיתא במשנה
(אבות פ"ב מ"ח) ר' שמעון בן נתנאל ירא חטא,
וכתב הרע"ב מחמיר על עצמו, ואוסר עליו דברים
המותרים, מיראתו שמא יבא לידי חטא, דאל"כ מאי
רבותיה, אפילו עם הארץ אפשר להיות ירא חטא
עכ"ל.

לט) שם אחר אות ל"א, וע' בשו"ת באר משה
(ח"ד סי' קי"ח) איך שהתרעם על הפרצה,

תקב הצניעות מהדורא בתרא והישועה

שהנשים הולכות להרופאים גברים, שנתפסו מפטפוטי רופאים, לבא פעמים בשנה לבדוק אם אין להם שום חולי, באותו מקום ר"ל, והוא איסור גמור ר"ל, ונעשה להם כהיתר גמור, והוא רחום יכפר עון, ויטהר לבבינו לעבדו באמת, ולשמור כל חוקי תה"ק באמת, ולא נכשל ח"ו ע"י מנהגים המקולקלים הנהוגים בעולם, וננצל מכל המכשולים שבעולם ברוחניות וגם בגשמיות, לכבודו יתברך אכי"ר.

(מ) ואגב העירני הרופא המפורסם לירא שמים מור הרב רוטשולד נרו יאיר באיסור יחוד עם הרופא, דאע"ג שאינו סוגר הדלת, עכ"פ אין שום אדם נכנס בלי רשותו, ונדון כסגור, ואפילו להסומכים על בעלה שבעיר, דאין זו סמיכה, מכמה טעמים וטעם א' גדול הוא טענה הנ"ל, שאפילו יבא בעלה, אינו נכנס בלי רשותו, ומה מהני בואו לשם, ועוד דיש נשים נוסעים מביתם, וגם שם הולכים לרופאים כהרגלם, ושם הרי אין בעלה בעיר כלל, ואין שמים על לב, סוף דבר הכל נשמע, את האלהים ירא, ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם (סוף קהלת).

(מא) לס"פ כ"ה. עוד יש להעיר באחריות הגדול דאיסור קריבה ופריצות ר"ל, דבסנהד' (עה.) בהוא דנתן עיניו באשה, וחלה באהבתה, ואמרו חכמים ימות, ואל תספר עמו מאחורי הגדר, הקשו למ"ד פנויה היתה, מאי כולי האי, ותירץ רב פפא משום פגם משפחה, פרש"י דמשפחה היו

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקכא

מז"ק 23457

בושין בדבר ע"כ, וק"ל טובא, דקי"ל (ברכות יט:),
ובש"ע (יו"ד סי' ש"ג ובש"ך שם) דבעובר עבירה,
הוי חילול השם, ודוחה כבוד הבריות, ואפילו כבוד
הרב, וקי"ל (שם סי' קנ"ז ס"א) דפקוח נפש דוחה
כל עבירות שבתורה, חוץ מע"ז ג"ע ושפיכת דמים,
א"כ כ"ש דפ"נ דוחה כבוד הבריות, ואיך אמרו כאן,
דכבוד משפחתה, דוחה פקוח נפשו, שיניחוהו למות,
בשביל בושתם. וי"ל דהנה כתיב (תהלים מה יד)
כל כבודה בת מלך פנימה, והיינו דמשום דכבוד בת
מלך גדול מאוד, ממילא היא נזהרת הרבה מאוד
לשמור את כבודה, ועצה היעוצה לשמירת כבודה,
היא שתכבד ותשב בביתה, ע"כ הבת מלך נמצאת
פנימה, ולהיפך, הבזויה מכבודה, אינה מדקדקת
על כבודה כלל, כידוע, וכשאינה מדקדקת על כבודה,
ממילא בהפקירא ניחא לה, אחר דעריות נפשו של
אדם מחמדתן, ואין לה שום סיבה, למנוע את עצמה
מתאות לבה ר"ל, נמצא דשמירת הצניעות, תלוי
בערך כבוד האשה, וזי"ל כונת הגמרא הנ"ל, משום
פגם משפחה, שאם יתירו חכמים שתבא ותספר עמו,
זה יגיד שהיא אחראית על חליו, שהיתה פרוצה
לגביה, וגרמה שנכנסה אהבתה בלבו, עד שנחלה
ר"ל, ומשום כך היה חובתה להשביע תאותו קצת,
שיועיל להצילו ממות, ובזה יתביישו משפחתה,
ויקבע בלבם שעכ"פ אחותם פרצה גדר הצניעות,
ונכנסה בפריצות, ונשפלים מכבודם. ומתמעט עי"ז
צניעותם ובאים לג"ע עי"ז ר"ל. ואחר דנמצא דהצלתו

תקב הצניעות מהדורא בתרא והישועה

גורם לגי'ע, דינא הוא דאין מצילין בגי'ע, ולזה אמרו ימות, ואל תספר עמו מאחורי הגדר, וענה אבתריה רב אחא בריה דרב איקא, כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות, כי לא על המשפחה לבדה משפיע הפקרות כי על כל עם ישראל משפיע לפגום ולזלזל בכבודם, ולפרוץ בעריות ר"ל, וזה דחה הפ"נ.

(מב) ובזי"ל מ"ש (בראשית לד ל לא) ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אותי וגוי ונשמדתי אני וביתי, ויאמרו הכזונה יעשה את אחותינו, והקשה אה"ח הקדוש וז"ל צריך לדעת מה תשובה זו עושה, למיחוש יעקב על השמדתו הוא וביתו, והלא אפילו לכתחלה, אם שאלו הגוים אחת מהכת, ויחדוה, נותנים אותה להם (מתוך פסק הש"ע יו"ד סי' קנ"ז ס"א) ולא יהרגו כולם כו' עכ"ל, ע"ק מ"ש הכזונה יעשה את אחותינו, והרי מה שעשה עשוי כבר, ומה ישנו הם בפעולתם, גי"ל מ"ש יעשה לשון עתיד, וי"ל בס"ד דהרמב"ם (ה' מלכים ספ"ט) כתב דבעלי שכם נתחייבו הריגה, שהרי שכם גזל, והם ראו וידעו, ולא דנוהו ע"כ, נמצא דזה שהרגו שמעון ולוי את בעלי שכם, הורה שחייבו אותם, משום שגזל שכם את דינה, ולא דנוהו, ומזה מוכח דדינה היתה אנוסה, ולא נתרצתה לשכם, אבל אם לא היו הורגים את בעלי שכם, היה זה מורה, דבני יעקב ידעו בנפשם, דדינה הפקירה עצמה לגבי שכם, ולכן לא חייבו את שכם, וממילא אין שום דין גם

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקכג

על בעלי שכם, ואיתא ברמב"ם (ה' אישות פ"א ה"ד) וז"ל קודם מתן תורה, היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה הוא והיא, נותן לה שכרה, ובעל אותה על אם הדרך, והולך, וזו היא הנקראת קדשה עכ"ל, וקדשה היינו זונה, כמ"ש הכתוב גבי תמר (שם לח טו כא) ויחשבה לזונה וגו' איה הקדשה וגו', וזה היה טענת שמעון ולוי, דאם לא היו הורגים אותם, נמצא דהם מודים שנתרצתה לו, ובזה יעשה אותה עכשיו זונה למפרע, לומר שברצונה מסרה עצמה אליו, כמו זונה, והיינו דכתבו תרגום יונתן וירושלמי (שם לא) וז"ל יאי הוא דיהוי מתאמר בכנשתהון דישראל, ובבית מדרשהון, ערלין איתקטילו על עסק בתולה, פלחי צלמין, על דסאיבו לדינה בת יעקב, דלא יהוי שכם בר חמור מתגאי בלביה ואמר, כאיתא דלית לה אינש תבע עולבנה, כן יתעבד לדינה בת יעקב, ואמרין כאיתא זני ונפקת ברא מחשב ית אחתן עכ"ל, וזה לכאורה מגדיל קו' אה"ח הק', דיאע"ה התאונן על השמדתם, והם השיבוהו על גאותם ח"ו, שיאמרו שאין לה גואלים, המקנאים עבורה, ומהו ענין בתי כנסיות ובתי מדרשות לכאן, ומהו ענין גאות שכם בן חמור, שהיא אין לה גואלים, לכאורה שייך ששמח, שאין לה מי שינקום ממנו, אבל גאווה איך שייך בזה, גם מה זה נאה שיאמרו שערלים נהרגו כו', אכן הוא הדבר אשר דיברתי, דהכל תלוי במעשה שהיה, אם היה ברצונה, או לאונסה, ואמרו שאם לא היו נוקמים, היה שכם מתגאה, דדינה בת

תקנד הצניעות מהדורא בתרא והישועה

יעקב חשקה בו ח"ו, שע"כ אין לה גואלים שינקמו ממנו, אחר שהיה מרצונה, וטענו דנפקא מינה לדורותיהם, שלא יאמרו עם ישראל בב"כ ובב"מ דשכס טימא וטינף אותה, שהורידה לדיוטא תחתונה, שהיא חשקה בו ח"ו, וע"כ לא יכלו לנקום ממנו, דזה נוגע לפגם משפחה, שנפגמים ומתבזים ונשפלים בלבם, ויכול להשפיע שיזלזלו בכבוד עצמן, ועי"ז יוכלו להגיע לפריצות וג"ע ח"ו, כמש"ל במ"ש משום פגם משפחה, לזה אמרו דנאה שיאמרו עם ישראל בב"כ וב"מ, שנהרגו הערלים על שטימאו את בת יעקב, דזה מורה, שהיא היתה אנוסה, ולא ירדה ח"ו מצניעותה ומקדושתה, ומשום זה צדקו בני יעקב שנקמו בשבילה, ובזה יתחזקו בנות ישראל בקדושתם וצניעותם לדורות, שיהיו גדורים מעריות, והיה זה תשובה על טענת ונשמדתי, דאחר דנוגע לעריות, הרי דינא הוא דיהרג ואל יעבור, דלא יתכן לחוס על חיינו, באם שזה יכול לגרום ג"ע ח"ו, ולכן קיבל יאע"ה טענתם, וחגר חרבו לעזרם במעשיהם הטובים, לקדושת ישראל, שיהא חלקו עמהם במצוה הגדולה הלזו, אפילו יכלו ללחוס בעצמם.

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקכה

מהדורא בתרא לפכ"ה, ומשנה ראשונה

לא זזה ממקומה

א) בש"ך (יו"ד ס"ס קצ"ה) הביא מב"י דלהרמב"ם דנגיעת ערוה אסור מה"ת, אע"פ שיש פ"נ, אפשר דאסור למשש דופק אשתו נדה, משום אביזרא דג"ע וצ"ע, וכתב הש"ך ע"ז, ואין נראה, דודאי אף להרמב"ם, ליכא איסור דאורייתא, אלא כשעושה דרך תאוה וחיבת ביאה, כמש"ל (סי' קנ"ז ס"ק י'), משא"כ הכא עכ"ל.

ב) ובסי' קנ"ז (ס"ק י') כתב הרמ"א (עפ"ד הר"ן) דמ"ש בע"ז ג"ע שפ"ד יהרג ואל יעבור, הוא אפילו אין בו מיתה, רק לאו בעלמא, והביא הש"ך ס"ק י' ע"ז מהר"ן דלמד כן, ממה שאמרו (סנהדרין עה.) בהעלה לבו טינא, ימות כו' ואל תספר עמו מאחורי הגדר, דאע"ג דאותן הדברים אינם גילוי עריות ממש, רק איסור לאו דקריבה, אפ"ה ימות ואל יעבור, ושוב כתב הש"ך ומ"מ משמע, דאף הרמב"ם לא קאמר, אלא כשעושה חיבוק ונישוק דרך חיבת ביאה, שהרי מצינו בש"ס בכמה דוכתי, שהאמוראים היו מחבקים ומנשקים לבנותיהם ואחיותיהם כו' וכן משמע להדיא ממ"ש הרמב"ם (ר"פ כ"א מה' א"ב) וז"ל כל הבא על הערוה דרך אברים או שחבק ונשק דרך תאוה, ונהנה בקירוב בשר, ה"ז לוקה מה"ת כו' אלמא דאינו לוקה אלא

תקכו הצניעות מהדורא בתרא והישועה

בדרך תאוה וחיבת ביאה, וזהו דלא כב"י לקמן סי' קצ"ה כו' עכ"ל.

ג) ולכאורה הדברים סותרים זא"ז, דבתחלה כתב הש"ך מהרמב"ם ומהר"ן עפ"ד הגמרא, איסור סתם בכל קריבה, שאפילו הסיפור דברים, הוא בכלל יהרג ואל יעבור, כמעשה שהיה, שאמרו ימות ואל תספר עמו מאחורי הגדר, ושוב כתב הש"ך דאף הרמב"ם לא קאמר אלא כשעושה חיבוק ונישוק דרך חיבת ביאה, ומתיר עפ"ז (סי' קצ"ה) כל המשמושים של הרופאים בנשים, ואינו חושש כלל, משום איסור קריבה, ולהיפך קשה נמי, אחר דמתיר לרופא כל המשמושים ולא אמר ימות ואל יעבור, מה טעם ס"ל בסי' קנ"ז סתם דיהרג ואל יעבור, וה"ל לפרש גם שם, דלא יהרג, רק באופן דחיבוק ונישוק דרך חיבת ביאה, שהרי הש"ך לומד מזה לזה, משמע דדינם שוה.

ד) וצ"ל דבאמת הם שני ענינים נפרדים, בסי' קנ"ז, דרמ"א מיירי בכופין אותו להתקרב לאשה, ובזי"ל דמי יודע איך יהיה האופן, מצד האשה, ומצדו, דאין אפטרופוס לעריות, אפילו בחסיד שבחסידים, כמש"ל (פכ"ה אות י') וע"ל (אות ח'), ואמרה תה"ק יהרג ואל יעבור, פן יגיע לקריבה דעריות, באופן שאסרה תה"ק, דאלו דברים שאין להם שיעור בהתנהגות האיש והאשה, שמקרבים לעריות, בבחינת אש בנעורת, ע"ל (שם, ובאות י"א י"ב) וע' פמ"ג (א"ח מ"ז ר"ס ע"ה) עפ"ד ש"ע (אה"ע

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקכו

ר"ס כ"א) דהמסתכל בא"א ונהנה אסור מה"ת אפילו במגולה, ובמכוסה אסור אפילו ראוי בעלמא עכ"ד. ואמרו (מכות כג:) בעריות שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, ואמרו (יומא עד:) טוב מראה עינים באשה יותר מגופו של מעשה, וה"ל ודאי אביזרא דעריות, לז"א יהרג ואל יעבור לכתחלה. ואחר כך נכנס הש"ך בענין להלקות על איסור קריבה, ובזה כתב דאין מלקין, אלא א"כ היה חיבוק ונישוק בחיבת ביאה, וכדכתב הרמב"ם (שם) ובע"כ היו שם עדים והתראה בשעת מעשה, הא לאו הכי, אין יסוד להלקות ע"פ הדין, דבע"כ מחלקין בענין, בין אופן לאופן, וסיים הש"ך, וזהו דלא כב"י (לקמן ס"ס קצ"ה) גבי מישוש הדופק, באשתו נדה חולה עכ"ל, והיינו דכתב הש"ך (ס"ס קצ"ה) אף להרמב"ם ליכא איסור דאורייתא, אלא כשעושה כן דרך תאוה וחיבת ביאה, מה שאין כן הכא, ומיירי הש"ך בזמנו, דנהגו בצניעות, בבושה וביראת שמים, האיש והאשה, שלא לדבר שום דיבור, שאינו הכרח, ולא לגלות כלום, מה שאין הכרח, ולא יעבור ביניהם כלום מה שאין הכרח, ורק בעבדתיה טריד, ותיכף יפרדו זמ"ז, ויש רק חשש, שהמחשבות הם מתחלפים באדם בכל רגע, ע"פ טבע, ופן יגיעו להרהור תאוה, וכמפורש (לעיל אות י' י"א) והרהור אסור מה"ת, ע"ל (פכ"ב) וי"ל כנגד זה, דישראל קדושים הם, ויש להם חזקת כשרות, ושייך ענין דשליחות מצוה, דעוסק בהצלת נפש מישראל, וככל הנ"ל (באות כ"א...כ"ו) וסמכינן

תקכת הצניעות מהדורא בתרא והישועה

דיצמצמו דעתן, לשם שמים, והבא-ליטהר, מסייעין אותו, ולא יזלזלו בפיקוח נפש, זדוחה כל התורה כולה, חוץ מע"ז ג"ע שפ"ד, וזה הרי אינו ג"ע, ושייך לסמוך גם שינצלו מהרהור, כיון דאין שם סיבה גורמת מכשול ח"ו, ואינו הצלה בעריות, ולא שייך נמי מ"ש (פכ"ב אות י"ב) מס"ח וח"ס דכל המצות נדחים מפני חטא הרהור עבירה.

ה) וביארתי מז"ל (סוטה כא:) היכי דמי חסיד שוטה, כגון דקא טבעה איתתא בנהרא, ואמר לאו אורח ארעא לאיסתכולי בה ואצולה עכ"ל, וקשה דבאמת שייך לחוש לאיסור קריבה, והוא ירא שמים, וחושש, וראשית חכמה יראת ד', ומ"ט קראוהו בזה שוטה, ואם אינו יודע בירור ההלכה, שייך לקראו עם הארץ וכדומה, ולא שוטה, ועוד דאם דינא הוא שצריך להצילה, הרי עיקר חסר מהספר, והי"ל לפרש ההלכה בהדיא, דחייב להצילה, גם מה זה שאמר לאו אורח ארעא כו', דאם חושש לאיסור הסתכלות, צ"ל דאסור לאיסתכולי בה, גם זה מילתא דלאו כל יומא מתרחיש, שיאמר עליו אורח ארעא, ועוד וכי אורח ארעא שאין מצילין, וי"ל כונתו, שאין דרך אנשים להסתכל בה ולהצילה בלבד, ולא ליהנות אגב, אלא ודאי נמשכים גם לתאוה והנאה, ויש בזה איסור קריבה, ולכן אינו הולך להצילה, וע"ז אמרו דהוא חסיד שוטה, ושוטה הוא בחינת משוטט ברעיונותיו, שאינו מסודר ומרוכז ברעיונותיו, בישוב הדעת כראוי (וכמש"ל פכ"א אות

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקכט

ח' דבאמת הי"ל להתישב בדעתו, דהאשה הטובעת בסכנתה אינה עלולה להתאוות תאוה, ולגרום לו הרהור [ע' פתיחה אות ד'] והוא טרוד להצילה מסכנתה, טריד בעבידתיה להצילה, ושלא יסכן את עצמו, ועוסק במצוה, דהצלת נפש ישראלי, והי"ל להתאמץ לצמצם את דעתו שיכוין לשם שמים, ויבקש רחמים מבעל הרחמים, שיצילה, ולא יכשל, וכשהוא אינו מיושב ומרוכז בדעתו, להתאמץ ולכוין כראוי וכנכון, א"א לחייבו בזה, בפרט להנ"ל (אות כ') מתפא"י, דמיירי שהיא ערומה, ודאי עלול להכשל בה, וקראוהו חסיד שוטה כנ"ל, וגם במ"ש התוס' (שם) ד"ה היכי דמי, מירושלמי, שחולץ תפיליו, קודם שיציל הילד, הוי נמי בחינה זו, שאינו מתישב בדעתו, איך ראוי לנהוג, ועכ"פ נלמד מהענין, דשייך שמצמצם את דעתו, לכוין לשם שמים, וליזהר ממחשבת תאוה והנאה.

ו) אך כל זה שייך, כשנוהגין בני ובנות ישראל, כדת תה"ק, בצניעות ובקדושה, ליזהר מכל דיבור שאינו הכרח, ומכל גילוי שאינו הכרח, ובכל דקדוקי מנהגי הצניעות כראוי, והרגל נעשה טבע, שייך שמושל ברוחו, לצמצם מחשבותיו, משא"כ בזמן הזה, שרגילים בהיפך בכל הדברים בעוה"ר, וגם הצנועים רגילים עכ"פ מהשמיעה ומהראי' בכמה מיני פריצות שבעולם ר"ל, והוי נמי בבחינת הרגל נעשה טבע ר"ל, שאין מפחדין כ"כ מכמה מיני דברים שלא כהוגן ר"ל, וממילא עלולים וקרובים להכשל

תקל הצניעות מהדורא בתרא והישועה

בשעת מעשה, בכמה מיני ענינים, שלא התיירה תורה אותם, ואין זה בכלל היתר שכתבו הש"ך ושאר הפוסקים דעמיה, דהנדון משונה לגמרי בעוה"ר, וכמ"ש רמ"א סי' קנ"ז באיסור קריבה דיהרג ואל יעבור, לא מיירי שבודאי יתאוה לעריות, רק דעלול, ויש לחוש בו, כי קרוב הוא, וכמש"ל (אות ד') דאי אפשר לשער מקודם, איך יפול הדבר, וה"נ, אחר דאיתרע חזקת כשרות דהאנשים והנשים, בכמה דברים שאין נוהגים כדת וכדין תה"ק, כבר שייד לחוש, והמתיר בזה, צריך ראיות ברורות, שראוי לסמוך עליהם, והענין כולל נמי אופנים שונים, כשהולכים לחדר הרופא ביחוד, אפילו אין סוגר המסגר, ובבית חולים, ובכמה מיני ענינים, ובכמה מיני הנהגות השייכים, ובאיזה אברים צריך לטפל, ויש מבוכות הרבה וגדולים, ועכ"פ חיוב לכ"א לעשות שאלת חכם, לרב גדול ומוסמך, שיכריע בענינו, איזה דרך ישרה שינהג ע"פ תה"ק לכתחלה, והקב"ה אשר נתן לנו תורת אמת, ינחנו בדרך האמת הטוב והישר אכי"ר. והנה העירני הד"ר רוטשולד נ"י להעיר בספר ליראי ד' שאין מוחין על שאחיות בבית חולים רוחצים לאנשים בכל גופם, ובאים לידי עבירות. (ז) והעולה על כולנה בענין, הוא, שנשים לב, להתבונן במצבינו המדולדל, שהגענו לשערוריה כזו בהתנהגותינו, עד שאין אנחנו ראויים, לסמוך על עצמינו, במקום שתלוי בהנהגה ישרה, ביראת שמים, בצניעות ובקדושה, בדרך התורה

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקלא

והיראה, ומוכרחים אנחנו להכיר ולהודות על האמת והצדק, שהתנהגותינו ומצבינו ומהותינו אינם בבחינה ובמצב הראוי והנכון לנו, מחמת רוב השיבושים, ע"י שאנו מזלזלים בכמה ענינים חשובים, ואומרים וכי מה בכך, ומה בכך, והם דברים העומדים ברומו של עולם, ובני אדם מזלזלים בהם, שאינם נראים ונכרים לכל בני אדם, שידעו גודל חשיבותם, עד כמה צריכים ליזהר בהם, וסיבה גדולה בזה, שאין אנו מבינים שפלותינו, וחלישותינו, עד כמה ירוד ירדנו בהתנהגותינו ובמצבינו, ומדמים אנחנו, שאנו עומדים במדרגה חשובה וטובה, וממילא ראויים אנחנו לסמוך על השגתינו והשערותינו, ואנו נמשכים בזה אחרי הכרעתינו והחלטותינו החלושים, והם מלאים שגיאות, וממילא מעשינו מוטעות, ומלאים שגיאות, וכשאינן אנו מתעוררים להכירם ולתקנם, הם מתרבים ומתקלקלים עוד יום יום ר"ל, וממילא אין סדר חיינו בדרך הישרה, וכ"ש הנמשכים אחרינו, שסומכים עלינו, ומזה המצב אנו סובלים, בכלל ובפרט, אנו והנלווים אלינו, ובכן יה"ר שנזכה לשכל טוב וישר לתקן הכל כראוי בכל ענינים לכבודו יתברך אמן ואמן.

ח) ולמש"ל (אות ה') ביאור מז"ל דסוטה, מבואר ממילא, דאין ללמוד מזה שום היתר כלל, לבא במים בין הנשים ח"ו, וכן אין ללמוד בזה שום היתר כלל, ממש"ל (ב"ב נז:) בנשים העומדות על הכביסה, אי דליכא דרכא אחריתא,

תקלב הצניעות מהדורא בתרא והישועה

אנוס הוא, דשם הוא עובר בדרך מן הצד, ומקיים חבי כמעט רגע (מלהסתכל) עד יעבור הלאה משם, ולא קרב זה אל זה כלל, וכן פסק בשו"ת אגרות משה (ח"ב סי"ג) דיש בזה איסור הסתכלות, אפילו בלא כונה ליהנות, דבכונה ליהנות, אסור, אפילו באצבע קטנה, וכמ"ש (חא"ח סי' מ') ולאפוקי ממש"ש (באה"ע ח"א סני"ו) והדר ביה הגאון שליטי"א מהקולא בזה, דבודאי זהו איסור גמור, וכמ"ש הש"ך (יו"ד סי' קנ"ז ס"ק י') דגילוי בשרה, הוא בכלל לאו דאיסור קריבה, שע"ז אמרו (סנהדרין עה.) ימות ואל תעמוד לפניו ערומה, ואי אפשר כלל להמליץ שעושה שלא בדרך תאוה, דכבר קדמו רבנן להודיענו (מכות כג:) דעריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, ואמרו (יומא עד:) טוב מראית עין באשה, יותר מגופו של מעשה, ואמרו (כתובות יג:) אין אפטרופוס לעריות, ואפילו חסיד שבחסידיים, (ירושלמי כתובות פ"א ה"ח) ולית דין מלאך, אלא בר נש, ואנן סהדי, שאם היה במדרגה שאינו מתאוה, פשוט וברור, שלא היה הולך לשם, ולא היה שואל רשות לילך שם, והרי בדאורייתא עסקינן, דהוא איסור קריבה כנ"ל, ואין קריבה גרוע מזו, שמעורב עם כל הנשים, בגילוי הגופים ר"ל, ובסתמא לא נמלט שם גם מנגיעה, ואם בההוא דסנהדרין יש בה גריעותא, שמתאוה לראותה עכשיו, ע"י העבירה של אהבת האשה, נ"ד גרע פי כמה, שנכנס עכשיו להתקשר באהבת הנשים החן, ע"י כניסתו לשם ר"ל, ובודאי

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקלג

עליו אמר קרא איסור מפורש, לא תקרבו לגלות ערוה, דקריבה ההיא אסרה תה"ק עליו. ואגב אעירה בענין יחוד, דראיתי בספר דבר הלכה על הלכות יחוד (סי' ג' סי"ג) שכתב וז"ל ונראה דכשאפשר לראות דרך החלון, אמצעית הבית, ולא פנותיו, אז באמצע הבית אין בו איסור יחוד, ובפנותיו איכא איסור יחוד, והביא ראיה לזה, ממ"ש (ע"ז ע.) לענין יין נסך, כל דלהדי ביזעא (כנגד הסדק) שרי, דהאי גיסא והאי גיסא אסור, ולא חיישינן שיפתנה לילך עמו למקום הסתר שבחדר, דלזה לא חיישינן ביחוד, דהאיסור הוא רק היכא שנמצאים במצב של יחוד, דאז יתקפנו יצרו לעבור עבירה, וכמו שהתירו בדלת סגורה, ולא נעולה, לרוב הפוסקים (לעיל ס"ב) ולא חשינן שיפתנה לנעול את הדלת (הי' צ"ל ולא חיישינן שיסגור הדלת) וכעין זה כ' הט"ז לענין בדרך, דלא חיישינן שהאשה תתפתה לילך עמו למקום סתר כו' עכ"ל ע"ש.

ויש לדחות הראיה מגמרא הנ"ל, דחביתי נייחי, וי"ל דכשם שהגוי ירא לשתות כנגד הסדק. כך ירא ליקח החבית משם, ושאר עיכובים דשייך שם, אבל בני אדם ניידי בטבע, ופשיטא שודאי ילכו לצדדי הבית, ויהיה יחוד, בלי שום פיתוי והשתדלות, ויש לדמות זה, למ"ש רמ"א (סכ"ב ס"ה) דבשדה או בלילה, צ"ל שלשה אנשים, עם האשה, וכתב בית שמואל (ס"ק ט') הטעם הוא בשדה שמא יצטרך א' לנקביו, ילך כו' ובלילה כו' שמא ישן א'

תקלד הצניעות מהדורא בתרא והישועה

מחם כו עכ"ל, הרי דאין דנין על מצב של עכשיו, כיון דידעינן דודאי ישתנה ממה שהוא עכשיו, וכן הוא בני"ד, דודאי ישתנה ממה שהוא עכשיו, וממילא אין ראיה גם ממה דלא חיישינן שיסגור הדלת, דאה"נ דהאיסור רק כשהוא במצב דיחוד, וכל שהדלת פתוחה, דאינו יחוד, לא גזרו לחוש שיסגור, ויהיה יחוד, אבל ני"ד אינו בכלל זה, כיון שהיחוד בא ממילא, ע"פ דרך הטבע, שבע"כ יזיזו ממקומן, והיחוד בא ממילא, בלא פעולה מיוחדת, ומשום זה אסורים לשהות שם במצב זה, וגם הראיה מט"ז נדחה בזה, דהוא מיירי נמי בחשש שיפתה אותה, לילך עמו למקום סתר, וזה לא חיישינן, משא"כ ני"ד, דממילא יבאו להיחוד, ע"פ דרך הטבע, ודאי חיישינן.

וי"ל ראיה, ממ"ש רב ביבי (קדושין פא.) שקולי דרגא מתותי ביבי, פרש"י שלא ירד ויתיחד עכ"ל, והיינו דבסתמא לא חשידי בני ובנות ישראל לחטוא אבל ביש סיבה קרובה לחטוא, גזרו להתרחק וכיון דשייך שתזדמן סיבה שירד, חיישינן שירד, וממילא יתיחד שם עמה, וא"כ כ"ש בני"ד, דחיישינן ודאי שישתלקו ממילא לצדדין, דהוי יחוד.

הצניעות מהדורא בתרא והישועה תקלו

איסור יחוד בש"ע אה"ע סכ"ב

- (א) להתיחד עם ערוה מהעריות בין ילדה בין זקנה דזה גורם לגלות ערוה, ופליגי בזה אם האיסור מן התורה, או מדברי קבלה.
- (ב) גם בפנויה אסרו היחוד.
- (ג) גם עם ארוסתו ומשודכתו אסור להתיחד.
- (ד) גם בנכרית גזרו על היחוד.
- (ה) האיסור בזכר בן תשע, ונקבה בת שלש.
- (ו) כשהדלת פתוחה לרה"ר אין איסור, ובאין יכולין לראות לתוך הבית מחלוקת הפוסקים.
- (ז) וכשאין הדלת פתוחה, אבל אינה סגורה במנעול מחלוקת הפוסקים.
- (ח) ובמקום שאין נכנסים בלי רשות, נדון כסגור

מפתח בחידושים וביאורים ורמזים

- בראשית ב' כד, ודבק באשתו, מהד"ב לפ"ט אות ז. =
ג' א' ויאמר אל האשה, ע' פתיחה ז' שורש חטא
חוה, ובושתה.
- ג' ו' וכי תאווה הוא לעינים, הקדמה ט. =
ג,, ז' רש"י וידעו כי ערומים הם, אף הסומא יודע
כו', פי"ח ט.
- ג' טז, והוא ימשל בכ, פתיחה יח. =
ג' כא, ויעש וגו' כתנות עור וילבישם, פ"ג א. ב. =
יח ה, ואקחה פת לחם, ע' פתיחה י', מוסר לצניעות
מזה.
- שם ט, ויאמר הנה באהל, ע' פתיחה ח' ט' מוסר
לצניעות מזה.
- שם רש"י הנה באהל, צנועה היא, מהד"ב לפתיחה
אות ח'.
- שם שם, רש"י שישאל אדם באכסניא שלו כו', פכ"ד
ז—יא.
- לד, ל, לא, ויאמר יעקב וגו' וגשמדתי וגו' ויאמרו
הכזונה וגו' מהד"ב לס"פ כ"ה אות מ"ב.
- שם בת"א הכנסקת ברא, מהד"ב לפתיחה אות י"א. =
שם ת"י יאי הוא כו', מהד"ב לס"פ כ"ה. =
- לה, א, רש"י קום עלה בית אל, לפי שאחרת כו',
מהד"ב לפ"ג אות ב.
- לט, ז, ותשא אשת אדוניו וגו', מהד"ב לפ"כ אות ו. =
שמות יט, ב, ויחן שם ישראל, ע' מהד"ב לפ"ט אחר אות ז'. =
- שם, כג, א, רש"י לא תשא שמע שוא כתרגומו כו',
פתיחה לו.
- כה יח, ועשית שנים כרובים, ע' מהד"ב לפ"ט ז. =
- כו ט, וכפלת את היריעה הששית, ע' מהד"ב לפ"ט ז. =
- שם רש"י, כלה צנועה מכסה פניה, מהד"ב לפ"ג יז. =
- כח לט ושבצת הכתונת, פתיחה טז—יח. =

הצניעות מפתח והישועה תקלוז

- ויקרא ד יג ונעלם דבר מעיני הקהל. פי"ח ח.
- במדבר ה יח ופרע את ראש האשה, פ"ג ז. ח.
- = טו לט, וראיתם אותו וגו', פתיחה מב.
- = טו לט, וזכרתם את כל מצות ד' וגו', הקדמה ז.
- = טו לט, ולא תתורו אחרי לבבכם וגו', שם ו. יא.
- = טו לט, אשר אתם זונים אחריהם, שם ה.
- = טו לט, רש"י ולא תתורו כו' העין רואה כו', פ"כ ז.
- = ל טז, רש"י שהגורם תקלה לחבירו, נכנס תחתיו לעונשין, מהד"ב לפתיחה, אות מ"א.
- דברים א יז, לא תגורו מפני איש, פרש"י לא תכניס דבריך כו', מבוא ב ג.
- = ד ד, ואתם הדבקים וגו', מהד"ב לפ"ט אחר אות ז.
- = יא כב, ולדבקה בו, מהד"ב לפ"ט אחר אות ז.
- = טז כב, ולא תקים לך מצבה, אשר שנא ד' אלקיך, פ"י יח—כד.
- = כג י, כי תצא מחנה על אויביך וגו', פי"ט ג.
- = כג טו, ולא יראה בך ערות דבר וגו', הקדמה יא.
- = לב כא, רש"י בגוי נבל אכעיסם, אלו הכופרים כו', שם ט.
- = לג ד, ויהי בישורון מלך, ע' מהד"ב לפ"ט אחר אות ז בסופו.
- = לג ט, כי שמרו וגו' וברש"י, הקדמה.
- מ"ב ד ג, כלים רקים אל תמעיסו, מבוא א.
- ש"ב ו יא, ודוד מכרכר וגפו', פי"ט יא.
- ישעיה כו כ, לך עמי בא בחדרך, הקדמה ג.
- מיכה ו ח, והצנע לכת עם אלקיך, פתיחה כ.
- זכריה ג ג ויהושע היה לבוש בגדים צואים, פי"ח ט.
- קהלת ה ט אוהב כסף, לא ישבע כסף, פתיחה מד.
- = ט ח, בכל עת יהיו בגדיך לבנים, שהלבוש משפיע ומרמוז, על תוכן האדם, שם ל—לג.
- = י ח, ופורץ גדר ישכנו נחש, הערה ג.
- תהלים יט ח, עדות ד' נאמנה, פתיחה מד.
- = לב ח, אשכילך ואורך וגו' אל תהיו כסוס וגו', פי"ז יג.

תקלה הצניעות מפתח והישועה

= מה יד, כל כבודה בת מלך פנימה, פי"ב ג, מהד"ב לס"פ כה.

= פז ז, כל מעיני בך, פתיחה כג.

= קד לא, יהי כבוד ד' לעולם וגו', הקדמה יב.

= קו כ וימירו את כבודם בתבנית שור וגו', שם ט'.

משלי לא אשת חיל וגו', הקדמה יג.

אבות פ"א מ"ה ויהיו עניים בני ביתך, פ"ה ח.

שם שם, שם, ואל תרבה שיחה עם האשה, פכ"א יא. יג. יד.

שם פ"ד מ"ב הוי רץ למצוה קלה כו', פי"ז יא.

שם פ"ו מ"ג ואין טוב אלא תורה, פתיחה מז.

ברכות ו: דברים העומדים ברומו של עולם כו' פי"ד ט.

שם יב: פ' ציצית כו' שיש בה חמשה דברים כו', הקדמה ז.

שם יב: אחרי לבבכם, זו מינות, הקדמה ו.

שם שם, אתם זונים זה הרהור ע"ז, שם.

שם יד. כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כו', פכ"ד ד.

שם כ. כי הא דרב אדא בר אהבה חזייה לההיא כותית כו', ושייכותו שם, הקדמה יד. פי"ח ג. ו.

שם שם רב גידל הוה רגיל דהוה קא אויל ויתיב אשערי טבילה, טעם שישב שם, פ"ב ו—ח.

שם שם, סמיכות ענין דרב אדא בר אהבה, ודרב גידל, פ"ב ז.

שם שם, ברש"ש כ' דרב גידל ראה אותן ערומות, והוא תימה רבה, ותי' וביאור בזה, שם ז.

שם כד. שוק באשה ערוה, שער כו', פ"ג יג, פ"ד ג. ד. פ"ה יג.

שם שם, שער באשה ערוה, ע' פתיחה ז, שורש זה, פ"ה ז. ח.

שם לא: אלך ואסתתר כו', פכ"ב ח.

שם לג. וכל מי שאין בו דעת, אסור לרחם עליו, פתיחה מה. מז.

שם מה. פוק חזי כו', פי"ד ו.

שם נד. בכל לבבך בשני יצרים פכ"ב ז.

שם שם, והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם פכ"ד א. ב.

שם שם, רש"י שיהא אדם שואל כו' ולא אמרינן מזלזל כו', פכ"ד ב.

שבת סה. אבוה דשמואל לא שבק לבנתיה כו', פי"ב יז.

הצניעות מפתח והישועה תקלט

שם קכו, הדן חבירו לכף זכות כו', פתיחה לו.
שם קמו. רש"י הנחש השיאני, לשון נשואין, שם ז.
שם קנ. דיבור אסור, פ"ג יד.
שם שם, הרהור מותר, שם טו.
עירובין נג: ריה"ג אמר לברוריה באיזה דרך נלך ללוד, א"ל
כו', פכ"א ז. ח.
סז, רש"י ד"ה בדאורייתא כו' ויש בתלמידים כו', ע' מהד"ב
לפ"א טז.
ק, עטופה כאבל רש"י בושה לצאת, בראשה פרוע, מהד"ב
לפ"ה ח.
שם ק: תרנגול מפייס כו', פ"ט יג.
פסחים ה. שלוחי מצוה אינן נזוקין כו', פכ"ה כ—כד.
שם: ויאמר שמואל איך אלך כו', ורש"י שם, כ—כד.
שם: בעו מיניה מרב כו', שם כא—כג.
שם קיג. פשוט נבלתא בשוקא, הקדמה יד. פי"ח ח.
ר"ה כט. וכי ידיו של משה עושות מלחמה כו', פי"ח י.
יומא לט. ברש"י הבא ליטהר מסייעין אותו, הדרן עלך א"ל
הממונה, פי"ח ח.
גד, בשעה כו' כחבת זכר ונקבה, מהד"ב לפ"ט אחר אות ז.
שם עה. כל הנותן עינו בכוסו, כל העריות כולן, דומות עליו
כמישור, הקדמה ו.
שם שם, זכרנו את הדגה וגו' רב ושמואל חד אמר דגים, וח"א
עריות כו', פתיחה יט.
סוכה נא. ומתקנין שם תיקון גדול, פי"ח א. ב.
תענית יח: כשבקש טוריינוס להרוג לוליינוס כו', ערש"י
שנהרגו על בתו של מלך כו' וגזרו כו' ועמדו אלו, ופדו את
ישראל, ע' פכ"ב אות ז.
מגילה י: מעשי ידי טובעים בים כו', פי"ח ח.
מו"ק כז: אי אתם רחמנים בו יותר ממני, פתיחה מד.
יבמות סג: שאין לך משוקץ ומתועב לפני (הקב"ה) המקום,
יותר ממי שמהלך בשוק ערום. הקדמה ט.
שם קט: כל האומר אין לו תורה כו', פי"ז ט.
כתובות סה. איגלי דרעא כו' מחתה לה כו' פי"ז ז.
שם ע"ב: במראה זרועותיה לבנ"א. פ"ג יד. פ"ד ג. ד.

תקמ הצניעות מפתח והישועה

שם שם, ומדברת עם כל אדם כו' במשחקת כו', פכ"א ט. י.
נדרים כ. כל הצופה בנשים כו'. פ"כ ז.
נזיר כג: גדולה עבירה לשמה כו', פכ"ב ז.
סוטה ז: במשנה, ואח"כ מביא חבל כו', פ"ג ח.
שם יא: בשכר נשים צדקניות כו' נגאלו ישראל ממצרים,
פתיחה יט כ, ומהדורא בתרא לפתיחה אות כ.
שם כא: היכי דמי חסיד שוטה, כגון דטבעה איתתא כו',
פי"ח ח, ופרק כ"ה במהד"ב אות ה.
שם כב. דר' יוחנן שמעה להדא בתולתא כו' שלא יכשלו בי
בנ"א, פתיחה ג, ד. ומהד"ב לפתיחה אות ג.
קדושין ע, אין משתמשין באשה כלל, פכ"ג ג—יא, ומהד"ב
לס"פ כג.
שם פא. רב ור"י הוו קאזלי כו' דל כרעיך כו', פי"ד ה.
שם שלהי קדושין עובדא דרמי בר חמא, פכ"ה ה, ו.
ב"ק צב. ודקאמרת הגוי גם צדיק וגוי' נביא הוא וכבר לימד
כו', פכ"א יג. יד. פכ"ד יז.
ב"מ ל: שהעמידו דבריהם על ד"ת, מהד"ב לפ"ט אחר אות ז.
ב"מ מב. אין הברכה מצויה, אלא בדבר הסמוי מן העין,
פי"ט ח.
שם נט. כל ההולך בעצת אשתו, נופל בגיהנם כו', פתיחה כג.
שם רש"י איתתך גוצא, אשתך קטנה, כפוף עצמך ושמע
דבריה, שם.
ב"מ נט. איתתך גוצא כו' הא במילי דשמיא כו' פתיחה כג.
שם פז. נקוד על איו כו', שם פכ"ד אות ח, ט.
שם שישאל אדם באכסניא שלו כו', שם ז, י.
שם שם, תוד"ה ע"י בעלה, שם י. יא.
ב"ב נז: ועוצם עיניו כו' בשעה שעומדות על הכביסה, מהד"ב
לפ"ז ג.
ב"ב ק"י רוב בנים דומין לאחי אם, פתיחה כו.
סנהדרין עה. מעשה באדם א' שנתן עיניו באשה כו', פ"כ ט.
שם. משום פגם משפחה, מהד"ב לס"פ כה.
שם צג. וכי דרכו של יהושע ללבוש בגדים צואים כו', פי"ח
ט.

הצניעות מפתח והישועה תקמא

שם, שהיו בניו נושאים, נשים שאינן הגונות לכהונה, שם, ומהד"ב לפי"ג יא.

שבועות ל. בצדק תשפוט עמיתך, הוי דן את חברך לכף זכות, אפי' רואין הכף חוב, פתיחה לו.

אבות פ"ו מ"ז במיעוט דרך ארץ, מהד"ב לפכ"א אות י. מס' ד"א, ספ"א לא תרבה שיחה עם האשה, שכל שיתחה של אשה, אינה אלא דברי ניאופים, פכ"א ד.

ויאריכו הבגדים כו' כמין שני דדי אשה, מהד"ב לפ"ט אחר אות ז.

חולין ז. גדולים צדיקים במיתתם כו', פתיחה לו.

ערכין טז, כתונת מכפרת, פתיחה יח.

תמיד לב. איזהו חכם, הרואה את הנולד, פ"כ י.

גדה סא: בגד צבוע כו' שלא תקנו בגדי צבעונין כו', פי"ב טז. ספרי פ' ראה בפ' השמר לך פן תנקש כו', שלא תאמר הואיל והן יוצאין בארגמן כו', פי"ב ב.

שם פ' שופטים בפ' לא תסור וגו' ימין ושמאל, אפי' אומר כו', פט"ז ב. ה. ח.

ירושלמי מגילה יד. דאשה צנועה זוכה לבנים קדושים. פתיחה כ.

שם הוריות ב: יכול אם יאמרו לך על ימין שהוא שמאל כו' פט"ז א. ב.

שם שם, שם ת"ל ללכת ימין ושמאל, שם ג.

שם שם, הערה שם בפני משה, שם ד.

ב"ר כו ה, כל פרצה שאינה מן הגדולים כו', פתיחה לה. פ"ט יז. יח. פי"ח יא.

שם ס"פ י"ז שאלו לר' יהושע מפני מה כו' והאשה ראשה מכוסה פתיחה ז. פ"ה ז. ח.

ש"ר פכ"ח ב', כה תאמר לבית יעקב, אלו הנשים כו' פתיחה כא—כו. כל הענינים.

ויק"ר כד ו, כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה, אתה מוצא קדושה כו', הקדמה יא.

במדב"ר ד, כל בית אבי היו צנועין כו', פי"ט יא.

מדרש תנחומא וישלח ו, ותצא דינה כו' א"ר יוסי כשהאשה

תקמב הצניעות מפתח והישועה

מצנעת את עצמה בתוך הבית, ראויה להנשא לכה"ג, השייכות מזל"ז בפתחה יז, ובמהד"ב שם.

שם אשתך כגפן פוריה, אימתי היא כגפן פוריה, בזמן שהיא בירכתי ביתך, פתיחה טז. יח.

פדר"א פמ"א אמור לבנות ישראל, אם רוצות לקבל את התורה, שדרכם של אנשים הולכים אחר דעתן של נשים, תי' לקו' הרד"ל בזה, פתיחה כא. כג.

מדרש רות ד ט. כל הנשים שוחחות כו', פ"ט ח. יא.
פה"מ סנהדרין פ"ז דאסור להשתמש באשה שתאכילהו, ע'
מהד"ב לס"פ כ"ג.

פה"מ לרמב"ם אהלות פ"ז מ"ה, היתה נראית בתוך הבית כו', פי"א ז.

ה' ק"ש פ"ג הט"ז כשם כו' כך אסור כו', פ"ג יא. יב.
בקריית ספר שם, שם יג. יד.

ה' אישות פכ"ד הי"ב ראשה פרוע כו' אע"פ ששערה מכוסה פ"ה א—ג.

שם רדיד ככל הנשים, פ"ה א. ו.

ה' סוטה פ"ה ה"ה שעומדת בלא רדיד כו', שם כא.

ה' איסורי ביאה פ"ט ה"ז, תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבעונין כו', פי"ב כ.

שם פכ"א ה"ה, אסור להשתמש באשה כו', פכ"ג ומהד"ב שם.

שם שם ה"ו המחבק א' מן העריות, שאין לבו של אדם נוקפו כו', פכ"ה יב.

שם פכ"ב הי"ז שדעתו של אדם קרובה אצל העריות, אם נסתפק כו', פתיחה מ.

שם ה' כלים פ"א ה"ה, ומפני שתוכן נראה כברן כו' וכתב הראב"ד אין זה הטעם כו', פי"א ז.

ה' מלכים ספ"ט דשכם גזל את דינה, מהד"ב להקדמה אות ג. רמב"ן בסה"מ מצוה שנ"ג, פכ"ה יג—יז.

רש"י בראשית יח ט. נקוד על איו כו', פכ"ד ז—יא.

שמות כ כג, ולא תעלה במעלות על מזבחי, שע"י המעלות כו', פי"ט ט.

שם כו ט, וכפלת כו' דומה לכלה צנועה כו' פ"ט ז.

הצניעות מפתח והישועה תקמג

שם כה ד, ו. ואפוד כו' כמין סינר כו' שחוגרות הנשים כשרוכבות על הסוסים כו', פ"ח ה.

דברים טז כב, אשר שנא, מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות כו', פ"י יד—כב.

רש"י שבת סג: ד"ה תחת אצעדה, דכשיפלו יתגלה שוקה, פ"ט יד.

שם תענית ד', ד"ה פעמים כו' גראה זרועו וכנגד לבו, פ"ז טז, יז.

שם ע"ז כ: ד"ה עתיקי כו' ודוקא בגדי צבעונין כו' פ"ד י. יא.

תוספת

ב"ב קנ"ו: ד"ה כבינתי כו' שחוגרת בה צוארה כו' שתגלה בשרה, פ"ז יח.

שם מגחות לז. ד"ה קיבורת, הקנה אינו קרוי זרוע, שם יג—טו.

ב"י א"ח סי' תקפ"ט בשם הרא"ה, שאפי' צווח שאינו רוצה לצאת י"ח במצוה שעושה, יצא, פ"י כז.

ב"י יו"ד סי' קצ"ה סד"ה כ' א"א הרא"ש כו' אבל להרמב"ם כו' אע"פ שיש בו פ"נ, איפשר דאסור כו', ר"פ כ"ה.

ש"ע א"ח סי' סע"ה ס"ב שער של אשה שדרכה לכסות כו', פ"ה ז—ט.

שם שם בהגה וכ"ש שער נכרית, ע"ש כ"א—כד.

שם ס"ה ערוה בעששית כו', ע' פ"א ז.

שם סי' ש"ג סי"ח נהגו לצאת בכל תכשיטין, ע' פתיחה יב. ש"ע יו"ד סי' קנ"ז בח"י הגרע"א ופת"ש ס"ק י"ב, בדין

אביזרא דעריות, פכ"א יח—כא.

שם סי' קע"ח בהגר"א ס"ק ז', ע' פ"י יד—כה. ולח. לט. והמשך הענין עד סוף הפרק.

שם ברמ"א וש"ך ס"ק ג', ע' פ"ב ב. ג. ובשאר צבעונין ע"ש יב. יח.

שם ס"ס קצ"ה אם בעלה רופא כו', וש"ך ס"ק כ' שרופאים ישראל ממשמשים כו', פרק כ"ה.

שם סי' רמ"ב סכ"ב הרואה רבו עושה מעשה כו' איסור דרבנן. יניחו לעשות המעשה, ואח"כ יקשה לו, ע' פ"א טז.

תקמד הצניעות מפתח והישועה

יו"ד סי' ש"מ ס"ו דאשה שקרעה על מת, תשלול תיכף משום כבודה, מהד"ב לפ"ב ה.

שם סי' מד"ש, ט"ז ס"ק א' ק"ל מה לי שקר מעט, מה לי שקר הרבה, ע' פתיחה לו.

שם סי' שפ"ה ס"א בהגה, אם לא שיחלקו לומר, שזה מה שאנו נוהגים, לא מקרי שאלת שלום שבימיהם כו', פכ"ד יג. עצי ארזים ר"ס כ', והבית שמזאל השיג על הש"ך כו', פכ"ה ה. ו.

ש"ע אה"ע סכ"א ס"א צריך אדם להתרחק מהנשים מאוד, פתיחה כח.

שם שם ואסור להסתכל בבגדי צבעונים כו' שמא יבא להרהר בה, פ"ה טו. פי"ב ח. ט. פכ"ב ה.

שם ס"ב לא תלכנה בנות ישראל פרועות כו', פ"ה טו—יז. שם ס"ה אסור להשתמש באשה כלל, פרק כ"ג.

שם שם ברמ"א וי"א כו' כגון במרחץ מותר כו', פכ"ג ח.

שם ס"ו, אין שואלין בשלום אשה כלל, ע' פרק כ"ד ה. ו. ר"ס כ"ז בנוסח הרי את מקודשת לי כו', פ"ב יח—כב.

שם סי' ס"ב סי"ג, גברך שהשמחה במעונו, ע' פכ"ב ס"ו ד"ה ותוכן, וד"ה י"ל כלפי.

שם סי' קט"ו ס"ד, ואיזו הוא דת יהודית כו', פ"ה כז.

שם שם ס"ד וראשה פרוע כו' אע"פ ששערה מכוסה במטפחות, שם א. ג.

שם שם ומראה זרועותיה כו', פ"ז א' וע' פ"ד ה.

שם סי' קס"ו ס"ז, הבא על יבמתו, בין בשוגג, בין לשם זנות כו', ע' פ"י לא—לה.

ש"ע חו"מ סי' קנ"ה סל"ו העשן וריח בית הכסא כו', פ"ב י—יד.

שם סי' שצ"ג ס"ג ומעשה באשה כו', פ"כ ד. ח.

מג"א סע"ה ס"ק ג', קשה דבא"ע סכ"א ס"ב כתב לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש, פ"ה טו. טז.

שם שם, ועוד דאיתא בכתובות רפ"ב, אם יצאה בההינומא וראשה פרוע, זהו סימן שהיתה בחולה, שם יח.

שם שם, וי"ל דפרועות ראש דכ' בא"ע, היינו שסותרות קליעות שערן כו', שם יא, וע' מהד"ב לפ"ה יא.

הצניעות מפתח והישועה תקמה

שם סי' תע"ה ס"ק י"ד, תי' על קו' מחצית השקל, פ"י כ"ז ד"ה ואגב.

פמ"ג א"ה מ"ז ר"ס ע"ה, והוי יודע דלשון שוק כו', פי"א ג ה, ופרק טו.

משנה ברורה סי' ב' ס"ק א', האנפלאות כו', מהד"ב לס"פ ט"ז.

משנה ברורה סע"ה ס"ק ב', וכן בפרסות רגל כו', פי"א ג. ה. ור"פ ט"ו, ובסופו.

ש"ך יו"ד סי' קנ"ז ס"ק י פסק כרמב"ם באיסור קריבה, ואידך מקיל בס"ס קצ"ה, ע' פכ"ה מהד"ב עד אות ה.

שם ססק"י דבערוה דרבנן, יעבור וא"י, מהד"ב לפכ"א אחר אות י"ט.

יו"ד גליון מהרש"א סי' קנ"ז בש"ך ס"ק י', הקשה אש"ך, אטו דיבור דאורייתא הוא, פכ"א א. ב.

פתחי תשובה יו"ד סי' רי"ד ס"א, פ"ט ג.

ש"ך יו"ד ס"ס קמ"ב, במכוין ליהנות, אסור אפילו בהכרח גדול בע"ז, פכ"א יב.

שם סי' קנ"ז ס"ס ק"י, דאינו לוקה כו' דלא כב"י כו', פכ"ה יח. ט"ז יו"ד ס"ס רמ"ה, בענין הרהור, מהד"ב לס"פ כ"ב.

בית שמואל, ר"ס כ', לרמב"ם חייב כו', פכ"ה ד. ו.

תורת השלמים, ס"ס קצ"ה, בענין רופא לאשה, פכ"ה ח. ט.

שו"ת באר שבע סי"ח דההיתר בפאה נכרי מיירי מחצר לחצר כו', פ"ה כג.

הערה בקו' מחצית השקל על ת' באר שבע, שם.

שו"ת בית אפרים, עיינתי בתשובת הרמב"ן, ושם לא הזכיר הרמב"ם כו', פכ"ה ז—ט.

שו"ת חו"י סי' קפ"ב, מהד"ב לפי"ג אחר אות ח.

שו"ת ח"ס ח"מ סי' ק"צ, כל המצות נדחות, מפני חטא הרהור עבירה, פכ"ב ו, ובמהד"ב שם.

קושיא ותירוץ בהג"ל, שם אות ז.

ת' שאג"א סנ"ח דכאינו מוחה, הוי כעובר בקום ועשה, מהד"ב לפי"ג אות י"א.

שו"ת מהר"ם שיק אה"ע סנ"ג שמא תוסיף אמרים לו כו', פכ"ד י"ד—יח.

תקמו הצניעות מפתח והישועה

שם כתב עפ"ד הפנ"י דהשואל בשלומה בעצמו, הוי אורחא כו', שם יד—טז, יח.

שו"ת פנ"י ח"ב סמ"ד כתב דבסיפור דברים כ' רמב"ם מכת מרדות, דהוי דרבנן, פכ"א כ.

שלטי הגבורים ברי"ף שבת כ"ט, כתב דשער באשה ערוה, במקום חיבור שיערה בראשה, פ"ה יב—יד.

ספר נחפה בכסף מאוצה"פ סי' כ', ס"ק ג, בענין רופא לאשה, פכ"ה יא. יב.

פסק הלכה מבד"צ דירושלים משנת תרפ"ח, פ"ט ב.

אבן עזרא במדבר טו לט, כי מי שילך כו', הקדמה ה. ספורני במדבר טו לט, הקדמה ה.

בספר דבר הלכה, לה' יחוד, ס"ג סי"ג ברואין בחלון אמצע הבית, ולא צדדיו, פכ"ה מהד"ב ד"ה ואגב.

בספרי זה פי"ט אות י', דרואין חלוק האנשים למעלה, במקום שהבגד פתוח, במהד"ב אות ו'.

בספרי פכ"א אות י"ט, מאור שמח, דבור אסור מד"ס, מהד"ב פכ"א י"ט.

בספרי פכ"ד אות א', אין שואלין בשלום אשה, ר"ל ברכה, מהד"ב שם.

חידושי הלכות

בגדי פריצות, אסורים מן התורה, פתיחה יג.

נשים שמותר להתיחד עמהן, אם נוהגות בפריצות, חזר איסור היחוד עמהן, פ"א אות ד' בלאוין.

שלא תתקשט אשה בפני אחרים, פתיחה יד.

ע"פ תה"ק, צ"ל איש קודם לאשה, כפרש"י בראשית לא יז. פתיחה יח. כד.

הקב"ה אמר, שמגלה הכנענים מהארץ, לפי שטימאו אותה, ואתם תשמרוה כראוי, א"כ כל זכותינו בארץ, הוא ביסוד הטהרה והקדושה, ואמר נמי שהנשים לא ישתתפו בכיבוש הארץ, משום צניעות, פתיחה טו.

**תפלה שסידרתי לי לאומרה בכל יום בס"ד,
והצגתי כאן לבני שיחיו**

יהי רצון מלפניך ד' אלהינו ואלהי אבותינו שתרחם עלי (פב"פ) ועל (פב"פ) והאר עינינו בתורתך הקדושה במאורות הגדולים באספקלריא המאירה ונזכה לראות אור תורתך הקדושה אור הנערב אור המצוחצח אור הקדוש אור האמת והדרך הטוב והישר והרצוי לפניך בכל ענינים ברוחניות ובגשמיות בכלל ובפרט ונלך בו תמיד עם כל אשר לנו בכלל כל ישראל באמת ובתמים לכבודך יתברך כרצונך הטוב עמנו, ונזכה כולנו לתשובה שלימה באמת ולתקון כל מה שפגמנו וקלקלנו בכל העולמות מיום היותינו על האדמה עד היום הזה ועד בכלל בין בגלגול זה בין בגלגולים אחרים בתיקון השלם בעזרתך ובחמלתך לכבודך יתברך, וידינו אותנו לכף זכות בשמים ובארץ ויתמתקו הדינים משורשן ותעורר עלינו חסד ורחמים ממקור החסד והרחמים ותשמרינו ותצילנו מכל מיני וצדדי חשש ונדנוד גזל שבעולם ומאכלות אסורות שבעולם וחילול שבת ויום טוב שבעולם וביטול תורה ומצוה שבעולם והזכרת שם שמים לבטלה שבעולם ומכל שום שקר ורמאות וגניבה וגזילה שבעולם ומכל שום חמדה ותאוה וגאווה וכעס והקפדה וקנאה ושנאה ותחרות ואכזריות ועזות ומחלוקת ובקשת הכבוד ועצלות ושנאת הבריות והנאות גשמיות שבעולם. ומכל שום פגם הראיה או פגם השמיעה או פגם הדבור

תקמת הצניעות תפלה והישועה

או פגם המחשבה או פגם המעשה או פגם אכילה או שתיה או פגם הברית או שום חציפות או פריצות או שום חטא ועבירה ועון ופשע ורשע ואון ועול ועמל וסילוף ואולת וטפשות וכסילות ושטות ושגיון ושגעון ומכשול וטעות ושום אהבה רעה או יראה רעה או דאגה רעה או בושה רעה או דעה רעה או מדה רעה או טבע רעה או הרגל רע או הנהגה רעה, ומכל שום פגם וקלקול שבעולם, ומכל שום זלזול בשום דבר טוב שבעולם, הן דאורייתא והן דרבנן והן שהוא משום תקנה טובה והנהגה טובה, ותשמרינו ותצילנו מכל חולשה שבעולם בכל ענינים ברוחניות ובגשמיות ומכל מיני חולי ומכל מיני מדוה ומכל מיני דלות ועניות ואביונות ומכל שום חילול השם שבעולם, ומכל שום בלבול הדעת ושום טירוף הדעת ומשום רעש או בהלה או אימה או פחד או צרה או צער או יגון או אנחה או יסורים או דאגה ומכל עלילה או בלבול או קטרוג [ומכל שום רע שבעולם בכל ענינים ברוחניות ובגשמיות בכלל ובפרט], והסר לב האבן מבשרינו, ותן לנו לב בשר לב מבין ומשכיל בחכמה בינה ודעת ותהיה דעתינו מיושבת בשלימות כראוי זכה צלולה וברורה וברה וישרה ונקיה וטהורה וקדושה, ונאמין בך ובהשגחתך הפרטית אמונה שלימה בלי שום פקפוק, ונשען תמיד רק בך, ולא בשום נברא שבעולם, ולא בשום ענין שבעולם, ונקדש עצמינו תמיד במותר לנו, ותטהר נשמותינו למעלה בנהר דינר בשם ביה ד' צור עולמים, והמאור שבתה"ק

הצניעות תפלה והישועה תקמט

יחזירנו למוטב וכל אות מתה"ק יצילנו מיצה"ר ומכל חטא, ונזכה להיות לך עבדים נאמנים ולעשות לך תמיד נחת רוח בכל יום ובכל עת ובכל רגע ובכל שעה ונזכה לברך ולהתפלל וללמוד תורתך הקדושה תמיד, ולחדש חידושי דאורייתא לעבודתך וליראתך ולהפיצם בישראל ולהפעיל פעולות נפלאות לרומם את ישראל שידבקו בך תמיד מעתה ועד עולם ולחשוב כל המחשבות ולדבר כל הדיבורים ולעשות את כל המעשים לפניך תמיד בקדושה וטהרה ביראה ואהבה ובשמחה באמת ובתמים בכונה שלימה לכבודך יתברך ונזכה להעלות ולתקן כל הברכות והתפלות והלימודים והחידושים והפצותיהם ופעולות הנפלאות ורוממות ישראל ודבקותם בך וכל המחשבות והדיבורים והמעשים שלנו ושל כל ישראל מכל ימי עולם וכל העולמות בשורשן במקום עליון בתיקון השלם ונזכה לדון ולהכריע את כל ישראל לכף זכות תמיד ולהיות תמיד מליצים טובים וישרים עליהם, ויתקבלו מליצותינו ותפלותינו וברכותינו לישראל תמיד, ותהפוך כל עגמת נפש של שום אחד מאתנו לשמחה ולששון ונזכה להיות בריאים וחזקים שקטים ושלוים דשנים ורעננים לעבודתך וכל מה שעבר עלינו ושיעבור עלינו במחשבה ובקול ובדבור ובמעשה שבעולם ובכל המאורעות שבעולם, יהיה הכל לכבודך יתברך ונזכה לפעול ולהמשיך קדושה וטהרה ואהבת תורה ויראת שמים ומדת הצניעות והכנעה וענוה וכל הדעות והמדות טובות וכל מיני השפעות טובות

תקן הצניעות תפלה והישועה

וישועות טובות ורפואות טובות וברכות טובות
והצלחות טובות ובנים טובים וזיווגים טובים שלום
והצלה ולב טוב לעבדך באמת ובשמחה וכל מילי
דמיטב סלה ברוחניות ובגשמיות בכלל ובפרט, לנו
ולכל ישראל ויהיה הכל לכבודך יתברך כרצונך הטוב
עמנו עדי עד, באופן שכל זה יסייע לנו ונזכה ונעסוק
בתורתך ובעבודתיך כרצונך הטוב ונזכה לכל הדעות
והמדות טובות ולאהבה ואחווה ושלום וריעות בקדושה
וטהרה באמת ובתמים לכבודך יתברך ונזכה את הרבים
תמיד בכל ענינים ברוחניות ובגשמיות בכלל ובפרט
ובכל אשר נפנה נצליח לכבודך יתברך ונזכה להגדיל
כבוד שמך הגדול וכבוד תורתך תמיד ויתגדל ויתקדש
שמך על ידינו תמיד וכבוד תורתך הקדושה ונזכה
לראות השגחתך הפרטית לטובה ולברכה בכל
ענינים תמיד ברוחניות ובגשמיות ולא נתגאה ח"ו
בשום ענין שבעולם כלל וכלל ונזכה להכנעה וענוה
באמת ובתמים ונזכה להיות דבקים בך תמיד ולהיות
מרכבה לשכינה ולייחד קודשא בריך הוא ושכינתיה
בדחילו ורחימו ליחד שם י"ה בו"ה ביחודא שלים
בשם כל ישראל ולאוקמא שכינתא מעפרא ולקרב
ולהביא הגאולה שלימה במהרה דידן בעזרתך
ובחמלתך לכבודך יתברך כרצונך הטוב עמנו עדי עד
אמן כן יהי רצון נצח סלה ועד אמן ואמן.

פרימער אנטען

הרב ר' ישראל יחיאל זאב פנט שליט"א לעילוי נשמת אביו
 ר' חיים בצלאל ז"ל, בן ר' יחזקאל ז"ל, ולע"נ חותנו ר' משה
 בן ר' חיים יצחק ז"ל ולע"נ גיסו ר' חיים יצחק בן ר' משה
 ז"ל (תל אביב).

ר' יעקב יוסף ויליגר נ"י וז' גיטל תחי' לע"נ ההורים זאב
 ואשתו ליבא צבי וז' מירל ע"ה (תל אביב).

ר' יעקב רוזנפלד נ"י לע"נ אביו ר' אליעזר בן שמעון ז"ל
 ואמו רבקה בת יעקב ז"ל ובנו יהודה ז"ל — חותנו יהודה
 בן נחמיה ציקמן ז"ל ואשתו חנה בת ר' ישראל ז"ל וגיסו
 צבי בן יהודה ז"ל אחיו אברהם צבי רוזנפלד אחותו לאה
 בת אליעזר עם ששה ילדים אחותו טרוילי בת אליעזר ובתה
 ואחותו אסתר בת אליעזר (תל אביב).

ר' דוד בן גוהר וז' פרי בת חנוב ובנם שי נ"י ובנם דורן נ"י
 (תל אביב).

ר' נחמיה בר מעוז בן הרב יוסף העיזי נ"י (תל אביב).

חיים נגד ומשפחתו הי"ו (תל אביב).

משה לוי ומשפחתו הי"ו (תל אביב).

אר. ב. מ. ומשפחתם, הי"ו (תל אביב).

שלום אדרי הי"ו (תל אביב).

ר' אברהם בן אלטר גרשון קנאל נ"י (נויארק).

ר' ישעיה אשר בן לאה מענדלאוויטש נ"י (נויארק).

ר' משולם זוסיא בן ר' מתתיהו הלוי זעלמאן נ"י (נויארק).

האשה בלימא בת ר' משולם זוסיא זעלמאן תחי' (נויארק).

האשה ליבא בת ר' יוסף דעיוויס תחי' (נויארק).

האשה תרצא בת עטיל פייערשטיין תחי' (נויארק).

קהלת שומרי שבת (קאראקאס ווענעזועלא).
נשיא הקהלה ר' משה אליעזר פענדריך נ"ו.
סגן נשיא ר' יצחק אייזיק קארפעל נ"ו.
גבאי הראשון ר' ניסן מאשקאוויץ נ"ו.
גבאי שני ר' שלמה רבאי נ"ו.
גזבר ר' ברוך יוסף גרונפעלד נ"ו.
חבר הועד ר' זלמן משה גאספאר נ"ו.
חבר הועד ר' מנחם פירעדמאן נ"ו.

התנצלות ופיוס לכל זרעי וזרע זרעי

וקרובי וידידי ד' עליהם יחיו

נפשי יודעת מאוד, אשר בהרבה ענינים, לא יצאתי,
ידי חובתי, כלפיכם, כאשר היה עם לבבי וחפצי,
וסיבה העקרית היתה, טרדתי בחיבור הספרים,
ובפרט בחיבור זה, כי חלק הענערגי, שהיה לי ליתן
לכל אחד מכם בזמנו, נכנס בס"ד, בעבודה הקדושה,
של חיבור הספרים, וא"כ יש לכם חלק בחיבור
הספרים, ובזכות המצוה דחיבור הספרים, לכבוד
הבורא ב"ה, ונזכה כולנו לעבדו בלבב שלם עכטס"א
כי"ר.